ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 1. У Будиму 10. Јануара 1864. Год. VI.

П. Читательима.

Са овим броєм ступа лист овай у име Божиє поново у живот. Оћел' ово бити онай живот, кои се неће више никад угасити, или ће бити само мученѣ умирућега, кои се само на часак дигне, да до кои час опет умре?

Лист овай од како є, уде є среће био. Први издаватель нѣгов Др. Д. Медаковић побояосе одма на почетку за обстанак нѣгов, и да приходи ни близу неће моћи подмирити расходе, али у племенитой тежньи своіой подузео є издавати га, ма и на штету свою, само за любав лепе и полезне цели.

То пророчство наскоросе испуни; єр са десетим броєм ненавршивши ни пуна три месеца дана одустаде и први уредник нѣгов, а други како допуштенѣ доби, тако и оста, никад и неизађе на свет, єр лист небия у станю ни себе одржати, некмол и уредника плаћати. Тако оста лист одма с почетка и без уредника, и у овой двострукой невольи своіой држао се да богме са великим и свакояким натезанѣм пуно четир и по год. дана, док год. 1862 неизађе на нѣга и запт, да несме више излазити без имена уредника и издавателя.

С почетка є био разашилян готово на све ово четир до пет сто наши обштина, и да є свака само по єдан држала, коє є лако могла, и да су га местна школска надзиратељства само са неколико лепи речи код обштинске власти заступити хтела, лист би се лепо обдржао; али се многима учини паметниє непримати га, него вратише натраг, поєдина лица као и обштине; а многи нит вратише, нит платише, те издавательство буде приморано огласити, да ће га само онима слати, кои напред плате. Са овим огласом прође лист и горе. Донде є разашилян па вальда где и читан био, а после оста потуцаћисе по паучньивим рафовима без икоє користи; єр од то доба недође више од 117 предбройника, где є за саме трошкове штампе и поште до око 200 предбройника преко нуждно било.

Кад є горепоменута забрана изишла, я сам се примио молити надлежну власт за допуштенѣ издаваня, ал док є молба све канцеларие прошла протекло є неколико месеци, за коє време ние смео лист излазити. Тек што допуштенѣ дође и лист опет излазити поче, буде нѣгов нови уредник у Будим на службу одазват, те тим премештанѣм мора опет издаванѣ листа на неки час прекинути. Али найвећма пострада лист променом коя се у исти тай мах зби у печатньи, где є лист донде штампан и где є у последнѣ време само по великой милости великога нашега народног добротвора Високопресвештеног Г. Епископа Платона излазити мого; єр лист ние за печатню ни близу оно плаћати мого, што є дужан био.

Све ово ускупа, а и пређашнѣ не сасвим уредно излаженѣ, понешто и неуредност пошта, найпосле и то, што се све оно зби баш на краю године, где се око свакога нашег листа найвећма укубурити мора, да се кои предбройник нађе, довело є лист до тога, да за прошлу годину 1863 недође више предбройника но 38. И за любав ових дужност нам є било ово изявити.

У разаслатом пре три месеца позиву обећало се уредничство, ако доволян брой предплатника буде, да ће лист од Новог Лета продужити и умолило є, да се до Божића прияве, кои га држати желе. Умолѣнису ГГ. учительи, местни школски старательи и надзирательи, као коих се напредак школе и уз то лист найближе тиче. Ево данас и Ново Лето дође, али онога броя од 200 предбройника іош ни близу ние. Неки од ГГ. скупителя послали су из маньи места већи брой него што се очекивало, али ових є само четворица; а од оне велике гомиле наши обштина, коима є лист потребнии нег поєдиним лицама, и од коих би свака само по єдан у своме месту бар за свою школу и учителя имати требала, а кад би се ГГ. школски старательи и надзирательи само са некоіом любавном речи око обштинске власти заузели лако и имати могла, па да га немораю учительи од оне ядне и чемерне платице своє куповати, — од те гомиле обштина досад се само неке приявиле. Са овом досад скуплѣном помоћи пада опет та срећа на уредничство, са своіом га штетом издавати као и досад, све у надежди, да ће болѣ бити, та надежда є и код остали люди утеха велика, а код учителя єдина, зло и у зао час без нѣ! Учительи, коима є будућност прираштуюћег нараштая поверена, они су већ самом судбином на надежду авизирани.

То слабо и преслабо саучешће, коє є лист досад код наши люди имао недржимо никако, да є само гола немарня, єрбо би

онда морали очаявати о сваком добру на свету, него є већом страном — тако ми веруємо-непознаванѣ листа, па зато, а и зарад обичая ево укратко програма. Коме год є ма кои од страни школски листова познат, и коме є само неки брой од нашег досадашнѣга листа до руку долазио, мого є видити, да є и овай а у овой нашой великой оскудици валяни педагогички и дидактички књига и болѣ нег други подузео доносити поучаваня и за школско и за домаће ученѣ и воспитанѣ деце, — распростирати по народу разумна начела о воспитаню и ученю, и тим не само учительима него и свима разумним родительима на руку и на помоћ ићи, — подузео є побуђавати на побољшанѣ унутрашѣга и споляшнѣга станя школе, те тим унапређавати школску ствар, у коіой смо яко заосталии, а побуђиваући любав к школи и ученю деце подизати учителѣ и школу, єр само са добром школом иде и просвета, а само са овом сваки напредак и свака срећа народа. Школски лист є претресао силна у ову струку спадаюћа питаня, давао є упутства и поучаваня; а почем у нас іош никоєг листа, а ни књижица нема наменѣно деци за забаву, то се морао и на ово обазирати, те тако є окром горе поменутога непрестано доносио одабраног материјала за науку и забаву деци: приповедчице и приче, пословице, изреченя, песмице, одломке из природословни наука, математике, географиє и историє, окром многи различити умни и телесни игрица, коє су наши бољи учитељи и многи отреситии и разумни родитељи и у школи и у домаћем кругу на науку и забаву дечию са лепим успехом користили.

То смо радили у листу досад, то ће мо и одсад; а притом ће мо пазити шта и остали просвештени и сретнии народи о побољшаню и напредку своє школе чине и являћемо што нађемо, да ће и нами на корист бити моћи; а биćемо свима приятельима школе и нѣзиног напредка захвални, ако незажале труда явити сваки догађай вредан обштега знаня и угледа у погледу предпоменуте задаће листа, као што ни ми нећемо труда жалити, на свако зажелѣно питанѣ у овом погледу драговольно своє мнѣнѣ дати било явно ил приватно.

У овой дакле намери и наданю, да ћемо сваком приятелю народне школе и народног напредка путем школе користан рад наставити починѣмо у име Божиє шесту годину листа овог, са тврдом вольом, у овом великом и светом делу напредка школе са помоћи учителя и школски управителя све чинити, колкогод нам мале снаге домагале буду, тврдо се уздаюћи у онога, кои судбину сви народа у своіой руци има и по своіой светой вольи

мудро и благо управля, да ће нам на помоћи бити, — непрестано на уму имаући, да смо позвани за овай найсветии интерес народа—науку и воспитанѣ нѣгове деце радити и одговарати; и ако ове волѣ и у народу будемо могли пробудити радоваћемо се и помагаћемо є сваким могућим начином.

Тако лист поново починући позивамо іош єдаред све, кои га држати желе, ако и немогу одма предплате послати, да се прияве, да би могли доволян брой листова штампати дати.

Овом приликом являмо, да смо протоколе дужника од прошли година подерали, заборавлямо их; а ако се кои іош сећа и волю има дуга вратити, нека га на фонд школскога листа поклони и на Г. професора Вукићевића у Сомбор пошлѣ, учиниће тим и задужбину; а предбройницима на лист од предпрошле т. є год 1862 коима є понешто од предплате претекло являмо, да ће им се лист толико слати, колико онай сувишак износи. Коє су то и колико ком сувишка претиче у листу ће им означено бити; а остали, ако су може бити на другом месту где предплату дали а за ню намирени нису умоляваюсе, да се ради тога изволе на дотична места обратити. Уредничство.

Знаци добре школе и учителя.

(Єдно питанѣ за школске надзиратлѣ).

Ово є питанѣ за школске надзирателѣ врло важно. Ниє лак посо школу и учителя часком савестно оценити. Живот онай у школи тако є многостран и многоструччан, да се само са найпажльивиим обазиранѣм сме из оно мало поява, што надзирателю за оно неколико тренутака на очи изаѣу заключивати на целост. Ако и има у кньигама о школи пописани знакова, по коима се готово наизвестно даде добра школа и учитель познати, опет є ствар ова тако важна, да би валяло сваки свой део амо да принесе. И я ћу ево само неколико речи о томе не из кньига но из собственог искуства да наведем.

Чим помислим на добру школу и учителя онога ми часа єдан од наши учителя на ум изаѣе, ког никад док сам жив заборавити нећу. Име нѣгово другом ћу приликом казати, овде нам ниє до имена стало, а ни он тако суєтан, да би за овим грамзио. Тай ми се учитель чини право гледало учителя бити. Цео нѣгов споляшньи вид, у оной простоти и чистоти, смерности а опет одсудности и мушком озбилю низ онай чудо благ поступак чине га

огледалом не само деци његовой, но и друговима учитељма вукући их на слѣдованѣ његовим примером.

Па као што є он собом исто є тако његова школа огледало реда и чистоте удесности и укуса. Нема ту пра ни паучине ни убрляни прозора и дуварова или мастилом забрляни скамия, нити ћеш на њима наћи резотина ма колко завиривао, а видићеш по скамияма, да нису ни нове, ни баш скоро правлѣне. Његова катедра стои на среди испред деце, где га сва деца направце гледе и одкуда он своим мирним и пажљивим оком целом школом влада и управља. Деца му седе баш као упарађена чета, сва узправо, сва наєднако єдно од дтугог уделѣно, и опет нећеш ни на коєм опазити, да би му то изправлѣно држанѣ теретно било. Светлост добиваю с' леве руке, а пред собом иза учителя имаю дувар без прозора и на њему поређане иконе, штице, мапе и остале учебне справе и опреме, коє су исто онако чисте и сачуване као и све остало по школи, и не само свако на найудесниє место ставлѣно, него и у лепом реду, знак и лепшег укуса учателѣвог, кои ће за ямачно и на децу прећи.

Децу сам његову колкогод сам пута сасвим изненада у школу улазио увек тако мирну и пажљиву нашао, да є то тако упечатленѣ на мене учинило, чим се те школе сетим, одма ми и деца тако живо пред умом стоє, као да их очима гледам, чисто би свако у главу познао ма где коє видео и умео би свакоме место казати где є седило.

А зашт тай држи овай учитель самим погледима своим. Он оком влада, и научио є децу да их никад поименце непрозивлѣ; по његовом оку знаде свако, коє є рад да му устане и да одговара.

Са своіом ситном децом говори тако дечии говор као наймилостния дадиля, а при том уме свой мушки характер тако држати, да му ни онде ни овде никаква притворства наћи нећеш; све є у њега чиста искреност и баш са тим држи он зашт далеко болѣ, нег они каплари и пандури међу учитељима, кои то само виком и псовком, само штапом и страом чине.

Он говори ясно и разговетно и чиними се да ни єдне єдине излишне речи нерекне. Уопште речено оманѣ говори, ал тим више деца, по оном важном вештачком начелу, да учитель валя своим говором да се устеже све на то смераюћи, да мишлѣню и раду ученика што више маха даде.

Његова питаня што их деци дає тако су определена, да нема сумнѣ шта ће одговарати, а такосу кратка, да єдне сувишне ни забуњиве речи ту ниє. Колико сам га пазио никад приметио ни-

сам да є он морао питанѣ повторавати или разяснявати. Тако умети питаня деци ставляти то є велика вештина, и я незнам да є више ко тако има.

Са питаньма чудо є вешт надражити децу и навести, да сама разумно мисле и говоре. Али онако се и види нѣговой деци на очима отиманѣ за науком, види се како чисто грабе речи са уста учителѣви; сяећи очима отимлюсе на питаня да одговоре тако, да є учитель приморан на часак замукнувши озбилношћу погледа строгост реда сачувати. Деца су му на свако питанѣ као запете пушке. По очима се види умна бистрина; а гомила деце доиста нису све рођени таленти, но само учителѣвом вольом и вештином.

Као што су питаня учителѣва определена, исто су тако и одговори деце ясни, подпуни и сигурни. Одма се види, да оно ниє на изуст научено, ни голо брблянѣ туђи речи и мисли, но собом премишлѣно, из собственог разума изходеће, а то држим за єдан од найглавнии знака валяне школе.

Исто є тако избор науке красан; мене самога чисто уздиже онай одабрани садржай, — свака є стварка бисер зрно.

То све ускупа: чиста школа и леп намештай, достоянствено држанѣ и поступак учителя и оно изредно владанѣ нѣгове деце и пажня учинило є, да сам се увек код нѣга и неотице найдуже забавио, где сам управо найманѣ посла имао; код нѣга ме време найбрже пролази, зачудим се кад протече.

А како є постао он таким учителѣм? Непрестаним мишлѣнѣм на науку деце; любавлю школе и свега што са ньом у свези стои.

При оценьиваню валяне школе и учителя чиними се, да є отиманѣ деце за науком и ньиово задовольство у школи єдан од найглавнии знакова. Код тог учителя видићеш да добар метод ниє ситница ни сувишно майсторисанѣ, но извод умне вештине учительске и показує талент, ког учитель не само у глави него и у срцу имати мора. Нико неуме тако децу на уман рад надражити и у непрестаном умном раду и кретаню држати као он. У нѣговой є школи весео живот, ту ћеш видити деце умно окретне а срцем задовольне и блажене са школом, коя се радую да школски час куцне, коя грамзећи у школу иду као на найвеће веселѣ, коя тако са успехом уче да є кадро готово свако о сваком часу рачун дати, и коя се са оним што у школи науче без ичиє помоћи сама и далѣ забавляю и радую; па тако се ту пробуди и онай урођени нагон к раду у деци, и оснажи се, и одма ту с' малена определен и тврд правац узме. И ово ми се чини найглавни знак валяне школе и учителя.

(Свршиће се).

Изясненіє Свете Литургіє. *)

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ѣ. В.

Одъ свію свештеныхъ радня у Православной Цркви найважнія є Литургія. Литургія є речь Грчка и значи обштинска служба. У прва времена Христіанска Литургіомъ називалесу се по гдѣкадъ не само све службе црквене, као што су ютренѣ, вечернѣ и т. д. него и нѣке добродѣтельи н пр. доброчинство, послушностъ и у обште савъ побожанъ животъ човѣка христіанина носіо є то име. Но и онда се подъ именомъ Литургіє по преимуѣству разумѣвала она служба Божія, на коіой се свршує Тайна Евхаристіє или Свето Причешѣе тѣла и крви Христове, као што то и данасъ быва у нашой светой, саборной и апостолской цркви.

У овомъ смислу узета Литургія води свой почетакъ одъ самога Господа нашегъ Іисуса Христа. Онъ є, после последнѣ свое вечере узео лебацъ, благодаріо Бога, преломіо и раздаваюѣига ученицима своима рекао: „Пріимите єдите, ово є тѣло моє, коє се за васъ ломи! После тога узео є чашу с' виномъ, коє бѣше водомъ разтворено (види Литургію Іакова брата Господня, и Собора Картаг. правило 28.), и оддавши хвалу Богу, дао є ученицима чашу говорѣи: „Пійте изъ нѣ сви: ово є моя крвъ новога завѣта, коя се за васъ и за многе излива на опроштенѣ грѣхова!“ Апостоли смѣрно су примили и окусили што имъ є дано, а Спаситель имъ є іоштъ къ томе рекао: „Ово чините у мой споменъ!“ Овымъ начиномъ учинѣнъ є край старозавѣтной Пасхи, и установлѣна є нова духовна вечера, на коіой се вѣрнима подъ видомъ хлѣба предлаже право тѣло, а под видом вина права крвъ Іисуса Христа.

Цѣль, ради коє є Спаситель установіо тайну св. Евхаристіє, држимо, была є та:

1. Да се нѣгови послѣдователи с' благодарносѣу сеѣаю Нѣга, а особито Нѣгове смрти; кою є добровольно приміо за спасеніє рода човѣческогъ. На то насъ опоминю рѣчи Іисуса Христа: „Ово чините у мой споменъ!“ т. є свакій путъ кадъ се

---

*) Овоє изясненіе Литургіє писано од протоіерея Іоана Рожденственскогъ за потребу дѣце при повтораваню лекція изъ закона Божієгъ. С' тога се високій овай предметъ сматра не по свой своіой обширности и узвишености, него само са оныхъ страна, коє су понятію дѣчіємъ доступне, и коє ньихову пажльивостъ за време Богослуженія найвеѣма на себе обраѣаю.

годъ причестите моега тѣла и крви, сећайте се безконачне любави отца небеснога къ вами, кои зарадъ вашега спасенія ніє поштедіо своега сына; живо представляйте моя тежка страданя за ваше грѣхе, мою погрдну смртъ, кою я претрпихъ, да васъ одъ вѣчне смрти избавимъ.

2. Да се у чувственымъ знацима изрази суштностъ новога завѣта, а уедно с' тымъ да се означи и свршетакъ старога завѣта. Ова се цѣль одкрива изъ рѣчій Спасителѣвыхъ: „Ова є чаша новый завѣтъ моіомъ крвлю", коє рѣчи имаю близко отношенѣ къ подобнымъ рѣчима, коє су казане при уређеню старога завѣта. „Вземъ Мойсей кровъ— говорисе у кньиги Исхода (24, 8), окропи люди и рече: се кровъ завѣта, єгоже завѣща Господъ къ вамъ о всѣхъ словесѣхъ."

3. Да вѣрни послѣдователи имаю чувствено духовно средство найтешнѣгъ саединеня са своимъ Спасителѣмъ а чрезъ то да дођу у вѣчный животъ. (Іоан. 6. 53.).

Ко се достойно приправля за свето причешће, и тако приправлѣнъ с' побожнымъ осѣћанѣмъ приступа къ трапези Господньой, тай добыя одъ ове свете тайне тако велику и неоцѣнѣну ползу, коя се неда єзикомъ човѣчимъ описати. Онъ ступа у заедницу са своимъ Искупителѣмъ; постає причестникомъ божествене природе, добыя вѣрный залогъ за наслѣдованѣ будућегъ вѣчногъ блаженства. Онъ обнавля, освећує и укрѣплює свою душу и тѣло, те тако добыя наимоћніє средство за сачувати себе у свакой добродѣтельи, живити побожно, достойно христіанскога позива, и побѣђивати сва искушеня и све наваде на зло. С' тога свети отци нису могли наћи доста рѣчій за изразити све плодове свете Евхаристіє. Симеонъ Солунскій (гл. 78.) назива св. Евхаристію саединенѣм Бога с' нама, нашимъ обоженѣм, пуноћомъ благодати, тайномъ надъ тайнама и жртвомъ надъ свима жртвама. А Іоанъ Златоустъ у бесѣди на Евангеліє Іоаново (46) вели, ди мы после причешћа постаємо страшни свима нечастивимъ силама, да и сами анђели чисто завиде нами на томъ, єръ они ближе насъ стоє къ престолу Божіємъ, и непрестано пою у Нѣгову славу, па ипакъ се непричешћую Нѣговога тѣла и крви.

I.

Литургія у времена Апостолска.

По завѣштаню Спасителѣвомъ, Апостоли на скоро послеНѣговогъ Вознесенія, почели су заедно са осталымъ вѣрныма свр-

шивати тайну Евхаристіє или Литургію, и безъ сумнѣ, старалису се што вѣрніє подражавати примѣру свога учителя. Но у светымъ книигама ньиховымъ неналазимо мы подробногъ описанія о томъ, како су они ову свештену радню свршивали; да, и єдва є могла быти у то време подпуна єднообразностъ, кадъ є Духъ Светый непосредно упуѣивао савршителѣ свете тайне, и давао имъ шта ѣе говорити и дѣлати. На основу нѣкихъ рѣчій у апостолскимъ списаніяма, и по сведочби древныхъ отаца цркве быо є у апостолской Литургіи овакавъ поредекъ: она се починяла поучителномъ бесѣдомъ ради укреплѣня у вѣри новыхъ ученика и ради доказиваня важности таинствене и небесне ране, коя ѣе имъ се дати. Затимъ кадъ су ови веѣъ срдцемъ довольно приправлѣни были, устаяли су сви на молитву и старешина изговоріо є Богу молитве, коє небѣху одпре смишлѣне, него говорене по надахнуѣу одозго. После молитве предлагао є онъ лебацъ и чашу с' виномъ, по примѣру Іисуса Христа; споминяо є Нѣгову любавъ и доброчинства указана роду човѣческомъ; благодаріо є за све ово небесноме отцу, и моліо га, да пошлѣ доле Светога Духа, да се освети предложеный хлѣбъ у право тѣло, а вино у праву крвъ Христову. На то є цѣла скупштина вѣруюѣихъ потврѣуюѣи своє єдинодушіє говорила: аминъ. Затимъ є хлѣбъ раздроблѣнъ на честице, и сви вѣрни причешѣивали су се с' побожношѣу, а служба се свршивала поянѣмъ псалмова' и новымъ молитвама.

После службе сѣдали су по источномъ обичаю сви присутствуюѣи у истой молитвеной соби и свршивали су вечерꙋ любави, коя се справляла изъ онихъ дарова, коє приношаху богати у цркву, за знакъ христіянске любави, и за раненѣ сиромашне браѣе. Ова братолюбна гостба држана є с' почетка у гдѣкоимъ црквама пре Литургіє, али то є после забранѣно, и доцніє свети сабори одредили су, да се само они смѣю причешѣивати, кои тога дана нису ништа єли.

Одреѣенога дома за скупштину у првый мах' ніє было, него су се вѣрни састаяли на молитву у кући єдногъ или другогъ изъ своє средине. Уредительи оваквыхъ скупштина' были су у Іерусалиму сами Апостоли. Но почемъ є ньихова главна дужность была проповѣдати Божію науку, а не о трапезама бригу водити; то су имъ за помоѣнике у овоме послу изабрани седморица поузданыхъ людій измеѣу вѣрныхъ, коє су Апостоли рукоположили, и кои су прозвани діакони (служительи). Сви они, како Апостоли, тако и діакони неуморно су се трудили за благо обштине, и што су годъ предузимали, радили су по обштемъ савѣтованю и сугласію. Не-

П 6 10
4750
УНИВ. БИБЛИОТЕКА
В. Бр. 4826

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА ГОДИНУ

1864.

VI. ГОДИНА.

Поклон
ЈОЦЕ ВУЈИЋА из Сенте
УНИВЕРЗИТЕТ. БИБЛИОТЕКИ
У БЕОГРАДУ

Библиотека
ЈОЦЕ ВУЈИЋА
у Сенти

У БУДИМУ.

Тиском кр. угарск. свеучил. печатнѣ.

1864.

видима глава ове обштине био є самъ Іисусъ Христосъ, а сви ученици и слѣдбеници Нѣгови, безъ разлике званія и станя помагали су єданъ другоме, као удови єднога тѣла, коє се зове црква. Обштина христіянска у почетку звала се Екклисіа, коє значи одабрана скупштина, или саборъ. А тако се звало и мѣсто гдѣ се христіяни сабираху. Наша рѣчь црква произведена є одъ грчке рѣчи киріаки коє значи домъ Господань.

(Продужиће се.)

Изясненіє Псалма 47.

Предказаніє Христовой цркви.

Велій Гдь и хваленъ зѣлѡ въ градѣ Бога нашегѡ въ горѣ святѣи егѡ, благокореннымъ радованіемъ всеѧ земли.

Великъ є Господъ, и врло є хвалѣнъ у граду Бога нашега (у Іерусалиму), на светой Нѣговой гори (на гори Сіонкой) добро укоренюћи и утврђуюћи га на радость целе землѣ. — Господъ є учиніо, да є Іерусалимъ постао источникомъ просвѣте и утѣхомъ цѣле васелѣне; одтуда се развіо коренъ Богопознаваня по свему свѣту; изъ Іерусалима, гдѣ є Христосъ Господъ распетъ био, разишли су се Апостоли на све стране по земльи проповѣдаюћій законъ Божіи и разносећій людіима радостанъ гласъ о вѣчноме спасенію.

Горы Сіонскіѧ ребра сѣверова градъ царѧ великагѡ. Сіонске горе сѣверна страна єстъ градъ великога цара.

Богъ въ тѧжестѣхъ егѡ знаемъ єсть, егда заступаетъ ихъ. Богъ у своимъ храмовима, у своимъ палатама познанъ є када ихъ брани. Богъ чува и храни свое храмове.

Ꙗкѡ се царіе земстіи сокрашасѧ снидошасѧ вкупѣ. Єръ, гле, земальски цареви сакупишесе, и саставшесе скупа.

Тіи видѣвше такѡ ѹдивишасѧ, смятошасѧ, подвигошасѧ. Тіи цареви кадъ то видише, зачудишесе, сметошесе, уплашише се, покренуше се (побѣгоше).

Трепетъ пріѧтъ ѧ: тамѡ болѣзни ꙗкѡ раждающіѧ. Дрктанѣ обузело ихъ є; и болови као у породилѣ.

Дꙋхомъ вꙋрнымъ сокрꙋшиши корабли Ѳарсійскіѧ. Вѣтромъ силнымъ разрушићешъ лађе Тарсійске. Као што бурный вѣтаръ наеданпутъ поруши огромне лађе, тако ће Господъ своіомъ невидимомъ силомъ сакрушити и побѣдити непріятелѣ своігъ светогъ

закона. — Тарсъ є варошъ приморска у Киликіи у малой Азіи, лежи сѣверно одъ Финикіє. У ньой се родіо Апостол Павле.

Ꙗкѡже слышахомъ, такѡ и видѣхомъ во градѣ Господа силъ, въ градѣ Бога нашегѡ: Богъ ѡснова и҃ въ вѣкъ. Као што смо слушали одъ нишихъ старыхъ, тако смо и видѣли у граду Господа Саваота у граду Бога нашега. Богъ га є основао и утемельіо за навѣкъ. Богъ се стара за свету нашу цркву; Онъ ће ю свагда одржати.

Пріахомъ Боже милость твою посрѣдѣ людей твоихъ. Мы смо очекивали, надали се, познали и примили милост твою Боже посредъ народа твога. Ты се Боже за насъ старашъ и даєшъ намъ свака добра, по твоіой великой милости и любави к' нама. Све што мы имамо, одъ Тебе имамо, све є то дѣло милости и благости твоє, а не дѣло наше заслуге.

По имени Твоемꙋ Боже, такѡ и хвала Твоа на концахъ земли. Као што є име твоє, тако є и хвала твоя, слава твоя до краєва землѣ. — Свуда се и у свима земляма споминѣ име и славе велика дѣла Божія.

Правды исполнъ десница Твоа. Десница твоя пуна є правде. — Као што сунце по своіой природи свѣтли, и као што насъ ватра огрѣва, тако є и Богу свойствена найвећа правда и милостъ и свака врлина у найсавршеніємъ смыслу.

Да возвеселится гора Сіонская, и да возрадꙋются дщери Іꙋдейскіа сꙋдебъ ради твоихъ Господи. Господе, нека се весели гора Сіонка, и нека се радую ћери юдейске (подъ овымъ се именомъ разумѣваю и вароши юдейске), збогъ твоє правице, и збогъ твога праведногъ суда.

Ѡбыдите Сіонъ и ѡбымите егѡ, повѣдите въ столпѣхъ егѡ. Обколите Сіонъ, и обилазите около нѣга (обкружите га). Проповѣдайте у нѣговымъ кулама, славите Бога у Сіонскимъ зданіяма; избройте куле Сіонске.

Положите сердца ваша въ силꙋ егѡ, и раздѣлите домы егѡ: ꙗко да повѣсте въ родѣ иномъ: Метните срдца ваша у нѣгову снагу. Посмотрите ограду Іерусалима града; размѣрите домове нѣгове, да можете приповѣдити потонѣмъ нараштаю. Добро утубите како изгледа садъ светый градъ Божіи, да можете своимъ потомцима казивати:

Ꙗкѡ той есть Богъ нашъ въ вѣкъ, и въ вѣкъ вѣка: той ꙋпасетъ насъ во вѣки. Казуйте потомцима вашима, да є Господъ Богъ нашъ у вѣкъ и до вѣка, да ће се онъ за насъ свагда старати и о нама промышлявати: — нека сынови и унуци ваши слу-

шаюћи како є Богъ многа добра ньиховымъ предцима учиніо, добри и честити буду; нека ихъ приповѣданѣ то побуѣує на мудрость, на любавъ къ Вогу и на добродѣтелянъ животъ. Тако и мы увѣкъ треба да имамо у памети горьній и небесный нашъ Іерусалимъ, да намъ се мили красота небесна, да чезнемо тамо душомъ нашомъ гдѣ живе светци и праведници, гдѣ су стална и постояна блага, коя є Богъ приправіо за све оне, кои нѣга чистимъ срдцемъ любе и поштую. Мы треба ди свакій данъ све больій бывамо, да ближнѣ наше любимо, да сиромахе подпомажемо, да увреде праштамо, и да тако царство небесно заслужимо.

Изъ толкованія св. Іоана златоуста, извадіо и за школску потребу удесіо Н Ђ. В

Домаћи благослов.

(Єдна прича).

Био єдан побожан човек. Тай се молио Богу, да га научи, шта ће све чинити, да у своіой кући напредан и сретан буде. На ту молитву укажему се єдно чудно появленѣ: опази три анђела, где се єдан клечећи овако моляше: я очи своє горе дижем, отуда ће ми помоћ доћи; други с' мотиком у руци коренѣ копаюћи да му зной потоком с' лица падаше говораше: у зною свог лица леб ћеш свой єсти; а трећи сабираюћи коренѣ и говорећи: чега скупляш и чуваш тога ћеш и имати, однашаше то дома, где сва три анђела заєдно у любави живеше.

Кад изчезе появленѣ, даде се онай у мисли и сретнувши некаква старца приповеди и запита, шта то значи, а старац одговори: Оћеш ли, да ти у кући добро иде, а ти се и Богу моли као онай први анђео, и ради као други и сабирай па чувай као трећи, а буди у слоги и любави са своима на дому, као што ньи виде. Муж є да завреди, а жена да сачува, другчиє ће обоє просияци бити.

Раду є корен горак али род сладак. Где су срца вольна, ту су и руке вредне. Радня и штедня обогати и сиромака. Узаиманѣ є само єдаред сладко, а после довек горко. Части и веселя найбогатиє куће оборе. Свила и кадифа утамани ватру и лонце на огньишту. Где є за трпезом слога ту сам Бог у зачелю седи.

Школске вести.

УЧИТЕЉСКЕ ШТИПЕНДИЄ. Државно министарство наредило є, да се издаю две педагогичке штипендиє по 200 ф. годишнѣ на практично изображанѣ православни учителя за главне школе у Буковини, о трошку ондашнѣга православнога религионарног фонда. Штипендиє добиваће само талентирани и примерног владаня кандидати, кои су педагогичке науке свршили, и коє ће по предлогу ондашнѣ православне консисториє земальска власт потврђивати.

И у нас има свакояки штипендия и имамо их ваьда више и болѣ него икои око нас живећи народ, али нема ови на изображенѣ учителя и свештеника наменѣни, коє су нам пре сви остали нуждне. Све остале штипендиє: юридичке, медичке, техничке, академичке и друге више су на корист они поєдини лица, коя их уживаю, него народа; само ове педагогичке и теологичке биле би праве народне и народу на корист; єрбо су ово редовни и у нас досад готово єдини народни учитељи и воспитатељи, кои га уче словом и делом, примером и животом, хотице и нехотице, били изображени или не, пак би га знанѣм и лепшим изображенѣм своим на сва добра наводили, а незнанѣм га забаталюю, на зло напуштаю да нерекнем наводе и упропашћую.

Учитељски штипендия колко нам є познато нема ни у кнежини србској, у коіой се онолико много за изображенѣ народа стара и на штипендиє троши, а где іош ни данас препарандиє нема, па где би ове штипендиє од велике користи биле.

Приятељи школе и изображеня народнога кои су имућни и на издаванѣ штипендия смишляю, валяло би да се ови штипендия пре сви остали сете, єрбо су ове важниє него све остале.

НЕДЕЛЬНА ШКОЛА ЗА ШЕГРТЕ. За шегрте прописана недельна школа готово свуда є яко занемарена. Са тога су морали неки магистрати наредбе издати, да они шегрти, кои са своє кривице на науку недолазе, сваки ред код куће од свои господара строго каштиговани буду; а где с' кривице господара изаостаю, да господари сваки ред новцем од два и четир па до педесет и више форинти каштиговани, а кои платити немогу, да затворени буду и да им се закрати шегрте држати.

ГИМНАСТИКА КАО РЕДОВНА НАУКА. У Прайской изашла є државна наредба, да се и у мале школе заведе гимнастика као редовна наука. Они, кои те школе издржаваю дужнису о свом трошку устроити уза сваку школу и ово игралиште и набавити оно мало потребни справица. Учитељи су обвезани децу у овом исто онако свойски учити, вештбати, као и у осталим школским предметима: а школски ће старатељи и надзирателји своим саветом код народа волю будити на ово као найполезнию струку у погледу телеснога оснаженя и изображеня.

И за нашу по нарави живлю децу редовно ово и систематичко вештбанѣ и са њим систематичко развиянѣ и снаженѣ тела од велилике би ко-

ристи било, особито сад, од како се и у наш народ почео увлачити некакав млитави и мазни начин одрањиваня деце, кои му не само онай први и найглавнии характер юначство и срчаност убия, него и силну болест на нѣга навлачи и затире.

У листу овом бивало є реч о користи гимнастике и описано є неколико кола тих игри (види год 1860 стр. 106 и год 1861 стр. 107, и 347) тамо є дато и упутство, како се има са њима поступати, пак се надамо од наши ревностнии особито од млађи учителя, даће се и ове стране народног изображаня топло приватити и децу свойски вештбати. Од наймлађега учительког нараштая (препаранда), кои сад и у препарандии гимнастику као редован предмет уче очекуємо, да ће колико собственог здравля и снаге ради іош више ради народа, коєм ће учительи бити, свойски приионути да се у овом не само извештбаю, него и науче, како ће децу учити. А као што се тврдо надамо од сви разумни школски старателя и управителя, да ће учительима у овом свуда на руку ићи, исто смо тако уверени, да ће и све више школске власти призренѣ на ово имати и не само радоватисе томе, но и труд оних учителя и настоятеля кои се за ово заузимали буду достойно уважити.

ОСПА У ШКОЛИ. Како на више страна по деци оспа влада и у неки мести доста опасно, да би се прилѣпчивой овой и доста убитачной болести колко є могућно на пут стало опоминю се учительи, да нипошто децу оспом заражену међу здраву децу непуштаю, да се неби и ова окужила; а местне школске власти дужнесу дотичне родителѣ усветовати, да такову децу не само у школу нешалю, него где є могућно, да их и код куће сасвим од здраве деце одлуче и да их бар три или четири неделѣ дана у постельи и у соби чуваю, почем се зна, да болештина ова и кад є привидно сасвим прешла врло се лако поврати и онда обично децу убиє ил люто осакати. На неки мести приморанесу биле политичне власти строге наредбе издати и оне кои се противе са новчаним каштигама и затворима каштиговати.

ЧЕЛАРСТВО. Друштво челара у Бечу одредило є с' почетком идућег месеца давати популарне лекциє о неги челе. Єдан члан тог друштва нарећен є, да сваке неделѣ и праздника у єдной ондашньой нормалной школи те лекциє дає, и да засад на иконама све показує, а на лето ће на кошницама истога друштва.

Не били и наши вешти челари хтели по овом примеру своє поучити у той врло користной струци економиє. Школски надзирательи старательи и учительи врло би лепу задужбину учинили, кад би околину свою на ово подизали, рачуном им представляюћи тай врло мали труд и трошак а велику корист, и заветуюћи их на то, іош кад би сами, кои су том вешти лекциє давати хтели, или веште челаре на то умолили, а од своє стране постаралисе, да што више слушаоца дође, іош где би згоде било кад би баш друштво челарско склопили.

УЧИТЕЛЬИ И СВИЛЕНА БУБА. Код ови мали и уди учительски плата приморанису многи смишляти на начине, како би што то болѣ на край

изашли. По селима где учитељи манѣ привата имаю и манѣ се одуд помажу, а ни башти ни воћа немаю, да би одуд кою крајцару извући могли, по нашем искуству нема за учитеља никое болѣ узгредне раднѣ и забаве, коіом би се и лакше и брже и болѣ помоћи могли него што є нега свилене бубе, где и мала немоћна деца и стари за тежи рад немоћни старци лепо послужити могу. Ми познаємо учитеља, кои овом забавом, а за оно неколико неделя дана, дакако где є прилике и згоде, по 100 и 200 ф. добию, ово є врло лепа закрпа. Окром тог има места где іош политичне власти оне, кои се са овим примерно занимаю и околину свою практично поучаваю башка са наградама од 5, 10, 50 и више дуката награђую.

УПРАЗНѢНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА. У Будимской диєцези: Будим диштрикт будимски;

у бачкой диєцези: Десп. Ст Иван, Пивнице и Кисач, диштрикт новосадски;

у Темишвар. диєцези: Арадац и Пардань диштр. вел. бечкеречки; Чаково дишт. чаковачки; Кикинда дишт. кикиндски; и Н. Ст Иван, дишт. чанадски;

у вршачкой диєцези: Вршац и Павлиш, диштрикт вршачки.

У темишварской диєцези месту Соки, почем се ниє више учитеља приявило остає досадашньи суплент до свршетка текуће школске године, а онда ће се опет путем конкурса нов избор правити.

Од препаранда, кои су учитељске науке у Сомбору прошле године са добрим успехом свршили и способни за учителѣ проглашени, на коє би дакле валяло призреня имати слѣдећи колико нам є познато іош нису намештени:

У будимской диєцези: Милан Ђукић из Бана;

у бачкой диєцези: Іосиф Шевић из Мохола, Младен Лугумерски из Сомбора, Петар Борић из Новог Сада и Стефан Жекић из Сивца;

у темишварской диєцези: Велько Константиновић из Борче, Милош Іовановић из Меленаца, Светозар Миладиновић из срб. Се Мартоня;

а у вршачкой диєцези: Іован Бакић из Вршца и Пантелия Крстић из Вршца.

Од ових су Бакић и Жекић проглашени за способне учителѣ на основним и нижим разредима главне школе са препоруком, а Крстић кои є и Богословию и препарандию са найотличниим успехом свршио проглашен є за учитеља на главной школи са препоруком. Гриота є дакле да ови код такове способности своє без ухлеблѣня и без користеня те своє науке и вештине заборавляю, а онамо школе и деца уз лоше супленте да пропадаю.

НАПЛАЋИВАНѢ УЧИТЕЛЯ. Како издаванѣ учитељски плата жалостно иде, ево примера, како се єдан од учитеља яда, а оваки гласова са сви страна има:

„Узимам слободу у име све овдашнѣ жалостне браће моє учитеља найпокорниє явити, како ми овде живимо зло горко и прегорко и нико горе него ми! Варошки касири тераю нас туторима, да нас црква плати, а ту-

тори шалю вароши; тако нас тураю од немила до недрага, као Христа на мученю. Касир свою службу овом речи свршує „нема“ іош разрогачи очи и чисто се погоропади говорећи: „нисам ни варошке пандуре исплатио, одкуда вама.“ Ето с' ким нас упорећую учителѣ и воспитателѣ деце своє. Измеваю нас; ми смо код варошке касе последньи, ми сасвим презрени. Тужилисмо се и вишой варошкой па и вармеђской власти и ниодкуда помоћи; пак смо принуђени и вас молити, да нам помогнете, иначе нам іош већа неволя предстои, да ћемо у тешкой нужди и беди и на наше учитесьске дужности заборавити; гладан и нуждан човек ниє у станю дужности своє испуњавати.“

Ово су доиста жалостни гласи; и кад учительи кои окром те своє уде платице никаква друга иманя ни прихода немаю да само душу придрже, па и код богати вароша ту свою платицу тако неуредно добиваю, да по више месеци єдне пребиєне крайцаре недобию, него у нужди и невольи мораю своє квите чифутима тако продавати, да четвртину и третину изгубе, онда нема никоєга већма на небо вапиюћега греха. Код оваки поступака неостає ништа друго но тужбом на найвише земальске власти обратити се, где ће зацело услишане бити.

Школске кньиге.

Слѣдеће за србску народну школу прописане и у кр. угарской свеучилиштной кньигопечатньи штампане кньиге могу се код дирекциє предпоменуте кньигопечатнѣ добити:

I. Букваръ за србска училишта 14 кр.

II. Прва єзикословна Читанка за србска народна училишта 27 кр.

III. Друга кньига о єзикословію и читаню за србска народна училишта 51 кр.

V. Церковное пѣніе въ недѣлныя и праздничныя дни на вѣсь годъ за оупотребленіе сербскихъ народныхъ оучилищъ. 13 кр.

VI. Изъ Ѵалтиря первоначалное оупражненіе въ чтеніи свящ҃енныхъ книгъ къ оупотребленію въ славено-сербскихъ народныхъ оучилищахъ. 27 кр.

VII. Изъ Часослова первоначалное оупражненіе въ чтеніи свящ҃енныхъ книгъ къ оупотребленію въ славено- сербскихъ народныхъ оучилищахъ. 11 кр.

VIII. Катихисисъ малый ѿ невнитскагѡ Сѵнода къ Карловцѣ 1774. 13 кр.

IX. Восточнога вѣроисповѣданія Катихисісъ за вышше ученике разреде у Богоспасаемой Епархіи Бачкой. 23 кр.

X. Срѣдньій Катихисісъ. 13 кр.

XI. Малый Катихисісъ 4 кр.

Ко се са готовим новцем на горепоменуту печатню обрати, доби ће 25% рабата.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 2. У Будиму 20. Јануара 1864. Год. VI.

Знаци добре школе и учителя.

(Єдно питанѣ за школске надзиратлѣ).

(Свршетак.)

Довде смо укратко представили споляшньост тога честитог учителя и нѣгове школе, видилисмо како он запт држи, споменулисмо нѣгову вештину у даваню питаня и у избору науке, кою деци казує, и како се деца нѣму, школи и науци радую; остає нам да іош у кратко споменемо успех нѣгове деце у поєдиним научним струкама по разредима дечиим.

Овде морам пре свега споменути, да сам іош у оно доба, док сам у свакой школи пупо свакояки разреда налазио: почетника, штицараца, срицателя, млађи и старии букварацa, млађи и старии часловаца, млађи и старии псалтираца, коє све страота посо отештава, и никад успеха бити неможе, код нѣга сам іош онда само три разреда налазио: букварце, часловце и псалтирце, без икоєг разликованя млађи и старии, єр є он увидио, да они силни разреди само сметню чине и невештину учителя одаю.

Што се успеха нѣгове деце у поєдиним наукама тиче имам навести, да сам нѣгове букварце налазио кадкад пре ускрса, све прописане молитвице, заповести, и све остале законе и веру где сви листом не само текстове разговетно рецитую, но и разумеу и своим их речма казати уму. Приповедаю све прописане библичне приповедке на 20 из старог и 20 из новог завета своим речма врло добро и отимлюсе, и мило их є слушати. Певаю лепо све за ньи прописане црковне песме не само у хору него и самце, и у нѣговой ћеш школи наћи гомилу деце са изчишћеним и ясним гласовима као рођени певаца. Запитай ту малу децу разумеули

текстове тих песама, отимаће се да ти кажу. Познаю сав буквар у накрст, читаю сва три вида писмена не само механично доста течно, него и разумно и приповедаћети своим речма не само све приповедке из буквара, но и многе друге, коє им є учитель казивао школски лист користећи, а рецитую како текстове црковни тако и више маньи одабрани народни песмица. Сва деца пишу мала диктанда чисто и читко и написаћети сваки задат изражай лагано ал сигурно; а чућеш их сва та мала диктанда на сто и више найодабрании изреченя из Св. Еванђелия не само да рецитую, но и у свезу са дотичном Божиом заповести и законом умеу свести, почем учитель све на ово као на основу целе нравне науке зида; милина є ту малу децу слушати како на задату тему или заповест кою н. п. о поштованю родителя и старии свои гомилу изреченя из Св. Писма наводе, коє за ньи све ни прописано ниє, ал коє они седећи заєдно са часловцима слушаући од ових упамте. Па найважниє є, како учитель уме та врховна начела Християнства деци той одма с малена за правила живота поставити, како их уме на та правила заветовати, и како све ньиово владанѣ и сва дела на та правила одмера, тима их правилама опоминѣ, награђує и каштигує; я сам пуно уверен, да ће то све красни и сретни люди бити и да ће се обштина та са две три таке генерациє подићи и найчестития изаћи и тек онда овога свога врстнога учителя славити и навеке благодарно благосиляући споминяти. Придодати іош имам, да сам ту нѣгову ситну децу налазио о дуовима у сва четир вида наизустног и писменог рачуна у колу броєва до стотине тако сигурну, да се никоим питанѣм нису забунити дала. И све є ово добитак и успех само єдне и то прве године у школи, а са децом од коє є редко коє седму годину навршило; можели се више зажелити и пошто би мого ко то купити.

Нѣгови часловци знаю све у букварачком разреду научене текстове из науке християнске врло добро изяснити, знаю библичне приповедке погдешто већ са библичним речима казивати, знаю црковног пояня велику гомилу, и код ови већ вичнии а снажнии грла иде поянѣ и у хору и самце далеко лепше. Знаю прву читанку сву унакрст, приповедаю не само оне но и многе друге у листу коєгде даване приповедке, приче, басне и др. (коє сами читаю) све своим речима лепо, да є мило слушати их. Ови рецитую гомилу одбрани народни юначки песмица гдекои већ с тако вештачким виєнѣм гласа као декламатори. Ови пишу и брзо и лепо, и на задату тему рецитую неброй изреченя из Св. Писма и многе

одабране народне пословице тако, да на важниіой теми коіой неможеш края дочекати. Наћи ћеш их где часловац читаю и течно и разумно и не само да ће ти из њега много разговетно и верно рецитовати но и гомиле славенски речи значає казати. У рачуну раде са већима єдно-и вишеименитим броєвима и с' обичним разбитцима писмено и наизустно брзо и сигурно; они познаю све обичниє мере, и учитель има за њи тако практичну збирку рачунски задаћа, да деца цену и вредност сви обични у животу ствари врло добро знаю и нико их у томе преварати неће.

Њгови псалтирци не само да знаю садржай сви недельни и празднични еванђелия и апостола и да славенски текст на србски изясню, но и више евянђелия дидактичког садржая, као што є н. п. Матея цела глава 5а 6а и 7а и многе прописане апостоле на славенском єзику верно рецитую. Исто тако читаю, изясню и рецитую гомилу найодабрании псалмова, разумеу сва єктения, приповедаю све библичне приповедке на 50 из старог и толико из Новог Завета са чистом библичном речи, они ће ти казати значай сваког праздника и приповедиће ти жития од главнии светителя на 20 са доста пространим животописанѣм и одабраним приповедачким речма и изразима; па можели се ко посумняти, да ће ово изредни християни и сретни люди бити, а коме ће имати на той изврсности душе и срећи благодарити после Бога до єдинце томе добром и изредном учителю свом.

Њгови псалтирци знаю обе више читанке кроз и кроз; они су не само изредни чтеци, кои и побрже и правилним гласоударенѣм читаю строго пазећи на интерпункциє, на коє учитель већ код букварацa навалює, него умеу побрже прочитаним подужим чланцима одма главе сватити, одабране изражає приметити и одма целу ствар приповедити ил казати, главну науку извући и са пређе наученим сродним у сношенѣ и свезу свести. Ови знаю повише и повећи одабрани народни песама лепо декламовати; умеу географично комаће читанака без књиге са землѣписни мапа читати, наћи ћеш у њи ясно представлянѣ о створу землѣ и света, учитель их вештба на табли у рисаню найглавнии землѣписни црта; исторично комаће приповедаю са ясним представлянѣм времена и места где су се догађаи сбивали; сва три царства природе нису им само у главним цртама позната него познаю и наситниє све обичниє домаће и економске животинѣ, многе растинѣ дрва и биля и найглавниє минерале; чућеш окром тог сила главнии начела разумнога домоводства и польоделства, многа

правила диєтетична и христоитична, єр учитель овай ни нашто незаборавля, штогод зна да ће деци у животу нуждно и користно бити; и преко свега тога наћићеш у деце сила лепог знаня о строю свога матернѣг єзика, као и познаванѣ многи главнии флексия славенскога.

Нѣгови су псалтирци веште и итре рачунциє окретне у свакой струци за живот нуждног рачуна. Они су вешти и добри писари, и ньиови краснописни прописи удивићете; на ньима ћеш видити руку и око извештбано и све прописе чисте и лепо сложене, знак чувства лепоте код деце као и код учителя, а покушай нѣгову децу и у маньим писменим саставцима и бележкама за кућу и за живот потребним и нуждним, и наћићеш, да учитель ниє заборавио ни на та обична маня штилистична писмена и белешке децу научити.

Учитель овай ниє ни према играма дечиим равнодушан, и у томе их уме лепшем научити, од невалялог усветозати. Ако и ниє сам много вешт гимнастик уме децу у гимнастици вештбати. Он их изводи у лепше пролетнѣ летнѣ и єсенѣ дане у полѣ и показує онде у природи све оно, што их у читанкама о природи научи; старию децу свою сам практично поучава у неги домаће стоке, воћа, свилене бубе и у практичном познаваню найбольи врсти свега овог,—и ко би ти све оне лепе стране наброяо, што их овай изредан учитель на корист своє деце употребити уме; читаву би кньигу мого написати, кад би све на ситно описивати хтео; али томе ниє овде место, нити сам то намеравао, но само укратко главниє црте ове изредне школе и овога врстног учителя навести, колко подражаваня іош више познаваня и оценѣня ради.

Мож да ће ко помислити, да сам я овим хтео неки идеал учителя овде ставити, покуплѣћи са сви страна све што сам на многима найлепшега видео, па склоплѣћи то све уєдно; али то ниє; я сам учителя овога гледао и даће Бог те ћу га іош гледати, а има их и више, кои су овоме близу равни, и коиће єрбо су млађи за кою годину овом сасвим равни бити, нѣга можда и претећи, ако само и од стране обштине, од настоятеля и управителя школски пажени и достойно уважавани буду, да им се то ньиово свето дело мили, па да се као и овай непрестаним мишлѣнѣм и бригом о науци деце люблѣћи школу и све што са ньом у свези стои од дана на дан све болѣ и лепше за ово свето званѣ своє изобразе и извешће.

Воспитанѣ запт и наука.

(Єдно питанѣ за учителѣ и родителѣ).

„Школа има децу само учити, а родителя є дужност воспитати их.“ Овако кои говоре има их много, и ово би доиста врло комотно било, кад би се дужности родителя и учителя са ове две речи изрећи дале: ти их воспитай, а ти учи; онда би била и многа парница између школе и породице часком свршена, єр онда би сваки отац и сваки учитель од єдаред знао, докле чия дужност иде.

Али ствар ова сасвим другчиє стои; я ставлям само ово питанѣ: шта є важниє, воспитанѣ или наука? шта би волио кад би недао Бог са децом несреће имао, ненаучену или невоспитану т. є. неваялу децу имати. Я држим да може човек и поред мало науке и готово рећи без науке добар човек бити, наравно само неће без науке никуд и нигде доспети моћи; али невоспитан т. є. зло воспитан човек свакад є и свуд несрећан, іош и своє у несрећу сломиє.

Па кад є то тако, онда питам: смел' се тако важна ствар као што є воспитанѣ напуштати, по пуни пет и шест сати сваки дан док су деца у школи непазити, и зар баш у школи да се на то непази, у школи да се прекида? За цело ћеш ми одговорити: не. Онда уступи дакле право и власт учителю, да те као родителя и оца код деце заступати сме.

По томе є дакле воспитанѣ у школи већ само по себи врло важна ствар, само по себи важна цел тако, да родитељи ради нѣ драговољно учителя за помоћника и приятеля у томе делу узимлю.

Али воспитанѣ є и главно средство науци. Невоспитана деца ни при найбольой науци ништа уредно ни валяно ненауче; напротив добро воспитана деца науче оно и докрме доциниє и сама, што су са недотупавне школе и учителя пропустили. Почем є дакле воспитанѣ тако важно средство науци, то учителя већ сама мудрост приморава децу учећи и воспитавати их, коє му и родиделји драговољно одпуштаю.

Дошлисмо дакле укратко до овога:

да невоспитана деца нити шта валяно науче, баш и при валяной школи и у случаю особитога дара,

нити их ако баш по нешто и науче можеш у позднием веку на добро што употребити, єрбо су без характера, неваляли;

а добровоспитана деца већ сама собом много науче,

а с недотупавности школе недостаюће у науци сами надокнаде,

и поред све слабости те њиове школе опет их са валяности њиовог само добрим воспитанѣм задобивеног характера на добро употребити можеш.

По овоме смо дакле измирени? Іош не. Іош има по неки од родителя кои се мргоди и вели: „то є све истина, али учитель са моим дететом непоступа родительски, него га са коєкаквим ситничарским запрекама мучи, па то ниє воспитанѣ.“ Право узето и ниє, али са овим прелазимо са питаня о воспитаню, на питанѣ о запту, и то на школски запт, кои є увек мало другчии него воспитанѣ, другчии и код куће, некмол у школи, у самой девоячкой школи, где запт мора малко мекши бити, па мора и ту мушки да буде; єдном речи запт мора у школи бити баш као оно у войсци. А зашто? Єр школа са гомилом деце посла има, а родительски дом само са неколико; па што се неколикой деци одпустити може неможе гомили; сам учитель мора другчиє поступати кад с гомилом него кад с неколико посла има. Сам родительки поступак дакле моро би се у школи и међу гомилом деце яко стегнути, ма да ни учитель своє родителѣ заступаюће одношенѣ никада с' ума сметути несме. Далѣ валя знати, да школа са децом далеко тежи посо има него родительски дом. Код куће є довольно ако є дете само мирно, добро; ал у школи мора то мирно и добро дете іош и добар богомоляц и пояц и чтец и вешт писар и рачунция бити; а да све ово истера нуждно є далеко више озбиля и строгости, него што родительи код куће требаю; ето како буде од родительскога и домаћега воспитаня у школи само собом запт и то школски запт. Воспитанѣ у школи мора дакле нешто другчиє бити него домаће, и ово є само школи свойствено, отуда є изашла она реч добро ил зло школован.

Дете дакле требе:

1. Да є и од куће добро воспитано;

2. и у школи добро школовано;

3. и окром тог добро научено, па тек све ускупа сачинява подпун посо. Ситнице дакле оне с' коима гдекои учитель децу и родителѣ мучи нетичусе науке, али се тичу запта, коє є врло важна ствар; права наука долази тек на треће место, и сваки валян учитель полаже већу важност на школски запт, него на саму науку.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н Ђ. В.

(Продуженѣ.)

II.

Литургія после времена Апостолскогъ.

После Апостола свршивала се Литургія по ньиховомъ образцу, и у ствари самой была є єдна и иста, али су по околностима нѣке промѣне быле учинѣне у поредку свештенодѣйствія. Осимъ другихъ потанко описую начинъ коимъ се Литургія у прва христіянска времена држала Іустинъ мученикъ и философъ, кои є умро 140 године после Христа, и Тертуліанъ кои є живіо на измаку другогъ и у почетку трећегъ вѣка. Обоица пишу о Литургіи незнабожачкимъ властима земальскимъ бранећи предъ ньима Христіяне.

Іустинъ у заштитномъ писму ка императору римскомъ Антонину пише овако:

„Пошто се окупа у крштеню онай кои є увѣровао, и даде завѣтъ вѣрности, мы га уводимо къ браћи у скупштину, да се ту свршн обште усрдно моленѣ како за новопросвѣћенога, тако и за све друге гдѣсегодъ они находе.

Кадъ се свршe молитве мы єданъ другогъ цѣлуємо.

Затимъ се старешини надъ браћомъ лебъ и чаша вина растворенога водомъ. Онъ узме и именомъ Сына и Св. Духа благодари и слави Отца свію, особито зато што насъ є онъ удостоіо овыхъ дарова. Кадъ онъ свршн молитве и благодареніє, савъ присутствуюћи народъ виче на гласъ: Аминъ.“

„Пошто старешина свршн благодареніє, и савъ народъ рекне: аминъ; тада они, кои се кодъ насъ зову діакони, свакомъ присутсвуюћемъ даю да се причести хлѣба надъ коимъ є савршено благодареніє (Евхаристія) и вина с' водомъ, а онима кои нису ту носе діакони у домъ.

„Рана ова назива се у насъ Евхаристіомъ, и никоме другомъ ніє слободно ню примати, осимъ оныхъ, кои вѣрую да є наша наука истинита, кои су се опрали водомъ у опроштенѣ грѣхова и у наново рођенѣ, и кои живу тако као што є Христосъ заповѣдао. Єръ ми то неузимамо као простъ лебацъ и не као просто вино: но као што є Спаситель нашъ Іисусъ Христосъ, кои се словомъ Божіимъ воплотіо зарадъ нашега спасеня, и имао плотъ и крвъ;

тако смо мы научени, да є та рана, надъ коіомъ є изговорено благодареніє молитвомъ Нѣгове рѣчи, премда претвараюћи се у сокове рани наше тѣло и нашу крвъ, ипакъ є тѣло и крвъ Самога Іисуса Христа, кои се воплотіо. Апостоли у своима повѣстима, коє се зову Евангелія, предали су, да намъ є Іисусъ ову заповѣдъ оставіо; онъ є узевши хлѣбъ и отдавши благодарностъ рекао: Ово чините у мой споменъ; ово є моє тѣло. А исто тако узевши чашу и благодаривши Бога рекао є: Ово є крвъ моя.“

За показати, да се христіяни причешћую често, и то сваке неделѣ, вели Іустинъ:

„Затымъ мы се свагда о овоме међу собомъ опоминѣмо. Имућни измећу насъ помажу сиромасима и мы се свагда налазимо у узаимномъ обћеню. Надъ свима нашимъ даровима славимо мы Творца свію тварій чрезъ Нѣговогъ Сына Іисуса Христа и чрезъ Духа Светога. У данъ Сунца (Dies Solis, неделя) быва у насъ састанакъ на єдно мѣсто свію кои живе по варошима и селима, па се читаю, колико є могуће, повѣсти Апостолске и Списанія Пророчка.

„Потомъ, кадъ чатацъ престане читати, старешина (предстоятель) рѣчма дає наставленѣ, и свѣтує да слѣдуємо тымъ прекраснымъ правилима.

„После тога сви устаємо и свршуємо молитве.

„А када савршимо молитве, онда као што већъ рекосмо, доноси се хлѣбъ и вино с водомъ, и старѣшина такође пошилѣ горе (Богу) молитве и благодаренія, колико може. Народъ виче у гласъ: аминъ, и раздаю се свакоме дарови, надъ коима є свршено благодареніє, и сви се причешћую, а онима кои одсутствую шилю се по діаконима.“

Тертуліанъ оставіо намъ є у своимъ списаніяма такође описаніє христіанске вечере, како се у нѣгово доба држала. У своме дѣлу, „обрана христіяна“ пише онъ язичницима овако:

„Наше обштество крѣпко є везано, као што су удови єдногъ тѣла међу собом везани; зато што мы исповѣдамо єдну вѣру, проводимо єднакій животъ, као што є одъ Бога заповѣђено, и сви имамо єдну надежду.

„Мы се састаємо на єдно мѣсто, да обштомъ молитвомъ преклонимо къ себи Бога, и ово усрдно и єдинодушно моленѣ пріятно є Богу. Ми се молимо за императора и за начелнике, за земальске власти, за мир людій свакога станя, да бы се дани мира продужили. Кадъ се састанемо, читамо Свето Писмо, да по околностима извлачимо изъ нѣга науку за будуће време

или употребленѣ за садашньость. Светымъ словомъ утврѣуємо мы себе у вѣри, подранюємо свою надежду, подкрѣплюємо ухванѣ, и стараюћи се разумѣти Божіє заповѣсти, укоренюємо у срдцима своима спасительну науку. Мы єданъ другогъ свѣтуємо, карамо, и предаємо себе суду Божієму. Тай Божій судъ кодъ насъ є важанъ, єръ се нитко несумня, да нестои предъ лицемъ Божіимъ. Ако ко учини такво преступленѣ, за коє се одлучує од обштинске молитве, одъ сабора и одъ цѣле службе Божіє то се ово држи за предидућій страшный судъ.

Наши су предстоятельи отлични старци Пресвитери. Они добыяю ову часть не за новце, него по єдногласномъ одобреню цѣле цркве. И обштинска касса у насъ несастои се изъ такса, што уносе чланови, кои се у обштество примаю, као да се вѣра за новце купує, него свакій одъ насъ уноси у ту кассу штогодъ по єданпутъ на мѣсецъ, или кадъ му є угодно, — разумесе ако хоће и може; єръ никога не нагоне силомъ, него свакій дає по собственомъ произволеню. То служи као залогъ любави къ Богу и ближнѣму: Єръ све што се скупи трошисе не на части, пиће и єло гдѣ свакій плаћа не захвалюћи Богу, него на приранъиванѣ и сараньиванѣ сиромаха, на подпомаганѣ сирочадій, остарѣлыхъ, и оныхъ кои су кораблѣкрушеніє претрпили; на издржаванѣ оныхъ кои су осуђени на рудокопнѣ и у заточеніє на необитаване острове послани, или затворени у тавнице, ако само они за вѣру страдаю.

„У васъ язичника разносисе о нама худый гласъ с' тога што се мы браћомъ зовоме. Но заръ нетреба да се тако зовемо, кадъ сви признаємо єднога Бога, кадъ смо сви добыли єдиногъ Светога Духа, и кадъ смо изъ таме узведени у єдину свѣтлостъ истине? А почемъ смо мы душомъ и срдцемъ међу собомъ саєдинѣни; то ми и дѣлимо другъ с' другомъ све што имамо.

„Наше мале вечере разглашене су кодъ васъ као срамне и раскошне. Али о нама се неможе казати оно што є рекао Діогенъ за Мегаряне: Они се часте тако, као да ће се сутра састати да помру, а справляю се, као да ће довѣка живити.

„Какве су наше вечере, то покавує већъ и само име ньиово. Оне носе грчко име, коє значи любавъ или дружбу. Ма да оне колико стоє, трошакъ што на ньи имаю вѣруюћи по любави своіой, за ньи є добытакъ: одъ тога столи добыяю рану сиромаси. Ако ли є пакъ правиланъ узрокъ, изъ кога мы држимо обштинске вечере, то сами вы можете разсудити, да є и све оно што быва на тымъ вечерама сагласно с' томъ вѣромъ, кою мы

признаємо. Ништа небыва на тымъ вечерама худога, ништа противнога добрымъ нравима. Вечера се починѣ молитвомъ къ Богу. Ране употреблюю само толико колико є нуждно за утолити гладъ, и колико се пристои трезвеноме човѣку. Єду до ситости, ал незаборавляю, да и ноћу валя остати на молитви: разговараюсе међу собомъ, ал знаю

„Кадъ умію руке и запале свеће, свакоме є слободно изићи на среду и пропояти штогодъ у славу Божію изъ Св. Писма, или одъ себе, како ко може. — На свршетку вечере чини се такође молитва, коіомъ се и завршує вечера. Разилазе се негураюћи се него озбилѣно, скромно и поштено, као што су и дошли у скупштину; єръ ту се нису занимали толико єломъ и пићемъ, колико добромъ наукомъ.“

Ова два извода изъ списателя првенствуюће цркве садрже у себи довольно знакова о томъ како се у II-ом и у III. вѣку држала св. Литургія. Но овдѣ имамо примѣтити, да св. Іустинъ, и Тертуліанъ пишући своя дѣла зарадъ язичника нису могли, нит су имали нужде казивати имъ све што є на Литургіи бывало. Ньихова є намѣра была само одклонити опаданя, коя су чинѣна противъ христіяна, и показати предъ свѣтомъ и предъ властима добру нравственностъ и ползу обштинске христіянске вечере. У другимъ ньиховымъ списаніяма, и у дѣлима осталыхъ списателя тога времена налази се такође споменъ о Литургіи, а подпуно знанѣ о ньой може се поцрпити изъ таконазваныхъ „Апостолскихъ Постановленя, и изъ древне Литургіє Іакова брата Господня.

(Продужиће се.)

Св. Неделя.

(Єдно осматранѣ.

Нису люди увели неделю, већ є то Божия света наредба. Неделю є сам Бог увео одма при ствараню света одмором седмога дана. Бог є наредио после рада одмор. Одмора треба свако створенѣ. Сама мртва земля треба одмора, да се иза свог летнѣга рода одмори. Одмора треба сваки човек, и тако є цео век сама мука и патня. У зною свог лица морамо свой леб завредити, па треба и тело свог одмора да има. Ко читаве неделѣ за своим послом погрблѣн ходи, валя да се мало изправи и очи небу дигне. Зато заповеда Бог говорећи: Шест дана ради и поради све послове своє, а у дан седми неради ни ти, ни син ти, ни ћи, ни слуга, ни слуш-

киня, ни туђин кои є код тебе, ни марва ни икои скот твой; єр є Бог свет овай за шест дана створио, а седми се одморио и тай дан благословио и осветио, сети га се дакле и ти и светкуй га. Па ниє одмор нарађен само за тело. Люди имаю различити радова, има их кои главом раде и муче се и воде теже бриге нег они што ручне послове раде. Наученици се муче сваки са своіом науком, ђак сваки са своим лекцияма. Кад би се и то без одмора радило морала би клонути душа и ум. Зато є наредио Бог по єдан дан празан, дан одмора. Али кад се тог дана свои обични послова оставиш, а ти се сети они други лепши и виши дужности свои. Отреси се ти свакидашьни брига, сети се онога свог лепшег определеня и сети се онога, кои ти то даде. Шест дана радио си и сбринуо се, чим ћеш идуће неделѣ живот придржати, помисли и на душу; неживи човек само од телесне ране, има и душевне. За ту душевну рану и душевни напой наређена є неделя и црква. Зато є неделя бисердан међ данма, дика и понос дана, па употреби є, као што є Бог наредио.

Два слепца.

(Єдна прича).

Била у Цариграду два просияка. Просећи по улица говораше єдан: Коме Бог помогне, томе є поможено; а други викаше: Коме цар помогне, томе є поможено. Вичући сваки дан све то па то дочує и цар, те даде замесити у єдан повећи леб много дуката и поклони тай леб ономе просияку, кои се на цара уздаше. Кад он тешки леб тай у шаке узме учиниму се да мора гнѣцав бити, те сукобивши онога другог просияка прода му га. Онай оде дома, расече леб и нађе дукате и благодари Богу на милости и престане просити. А кад опази цар, да овай іош проси дозове га себи и упита, куда є онай леб део, што му є дао; овай оуговори да га є продао ономе другом проясику, єрбо є гнѣцав био. На то уздане цар и рекне: Истина дакле, да є оном поможено коме Бог помаже, — и отера овога просияка од себе.

Басна.

Басну су смислили мудри люди; они наместе да звер зверу говори, као да би рећи хтели: кад нећете голу истину да чуєте

а без истине се обстати неможе, а ми ћемо є накитити и у вид басне обући, па кад нећете да є чуєте из уста людски, а ви є чуйте из уста зверски. Отуда є изашло, да звер зверу истину казує, и овай написани вук медвед и лав по неком правом двоногом вуку медведу и лаву онако одчита, како му ни попа ни приятељ ни неприятељ неби одчитати смео.

Коза и яре.

Рекне коза ярету: диєте неиди на лед, лед є клизав паћеш пасти и ногу сломити. Яре одговори: Како би пао, та я сам велики, а мисмо данас паметнии, него што сте ви у старо доба били. Де де нећемосе свађати, одговори коза, иди и видећемо. Несташно яре, оде и паде, и ногу преломи.

О ученю.

(Єдно осматранѣ).

Многи кои у школу иде држи да више учи него што ће за живот требати, па би рад био само онолико учити, колико у своіой глави држи, да ће му погребно бити. Али ко на онолико роткава рачуна, колико зрна семена у землю метне люто се превари, єр их ни пола неизађе. Тако є и са науком. Неостане све у глави што се научи. Зато валя у младости повише научити, па ако се много заборави, да опет довољно остане. А нико незна шта ће му све доцниє у животу требати. Прилика донесе многом човеку да сасвим други леб узме него за кои се спремао. Зато нећеш ни од коєг паметног човека чути тужити се да є сувише научно, али ћеш чути многе каяти се, што нису много више учили. Просияци нетребаю за свою кућу много намештая, ал ко ће честиту кућу да води, мора много имати. Ко є рад незналица да остане нека неучи, а ко є рад за више радњи способан да буде, мора у младости отимати што више може. Ни найучениєга нећеш наћи, кад из школе изађе да може по души рећи: я тай и тай посо тако знам, да ми нетреба више никог ни запитати, ни завирити. Учи дакле и отимай док прилике имаш.

Школске вести.

ШТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ о станю правосл. народне школе у вршачкой диецези, по извештаю правосл. консисториє на краю год. 1863.

У вршачкой диецези има у 254 парохиє свега 150 школа, од коих є 1 главна, 3 одлучене мужке и 3 женске и 143 смешане, и од ових су само 6 чисто србски и 6 помешани србско романски, и остало све чисто романске. Србске су: у Вршцу, Павлишу, Ватину, Подпорню, В. Средишту и у Суботици све око Вршца, а помешане србско-романске су у Влайковцу, Ябуки, Жаму, Дежану, Маргити и у Буђину. — У то 254 парохиє са 31438 правосл. домова има за школу способне деце мушке 9316, а женске 6868 (на коє морамо приметити, да є овай брой женске деце неправ, и знак да се при пописиваню деце за школу непоступа са оном савестносћу као што се изискує, єрбо се по искуству свег света знаде, да женске деце свуда наєднако има са мушком, іош обично са неколико процената више) по томе долази дакле на 7 домова само 4 за школу способне деце, т. є деце од почете 7 па до навршене 12-о године. — Од ово близу 19000 деце за школу способне походе школу само 5750 мушке и 1560 женске, дакле нешто яче од 7000, а на 12000 их никада школе невиди. То є врло жалостно станѣ. — На ово 150 школа има 155 учителя и само 1 учителька за женске раднѣ. По томе долази на 1 учителя 47 деце коя школу походе, и 75 коя непоходе. —

ШТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ о станю правосл. народне школе у темишварской диецези, по извештаю правосл. консисториє на краю год. 1863.

У темишварской диецези има у 469 парохия свега 310 школа, међу коима нема ни єдне главне, одлучени мушки има 13 и женски 13 а неодлучени 284, од коих є чисто србски 77, помешани србско романски 16, а чисто романски 217. Међу помешанима србско романскима 3 су полудневне, у коє доподне єдна, а одподне друга деца иду, єрбо се науке доподне чисто на єдном, а поподне на другом єзику предаю. — У то 469 парохия има 66534 правосл. домова и у њима за школу способне деце мужке 24426, а женске 19241 (на коє исто оно приметити морамо, као и озго) Овде долази дакле на 66 домова 50 деце за школу. — Од ово на 60000 деце походе школу 13087 мушке и 3200 женске, свега дакле на 16000, а на близу 44000 никад є невиди. Ово є дакле іош далеко црнѣ и жалостниє. — На ово 310 школа има 326 учителя и само 2 учительке за женске раднѣ. Овде долази на 1 учителя 48 деце коя школу походе и преко 133 коя непоходе.

Приметити морамо, да се из извештая ови неда извидити, коликоє од горепоменути домова србски и колико є у преднаведеним броєвима за школу способне и школу походеће деце србске, да би могли извидити колико србске деце на србске домове долаци, и колико србске деце на 1 учителя, да би могли казати, да л' и о в а т а к о слабо школу походе.

КАШТИГЕ ЗА НЕПОХОДЕНѢ ШКОЛЕ. Колико год и прости люди с' дана да дан све већма и болѣ увиђаю, да данашнѣ време све више и више науке и школе изискує, да у овом отиманю, да се човек што то болѣ

материялно обдржи само изображенѣ помаже, да больи напредак у животу само од болѣ школе зависи, те зато и децу све прилѣжниє у школу шалю и све већма ползу школе увиђаю, опет их има іош много немарни, коима та дужност децу у школу слати као неки терет пада; заради ових нуждно є непрестано наредбе издавати и понавляти, коє их на дужност приморавaю, кад их неће као свестни и поштени люди своєвольно и радо да извршую. Заради оваких принуђено є било државно министарство (5 Нов. пр. год. бр. 4743) каштиге наредити, да они, кои свою децу у школу уредно нешалю за сваки ред онолико каштиге плате колико школарина (датак за школу) износи, коя се каштига на іогунасто гаженѣ закона и усугубити може. Каштиге те прописує срезка политична власт на основу извештяя коє школска настоятелства подносе, а скупля их обштинско поглаварство на уречена времена и полаже их у оне касе, у коє се школарина скупля. А почем се каштиге ове само тога ради наређую, да се походенѣ школе и тим наука деце унапреди, то є наређено, да се новци ови само на корист школе употребе, за коє се имаю школски надзирательи и настоятельи бринути. У те школске потребе броє се и премиє за добру и по коя альиница ил обућица за сироту а добро у школи владаюћусе децу. Политична власт има настояти, да се ови новци уредно скупляю, да се уредно на предназначене цели употреблюю и да се извештаи о овом уредно у своє време подносе.

УЧИТЕЛЬСКА ДРУШТВА. Учительи народне школе у Бечу склопилису међу собом друштво под именом „народна школа“ у намери, да саєдине све учительске снаге на бечким народним школама, па да се међусобно светую, подстичу и помажу у далѣм умном изображаню свом и побольшаваню материялнога станя свог, као и у заступаню сви интереса своє школе и нѣзиног напредка у сваком погледу. Тога ради састаюсе на уреченом месту сваке неделѣ єдаред, па држе педагогичке и дидактичке лекциє и говоре о различним школским питаньма, коя за найнуждния држе и о коима се напред договорове и сами себи их као задаће за идућу скупштину поставе, па онде читаю и сложно претресаю. Те су задаће писмене и цел им є: метог ученя не само уобште, но и сасвим специялно и наситно код поєдини лекция претресати и поступак разлагати, постоєћи материял за ученѣ деце поправляти и на лепше и савршениє истеривати, нов лепши доносити, а и предмете за лепшу забаву дечию предлагати, па све што год се вредно нађе у листу свом явности предати. Тай збор учителя набавио є себи потребну библиотеку кою са прилозима умножава. Нуз ону главну цел подузелису се неге и облагорођавана црковног и народног пѣния, и са овим явне забаве давати, па тим добивен новац даю окром на своє библиотеке и своє наближе фондове и на друге благодетне цели. Збор овай ставио се у договор са свима таковима по другим варошима постоєћим зборовима, пак се писмено о обштем благу школе и нѣзиног напредка договараю и светую и стараю се да такове зборове и онде подигну, где іош досад непостоє.

Овако би могли и наши учительи учинити на сви они мести, где их є у єдном месту више, као у Новом Саду, Вршцу, Сомбору, Кикинди, ил где су места наближе, па где би се лако сваке ил сваке друге неделѣ єдаред састати могли, као у Меленци, Бечею, Руми и на други згодни мести. Ко ће се први за ово заузети!

АРАНЦОВАНЂ УЧИТЕЛЬСКИ СТАНОВА. Француски министар просвете начинио є у свом извештаю о станю народне школе и учителя предлог, да се учительима не само плате повисе но и намештаи у станове о обштинском трошку набаве. У предлогу свом овако вели: школски и парохиялни домови имали би у свакой обштини бити огледала простоте и опет укуса, огледала спретности и чистоте; а почем се деца неуче само оним што чую и слушаю, но и оним што виде и гледе, то би валяло да обштине те домове своє не само уредно држе, но с найнуждниим намештаима снабдеу, да неби деца коєкакве крамулѣ и олупанице код учителя гледати морала, коє им никако неможе за лепше воспитанѣ користно бити, ни служити на изображенѣ укуса и чувства за лепо чисто и спретно. Те крамулѣ приморани су учитељи кадкад позаимати од свои суседа, онда су зацело іош олупаниє. Селякаюћи се овам онамо олупаюсе іош већма тако да их є найпосле стра глегати и више кошта селенѣ него ствари коє се селе. Школска управителства принуђена су кадкад само због овог оставити погдеког учителя онде где є, ма да би по школу и обштину пробитачниє било преместити га. Ал найжалостнии су у овом погледу млади учитељи, кои окром свог декрета и добре волѣ нигде ништа више немаю, но с' празним шакама међу празне школске дуварове дођу и одма дуг правити и у дуг се увальивати мораю, кои га обично чифутима на милост и немилост у џеп сломиє. Тако га први корак коим у живот ступи у найопаснию пропаст — у дуг скрра, коиму кадкад док є жив усправити се неда ни свету слободно у очи гледати, кои га као камен на срцу душевно и телесно убия на грдну штету деци и обштини, а да би зашто, но за оно мало нуждни намештая. Да би се ово мало намештая набавило нуждно би било обвезати обштине, да оне, коє су дужне све остале трошкове на школи чинити, и то мало намештая да набаве, али би валяло обштинама и од стране државе неку помоћ дати.“

На овай предлог одобрила є држава засад годишнѣ 100,000 франака у помоћ давати, с' том наредбом, да обштина половину трошкова дає а другу ће полу држава. —

За 1 ил 2 постелѣ, 1 орман, 1 астал неколико столица и неки ситнии све од тврдог дрвета начинѣни ствари довољно би било 100 ил кою преко 100 фр. уєдаред издати и за обдржаванѣ сваке године по неку форинту додавити, коє би зацело манѣ износило, него ма кои други на школу чинѣн трошак. По єдан волян човек у свакой обштини мого би ово учинити и после обштину обвезати, да она за обдржанѣ бригу води.

МАТЕРИЯЛНО ОСИГУРАНѢ УЧИТЕЛЯ. Како є жалостно станѣ учителя у старости и немоћи или кад у кою дуготраюћу болест падну, а іош жалостниє ньиови бедни породица, кад се онима смрт деси, тако су смишляли људи свакояке начине, да се за ове несретне случаєве колко є могућно осигураю. Тога ради подигнути су и подижу се на све стране пензионални заводи. И у нас є таков био и постои у неку руку и сад, али є несретним руковањем готово сатрвен. По нашим диєцезама некима има пензионални заводи за свештеничке удовице. Ови удовички заводи на неки мести врло лепе помоћи издаю онима, кои су са оно мало прилога у то коло ступити хтели. Небил' се могли и учитељи дотични диєцеза тамо при-

дружити и добро удешеним планом не само своє удовице и децу него и себе за свою старост а ваљда и за случай несретне болести коє осигурати? Овом приликом неможемо пропустити да неспоменемо и оне различне на такове цели подигнуте заводе за осигуранѣ материялног станя свог и своих, као што их данас више има у Бечу, Пешти, Триєсту, где се на манѣ ил веће улоге или годишнѣ или єдаред за свагда и на рате улагано сваки ко оће осигурати може.

Оволико засад у одговор оной ГГ учительма, кои су се овога ради на уредничство обратили питаюћи шта би се у томе за њи урадити дало. О обновленю нашега бившег учителског фонда други ред ћемо болѣ у станю бити извештай и предлоге дати. А што се тиче наближи извештая о горепоменутим заводима, ти се могу видити у штатутима истих завода изложено у њиовим књижицама, коє се могу за неколико крайцара добити, и на то условлѣ драговольно ћемо се примити те књижице онима набавити кои их имати узжеле, само нека се прияве.

ПОКЛОНИ. Г. Др Паво Ивановић и Гд Ђура Іоановић из Бає имали су любав први за двоицу, а други за єднога сиромашниєг учителя школски лист на прво по године предплатити, и оставилису уредничству на волю коме ће их послати. Ово є задаћа тежа него матери код гомиле гладне деце своє са три залогаића у руци неког заситити, а никоме жао неучинити. Ми прво добротворима овима благодаримо на учинѣной любави па онда являмо, да єдан лист шалѣмо у Рац-Алмаш учителю Петру Николићу, други лист шалѣмо у Литобу учителю Живану Трифуновићу, а трећи у Пирош учителю Іовану Петровићу, као коєсмо у великой сиротиньи затицали, а од коисмо уверени да ће листове ове на корист деце и школа свои употребити.

Нови прилози на фонд школскога листа.

Послао Г. Ника Мандукић из Вршца:

од Нѣг. Високопреосв. Г. Емиліяна Кенгелца 5 фр. Преч. Г. Филипа Ттрандафиловића проте 5 фр. Преч. Г. Кипріяна Стануловића 1 фр. Г. Светозара Пеше вар. суд. 2 фр. Др. Ђоке Милосавлѣвића 3 фр. Г. Лазе Недельковића 1 фр. Г. Данила Милошевића 1 фр. Г. Ђорђа Іорговића 50 нв. и Г. Ника Мандукић 3 фр. у скупа 21 фр. 50 нв. Па онда:

од Преч. Г. Гедеона Цветића Архимандрита месићког 11 фр. и Г. Стевана Савића бележника вранючког 1 фр. свега дакле 33 фр. 50 нв.

Новци ови одправлѣни су у Сомбор у хранилницу горепоменутога фонда. —

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 3. У Будиму 31. Јануара 1864. Год. VI.

Єдна реч о визитации школе.

Редовна визитация школе на краю свакога семестра преко є нуждна, како власти тако и школе ради, и то се неда ни оним обичним свакидашньим надгледанѣм заменути нити изванредним егзаменима коим накрмити.

Визитацию ту валя и свечано и практично обдржати, а то иде код добри учителя найлакше, али се несме ни код други нипошто занемарити.

Свечаност визитациє у томе є, да сав отмени део обштества у том делу саучествує, да свечани акт тай издржи пажльиво и тим покаже, да се озбильно и свойски за школу интересує.

Практичност визитациє у томе є, да се савестно извиди, како є учитель дужност свою свршио; а то ће визитатор само онда извидити, ако све прописане научне струке по ньиовой важности редом предузимао буде, а своим питаньма и задаћама само онолико замашао, колико то план предаваня прописує и преглед (конспект) показує, кои учитель за сваки таков случай спремно држати има.

А будући да треба при визитации и деца да виде, да се ту и ньиов труд изпитує, и почем се баш на томе найболѣ види и учителѣва вредност, и то не по оном, колико є он са єдним ил другим найдаровитиим дететом успео, но са свом или бар са већом страном деце, то є преко нуждно, да ако є икако могућно свако дете из сваког предмета било устмено ил писмено на ред доће, а по себи се разуме, да валя напред већ удесити, да сва деца ту скуплѣна буду.

Да би се колко є могуће и време штедило и присудствующи гости незачамали болѣ є, да се неке писмене задаће као нп. краснописни прописи, диктанда, штилистичне задаће єдан дан пре сврше и при визитации готово на разглед и пресуду изложе.

При устменом испиту часком се учини деци и учителю жао и неправда, чим се невешто запитивати узме; зато се ово већом страном учителю оставља, а визитатор само изазива и тек погдешто у то коло спадаюће запита, ван ако є и сам учитель, те сасвим точно зна шта и како питати има. Ако ли є пак визитатор рад из поєдини партия ове ил оне науке сасвим наситно испит дражати, онда валя то већ у очи тог дана учителю да яви, да се овай болѣ са питаньма спремити може.

Визитацию валя свакад са молитвом започети и свршити, а на свршетку увек децу по томе како су се показала али пазећи строго и на класификацию, што є учитель предложио, добру похвалити и отликовати, слаблю охрабрити, а лошу и владанѣм невалялу покудити.

Колико год неки од раздаваня премия зазиру, я іош засад никако неби пристао, да се тай обичай укине, само неби нипошто допустио, да се новци раздаю, и нипошто да се без обазираня на правно владанѣ поклони ти даю.

Найпосле неваля никад да визитациа проће, а да с' ньом колко є више могућно школа и нѣзин напредак некористи, зато валя свакад отворено а правично учителю своє мнѣнѣ о успеху школе устмено, а где є нуждно и писмено изказати, похвалећи све што є похвале вредно, скудећи све што куденѣ заслужує, исправлѣћи и поучећи у свему што год се нуждно показало, па онда се озбильно и свойски са обштином посветовати о свему, што год науку и воспитанѣ деце школу и учителя унапредити може, тицало се то споляшнѣ ил унутрашнѣ стране школе и позвати сву обштину а особито отличнию и разумнию страну, да школу пазе и помажу, да опажене незгоде одклоне, да потребе набаве и да разкрче пут напредку нѣзином колко год до ньи стои.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ѣ. В.

(Продуженѣ.)

Литурігя држала се у прва времена врло често. Као што люди свакій дан узимаю къ себи тѣлесну рану, тако су се и Христіяни понайвише свакій данъ пре или после обичнога обѣда причешћивали духовне ране. Кадъ є ушло у обичай да се Литургія недржи свакій данъ него само Субатомъ и Недельомъ, на празднике, коихъ

тада ніє било много, и на дане мученичке успомене; то се и онда ніє сасвимъ изоставіо обичай свакидашнѣга причешћиваня. Побожни люди носили су кући део освећенихъ дарова, и причешћивали се свакій данъ пре обѣда. Такође носили су са собомъ частне даре они кои су полазили на путъ, да се могу и тамо причешћивати, гдѣ нема обштинскихъ састанака.

Што се тиче дневнога времена, у коє су се христіяни скупляли на таинствену вечеру, то се изъ самога имена види, да се она држала у вече. По примѣру Христа Спасителя започевши се у вече траяла є она гдѣкадъ до дубоке ноћи.

Сви христіяни, кои су долазили на саборъ причешћивалису се. Ако кои збогъ болести или изъ другогъ каквогъ важногъ узрока нису могли присутствовати на Литургіи, тыма су діакони носили частне даре у домъ. Само они, кои су одъ цркве збогъ великихъ грѣхова одлучени, и кои су се каяти морали, нису смѣли къ светоме Причешћу приступати, докъ несврше епитимію, кою є на ньи духовникъ метнуо. Дѣца и очаяни болници примаху причешће подъ єднимъ видомъ крви Христове.

По примѣру последнѣ вечере Іисуса Христа, и по образцу Апостола, съ Тайнственомъ вечеромъ, осимъ приношеня и освећеня дарова, саєдинѣно є было читанѣ светыхъ кньига старога и новога завѣта, притомъ су іоштъ употребляване молитве и свете пѣсме, и то све заєдно звало се Литургія или Служба.

Старѣшина є одређиваo шта ће се читати, и избирао є за читанѣ предмете сличне ономе празднику, кои се држи; на примѣръ велике Неделѣ читана су страданія Христова, и кньига многострадалнога Іова. Одъ Ускрса до Духова читана су Дѣянія Апостолска и Евангеліє одъ Іоана. Испред Божића, Богоявленія и Ускрса кадъ су се понайвише крштавали оглашени, читана су пророчства и предказанія о рођеню, или о крштеню, или о воскресенію Христовомъ. После читаня давао є Епископъ или Пресвитеръ Поученіє, коє се понайвише састаяло изъ разясненя прочитанога предмета и прилагођеня за животъ.

Молитве су саставлѣне быле понайвише изъ рѣчій Светога Писма, и одликовалесу се особито простотомъ, краткошћу, и разумљивошћу. Као изрази живыхъ осѣћаня читане су оне много пута и у прва времена на распѣвъ. Главна є молитва была Молитва Господня, коя се морала свагда пре причешћа читати. Начелствуюћій Епископъ или Пресвитеръ завршивао є све молитве славословіємъ Свете Троице. Како пакъ ніє свакій изъ на-

рода знао о чему се молити валя, то є руководителѣмъ у обштымъ молитвама бывао самъ Епископъ или Пресвитеръ или Діаконъ. Ако є и діаконъ служіо, онда є Епископъ или Пресвитеръ само починяо и свршивао молитве, а діаконъ є на гласъ изговарао сама прошенія; народъ пакъ потврѣивао є молитву речію — аминъ. Богомольци лицемъ су се окретали истоку, да тыме означе траженѣ изгублѣнога рая, кои є быо на истоку, и зато што су желили умныма очима видити Спасителя, кои є наше сунце правде, и изворъ сваке наше духовне радости и утѣхе, или востокъ с' высоти. Мушки су се молили Богу гологлави, а жене съ покривеномъ главомъ.

Пѣсме су узимане изъ Псалтира и изъ дригихъ старозавѣтныхъ кньига. Пояли су сви у гласъ, а гдѣкадъ у два хора. Старѣшина є пѣсму започиняо, а народъ є за ньимъ повторавао.

Спочетка ніє было одређенога и сталнога мѣста за сабиранѣ на обштинску вечеру. Христіяни су се састали, тамо гдѣ су се могли найудесніє сакрити одъ непріятелскога гоненя. Св. Діонисіє Александріискій пише: „Непріятельи су насъ гонили, а мы смо и онда светковали. Свако мѣсто, гдѣ смо мы одъ ньи трпили различна огорченя: полѣ, пустиня, лађа, гостіоница, тавница, — служише нама за мѣсто састанака.“ (Види Церк. Истор. Евсевія кнь. 7. гл. 22.) У осталомъ кадъ ніє было нужде одступати одъ уобичаєногъ реда, онда се Евхаристія свршивила у опредѣлѣномъ дому кои се звао храмъ Господньій, и домъ Господньій или црква. У приватнимъ кућама было є доцніє држанѣ Литургіє забранѣно, осимъ крайнѣ нужде.

Дужностъ свршивати тайну Евхаристіє припадала є управо Епископу, као првоме члану цркве; зато што є Іисусъ Христосъ на тайной вечери самъ казао благодарствену молитву, и изъ своихъ руку дао ученицима у виду леба и вина тѣло и крвъ Свою, а и Апостоли су такође сами свршивали ову свету тайну. Но ако по каквой нужди ніє могао епископъ на сабору быти, то є онъ умѣсто себе свештену ову радню повѣріо и предао пресвитеру. У онымъ црквама гдѣ су се узъ епископа налазили и пресвитери служили су они заєдно са епископомъ. Знати пакъ треба да су за времена Апостола єдна и иста лица називаласе часъ пресвитерима часъ епископима. (Дѣян. XX. Титу I. V.; I. Тимотею гл. 1; Филипсиємъ I.) Строга разлика међу степенима епископа и пресвитера започела се текъ на свршетку првога и у почетку другога вѣка (види посланіє св. Игнатія Богоносца). — Діаконц

осимъ своє пређашнѣ дужности, кою су имали при уређиваню трапеза и приманю приношенія, садъ су іоштъ старали се за сиромахе, пазили на поредакъ у цркви за време Богослуженія, мотрили су на чистоту цркве и црквеныхъ утварій, са дозволенѣмъ настоятелѣвымъ упућивали су народъ у молитвама, и раздавали су му освећене дарове, али свршивати само таинство Евхаристіє діаконима нигда ніє дозволѣно было. Сви пакъ заєдно: епископъ пресвитери и діакони у отличіє одъ осталога народа називали су се клиръ, или причетъ (одабрани део Божіи).

Овако се свршивала св. Литургія у она времена, кадъ є црква Христова са свію страна обколѣна была непріятельима, и кадъ су не многи, али здрави чланови ньихови помоћу Божіомъ и собственомъ духовномъ крѣпошћу у средъ многихъ неволя и гоненя одржали се чисти као злато што се по седам пута огнѣмъ пречишћава.

(Продужиће се.)

Изясненіє Псалма 64.

Благодарность Богу, за душевна и тѣлесна блага, што намъ онъ дає.

Тебѣ подобаетъ пѣснь Боже въ Сіонѣ, и тебѣ воздастсѧ молитва въ Іерꙋсалимѣ.

Теби се пристои пѣсма Боже у Сіону, и теби валя молитву (обѣтъ, завѣтъ) дати у Іерусалиму. Шта смо мы дужни у славу Божію чинити? (пояти свете пѣсме дужнисмо у славу Божію).

Шта є то завѣтъ или обѣтъ? На што се свакій христіанинъ завѣтує при светомъ крштеню? — Како намъ валя испунити завѣтъ? Нашто се несмѣмъ обеćати или завѣтовати? (На невалялство)? Противъ коє Божіє заповѣсти грѣши онай кои завѣтъ свой неиспуни? (Противъ треће).

Ꙋслыши молитвꙋ мою. Чуй и саслушай мою молитву.

Къ тебѣ всѧка плоть пріидетъ. Къ Теби ће свака плот доћи. Сви ћемо изићи предъ Бога; сви треба да се Богу обратимо и да се по Нѣговой светой вольи владамо.

Словеса беззаконникъ премогоша насъ, и нечестіѧ наша ты очистиши. Речи беззаконика превладаше насъ; невалялства наша ты Господе очисти. Мы много грѣшимо, ал ты нам Боже опрости. Треба ли да слушамо кадъ насъ когодъ на зло наводи? Валяли

се на грешнике угледати? Да на кога намъ се валя угледати. Кадъ ће намъ Богъ опростити грѣхе наше? Како се валя каяти? Одашта намъ се валя чувати кадъ смо се већъ покаяли и обећали да ћемо добри быти?

Блаженъ егоже избралъ еси и пріялъ, вселится въ дворѣхъ твоихъ. Благо ономе кога си ты изабрао и приміо; тай ће се уселити, настанити у дворовима Твоима. Какве люде Богъ себи прима? Шта ће быти съ праведницима после смрти? — Овай стихъ пое се као причестно на службама за упокой душе.

Исполнимся во благихъ дому твоегѡ. Дай, Господе, да се мы испунимо добара, да се наситимо блага твоега дома. Каква су то блага у дому Божіемъ за коима валя да вазда чезнемо?

Свѣтъ храмъ Твой. Светъ е храмъ Твой. Храмъ Божіи естъ земальско небо, естъ царство Божіе на земльи, естъ светиня наша.

Дивенъ въ правдѣ услыши ны Боже Спасителю нашъ, оуповаціе всѣхъ концей земли и сущихъ въ мори далече. Дивный у правди, Ты кои си найдивніи и найвишіи, найправедніи и найдобродѣтельніи, саслушай насъ Боже Спасителю нашъ; Ты ухванѣ и надеждо свію краева землѣ, и оныхъ краева землѣ, кои су далеко у мору. Боже Спасителю нашъ на кога се уздаю све землѣ и сви народи не само овдѣ около насъ, него чакъ и на дальнымъ островима морскимъ. Знате ли кою црквену молитву, коя се овымъ рѣчма починѣ? Кадъ се та молитва чита?

Оуготовляй гори крѣпостію своею, препоясанъ силою. Боже, кои си створіо, утемельіо планине твоіомъ крѣпошћу, кои си опасанъ снагомъ; кои си найсилніи и наймогућніи.

Смущаяй глубину морскую, шуму волнъ егѡ кто постоитъ. Ты Боже, кои узнемируешъ дубльину морску хуку таласа морскихъ ко ће поднети. — Ты си Боже створіо суву землю и море; по твоіой заповѣсти бываю сва дивна дѣла природе на суву и на мору; ты си господаръ природе и установитель нѣнихъ закона.

Смятутся языцы и оубоятся живущіи въ концахъ ѿ знаменій твоихъ. Узнемириће се узруяће се народи, и уплашиће се кои живу на краевима (далеко) одъ твоихъ знаменя и чудеса.

Исходи оутра и вечера оукрасиши. Ты излазке ютра и вечера красишъ. Ты даешъ дивну ону красоту што уживамо кадъ се сунце рађа и кадъ заходи. Єли већъ кои одъ васъ видіо у ютру рано, како се сунце рађа? Па како то изгледа? Шта се найпре види на источной страни неба? Како се зове то руменило пред излазкомъ сунца? — А гдѣ седа сунце? — Па шта бива кадъ

сунце сѣда? — Чега валя да се сећамо кадъ годъ видимо да се сунце раћа ил залази? Шта имамо у Читанци нашой о сунцу (види III. одсѣкъ друге єзикословне Читанке). С' чиме се тамо сравнює сунце? Какво намъ добро чини сунце преко цѣлога дана?

Посѣтилъ єси землю и оупоилъ єси ю, умножилъ єси ѡбогатити ю. Ты си посѣтіо землю, нагледао си є, и напоиіо си є, и врло си є обогатіо. Дѣчице кадъ годъ киша пада, сѣтите се милости Божіє, кои намъ тада землю нашу надгледа и напая, пакъ с' тымъ намъ дає свой обилати благословъ.

рѣка Божіа наполнися водъ. Рѣка Божія напунила се воде. Кадъ Богъ даде, силна вода падне, па се напуне рѣке и потоци, те се разливаю у наоколо и плодовитостъ земльи доноси.

оуготовалъ єси пищꙋ имъ ꙗкѡ такѡ єстъ оуготованіє. Ты приправлящъ рану ньима, (людма) єръ тако си ты приправіо землю. Ты Боже даєшъ да намъ земля рану нашу сваке године дає.

Бразды єа оупой, умножи жита єа, въ каплахъ єа возвеселится возсіающи. Бразде нѣне (земляне) напой Боже, умножи жита нѣна, у капльицама твоє кише нека се весели што ниче изъ землѣ; дай намъ Боже обилату кишу, и умножи жита наша; дай нека се радую усеви што ничу, капляма твоє кише, па нека расту и напредую одъ нѣ.

Благословиши вѣнецъ лѣта благости твоеа Гди и поля твоа исполнатся тꙋка. Ты благосиляшъ вѣнацъ године твоіомъ добротомъ, и поля твоя напуниће се дебльине, плодовитости. Кадъ ты Боже дадешъ твой благословъ, онда имамо родну годину. Гдѣ Богъ даде свой светый благословъ с' неба, тамо буде среће и напредакъ на усѣвима.

Разкотѣютъ краснаа пꙋстыни и радостію холми препоашꙋтся. Кадъ Ты Боже благословъ Твой дадешъ, онда ће масне (плодне) быти красне ледине пустарске, и радошћу ће се брежульци (унке хумке) опасати. После кише — Божієга благослова — чисто намъ є мило погледати ледине, пашняке, и онда лѣпша трава на ньима расте.

Одѣашася овни овчіи и оудоліа оумножатъ пшеницꙋ, воззовꙋтъ ико возпоютъ. Ледине и брежульци после кише пуни су стада овчіи, и долине доносе много пшеницу; они кличу и поє. Кадъ Богъ даде кишу онда су намъ плодна поля, ледине и брежульци наши травомъ; весело пасу по ньима овци, и више пшенице роди по долинама. — Све то и горе и поля и лузи и стада, єдномъ речію свака тварка веселим гласомъ слави Бога милостивогъ добротвора свога.

Н. Ђ. В.

Облици делова света.

Єдна лекция из Географиє.

(За читанѣ са псалтирцима на мапи).

Гледни на мапи облике а особито рубове поєдини делова света, учинићетисе као нека смрса свакояки окука, кривотина, пупака, теснаца, рекаоби да є онако испало, како є где случай хтео, онамо ушло море дублѣ у суво, онамо опет оставило пупке и шилькове сува, єр од яки стена ниє могло далѣ продрти,—уобште чини се, као да у том баш никаква реда, никаква правила ни закона било ниє. Али гледни мало поболѣ и наћи ћеш сасвим другчиє.

Гледни найпре южне краєве земаля н видићеш: Америка излази южним краєм на онай окоми и оштри край Кап хорн, крайни и сав издублѣн шиляк и свршетак ти големи американски чак са севера пружаюћи се планина Анда. — Азия има на южном краю исто тако шилясту оштру и окому стену Кап коморин последньи южни окраяк високе планине Тата. — Африка се исто тако шилясто свршує на югу оном високом оштром стеном, што зову Кап добре надежде. — Аустралия има на южном краю исто тако шилясту оштру стену на Вандиєменланду, што є югоисточним Капом зову. — И у Европи излазе сва южна приморя шилясто и окомо; найюжнин вршак Европе то є Кап Матапан у Грчкой. Свуда се дакле виде южни краєви као неки шильци.

Друга є знаменитост ова: стави се на те поменуте шильке па гледни к' истоку, шта ћеш свуд наћи? У Америки источно од Кап хорна стоє острова Фалкланд и Статенланд; у Африки источно од капа велико острово Мадагаскар; у Азии источно од капа острово Цайлон; у Аустралии источно од капа оба велика острова Нове Селандиє; а у Европи мало подалѣ на югоистоку острово Кандию. Дакле свуда источно од ти шиляка стоє острова.

Трећа є знаменитост ова: гледни западне стране ти земаля, одма ћети у очи упасти велике извнотине, све землѣ великима морским уливима издублѣне. Америка има баш на обртном колу велики угнутак на южном краю перуанске државе, найдублѣ угнуто на граду Арики. — Африка има іош далеко већи угнутак у великом уливу гинейском. — У Азии угнутак тай манѣ у очи пада на ушћу реке Инда. — Аустралия има врло яки угнутак одма од Ньитланда почето. — Исто є тако и Европа на за-

падном приморю оздо на Вискаи, Кадицу и озго атлантским океаном угнута.

Окрени се сад северу, ту ће ти опет одма на први поглед упасти у очи, како се не само поєдини делови света, но и сва већа острова и полуострова северу све већма шире, и како се землѣ на северу везую. Северна Америка само є оним уским Беринговим мореузом од Азиє раставлѣна. Европа є целом дужи истока и севера са Азиом споєна. Африка є само узким землѣузом Суеца и ужим црвеним морем од Азиє одлучена. Исто є тако и Аустралия са Азиом готово скопчана оним силним островима на северной страни. — Исто су тако и силна острова и полуострова северу идући све шира и само на северу са своим главним земљама споєна. То се найболѣ види у Европи: гледни Шведску и Норвежку, гледни Шпаньолску и Португалску, гледни Талиянску и Грчку, све су на северу са сувим скопчане. Исто су тако у Азии обе Индиє, Малака и Камчатка; исто тако у Америки Гренландия и Калифорния, Меико и Флорида.

Дакле сума ти сматраня ово є: южни краєви сви земаля излазе шилясто и све су високе и стрме стене, све последньи краєви са севера пружаюћи се планина, коих ту у мору нестає. Источно стоє уза сваки тай шилясти крај већа ил маня острова. Западня приморя сви ти земаля угнута су, као издублѣна; а северу идући све се землѣ шире и међу собом скопчаваю. Отуда се види, да то никако ниє случайно тако постало, па ту се сваки и неотице мора да запита коє су узрци томе?

(Продужиће се).

Доситей Обрадовић.

(Єдно животописаниє. Стариой деци за читанѣ).

Доситей Обрадовић србски мудрац био є не само међу Србима но уобште єдан од найзнаменитии мужева. Као некада найславнии философи: Питагора, Талес, Солон, Сократ, Платон и Анахарсис тако є у наше доба Доситей све изображене землѣ и народе прошо, да ньиове науке и обичає позна; па кад є свуда све што є найлепше и найполезние видио и научио онда се после 25 година путованя у своє отачаство вратио, да и свої прост ал добри народ научи и науком сретна начини. Доситей се своіом науком и виспреносћу ума на толику висину и ясност погледа о

людском определеню диго, да се найвећим мудрацима упоредити може.

Он є сам свой живот доникле описао у оной пуно науке књизи „живот и приключения“ а остало у писмама, као продуженю животописания свог. Ми ћемо овде само кратак извод ставити, нешто нѣговим собственим речма.

---

1. ДЕТИНСТВО. Димитрия (тако се звао Доситей пре него што се покалуђерио) родио се године 1739 у Чакову у Банату. Оца свога (био є ћурчия) изгубио є мален, єдва га є памтио, али сам вели: „Кога год сам слушао говорити о нѣму, сви су га хвалили и сви жалили за ньим, толико є добар човек био. Колико сам млад био, али памтим као данас, какву є силу на мене имало таково споминянѣ мог оца. Я сам га непрестано на уму носио, не само као оца свог, но и као човека правдолюбива, поштена и сваком мила и драга, кога сви споминяше, сви любише и сви жалише. И то добро памтим, како є моє онда іош младо детинско срце тврдо желило нѣму подобан бити, пак любав и поштованѣ света задобити.“ Іош далѣ вели: „Я могу сваког уверити, да што є добра на мени, то є само са тога свакидан сећаня на мога доброг оца“ толику снагу има сећанѣ деце на своє добре родителѣ.

По смрти оца нѣговог непрође ни пуне 4 године а Димтрии умре и мати, и он од 9 година остане сирота без оца и майке са іош два мало стария брата и малом сестрицом. На неколико месеци умре му и ова сестрица, за кою ово вели: „Ова моя никад незаборавлѣна и непрежалѣна мала сестрица показивала є у своіой петой години толико красоте и оштроумля, да є живила, била би сасвим моіой матери равна, зато ми и данас плаче срце за ньом, (знати валя да є ово Доситей после 40 година писао) као да є юче било, како є умрла. Я сам є толико любио, да є живила, неби се никад од нѣ удалити мого.“ —

2. МАЛА ШКОЛА. О своіой малой школи говори Доситей овако: „Пошо сам у школу іош за живота моє миле майке и добро памтим, колику сам велику радост имао идући с' буквaром у руци у школу; само ми є жао било, што ми є неваляли брат мой Илия тако буквар поцепао, као да су га вуци чупали.

„Мой учитель Добра задоволян са моим у школи мирним седенѣм и прилѣжним ученѣм и пажньом одма ме заволе, и видећи ме одвећ боязльива, кои сам чим є коє несташно дете каштиговао одма и сам плакати почео, као да ће одма и мене туђи храбрио ме є

разговараюћи и казуюћи, зашто є приморан неку децу каштиговати, а добра, покорна и прилѣжна деца, да се ничега бояти немаю.

„Видећи учитель како ми є мило гледати у друге деце нове букваре и часловце обећа ми, чим буквар свршим нов леп часловац купити, и тако є и било; само незнам єли он то учинио ил моя добра мати, да тим уєдаред два добра сврши: я да већма учителя заволем и болѣ учим, а мой брат Илия да недозна одкуда є мой часловац, пак да некричи, што и он нов недобия.

„Мой тетак видећи мене прилѣжно у школу ићи, да одлакша стрини моіой, коя нас по смрти матере све троє себи прими узме ме себи, да ме на место свог сина воспита. Он ме стане новом учителю іош већма препоручивати позивлюћи га чешће на ручак и чинећи му различите поклоне, пак ме овай іош и већма заволе, и даде ми да учим Катихисис и Псалтир толкуюћи ми сваку лекцию на просто србски, и тако я за две године не само то, но и много други лепи наука од нѣга научим.

„При томе сам имао волю непрестано ново шта учити и у той тежньи често сам се у самой цркви чак у олтар сакривао, па онде црковне кньиге читао. Оно толкованѣ Псалтира у школи сила ми є помогло, те сам и црковне кньиге разумео и найволио сам Прологе, кои ни єдан ниє остао, да га нисам прочитао.

„Две три године ово чинећи знао сам Евангелия и Прологе напамет и когод ме є хтео слушати казивио сам му и приповедао од ютра до мрака те приповедке, и гдегод майстори и калфе по дућанима радише туда сам и я ишо и казивао казания и жития светих, коє є сваки радо слушао, а и мом є тетку то врло мило било.

(Продужиће се).

Вук ован и срна.

(Єдна басна.)

Опази вук овна па помисли у себи: ово є леп залогай; те скочи и дограби овна за уво. Ал у исти мах дреком овна поплашена искочи из чбуна и срна. Вук помисли: ово є іош лепши залогай, а ован ми и тако негине, — те пусти овна га потрч за срном. Али му брзонога срна умакне. Он се врати да овна увати, али међутим и овай зброде и утече. Застиђен вук облизне се на єдну и на другу страну и подвученим репош одшуня се. — Ко оће веће, изгуби и оно из вреће.

Земљделство.

(Єдно осматранѣ.)

Нека поглавица северо американски дивљака препоручуюћи своима земљделство као єдино средство, да се од поплаве белог народа сачуваю изговори ове просте али врло знамените речи: „Зар ви невидите, да се ти бели зрном ране, а ми месом—а невидители да месу по тридесет месеци треба док дорасте и опет га є мало, а свако оно чудотворно зрно, што га тай бели народ у землю баци по иляду пута онолико донесе? Невидители да месо, коим се ми ранимо четир ноге има, да нам утекне, а ми само две, да га стигнемо, а зрно онде, где га бели посею остане никне и узре? Невидители, да є нама зима доба наймучниєга лова, а ньима доба мира и одмора; зато и имаю бели толику децу и живе дуже нег ми. Послушайте ме дакле когод уши има да чує: пре него што те вођке око нас угину и род давати престану оће тай род сеяча сав наш род ловаца и чобана поплавити и утаманити, ако се лова и паша неоставимо и сви се листом зрна неприватимо.

Загонетке за децу.

1. Ко се неможе никад угрияти?
2. Кад є гвожђе мекано?
3. Кад є вода тврда?
4. Шта є лети ладно, а зими топло?
5. Шта лети по ваздуху, а нема крила?
6. Ко нам скине шешир с' главе, а невидимо га?
7. Кад є шума пуста?
8. Коя се дрва довек зелене?
9. Има уста ко хала, ждере дрва ко бесна?
10. Док є видно невидишга, а кад се ништа невиди онда га гледаш?

Задаће за децу.

1. Напиши „смрзла вода“ са три писмена.
2. Начини од 666 много више, а да ништа недодаш.
3. Напиши 89 са четир єднаке цифре.
4. Єдно дете иде испред двоє, друго између двоє, а треће иза двоє, колко є свега?

Школске наредбе.

НАРЕДБЕ УГАР. НАМЕСТ. САВЕТА ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ШКОЛЕ. *)

Наредба од 5 (17.) Новем. 1862, бр. 67295

ради школски здання, огрева и учительски плата
свима жупанияма, диштриктима, варошима и консисторияма.

Краль. угарски наместнички савет дознао є, да се код гдекои правосл. обштина школска здания неоправляю у своє време, т. є. о летньой вакации, него онда, кад валя школу започети или кад є већ започета, те тим ученѣ деце по месец два дана закосни или започето прекине; а на многим местима и неоправляю школска здания, него их без икаква стараня запусте тако, да се у ньима ни школа држати неможе; после є и то дознао, да се огрев за школе ненабавля на време и да се учительима ни та мала платица ньиова неиздає уредно.

Из тога узрока налази овай краль. угар. нам. савет за нуждно наложити властма, ако би се озаке недоскудице код правосл. школа у дотичной области іош нашле, да одма нуждна расположеня учине, да се те незлоде уклоне, и да о успеху извештай овамо што пре поднесу, примећаваюћи и то, да є ова наредба уєдно и свима правосл. консисторияма са тим позивом одаслата, да се консисториє у предпоменутим као и у другима овом подобним случаима на политичне власти найпре за помоћ обрате и ако би ньиово потраживанѣ без успеха остало, онда на овай краль. дикастериум направце.

Наредба од 28. Нов. (10. Дец.) 1862. бр. 85914.

ради системе ученя,
свима православним консисторияма.

У погледу на систему ученя у правосл. основним школама дає се чест. консисторияма на знанѣ, да се план ученя ни у чем неменя, но да се и одсад до далѣ наредбе има учити по системи кою є увело бивше ц. кр. министарство просвете.

На томе основу остає у поменутим школама:

1. Єзик ученя онай исти, кои є у последнѣ време са вишим одобренѣм уведен, а по себи се разуме, да у помешаним срб.-романским школама, ако би єдне деце и манѣ било, да се опет обоя у свом матернѣм єзику уче.

Али при свему желити є, да се у свакой већой помешаной обштини, ако є икако могуће, две оделѣне самосталне школе заведу, єдна са србским єзиком, а друга са романским. У том обзиру позивлю се Чест. Консисториє, да нуждна изслѣдованя учине и целисходне предлоге амо поднесу. А донде, док на основу ти званични изслѣдованя коначно решенѣ неизаће, има се у оним помешаним школама, коє деца обе народности од прилике у подеднаком брою походе, у смислу наредбе бившег ц. к. минист.

---

*) Ове наредбе зато се сад у лист ставляю, єр лане, кад су наредбе издате, ниє лист излазио.

просв. од 5. Мая 1858. бр. 21817. држати полудневно ученѣ (т. є. у часовима до подне само на єдном и с' єдном, а поподне само на другом єзику и с' другом децом).

2. Предмети ученя остаю они исти, кои су досад били, и она иста система ученя, коя є последнѣ време у школе уведена.

3. У православн. школама смеду се само оне школске књиге употреблявати, коє є бивше ц. к. министарство просвете за школске књиге увело или коє буде одсад овай краљ. угар. намест. савет за такве наредио, подразумеуђи овде и све књиге за романске школе како ћирилицом тако и латиницом штампане.

Чест. Консисториє нека дакле изволе пазити, да се ова система наставляня точно обдржава и да се учитељи у явним школама строго придржаваю овде прописани школски књига.

Наредба є учинѣна, да се школске књиге у довольном брою печатаю, и водиће се брига, да се на више места а по єфтину цену добити могу.

Наредба од 4. (16.) Децем. 1862. бр. 67297.
ради учебне опреме у школи
свима православним Консисториям.

Дознавши овай кр. уг. намест. савет да многа обштинска поглаварства ненабавляю оне учебне опреме, коє су за правосл. школе прописане, као: штице, црне табле, иконе за науку гледаня (Anschaungsunterricht) мапе, и то: од Европе, Аустриског царства, Угарске, Палестине и Планиглобе, машину за рачун и т. д. а и то дознавши, да ни учитељи іош сви немаю помоћне књиге (Hilfsbücher) као: методику рачуна на памет, и методику рачуна са цифрама, србски учитељи да немаю училиштну и домашню библию, Псалтир на србски преведен, евангелия и апостоле недељне и праздн. ни кратко упутство ни школски лист, а романски учитељи амикулу школей, а без ови се средства неда напредовати при ученю, то налази за нуждно Чест. Консисториє позвати, да учине нуждна расположеня, да се овой оскудици доскочи и да у своє време извештай о успеху том овамо поднесу.

Наредба од 5. (17.) Децем. 1062. бр. 68151,
о школским ферияма
свима православним Консисториям.

Са погледом на наредбу од 28. Новем (10. Децем.) 1862. бр. 85915, коіом се определює начин ученя у православним школама, дає се Чест. Консисториям на знанѣ, да у обзиру на започинянѣ школске године и на школске ферие никоя промена ниє учинѣна и да наредба бившега ц. к. минист. просвете од 5. Марта 1855. бр. 3441. и далѣ постояти има.

На том основу:

1. Започинѣсе у православ. главним школама какових само у Сомбору, Новом Саду и Вршцу досад има) школска година 1 Октоб. и трає до 18. Авгус. по новом кал.

2. Летнѣ ферие (велика вакация) траю у главним школама и то у вишим разредима шест неделя, починюћи од 18 Авдуста по новом Календ.

3. У нижим разредима траје летня вакация четир неделѣ.

4. Први семестер (течениє) свршує се с' концем Февруара.

5. Окром недельни и празднични дана има преко године іош слѣдеће манѣ фериє:

а) о Божићу од 23-ег па заключиво до 27-а Дец.

б) о Ускрсу од велике па заключиво до светле среде.

в) о Дуовима три празднична дана. — Окром тога:

г) Сваке седмице по єдан цео дан, а кои тай дан има бити зависи од местни околности.

6. У осталима основним и селским школама остає у погледу на започинянѣ школске године до далѣ наредбе досадашньи вишом наредбом уведен обичай.

7. Наука у школама траје сваки дан пет сати.

Чест. Консисториє позивлю се, да ову наредбу школским надзирательима и преко ови учительима саобште и да пазе, да се наредба ова у свима школама строго обдржава.

Наредба од 8. (20.) Децем. 1862. бр. 67296.
ради пописа деце за школу способне
свима православним Консисториям.

Дознавши овай крал. угар. намест. савет, да деца правосл. вероисповести непоходе школу онако прилѣжно као што би морало бити, а томе да є узрок, коє што родительи іош несваћаю праву корист школе, коє што од год. 1860. ниє било пописа деце за школу способне, па су тим неки родительи дошли на ту мисао, да деца и неморaю у школу ићи; то се за нуждно налази Чест. Консисториє позвати у интересу народног воспитаня да овоме великом злу доскоче и по томе наредбе учине, да се корист и потреба школе народу основно обясни и да свештеници децу оба пола из протокола крешчаємих точно попишу и тай попис годишнѣ пре почетка школске године местном школе управителю неизоставно предаду, а овай мора походенѣ школе у евиденции држати.

СЕНТОМАШ И РЕАЛНА ШКОЛА. Ово дана пронео се по новинама глас, да є Сентомаш добио од в. кр. Наместничства дозволенѣ, да србску реалну школу отвори. Овай глас нас є яко зачудио, и неби се радовали, ако би се обистинио; досад код Наместничства о томе трага нема. Данас се на све стране подижу земљделске школе, и онде где их є већ било, и онде, где немогу ни близу тако користне бити као код нас, єр данас сви увиђаю, да є ова школа за сваки онай народ кои се исключиво са земљделством бави после обичне народне школе прва и найкористния, не само по материялно благостанѣ народа, но с овим и по сваки напредак нѣгов; а код нас у тима за земљделство од нарави створеним срцима землѣ іош ни єдне земљделске школе нема, него се отимамо за реалним школама, коих према онима и сувише има. Цео наш народ живи само од землѣделства и трговине, и ово обоє прогута све занате тако, да и странци веште и изучене занатлиє чим међу нас дођу своє занате чим им бити може побаце па се на економию и трговину даду и са овим се далеко пре обогате него ма

с' коим занатом, нити ће код нас занат код толико пароброда и паровоза, кои за неколико сати сваког занатлиског рукотвора гомилом навуку икада са оним горньим варошима конкуренциє издржати моћи. И опет код нас чим се поведе реч о заводу нове школе онога часа изађемо на мегдан са гимназиом и реалком, а и непомишлямо на землђелску и трговачку школу, коє су нам обе далеко преч и кад неби од они ни єдне имали, некмоли кад их толико и тако наблизу имамо (Нови Сад, Врбас, Сомбор, Бая, Суботица, Сегедин, Кикинда, Темишвар, Вршац, Бела Црква, Панчево, Бечкерек, Карловци, Митровица) да своим котаром ни неколико сати незаватаю. Дал є код ови околности тако преко нуждно да се сад и у Сентомашу реална школа отвори? Єсу л' те што их на четир пет сати растояня има тако децом претоварене, да нема више где да стає, и єсул оне толику корист показале, да би нам и єдна єдина агрономска школа тако сувишна и од штете била. Ми држимо, ако се доиста и у Сентомашу реална школа отвори, де ће опет силан новац у тартань отићи, а да се кржуля и ма на србском єзику, али туђинка издржава коя никад уцветати неможе него ће кржав ил никакав род рађати, а заузеће место нашой найрођениой, коя нас сваког блага напунити може. Камо срећа, кад би се и од ти реалки, што их већ имамо могла нека сасвим у агрономску школу претворити, и кад би се уза сваку додале и ове практичне агрономске катедре. У Срб. Дневнику изговорено є прошле и предпрошли година сила знаменити речи о потреби и користи землђелске школе; онде є наситно разлагана корист те школе не само уобште, но баш за наше околности, а и изнешен є на рачун род и плод наши реалки, зато мећемо оне речи на савест свима, коих се тиче ту школу отворити, нека непожале труда іош єдаред све оно озбильно прогледати, и врло би волели, кад би онай явно са своим мнѣнѣм изашао, кои реалну школу у Сентомашу предпоставля агрономской, да опровргне оне основе Дневника, и да повуче паралелу, да видимо шта є то, што толику превагу реалки дає, а то зато иштемо, да се неби после том любавлю реалке закаяли, да на све пре смишлямо него на оно, што нам є найпреч, и све пре тражимо нег оно, што є найкористниє.

ПОХОДЕНѢ ШКОЛЕ. У поєдиним аустриским провинцияма иде од 100 деце за школу способне оволико у школу: у Моравской од 100 иде 99, у горньой и дойной Аустрии 98, у Ческой 96, у Штаєрской 80, у Угарской 60, у Венециянской 32, у Далмации 18, у Галиции 16, у Буковини само 10.

Поправка.

У Шк. Листу бр. 2, стр. 26, врста 6 озго изосталесу случайно ове речи, коє одсек онай завршую: „да Господ све чує" коє валя онде додати.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 4. У Будиму 10. Фебруара 1864. Год. VI.

Свештеници и школа.

Има људи кои вичу на свештенике, да се о школи слабо брину, да неће нит маре да є надгледаю и уобште да ову страну своє дужности найвећма занемараваю.

Єли ово истина? — Од људи кои тако говоре има их много кои ца нашу цркву и свештенство найвећма мрзе, па само зато и говоре, а другчиє се неби никад школе ни сетили. Њима є трн у оку, што є школа са црквом споєна, и од пакости би свашто учинили, да их почупаю. На те нећемо ни да се обазремо.

Ал има и други, кои школу и свештенство поштую, кои ниошто нису ради почупати их, и само из любави према цркви и школи уздишући говоре: „Кад би се свештеници само мало више за школу заузимали и мало више учителѣ пазити хтели!

На ове гласе несмемо немарни бити, они нас приморавaю ствар ову озбильниє разгледати и видити єл' истина, да свештеници своє дужности у погледу школе и учителя занемараваю, да несвршую оно, што се од њи праведно исчекивати има. Укор овай ако є истинит онда є и тежак, али и вредан, да га свойски прегледамо.

Я ћу овде само о одношеню свештеника према школи говорити, почем є о одношеню учителя према свештенству и цркви у листу овом већ више реда реч била. У овом говору нећу ништа измишляти, но само оно навести, што є свуд за истину припознато и што из устройства цркве и државе само по себи исходи.

Одношенѣ свештеника према школи означено є већ у одношеню цркве према школи о чему є такође већ реч била. Црква као тело Христово има од нѣга као главе своє налог па дужност и право све своє чланове пазити, њи добром и правом раном питати, у свима побожност неговати и њи душевним оружєм толико наоружати, да могу свако неприятельско насртанѣ одбити и одр-

жати се. А почем сви они цркви припадаю кои су се у њой крстили, па и сва деца, коя су се св. крштенѣм у Христа обукла, и почем баш деца найвише требаю воспитаня и науке особито християнске тако, да у томе ни найманѣ оскудице отрпити немогу, а да за кратко време сасвим непропадну, то има дакле црква найвећма пазити на тай завод, у ком се деца воспитаваю. Одношенѣ цркве и школе недасе вальда лепше изразити него оном речи, коіом се црква зове мати, а школа кћи нѣзина. Да школа са црквом у найтешньой свези стояти и црква о школи найвећма бригу водити има, то и државни закон налаже, не само у нашой но и у свима осталим христйянским државама. Свуда є религиозно морално изображанѣ найглавния задаћа ове школе, пак и свуда закон, да се за религиозно моралну науку и воспитанѣ у народной школи има дотична црква бринути. А ко би и мого то у име цркве на се примити и кога би другога могла ил смела црква на то опуномоћити ил другоме ком поверити но оном, кои є за пастира и учителя поставлѣн, коме сам Спаситель вели: Паси моє стадо. Свештеник є дакле већ позивом своє службе єдини орган у обштини, кои у име цркве школом руковати може и сме, и било би найнеправиє насртанѣ на нѣгово право, врло жалостан и самой наредби Спасителѣвой противан появ, кад би се морала ова дужност и право од свештеника одузети и другоме ком поверити. Ако дотични свештеник службу ову свршивати неможе, то се има на нѣгово место други, али опет само свештеник а нико други ставити, єр надзиранѣ школе исто тако у нѣгову дужност спада као и Богослуженѣ и извршиванѣ остали св. тайни, и изчинява главну и врло битну ствар нѣговог званя.

Отуда се види одношенѣ свештеника према школи, коіой є он у име цркве и по наредби самога Спасителя за управителя поставлѣни, за руководителя свега онога, што се християнске науке и изображеня тиче. Велика є и света дужност управитель, школе бити, у коіой се они уче, кои су св. крви Спасителя одкуплѣни, нѣговим св. Духом освећени, у нѣгову задругу примлѣни и уписани, управитель школе бити, у коіой се уче баш деца сиромашния и простия, коя су найвећим моралним злама изложена, и коя код куће мало ил ни мало воспитаня, запта ни реда ненауче. Али баш са тим є и у толико важнии позив све у овом погледу прописане и нуждне дужности найсавестниє извршивати; а то су слѣдеће:

Има пазити на походенѣ школе, да ни єдно дете неизостає од школе и науке, а найманѣ оно найсиромашниє; єр ко ће му

ту с недолаженя у школу срцу и уму причинѣну штету накнадити. На уредно и прилѣжно походенѣ школе има савестно пазити, а на децу найсиромашнию и найзапуштению найвећма, єр та найвише неге и науке потребую.

Има пазити на запт у школи. Ово є єдна од найважнии ствари за успех. Под овим се разуме ред у школи, пажня закона школски и поступак са каштигама на преступанѣ реда и закона. У овой су школи деца, а „отац кои свою децу милує, он их и каштигує.“ У школи нема господара ни слугу, нема тирана ни робля, но само оцеви и деца. На запт има пазити, — под овим разумем и цело остало владанѣ са и над децом, чуванѣ од сваког пристрашћа, разумем похвальиванѣ и награђиванѣ и све што у овай споляшньи ред школски спада.

Има пазити на науку у школи. Само найодабраниє има се овде предавати не „лажно еванђелиє“ ништа се овде несме ни молити, ни говорити, ни читати, ни на изуст учити, ни писати ни певати, што би противно ономе било „нема у другом спасеня“ и „милошћу блажени посталисте кроз веру.“ Болѣ ништа неучити него лажно и душепагубно,—болѣ без молитве нег с' одпадничком, коя се християнског духа одмеће, — болѣ без песме него с' песмом православлю противном. Има пазити на науку, да є добар избор. Млеко науке за децу є. Исто тако има пазити и на начин предаваня. Обоє: садржай и начин мора удешен бити по снази дечиєга свађаня и памтеня. Има пазити на науку не само да се учи и памти него да се и разуме, шта више да и срце њом напунѣно буде, не само глава.

Има пазити и на споляшньост школе. Школа є као и црква свето место, па има по томе и наређена и намештена бити. Велика є разлика, ако є школа ядна и жалостна зграда, коя се сваки час порушити може, ако є школска соба прлява мала ниска, где деца као у обору єдно уз друго стиснута седе, или кад є тврда и яка пространа здрава и приятна кућа; кад по њой с' прста дебео пра лежи, прозори непровидни од прлявине, соба пуна паучине, столови и скамиє излупане, или кад є све уредно и чисто. И на ово има управитель пазити и старати се за то. Све ове дужности изтичу из одношеня нѣговог према школи, ако є као ћер цркве сматра.

Али школа неможесе сматрати само као цркви принадлежећи институт. Ако се и єсте у почетку црква єдина о науци и воспитаню бринула, школе дизала и учителѣ издржавала, али сад

више ниє она єдина, коя ту бригу води. Кад би она єдина била, то се онда нико више неби у надзиранѣ школе ни мешати мого. Али се овога посла примила и води бригу и држава. Држава се овога и код нас іош пре сто година свойски прихватила, нѣним настояванѣм подигнуте су школе на све стране и подижусе непрестано, и од то доба држи она врховно надзиранѣ и управу, и дужна є за школу старати се, да поданицима прилику и средство даде, да могу своє душевне и умне даре изобразити и на обште благо употребити. Овоме се има црква само радовати, да се и држава за изображенѣ свои подника стара и има є савестно помагати.

Школа є дакле како црквени тако и државни завод. Али и држава пази у свима своим наредбама и чува права цркве и послужує се у том свом праву надзираня и управе органима црквеним, консисторияма и свештенством. По данашньим наредбама о школи ставила є сама држава свештенство у найтешню свезу са школом; наредила є за надзиранѣ школа свештена лица. На овима дакле стои дужност ову савестно извршавати, да се све државне наредбе точно испуне. Свештеник има дакле и по наредби и налогу државе и у име државе право и дужност школу надзирати, и спада му у дужност радити и бринути се, да из школе изађу побожни, разумни и за живот практични, цркви и обштини, отечеству и држави верни и врсни люди.

Одтуда слѣдує, да свештеник на сваку државом прописану школску науку строго пазити има и свом любави надзираню том одати се. Он є као надзиратель за сваку у том недоскудицу и перед одговоран. Он несме ни према коіой науци немаран бити, нити казати, да га за ову ил ону ниє ни бриге учила є деца ил неучила, ни казати, да се у ньой неразуме и да неуме у том ништа ни помагати ни световати. На нѣга пада кривица, ако деца вере закона и молитава неразумеу, но само пусто и у ветар брбляю; ако неуму прописане црковне песме правилно и сигурно пояти; ако без смисла читаю и на изуст учено без смисла брбляю; ако неуму писати ни простиє из живота задате рачуне сигурно решити; он є одговоран, ако деца неуму у природу и нѣзине чудотворе погледати и код ньи застати, и ту свемоћ, мудрост и благост небесног оца видити; ако ништа незнаю о величини и свойствама свога отачаства, нѣговим градовима и варошима, рекама и планинама и осталим одношаима; ако ништа незнаю о истории свога отачаства, ништа о онима славним мужевима и юнацима, кои су она красна дела и задужбине за напредак и срећу

народа свог и отачаства починили. Свештеника є дужност стати за тим, да се све изврши, што є у упутству за србске учителѣ изложено и налогом државним наређено. Али туда има понешто, што се даде кад ко силом оће и лажно разумети и неправо извршити, па да то небуде имаю свештеници пазити. Никоя наредба ни упутсво невреди, ако нема ко ће настояти, да се изврши, у живот уведе. Из упутства ће сваки и простор учебни предмета и начин предаваня видити. Онде су и дужности надзирателя наближе означене. Дал' є сваки надзиратель садржай онай проучио и с' ньим се упознао? Ми држимо, да ни єдан неби требао према той дужности своіой равнодушан да буде.

Ал да деца сваки школски предмет добро науче и извештбаю, ниє само за любав државе и отачаства нуждно, ма да би и онда, кад би наука само ту єдну цел имала сваком свештенику благо отачаства толико топло на срцу лежати имало, да никоєга труда незажали, тим више се има заузимати, да оно буде, єр є то и за любав цркве исто тако нуждно, и цркви є на благослов, кад су сви чланови нѣзини отресити, бистри са лепим и полезним знанѣм снабдевени и за практични живот спремлѣни люди; зато се и несме на саму религиозну науку органичити, а према осталима полезнима и за живот нуждним наукама немаран бити или узапћивати се. По томе є дакле свештеник као служитель цркве тим више обвезан пазити на науку и ону, коя неспада строго у коло религиозно и пазити на прописан прави и методичан поступак у томе.

Исто є тако и држанѣ доброга запта у школи важна ствар и по државу. У школи има младеж научити и навикнуисе на покорност и поштованѣ старии, на слогу и любав међу собом, на ред, точност и чистоту, на улюдност, пристойност, смерност. По томе несме ни споляшньост школе противна бити оном унутрашнѣм духу християнске школе. Незгодна здания и неудесне школске собе яко отештаваю запт. На све ово има свештеник савестно пазити и гледати, да све што црква и држава од школе ишту и очекую, што болѣ постигнуто буде.

Из овога двоструког одношеня у коєм свештеник према школи као црковном и државном заводу као црковни и државни повереник стои лако се даде и нѣгово отношенѣ према учителю извести и означити.

(Продужиће се).

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ѣ. В.

(Продуженѣ.)

III.

Литургія одъ времена како є христіанска црква надъ юдействомъ и незнабожствомъ побѣду одржала.

Кадъ є црква Христова у четвртомъ вѣку господствуюћомъ у римскомъ царству постала и надъ невѣрствомъ незнабожачкимъ и суєвѣрствомъ юдейскимъ побѣду одржала, онда су по потреби уведени нови обреди у саставъ Литургіє. Христіански цареви, и други имућни христіяни сматрали су за дужностъ и за славу подизати и украшавати великолѣпне цркве, обезбѣдили су и повисили приходе црквенога причта; узели на себе старанѣ за сирочадъ, за сиромахе и страдалнике; стали заводити училишта, у коима се христіянска дѣца изъ малена поучаваху истинама еванђелскимъ. Окромъ тога у самимъ христіянскимъ породицама свакій се садъ вѣчъ слободно могао молити и учити томе, што се пре слушало само у црквама. Такимъ начиномъ великій део стараня црквеногъ припао є на грађанску христіанску обштину, и садъ црква са грађанскомъ задругомъ у заєднии приводи люде къ царству небесноме.

Пре него што бы ступили къ описанію Литургіє како се она одржавала одъ четвртога вѣка, и како се држи у православной цркви све до данасъ, нуждно є у кратко пробесѣдити: 1. О храмовима христіянскимъ; 2. о времену, у коє се садъ држи Литургія! 3. о лицама коя служе олтару Господнѣмъ; 4. о свештенымъ одеждама, и 5. о сасудовима кои се употреблюю при светой Литургіи.

1) *О светомъ храму.*

Храмомъ назива се освећено зданіє, у коє се скупляю христіани зарадъ поклоненія Богу, и зарадъ свршиваня светихъ тайна. Ове рѣчи храмъ и црква управо се разликую єдна одъ друге. Храмъ є зданіє, а црква є обштество христіанско, али се іоштъ одъ старине и храмъ Божіи зове црквомъ.

Храмови Божіи нису се свуда єднако зидали. Гдѣкои су имали дугулястый видъ наликъ на лађу. Таква є была Софійска

црква у Цариграду; гдѣкои су были округли, као н. пр. црква кою є царъ Константинъ надъ гробомъ Господньимъ подигао; гдѣкои су напоследку имали обликъ крста као што є была црква у Назіанзу, кою є сазидао отацъ Григоріє Богослов. Улазакъ у цркву было є понайвише са западне стране. Првый део одъ улазка звао се трапеза или притворъ, другій део звао се права црква, а трећій се део именовао олтаръ.

Притвора су была два. Споляшньій и унутрашньій. Споляшньій притворъ или мѣсто гдѣ се обично звони было є одређенъ за каюћесе грѣшнике, што су одъ цркве одлучени были: у нѣму су стаяли и сасудови с' водомъ гдѣ су умивали руке и лица они, кои су у храмъ улазили. У нутарньій притворъ уношена су тѣла мртвыхъ ради опояваня; ту су стаяли оглашени т. є. они кои су се припремали за свето крштенѣ, и каюћи се грѣшници, коима є было дозволѣно слушати поученія и читаня изъ Св. Писма. Овамо су могли улазити и расколници, юдеи и сами незнабожци. Ту су се држале у стара времена вечере любави, а и садъ се чате Литіє.

Изъ притвора у праву или собствену цркву улазило се крозъ таконазвана красна врата. *) Кодъ овыхъ врата су негдашньи грчки цареви скидали са себе круну и оружіє, кадъ су у подпуномъ одѣлу у цркву долазили. Овай део цркве одређенъ є за све вѣрне, и поделѣнъ є было на две поле, за мушке и за женске. На средъ цркве налази се амвонъ т. є. огругла узвишеностъ. Ту читаю діакони Евангелія и прошенія, ту се и поученія народу даю. Амвонъ значи гору ону са коє є Христосъ проповѣдао, и одвалѣньый каменъ, са кога є анђео мироносицама благовѣстіо Христово воскресеніє. Мѣсто између олтара и цркве зове се солеа т. є, престоли. Ту су клироси или пѣвнице, гдѣ се чита и поє. Ту се налази Архиєрейскій, а у гдѣкоимъ црквама и столъ за владаоца. С' леве пакъ стране наспрамъ архиєрейскогъ стола у нѣкимъ црквама налази се тронъ Богоматере као заступнице свію христіяна, или тронъ онога светца, коме є црква посвѣћена. У новіє време амвонъ се поставля на солеи између певница, а у цркви с' леве стране узвишена є проповѣдаоница, са коє свештеникъ проповѣди говори и народ учи.

Олтаръ єстъ найважніи део храма, и с' тога се узвишава са нѣколико степеніи, са коихъ су у старо време говорена поученія, и гдѣ су люди причешћивани. Олтаръ є назначенъ за

*) Овакова врата налазе се и садъ у гдѣкоимъ црквама н. пр. у Св. Николаєвской Сегединской цркви и т. д.

свештенослужителѣ, а мирскима людма особито женама забранѣно є у нѣга улазити. Одъ свію мирскихъ людій само се миропомазани цареви у олтару причешѣую. — Олтаръ є спочетка отделѣнъ быо одъ остале цркве єдномъ завѣсомъ, а доцніє є начинѣна преграда коя се зове иконостасъ. На иконостасу налазе се троє двери, одъ коихъ среднѣ двокрилне двери Грци називаю светыма, а мы царскима дверима, с' тога што оне откриваю улазакъ престолу небескогъ цара.

У олтару се налази: Частна трапеза, и проскомидія.

1. Частна трапеза, или престолъ небеснога цара єстъ освеѣеный и простирачима покривеный столъ, на коме се освеѣую частни дари, и представля онай столъ на коме є Христосъ Спаситель држао тайну вечеру; у време великога входа представля частна трапеза Іосифову башту у коіой є сахранѣно было тѣло Христово.

На частной трапези налазисе: антиминсъ, евангеліє, крстъ, и ковчегъ. —

Антиминсъ єстъ освеѣено платно на коме є изображено положеніє у гробъ тѣла Іисусовогъ. Антиминсъ се распростире само на Литургіи, и на нѣга се меѣу частни дарови. По црквенымъ правилима, само Епископъ има право освеѣивати цркву, алъ кадъ онъ неможе доѣи, онда освети само антиминсъ, и пошлѣ у нову цркву съ дозволенѣмъ, да ю свештеници освете. Антиминсъ мора быти подписанъ одъ самога епископа, и служи као сведочанство, да є у цркви той допуштено држати Литургію. У Антиминсъ ушиваю се честице мученичкихъ моштію, у споменъ тога, што су се у стара времена цркве христіанске подизале надъ гробовима мученичкимъ. *) Освеѣенѣ антиминса у мѣсто престола самог произашло є одтуда, што христіяни у време гоненія нису могли имати сталныхъ црквій и у ньима каменитыхъ престола, него су у мѣсто престола употреблявали освеѣеный комадъ платна кои се лако савити, носити и одъ насилія непріятельскогъ чувати могао. Речь сама антиминсъ значи умѣсто престола, а у тайственомъ смислу значи плаштаницу, у кою є было повіено тѣло Спасителѣво.

Евангеліє на престолу се држи, да се тымъ представи присутство самога Іисуса Христа, као учителя истине.

Крстъ представля присутство Іисуса Христа као искупителя нашегъ.

---

*) VII. вселен. собора правило 7.

Ковчегъ, кивотъ или дарохранилница єстъ сасудъ у коме се чуваю на великій четвртакъ освећени частни дарови, с' коима се болесници причешћую. Држи се свагда на престолу као на мѣсту за такову светиню нийприличніємъ.

Надъ престоломъ подигнуто є у гдѣкоимъ великимъ црквама небо, коє означава славу Божію и благодатъ.

Проскомидія налази се с' дѣве стране одъ частне трапезе, понайвише нузъ зидъ, или у зиду самомъ. У ньой се приуготовляваю частни дарови, кои ће се осветити. Она се назива и жертвеникомъ, што се на ню метаху жртве т. є прилози састоєћи се изъ леба и вина, коє є народъ приносіо ради Литургіє и ради заєдничкихъ вечера. У прва времена быо є жертвеникъ одъ олтара сасвимъ отделѣнъ, и отделенѣ то звало се предложеніє. У тайнственомъ смислу жертвеникъ означава Вертепъ у коме се Христосъ родіо, и Голготу, на коіои є распетъ, єръ у време проскомидіє надъ частнымъ даровима држисе споменъ рођеня и страданя Христовога.

Наспрамъ жертвеника с' десне стране олтара у древнымъ храмовима налазило се отделенѣ гдѣ су се чувале одежде, свештени сасудови, кныге, и друге за богослуженіє одређене ствари. Ово се отделенѣ звало сосудохранилиште или діаконикъ, збогъ тога што су діакони црквене ствари чували. На томе мѣсту садъ се обично држи кадіоница, а оно се зове кандилоставна, а ствари црквене држе се у ормановима, што су у зиду олтарскомъ умештени.

Чело престола у источноме зиду олтара у саборнымъ црквама налази се узвишено сѣдалиште, коє се зове горнѣ мѣсто. На овомъ мѣсту сѣди епископъ кадъ се чита апостолъ, а стои кадъ се чита евангеліє. Покрай горнѣга мѣста с' єдне и с' друге стране поставляна су была одпре сѣдишта за свештенике, али сада є обичай да ови само стоє чело трапезе кадъ се апостолъ чита.

Осимъ тога у храму Божіємъ налазе се иконе, а приликомъ богослуженія пале се свеће и кандила, и кади се изъ кадіонице тамяномъ или измирномъ.

Іоштъ у трећемъ вѣку после Христа были су зидови Божіихъ храмова иконама насликани. Погледомъ на св. иконе управлямо мы и подражавамо духъ нашъ на молитву и представлямо себи она света лица и она по свету цркву нашу важна дѣла, коя на икони

написана видимо. Кадъ се предъ икономъ кланямо и кадъ ю цѣливамо, онда изявлюємо свою любавъ и благодарност Богу и светима, кои су на икони насликани. Преграда између цркве и олтара на коіой се налазе све саме иконе, зове се иконостасъ. Велике иконе на иконостасу између дверій зову се престолне иконе. Обично се поставля с' десне стране царскихъ дверій образъ Спасителѣвъ, а с' леве образъ пречисте Богородице; далѣ нузъ образъ Спасителѣвъ поставля се понайвише икона Іоана предтече съ надписомъ: „Покайтеся приближи бо ся царствіє Божіє; а нузъ образъ матере Божіє поставля се икона оногъ светителя коме є храмъ посвећенъ, или архангела Михаила и другог коєгъ угодника Божієгъ. На самимъ царскимъ дверима ивображена є икона благовѣштенія, а надъ ньима тайна вечера. У другій редъ ставляю се обично иконе главныхъ праздника, а у трећій иконе апостола, међу коима є на среди изображена Света Троица са крунисанѣмъ Матере Божіє. У већимъ црквама долазе іоштъ изображенія пророка, а на врхъ иконостаса поставля се Икона распетія Христовогъ, коє є главно знаменѣ цѣле наше вѣре.

Свеће и кандила палѣна су спочетка у храмовима христіанскимъ зато, што су и у старозавѣтной скиніи свидѣнія свакій данъ палѣне свеће у светилишту Божіємъ и зато што су се службе Божіє понайвише ноћу држале. Осимъ тога осветленѣмъ храма означуємо мы духовну радостъ, и славу св. цркве наше, и предсказаніє оне найвише духовне свѣтлости у коіой праведници кодъ Бога пребываю. Што є сяйніи праздникъ тымъ се већма освѣтлює црква.

Освѣтленѣ храма Божієгъ быва воштанымъ свећама и дрвенымъ улѣмъ. Обадвоє значи свѣтлостъ духовне просвѣте за коіомъ валя да непрестано чезнемо, свѣтлостъ добродѣтельи, коя треба да се показує у свима дѣлима, рѣчима и мыслима нашимъ, топлоту срдачну и пламену любавъ къ закону Божіємъ.

Каденѣ ушло є у употребленѣ изъ старозавѣтнога богослуженія и изъ обичая источныхъ народа. Како у старозавѣтной цркви, тако и кодъ язычника приношени су Божеству на жртву запалѣни мириси. Црква христіянска осветила є овай стародревни обичай давши му духовно значенѣ. Тако по изясненію светыхъ отаца каденѣ тамяномъ значи да су молитве наше Богу пріятне, ако ихъ одъ чистогъ срдца приносимо, а значи такође и благодатъ Светога Духа, коя на таинственый начинъ услађує душе наше. Каденѣ престола, жртвеника и икона значи поштованѣ Богу

и Светима, а каденѣ людій, кои су у цркви, и каденѣ стварі кое се благослова ради носе, као што су пшеница, вино, єлей, врбица и то быва зарадъ ньиховога освећеня.

(Продужиће се).

Образи домаћег воспитаня.

(Родительима и старшима).

1. У Л. покраду два дечка своє родителѣ. Власт дознавши нареди да у школи пред децом каштиговани буду каштигом телесном. Оба оца и сеоско поглаварство дођу са дечацима у школу и єднога од ови крадльиваца отац своіом руком тако изпребия, да сав модар дома оде и никад му више крађа на ум недође, па єнога данас поштен човек, кои благосиля свог оца, кад год га се сети. Други отац беше млитава и бабска срца, те нехте свога крадльивца избити, али онако му га єно данас где с' угурсузи у тамници лежи, и ако онде нелипше, он ће на вешалама.

---

2. У вароши В. бияше єдна удовица. Єдинац синак бияше любимац майкин. Она га даде на занат, али он сваки час майки допаркиваше, а она му увек и колача и новаца крадом да отац невиди у џепове тураше. Млитава любав ова роди рђав род. Синак изађе преисподня хуља, кои найпре майку као што она бабайка, а после и друге люде варати пође, па єно га данас вуче се као пангалоз и бећар сав одеран, а майка грижом и тугом убиєна нуз бабайка у гробу труне.

---

3. У селу М. имаде єдан уйко леп и угледа вредан обичай. Он обећа своме нећаку малом ђачићу сваке неделѣ поклон учинити, ако сваке неделѣ по єдну од они лепи народни песмица напамет научи и нѣму дође, пак є лепо изговори. Мали ђачић чиняше ово, колико за любав поклона іош више за любав уйка, кои дете похвальиваше и коє детету милиє беше нег поклони. Тако изађе дете за кратко време прави виртуоз не само у наизуст ученю, но и свима другим школским радняма. Хвала и одликованѣ подиже вештине и прианянѣ, и ово вреди код деце іош више него код одрастли люди. Угледайте се сви уйци на овога, ако нисте душмани нећацима своима.

Казань непослушности.

Мали Илия имао є обичай вешати се за свака кола, коя улицом пролазаше. Отац и мати код куће и учитель у школи закраћиваше му, али Илия непослуша. Єдаред скочи и увати се за кола, а кочияш опазивши шибне га камџиом, али нехотице и несрећом погоди баш по оку тако, да одма око изцури и несташни Илия после претрплѣни грдни болова оста навеке ћорав. Више є реда он у свом поздниєм животу уздишуући рекао: „ово є казань моє непослушности.“

Млади и матори рак.

Матори рак стане световати младог да пође унапред пливати, а не натрашке, казујући, како є то опасно натрашке ићи, „єр човек невиди нашто наиђе, и многи є тако свом душманину у челюсти упао; ал и окром тог, ни єдна животиня неходи натрашке, пак би време било, да се и ми тога луда обичая оставимо.“ „Тако є рече млади рак, и то є сасвим у реду, само буди добар те ми покажи, па ћу одма за тобом!

Коза и магаре.

Коза и магаре нађу єдну главу купуса и гракнувши коза да є сама поєде брзо се досети, те стане магаре хвалити, како би га она за найблагороднию животиню држала, само да види дал' он скакати и трчати уме. Да се магаре покаже како и то уме стане скакати и бегати и док натраг дође ал коза купус поєла и утекла. Тек онда се осети магаре, да неваля свакой хвали веровати, єр поайвише од хуља излази.

Деоба.

Крава коза и овца пођу са лавом у лов. Уловивши леп лов поделе га на четворо и онда ће рећи лав: єдан део узимам, єрбо сам и я друг лова; други є део мой, єрбо сам цар ваш; трећи узимам єрбо сам ячи од вас; а ко у четврти дирне самном ће белая имати. Све троє сгледесе и захвале, те окрену и оду хвалећи Бога те читаву кожу изнеше.

Школске наредбе.

НАРЕДБЕ УГАР. НАМЕСТ. САВЕТА ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ШКОЛЕ.

Привремено упутство за светске местне старателѣ источно православни народни школа од 10. Юн 1863. брой 47,015.

Како є местном старателю дужност надгледати школу у име обштине (или вароши), зато му се поставляю ова правила:

1. Дужан є свойски настоявати, да деца уредно иду у школу; тога ради:

а) има он сваке године уз єсеньи одмор школски с' учителѣм попи-сати децу, коя су за школу и коя су дужна ићи у школу, и тай попис потврдити своим подписом;

б) дужан є више пута долазити у школу и у каталог о прилежности загледати, єсули у школи сва деца, коя су дужна ићи у школу; ако коє неби било у школи, дужан є разпитати зашто є изостало, па ако є дете од школе задржано, валя да родителѣ или туторе лепим речма светує, да га прилежно шалю у школу; аколи бы то било узалуд, валя да таке немарне родителѣ или туторе са знанѣм местног управителя школског яви поглаварству обштинском (или варошком);

в) дужан є подписивати екстракте, у коима се сваког месеца или свака три месеца пописую деца, коя изостаю од школе, па у изтражи-ваню, коє потоме буде чинило поглаварство обштинско (варошко) валя, недржећи ник ме стране, само онда да светує, да се опрости каштига, кад зацело зна, да є из довольног узрока дете изостало.

2. Дужан є старати се, да учитель прилежно учи децу и с' ньоме поступа по закону; тога ради валя:

а) нагледаюћи школу да пази єл' учитель или помоћник у школи у време школско, непочинѣ ли ученѣ доцніє, и несвршує ли раніє?

б) да пази, нешилѣ ли учитель у време школско децу из школе, да звоне, или да му раде домаће или друге какве послове; поступали с' де-цом благо; гледали да су деца мирна и да пазе; некаштигуєли забранѣним каштигама оне, кои скриве; држили чисто школу и ствари школске; и до-лазили сам у школу чисто и уредно обучен?

Ако опази какву ману у томе, валя да одма яви местном управителю школском.

3. Дужан є пазити заєдно са управителѣм школским и учителѣм да се деца добро владаю. Зато валя:

а) да се стара, да деца иду у цркву прилежно и уредно; па и у цркви да пази, да су деца пристойна и разумним начином да држи ред међу ньима.

б) да неда по сокацима и явним местима да се деца ружно владаю.

4. Дужан є подпомагати и осигурати материялно добро школи и учи-телю, чувати га од штете, и ако би штете било, гледати да се накнади; зато:

а) треба да се стара, да се огрев школски или новци за огрев на време издаю;

б) треба да ради, да се учителю уредно дає плаћа и друге користи, колико ц како валя. — Ако опази да се учителю што закида, онда нека

приятельски напомене члановима обштинским неправду и нека гледа да не дође до распре око такове ствари; аколиби распра већ била, а он нека гледа, да измири;

в) треба да се стара, да буду у добром стању школа и друге школске зграде и делови, као: кров, врата, прозори, патос, авлія, ограда и т. д. тако и школске ствари, као: табле, мапе, иконе, рачунске машине стол, скаміє, столице, школско звонце и т. д. и да яви местном управителю школском и обштинском поглаварству, ако опази какве мане у том. Ако се што по наредби зида или оправля, валя да пази да се по вишой наредби што пре почне и сврши, и да местном управителю яви, ако се у чем одступи од наредбе, или се немарльиво узради или се сасвим што пропусти.

г) где школа има непокретна добра или какву основну главницу, онде валя старатель школски да пази, како се рукує и єдно и друго; да се добро школско с' найвећом корисћу ради ил' под наям дає, а главница да се под интерес издає на подпуну сигурност. А да му у извршиваню те дужности нико неби сметао, он по овом упутству има власт и дужност подписивати рачуне о школским приходима и разходима са осталима, коима є то посао, и том приликом може он такођер и своє приметбе чинити.

5. Кад дистриктуални надзиратель или управитель школски обилази школе, он треба на сваки начин онде да буде, и шта є дотле опазіо, добро ил рђаво, треба свойски да каже; али не пред децом, ако є опазіо погрешке на учителю.

6. Што местни старатель школски у име обштине (вароши) надгледа школу, с' тога му у школским стварма припада место и глас у обштинском (варошком) представничству.

7. Како є местног старателя школског посао од толикога замашая, и до нѣга много стои да обштина (варош) буде срећна, то се валя надати, да ће се за тако важна места ягмити управо найврстній у обштини (вароши) а у бираню старателя да ће се поступати съ таком любавию према ствари, тако ревностно и помньиво, како иште не само добро обштинско (варошко) него и напредак целе отачбине. И имаући на уму дужности источно православни хрістіяна и верни синова отачбине не треба заборавляти, да школски старательи, кои толики уплив имаю на телесно и душевно изображенѣ младог нараштая, — треба да поштованѣм и любавию према источно православной цркви, постояном верносћу, поданичком покорносћу и послушносћу према светлом престолу, буду свагда сиян углед своим суграђанима; да свештенству у нѣговим трудним дужностима око изображаваня народнога буду на руци, у колико им силе допуштаю, да више наредбе с' поштованѣм примаю и уколико се њн тичу, да их точно и савестно извршую.

Школске вести.

ЗАДУЖБИНЕ. На све стране починю люди увиђати, да є на данашньи дан найвећа задужбина старати се, да се добию добри учительи уобште, а особито за народну школу. Ово є низ добро удешене препарандиє само могуће са добрим платама и пристойним снабденѣм учителя, па да се неморaю бринути, како ће кору леба добити, да себе и свою децу заране,

него да цело своє време сву мисао и бригу само школи и ученю деце обрате. Тежећи за овом найлепшом намером чуєсе код изображени народа са сви страна, да не само богати но и сиромаси за живота као и на смрти по свом могућству завештаваю, даю и оставляю прилоге на побольшанѣ учительске плате у своіой обштини. Они низ оне многе друге добродетне намере на свою школу не само незаборавляю, но на ову прво помишляю и ню за найвећу задужбину сматраю, добро знаюћи, да є добра школа єдина, коя є кадра добро потомство дати, люде честите, кои ће све друге добродетне намере листом подпомагати, зато и држе школу за матицу свега добра и ню прво дижу.

Ми смо у овом листу различни рачуна давали о трошковима домаћима излишнима или онакима, кои могу и о лакшем проћи, и опет да се с ньима исто оно постигне, а притом и велике задужбине учине (види школ. лист 1859. рачуни и неће с' горег бити неки од ти рачуна іош єдаред напоменути и то найманьи међу ньима, свечарства, па нека сваки на рачун узме и нека найманѣ суме стави, да види шта се о Ђурђеву, Дмитрову, Аранђелову, Николаєву, Іованову и ост. у нѣговой обштини потроши, и шта на то име оде за 40 ил 50 година, а то є за века єдног човека а понайвише на то, да се изопияю осрамоте посвађаю и покрве они кои своє крстно име славе. А кад би се само трећина од тога на славу потрошила, трећина за незгодне случаєве у штедионицу положила, а трећина на школу и цркву дала, зацело би то и Богу и Светителю угодниє било, а црква би и школа за века єдног човека толика добра задобила, да би заєдно са свештеницима и учительима за навек сбринута била. Паметан човек ради увек оно, што увиђа да є добро, тако є радио од кад є света и радиће довека. Ко се дакле први заветує то учинити и показавши рачун буде и код своє остале сабраће учинио да се и они заветую на свой свети дан то свето дело учинити, он ће своє обштине први и найвећи добротвор бити, то єдно дело задушниє ће му бити нег сва друга, остаће му успомена за навек, и кад му ни пепела небуде душа ће се нѣгова благосиляти и светити.

Ми држимо да свештеници своіом благом речи и тврдом намером найвише у овом учинити могу. Та човеку ни живот невреди, ако се незаузме за лепшом намером коіом и ако све могућно неучини, да є у дело изведе. А ми незнамо да л' има лепше него цркву и школу свештеника и учителя подићи и обезбедити, утврдити та светилишта и просветилишта народна, где ће се учити, изображавати, про-и посвећавати док трає века и света. Благо обштини коя само єднога таквог свештеника узима, он ће є не само на веке опростити од тога не малог тетера издржаваня цркве и школе, свештеника и учителя, него ће іой и храмове ове подићи, где ће іой цело потомство на вечита времена науку примати о лепшем свету и животу, да сретни и овог и оног живота буду.

ШТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ о станю правосл. народне школе у бачкой диєцези по извештаю правосл. Консисториє на краю год 1863.

У бачкой диєцези има у 94 нарохиє свега 52 школе, од коих су две главне, (у Сомбору и Новом Саду) девет одлучени мушки и толико женски, а остало су све помешане и све србске. Места, без школе има осам, и то су сомборски салаши, свака рпа са 50 до 100 и на 150, ускупа 1000

деце за школу. — У то 94 парохиє са 15472 правосл. домова има деце за школу окром горепоменуте салашке 6733 мушке и по извештаю само 5642 женске (коє є очевидно погрешно, као и код они у бр. 2 овог листа наведени диєцеза) свега дакле на 14400 за школу, од коє само 4200 мушке и 1790 женске свега на 6000 школу походе, а преко 8500 никад є невиди. То є врло жалостно. — На ово 52 школе има 84 учителя; по томе долази на сваког учителя преко 70 деце коя школу походе, а на 170 коя непоходе, и на сваку школску собу на близу 250 деце.

Овде имамо приметити, да се податци ови као и обе у бр. 2 овог листа поменуте диєцезе само провинцияла тичу, а граница коя у све три диєцезе велики део србског народа има, та ниє овамо урачунѣна, єр дотични података немамо да их саобштимо.

ПОКЛОНИ. Єдан родолюбиви свештеник из Баната имао є любав два егземплара школског листа на по године платити, да их уредничство добрима а у сиротиньи находећима се учительима пошлѣ. Благодарећи на дару являмо, да єдан лист шалѣмо у Беодру учителю Милошу Настасићу, а други у Санад учителю Игняту Видаковићу.

Г. Лука Іовановић плаћа на по год. шк. лист за єднога сиромашног и валяног учителя у Лики ил у Срему. Благодарећи являмо да лист овай шалѣмо Андрии Мирковићу учителю Лежимирском.

Бл. Г. Павоѣорѣевић из Зомбе поклонивши пре четир год. 200 фр. ср. на фонд листа, заради обдржаня листа изволи у истой племенитой намери и сад за пет листа предплатити, да се єдан шалѣ на поклон србской школи у Медини, други срб. школи у Нани, трећи срб. школи у Батасеку.

Обява.

У писарници управительства срб. учительско приправничког завода у Сомбору могу се добити:

1, Школски листови од прошасти година, и то: од год. 1858 цело за 20 нвч. — Трећа четврт од год 1859 за 25 нвч. — Друга четврт од год 1861 за 35 нвч. — Друго полгодиє од 1861 за 70 нвч. — Друго полгодиє од 1862 за 80 нвч. — Цела годиа 1862 за 1 ф. 60 нвч.

2. Кратко упутство за срб. народне учителѣ друго поправлѣно изданѣ за 50 нв.

3. Бисер и драго каменѣ, одабране проповедке за децу за 10 нв.

4. Народне песме за ученѣ напамет, друго изданѣ за 10 нвч.

Ко ове листове и књижице имати жели, нека се са наплаћеним писмом и готовим новцем обрати на горепоменуту писарницу, одкуда ће му се поискане ствари путем поште по на нѣгов трошак доставити.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ѣ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 5. У Будиму 20. Февруара 1864. Год. VI.

Свештеници и школа.

(Продуженѣ.)

Видили смо одношенѣ свештеника према школи, да видимо и према учителю и деци.

Свештенику є цела паства поверена, он є први учитель у обштини, па зар да децу, кад су до школе и науке дорастла занемари? Има прилика, да и ово бива, єр обштине немарећи за науку деце іош нису школе отвориле, али то су бар овуда код нас изузетци. Корист науке—овога єдинога спасеня—позната є данас већ свакоме толико, да гдегод само по єдан родолюбив човек устане и срчаниє се овога найзадушниєга дела—подизаня школе—са своіом обштином прихвати, он га пре ил после и изврши. У нас є хвала Богу врло мало іош тако уди и несретни обштина, коє своє школе немаю, а и где има, само є неатост старешина єдино крива.

Одуда се само по себи види одношенѣ свештеника према учителю. И учитель чим у обштину ступи постає члан те исте паствe и то єдан од найодабрании, кои є такође поверен свештенику као пастиру у Христу, као душепопечителю, и свештеник га има пазити, као и свакога другога члана те паствe. А учитель прима на се да место тога пастира децу учи и воспитава, на кою є службу од саме цркве поставлѣн, и од самога Спасителя позван за служителя нѣговог св. закона, єр има од Спасителя позив: „паси моє яганьце“ По томе ниє дакле учитель слуга свештенички нити нѣгова подлога, но нѣгов местозаступник у томе важном и светом делу науке и воспитаня овога младога стада; и по том невидимо између њи као служителя цркве и Господа ни разлике баш ни одстояня. Ни у цркви нема господара ни слугу, само є Бог Господ, а црковне старешине само су оци у Христу. Као

таквог оца у Христу има учитель свештеника пазити и поштовати, то му є єдини найизвестнии пут и правац, да своє одношенѣ према свештенику и своє дужности схвати, а исто тако има и свештеник своє одношенѣ према учителю сматрати, пак ће по томе найболѣ погодити, како ће се држати и владати према учителю. Ничему се већма Сатана нерадує, него кад може између две душе раздор начинити, коє є сам Бог у єдну свету везу свезао. Радує се кад може и између други люди свађу извести, ал найвећма, кад му за руком пође између свештеника и учителя раздор начинити, єр онда є зацело сва обштина у нѣгове нечастиве мреже и нокте пала, да є сатре.

Многи се туже на неспоразумлѣнѣ између свештеника и учителя, и има примера, где ово целой обштини на велику саблазан бива. Дал' су том само учительи криви? Учитель заступа место свештеника, он є у школи наместник свештеников; овай дакле мора пазити, да онай децу згодно држи, да им добру рану и у згодной форми дає, и учитель неможе у школи друга начела хтети ни друге основе, него кои су прописани, и на коима ће после свештеник далѣ зидати имати. Као служитель цркве несме учитель ништа децу учити, што би нашой православной цркви противно било, али и непрећутати о оной спасоносной наше цркве науци, коя нам є као найскупоцении аманет од наши дедова преостала. Свуда има учитель достойно свом позиву речю и делом, у школи и цркви, у домаћем и явном животу обштини у коіой є огледало и образац бити и тако као веран помоћник са свештеником у обштини царство Божиє оснивати.

Да се то изврши има свештеник бдити и бринути се. Ово ће му лако бити и сам ће се радовати, ако тако достойна човека за учителя уза се узима. Са таким учительом заєднице радити мора му радост бити. Али, ако учитель другчиє учи, и запт држи противан закону Божиєм и правилу еванѣелском, ако се он у свом и явном и домаћем животу са неудесним людма дружи, коєкакве пусте говоре води, истину измева, црковне наредбе гази, или продрзљиво излета, учительскога се званя и имена стиди или за коєкаквим страстљивим слабостима пође, зар да онда свештеник само за любав мира или страшећи се од раздора, или боєћи се учителю таквом наудити да немарно гледа и да ћути и напушта да све суноврат оде? То чинити несме, а ако узчини, онда ће на нѣга она пророчка реч и каштига доћи: „безаконик ће са свога безаконя пропасти, али нѣгову ћу крв

од тебе тражити". Колико є силно учителя пропало само зато, што свештеници нису своє дужности свршити хтели, него немарно гледали, како є онай на савет нечастивих пошо и на пут грешника пристао.

Лажльивой науци и безаконом животу свога помоћника мора свештеник са свом снагом на супрот стати; само мора добро извидити, излазили та лажна наука из незнаня и неотице, или хотице из заблуде или од пакости, и долазили тай безакони живот из лакоумства или отуда, што се баш одметнуо вере и Бога; па мора чинити оно, што му дужност налаже, по оной апостолской речи: Драга браћо! ако на човека коєга грех навали кои сте свештеници благим духом помозите да се отресе „и по оной речи: свештеник нека кара, прети, опоминѣ са свим стрплѣнѣм и науком" и нека пре свега и тога учителя у свою молитву узме и за нѣга се непрестано моли, то ће му одржати топло срце према овомъ, то ћо дати нѣговим речма праву снагу и посвету, то ће сломите онай трн, што се у людском гнѣву и нѣговим речма одма придружи, а даће ону оштрину, коя є плод св. Духа и ком се неможе нико противити. Благо оном свештенику, коме овим средством за руком пође учителя вратити с' пута заблуде!

Ал ако и то непомогне? Онда несме заборавити, да он іош и у оном другом одношаю према учителю стои, где га є држава за надзирателя поставила и на душу метнула, да пази, да учитель дужности своє точно испунява. Желити є, да све што свештеник и учитель међу собом имаю по еванђелском закону међу собом измире; али где учитель неће на ово да пристане, онда се мора распра путем мирског закона размирити. Државни закон незна за приятельства ни покриванѣ зала било на учителю или свештенику, но говори само о дужности и власти; где дакле непомаже молба, ту валя искати; где непомаже благо представлянѣ ту валя озбильни укори; где непомажу препоруке ту ће заповести; а где ни то непомогне, ту се има дальи званични пут узети. Ово є дужан свештеник чинити макар му то и небило мило, и кои свештеник свойски и свим озбилѣм за тим нестане, да учитель дужности своє точно чини, тай ниє за ово званѣ надзираня способан и валя му га одузети, па другом школу предати, кои ће на ове дужности савестниє пазити.

Али при свом озбилю и строгости валя увек свештеник на уму да има, да учителя на еванђелиє изведе; особито млађег

учителя, кои є тек у чин ступио, тога найблажиє да пресуђує, да младом пращта и да га благим духом поучава. Млад учитель оће као и сваки новоизведени и новосковани чиновник, кад се први ред у своє званичне альине обуче помалко и да занесе и да мисли Бог зна коє. Ово валя младой глави опростити. Он се опростио школе где є у оноликой стеги био, отресо се ученя, са чим се онолико мучио, положио є испит и добио од власти исправу и признанѣ, да є за то званѣ способан; све то младу главу часом занесе, зато ниє замерити, спустиће се он са те висине; нѣга младога сваки радо гледа особито кои су га своіом ћери ил рођаком оженити ради, сви га хвале, и тим све већма заносе; али нетреба свештенику на то нестрпельиво бити, све ћесе то до кои час сталожити. Кои свештеник ту први на супрот изађе и одма притисне, да га насилу понизи, тай є сам найвећи кривац свему злу коє се отуда породи.

(Свршиће се).

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ђ. В.

(Продуженѣ).

2) *О времену кадъ се Литургия служи.*

Литургия у Православной Цркви може се служити свакій данъ осимъ нѣкоихъ постныхъ дана, као што су Великій Петакъ; Понеделякъ и вторникъ Прве Неделѣ Великога Поста; Среда и Петакъ сирне седмице, и Петакъ предъ Божићемъ и Богоявлениємъ ако праздници ови у Неделю ил у Понеделякъ падаю. На єдномъ олтару само се єданаутъ на данъ Литургия држати може, а исто тако свештеникъ само єданпутъ наданъ Литургію служити смѣ. У црквама гдѣ є мало свештеника, или гдѣ народъ збогъ своихъ послова' неможе свакій данъ у цркву долазити, држи се Служба Божіа или Св. Литургіа само у Недельне и Праздничне дане. Обичай таковый води се одъ старыхъ времена' с' томъ само разликомъ, што су први Христіяни свакій путъ кадъ су на Литургіи присутствовали и причешћивали се, а сада се мы само у време постова причешћуємо, а иначе на свакой Литургіи причешћую се само свештенодѣйствующа лица.

Обично време кадъ се држи Литургія єсть пре подне. Само у дане великога Поста осимъ Суботе и Неделѣ прописано є да

се Литургія свршує на Вечерню, коє быва кодъ насъ после єданайстога сата предъ подне. Такоће на Великій Четвртакъ, на Велику Суботу, у вече Божића и Богоявленія (ако ови дани непадаю у Суботу ил у Неделю) служи се Св. Литургія на вечерню и то већъ после подне; єръ у те дане великога и строгога поста прописано є да се текъ после три сата после подне обѣдує. На свѣтлый праздникъ Воскресенія Христовогъ свршує се у многимъ предѣлима Православія (на истоку и у Руссіи) Литургія ноћу одма после Ютреня. А они Христіяни, кои подъ лютимъ ярмомъ невѣрныхъ Турака' стеню скупляю се и сада понайвише, по примѣру првыхъ Христіана ноћу у цркву и пре зоре свршую Св. Литургію, по свой прилици зато да ихъ небы угнѣтательи ньихови узнемиривали.

3) *О лицама коя свршую Литургію*

Свештена лица, коя служе олтару, єсу и у данашнѣ време она иста, коя су была у Апостолскомъ вѣку, а наиме: Архиєреи или Епископи, іереи или Пресвитери, и Діакони. Епископи и Пресвитери свршую Литургию, а Діконъ само учествує у Служеню ньиховомъ и помаже имъ. Поводомъ тымъ, што су се Цркве знаменито умножиле и распространиле, и дѣла духовних пастира' умножила су се, и зато су у та три главна чина или реда уведени нѣки степени. Тако међу Архиєреима разликую се по обширности власти: Патріарси, Митрополити, Архиепископи, и епископи. Међу іереима вишій називаю се Протоіереи и Протопресвитери; а међу Діаконима први се именую Протодіакони и Архидіакони. Сви ови сачиняваю вишіи клиръ. Къ нижемъ пакъ клиру припадаю Иподіакони или Полуђакони, Пѣвци, Свѣштеносци и Чтеци.

(Продужиће се).

Облици делова света.

Єдна лекция из Географиє.

(За читанѣ са псалтирцима на мапи).

(Свршетак.)

Учени люди коима су све снаге и закони далеко болѣ познати држе, да є морала некад велика нека силовита и необична поплава бити, коя є са югозапада североистоку навальивала и южне краєве планина разбила, велико комаће землѣ са ньи сва-

лила, и она на истоку лежећа острова начинила, своіомъ навалом на западня приморя ньи угнула и сву землю северу отиснула.

Гледни сад приморя атлантског мора са обе стране, са американске као и африканске и европске и видићеш како се за чудо слажу. Пупак южне Америке на Кап Року и угнутак гинейски на Африки тако изгледаю, као да су кадгод споєно стаяли, ал после єдно од другог одчупани, тако таман онай пупак у овай угнутак приличи. — Исто тако таман приличи пупак Африке на Кап Верду у прецеп обе Америке, коє све сад атлантски океан раставля. — Исто ћеш то видити на обе обале приморя на арапском персиском и бенгалском уливу и на обе обале црвенога мора: исто є тако сиямско, тункинско, жуто и цело кинеско море; исто тако є пупак нове Гинеє са уливом Карпентариє у Аустралии и силна друга места; мого би све пупке у оне на другой страни мора стоєће угнутке таман сместити; а притом пази и свуда ћеш видити, да су сви уливи югу и истоку отворени, а западу и северу затворени, коє све ону озго поменуту поплаву од югозапада североистоку показує.

Обично се дели земля на пет делова, али да є покушамо на три сасвим наравна дела поделити, на Америку, Европу са Африком и Азию са Аустралиом, пак ћемо далеко природнии облик землѣ добити, и ту ће опет єдно врло чудно наличиє у очи пасти; видићеш, да се сваки тай део састои из два велика разделеня, кои су међу собом скопчани уским землѣузима (истмима) и имаю с' єдне стране Архипелаге, а с' друге полуострова. Найлепше и найясниє є изражен тай лик на Америки. Оба дела Америке северна и южна Америка готово су єднаке величине. Оба дела скопчана су землѣузом Панама, кои є врло узан и доста дугачак. Ньнов источно лежећи Архипелаг са островима Антиле, Куба, Доминго, Іаманка доста є велики; а на западной страни полуострово Калифорния истина мало, ал ясно изражено.

Два друга дела землѣ нису баш тако ясно изражени, али є опет врло лако из остала четир дела два велика начинити са великим наличнєм на овай горепоменути. Ова су два дела истина на северу споєни, Европа и Азия, ал южни краєви са ньиовим Архипелазима и Полуостровима оделѣнису и пружаюсе онай источно овай западно. Ево да покушамо та оба дела ясно представити. Повуци линию између Европе и Азиє од севера на југ и извуциє од источног края Кавказа на персиски улив, пак ћеш добити у єдан северни део целу Европу и нешто Азиє, а у южни део целу

Африку. Овде є южна пола много яча него северна; землѣуз Суец много є краћи нег онай у Америки; у овом Архипелагу леже острова грчка и Кипр, али є полуострово Арапска много веће, те чинисе, као да би закон био, што су маня острова, то веће полуострово. Овде се може многом противно учинити, што Арапску амо привлачимо и од Азиє цепамо, ал ово є разделенѣ наравниє зато што Арапска сва свойства африкански земаля има, а не азиятски: песчане пустинѣ, смртни ветрови, растинѣ, животинѣ, дух народа и сви остали производи у Арапской сасвим су афрички а не азиатски; іош упореди обе обале црвенога мора пак ћеш видити, и ту изгледа Арапска као сасвим нараван део Африке, кои се само неким потресом од Африке оцепио.

Трећи део землѣ видиш сад и сам коє є. Овай є део много лепше изражен и сила на Америку налик. Нѣгову северну полу сачинява Азия, а южну Аустралия. Землѣуз између оба ова дела истина искомадан є, али врло ясно и подпуно изражен, то є Малака, Суматра, Іава, Сумбава, Сандобеж, Тимор и Нова Гинея. Овай поцепани землѣуз найдужи є и пружа се найюжниє. Овим поделенѣм долази и Аустралия у свезу са осталом сувом земльом. Овде є Архипелаг далеко већи, а тако и нѣгова острова Борнео, Целебес и др. и нѣгово на западу лежеће полуострово Индия. Овай део пружасе найдублѣ на юг и на север, заузима найвећи део суве землѣ, и код овог є поцепан южни део, као код предпоменутог северни.

Из свега се дакле види, да су ова сва три дела света сила єдан на други налик. Коє є узрок томе, о том се наученици іош нису поравнали, а ниє ни моя намера то овде претресати, но само показати, да облици ови нису тако неправилни ни бев закона бачени, као што се на први поглед чини, већ има и ту стално правило, коє само далѣ испитивати валя. Дакле свуда у природи закона има и како нигде ништа на случай оставлѣно ниє, тако ни овде.

Доситей Обрадовиѣ.

(Єдно животописанѣ. Стариой деци за читанѣ).

(Продуженѣ.)

Калуђерство. У томе читаню Св. Књига добиє мали Димитрия волю томе светом животу одатисе и поћи у калуђере. Нѣгов тетак дознавши за ову намеру стане га одговарати гово-

рећи: да є свуда светиня гдегод млађи стариєг слуша и где се деца свои родителя држе, а где се родитељи деце неодричу; где люди праведно у своим кућама о свом труду живе ничега туђега нежелећи, но стараћисе да од своє стране колико више ко може другоме на корист буде.

Али се мали Димитрия недаде од своє намере одвратити. Случайно тада дође єдан калуђер из манастира Дечана. Димитрия се одма овом прилюби, и овай видећи шта све мали Димитрия знаде наведе га, те крадом са ньим оде. Али им неиспаде за руком. Тетак их у манастиру Св. ђурђу увати и Димитрию кући врати, а после видећи да Димитрия непопушта, но своє тера и да му никои говори непомажу уватига и одведе у Темишвар на занат.

У Темишвару остане Димитрия годину и по дана, али му се занат недопадаше, него є непрестано тражио да кньиге и єзике учи, и нѣгов майстор видећи да он радиє чита и пише употребига на писанѣ тефтера.

У том дође том истом майстору єдан момак из Срема, кои стане Димитрии о фрушкой гори казивати, како є тамо пуно красни манастира, а найвећма му хваляше Опово, да є то прави рай на земльи. Одма се договори Димитрия са єдним другом своим и испитавши пут, коим се до Срема и Опова доћи може упутесе пешке Банатом у Срем и доћу у Опово. Димитрию бияше тада 14 година. Игуман их прими за ђаке и видећи колико Димитрия читати и писати уме и како црковне кньиге разуме врло га заволе. Тек овде се докопа Димитрия кньига и стане их са найвећом охотом читати особито велика житиня светих. Игуман се чудио томе стрплѣню, он му є кньиге куповао и свуда узасе водећи свима калуђерима и свештеницима га хвалио, да болѣ чита и разуме него ни єдан од ньи, те га прозову малим светцем, и после неког времена покалуђере га где Димитрия име Досетея узме. Старац Игуман гледећи Доситея сасвим предана читаню често є жалио, што нема довольно новаца, а одма би га послао у Києв на високе школе, да се тамо насити науке.

У манстиру пробави Доситей три године. Онда будне Игуман премештен у други манастир и полазивши поклони Доситею 15 дуката овако га светуући: „Я знам да ћеш ти ма куд за науком отићи. Жао ми є што више немам, да ти више

дадем, али сиромашки моћи ћеш и с' овим до Києва доћи. Иди синко и тражи науке што више можеш. Нема гора живота од унльива, ни несретниєг човека од незналице. Колико сам я прост и неучен, али ми є милиє видити учена човека него Бог зна шта. Веруй ми синко кадгод чуєм младог Раића беседити плакао би за моіом младости. Учена човека сви поштую. Сав свет данас науке тражи. Сами царски синови, ако неуче мало су поштовани. Богат човек без науке подобан є волу са позлаћеним роговима. Данас и царски синови и ћери целу младост у наукама проводе и сав живот у читаню кньига. Само ко нема памети тай гунђа на науку и на мудрост као оно совуляга на сунце, али их ти синко неслушай него веруй, да оно што толики мудри люди хвале и с толиким трудом траже да мора и вредно бити."

Славония, Рвацка и Далмация. Желя и чезня за науком бияше главан узрок, да Доситей кад є све кньиге у манастиру проучио помало сву волю изгуби у томе сремском раю више остати. Од тога доба ништа друго Доситею на уму ни на срцу небияше него велике библиотеке и школе, где се различне високе науке уче и ученици трудолюбивим челама подобно мед мудрости сабираю.

У то време догоди се те єдан манастирски ђак намери поћи свом роду у Рвацку. Доситей му рекне да би рад и сам далѣ куд ићи, где већи школа има. Овай му каже за Загреб и одма се сложе те купивши опанке зборду и преко раковачке планине од села до села пешце преко Осека пређу Славонию до Пакраца, свуд од гостолюбива народа нашег на ручак и конак єдза дочекивани и дођу на дом тог ђака, где их Бог зна како радостно дочекаю. Ту будне Доситей 12 дана, а после га допрати тай друг до Загреба и намести. Ту нађе Доситей нека ђака из виши школа Антуна, кои му свою латинску граматику поклони и латински учити стане. Рвацко изясненѣ у той граматици сила му помогне да брже латински научи, а іош већма се обрадова, код нађе да є латински єзик сила налик на влашки, кои є Доситей у Чакови и у Темишвару научно као и србски. Латинском се єзику Доситей врло радовао зато вели: „Ту ми се сва зима неучини дужа нег єдан дан; Антун ме є врло волео и предавао латински єзик с' великом радости непрестано задаваући окупациє и толкуући ситниє историце."

О пролећу састанесе Доситей са неким свештеником из Петринѣ кои му се врло обрадовао, єр є одавна тражио ђака,

кои би му умео при служби помагати. Одма се с' њим погоди и оде те остане до ускрса у Петриньи.

О ускрсу састанесе ту са неким ђаком Гавром из Вуковара, кои є у Беч пошо, и знаући да ће епископ плашки у Беч ићи оду обоица нѣму кои их лепо прими. „Овай блажени Божии човек вели Доситей, као да га є Бог сам упутио, даде ми савет, да неидем у Беч кад немачки незнам, но да тражим гдегод школу држати и децу учити, па мало новаца заштедити и онда ићи. Он ме упути у Далмацию, одкуд га често свештеници моляше, да им пошлѣ учителя.“ Одма одатле пође Доситей у Далмацию и прешав Велебит и Вучияк планине сиђе у манастир Крупу и ту га упути игуман проти Новаковићу и свештенику Марку у книнском полю. „Ови добри свештеници вели Доситей єдва ме дочекаю и ту станем њиову децу учити читати, писати и катихисис толковати, а од њи станем примати за живот найлепше лекциє непритворности, чистосрдачности, любазности и благонравия. Какво ли є блаженство и рай на земльи са онаким светим и добрим людма живити; оно су прави светци, а нит знаю нит мисле да су, и што ћу іош о овима рећи знам да ће свакоме мило бити: не само фамилиє ови красни свештеника него и сав парохиални народ све су то трудолюбиви, добри правдолюбиви и честити люди. Три године сам провео са овима Божиим людма, три миле године, коих се свагда са радосћу сећам; ту сам видио, како може човек и у нижем станю и с' малим задоволян, добар, срећан и блажен бити.“

За три године дана у Далмации састави Доситей до сто дуката. Онда чує да у атонской гори има на гласу учитель Евгениє, кои на єлинском єзику науке предає. Одма пође на море да иде у атонску гору, али се разболе од грознице, па врати у Далмацию, будне у селу Голубићу неко време учитель, а кад се ту куга появи утекне пароху Симићу у Косово. Овде нађе беседе Златоустове на дѣяния апостолска, стане их прилежно читати, бележити и нека места коя му се найвећма допадаше исписивати. Парохова ћи замоли га, да іой из те књиге шта на србски препише. Доситей преведе та сва места на србски и да се приятниє чита разреди их по Азбуки. Како се обрадова ова, као да є сву Соломонову мудрост у оно два три табака имала. Сви се стану за ту књижицу отимати и преписивати є и за кратко време разнесе се по целой Далмации под именом Доситеєве буквице. „Ово пробуди у мени, вели Доситей, велику

радост и желю, да ми Бог живота даде, да могу шта красним ћерима мог народа написати.“

Ту проведе Доситей дуже време, па онда оде у град Трогир и Сплѣт и ту уђе у лађу за Крф пут атонске горе учителю Евгению.

(Продужиће се)

Свађа.

Петар и Паво два мала дечка ходећи по врту нађу єдан ора. Ора є мой, рекне Петар, я сам први опазио. Ниє твой но мой рекне Паво, я сам га диго. Обоица се око тога заваде. Я ћу вас расправити рече єдан велики зинзов кои се у ньиову свађу уплете, и узевши ора отвори и рекне: єдна є пола твоя што си први опазио, и пружи му єдну люску; друга є пола твоя, што си диго, и пружи другу люску; а єзгру у своя уста стрпавши рече, ово за мой труд, и одсмеявши се придода: тако се све парнице свршую. — Никад непрокопше, ко се у парницу упусти.

Лажльиво чобанче.

Єдно чобанче научи лагати, држећи да у шали то сме чинити, па често иза свег гласа као у найвећем страу викаше: вуци, вуци! а кад остали чобани изтрчаше у помоћ, он им се смияше, како их превара. Али єдаред доиста дођу вуци. Опет чобанче викне: вуци, вуци, а чобани помисле: познаємо ми варалицу и нехте ни єдан изаћи да види, те вуци гомилу яганяца погняве и оду. Узалуд се после ядаше чобанче и кореше оне, што му у помоћ недођоше. — Ко єдаред слаже, други ред му се неверує, ако и истину каже.

Тумаченѣ пословица

Више уме луд запитати него паметан одговорити

Лакше є запитати нег одговорити, као што є лакше заискати нег дати и лакше позвати нег доћи. Ал има прилике, где би умео паметан и одговорити али неће, єр є питанѣ неуместно. По

неупутном питаню познаћеш будалу, а паметнога ако ућути и неодговори. Кадкад є и ћутанѣ одговор; а кадкад ниє с горег на будаласто питанѣ устменом ћушком одговорити: єдног свештеника упита неки продрзљивац: а шта є радио Бог пре него што є свет створио за онолику дугу предугу вечност? а свештеник одговори: зар ни то незнаш, — седио у єдной лесковой шуми те градио батине за оне, кои тако будаласто питаю.

Искрице за воспитателѣ.

Дечиє любопитство. Сва даровития деца любопитљива су и питаю за многе ствари коє их се баш никако нетичу. И опет яко греши сваки, ко их са каквим год одговором оправи. Деци валя оне ствари за коє питаю толико разяснити колкогод сватити уму. То их надражи те оштриє пазе, а тим се умно крепе. А опет ствари за коє немаре нетреба им силом паметати ни разяснявати, као ни оне, коє по себи довольно разумеу, єр на ово непазе, па науче непазити ни на учителя.

Туђе добро. Децу валя научити, да туђе добро пазе и поштую. То ћеш учинити ако им одма с' малена не само найстрожиє закраћивао но и пазио будеш, да недирну ни да се дотакну ичега што ниє ньово. Ово є и у другоме погледу сила користно, и єдно од найлепши свойстава не само на деци него и на зрелим людма.

Ћутанѣ. Научи децу да у неким приликама н. п. за трпезом ил врло тио говоре или нимало. Нипошто непуштай да она ни єдно другом пекмол да стариєм у реч улећу. Тим ћеш учинити те ће болѣ пазити на оног ко говори, а онда ће и болѣ и више о свему размишляти. Неоценѣн добитак. Одма затим научи их мале тайне чувати. Ова є наука од велике користи за живот. Люди кои ово уму свакоме су мили и драги, а брбляве сваки презире.

Школске вести.

ЕВАНГЕЛИЧКЕ СЕМИНАРИЄ У УГАРСКОЙ. Пре неколико месеци држали су евангелици (лутерани) из Угарске ради свои народни школа главни сабор свой у Пешти и позвали су управителя своє евангеличке семинариє из Шопроня, да ради овог предлог начини, кои овде у изводу ставлямо.

I. Колико учительско приправнички завода требую евангелици у Угарской? Овай култус има на 1300 учителя, но почем се непрестано нове школе отвараю, то можемо узети, да их на 1600 треба. — Кад узмемо, да єдан учитель може 30 год. служити, то треба сваке године на 53 до 54 учителя из семинариє да изађу. А кад учительски курс три године трає, то их треба у семинарии на 160 да се изображава. Кад узмемо, да неки небуде учитель но на други се леб даде, то би требало, да их се до 200 изображава, а онда, почем се ни у найболѣ немачке семинариє више од 50 неузимлѣ, требало би бар четир семинариє да се устроє.

Ове би валяло подићи на они мести, где се то найлакше и с' найманѣ трошка учинити даде, где би и приправници найлакше до њи доћи и с' найвећом их користи походити могли, дакле на оним местима, где већ фондова за ово има и више школа, где могу приправници и благодѣяниє имати и набавлѣне учебне опреме одма користити, а не чекати док се тек све ово набави, и где би могли узгред и други кои научни предмет слушати, а професори с' друге више школе и у семинарии кои предмет предавати, те неби толико башка професора на семинарии нуждно било, као на оним местима, где овог ниє; найпосле и друженѣ семинараца са ђацима виши школа било би им од велике користи . . . .

II. Како да се подигну ове препарандиє. Здания валя дотичне варошке обштине да уступе, па ако не сасвим gratis оно найєфтиниє. Ако нема здания валяло би дотичне цркве ускупа да дигну, а што ове немогу сав народ да домогне, и на ту би се цел имало по народу добровольни прилози купити, па ако се неби ни с' овим измогло, оно би се морало на антиципацию или на заям новаца дићи.

III. Како би се имале те препарандиє устроити. Питомци валяло би са своим учительима скупа да живе, као да єдну породицу сачиняваю, єр ниє довольно њи само научити но и воспитати; а воспитанѣ онде неиде, где ниє питомац непрестано пред очима воспитателя. Али ни оно неваля, где сви семинарци у єдной соби сабиєни никад се опет испред очию учителя немакну. Ово ниє ни по мртвиє нарави Немце пробитачно, некмол по нашу сила живлю и ватрению младеж. Нека има младић и слободе, єр само од слободно воспитани младића изађу валяни люди. Само валя пазити, да ова слобода непреступи границе. Зато валя у свакой семинарии толико соба да има, да по троица найвише по четворица у єдной соби буду, и морао би бар єдан учитель ил директор у истом зданию становати, да надзиранѣ води. У истом зданию имале би и школе бити и питомци ту и обеде имати. Низ семинариє ил близу код ти нуждне су

повеће баште, да питомци практично науче зелен особито воћа неговати, а валя и о неги челе и свилене бубе практично поученѣ да добию.

У семинарию валя примати само младиће здраве и примерног владаня, кои су бар 4 гимнас. разреда добро свршили и сведочбе донели; ако кои више сврши тим болѣ. Само изузетно мого би и други примлѣн бити, ал ово само са одобренѣм школског савета. Гимнасисте, кои би овамо прећи хтели имали би се већ у гимнасии са поянѣм приуготовити.

Редовни курс трає три године. Ко овай сврши има на последку строг изпит положити и по заслузи сведочбу о своіой способности добити; окром коє валя при намештаню найвећма пазити на нѣгово религиозно и морално владанѣ. Ови изпити имаю се држати пред комисиом на ову цел одређеном и нико да несме сведочбу способности добити ни за учителя намештен бити, ко цео курс подпуно несврши.

Предмети ученя ово су: Педагогия и Методика са практичним вештбанѣм у предаваню (зато є преко нуждно да има уза сваку препарандию добро устроєна основна школа) Психология и Логика, Катехетика и Омилетика, Географиа и История, Природословлѣ, све дидактички предавано, тумаченѣ Кктихисиса молитве вере и закона, црковна история, тумаченѣ Св. Писма са познаванѣм св. Землѣ и староєврејски обичая, Аритметика са особитим обзиранѣм на напзустни рачун, практична Геометрия, Граматика и Штилистика, Економия са особитим обзиром на свилоделство и воћарство, Калиграфия и Рисанѣ, Музика, Поянѣ обично и хармонично и Гимнастика. За предаванѣ ови предмета нуждно су три професора. Далѣ би се могло наредити, да они кои курс свршe іош неко време у семинарии као помоћници служе.

Ако игде то є при бираню семинарски професора нуждно яко пазити, пошто они, кои ће учителѣ изображавати мораю бити люди апробираног характера, примерног живота, изредни християни и прави народолюбци, єр су само такови кадри учителѣ изображавати. При избору управителя има се особито на то пазити, да є вешт поверени му завод у добром реду држати и њим отачаском любавлю сдружено са благотворном строгосћу руковати. А да се оваки люди добию нетреба при одлучиваню плате стискавати се. Врховно надзирательство завода припада наближе дотичном дистрикту, а надалѣ целокупной цркви, коя се има сваке године о станю сви ови завода добро известити. Шта ће овако добро устроєна препарандия коштовати зависиће од местни околности. Шопроньска кошта сваке год. на 4000 фт. ал моћиће се вальда и о манѣм проћи.

IV. На кои ће се начин трошкови подмирити. 1, Валя таксе за дишпензациє у ред довести, пак ће одуд моћи сваке године на 5000 фт. доћи. Ове би валяло све у главни школски фонд предати, коє би за неку годину леп фонд изнело; са интересима од овог могли би се ови заводи лепо помагати, и школске књиге издавати, а после и учительске плате где би врло малене биле повишавати. — 2, Свако дете коє у школу иде да плаћа сваке године по 10 новч. школарине. Мали овай датак неби родитељи ни осетили, а цркви би донело велики приход. Засад има на 100,000 деце за школу. Да рекнемо, да є 20000, сиротинѣ, коя ни ово платити неможе, опет остає 80.000 и дошло би 8000 фт. отуда би могла свака семинария

(треба их четири) 2000 фр. имати. — 3, И семинарци би имали сваке године понешто плаћати. Ако би сваки 40 фт. давао, то би од њи 200 свакой семирарии донело 2000фт. А то би сваки валяло драговољно да плати єр би за то имао стан и рану и огрев и пранѣ и неби више никоє школарине плаћао. — 4, За оне сиротане, кои неби кадри били ни оволико платити валяло би богатии сениорати и обштине да плате, па би за то имали право толико питомаца у дотичну семинарию послати, за колико плате. — 5, и сви наши имућнии люди валяло би, да мало дублѣ у цер заграбе, па делом да покажу, да уму за изображенѣ народа више жртвовати и радити нег говорити. — 6, найпосле и сви из семинария излазећи питомци валяло би из благодарности према заводу, кои их є изобразио, да се обвежу, да ће одма чим штацию добию бар кроз пет година сваке године макар само по 2 ил 3 фр. на издржаванѣ завода прилагати.

V. Како да се социялно станѣ учителя побољша Црква іош ниє у станю учительима на сиротиим штацияма материялне помоћи давати, али их може морално помагати. 1, валя учителѣ онако изобразити, да своіом валяносћу и своим примерним владанѣм уваженѣ код народа уму задобити. Чим буде народ учителя за више шта држао, нег за проста надничара, онда ће се и другчиє према нѣму владати и већма га поштовати и уважавати и постараће се да га према томе и дотира. То найболѣ показую живи примери. Валя дакле онаке люде за ичителѣ намештати, кои су и своим знанѣм и своим посведоченим моралним владанѣм тог званя вредни.— 2, валя извући учителѣ из тога досадашнѣга и робскога положая. Не само речма но и делом нека црква покаже, да она учительски чин уважава. Найотличниє учителѣ валя у свой круг да уведе и ньима у своим скупштинама и консисторияма да места и гласа даде. Свештеници валя да се науче на то, да у учителю виде свога помоћника у винограду господнѣм и да се нестиде с' ньим за истой трпези седити. Чим то народ опази одма ће другчиє учителя уважавати. — 3. Ако би се коя обштина нашла, коя би била у станю али нехтела свога учителя болѣ дотирати, то іой неби требало никаквог учителя дати. А коє обштине неби са своє сиротинѣ у станю биле учителя болѣ дотирати, той би валяло с' друге стране помоћи.

VI. Како да се добию за школу нуждне књиге. Зарад овог валяло би да генералконвент комисию нареди; управительи семинарски морали би ех officio чланови бити, али и други вешти народни учительи. Та комисия дужна би била за те књиге старати се, те тако би их за неку годину добили довольно и небни у том никоє оскудице трпили.

НАПЛАЋИВАНѢ УЧИТЕЛЯ. (Из писма єдног учителя.) „Примивши два броя школ. листа радуєм се, да ме из числа браће моє срећнии учителя изоставили нисте; я сам досада два писма ради прияве за лист написао па опет подерао зато, што новаца неимадо да платим за лист; овоє десет месеци како єдне крайцаре од ове ядне платице примио нисам, него горко уздишући проклинѣм судбу свою, кад сам међу небрижне и немарне люде дошо, коима є школа и учитель последня брига. Оплакуєм судбину свою, гледећи децу свою, како гладни, ледени, озебли и оголели на мене као найвеће добро своє и виновника бића свога плачно и тужно погледаю.

Држаћете Г. да є ово невероватно, знам, но тешко оном, ком село капу крои, я вам се довољно наплакати немогу!“

Држимо да ниє на ове речи никоєг коментара нуждно, но коме є само мрва човечног срца остала он ће гледати, колко год може да помогне.

Решенѣ

а. загонетака из броя 3,

1, Лед и снег. 2, у ватри омекне и растописе. 3, Кад се смрзне. 4, Пећ, подрум. 5, Снег. 6. Ветар. 7, Зими. 8. Чомови, борови, єле и др. 9, пећ у зиму. 10. Мрак.

b. задаћа из броя 3.

1, Лед. 2, Изврни и изаћиће 999. 3, 88⅝. 4, Троє идући єдно за другим.

Гласоноша.

Срб. школи у Ђурђеву. Предплату на по године послао є Г. Ђ. Јоановић из Бає.

Г. Ф. Ђ. у Сенти. Молимо да примите лист као и досад.

Г. Т. П. у. Даровару. Заради ваше ланьске предплате изволите се на дотично место обратити.

Нови прилози

на фонд шкоскога листа

Приложници: Стефан Рогић парох 1 фт. Воганьска црква 1 фт. Школска каса 1 фт. Јован Марић тутор 1 фт. Коста Обрадовић учитель 40 нв. Богић Павльић 48 нв. Јаков Николић 20 нв. Скупа 5 фт. а. вр.

Мойсей Бизумић учитель у опатовцу 2 фт. и Ђорђе Бороцки учитель у Шаренграду 40 Нвч.

Новци ови послаће се у своє време благайници фонда.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 6. У Будиму 29. Февруара 1864. Год. VI.

Свештеници и школа.

(Свршетак.)

Из поменутог одношая било да свештеник учителя сматра као помоћника или као државно наређена млађа чиновника свакояко следує, да треба учителю у овом теретном и мучном делу ученя гомиле невоспитане деце колико више може на помоћ да иде. Ово ће учинити, ако буде чешће у школу долазио, ал не само као настойник ил каплар, да вия и гони; овако посећаванѣ школе има увек понечег неспокойнога за учителя, особито за болѣга, и што се чешће чини тим већма срце учителя од свештеника раздвая, особито, кад се тай немили посо немилим начином свршує. Али є сасвим друго оно посећаванѣ школе, где свештеник са любави долази да учителю помогне. Овде є и начин посете сасвим другчии, ту ни мрвице онога неповольног и несноснога нема, пак се овой посети радую и деца некмол' учитель. Колико пута на неделю да посети школу? Закона изрична нема, ал єдаред валя сваке суботе пре вечерня ради недельног изпита. Да треба оним учительима чешће долазити кои више помоћи требую по себи се разуме, као и то, да неваля ни сувише често, као ни сувише редко. Колико ће пута долазити, то од различити околности зависи, ал свештенику коме на срцу стои школа, учитель и деца срце ће само казати и научиће да праву меру погоди. При овим посетама неваля да се задовольи самим слушанѣм, него кад є сватио начин учителѣв, онда валя да и сам децу о овом ил оном у то коло спадаюћем запита, особито у колко се са науком християнском додирує, а найвише тога ради, да децу и сам позна, па да прилежну и уредну похвалює, средню подстиче, а леню и небрежльиву опоминѣ. Іош лепше учини ко при посетама кад кратку и лепу приповедчицу деци приповеди, кад из жития светих лепши кои одломак прочита, или о наступаюћем празднику ил значаю истога

више шта него учитель рекне, ил єзгру идућег еванђелия извуче, или ма и из друге коє науке узгредно што ал поучно укратко децу научи. Само се има чувати од погрешака пред децом, да их нипошто пред децом неучини и нипошто учителя пред децом да непонижава, у питаня учителѣва да недира, у говору да га непрекида, пред децом да га непоправля, нипошто да га пред децом некуди ни оног незнанѣ, а своє знанѣ деци на очи да изводи. Учителѣв ауторитет валя пред децом као светиню да чува, више нег свой. Ко оца пред децом кара и грди већа каштигує и убия децу нег оца. Іош горе чини онай, ко учителя пред ђацима и поправля, некмол' кои срамоти. Ово несме никоя власт чинити и никои паметан човек ни за главу учинити неће, но само незналица и невештак. Ниє мучно учителя сбунити, децу и учителя смести, застрашити, то є код ови у часу, чим виде, да им кои старешина долази. Нека посета застраши ленѣ и немарне, а савестнима и ревностнима валя да буде радованѣ. Никада дакле пред децом учителя нескуди ни изправляй, но похвали, ако є зато, подигни му ауторитет пред децом, особито кои ти свойски ради, па ће обоици слава бити и велика корист деци.

На помоћ учителю валя свештеник да и тим притече, да дечиє родителѣ кад их походи задобиє за школу и учителя; па ни том приликом да непропусти децу пред родительима помало прокатихисирати, из овог ил оног предмета запитати, песму ил псалм кои на изуст изговорити дати или одпояти, пропис показати, читанку овде ил онде отворити и др. то волу деца и родительи, па то чинити валя за любав школе, а нипошто неговорити преко учителя, нѣгове мане неоткривати, некаляти га, ни као брблява баба оног кудити да себе уздигне, него валя свакако гледати па учителю ауторитет и част сачувати, іош где би шта неповольног чуо, ако су погрешке мале покривати, извинявати их и гледати, те помирити, то мнѣнѣ изравнати и на добро извести.

На помоћ учителю валя свештеник да иде и тим, да га наводи, да у свом знаню и вештини у свакой поєдиной струци прописани наука све темельнии буде и тврђи, па ако то неби пошло другчиє, да сам са ньим учи. Чешћи састанци, конференциє, основни разговори и свойски претреси єдне по єдне науке, читанѣ валяни книга и часописа неби смео никои савестан свештеник као надзиратель школе пренебрегнути.

На помоћ учителю валя свештеник да буде и тим, да га свуда заступа и свако насртанѣ на нѣгово право одсудно да одбия.

Неприличи и многом неподноси да сам себе брани, зато валя єдан другога, особито старии млађега и свог млађег, па и свештеник учителя свога наместника и помагача, и да се за нѣга и нѣгове на браник стави. Іош валя да буде саучестник како радости тако и сваке беде и неволѣ свог учителя, по лицу да види и осети шта оног тишти, па да и учитель види, да он у своме свештенику искреног приятеля има, пред ким сме без икоєг таєня своє срце открити и саобштити како радости тако и неволю свою, своє бриге као и болове. Особито би валяло, да се свештеник заузме и све могућно да учини, да учитель што болѣ материялно снабдевен буде обштини и паству свом топло на срце мећући ону еванђелску реч Гал. 6,6: „Кои се учи нека дає део од свакога добра свог ономе, кои га учи„ пак да родитељи учителю своє деце у свакой овог нужди и невольи рука помоћи буду. И на власти валя да се обраћа свештеник за свог учителя чим дозна, да онай помоћи треба. Нек нечека док онай дође да плаче и да моли, єр само баби приличи плакати и плач гледати, свою неволю у пониженю казивати и туђу беду са гордошћу слушати; прави човек пре ће угинути нег плакати и прави избавитель пре у помоћ притећи нег дочекати, да га за ню моле и да му плачу.

Да се све ове из горепоменутог одношая свештеника према школи деци и учителю исходеће дужности свештеничке точно изврше нуждно є свештенику знаня и вештине исто онако, као и за све остале званичне дужности нѣгове, нуждно є припреме и изображеня како за онай чин што га према цркви тако и за овай, што га према школи и учителю заузимлѣ. Ил држи ко, да є одма сваки и за ово способан, чим є свештеником постао? Нешто се истина чини, да он кад први ред у школу ступи небуде сасвим непознат и неучини шта пред учителѣм и децом као кои о школской задаћи и радняма ни понятия нема. Педагогия и методика учисе и у Богословии. Само на ово сећаући се мора сваки, коме є ово из ближег познато самном руку на срце метнути и признати, да є ово до скора тако жалостно ишло, ученѣ као и предаванѣ, да є већ на подсмев и поругу било и онима кои уче, и онима кои предаю и настояваю. Сећам се, да сам од люди слушао, на коих се реч ослонити могу, да є наш блаженопочивши патриярх чим є оно школски саветник практичне курсове са учительи свршио, одма наредио, да се од сад та методика и у Богословиє уведе и предаванѣ онако практично удеси, као што є у препарандии у Сом-

бору, али се то ниє одма извршило. Но пошто се сад увидила нужда, од како є надзиранѣ школа свештенству поверено, и нико, ко на свештеничке науке пође неможе рећи, да ове науке никад требати неће, но сваки и за надзирателя школе изабран бити и као такав дужност примити мора, не само на науку християнску но и на све остале овде прописане пазити; и почем є за ове науке сама држава прописала не само материял, и колко га се за коє време, но и начин, коим се предавати има; почем дакле свештеник као надзиратель школе ясно понятиє имати мора о задаћи и устройству школе, о дужностима како учителѣвим тако и своима, и мора у руковању тога и практично вешт бити, те по томе се прека нужда увидила, да се наука ова у Богословияма свойскиє предавати мора, а не по онима до скора употребляваним манускриптима, и по оном до скора практицираном начину, коєм се морао сваки свестнии и практичнии човек чудити, како се могло то онако недотупавно радити и предавати без икоєг обазираня на оно, да ће сваки слушаоц чим у прву и найближу народну школу корачи сасвим друго видити да се ради, него што се онамо учи да се радити има; то є данас настояванѣм дотични свештени старешина променуто и наш млађи свештенички нараштай биће у овом погледу много вештии, а од старии неби требово ниєдан труда да зажали, найближега од бољи учителя да чешће посети и у школи практично да види, шта се и како ради, а притом да кратко упутство само єдаред свойскиє пређе, где є све шта се чинити има на ситниє разложено. Найпосле имам приметити, да се дужност и ова као и свака найболѣ научи у чину самом, ко само озбильну волю има. Ако ће ко из школе найбољи учитель изаћи, тек с' праксом прави ће учитель постати. Исто є тако и са правим надзирателѣм школе и учителя. Ко є онолике науке свршио, томе неможе мучан посо бити и то мало доучити, ако само волю има. Ал ово неиде, ако ко мисли одма чим у школу ступи све преврнути, сасвим други ред уводити. Ово младим свештеницима говорим, за коє би много више учинио него оно Хоповачки игуман за Доситея што є хтео и њи болѣ нег Раиће начинио, кад би ми можно било и кад би на оной пости стаяо с' коє се ово учинити даде. Али док ко све оно ненаучи што є нуждно, дотле се валя од свакога неизвестна корака чувати. Найпре валя видити, научити, извештити се, па онда наилазити. Млађима свештеницима препоручуєм годину две дана мотрити и слушати, добре школе посећавати, са вештим учительма дружити се, болю кою педагогичку књигу на немачком ил другом приступном єзику кад смо

сиротиня те своє немамо темељно проучити, и практично полагано извештити се у ученю и слишаню деце, па онда наилазити, кад є и знаня и искуства сабрано. Али ни онда недржати, да є тим све постигнуто; ни надзиратель ненаучи све и за навек, него валя непрестано отимати, непрестано радити а Богу се молити, да и он свой благослов даде. Никои предмет школски неваля презрети, зато є нуждно и школски лист читати, и камо срећа кад би их и више имали, —па онда мора она вика, да свештеник ниє кадар школом руковати, бар код нас Срба умукнути, и одношенѣ између свештеника и учителя мора све лепше и благословеніє изаћи.

Кад се овако узчини, онда неће нико смети рећи да свештеници свою дужност нечине. Іа сам признаєм, да сам према моим учительима много реда погрешио и молим: Господе! Опростими греха! Найпосле нећу да завршим баш с' оним речма, као што неки мисле: Коме є у шаки школа, томе и будућност; али толико смем рећи, да без школе ниє ни будућности.

Єдан свештеник.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ѣ. В.

(Продуженѣ).

4. *О свештенымъ одеждама.*

Свештене одежде, коє се употреблюю при служеню свете литургіє єсу ове:

Стихаръ єстъ одећа дугачка кою носе сви свештенослужительи и причетници; прави се одъ бѣлога платна и онда означує чистоту живота, коя треба да краси свако духовно лице, или се праве одъ шарене и пругасте матеріє, за споменъ ра́на' Христовыхъ. Дугачкіи бѣо стихаръ давао се у древна времена свакоме новопросвѣћеномъ Христіанину, те се у нѣга осамъ дана после крштеня у цркви облачіо. Свештеници и архиєреи носе стихаръ подъ горньомъ одеждомъ, и с' тога се ньиховъ стихаръ назива другчіє и Подризникъ. Одъ овога стихара разликує се дѣчіи стихаръ или малый фелонъ коєга носе дѣца кадъ се облаче у цркви.

Наруквице употреблюю се за стезанѣ широкихъ рукава' свештеничке дольнѣ одежде. У духовномъ смислу значе оне ужета, коима су пречисте руке Христове свезане быле, кадъ су га Пилату водили; притомъ іоштъ значе оне и снагу кою свештеносл ужителъ одъ Бога проси, да може свету Тайну свршити.

Ораръ єстъ дугачко и узко облаченѣ, коє діакони на левомъ рамену у накрстъ носе. Изнайпре се ораремъ називало оно платно, коимъ су діакони причестницима уста отирали, и показивали народу редъ молитве, оглашенима давали знакъ, кадъ имаю изъ цркве изилазити. Св. Іоанъ Златоустъ вели, да ораръ означує анѣелска крила с' тога што и самъ чинъ (редъ) діаконскій представля анѣеле. Полуђакони се ораремъ око пояса опасую.

Епитрахиль. Єстъ свештена одежда кою архиєреи и свештеници носе на врату и коя се спушта сапредъ нузъ прси до доле. Епитрахиль є постао одъ орара око врата савиєногъ и сапредъ пуштеногъ пакъ до доле скопчаногъ. Ово се особито видити може на стародревнымъ епитрахильима у грчкимъ црквама. Безъ епитрахиля несвршує свештеникъ никакво свештено дѣло. У духовномъ смислу епитрахиль служи за знаменѣ благодатныхъ дарова', коє прима свештеникъ одъ Бога, да може свршивати свете тайне.

Поясъ, коимъ се служећій свештеникъ опасує поврхъ стихара и епитрахиля да може лакше одправляти свето дѣло, а да му дольне одежде несметаю, значи ону готовость с' коіомъ треба да свештеникъ радо служи Богу, а значи и снагу Божію коя свештеника укрѣплює да непорочно служи.

Набедреникъ є платно на четири ћошка украшено съ икономъ, коє носе свештеници о поясу на десной страни. Онъ означує мачъ духовный, коимъ треба да пастири одгоне непріятелѣ Христове цркве. Набедреникъ носе само архиєреи, а по благослову ньиховомъ дає се онъ архимандритима, протосингелима и другимъ отличнымъ и старіимъ свештеницима, у знакъ да они учествую у управляню св. цркве.

Фелонъ. Єстъ горня одежда свештеничка дугачка, округла, безъ рукава, и сапредъ мало изрезана. Овакову одежду носили су обично древни Евреи надъ осталымъ своимъ хальинама, и такову су и апостоли Христови имали (апостолъ Павле споминѣ у єдномъ посланію свомъ да му се фелонъ пошлѣ). Фелонъ значи

ону хламиду или црвену кабаницу у кою су войници обукли Христа, кадъ су му се ругали пре него што ће га повести да га разапну. У старо време носили су и архиєреи фелонъ са многимъ крстовима украшенъ, са чега се називао и полиставріонъ, коє значи многокрстна одежда. Фелонъ напоминѣ свештеницима одежду правде и добродѣтельи, коіомъ су дужни одѣвени быти служительи Христови.

Саккосъ єстъ одежда, кою сада сви архиєреи носе умѣсто фелона, с' коимъ има єдно и исто духовно значенѣ. Онъ є подобанъ одежди старозавѣтныхъ првосвештеника'. Грчки цареви носили су спочетка овакову одежду, пакъ су іошть у нашомъ вѣку изъ усрдія къ цркви предали врховнымъ архипастирима да ю такође носе. Спочетка су у сакосу служили само натріарси на три велика праздника Ускрсъ, Божићъ и Петдесетницу, после тога одобрено є да га и остали знатніи архиєреи носе, и садъ већъ одъ врло давнашнѣгъ времена сви епископи у сакосъ се облаче.

Омофоръ или Нарамникъ єстъ одежда кою само архиєрей смѣ носити, и тако є тѣсно скопчана са ньиховымъ достоянствомъ, да они при свакомъ своимъ свештенодѣйству омофоръ на себе узимаю. Ова є одежда врло древна, іошть ю є св. Евангелистъ Марко у Александріи употреблявао. У старо време правлѣна є одъ чисте вунене матеріє. Архиєрей, кадъ метне на себе омофоръ, представля самога Іисуса Христа, кои є на раменима своима понео грѣхе цѣлога свѣта и кои є нашъ ходатай (заступникъ) предъ Богомъ Отцемъ. С' тога се иште да свакій архиєрей буде подражателъ благогъ и великогъ пастира Іисуса Христа, кои є узео на себе немоћи стада свога. То му опоминѣ и ова архиєрейска отличителна одежда, коя значи заблуђену ону овцу у причти евангелской, кою є Господаръ тражіо и нашавши є метнуо на рамена, и донео у своє стадо.

Митра или круна замѣнює кидаръ, когъ су носили на глави старозавѣтни првосвештеници. Значи славу Господню и властъ коя се дає висшимъ служительима цркве, а такође и онай вѣнацъ одъ трня, когъ су метнули Христу Спасителю у време страданя нѣговогъ. На митри архиєрейской насликане су иконе: Іисуса Христа, Матере Божіє и Евангелиста', а на врху стои крстъ.

Панагія єстъ кутія у коіой се налази икона пресвете Богородице. Ню и крстъ носи архиєрей на прсима кадъ служи

св. Литургію. Обоє напоминю ону високу и унутрашню побожностъ, и тврду коя има красити срдце архиєрея Божієгъ.

Жезалъ или Штака дає се архиєрею за знакъ власти коіомъ управля стадо Христово, и напоминѣ му дужностъ да отечески пази и надгледа свою паству, одтуда се и зове патарица, или отчинска, пастирска штака. На врху штаке архиєрейске представлѣне су кодъ насъ две зміе, и између ньихъ или надъ ньима блиста се крстъ за знакъ побѣде кою треба да Христіани надъ своимъ страстима и надъ противникомъ истине отдрже.

На среди штаке обавієнъ є мегкань убрусацъ, кои означава онай убрусъ с' коимъ є Іисусъ Христосъ апостолима при умовенію ноге отр'о.—

(Продужиће се.)

Доситей Обрадовиѣ.

(Єдно животописанѣ. Стариой деци за читанѣ).

(Продуженѣ.)

Крф. Света гора. Смирна. „У лађи сами Грци — вели Доситей, а я ни речце грчки незнаюћи ни с' ким єдне речце проговорити. Муке моє! Слушам не би л' шта разумео; нигде ништа, што є ситно ситно, иду им речи сушта просо; немого се начудити, како се разумеу. Али што Бог да, помислим у себи, док ово новчића имам отимаћу се што више могу да научим, а кад нестане, я ћу опет у Далмацию.

„У Крф приспевши нађем єдног вояка Далматинца, кои добро грчки говораше те погодим се, да ме учи грчки и станем с' наши писмени писати грчке речи и найнуждниє разговоре. Ту останем 45 дана написавши и напамет научивши много найнуждниі разговора. После нађем лађу и дођем у Мореу. Овде пођем пешце од места до места, да лагано прегледам све красоте овога славног острова. Пуну би кньигу имао писати, кад би све красоте оне описивао. Два месеца задржим се ходећи по они неизказане красоте мести; онда преко Триполице прећем у Науплию, ту уђем у лађу за атонску (свету) гору.

„Четврти дан стигнем овамо и єдан Бугарин калуђер одведе ме у Хилендар. Али како ми жао беше, кад чу, да є славни учи-

тель Евгениє пре четир месеца одавде отишо и да се нѣгова школа разишла. Ту проведем єсен и зиму, а на пролеће чувши, да има исто тако славан учитель на острову Патмосу одем на море и пређем у Смирну. Чувши єдан Грк шта намеравам упутиме у велику грчку школу у Смирни учителю Єротею. Одма одем тамо и опазивши ту мноштство ученика, а међу њима и свештеника врло се обрадуєм. Ови ме одговоре од Патмоса и задрже ту у школи, где за 30 ученика наређено беше препитаниє и конак безплатно. Пун радости приступим, да учителя у руку полубим, а он ми рече: Благодари Богу, кои те овамо доведе, овде ћеш получити све шта желиш.

Три године сам овде провео код овога божественога мужа удостоєн свию малости и благодѣяния. Овде сам познао невидиму десницу благога промисла коя ме води и коя самном управля. Сви алумнисте живисмо у найвећой любави. Учитель наш као анђео небесни беше нам одат више него родитель, и ми се отимасмо, како ћемо му што већма угодити; а нѣму ништа милиє небеше, него наше добро владанѣ и трудолюбиє у ученю. Злом, пакосном и лукавом небеше код Єротея станка ни пристанка. Сви виши ученици драговольно нижима помагаше лекциє изясняваући и толкуући тако, да сваки од нас имасмо не єдног, но 10 и 20 учителя, кои се сви отимаше, да нас што болѣ науче.

При краю треће године заметнесе рат између Турске и Русиє. Мене зваше у Смирни попа Србос, а то є толико значило као и попа Московитос, те по том ми у Турской земльи неоста ништа друго него беж што пре, и с' єдним другом договоривши се нађемо лађу за Мореу и излюбивши се са благодѣєм и учителѣм нашим одемо.

За овога учителя свог вели Доситей у старости своіой: „Света блажена душо Єротеєва! давно сам од Бога овай час желио, да могу рећи: Повѣмъ имѧ твоє братіи моєй и посредѣ многихъ народѡвъ воспою тѧ. Праведна душо! Ти си сад са блажени духови у слави небесног оца за кога си живила и ког си свету волю испунявала. Прими овай знак вечне моє благодарности и успомене. Приповедаући и славлѣћи добра дела и име твоє славим самога Бога, кои є извор свакога добра и благослова!

(Продужиће се)

Срби у Угарской.

(За читанѣ стариой деци.)

I. СРБИ У УГАРСКОЙ ПРЕ КОСОВА. У Угарской било є Срба іош од найстарии времена. Кад су Мацари на краю IX века у ове землѣ дошли, они су на више места Србе као староседиоце ту затекли. Између осталих споминю стари писци неке Србе около Весприма, кои су онде са своим кнезовима живили и єдан свой манастир имали. Тако се споминю многа места по Угарской, коя од найстарии доба име србско имаше, као: Србице у Ньитранской, Србовци у Берешкой, Срби у Сатмарской, Србаля и Србата у Хунядской, Србая у Зарандской, Србешћ у Бихарской, Срб и Сирб у Арадской међи и више други места, где су Срби живили и іош онда више свои манастира имали. Ове насеобине србске вальда су іош из оног доба биле, кад су се Срби на почетку VII века из свога старог отачаства иза татрански гора овамо преселили. Али найвише Срба било є іош онда у Срему и Банату, где су при долазку Мацара они господари били.

Стари писци хвале ове наше прапрадедове да су били врсни юнаци, кои су угарской круни велике услуге чинили. Тако казую за неке конянике Србе, кои год. 1044 краля Абу Самуила код Ђура юначки одбранише. Године 1052 одбранише краля Андрию. Год. 1242 сдружени са своіом браћом Хрватима потукоше на гробничком полю Татаре и спасоше краля. Белу IV. ког опет год. 1260 юначки одбранише те зато многи спаилуке на поклон добише.

А како у ратовима исто се тако одликоваше и у другим службама и многи од ньи долазише на найвиша достоянства. Било є више Срба Палатина. Између ових знаменит є Палатин Іован, кои є за време младолетности краля Стевана II. год. 1120 пуно девет година управляо. Іош знатнии є палатин Урош Бели, рођени брат славне оне угарске кральице Єлене Србкинѣ, кои є са своіом сестром за време болести мужа нѣног краля Беле II. слепог и за време младолетности краля Гейзе II. много година угарском кралѣвином мудро управляо и од ова оба краля више спаилука у Бачкой Банату и Срему на поклон добио. —

II. СРБИ У УГАРСКОЙ ПОСЛЕ КОСОВА. После пропасти на Косову г. 1389 почелису Срби из Србиє гонѣни пре-

великим насилѣм турским великим броєм у Угарску прелазити, док се найпосле и деспоте амо непреселише.

Прво велико преселенѣ Срба у Угарску беше под угарским краљом Жигмундом одма после несретне косовске битке. Тада се населише Срби на острову Чепелю, где све повластице као слободни грађани добише, а после и на другой страни дунава ниже и више Будима више села дигоше и по варошима своє обштине основаше. Две найзнатниє обштине из тог доба єсу србски Ковин и Сентандрия.

Деспот Ђурађ Бранковић рођак по жени са краљом Жигдмундом, да би Србию што то од турског насиля заклонио преда г. 1433 Жигмунду Београд и добиє у замену многе спаилуке по Угарской не само по Срему Бачкой и Банату но и по осталим странама; Солнок, Дебрецин, Токай, Сатмар, Мункач, Липово, Вилагош и др. и туда се по нешто србског народа бежећи од турског варварства настани.

Іош више пређе Срба после пропасти Ђурђеве столице Смедерева и населе се по целом Банату до Мориша и осную на оной страни Мориша Іанаполь у част Сибинянина Іанка тако назван, где од краля Владислава І. особите повластице добию.

Кад год. 1459 Турци србску државу коначно разорише и од нѣ турске пашалуке начинише, онда пређу и србске деспоте са мношством народа овамо, да овде наставе ратове са своим душманима. Сви ови Срби били су войници, кои су о свом лебу противу сви неприятеля кралѣви воєвали, ал найвише противу Турака.

Први србски деспота у Угарской био є Стеван Бранковић, кои є г. 1459 многи народ из Србиє овамо превео и найвише га по Срему настанио. Нѣга є и угарски краль Матия за деспоту припознао. Ови Срби били су найзећа одбрана Угарской противу Турака. Под краљом Матиом изчинявали су Срби єзгру угарске войске, и били су не само оно 6000 одабрачи юнака найвише ови сремски Срба, кои оно са свога црног одело име црне чете добише, но и сви остали врсни юнаци, кои су Турке кад су први ред на Угарску наишли тако разбили, да су их и из целе Србиє изтерали, те деспота Стеван опет у Србии остане и владу настави. Али после две године грдной сили турской уступити приморан оде у Арбанаску и онде са Ангелином арбанаског кнеза ћери оженивши се остане, а на нѣгово место постане на овой

страни србски деспота Вук (Гргуровић) Бранковић г. 1471, син Гргура, а унук деспота Ђурђа. Овај є Вук био у заточеню код Султана Мемеда, и султан га пошалѣ год. 1465 кралю Матии да мир уговори: али Вук прелазивши овамо поведе собом више србски великаша, међу њима и своє рођаке Павла Бранковића и Дмитра Іакшића, уз коє многи народ овамо пређе, кои се по Срему и Банату настани, и одма ове за своє войводе узме, Дмитра Іакшића у горнѣм, Вука Бранковића са нѣговога великога юначства прозвана Змајвуком у дойном Срему са столицом у Сланкамену и Павла Бранковића у Банату. Ове три славне србске войводе починили су са своим юнацима у свима ратовима краля Матиє противу Турака чуда од юначства и натерали су свакога Матииног неприятеля, те є морао молити за мир. Зато є краль Матия Србе као свою рођену децу любио, с' њима се по табори бавио и србски говорио, славну ону црну чету сам собом предводио, а остале србске войводе найвећма отликовао, њима найвеће спаилуке поклонио и на найвећа их достоянства подигао, Змајвука деспотом Павла кнезом и баном, а Дмитра хоругвоначелником своим начинио. Силно су ови Турке нагрђивали, а найзнатния победа што су є ови над Турцима одржали била є она г. 1480 у Ерделю, где су 30000 Турака изсекли, и не само мацарску войску спасли, но Турке кроз Србию до Крушевца протерали и на 50000 србског народа изпод турског ярма отргли и овамо превели.

(Продужиће се).

Искрице за воспитателѣ.

Страшльивост. Што коє дете живлю снагу уображаня има, тим є страшльивиє кад є насамо а особито у мраку. Ово свойство ниє нимало шкодльиво, и оно ће се временом само од себе изгубити. Ал когод є рад децу насилним начином од страшльивости лечити, начини зло іош веће, неузимлюћи у есап да су сви такови покушаи іош и врло опасни. Има много примера да су деца од тога велику болест (падавицу) добила. Исто тако валя строго закраћивати сваку игру и шалу где деца єдно друго плаше.

Школске вести.

ПРЕПАРАНДСКИ КУРС. Како данас сав свет увиђа, да благостанѣ народа од нѣговог изображеня, а ово од нѣгови учителя зависи, тако се и сви стараю, да учителѣ не само материялно болѣ снабдеу, но што є далеко важниє, да их и болѣ изобразе и што већма за то свето званѣ ньиово припреме. У той намери не само да на све стране учительске школе подижу, у коима се учительи за своє званѣ изображаваю, но и школе те све већма разширую; а почем народна школа масу народа изображава, то се на ове учителѣ и на шк ле за ове учителѣ наменѣне найвећма обазиру. Отуда починю препарандски курс, кои є досад 2 г. траяо на три године разширивати и у препарандску науку окром други іош и природословлѣ и економию теоретичку и практичку као народу после оних найкористнию науку додавати.

Ово би и код нас преко нуждно било, нуждниє но многим другим земляма, а могло би се самалим трошком завести, валяло би засад само катедру за ово отворити, за кою би седам до осам сто форинти годишнѣ требало, а остало би се после све лако удесити дало. Имал' кога, ко ову велику потребу увиђа и увиђа цео замашай, кои ће ова катедра на препарандии изображаюћи учителѣ целог народа имати! Ко ће нам овай велики народни добротвор бити и ову катедру основати!

Више є пута напоминяно, да она благодѣяния, коя се на штипендиє даю ни близу тако користна нису, као ова што се школи чине, нит икоє фундациє као ове на учителѣ и катедре, од коих сав народ науку изчекує и тражи. Одкуда би се и могла упоредити кор ст єдном детету дате штипендиє са користи катедре за све учителѣ народне! А ово новиє доба почели су наши народни добротвори давати штипендиє за децу од пет и шест сто фор. на годину. Колико би далеко веће благо народу учинѣно било, да су оваки велики дари на устроєнѣ оваки по народ користни катедра и на повишенѣ плата професора оставлѣне, онда би их довољно имали, да између найврстнии найврстниє беремо! Камо срећа да є само єдна овака сума на то оставлѣна', да се на Сомборской препарандии та горепоменута катедра отвори!

ПОКЛОН ПРЕПАРАНДИИ. Преосв. г. бискуп J. J. Штросмаєр познат са свои велики и неброєни блаотворстава, што их непрекидно чини, гдегод се народгнога напредка тиче, поклонио є Ђаковачкой препарандии збирку природ ословно — технологичку и єдну геогностичко минералогичку, у вредности од 45 и 35 фр. коє цели своіой савршено одговараю.

ПОКЛОН ПРЕПАРАНДИМА. Преосв. г. бискуп Иван Краль поклонио є 50 фр. да се подели сиромашниим препарандима на Загребачкой препарандии. Топла му хвала на овом милосрђу!

ОТЛИЧИЄ. Г. Марко Іанковић учитель у Мункачу добио є у отличиє за свою ревностну радню у школи и ревностно обучаванѣ деце у воћарству златан крст за заслуге. Ова су отличия мали дари ал снажни фактори, да целу околину задану и заузму за оном ствари, за кою се даю.

УЧИТЕЛЬСКЕ БИБЛИОТЕКЕ. Бечки учитељи сложилису се пре две године да сваки дає на годину по 1 фр. па да отуда оснуюу себи библиотеку заради далѣг изображаня свог. Склопило их се одма 56 чланова. Тражили су нуждни књига и на дар, те скупили на краю прве године на 300 одобрани књига, и држали су 8 различити школски листова, а на краю прошле године имали су већ на 500 книга и 13 школски листова. У помоћ новцем им притиче и варошка каса и поєдини приватни люди.

РЕМУНЕРАЦИЄ УЧИТЕЛЬИМА. Бечко градско заступничство дало є 3500 фр. на поклон своим 80 учителя, кои су у недельной школи ревностно радили. Гдегод се овако за школу заузимлѣ мора напредка бити!

ОСНИВАНѢ ЛЕПШЕ УЧИТЕЛЬСКЕ ПЛАТЕ. Гроф Глайспах у Штаєрской поклонио є єдну државну задужницу у вредности 1200 фр. селу Крумеку као вечиту главницу, да се од интереса учителю плата повиси. Ово є болѣ него коя штипендия, єр се дає човеку кои сваке године не єдно но стотину деце изображава.

СЛАВЛѢНѢ ЦАРСКОГ ДАНА. Селяци у ярославской гувернии у Русии сложили су се 11 Септ пр год, на имендан свог цара да у славу тога дана подигну семинарию за учителѣ свога окружия и скупилису одма међу собом на 64000 рубаля на ту цел.

НЕДЕЛѢНЕ ШКОЛЕ. Колика се важност на недельне школе полаже, одредио є баварски земальски сабор, да се имаю од навршене 12. па до навршене 18. године продужити.

ПРЕПАРАНДСКИ КУРС. Увиђаюћи велику и непремериму важност болѣг изображеня учителя наредио є баварски земальски сабор, да се препарандски курс на свима препарандияма са две на три године разшири, и обећао є сва на то нуждна средства дати.

ПЕНЗИОНИРАНѢ СТАРИ И СЛАБИ УЧИТЕЛЯ. У свом ревностном стараню за напредак школе и народно изображенѣ одредио є баварски земальски сабор да се сваке године 80000 фр. на то дає, да се стари и слаби учитељи у пензию ставе, а школе млађима вештиима предаю.

ИЗОБРАЖАНѢ СВЕШТЕНИКА ЗА ШКОЛСКЕ НАДЗИРАТЕЛѢ. Школски одбор у Виртембержкой наредио є, ради болѣг педагогичког изображеня сяештеника за надзирателѣ школа, да се имаю подврћи испиту из ови наука башка од теологичког изпита и пред особитом комисиом и препоручио, да на сваки начин бар три месеца дана препарандию походе и онде учительску радню практично виде и науче.

ДИШТРИКТУАЛНА НАДЗИРАТЕЛЬСТВА. У войводству Готи (160000 жителя) опазило се, да свештеничко диштриктуално надзирательство народне школе неиде са оним успехом и плодом како би се желило, те су сад нарећени 8 цивилни диштриктуални иншпектора, коихє дужност сваке године сваку свою школу дваред обићи, на краю сваког полгодия точно надгледати и обширне извештає и предлоге дати; окром тог мораю оне школе и по трећи ред нагледати, где слабии учитель или супленти и помоћници раде.

СЕМИНАРСКО ЗДАНИЄ. У Найвиду у Прайской подигиуто є прошле године ново учительско зданиє о државном трошку, коє 150000 фр. сребра кошта.

ПОМАГАНЂ ШКОЛСКОГ ЛИСТА. Хрватско Наместничство одредило є 100 фр. у помоћ давати на лакше издаванѣ и уређиванѣ свога школскога листа „Напредка“ И ми му на овой милости топло благодаримо!

ШТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ. Станѣ народне школе у будимской диєцези год. 1863, по извештаю правосл. консисториє.

У будимской диєдези има 60 парохия са 56 школа, међу коима нема ни єдне главне, ни єдне одлучене мушке и женске, него су све обичне, где се сва три разреда и оба пола деце заєдно уче. Међу овим школама само є 1 романска и 2 грчке, а остало су србске. У ово 60 парохия има 3172 чравосл. дома, и у овима за школу способне деце мушке 1190, а женске 1003 (на коє исто оно приметити имамо што є већ на стр 29 о овом брояню речено) од ово на 2400 деце иде у школу 949 мушке и 570 женске, свега 1159, дакле више од поле никад є невиди. На ово 56 школа има 58 учителя, по томе не дође на єдног учителя ни 20 деце, коя у школу долазе, а 21 коя недолази, кад бу дакле сва ишла неби на єдног учителя више дошло од 41.

По извештаю иншпекционом, по ком су 51 од ови школа летос прегледане има само 5 школски здания, за коє се може рећи, да су добра, 18 є лоши, а остало су све тако хрђава тек што се над главом непоруше. Ни єдна єдина од ови школи нема ни оно мало найнуждниє и законом прописане учебне опреме. Само у єдной єдиной предавало се понешто новим начином. Походенѣ школе тако є неуредно, да се од онога горенаведеног броя школу походеће деце нашло при визитации само 567; и међу њима є било 50 псалтираца, 123 часловца а остало су били све почетници, кои іош ни молитвица знали нису; овде дакле има више учителя нег псалтираца, и потом кошта изображенѣ єдног псалирца скуплѣ нег издржаванѣ єдне школе и учителя, узао час! Од то 51 школе било є 16 сасвим затворени и то од више месеци, єр ни єдно дете ниє долазило.

ПОПУНЂНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА. У будимской диєцези:

Пешта. Наименован Светозар Бакић, изучио є 2 реална разреда, Богословию и немачку препарандию у Вршцу; положио изпит за србског учителя у Сомбору пред комисиом; проглашен да є способан за учителя основни и нижи разреда главне школе. Тражили се окром нѣга: Іован Марановић, Нестор пл. Миковић, Стеван Карановић, Васа Поповић и Ђорђе Сабадош.

Одобрено од краль. Наместничства бр. 79529 ex 1863 без приметбе.

У вршачкой диєцези:

В. Средиште. Наименован Теодор Николин; изучио основну школу и препарандию у Араду; способан за сеоског учителя. Тражио се іош и Филип Милутиновић.

Од кр. Намест. бр. 25822 ex 1863 оставлѣн само као учитель за

нужду, єр ниє србску препарандию изучио и наређено, да се на свршетку год. поново конкурс распише.

У арадской диєцези:

Арад. Наименован Дмитар Бакић вршачки ђакон. Изучио Богословию у Вршцу и препарандию у Сомбору. Способан за учителя на основной школи. Тражили се іош Илия Поповић, Паво пл. Михайловић Урош Вуић' Коста Ђорђевић, Филип Милутиновић, Бранко Влашкалић, Гргур Надашки, Милош Живић, Тодор Шевић и Дмитар Василјевић.

Одобрено од кр. Намест. бр 78737 год. 1863 без приметбе.

Батоня. Наименован Гргур Надашки. Изучио 1 год. Филозофиє и Препарандию. Способан за учителя на основной школи. Тражио се іош и Іосиф Агрима.

Одобрено од кр. Намест. бр 78759 ех 1863 без приметбе.

ПОКЛОНИ. Г. Младен Грегоровић Адвокат и Нотар у Турии изволео є за лист на целу годину предплатити, да се єдном заслужном учителю ил предуготовнику поклони. Лист овай шаље се Г. Дмитру Іосићу супленту IV класе срб. главне школе у Н Саду.

Обява.

КРАТКО УПУТСТВО за срб. народ. учителє можесе добити окром код управительства срб. учит. припр. завода у Сомбору іош и код Честн Консисториє у Пакрацу и Задру; код окружни школски дирекция у Митровици, Панчеву и у Качфали; код ГГ. учителя: Г. Јоановића у Темишвару граду; Н. Максимовића у Земуну; Св. Белезлиє у Оросламошу; Д. Стефановића у срб. Чанаду; А. Стаића у В. Бечкереку; Ј. Вуића у Сенти; и Г. Видаковића у Ердевику.

НАРОДНЕ ПЕСМЕ за наизуст ученє могу се добити код ГГ. учителя: С. Станковића у Баи; П. Сентомашког у Сивцу; Д. Дадића у Ади; Св. Миладиновића у Семартоню: Ђ. Јоановића млађег у Темишвару Фабрики; В. Радивоєвића у Јосифову, и Ђ. Сабадоша у Ловри.

ИКОНИЦЕ за премиє деци у већой количини могу се добити код Честн. Консисториє у Пакрацу и Задру; код местни школски дирекция у Ади и Кули; код ГГ. учителя: Св. Бакића у Вршцу, и С. Станковића у Баи.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнєг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралєв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 7. У Будиму 10. Марта 1864. Год. VI.

Економска наука у народной школи.

У србс. Дневнику на почетку год. 1861, у ономе повећем чланку о великой важности недельне школе, као и у више други чланака истога листа била є реч и о овой по нас и нашу децу врло важной науци; но опет нешкоди, іош кою прословити.

Са сви страна чую се тужбе, да се економия нетера онако, како благо народа и државе изискує.

Томе є узрок она несретна мисао, да земљедељцу нетреба много науке; а то мало што му треба да и код куће научити може. То є криво, те земљедељци нит знаю, ни маре да дознаю ни за наиболѣ и апробиране новине у струци економской, нит питаю за природу и нѣне законе, него остаю код свога старог обичая.

Овоме злу трудесе економске школе да доскоче, ал до ти школа могу само они доћи, кои имаю много новаца да потроше, зато их толишно мало и иду у њи, од нас готово нико, єр су све далеко од нас.

У нашем царству пређе сваке године преко по милиона деце из народне школе своим родительима на земљедељску радню, а ни єдне речце у школи од те науке нечую, нит буду с' єдном речцом на размишлянѣ о томе свом раду упућени, освешћени; него тераю овай свой занат без икои мисли, по оном старинском недотупавном начину, са грубим недотупавним алатима коєкако радећи као и њиови старии, кои никоєг новиєг болѣг и спретниєг алата непознаю, нит маре за больи начин, и да од своє економиє већи и сталнии приход добию. Отуда остає силна урбарна земља необделана, а и она што се обделава радисе рђаво, на велику штету благостаня народног и државног тако, да се ни трећи део оног прихода недобиє, кои би се разумним и вештим радом добити мого.

Овоме би се могло лако помоћи, кад би се економска наука са народном школом споила, чега ради єдан вешт економ слѣдећи предлог чини:

Да се уза сваку сеоску школу економска класа дода, па да є мораю сва деца, кад обичну школу сврше, бар две године дана походити.

Та деца морала би сваке недељ єдно пре подне на ову науку долазити, и то у онай дан, кад мала деца школе немаю.

Предмет ученя имале би бити оне струке економиє, коє су у ком месту найпретежниє. Ту би теория уз практику найлакше ишла; деца не само у раду том одрастла него га сад и сама радећи лакше би и науку разумела и радо би є учила, те би им то у толико користниє за живот било.

За ову науку валяло би само єдну популарно написану кньигу наредити, коя би морала у себи садржатм све найглавниє основе те науке, и коя би овима недєльошколцима за упутство служила да и науку науче и радиє после економске листове читаю.

Найболѣ би било разделити ту науку на 52 лекциє, за сваку неделю по єдну лекцию.

Народни учительи имали би и ову науку предавати; зато би валяо на препарандии ову катедру теоретичне и практичне економиє отворити. Окром учителя могли би и други вешти економи и обштински чиновници поднети, само би морали найпре изпитом посведочити, да садржай те кньиге добро знаю и показати вештину свою, да є уму и у школи и у полю практично употребити.

Зими би валяло бар по три сата, а чим дани подуже и више сати за ове лекциє одредити, а уколко є нуждно, о том и у полю науку давати.

Садржай те устмене науке имали би ученици као домаћу задаћу себи после писмено прибележити одкуда, би є доцниє повторавати могли.

Корист од те тако удешене школе била би та, да би сваки дечак све што є у той струци найважниє научио, коє се другчиє само са великим трошком на оним агрономским школама научити даде, коих у нас по несрећи іош ни єдне нема. Тай би дечак казуюћи код куће шта є у школи чуо и своє стариє многом научио, што они никад чули нису. Сиротия момчад коя неби из-

гледа имала, да своє газде буду научили би, да бар добри настойници и добри арендаши буду.

Децу ову неби требало пре од ове школе ослободити, док нису науку ову добро изучила, о чему би валяло на краю сваке године свечане изпите устроити.

Пре свршетка друге године неби смео ни єдан одпуштен бити, а слаблъи, тупльи морали би и три и више година на ову науку долазити.

Будући да би ова наука учинила, да би економия како породици тако и обштинама и целой држави далеко веће приходе доносила, то би валяло, да се сви приятельи народа и државе найпре за ону катедру на препарандии, па одма и за ове школе заузму.

Прва би дакле потреба била, да се такова књига спише, за кою би валяло пл награду разписати или како другчиє постаратисе.

У Швайцерской є централни економски збор такову награду разписао и добио є књигу, кою є славно познати Чуди неписао, под немачким именом: Земљделска читанка за швайцерску младеж. Та є књига доиста права и неоценѣна благайница, простог а лепог єзика, пуна великог блага економске и природословне науке, у коіой є свуда битно од небитног мудро одлучено. Та є књига постала по далеким немачким краима права народна књига, и валяло би є можда само у нечем за нашу потребу дотерати, за коє би валяло матица да награду распише.

Явни изпити.

Зашто є нуждно явне изпите држати? Томе има више узрока.

Родительи кои свою децу у школу даю немаю прилике о успеху деце онако уверитисе, као на явном изпиту. Они би истина могли видити сваки дан по оним наизустним и писменим задаћама своє деце, шта се у школи ради и како се напредує, кад би само хтели за овим стати и сваки дан питати; ал колко их има, кои ово чине? него их є небройно, кои нит шта знаю нит уму да питаю за ово; а будући да опет немогу баш сасвим равнодушни бити на ово, то ниє чудо, што желе, од времена

до времена о овом наближе шта дознати, а то бива найлакше на явном изпиту.

Учитељи раде у школи рад, о ком добро знаю, да онај може само онда успешан бити, кад га и кућа и породица подпомаже, — рад, коег важност многи неуме ни близу да оцени, коег терет многи неуме ни близу да одмери, коег успех многи сила неправедно пресуђує и кои погледом на онај на нѣга полагани труд заслужує, да се већма уважава, єр од овог благослов нѣгов сила зависи. Ниє дакле чудо, што и ови прилику желе, где ће успех свог труда на очи родитеља и власти, а и свои ученика изнети, а то бива найлакше на явном изпиту.

Деци самой велику радост прави, кад прилику добию на очи свои родитеља и старешина показати успехе своє, коє су трудним радом своим и прилѣжанѣм учинили. Кад се ньима непрестано говори, да од ньова труда и отиманя у школи сва срећа живота зависи, и они се отимлю што више и болѣ могу да науче, ниє чудо, да и сами овај свечани дан єдва чекаю, да се покажу, шта су научили и колико се надежде на ньи полагати сме. Та сваком є и зрелиєм човеку мило, кад може кадкад из тога ускога круга свакидашнѣг живота изићи мало на явност и ту се показати, а код деце са ньиовом живльом мисли радост та коя іош ничим смућена ниє іош већа є и у живльим бояма им пред умом стой, кою найвећма издоволѣ на явном изпиту.

Ова желя родитеља учитеља и деце могла би се и другчиє издовольити, кад би родитељи чешће, у школу долазили, па онде поседили и своим се очима о радньи учитеља и деце уверити хтели. Онда би и учитељи већма око свог посла прианяли и деца се већма отимала и надметала, а и родитељи се живлѣ за школу и науку деце своє заузимали. Ал где су родитељи кои би ово од своє волѣ чинити хтели; а и кад би хтели, где су, кои би то тако учинити умели, да ни учитеља ни децу незабуне, несмету и оно скупоцено време овима не украду. Неостає дакле никако другчиє оне желѣ издовольити, но явним изпитом.

Има их кои су противу явни изпита, наводећи, да се тим силом наводе учитељи, да власти и родителѣ вараю, и да се тим само неке излишне параде чине, коє не само да ни од какве користи нису, но оним припремама, коє учитељи изпред изпита са децом чине, гоєћи у очи Божића прасе, да се сатим ауторитет учитеља пред децом квари. Можда и овога подегде има, као што и у другим радњама и код други званичника злоупотребленя има,

али су увек то изузетци; а я позивам свакога, да се сети свога детинства и сети дана изпита, па неверуєм, да ће се од десет єдан наћи, на ког су явни изпити то предпоменуто рђаво упечатленѣ учинили. Мени є дан явног изпита био свечан, био найсвечанин у целой школской години, а незнам да су га и учитељи мои другчиє сматрали, и да су им изпити немили били, те зато ми се чини, да су она потвараня лажна, да припреме за явни изпит могу и наймапѣ морално чувство добри учителя и деце повредити, нит видим, да може у томе вредљивога чега бити, кад учитель пред властма и родитељма децу свою изпитує. Свашто се даде окаляти, потворити, извернути, па и изпити. Али отуда никако неслѣдує, да их валя касирати, него то, да они, кои их држати имаю пазе, да и овай свой посо савестно и чистим срцем и душом руководе и сврше, знаюћи да га пред лицем Божиим чине. А то ће учинити, ако их уздрже истим оним начином, коим и друге послове свршую помисливши найпре на онога, кои благослов дели и помоливши се, да и овде благослов свой даде, и да даде снагу и крепост, да и овай найсвечанин рад, савестно свршимо, испред таке молитве изгубисе и стра и свака суєтна желя тражећи у раду овом празну хвалу людску, — да га свршимо са оном савестношћу, коя срце и ум човека у нѣга задуби и коя скупо цени сваки онай тренутак и сваки корак посла, и коя ништа друго несмера, но єдино корист и благо децє. Само оваки рад задовольи душу и савест, па неморамо изчекивати шта ће люди рећи.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ђ. В.

(Продуженѣ).

5. *О свештенымъ сасудовима.*

Свештени сасудови и ствари, што се на Св. Литургіи употреблюю єсу ове:

ДИСКОСЪ, или освећеный таньирићъ, на кои се полаже хлѣбъ, кои се у тѣло Христово претвара. У таинственомъ смислу дискосъ представля ясле Витлеємске у коє є положенъ новорођеный Спаситель и представля гробъ у коме є саранѣно Нѣгово Пречисто Тѣло.

ПОТИРЪ, или Чаша у кою се улива вино што се у крвъ Христову претвара. Потиръ представля ону чашу у коіой є

Іисусъ Христосъ своимъ Ученицима подъ видомъ вина крвъ свою предложіо.

Оба ова сасуда употреблюю се іоштъ одъ Апостолскихъ времена, и спочетка су ихъ правили одъ дрвета, а садъ се праве одъ скупоцѣногъ метала, понайвише одъ сребра и злата.

ЗВѢЗДИЦА, или два полукруга унакрсть саставлѣна. Она є по мнѣнію нѣкихъ уведена у употребленѣ чрезъ Св. Іоана Златоуста, с' тога, да бы се могла точніє опредѣлити средина Дискоса гдѣ треба да се налази Агнецъ, а къ томъ іоштъ и зато, да покрови недодирну честице коє су на дискосу по реду расположене. Звѣздица напоминѣ ону звѣзду, коя є довела Источне Мудраце до мѣста гдѣ се Спаситель родіо.

ПОКРОВИ називаю се три четвероуголна покривача одъ коихъ є єданъ за Потиръ, другій за Дискосъ, а трећій за обоє. Овай трећій покровъ єстъ найвећій, и назива се воздухъ, зато што се ньиме покриваю частни дарови онако као што воздухъ свудъ унаоколо землю покрива, и зато што ньиме Свештеници тресу надъ частнымъ дарима, кадъ се „Вѣрую" чита. У тайномъ смислу означаваю покрови Христове пелене и погребне покрове.

КОПІЄ єстъ орудіє, коимъ се изрезую честице што се на Дискосъ полажу. Значи оно коплѣ, коіомъ су прободена была ребра Спасителѣва на крсту.

ЛОЖИЦА, коіомъ се причешћуємо представля она клѣшта, коима є Серафимъ узевши углѣнъ са жртвеника Господнѣгъ додирнуо уста Прарока Исаиє, и очистіо га одъ грѣха, а то є было предсказаніє Светога Причешћа, коє вѣрни примаю на опроштенѣ грѣха.

ГУБА или сунђеръ коимъ се сабираю честице и спуштаю изъ дискоса у Потиръ, и коіомъ се отиру свештени сасудови напоминѣ намъ онай сунђеръ, у комъ є войникъ распетоме Спасителю поднео оцатъ (сирће) са жучію смешанъ.

РИПИДЕ (вѣяла) одпре су правлѣне одъ пауновыхъ пера' или одъ платна, и употребляване су за то да се ньима Свети дарови чуваю одъ насѣкомихъ. Садъ се праве рипиде велике одъ дрвета или одъ метала са изображеніємъ Св. Анђела', и носе се о великимъ Празницима предъ Свештеницима, да бы се тымъ представило, како небесни Анђели невидимо присутствую у Храму Божіємъ, кадъ се Св. Литургія служи.

ДИКИРІИ или двосвѣћнякъ означава два єстества у Христу. Трикиріи или Трисвѣћнякъ представля Свету Троицу. Ови свѣћняци употреблюю се при Архиєрейскомъ Богослуженію, и ньима о служби Архиєрей народъ благосиля.

(Продужиће се.)

Доситей Обрадовић.

(Єдно животописанѣ. Старной деци за читанѣ).

(Продуженѣ.)

АРБАНАСКА. Из Смирне дође Доситей са своим другом велике неделѣ у Науплию, одавде сувим преко Коринта у Патру и ту нађу после ускрса лађу за Крф. У Крфу састану се са неки Арбанаси и пођу с' ньима по Арбанаской, за кою Доситей вели: „Овде сам видио, што у мом животу нисам видити мислио. Колко год сам света прошо, ал овако великолепни и Божиє красоте места нигде видио нисам. Блаженство се неко осећа само помислити на така дивна места, а да како би ту живити било; само да у той земльи правде и закона има и да просвећен разум царує.— Ту намерисмо бар годину дана провести у ови райски предели и код ови красни и храбри ал неизображени люди, и они нам се од свег срца обрадую; ал ньиов леб узалуд єсти ниє право, зато заиштемо, да им децу учимо, єр за други посо нисмо. Ту научим арбанаски говорити, коє се врло лако научити дає. Єзик се тай с наши слови пише, као да су ова за нѣга смишлѣна. Арбанаси чудише се и радоваше томе, па како мени мило беше чути кад они рекоше: „Ко Србиом завлада тога ћемо и ми за нашег владетеля узети, єр су србски кралѣви и наши били и мисмо у старо време са Срби єдан род и єдно племе били.

После пет месеци вратисе Доситей у Крф, єр се у Арбанаской буна подигла. У Крфу сад већ познат као да є ту рођен оде ондашнѣм учителю, кои є у єлинском єзику савршен био, да науке слуша и будне са найвећом любави примлѣн. Ту се позна и с' учителѣм латинског и талиянског єзика, и у овима како сам вели, милим наукама пробави преко године дана. „У томе ми и новци изађу, вели Доситей, но помисливши, да сам помоћу Божиом више научио него што сам мислио и надао се, чинило ми се, да сам тек сад богат постао.“

Одавде дође Доситей у Венецию, после у Задар „но од природе страшльив и стидльив, кои никад ни исам хтео наметати

се поитим опет у она моя блажена места, где сам већ познат био. Овде обилазећи своє старе познанике пробави Доситей пуну годину дана, на различити мести проповеди држећи, а онда пређе у Трст, и одуд дође у славни царствующи град Беч.—

БЕЧ. МАЏАРСКА. У Бечу нигде никог непознаваући, немецки ни речце незнаући оде Доситей грчком капелану, каже одкуд долази и шта жели. Овай га найлюбавниє прими и ту Доситей за два три месеца дана нађе до 12 ученика од сваког по дукат на месец примаући. „Одма узмем и я за се—вели Доситей, два учителя, єдног за француски другог за немачки єзик. У овима милим и сладким пословима проведем у Бечу 8 година. Треће године давао сам већ и сам лекциє на француском єзику и многи трговци волеше мене нег другот учителя зато, што сам я и грчки знао. Ту сам неке и талиански учио и ова су ми предаваня од велике користи била, єр сам тим и сам све савршении у тим єзицима бивао. Мой последньи учителъ француског єзика био є преизредан човек у познаваню француског кньижества. Овай ме упозна са найодабраниим француским и на фраицуски преведеним кньигама. Шест полезни и радостни година прођу ме у Бечу као шест дана. Седме године усудим се и у немецком єзику лекциє давати“.

Тада дође Архиепископ Викентиє Іоановић Видак у Беч, прими Доситеа себи и обећа му, да ће га у Немецку са своим синовима послати куда є Доситей Бог зна како тежио, али да найпре с' ньима у Модру иде, да се за Немецку спреме. Доситей оде с' ньима у Модру, пак ньи француски и талиански учећи заєдно с ньима на лекциє филозофиє иђаше.

По свршетку године дана дође с' ньима у Карловце, и одавде оде у Банат, да своє сроднике после 20 година одсудства походи, и како сам вели „да се поклоним гробу мои добри родителя и да целивам ону свету землю, у коіой ньихове свете кости почиваю. Отац! мати! мила сестрицо! и данас ово пишући сузе ми теку и єдва ми писати даю сећаући се ови мили имена.“

Одавде се врати Доситей у Карловце, да дочека митрополита из Беча, пак да у давно жељну Немачку пође. Али се међу тим изроде буне у Немачкой и Доситей мора' две године у Карловци провести. После оде са младим Видацима у Пожун и проведе онде 10 месеци у школи; а на то умре митрополит Видак, те Доситей осуєћене желѣ видити Немачку врати се у Трст, да се онде за учителя погоди. —

ТАЛИЯНСКА. ХИОС. У Трсту погађући се за учителя нађесе са Архимандритом Варламом, кои намераваше поћи кроз Талиянску и овай прими Доситея да учи од њега талийнски. „Одма у Трсту — вели Доситей, почне он мене частити, а я њега учити. Овако проведемо цео божићни пост. После Божића пређемо у Млетке и онде проведемо карневале (месоєђе). На лађи беше сила божия музиканата и комедияша, и на лепом дану пуна лађа музике и певаня; а кад дође ноћ увати нас у каналу страшна бура, да већ нико немишля главе изнети, па да видиш сад музике и певаня. Ко ниє чуо нек нежели чути. Да нас срећом яка лађа неодржа, потописмо се сви као мишеви. Онда сам свима рекао: кад сад живи изађосмо заиста оћемо іош кои дан поживлѣти.— У Болоньи у предивном месту задржимо се до Ускрса. Штогод вредно беше видити у граду и ван града све видисмо. Кад би све хтео описивати, какви се неисказани красота нагледасмо у Болоньи и Флоренции, у Пистои, Луки, Пизи и уобште у целом оном раю Италии, велика би се књига хтела. Преко високи апенински планина дођемо у Ливорно, где се Архимандрит дуже бавати имађаше и ту проведемо ускрс и останемо три недељ дана.

Овде плати он мени по погодби лађу за Хиоз нут Цариграда, у кои сам Бог зна како доћи желио. Лађа имаући посла свртала є у Корзику и у землѣтрусом разорени град Мисину у Сицилии. Тада сам прошо и мимо ватрене горе Етне, и целу ноћ нисам хтео легати, само да се онога чуда нагледам. После 12 дана путовоня приспевши у острово и град Хиос узмем одма єдног момка, да ме проведе по том острову— пуно лимунова и поморанци пуно мирисног цвећа и плодова чисто би мислио човек да є у раю. Међутим стигне глас, да є у Цариграду куга. Како ћеш сад у Цариград? Али помислим: у добром сам месту; свуд Грци особито имућнии люди любе науке. Упитам се за школе, чуєм да има две єлинске и да учительи лети науке у своим вртовима предаю; одем, састанемсе и кажем, да би рад талиянске и француске лекциє давати, да могу само трошка залећи, и они ми нађу єдног трговца, кои ме себи у дом прими. Слѣдећи дана добиєм до 12 ученика. Тако проведем у овом предивном острову до идућег пролећа у великом задовольству прегледавши целу библиотеку онога богатога и царскога манастира.

(Продужиће се)

Срби у Угарской.

(За читанѣ старной деци.)

(Продуженѣ.)

По смрти Змајдеспота, кои деце неостави постане србски деспота Ђорђе Бранковић син Стевана и майке Анђелиє, коя оно по смрти свог мужа Стевана из Арбанаске у Срем дође. Но Ђорђе се наскоро покалуђери и буде српски митрополит под именом Максима, а владу преда свом брату Іовану. Оба ово брата седили су у Срему у Купинову и ту су са своіом юначком войском дуго времена Угарску од Турака закланяли. Њи обоє заєдно са Майком Анђелиом чинили су своме угнѣтеном народу неброєна добра и закланяли су га од турског насиља, зато их народ и данас као своє велике добротворе и светителѣ слави. И они су по обичаю свои стари подигли у Срему свете задужбине красне манастире Крушедол и Опово, у коима є многи бедник у оно доба помоћи, заклона и утехе имао. А кад после Турци све већма на Срем навальивати сташе премести деспот Іован свою столицу у Беркасово, где се и данас зидине од нѣговог градића виде, као оно Змајвукове на Сланкамену.

По смрти деспот Іована г. 1503 позове нѣгова удовица нѣговог по Майки Анђелии рођака захумског кнеза Стевана Штиљановића из Паштровића у Срем; кои дође и владу прими. Овај деспот био є єдан од найпобожнии мужева а наймудрии юнака, кои є не само умео мален свой народ од превелике турске силе закланяти, него є нѣму и небройна добра чинио. И он є подиго у фрушкой гори две красне задужбине манастир Кувеждин и Шишатовац где се и данас нѣгово целокупно тело као светиня чува. За владе овога деспоте стану Турци са великом силом на Срем навальивати и он немогавши томе одолети остави Моровић, одкуд є неколико година Срем закланяо и повуче се г. 1508 у Браньску међу (Бараню) у град Соколош (Шиклош). Преселѣном народу требало є ту іош више помоћи, и Стеван є чинио неброєна добра и милости, зато га и данас народ као свог светителя слави. Деспот овај умре 4. Окт. 1515 и с' њим се угаси србско деспотство и на овой страни, єр наскоро затим Турци на муачкой битки и ове землѣ заробише и своим пашалуцима учинише.

Срби су и после прелазили у ове стране, али нису више сачинявали никакво државно тело, нити є то под турским господарством можно било, него су у већим ил маньим четама под своим капетанима и войводама баш у она найстрашния турска доба

од год. 1526 па до 1690 найвећа юначства показивали, небройне пакости Турцима чинећи, а Угарску и Аістрию како од турског тако и од ньиових присталица беснила и пакости закланяюћи.

Довек ће угарска повестница споминяти имена славни србски войвода Стевана Іакшића, Божића и войводе Милоша, кои оно год. 1502 Турке побише и многи србски народ у одбрану Угарске амо преведоше.

Споминяће се они пет славни србски юнака Бакића—пет браће рођене: Павле, Климента, Манойло, Дмитар и Михайло, кои год. 1522 овамо прећоше и небройна юначства починише, особито непобедими Павле, кои оно год. 1523 са своим друговима Божић Радићем и Тодором Бошняком силне Турке по Срему изсече и повата, и сам своіом руком Ферадпашу погуби; кои год. 1527 код Токая са нечувеном храбрости противу Запольиног войводе Бодова борећи се Бодова жива ухвати; кои год. 1529 на Бечу са свои 200 коняника Срба противу оне велике турске силе дунавске мостове чуваше и са безпримерном одважности са своє мало друга у Турке улетивши многе изсече и многе живе увати, те му ови натерани цео план ньиовога удараня на Беч издаше и тим се Беч спасе; том приликом Павле и узмицаюће Турке силне изсече и много христианско роблѣ од Турака спасе, а зароблѣне Турке у Беч доведе, где га као избавителя са найвећом славом дочекаше. Павле посече год. 1531 Османагу; а нѣгово 8000 Турака, кои оно Аустрию плячкати и палити пођоше непрестано вияюћи тако изсече, да ни єдан Турчии живе неизнесе главе. Тако є Павле на небройно маста Турке нагрђивао.

Исто є тако нѣгов брат Климента запольину войску год. 1527 на Сегедину разбио и похватао тако, да су єдва войводе утекле.

Тако є чинио Петар Бакић са своє 2000 коняника Срба по Саксонской год. 1546 и 1547 чуда од юнашства.

Тако є Матия Бакић при обсади града Крупе год. 1565 славно име оставио, где є са своє 100 другова грдну силу турску 40000 под Мустафом Соколовићем 25 дана юначки задржао, небил' међу тим царска войска пристигла, а после преовладавшим Турцима волео є као оно после нѣга Никола Субић Зриньски до последнѣг друга заєдно са женама и децом юначки изгинути него града предати и славу имена србског помрачити.

Тако ћесе споминяти имена славни србски юнака: Николе Череповића, Стевана Сабова и Петра Божића, кои год. 1551 на

Липови,—Дмитра Очаревића коњичког и Райка пешачког војводе, кои год. 1565 на Ђули, — Іована Лугошанина Србина кои се год. 1577 на Мункачу — славнога јунака Радоша Србина, кои год. 1567 у Ерделю као найвећи јунаци падоше, сваку своју главу са стотинама душманских заменувши.

Споминяће се име славнога јунака Стевана, кои год. 1580 код Надудвара са своє 800 коняника 2000 Турака изсече, 13 застава оте и 400 Турака међу ньима и турског војводу Аливайду жива увати, за коєг 11000 дуката одкупа доби.

Тако ће се споминяти Паво Србин, кои год. 1580 управитель града Новог на Ньитри Турке на Парканю зло нагрди.

Тако беше славан јунак Радић, кои оно град Гестеш год. 1588 без єдног єдиног топа узе, кад Турци найжешћу ватру из свои топова на нѣга сипаше. Он се и при обсади Острогоня год. 1594 први са заставом у руци на зидове попе. Он беше први и при отиманю Тате на градским стенама показуући осталима, како валя градове од Турака отимати и ньи на предаю притеривати.

Тако ће се споминяти име славнога јунака Вука Старчића, кои оно год. 1594 ноћу из Коморана у Турке, кои почеше град подкопавати излети и ту их силне изсече и све справе и послове расквари те Коморан спасе.

Тако беше славан јунак Продан, кои год. 1599 са своє шаку друга Турке на Дунаву код Калоче разби, више од 1000 изсече, 34 мале шайке са 11 топова и 58 велики бродова пуно силне ране оте.

Тако беше славан јунак вук Станковић год. 1600 на великой Каньижи, Сава Темишварац год. 1605 на Пожуну; тако беше Милош Србин, кои исте године оте од Турака градове Папу и Шумек (Шимег), и Іован Србин, кои се оно год. 1660 на великом Вараду са своє 800 другова противу 70000 Турака преко шест неделя одржа и коєм се сами Турци упропашћаваше, кад мораше мир уговорити, те видоше с' колишном шаком люди он сву ньиову грдну силу задржа.

Тако има іош много други примера, где се Срби у малим незнатним четицама противу велики сила турски као найвећи јунаци борише Турке нагрђуући и славно за свога цара гинући.

(Продужиће се.)

Школске наредбе

ПРИВРЕМЕНО УПУТСТВО ЗА МЕСТНЕ УПРАВИТЕЛЂ ИСТОЧНО ПРАВОСЛАВНИ ОСНОВНИ ШКОЛА.

Наредба краль. угар. Наместничства од 10 (22) Юния 1863, бр 47015.

§. 1. Непосредни є управитель источно православне основне народне школе местни парох, ког конзисторія на то одреди.

§. 2. Нѣгова є дужност:

а) школске законе и наредбе, коє су издате и коє ће се издати уколико се нѣга тичу извршивати и пазити, да се извршую уколико се простиру на персоналъ, кои са школом има посла; у овом последнѣм погледу дужан є:

б) на то мотрити, да учительи кои су под ньим, не само живе морално и религиозно, него и да точно испуняваю све дужности у школи, нарочито да уредно држе школске часове, да се држе прописаног начина у предавню да поступаю с младежи сходно цели, да држе школски запт, кои нато иде, да се утврди побожност и морал; да сиромашку децу снабдѣваю с нуждним школским кньигама, и да воде званична акта као што се изискує; — дужност му є далѣ:

в) подпомагати посѣћаванѣ школе на сваки могући начин, и против небрежльивог посѣћаваня школе употребити сва средства свога положая и скоє званичне власти.

г) дужан є у договору са обштинским поглаварством и мирским старателѣм школским руковати местни школски фонд (ако га има) или основателно иманѣ школско; на то гледати, да се основателни приходи употребляваю по вольи основателя; о том бригу водити, да учительи добиваю свою плату, као што треба, у своє време, и да им се ништа незакида; да приносци к местном школском фонду биваю у одрѣђено време и да се набавляю као што треба све потребе школске, што се тиче огрева, школског намештая и учебних средства; — да се школско зданіє заєдно са школским стварима чува од сваког квара, кои се избѣћи може и да се чисто држи;

д) дужан є распре учителя међу собом и са обштином или са поєдиним родительима изравнавати; напоследку дужан є:

е) учесће родителя и целе обштине побуђивати и подраньивати у свему што се школе тиче.

§. 4. (recte 3) ad б) Приметили недостатаке на учителю или погрешке при предаваню, то ће он учителя поучити и упутити, али штедећи га и не пред ђацима. Неможе ли учитель предавати болести ради, то ће местни управитель стећи себи особиту заслугу ако сам собом заступи болесног учителя. Ако то неможе учинити због свои свештенички послова или што му недопушта здравлѣ, то треба одма да извести о томъ дистриктуалног надзирателя школског, коме има такођер и явити кад кои учитель умре.

Дознали местни управитель, да кои учитель у своіой кући или са суседима у немиру живи или да има наклоност къ невалялству, да иде по крчмама, да се одає пиянству или картаню и т. д. то ће он гледати, да своим опоменама одма стане на пут дальим хрђавим последицама. Он опоминѣ

учителя найпре између четири ока, па ако то непомогне, опоминѣ га пред школским старателѣм и прети му да ће га, ако се непоправи, зацело явити дистриктуалном надзирателю школском; коє, ако се учитель непоправи, одма без скаког закосненя учинити има.

§. 6. (recte 5) ad в) У погледу на уредно посећаванѣ школе има местни управитель годишньи попис они, кои су за школу, сравняваюћи са протоклом крштених точно саставити и потврдиги, родителѣ на ньиову дужност да децу свою уредно у школу шилю, одрешито а улюдно опоменути и сваки повод, кои се у духовничком позиву нѣговом деси, на то употребити. Надгледаюћи посећаванѣ школско има онъ нарочито испитати повремена известія о оной деци, коя или никад неиду или небрежльиво иду у школу, па известія та потврдити, ако их пронаће да су точна, затим пак у договору са поглаварством обштинским и светским старателѣм местне школе, нарочито ако су опомене безуспешне остале, начинити предлоге ради кажненя и предати ій дотичной власти.

Тако исто треба и на то да пази, да се у нѣговой парохіи неуваћаю коєкакве недопуштене школе, па и приватне школе, коє имаю допуштенѣ од власти а спадаю у врсту народни школа, да изпуняваю све дужности, коє су на себе примиле и да никако непрекораче границе своє концесіє.

§. 7. (recte 6) ad г) Местни управитель има годишнѣ школске рачуне испитати и заєдно подписати, у управи школски основаня, као што му пристои учествовати, школска писма, фасіє о приходу и т. д. заєдно подписати, нужно повишенѣ школске дотаціє код надлежне власти предлагати и у обште на то ићи, да се и материалне потребе нѣговом непосредном надзору поверени школа обезбеде, а никако да се неоштете.

§. 8. (recte 7) ad д) Распре учителя међу собом или са обштинама, или с поєдиним родительима треба местни управитель да предупређава колико є већма могуће, па ако ій лепим начином утишати неможе, то му є дужност онда о том школског дистриктуалног надзирателя известити.

§ 9. (recte 8) ad е) Кад год школски управитель добіє прилику, увек треба важност обучаваня и добро уређени школа поєдиним родительима као и школским обштинама живо да представля, приятелѣ и добротворе за своє школе да тражи, и заслужна дела ньиова код надлежне власти да прияви. Он има осим већ уведени недельни и месечни испита такође свечане годишнѣ испите у школама са учительима држати, и ту прилику особито на то употребити, да оно изврши, што у течаю године за благо школе израдити ніє могао. Он ће се далѣ бринути, да се школска година, ако су му околности на руци, свечано почне и сврши.

§. 10 (recte 9) Све дужности, коє местни управитель у погледу на свакидашнѣ школе има, треба такођер да и код недельни школа испунява, коих уведенѣ и корисно држанѣ валя исто тако да му на срцу лежи.

§. 11. (recte 10) При целом овом деланю мора местни управитель на уму имати, да у нѣговой школской служби нема никакви средства, коя споляшнѣ приморавати могу. Све дакле што може учинити, састои се у поучаваню, ободраваню, опоминяню и укораваню. Где ова средства нису довольна, има ствар явити надлежним властима. Грамзенѣ за господарством

и сурово поступанѣ никако се неслажу са службом управителя школског. Местни управитель гледаће дакле да нарочито са старешинама школске общтине одржи добро споразумлѣнѣ, учительима ће свагда оно поштованѣ одавати, коє ньиовом званю пристои, у обхођеню съ ньима предусретаће ій са пристойносћу и любазносћу, па и при самим погрешкама ньиовим укораваће их са достоянством и благосћу без явног понижаваня. Никада се неће он са учительима упуштати у препирку и вређанѣ, него ће онде, где нађе на тврдоглавство и упорност неодложно поднети известіє вишем месту. Местни управитель валя да буде целим животом и деланѣм своим морални узор учительима и ученицима.

§. 12. (recte 11) У економским стварима школским има се местни управитель обично преко дистриктуалног надзирателя школског, и само онда, ако є опасност у одлаганю непосредно на политичну власт обратити.

§. 13. (recte 12) Непосредно предпоставлѣном дистриктуалном надзирателю школском дужан є местни управитель достойно поштованѣ и послушност одавати, политичним властима искана известія савестно доставляти и од срца око тога радити, да се напредак школе у сваком обзиру подпомаже.

§. 14. (recte 13) Школска акта, коя к званію местног управителя припадлеже, има местни управитель у реду држати, и посебно у архиви чувати.

Осим тога нађиће местни управитель у привременом упутству за управителѣ православни главни школа іошт гдикоя упутства, коя у свом делокругу с корисћу употребити може.

Школске вести.

РАЗШИРИВАНѢ ШКОЛА. 1. Препарарандия. Уза сваку препарандию нуждио є добро устроєна основна школа, да могу препаранди практично видити и сами покушаванѣм научити цео онай рад, кои ће кад на учительства дођу радити. Тога ради било є досад са сваком препарандиом скопчана по єдна главна школа. Но почем много више онаки школа има, где се сва три разреда деце заєдно уче, а не као на главной школи одлучено, и почем се у мушкой школи опет понешто другчиє ради него у женской и другчиє у помешаной него одлученой мушкой и женской, то данас сви гледе, да уз препарандию окром главне іош по єдну и од ови школа у ком се сва три разреда деце заєдно уче додаю, да би приправници не само онай на 3 и 4 разреда разложени, но и овай споєни посо и начин ученя практично видили и научили.

Ми имамо уз нашу препарандию у Сомбору добро устроєну мушку главну школу; но почем є у нас они прости школа где се сва три разреда и оба пола деце заєдно уче, много више него у други, и већи део из препарандиє излазећи учителя на оваке школе долази, то би и код нас преко нуждно било, да се низ препарандию оваке школе отворе, коє є у Сомбору іош и зато нуждно, єр за онай велики брой за школу дорастле

деце тако є мало школа, да нит имаю где стати нити их може оно мало учителя свладати, неузимлюћи у рачун, што су све школе у среди вароши намештене, те мала и неяка леца из дальи краєва у єсен зиму и пролеће, у оне кратке дане, по блату и зими до ньи ни доћи немогу.

Друго, са чим се данас све препарандиє разширую то су баште, где препаранди и прилику имаю видити и извешбати се око неге и држаня воћака, челе, свилене бубе и домаће баште са обичним расадима. И овоє нами ако не прече нег другом зацело исто тако нуждно, зато се надамо, да наша врсна сомборска правосл. обштина коя є већ више велики жртви на овай свой завод учинила неће зажалити и ово учинити, знаюћи да то ради како за корист целог народа, тако и за свою рођену децу.

Г. Реалке. Разширивањ реални школа чине данас сви разумни и практични люди тим, да уз ньи додаю како се где већа потреба види ил земљделску ил трговачку ил занатлиску катедру, или іош специялниє, где се найвише виноделство ил воћарство ил свиларство и др. ради, додаю те специялне катедре, пак се та наука теоретично и практично предає. Ово би нами нуждниє било нег другима зато, єр нигде ни єдне іош од горепоменути катедра ни школа немамо. Валяло би дакле на сомборской и кикиндской, али и на панчевачкой и митровачкой реалной школи отворити катедре за практичну економию, на новосадской за трговину, на вршачкой за занате или за виноделство, а чим околности допусте, непропустити но одма на панчевачкой и новосадской све три катедре отворити. Да ове околности што пре наступе валя само разумнии люди срчаниє овога да се прихвате, па ће одма наћи и средства и начина довольно, почем су трошкови премалени према оной користи, кою катедре ове доносе. —

3. Обичне школе. Ове школе разширую данас сви разумни люди тим, што уза сваку подижу зграде и одає за гимнастику и нарећую игралиште за децу. Али код нас ће іош сила воде дунавом проћи, док се коя обштина на ово склони, кад ни патронат єдне гимназиє неће корист овог завода да увиди, него є и ону єдну гимнастичну школицу, коя є са целим апаратом добро снабдевена била и лепо децу учити почела немарно напустио, да се уништи, па сад од године до године обећава, да ће є опет отворити.

ШТИПЕНДИЄ ЗА ПРЕПАРАНДЕ. Преосв. Владика Банбистрички основао є штипендиє за 11 препаранда на банбистричкой препарандии, и то за двоицу по 50 фт. за єдног 20 фт. а за остале по 10 фт. на годину, и троши окром тога много на исту препарандию ма да є найсиромашнии од сви угарски римски владика и ма да та препарандия ниє епископска но кралѣвска. Слава му! —

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 8. У Будиму 20. Марта 1864. Год. VI.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ѣ. В.

(Продуженѣ).

Света Литургіа разделює се на три отделеня: на Проскомидію, Литургію Оглашеныхъ или Откриту, и Литургію Вѣрныхъ или Таинствену.

А.

Проскомидія.

ПОНЯТІЄ О ПРОСКОМИДІИ И НѢНО ИМЕ. Проскомидія єстъ део Литургіє на коме се приуготовляваю дарови, што се Богу на жртву приносе. Име є то грчко и на нашемъ єзыку значи приносъ или даръ. У старо време обичай є быо да Христіяни кадъ недельомъ и праздникомъ у цркву доѣу, донесу са собомъ хлѣбъ, вино, и друго што є за Божію Службу нуждно. Хлѣбъ и вино ставляло се на жртвеникъ, и будуѣи да є обично више доношено, него што є было зарадъ Службе Божіє нуждно, зато су свештенослужтельи избирали найбольій хлѣбъ зарадъ Евхаристиє, а изъ осталыхъ вадили су честице или делове у споменъ оныхъ, кои ихъ принесоше и за кога принесоше; заостатакъ пакъ употребляванъ є за вечеру любави.

Доцніє є одреѣено за Проскомидію извѣстно число лебова, кои се Просфоре зову. Просфоре єсу лебови пшенични, квасни, округли, двосаставни, на ньима є горе изображенъ крстъ са именомъ Іисухъ Христосъ, и рѣчію коя означує Побѣду Христову. (ІС. ХС. НІКА.) Такову слику крста показао є Богъ Цару Константину Великоме у знакъ да ѣе онъ побѣдити тирана Максентія (године 312 после Христа). Петъ Просфора употреблює се за споменъ што є Іисусъ Христосъ са петъ лебова нараніо 5000 людій. (Іоан. гл. 6 ст 9. 15.)

ПРИПРАВЛЯНѢ СВЕШТЕНОСЛУЖИТЕЛЯ ЗА СЛУЖЕНѢ ЛИТУРГІЄ. За достойно служенѣ Св. Литургіє свештеносл ужители осимъ домаћега приправляня, коє се састои изъ уздржаваня одъ єла и пића, и у читаню Правила, т. є. канона и молитава предъ Св. Причешћемъ, приправляю се іоштъ у цркви овако: Они стану предъ царске двери, и моле небеснога Цара да ихъ очисти одъ сваке скверне, да погледа на ньи своіомъ милошћу и да имъ опрости грѣхе; затимъ се кланяю предъ образомъ Христа Спасителя и Нѣгове Пречисте Матере и смирено цѣливаю оба та образа, па онда приклонивши главу с' снова се моле, да ихъ Богъ своіомъ свемогућомъ рукомъ подкрѣпи у служби што имъ предстои. После тога окрену се народу и поклоне се у знакъ да ишту одъ свакога опроштенѣ, и просе да се сви притомни за ньи Богу моле. Кадъ у олтаръ уђу, поклоне се трипутъ предъ Св. Престоломъ, цѣлую Евангеліє као образъ Іисуса Христа, и самый Престолъ као сѣдалиште живога Бога и очистилиште грѣхова' цѣлога свѣта. По томъ се облаче у свештене одежде сведочећи тымъ, да кадъ красе тѣло тымъ светымъ одеждама уєдно и затымъ теже, да имъ се украси душа вѣромъ и добрымъ дѣлима. Напослѣдку умиваю руке и приступаю къ жртвенику да започну Проскомидію.

ДѢЙСТВОВАНѢ НАДЪ ПРОСФОРАМА. Проскомидія свршуе се овымъ начиномъ. Изъ прве просфоре извади свештеникъ у споменъ Господа Бога и Спаса нашега Іисуса Христа четвероугольный део, да принесе Богу у жртву благодаренія или Евхаристіє за сва добра коя намъ онъ чини, а особито за искупленѣ рода нашегъ чрезъ сына свога Єдинороднога, кои се зарадъ насъ воплотіо, и за наше грѣхе страдао и умро. С' тога се и назива овай део Агнецъ или Яганяцъ. Пре него што свештеникъ изъ прве просфоре извади агнеца, узме є онъ у леву руку, и копіємъ трипутъ є прекрсти говорећи ове речи: „Въ воспоминаніє Господа и Бога и Спаса Іисуса Христа.“ При ваденю агнца говори Свештеникъ ове рѣчи Пророка Исаіє коє се односе на страданѣ Христово: „Ꙗкѡ овча на заколеніє ведеса и ꙗкѡ агнецъ прамо стригущаго єго безгласенъ, тако неотверзаетъ оустъ своихъ. Во смиреніи єгѡ суд єгѡ взатса: родъ же єгѡ кто исповѣсть, ꙗкѡ вземлетса ѿ земли живот єгѡ.“ Ове последнѣ рѣчи изговоривши положи свештеникъ изваћеный агнецъ на дискосъ тако да страна на коіой є крстъ доће доле, а мегкана страна да доће горе, и са ове стране разрезуе га унакрстъ (крестообразно) говорећи; Жретса агнецъ Божіи, вземлаи грѣхи міра за мірскій животъ и Спасеніє. Затымъ окрене агнецъ с' печатомъ горе и с'

десне стране прободе га говорећи; „єдинъ ѿ воинъ копіємъ ребра ємꙋ прокоде, и абіє изиде кровъ и вода. У то време улива Діаконъ у Потиръ вино и мало воде, за знакъ да є изъ прободеногъ ребра Христовогъ изишла крвъ и вода.

Ово што се надъ агнцемъ ради, представля не само страданя Христова него и рођенѣ Нѣгово одъ Преблагословене Дѣве Маріє. Овакова различна значеня слажу се по томе, што се Іисусъ Христосъ зато и явіо на земльи да пострада за грѣхе людске, и већъ само рођенѣ нѣгово было є почетакъ Нѣговога пониженя, и као предсказаніє Нѣгове смрти.

Изъ друге просфоре вади се триуголный део у часть и успомену Пресвете Богородице и полаже се на дискосъ с' десне стране до агнца. Изъ треће просфоре вади се деветъ честица и то 1) у частъ Крстителя Господнѣгъ Іоанна; 2) Пророка и Старозавѣтныхъ Праведника; 3) Апостола; 4) Светителя; 5) Мученика; 6) Преподобныхъ; 7) Безсребреника; 8) Іоакима и Анне; и 9) у частъ онога Светителя чія се Литургія свршує (т. є. Іоанна Злтоустогъ или Василія Великогъ.) Ове честице полажу се с' леве стране до агнца у три реда, а у свакомъ по три. Изъ четврте просфоре ваде се честице за живе чланове цркве, коіомъ приликомъ моли се свештеникъ за здравлѣ и спасеніє православныхъ Христіяна споминући нѣке и по имену. Честице за здравлѣ полажу се ниже агнца у првомъ реду. Из пете просфоре ваде се честице за опроштенѣ грѣхова свію, кои су у вѣри преселили се са овога свѣта у вѣчностъ, и споминю се и имена упокоєныхъ Христіяна. Ове се честице полажу у другомъ реду ниже агнца. На овай начинъ Светый Агнецъ с знакомъ крста Господнѣгъ узвишує се надъ свима честицама и представля намъ Іисуса Христа, кой є са висине крста гледао на Пречисту Матеръ свою и на любимога ученика и кои є као царъ славе и таинственна глава цркве свагда окруженъ воинствомъ небеснымъ и земнымъ своихъ вѣрныхъ. Іоштъ се осимъ тога честице за здравлѣ и за упокой ваде изъ другихъ просфора, коє приносе вѣрујући. И те се честице полажу на дискосу, а саме просфоре враћаю се оныма, кои су ихъ принели.

Пошто се све ово сврши свештеникъ благосиля кадіоницу с' запалѣнымъ тамяномъ, и моли се Богу да прими милостиво благовонный кадъ и пошлѣ намъ благодатъ Светога Духа. Покадивши затымъ звѣздицу поставля є на дискосъ, и покрива покровима найпре дскосъ, затимъ потиръ, и напоследку обоє, за знакъ да

є Іисусъ Христосъ прве године живота своګъ провео у тишини и непознатъ и да є тѣло у гробу плаштаницом покривено было.

Покривене частне даре кади свештеникъ трипутъ, оддаваюћи имъ пристойно почитанѣ и у споменъ оныхъ дарова, коє источни мудраци принесоше новороѓеноме Спасителю, и оныхъ мириса', коима є было помазано мртво тѣло Нѣгово. При томъ свештеникъ благодари и слави Бога, кои є благоизволіо установити за насъ тайну Св. Евхаристіє. Нато Діаконъ позове на молитву за предложене частне дарове, а свештеникъ моли Бога Отца, да благослови предложене даре, да ихъ прими у свой наднебесный жртвеникъ, да се као благъ и човѣколюбацъ опомене и оныхъ кои даре ове принесоше, и оныхъ за коє принесоше, и да свештенодѣйствуюће учини достойнима за савршенѣ Свете Литургіє.

О ЧАСОВИМА КОИ СЕ ЧИТАЮ ПОСЛЕ ПРОСКОМИДІЄ. Докле свештеникъ у жртвенику свршує Проскомидію или и после тога читаю се у пѣвницама Часови. Часови єсу таково богослуженіє, коє є расположено по дневнымъ сатима, у споменъ найглавніихъ дела' Спасителѣвыхъ. Има свега четири часа: Первый, Трећій, Шестый и Деветый. Свакіи се починѣ с' псалмовима Давидовымъ а свршує съ молитвомъ к' Господу Іисуса. Первый часъ коимъ се започинѣ данъ одреѓенъ є да у нѣму испросимо благословъ Божіи за сва дѣла и намѣре наше, и чита се у ютру одма после Ютреня. Трећій часъ быва у споменъ неправеднога суда надъ Христомъ, и у споменъ силазка Св. Духа на Апостоле у данъ Петдесетнице. Шестый часъ значи ходъ Христовъ на Голготу, и распетіє Нѣгово, а у деветомъ напоминѣ се предсмртно страданѣ и сама смртъ Христова. У старо време побожни Христіани особито пустиньици, држалису ове часове на обашка. Садъ се трећій и шестый чита предъ Литургіомъ, а деветый предъ Вечернѣмъ. У дане пакъ Частнога Поста кадъ Св. Литургія на Вечерню быва, држе се сва ова три часа заєдно предъ Литургіомъ. Докле се ови часови читаю, треба да Христіяни побожно слушаю, да представляю себи страданія коя є Іисусъ Христосъ за насъ претрпіо, да приме къ срдцу своя тешка сагрѣшенія, и да се каю по примеру благоразумнога разбойника.

Докле се часови предъ Литургіомъ читаю, дотле діаконъ по свршетку Проскомидіє кади олтаръ и храмъ Божіи а тымъ се означава таинствено изливанѣ благодати Светога Духа на Христіяне кои су с' вѣромъ и любави у храмъ Божіи на Св. Литургію дошли.

(Продужићесе.)

Доситей Обрадовић.

(Єдно животописанѣ. Стариой деци за читанѣ).

(Продуженѣ.)

ЦАРИГРАД И ВЛАШКА. „У Марту уђем у лађу за Цариград. С' мои Хиотци добиєм у Цариграду стан близу цркве Софиє и близу цареви дворова. Они ме проведу свуда по Цариграду, по мору и суву, али ко ће ту величину града обићи. Одем и познам се и у Патрияршии, и ту ми обећаю одма после Ускрса наћи кућа, где ћу даваући лекциє у француском и талиянском єзику моћи много пиястра заслужити. Али се велике неделѣ появи опет куга. Стра и ужас увати све. Аратос ти Цариграда помислим я, ако ме счепа куга; на част ти сви пиястри. Она нимало за шалу незна нит мари, што я іош нисам Париза ни Лондона видио. Одма скупим мой пртљаг па беж на море, било куд му драго. Прва лађа на кою наиђо иде у Галац и у ньой само єдан путник неки польски прелат, кои у Цариграду турско роблѣ одкупльиваше. Кад овом реко, да знам латински, грчки и влашки: „о карисиме! рече ми, Бог и моє молитве су те овамо довеле!

Противан ветар задржи нас 20 дана у Дарданелама и єдва 25 Априла у црно море уђосмо. Тай дан летисмо као на орлови крили; али се под вече помами ветар и море побесни; почеше нас таласи дизати у висину, реко би, одосмо живи у небо; а кад нас доле бацаше, тога опет летеня и сиясета, —шта є бездна и пропаст према овой куд ми пропадасмо! па она страшна шкрипа и крика грађе од лађе, чудо како се сва неразглави. Ко се неуме Богу молити, нека на море иде. Кадгод пођосмо у вис, а мой ти прелат чита брзо брзо, реко би с' морем се утркує; а кад доле летисмо, онда га стаяше вика: Карисиме! одосмо, пропадосмо! Већ ми є био досадио питаући: „шта они озго говоре?“ Колика страота беше, морао сам се вики и плашньи нѣговой готово смеяти. Око поноћи попусти ветар; онда ти се станемо ми инатити. Викне прелат на мене: а ниє ти жао, да те рибе поєду! — Я. Шта га сам я риба изео, ниє чидо, да и оне мене єдаред изеду.— Он. Али су рибе за човека, а не човек за рибе.— Я. Ако се само овде утопимо, онда ћемо баш ми за ньи бити. Душа моя знам да ниє за ньи, а то ми є доста; а тело та црви изели та рибе, све єдно ми.— Он. Дакле ти сву ову страву за шалу држиш? Я. Та боим се и я, ал да ми є могућно баш ни мало небоятисе, много би паметнии био, єр ми овде стра баш ни мрве непомаже.— Он. Зар ти за смрт баш ни мало немариш?— Я. Марим и те

како, а да зашто сам из Цариграда утеко; ал ми овде моя марня непомаже. Ко год се смрти бои живи у горем страу него зец, єр се сваки Божии дан умрети може.“

Тай дан дође лађа из мора у Дунав и у Галац. У Галацу нађе Доситея єдан од први молдавски боляра и упути брату свом за учителя француског єзика. Одатле оде Доситей са своим ђаком у Яш и буде од те благородне породице красно примлѣн и плаћен. Ту добиє іош и синовца молдавског митрополита на лекциє и цело є време проводио са митрополитом, толикога є овай облюбио. На друго пролеће оде са свои ученици у Роман: „како сам овде пролеће и лето блажено провео, ниє ми могућно описати!“—

НЕМАЧКА И ФРАНЦУСКА. У єсен пођу каравлашки трговци у Липску „а я 300 дуката у џепу; ево дакле — помислим, оно давно желѣно време у Немачку и далѣ поћи. Молише ме, да останем у Влашкой. Не нипошто. Осладиће ми се новац, па оста ту до гроба.

При полазку наложи романски епископ Доситею, да се у Саксонии прими надзирательства нѣгова два младића, кои тамо на науци беше. Тако се крене Доситей из Влашке, прође кроз Львов, кроз Польску и Шлеску. У Бреслави задржи се 7 дана и отуд дође кроз Липску у Халу на оно славно свеучилиште, где предпоменуте младиће прими.

У Хали оде Доситей одма и упишесе у ђаке, те пође слушати високе науке, о чем овако вели: „Гледећи у овом стану Божествени наука, где се више од иляде млађи и старии люди уче, и сва красна и благородна душевна способства просвећую, и сравнюћи оба места и люде са красном ал под варварством стенюћом Арбанаском, Србиом, Босном, Ерцеговином, често сам сузе лиюћи уздисао: Кад ће у оним красним земляма оваки училишта бити; кад ли ће се и она младеж оваким наукама напаяти! Гледећи какве се красне књиге овде сваки дан пишуи на свет издаю жалост ме є нападала, како є код нас!

Ту се сети Доситей іош у Далмации зачете желѣ, да є крайна нужда, да се шта и за нас Србе а на простом народном єзику напише и изда. У овой намери пређе на пролеће у Липску, где окром свеучилишта као и у Хали іош и славенску књигопечатню нађе. Овде посећуюћи школу напише Доситей године 1785 живот и приключения, ону свою славну и пуну науке књигу. Идуће године напише Савете здравог разума, у кои-

ма накратко и напросто изложи основе наравонаучне философиє. Тако, и у том проведе две године. Хтеде и трећу годину ту остати, али се поплаши, да ће остати без новаца, па како ће у Париз и Лондон; зато преда своє ђаке трговцима из Яша, и нађе єднога друга Талияна, те оде с' њим у Немачку.

Путуући пређе различне државе, многе градове и многа она лепа места немачка. У дивном граду Франкфурту задржи се 4 дана прегледаући град и његову околину. Исто тако прегледа и Манхайм и дође у Страсбург. Ту опет разгледа свеучилиште, па после преко Лунвила и Нанса дође у Париз: „Париз ме є задржао три неделѣ дана, и да сам се мого поуздати у кесу остао би и 3×3 месеца, па неби ни то доста било. Триста година кад би живио имао би туда шта гледати. Пет дуката сам дао само момку, што ме є по Паризу водио. Ту се ишло сваки Божии дан од ютра до мрака. Видио сам краля и кральицу у Верзалю и видио нови Ловр, дворове француски кралѣва, кои коштую милионе, право чудо на овоме свету, па половина є тога дивног здания одређена за библиотеку и за академию високи наука,— тако найизображении цареви сами своє дворове уступаю и посвећую наукама.

„Како ми є жао било из Париза поћи, ал што ћу! Какви би красни књига ту мого накуповати! Ту сам на књиге гледећи први пут у животу зажалио, што немам новаца!“—

(Свршиће се).

Срби у Угарской.

(За читанѣ старной деци.)

(Продуженѣ.)

СРБИ У ХРВАЦКОЙ. Као што се после битке косовске Срби из Србиє у Срем и Банат, исто се тако особито после падения Босне год. 1463 из Босне, Ерцеговине и Арбанаске изселяваше у Хрвацку под заштиту християнски кралѣва.

Године 1469 продрше Турци први ред у Хрвацку и оплѣне є. После упадаше више реда пустошећи найрадиє оне пределе, што данашњи вараждински и карлштатски генералат сачиняваю, тако да од оно доба и име пустиня добише.

Да се те пустинѣ населе одпусти их угарски краль Матия за прибежиште народу из они страна; а да би га што више амо

примамио даде им слободу вере и сва права, што их остали грађани имаше, и остави њиове собствене капетане; те тако будне онай предео за кратко време пун српски насеобина, кое неко време онде мирно од Турака и њиовог насиља осташе.

Али кад Турци после муачке битке и Угарску на све стране заплћнише, онда и ове српске насеобине пропадну. Турци поново и ова селишта попале, те предео овай остане поново пустиня. Но наскоро затим доселе се под цар Фердинандом I. нове српске насеобине и бияху цару од велике користи. Они добише од цара те землѣ под тим условлѣм, да довек войници буду и да цара од сви неприятеля бране, кое ови найсавестние и найвернице свакад извршиваше, вернице него икои други цареви бранитељи. Одма чим амо прећоше протераю Запољина бана Кеглевића и утврде царева бана Бићана, и зато одма год. 1564 од цар Фердинанда I. лепе повластице добию.

Под царем Максимилияном дођу опет нове српске насеобине из Босне, бежећи од крвног насиља турског, да се из ове стране душманину своме згодние свете.

Под цар Рудодфом дође опет више иляда породица српског народа са своим славним войводама Вуковићем и Беяшиновићем. Тада пређе и митрополит Гаврило са 70 калуђера и сви се настане около опустошеног манастира Марче, коег іош оне прве насеобине дигоше, ал Турци разорише, те митрополит поново диже и обнови.

И ови Срби као и они у Деспотини воеваше славно за цара не само противу Турака, него и противу сви остали унутрашњи и споляшњи цареви неприятеля. И ови чинише у свима боевима небройна и велика юначства, већа вальда нег деспотовци, и задаваше неприятельима царевим іош већи стра. Найславние име стекоше ови горњокраишки Срби у тридесетогодишнѣм рату. Они год. 1626 разбише под ђенералом Валенштайном лутеранску войску код Десаве; и разбише под истим ђенералом год. 1631 код Подлвица оног силног шведског краля Густава и многе Шведе заробише. Они опет разбише Шведе год. 1632 и уватише њиове ђенерале Банера и Ерцега Бернарда живе. Исто се тако славно борише год. 1633 код Олдендорфа и код Лигница. Они код Нордлинге први у Шведе юришише те их разбише и њиовог ђенерала Хорна жива уватише. Исто се тако славно борише код Райнфелда год. 1638, код Райхенбаха год. 1639, код Волфенбитла год. 1661,

код Тутлинга год. 1663, код Виртенберга и на више други места, и на сваком сукобу било у маньим ил већим насртаима или главним биткама непрестано Шведе и оне ньиове найсилниє и найславниє войводе узбияше и тукоше, — и да ньи небеше, ко зна како би рат онай по наше царство и римску цркву испао.

(Продужиће се.)

Искрице за воспитателѣ.

ШТЕДЛЬИВОСТ. Штедльивост є свойство од неоценѣне користи. Има л' оца ил матере, кои се непоплаше, кад своє дете у свет пуштаю, а незнаю, дал уме новац чувати. Шта га се случаєва сваки дан догађа, да лакоум поступак с' новцем упропасти не само єдинце люде него читаве породице.

Срећом те имамо средство научити децу и младеж на штедльивост. Никад нећеш наћи, да и онай новце лакоумо расиплѣ, го их с' муком стиче. Ко є дакле рад да научи децу новце чувати и штедити, нека их с' малена учи своим трудом и радом новце заслужити. А дечии радови даю ти сваки час прилику, да их са коіом крайцаром наградиш. Тако ће се за кратко време почети са своіом штедионицом поносити, и онда ће сасвим другчиє сваку н. п. кньигу, икону, мапу, бритвицу, перо и другу ствар чувати, за кою су свой новац издали, кои су читаву годину прикупляући чували.

Многи ће помислити: ал тим ће изаћи деца тврдице. О том можеш мирно спавати. Никад ниє тврдованѣ свойство младости било.

Мале девойчице валя што раниє приучавати домоводству, чуваню и неги свои млађи сестрица и браће. И за ово могу им се мале награде давати. Само валя са овим поклонима новаца пажльив бити и увек тако ствар удесити, да поклон заслуже, а никад да га без заслуге не добию.

Чим є можно валя удесити да деца све што им треба од тога свог новца себи набаве и да о свом иманю точан рачун воде. А нека се нико неплаши, да ће овим деца изаћи тврда и немилостива. Деца исто тако радо милостинѣ даю, кад знаю шта даю, као и штедльиве газде и газдарице, кои су баш у чиненю милостиня найподашнии.

РЕД. Чим деца ногом пођу валя их научити да све своє ствари, сиграчке, кньижице и др. сама спреме и на своє одређено место ставе. Нипошто ти за ньима неспремай, ни допусти да други ко спрема, чим деца само то учинити могу. Неучи их на слуге. Али и нипошто неодпусти, да их какогод потуре ил смамуляю ил да ставе где нетреба и где ия место ниє. Нетрпи нипошто на ньима одчупану дугмад, одеране пантльике и др. Мале новчане каштиге найудесния су средства противу сваког нереда. Єдна собом стечена крайцара болѣ их од зла одучи него икоє друго средство.

О ДЕЧИЈОЙ ИГРИ. За малу є децу игра у слободном воздуху єдна од найвећи потреба за живот. Игра є дечиє право, и то є сваком паметном родителю тако свето, да никоме у то дирнути неда. Игра є прва школа малой деци; више науче у игри нег што ко замислити може. У игри им се развиє тело и ум већма него што у оним првим годинама детиєг живота икои учитель то учинити уме.

Найболѣ су оне игре, у коима се деца непрестано мичу. Коє игре деца найрадиє имаю, ако само нису опасне, нека те и играю и нека им се нико у то непача. Само єдно изятиє има, а то су оне игре, коє иду на добитак. Те им нипошто допуштати нетреба. Са тим играма усели се с малена у ньи склоност на хазартне игре, коє сваког доцниє упропасте, а децу одма с' малена укваре, єр се науче у ньима варати и лагати, а после и свако друго зло.

Найболѣ су оне сиграчке, с' коима се дає найвише коєшта радити. Са играчкама оштре деца свою памет и вештину. Сиграчка мора дакле за то удесна бити; ако ниє, оно є деца до кои час побаце, па макар она другчиє найлепша и найскупоцения била. Отуда су лопте за трчаћу, а она повећа коцкаста дрвца за седећу игру онолико деци мила.

Има их многи невештака, кои малу женску децу мучи с' плетивом, само да их научи, да на миру седе; а баш мала деца нетреба на миру да седе, ван кад се трчећи уморе. Плетиво научи свака чим за то дорасте.

Чим дорасте нека одма и мушка и женска деца уче гимнастику и нека уче играти, али на такозване дечиє балове нека их само онай води, ко є рад од ньи будале да начини.

Тумаченѣ пословица.

НЕОДЛАЖИ НА СУТРА ШТО ДАНАС УЧИНИТИ ВАЛЯ. Увек яко греши, ко свой посо на сутра одложи, а данас га свршити валя. Зашто? Єр ко зна, оћел' сутра имати каде свршити га, оћел' до сутра и живити. Сваки дан има и свой свакидашньи посо, па одложећи данашньи посо мораш одложити и сутрашньи и прексутрашньи и тако започетом одлаганю никад края неувати. Све (валя) у своє време (да се сврши), тако пословица вели, зато свршуй данас, што є за данас наређено, єр ћеш одлагаюћи сам себе у неволю сломити, баш као оно ђак, кои свакидашню лекцию свою ненаучи, те после каран и срамоћен буде. Али найвећма греши онай, кои неправду кою учини, па треба да є поправи, а он одлаже, или онай, кои сам на себи шта поправити има, па одлаже, држећи: има том времена. Ништа нема теже, него кад тога изненадна смрт увати, па мора на суд ићи са таким на души теретом, а могога є одавно с' душе своє свалити. Сети се дакле, па неодлажи на сутра што данас свршити валя. Има сваки дан и свою задаћу, а одлаганѣ доброга дела увек є свакога тешко закаяло; чини дакле одма шта чинити имаш, време бежи, утеће ти и превараће те.

НЕПРАВО ТЕЦИВО НА ТРЕЋЕ КОЛЕНО НЕСЛАЗИ. Варанѣм, крађом ил другим коим непоштеним начином стечено благо зовесе неправо тециво. Никад то благо недонесе благослова, него ћеш іош видити, да сваки, кои се таким начином брзо обогати іош брже осиромаши и пропадне, и може се слободно рећи, да є проклета свака она крайцара, коя с' преваре дође, и редак варалица, крадљивица ил цинцар кои новце и благо своє на своє унуке сведе, а ако и сведе дуго нетрає, него се іош и она пословица на нѣму врши, да неправо стечен грошић право стечену форинту упропасти, т. є. уз неправо тециво пропадне и право. Пази дакле, што течеш, да поштено и право стечеш.

ПРАЗНО БУРЕ ЗВОНИ. Ко оће да позна, єл' буре пуно ил празно, он га куцне, па одма зна: што већма звони то є празниє, пуна бурад незвоне. Исто є тако са людма пуне и празне главе. Што кои човек више знаня има, то є смернии и манѣ вике прави, а незналице су обично найвеће хвалциє,— праве више вике нег праз-

на бурад, а кад дође да покажу шта знаю, онда се посведочи пословица, да празна бурад звоне, и да є сваки хвалция празна ћупа. Исто то посведочава и она пословица: коя кокош много какоће, мало яя носи. Обе ове пословице даю се пренети и на вредне люде. Вредан човек живи у миру и тишини, без вике и хвалѣня, а найневреднии и найпразнии найвећма се размеће и тура и гура, и рад би од себе Бог зна шта начинити; он є кои непрестано ларма, шта є све починио, и превари с' почетка многог, док га непознаю и невиде, да є шупаль и празан као и оно буре, што звони.

Ярац и лисица.

Жедан ярац скочи у єдну подублю рупу, да се онде на извору воде напиє. Кад после наполѣ изаћи хтеде тек онда опази, колико є рупа и стрма и дубока. Сва мука да наполѣ изађе беше узалуд. У томе наиђе лисица, па чувши ярца како у рупи ядикує надвирисе и рекне: Будало! да си пола памети имао као браде, неби пре у рупу силазио, док не би премислио, како ћеш и изаћи.

Жаба и миш.

Миш имаде преко воде прећи, ал неусудивши се напливати замоли жабу, да му помогне прећи. Невалялица жаба рекне: привежи свою ногу за мою, па ћу те превести. Миш нађе подужи конац и учини; а кад ниплиаше стане жаба гнюрати, да миша у шалу намучи. Али док се овай браняше опази их рода, те налети и уватившн за конац извуче обоє на полѣ, где се миш избави, а жабу рода прогута. Тако се неискреност готово увек наплати.

Жаба и рибе.

Млади жабац кои тек од неколико дана грло стекао беше стане се из петини жила дерати. Мимо нѣга пролазаху силне рибе ћутом ни гласка од себе недаюћи. Жабац се стане ругати рибама и њиовом ћутаню, на коє ће му єдна штука рећи: право би имао, кад би сваки глас и вредан био да се чує, али тако ниє; смерно є ћутанѣ свакад болѣ нег празно блебетанѣ, и многи би, да зна како є празно брблянѣ досадно и несносно волио ћутати нег брбляти.

Школске вести.

ОТЛИЧИЄ. Нѣг. Величество изволило є нашега заслужнога и обште уваженог професора на загребачкой гимназии Ј. Векослава Бабукића у признанѣ нѣгови у струци школской славно познати заслуга орденом Франц Јосифа отликовати.—

ШКОЛСКИ ИЗПИТИ. Полгодишњи изпит на главной школи у Ђакову држани су последњи неделя прошлог месеца. Први дан био є изпит у девоячкой школи из науке вере, библични припова́дака, историє црквене и св. евангелия, а други дан из остали наука. На свима изпитима председавао є високоуважени бискуп сам собом, и том є приликом на 60 найприлежниє деце лепим школским књигама обдарио. Сва поглаварства духовна и мирска била су при той свечаности у пуном брою заступлѣна, а исто тако є било и за душевни напредак своє деце заузети родителя много ту. У знак свога особитог задовольства са напредком школе изволио є преузвишени г. бискуп све учителѣ после свршени изпита к' себи на част позвати.—

МИЛОСРДНИ ДАРИ. Г. Г. официри, чиновници и грађани у Госпићу договирилису се и скупили су пред Божић преко 100 фт. те их поклонили сиротой школской деци на своіой реалной и главной нормалной школи. Велика им хвала на томе лепом дару, а већа слава на томе заузиманю око напредка школе; камо та срећа, да се тако свуда чини!—

ЕКОНОМСКА НАУКА У ПРЕПАРАНДИИ. На шлезком земальском сабору заключено є, да се у њиове препарандиє у Тропави и Тешину заведе економска наука и да се даде награда 50 дуката, ко напише економску читанку за народну школу.—

ПРАКТИЧАН КУРС О НЕГИ ВОЋА. Земальски сабор у дойной Аустрии наредио є, да се на Клостернайбуршкой виноделской школи држи кратак практичан курс о неги воћака за учителѣ, и установио є на то име 10 штипендия по 40 фт. за одлакшанѣ трошкова учительима кои на курс дођу. По плану коєг є директор виноделске школе начинио даваће се тай курс сваке године и траяће 14 дана. Сви кои су ради били штипендиє добити ималису се до 15 Марта приявити. Курс тай држаће се ове год. од 5 до 19 Априла.—

НАГРАДА УЧИТЕЛЬИМА. Генерално економско друштво у Бечу издало є прошле године награде за негу воћака, где су и неки учитељи добили, и то двоица по 50 фт. четворица по 40 фт. петорица по 30 фт. и четворица по 20 фт. коє што су дивляке засађивали и њи облагороћавали, коє што су науку ову са особитом ревносћу деци предавали.—

ГИМНАСТИКА У НАРОДНОЙ ШКОЛИ. У дойно аустриском земальском собору поведено є питанѣ о томе, да се заведе гимнастика као облигатан предмет за све народне школе, и предато є петорици чланова, да о томе свой извештай и предлоге поднесу, па надатисе є, да ће до скора налог министерияльни изаћи, и ова по телесно изображенѣ деце врло важна наука у све школе завести.—

ШКОЛСКИ УСТАВ. Међу земљама коє се своим школским уставом поносити могу стои велико войводство Олденбург на єдном од први места,

Ту има свака обштина свой школски одбор, у коєм и по єдан учитель ког остали изберу свою столицу има и глас. Исто тако има и у диштриктском и у земальском школском одбору по єдан од учителя ког остали изберу свою столицу и глас. Ту има наређено за учителѣ стално повишаванѣ плате по годинама службе. Ту неможе учитель са службе сметнут бити без суда у ком и учитељи суде. Ту добию учитељи после 40 а по нужди и после 30 година службе целу плату за пензию, а њиове удовице и сироте имаю исте оне помоћи од државе као и остали државни чиновници.—

ЗЕМЛЂЕЛСКА НЕДЕЛЬНА ШКОЛА. У Сигмаринги изашла є прошле године кралѣвска заповест о прекой нужди землѣделске недельне школе као найважниєг средства, да се подигне благостанѣ па тим и изображенѣ народа, и одма су у свима обштинама установлѣне ове школе, коє данас на велику ползу народа раде; уєдно су позвати сви чиновници, обштински начелници, свештеници и учитељи, да све можно употребе, па да и стариє люде на ове лекциє приволеваю.—

ЖЕНСКА ПРЕПАРАНДИЯ. У войводству Готи наредила є државна влада, да се отвори женска препарандия, где ће се женске за учительство изображавати. Наређен є курс од две године; на свршетку течая има се строг изпит одржати, где ће она, коя га добро издржи сведочбу добити, да є способна за учительку, па да се тим може на упразнѣно учительско место за учительку тражити.—

ЕКОНОМСКИ КУРС ЗА УЧИТЕЛѢ. На виртембержкой великой економской школи у Хохенхайму дає се од неколико година сваке године мали месечни практични курс за учителѣ. Ове године било є 22 учителя на нѣму. Ту се сваки дан од 8 до 12 сати дає наука о познаваню землѣ, о ђубрету и ђубреню, наређиваню поля, реду сеяня, о землѣделским оправама, о скотоводству, виноделству, воћарству, свилоделству, челарству и др. а по подне обилазе поля, вртове и др. разгледаю оправе, стоку и природословне збирке.—

ЧЕЛАРСКО ДРУШТВО. У великом войводству хесенском склопило се друштво челара и издає сад челарски лист, ког сваки члан (има их на 800) gratis добива. Сваки члан прилаже годишнѣ само по 30 новчића. Почем є нега челе врло леп извор прихода, то су готово сви свештеници и учитељи у то друштво ступили и пример осталом свету даю.—

ПЕНЗИОНАЛНИ ФОНДОВИ. У Хехинги и Сигмаринги завелису учитељи фонд за се и за своє удовице и сироте, у кои сваки чим учитель постане 10 процената од своє єдногодне плате єдаред за свагда уложи, а после сваке године само по 2 фт. додає. Тай фонд, кои є од скора постао има данас 24000 фт. капитала и дає удовицама по 70 фт. на годину помоћи.

Окром овог завелису фонд на помоћ болесни учителя и имаю на 12000 фт. скуплѣна капитала.

У Триєру има фонд за учитељске удовице и сироте на 900,000 фт капитала.

Виртембержки пензионални учитељски фонд има 1,068,000 фт. а фонд за њиове удовице има 364.000 фт. капитала.—

ПРИЛОЗИ УЧИТЕЛЬИМА НА СКУПОЋУ. Финанциски одбор вароши Беча у договору са школским одбором наредио є, да се учительима народне школе у Бечу и ове као и ланьске године на данашню скупоћу даде у помоћ прилог и одредио є у то име 37000 фт.—

ПОКЛОНИ УЧИТЕЛЬИМА. Обштина Хамбор у Прайской наредила є свом старцу учителю на дан славе нѣгове 40 година службе, да одсад целу плату свою у покою без икоє више службе вуче докгод є жив.

Обштина Метинг у Прайской поклонила є свом учителю на дан славе нѣгове 25 година службе окром други ситнии поклона єдну државну задужницу у вредности од 600 талира.— Све ово, ако є и далеко од нас вредно є да се овака дела свуд хвале и разносе.—

ЄВРЕЙСКИ ШКОЛСКИ ОДБОР. Код кр. наместничства у Будиму позвани су 10 повереника єврейског народа из Угарске, да се светую о преустроєню свои школа. Међу одборницима има 3 рабина 1 лекар и 6 трговаца. Они су ово дана своє седнице започели и светую се, да од камата оног 1½ милиона форинти, што є прошли година на цел култуса покуплѣно заведу єдну богословску школу у Пешти и окром оне у Пешти іош єдну препарандию у Темишвару; далѣ ће се световати, како ће своє диштриктуалне школске дирекциє наредити и школе преустроити.

Попунѣна учительска места.

У Будимской диєцези:

У БУДИМУ: наименован за привременог учителя Константин Николић. Изучио є богословию, препарандию ниє. Тражили се іош: Васа Урсић и Младен Ћирић.

Наређено од кр. Намест бр. 20264 о. г. да се месеца Юлия поново стечай разпише.—

У темишварской диєцези:

БОЧАР. Наименован Илия Алексић; изучио є основне школе и препарандию. Положио є практични учительски изпит. Тражио се іош и Јосиф Шевић.

Одобрено од кр. Наместничства бр. 90659 ех 1863 без приметбе.—

ЂИР. Наименован Симеон Савић; изучио є препарандию; био є учитель у Гаю, Диняшу и Гаду 15 год. Ниє се тражио више нико.

Одобрено од краль Намест. бр. 80321 ех 1863 без приметбе.—

КУМАНИ. Наименован Петар Фогараш; изучио є две реалне класе и препарандию; проглашен, да є способан за учителя на основиой школи. Тражили се: Сава Райковић, Мияйло Поповић, Паво Дамяновић (кои є међутим за Сентомашког учителя наименован) Јован Бакић, Стеван Карановић, Милош Јоановић и Јосиф Шевић.

Одобрено од краль. Намест. бр. 90656 ех 1863, али уєдно примећено, да се требало између ови 9 просителя пре сви остали на Јована Бакића и Саву Райковића као найболѣ обазрети, ма да их обштина ниє предложила.—

СИРИГ. Наименован Велько Поповић; изучио є 4 гимнас. класе и препарандию, проглашен да є способан за учителя основне и нижи класа главне школе са препоруком. Ниє се више нико тражио.

Одобрено од краль. Намест. бр. 86842 ex 1863 без приметбе.—

ФЕНЛАК помешана србско романска школа. Наименован Єфта Вуя; изучио є главну нормал. школу и препарандию у Араду; способан за учителя основне школе. Тражило их се іош петорица, али ниє ни єдан и србски знао.

Одобрено од краль. Намест. бр. 1699 ex 1864 без приметбе.—

ЧОКА. Наименован Сава Петровић; изучио є основну школу и препарандию год. 1843. положио є практични учительски изпит год 1859. способан за учителя основне школе. Ниє се тражио више нико.

Одобрено од краль Намест, бр, 99125 ex 1863, али накнадно, пошто є сведочбу о учительском изпиту накнадно поднео.—

СОКА. Наименован Јован Јоцковић. Изучио є основну школу и препарандию год. 1841. Ниє се тражио више нико.

Од краль. Намест. бр. 82971 ex 1863 потврђен само за суплента и наређено, да с' концем школске гндине 1864 учительски изпит у Сомбору положи, другчиє да се конкурс поново разпише.

Накнадно є доказао, да є учительски изпит положио, и тим овай услов престає.—

ЧАКОВО. Наименован Светозар Миладиновић; изучио є 6 гимнас. класа и препарандию. Способан за учителя на основной школи. Тражили се Дмитар Бакић и ђорђе Богосав.

Одобрено од кралв. Намест. бр. 13338 ex 1864 без приметбе.—

НОВИ СЕНТИВАН. Наименован Сава Райковић; изучио є 4 гимнас. класе и препарандию. Способан за учителя основне школе са препоруком. Ниє се тражио више нико.

Одобрено од краль. Намест. бр. 11636 ex 1864 без приметбе.—

САРАВОЛА. Наименован Владимир Вуић; изучио є нормал. школу и препарандию у Араду. Тражили се ђорђе Богосав и Никола Аћимовић.

Оставлєн од краль. Намест, бр. 72083 ex 1864 само као суплент, єр ниє србску препарандию изучио, и наређен да на краю школске год. 1864 учительски изпит у Сомбору положи, другчиє да се конкурс поново изпише.

Нови прилози на фонд школског листа.

Ј. Дмитар Косић учитель муачки 2 фт.
Правосл. обштина мединска 2 фт.
Ј. Паво Максимовић учитель веменски 1 фт.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнєг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралєв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 9. У Будиму 31. Марта 1864. Год. VI.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ѣ. В.

(Продуженѣ).

Б.

Литургія оглашеныхъ.

ПОНЯТІЄ О ЛИТУРГИИ ОГЛАШЕНЫХЪ. Литургія оглашеній назива се онай део Литургіє, на коме є у првенствуюћой цркви дозволѣно было присутствовати оглашенима, каюћима се, шта више и самимъ єретицима и язычницима (4. картаг. сабора правило 84). Она се састояла с почетка изъ пояня псалмова, читаня свештеныхъ књига, пастирскихъ поученія и молитава за оглашене, и звала се „Обште молитве". А кадъ є у цркви нестало оглашеныхъ, онда су у саставъ ове Литургіє ушле пѣсме и молитве, коє се и данасъ употреблюю.

ДУХОВНО ЗНАЧЕНѢ. По отношаю къ земальскоме животу Спасителѣвомъ на Литургіи оглашеныхъ споминю се догађаи одъ воплоћеня Нѣговогъ до страданя.

ПОЧЕТАКЪ ЛИТУРГІЄ ОГЛАШЕНЫХЪ. Литургія ова починѣ се овако: Одкрива се завѣса са царскихъ дверій, и свештеникъ с' діакономъ стоєћи предъ частномъ трапезомъ призиваю Утѣшителя Духа истине да се сиђе на њи, и да ихъ очисти одъ сваке нечистоте; затимъ потихо славе рођенѣ Христово ангелскомъ пѣсмомъ: „Слава въ вышнихъ Богꙋ, и на земли миръ въ человѣцѣхъ благоволеніє." и рѣчма цара Давида моле Господа да имъ даде силу, да могу достойно проповѣдати славу нѣгову. Потомъ діаконъ добывши одъ свештеника благословъ изилази предъ царске двери и велегласно рекне: Благослови владыко, позиваюћи тымъ служећега свештеника, као старѣшину, да службу Божію започне. Свештеникъ одговара на

овай позивъ прославлянѣмъ свете Троице: „Благословено Царство Отца и Сына и Святаго Духа, нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ,“ кое значи благословлѣно, славлѣно нека буде царство Отца и Сына и Светога Духа, садъ и свагда и на вѣкове вѣкова. Ово говорећи подигне свештеникъ Евангеліє и ньиме прекрсти частну трапезу, у знакъ тога, да є таинство Свете Троице роду човѣческомъ найболѣ откріо Іисусъ Христосъ у своіой науци.

Народъ на ово одговара „Аминъ,“ кое значи „Тако є,“ истина, или нека буде.

ВЕЛИКА ЕКТЕНІЯ. За овимъ слѣдує велика ектенія или продужено моленѣ, кое се састои изъ 13 прошенія, одъ коихъ прво садржи у себи упутство како намъ се валя Богу молити; другихъ дванаєстъ опоминю насъ, шта треба да одъ Бога молимо а последнѣ побуђує насъ да себе и своє молитве с' пуномъ отданошћу препоручимо Богу.

Редъ и садржай овыхъ прошенія єсть слѣдуюћій:

1. Миромъ Господу помолимся. То значи, да смо се у Храму Божіємъ дужни молити у миру и у тишини и са спокойствомъ духа; да се неповодимо за грѣшнымъ мислима и осећаньима, да се оканемо све суєте, па да приберемо своє мисли и сви сложно и єдинодушно, с' узаймномъ любави и праштаюћи увреде, што єданъ другомъ нанесосмо, да се Богу помолимо.

2. О свышнѣмъ мирѣ и спасеніи душъ нашихъ. . . . Помолимо се за миръ што є одозго, то єсть за миръ с' Богомъ, кога мы своимъ грѣсима тако често вређамо, и с' коимъ се само тако примирити можемо, ако намъ онъ одозго даде примиреніє, ако насъ помилує, ако намъ даде свою благодетну помоћъ и спасеніє, за кое намъ пре свега валя молитисе.

3. О мирѣ всегѡ міра, — да буде тишина и спокойство по цѣломе свѣту; о благостояніи святыхъ божіихъ церквей, — да цркве Божіє буду у доброме стању, да небуде међу христіянима раскола и невѣрства, да међу свима нама цвѣта вѣра и животъ богоугоданъ; и ѡ соединеніи всѣхъ — молимо се да бы сви кои Христа признаю вѣровали и живили по нѣговой науци, и састављали єдно обштество, кое се оживлява єднымъ Духомъ истине.

4. О святѣмъ Храмѣ семъ и съ вѣрою, благоговѣніємъ и страхомъ Божіимъ входящыхъ въ онъ. — За овай светый домъ Божіи да бы га Господъ сачувао одъ невалѣлыхъ людій, и одъ сваке бѣде, и за све оне люде, кои съ вѣромъ, побожношћу и страхомъ

Бошіимъ долазе у овай храмъ, Господу помолимо се. Овымъ се уєдно и напоминѣ како намъ валя у цркви бавити се.

5. О свѧтѣйшемъ Патріарсѣ нашемъ, и ѡ преосвѧщенѣйшемъ Архиєреи нашемъ, — за висше пастире духовне, кои управляю црквомъ, насъ уче вѣри, и моле се Богу за своє стадо; — честнѣмъ пресвутерствѣ, за частне и великогъ почитаня достойне свештенике, кои свршую свете тайне и руководе насъ къ вѣри и богоугодномъ животу; — во Христѣ діаконствѣ; за діаконе, свештеничке помоћнике при одправляню свете службе; — ѡ всемъ причтѣ и людехъ, за пѣвце, чатце и служителѣ црквене, и за све люде, за савъ народъ Господу се помолимо.

6. О всепресвѣтлѣйшемъ и державнѣмъ Императорѣ; за найсвѣтлієга и могућнога цара, землѣ поглавара и отца отачбине наше, кои се за све насъ стара и брине — ѡ всей палатѣ, за дворъ илити за министерсво и свѣтско правительство, за све свѣтске власти царске, коє помажу цару у управляню; и о воинствѣ єгѡ, и за войску цара нашегъ, коя брани св. цркву, и отачбину нашу одъ непріятеля' и бунтовника'.

7. Ѡ посокити и покорити подъ нозѣ єгѡ всѧкаго брага и ꙋпостата . . . Да помогне Господъ нашомъ свѣтломъ цару, и да покори подъ ноге нѣгове свакога непріятеля и противника, како бы мы у тишини и изванъ сваке опасности у постойбини нашой живити могли.

8. О градѣ семъ, и всѧкомъ градѣ и странѣ, и вѣрою живꙋщихъ въ нихъ . . . За овай градъ, и за свакій градъ и предѣлъ гдѣкодъ живе люди и гдѣгодъ потребую Божіє помоћи, и за све кои с' вѣромъ у Бога живе ма гдѣ было.—

9. Ѡ благорастворенїи воздꙋхѡвъ. За чистъ и здрвъ воздухъ молимо се Богу, єръ одъ тога зависи животъ и здравлѣ наше; — ѡ изобилїи плодѡвъ земныхъ, — за изобилностъ земальскихъ плодова с' коима се ранимо мы и животинѣ; — и ѡ временехъ мирныхъ . . . да буду мирна времена, да никаква буна, никакви ратови, и никаква друга бѣда неузнемирує обште спокойство; єръ само у време мира може цвѣтати и напредовати света црква, и полезна знаня и радиностъ и свако добро.

10. Ѡ плавающихъ, пꙋтешествꙋющихъ, недꙋгꙋющихъ, страждꙋющихъ, плѣненныхъ и ѡ спасенїи ихъ . . . Овдѣ света црква наша напоминѣ све опе случаєве, у коима люди найвећма потребую помоћи Божіє. Путници, кои водомъ броде, повѣраваюћи

животъ свой непостояной стихіи, непрестано су у опасности и ни за єданъ тренутакъ нису сигурни ни за свой животъ ни за своє иманѣ; путници на суву такоѣе су подчинѣни многимъ опасностима одъ злыхъ людій и одъ другихъ различныхъ бѣда'; болестници трпе ужасне муке, и нису у станю испуняватн дужности своєга званія; страдалци или патници, у изгнанію, у великомъ послу кодъ безчовечныхъ господара, и у големой нужди,— сносе велике терете и Божія имъ є помоѣъ нуждна да непадну у очаянѣ, да трпельиво подносе своє патнѣ и страданя; напоследку заробленѣни одъ непріятеля цркве, отачбине, народности, или одъ злихъ людій такоѣе врло много подносе далеко одъ своихъ сродника, одъ свога завичая, а може быти и одъ свете цркве. За све ове молимо се Богу да имъ буде у помоѣи да имъ одлакша патню и нужду ныхову, и да имъ милостиво дарує избавленѣ и спасенѣ.

11. Сѧ избавитисѧ намъ ѿ всѧкїѧ скорби, гнѣва и нꙋжды Господꙋ помолимсѧ. Помолимо се Господу да насъ избави одъ сваке туге, гнѣва и одъ сваке нужде; да удали одъ насъ сваке бѣде коє насъ изненада снаѣи могу.

12. Застꙋпи, спаси, помилꙋй и сохрани насъ Боже твоєю благодатїю. У овомъ прошенію скуплѣна су уєдно сва преѣашня, и мы молимо Бога, да бы насъ онъ услишао, не по важности наше молитве, ни по томе што смо мы грѣшни, него по своіой великой милости. Рѣчію — застꙋпи или одклони, одбрани иштемо милости за будуѣе време; рѣчію — спаси — за садашнѣ време; рѣчію помилꙋй за опроштенѣ веѣъ учинѣныхъ нашихъ грѣхова; и напослѣдку рѣчію сохрани просимо да намъ продужи Господъ свою велику милость или благодатъ на свагда, како за живота, тако и после смрти наше.

На сва ова прошенія одговара народъ: Господи помилꙋй потврѣуюѣи с' овомъ найкраѣомъ ал врло важномъ молитвомъ да пази на молитвене рѣчи свештеносслужителѣве, да се с' ньима слаже, да то исто одъ Бога проси, да осѣѣа важность овихъ молитава и да очекує испунененѣ ныхово єдино одъ Божіє милости.

Напоследку почемъ є найвеѣа милость Божія къ людма показала се у томъ што є єдинородный Сынъ Божіи зарадъ нашега спасенія сишао се с' неба на землю и човѣкомъ постао споминѣ діаконъ у молитви: Пресвятꙋю пречистꙋю преблагословенꙋю, славнꙋю владичицꙋ нашꙋ Богородицꙋ и Приснодѣвꙋ Марїю, коя се за назъ грѣшне непрестано заузима предъ правосудіємъ Божіимъ

као топла молитвеница и заступница наша, со всѣми свѧтими, са свима Божіимъ угодницима, кои се за насъ Богу моле, и споминюћи ньи опоминѣ насъ да сами себе, и дрꙋгъ дрꙋга, т. є. наше нужде и потребе, како своє собствене, тако и ближньихъ нашихъ, и весъ животъ нашъ, т. є. савъ животъ нашъ, когъ смо одъ Бога добыли, и когъ смо дужни Богу повратити, — да предамо Христу Богу Спасителю нашемъ, кои знаде све наше потребе, и кои ће помоћи нама, ако се мы нѣму и нѣговой светой вольи предамо, и ако настоявамо онако живити, као што насъ света нѣгова наука учи. На ово одговара савъ народъ: „Тебѣ Господи, изявлюћи с' тымъ готовостъ на то, да свакій себе и єданъ другога и савъ животъ нашъ Христу Богу нашемъ отдамо и посветимо препоручивши се найпре заступленю Божіє Матере, и молитвама свію светыхъ Божіихъ угодника'.

На то свештеникъ заврши ектенію славословіємъ пресвете троице: Ꙗко подобаетъ Тебѣ всѧкаѧ слава честь и поклоненіе Отцꙋ и Сынꙋ и Свѧтомꙋ Дꙋхꙋ, . . . као сведочећи тымъ да ће Богъ доиста испунити сваку молитву нашу, ако є она нами одъ праве и спасоносне користи. — На подобный начинъ то єсть прославлянѣмъ Триєдинога Божества завршую се сви возгласи и скоро све молитве црквене, с' тога, што се и найлѣпша молитва, кою намъ за образацъ свію молитава Господъ нашъ Іисусъ Христосъ даде завршує у славу Божію, што є главно опредѣленѣ свію тварій а особиго разумныхъ людій, славити Бога, и напоследку што є свето причешће установлѣно зарадъ прославляня Божієгъ, и зарадъ наше къ нѣму благодарности.

О АНТИФОНИМА И ИЗОБРАЗИТЕЛНИМА. Антифони єсу одабрани стихови изъ псалмова, кои се спроводе с' молитвомъ къ Спасителю. Дѣле се на троє, по брою лица' свете Троице. Рѣчима изъ псалтира предсказує се долазакъ Спасителѣвъ, а пѣсмама нове благодати означує се, да є Іисусъ Христосъ доиста воплотіо се и насъ спасао. Има Антифона' и посведневни, (али ови се кодъ насъ рѣдко употреблюю), и праздничны за осамъ великихъ Христовыхъ праздника, наиме за Рождество и Богоявленіє и Преобрнженіє Христово, за цвѣтну неделю, за Воскресеніє, и Вознесеніє Христово, за Сошествіє св. Духа и за Воздвиженіє ч. Креста Господнѣгъ. Ови се свуда употреблюю по уставу св. цркве са придодаткомъ тропара, у комъ се укратко изражава суштность свакогъ тогъ великогъ праздника. Иначе недельомъ и на друге празднике, а и тежетникомъ кадъ се св. Литургія служи

у мѣсто Антифона' пою се Изобразителна, т. є. псалмови Благослови Душе, и Хвали Душе (102, и 145) или само поєдини стихови изъ ньихъ и деветъ блаженства' еванѣелскихъ. У тымь псалмима описую се дивно милости Божіє роду човѣческомъ и побуѣуємо се на достойно прославлянѣ нѣговогъ св. имена. У блаженствима евангелскимъ предлажу се добродѣтельи, за коє Спаситель обеѣава людма наслѣдованѣ царства небеснога, а то су: ништета духовна или смиреніє: плачь о грѣсима или срдачно каянѣ; кротость или великодушно и трпельиво поднашанѣ увреда'; гладъ и жеѣъ за правдомъ, или чезня за ньоме; милосрдіє; чистота срдачна; миролюбивостъ; трплѣнѣ за правду, и страданѣ за име Христово. Узъ Евангелска блаженства придодаю се іоштъ духовне пѣсме коє уставъ прописує, и поянѣ овыхъ завршує се са славомъ свете Троице.

Измеѣу првогъ и другогъ, и другогъ и трећегъ антифона чита се мала ектенія коя у себи садржи почетакъ и свршетакъ велике ектеніє. Она се и у другимъ случаєвима често повторава, да бы ми свагда на уму имали, да намъ є дужностъ Богу се молити и то све с' веѣимъ усрдіємъ, зато се и казує: „Паки и паки миромъ Господꙋ помолимсѧ. Прва мала ектенія завршує се с' возгласомъ: Ꙗкѡ твоѧ єсть держава и твоє єсть Царство и Сила и Слава Отца и Сына и свѧтагѡ Дꙋха . . . а друга с' возгласомъ: Ꙗкѡ благъ и человѣколюбецъ Богъ єси и тебѣ славꙋ возсилаємъ Отцꙋ и Сынꙋ и Свѧтомꙋ Дꙋхꙋ . . .

После другога антифона, и предъ другомъ маломъ ектеніомъ поє се на свакой Литургіи у славу сына Божієгъ пѣсма: Єдинородный Сыне и слове Божїи. Ньоме се свечано исповѣда наука православне цркве о Божеству Іисуса Христа. Ова пѣсма уведена є у цркву у шестомъ вѣку за владе цара Юстиніяна а зато да бы се коначно опровргла богохулна єресъ Несторієва коя є осуѣена была іоштъ на трећемъ вселенскомъ сабору (год. 431). На србски значи пѣсма та ово: „Єдинородный Сыне и слове Божїи, кои си безсмртанъ, и кои си изволіо зарадъ нашега спасенія воплотити се тѣло на себе узети одъ Свете Богородице и свагдашнѣ Дѣве Маріє, кои си безъ измене човѣкомъ постао (кои ниси престао Богомъ быти кадъ си човѣкъ постао), и кои си распетъ быо Христе Боже, и смрѣу смртъ сгазіо; Ты кои си єданъ одъ св. Троице Отцу и Духу раванъ по слави, спаси насъ.“ По отношаю къ земальскомъ животу Христа Спасителя, света ова пѣсма напоминѣ намъ оно време кадъ єгласъ

Бога Отца на Іордану свечано засвѣдочіо, да є Іисусъ Христосъ нѣговъ сынъ возлюблѣный.

(Продужиће се.)

Доситей Обрадовић.

(Єдно животописанѣ. Стариой деци за читанѣ).

(Свршетак.)

ЕНГЛЕСКА. У Паризу познасе Доситей са два енглеска трговца и с' њима дође єфтино до мора и у главни град Довр. „По Француской идући чиниломи се све познато, єр сам єзика знао, али овде ни словца. Оћеш у Енглеску? Ето ти є; айде говори са Енглези и с Енглескиняма. Краснесу ти то жене; за хиляду година неби их се нагледао. Има и по другим земляма лепота, али су горде на свою лепоту и мисле о себи чуда, пак их човек одма омрази; а ове нит маре нит питаю за свою лепоту, него су простосрдне, отворене и умиляте. Кои би сликар хтео изобразити праву невиност, доброту, оно блажено спокойство срца и чисту душу, нигде неби таки образаца нашо, као у Енглеской. Како ми є било овде незнаюћи ни речце говорити! Истина є, толики люди живише и шиве без енглеског єзика, али, мени се неда живити, ако незнам шта и ови люди мисле, како живе, шта ли се у њиовим находи књигама.“

Овде се нађе Доситей са єдним римским свештеником и пође с' њим дивећи се величини и непрегледности простора найкраснієга и найславниєг на свету града Лондона. „Чинило ми се, да сам се у неки нови свет родио; чисто нисам веровао, да сам я исти онай, што сам оно пешце низ Бегей Банатом и у опанци Сремом и Славониом у Рвацку ишо; и ко по тежини кесе и злата цену душе мери и достоянство ума, тай ми може замерити; а ко познає небесно и божествено благородство душе и несравнимо отличиє вечног богатства разума, и уме науке и мудрост енглески списателя оценити, неће ми се чудити. Ко є био већи и богатии од царева персиски и римски? Ко се више у богатству и раскошю валяо нег они? па где є то све сад? нигде, нестало, пропало, изчезло, нема ни трага; ал списания науком просвећени умова осталасу и полезния су свету и народу, нег све сласти, богатства и суєтне помпе они богаташа.“

Уз тог свештеника позна се Доситей са єдним енглеским учителѣм, кои є нешто и француски знао, и погоди се да га узме

на стан и да га учи енглески. „Многи су ме плашили, да є изговаранѣ енглеског єзика врло тешко. Кад сам почео учити стане ми се чисто кожа єжити; али загазио сам па сад морам напред. Трудолюбиє и постоянство свлада найтежи посо. Учителѣва мати, жена, сестра, брат, сна и сви кои у ту кућу долазаше, све то бияху мои предраги и мили учительи, сви ме любазно и радо наставляше и чисто се отимаше, ко ће ми шта болѣ и лакше казати.“

Тако прођу три месеца и Доситей научи енглески толико, да є мого без туђе помоћи енглеске књиге разумети. У томе му и новци изађу, и он пође да се с' тима добрим людма опрости па дома врати, ал кад они дознаше, да он само због новаца из Енглеске бежи салете га и задрже, и нареде за нѣга стан и рану и лекциє и књиге и альине и све што год є требао безплатно, и Доситей остане іош три месеца у Енглеской.—

БЕЧ, РУСИЯ И СРБИЯ.“ Али човек од колевке до гроба има по неку поглавиту желю, коя га вуче. Моя є желя тада само єдна била, да іош кою књигу на мом матернѣм єзику издам. Сам по себи сам судио, како би мени у моіой младости полезно и мило било паметно шта на матернѣм єзику учити; како би я благодаран био, да се ко постарао, да оно што є сам с' великим трудом и кроз дуг век учио мом уму и души за кратко време преда! збогом дакле Лондону и Паризу! сам Бог зна, како ми є тешко било од ови мили люди растати се.“

Добри ови люди плате Доситею сав трошак до Хамбурга и Липска, іош му и найлепши енглески књига накупую и тако се он врати у Липско. Овде затече писмо, где генерал Зорић из Шклова у Русии за нѣга разпитує; али неимаући новаца оде найпре у Беч, где лекциє давући нешто новаца заштеди. Године 1788 даде Доситей штампати Басне ону найвећу и найкраснию књигу свою, пуну найлпше моралне и родолюбне науке.

Те исте године оде у Ливландию своме благодѣю Зорићу и будне тамо неко време, после се врати, и 1795 даде у Бечу штампати другу свою красну књигу под имемом: збирка разни наравоучителни вешчи.

Годиие 1802 дође Доситей у Млетке, где му трговци Срби обећаю 2000 фт. сваке године давати да на миру за србски народ пише. Ту изда Доситей са своим врсним учеником Соларићем оно велико землѣописаниє; а кад год. 1805 падну Млетке под

Французе дође Доситей у Карловце и год. 1806 пређе у Београд, да све оно, штогод є досад за свой народ лепог и полезног видио учио и смишляо ту у дело изведе. У Београду постане врховни надзиратель школа, примисе воспитаня кнез Карађорђеве деце и постане саветник у великом сенату. Ту є Доситей до год. 1811 на велику корист младе Србиє живио, и те године умре. Надгробни напис сам себи є написао: овде леже нѣгове србске кости, он є свой род любио.

И доиста га є любио: Доситей є био међу србским списательима први, кои є почео народним єзиком писати. Сам є говорио: „Док кои народ на свом матернѣм єзику књига нема, мора у мраку ума и у варварству лежати и пропасти. Сви изображени народи у Европи усиляваю се, да свой матерни єзик у савршенсво доведу, — дело найполезниє! — єр кад учени люди своє мисли на народном єзику напишу, онда неостає наука и просвећенѣ разума само при онима, кои књижевна єзика разумеу, већ допире и до селяка, ако само читати уме; а ово є найлакше научити, па колика є тек онда корист!“

Тако є Доситей радио, зато га є народ толико облюбио. Он є положио основу данашнѣм србском књижеству, он є пробудио у народу волю на читанѣ; он є отац србског новиєг изображеня; своим делима, коя су већ више пута прештампавана и данас є любимац народа, и нѣгове књиге заслужую да их свака кућа има, да се из њи учи и с' њима забаля и весели. Доситеєво име остаће народу нашем довека мило и драго, и споминяће се и славити док и єдног єдиног Србина на свету буде.

Срби у Угарской.

(За читанѣ старной деци.)

(Свршетак)

Исто тако велика и безпримерна юначства чинилису они Срби на приморю, и они у Лики и Крбави, кои оно под именом Моровлаха и Ускока самим Турцима, а у доба њиове найвеће силе страшила бияху.

Кад оно Турци хрватско и далматинско приморѣ плѣнити стадоше, тада беше ови ядни Срби на найвећем измету, єр Турци баш ове пределе найвећма омилеше, ту се сасвим настанише, те овима бедницима найгрђе зулуме чинише; али их баш тим наве-

доше те найвећи и Турком найстрашнии юнаци изађоше. Тада све мушке главе, коє нехтеше турско зло подносити оставляше своє кућe, пак се одметаше у гору са заклетвом, душманину свом осветити се. То су били ускоци. Ови су се скупляли найвише край мора, под крило сеньски капетана и отуда су Турке таманили. Отуда постаде тай край и ньима ал особито Турцима крвава краина. Име Ускок постаде страшило свима странцима, а своима беше дика и понос. Ускоци су били одбрана бедног народа противу онога крвна душманина. Кад су приморци найвише од Турака патили, онда су биле те планине пуне начичкане ускока, кроз коє ни єдан Турчин живе главе изнео ниє. Ускоци под своим капетанима особито оним славним войводом Даіом Деспотовићом, ал и под управом царски ђенерала страотно су Турке нагрђивали. Они су чинили Турцима толике яде, да є и онай найсилнии и найстрашнии турски цар Сулеман у зише прилика, а особито при уговору мира год. 1545 противу ови ускока особита условля ставляти морао.

Ускоци су и Млечићима на суву и води толико сметали, да им никад неизађе за руком Далмациє подярмити.

Іош и доцниє су ускоци, кад их цар Матия год. 1616 због мира са Млеткама оданде разселити и дублѣ у землю найвише по карлштадском ђенералату разсеяти мора толико пакости Турцима чинили под онима славним войводама своим срдаром Стоян Іанковићом, Смиляниħ Илиом, Дуіом Ковачевићом и Кнежевићима, да найпосле Турци листом из Лике и Крбаве тога свога наймилиєг станишта поутицати мораше.

Али и данас є Лика и Крбава пуна красни юнака, коима се у овой страни само Бановци, а у оной само Црногорци упоредити могу. Они представляю као неко особито племе, као други род неки, кои се одликує не само телесном, но и душевном снагом. То є народ уобште висока раста, стаса крупна и здрава, они су од саме природе наменѣни, да буду юнаци; ньиове су жиле од челика, кроз ньи снажна крв тече. Они су справни на сваки труд, небоє се никоє муке, незнаю ни за коє войничке терете, опасности ил препоне. При томе су чудо добродушни и милостива срца окром на неприятеля. Сви су преко мере понешени за своіом родбином, за своим матерним єзиком и своіом праотачком вером. Ни код кои аустриски Славена нечува се тако стари завичай и предание као у Лики и Крбави. Истина, сви су сиромасм, али опет не за туђим лакоми. Нерадо уче туђе єзике и редко кои одпада од провославля. Укратко рећи: Личани су прави синови

природе, яки и горостасни, тврди и непоколебиви, као и оне планине, што их окружаваю. Ко жели видити чисту србску крв, како се сачувала и од азиятска варварства и европске надрипросвете нека прође кроз Лику и Крбаву, ту ће видити подлиника найчистии како их само права србска майка рађати уме.—

СРБИ У ЕРДЕЛЮ. Како се горепоменути Срби настанише по Срему, Банату и Бачкой, по Бараньи и горньой Угарской, по Рвацкой и приморю, исто се тако неке србске властеле разсеяше по Ерделю чак до Каравлашке, па и код тамошньи господара са свога юначства на найвећа достоянства долазише. И тамо као и у Срему и Банату беше найглавнии Бранковићи ђурђеви праунуци, кои у XVI. веку од влашког войводе Мирчета свога сродника добию предео око Алуте у наслѣдство, где се одма нешто србског народа настани, али найвише после падения Баната год. 1552 из Баната бежећи онде се населе. Од ти Бранковића прозовесе та земля Бранковићева, и народ онай и данас име Бранкована носи. Ови Бранковићи сродни са онима што у Срему деспоте и у Банату и Іанополю войводе бияху држалису се увек сложно. И од ових є било славни войвода, кои су Турке юначки одбияли. Овима се приписує она страшна пораза Турака у Ерделю год. 1596 где се особито одликовао войвода Ђорђе Бранковић и дебели Новак. Од ови Бранковића било є више славни владика; найславнии међу њима био є Архиепископ Сава найпре у Іанаполю, а после у Ерделю, кои многе цркве онуда подиже и народ у православлю одржа. Ал ови Срби найнесретниє прођоше, єр по туђем народу баш као и они по Угарской разсути мало по мало се уз єдноворне Власе повлашише и свой єзик заборавише, те данас єдва више и за своє народно име знаю.—

Тако су Срби после несретне косовске битке на све стране по Угарской разсеяни особито у XVI веку под свакояким именима противу сви цареви неприятеля воєвали: под краинским грофовима као ускоци, под далматинским племићима као Илири и Босени, под хрвацким бановима као лички, крбавски, клиски и сеньски граничари; они око велике Каньиже и Копрайнице споминю се у истории под именом предаваца, — они око Печуя Сигета Бабоче под именом харамия; они око Весприма, Папе, Тате, Столнобеограда, Ђура и Коморана под именом Трака и Раца; они око Токая и Мункача под именом хайдука; они по Ерделю, и око Арада и Липове и по Банату под именом северински, темишварски и лугошки Раца; зваше их и пандурима и Власима и Грцима и Хрватима и хрвацким власима, и под каквим их нећеш именима у ис-

тории наћи, а све су єдно и исто племе єдна рођена браћа били, кои су свуда силни неволя претрпили, али и сила яда свима царевим и своим неприятельима задавали, и нигде се нису свог имена ни свога дела стидили.

Мудри судия.

(Єдна приповетка.)

Путуюћи изгуби єдан трговац кесу с' новцима. Како осети одма оде к власти те яви и замоли, да се свуда разгласи, а обећа оном ко донесе 100 талира поклонити. Мало затим дође тай добри и поштени човек, те с' веселим образом поштеня и мирне савести рекне: ево я нађо твоє новце, прими их. И ономе се разведри лице кад опази кесу, ал каквог є поштеня био, ево ћемо одма чути Он узме да преброи новце, а притом стане смишляти, како би преварио, да немора 100 талира дати, и преброивши новце рече: у кеси є било свега 800 талира, а сад нема више нег 700, тиси дакле твои 100 талира већ извуко, то си добро учинио и я ти захвалюєм.“ Поштени онай човек ком више до свога доброг имена стало беше него до они 100 талира рекне, да он из кесе ништа дирнуо ниє, него є тако донео, као што є нашо. Реч по реч дођу те мораше сбоица на суд ићи. Обоица осташе и ту при своим речма, онай, да є 800 талира изгубио, овай да є кесу читаву донео. Право судити беше тежак посо. Найпосле изазове судия обоицу, да се на своє речи закуну. Ови учине. Онда судия овако пресуди: Кад си ти 800 талира изгубио, а ти 700 нашо, онда є очевидно, да то нису твои новци, већ нечии други, зато их узми ти што си нашо собом и сачувай, док се прави газда неприяви, а теби незнам другога суда, него почекай док се неприяви онай кои є твоє новце нашао.“ Тако судия рече и на томе остаде.

Крадљивци.

Два крадљивца украду магаре и прикрию у єдан чбун, па се онда стану договарати, где ће га продати и како ће новце поделити, али се у томе сваде, и док се они инатише и тукоше, дошуня се трећи кладљивац, уседне на магаре и оде да ови и неосетише; а кад после видише, да нема магарета, они крвавим главама єдан на другог погледе, и єдан ће рећи: истина є она реч: како дошло тако и прошло; на коє други дода, и она: где се двоє свађаю трећи добива

Школске вести.

НАРОДНА ШКОЛА У РИСИИ. У Русии обраћа данас влада найвећу пажню на народну школу. То се види из налога, што га є министарство за народну просвету уздало, и кои овде у изводу ставлямо.

1. ИЗОБРАЖАНЂ УЧИТЕЛЯ. Сваки коће унитель да буде морасе изобразити у приправничком заводу. Ове заводе издржава сама држава; ал могу и приватни люди, кои прописано за то способство имаю и од државе допуштенѣ добию. Пре навршене 16 године несмесе нико у таки завод примити. Да ко примлѣн буде мора приправлѣн доћи с науком коя се у главной школи и прогимнасии предає, и несме никоє мане имати, коя би му у извршиваню учительске службе сметала или доцниє сметати могла. Више од 60 несмесе у исти завод примити. У заводу има сваки стан и рану. Ко о државном трошку курс сврши, стои држави за 6 година као учитель на разполаганѣ. Курс има три разреда. сваки од 1½ године, тоє дакле 4½ године дана. Тусе уче слѣдеће науке: Педагогия и Дидактика, наука вере са Катехетиком, Єзикословлѣ, Аритметика, Геометрия, География и История, Природословлѣ, Землѣделство и особито Вртарство, Рисанѣ, Поянѣ, Гимнастика. Метод ученя є катехетичан. Найглавниє се гледа на изученѣ учительског метода. За слушаоце II и III разреда има са сваким заводом скопчана школа дечия, где се приправници за унительску праксу вештбаю. Рад науке землѣделства и вртарства има уза сваки завод добро устроєно домоводство и землѣ са свим што є за ове науке нуждно. Сваки млад учитель има по године дана пробу изрджати. Непосредну управу над заводом има инспектор, кои є уєдно главни учитель и као таков има предавати Педагогию и Дидактику. Он мора практично вешт учитель бити. Да ко на таком заводу учитель постане иште се педагогична пракса од више година.

2. ПЛАТЕ УЧИТЕЛЬСКЕ. Плата варошки учителя найманя є 250, а сеоски 200 рубаля, коє є на ону єфтиноћу сви обични потреба за живот више него код нас 600 и 800 фт. а окром тога имаю учительи и други узгредни прихода. После 12 година службе постає сваки учитель почасни грађанин. Учительи су ослобођени од сви државни и обштински дация, и имаю право на пензию и отличия: За 10 год. ревностне службе медалю, за 20 год. ревностне службе орден Св. Станислава. После 10 год. службе повишує се свакоме плата за ⅓, после 20 год. за ⅔ из државнога школског резервног фонда, а после 25 година службе добива сваки целу плату као пензию, а ако оће и далѣ да служи, онда прима дуплу плату. (Из овога се види, да су и у Русии власти до тог увереня дошле, да добре школе само єдинице од добро изображени и добро плаћени учителя зависе, и да без овог ниє добре школе ни замислити).

3. ШКОЛЕ. По селима мора свака парохия свою школу имати и учителя. По варошима има се на свако 1000 глава мушки по єдна школа завести и учитель плаћати. Мушка и женска деца имаю се где год є можно у башка школама, а где неиде у башка дане и часе учити. Где год се женска школа отвори има се и учителька за женске раднѣ наредити. Школе се отвараю свима без разлике рода и станя и имаю се с' науком тако устрити, да се подеднако развию и изобразе све снаге умне, моралне и телесне, да се у њима задобиє разуман и достоянству човека одговараюћи поглед о

животу и свету и да се задобиє вештина животом се оном достаянству угодно послужити. Школске су науке: Наука вере, наука гледаня са реалияма, читанѣ, писанѣ, рачун, поянѣ, гимнастика, а у женским школама и женске раднѣ. Науку вере предає редовно дотични парох, изванредно и учитель, а никако учителька. Учителька се узима само за науку женски радньи. Деца се поделюю на три разреда, те по том и по со школе и учителя, где их є више. У школу иду сва деца после навршене 7 или 8 године. Школа се држи єдаред на дан и трає 4 сата са малим одморима; преко неделѣ 24 сата. Фериє у варошима траю 4 неделѣ у лето, а по селима само за време док су найвеће польске раднѣ, другчиє се држи школа сваки дан. Ко год школу сврши, добиє о том сведочбу. Учительи су дужни на свршетку сваке школске године по прописаном формулару извештай окружном областном школском директору поднети. Телесне каштиге избачене су из школе безусловно. Народна школа приређуєсе прогимнасияма и гимнасияма као трећи члан и по томе се сви из народни школа са отличиєм изашавши примаю без изпита у прогимназию.

4. ИЗДРЖАВАНѢ ШКОЛА И НАДЗИРАВАНѢ. Свака обштина издржава своє школе сама, а само у нужди помаже іой држава. Обштина води сву економичну бригу о школи, она се стара за школско зданиє, коє има по државном пропису дигнуто и устроєно бити, стара се за све прописане намештає и за школску библиотеку, за учительску плату и уредно точно издаванѣ. Свака обштина има школски одбор или патронат, и овай є местни надзиратель школе, он пази да учитель школу уредно држи, да деца уредно школу походе, и он бира учителя. Свака земальска област има свога дистриктуалног областног школског директора. Овай є дужан са своим помоћником сваке године єдаред све школе свога окружия точно прегледати и министарству обширне извештає о успеху сваке школе поднети. Овай и потврђує учителѣ коє обштине изберу. Министерство за просвету има врховно надзирательство; под њим стоє сви областни школски директори и тутори и сви обштински школски одбори.—

Од како є и простии народ у болѣ право ступио, появила се жива и снажна воля за науком. Пре две године било є колико се из познати штатистички података знало у све 72 области само 1955 сеоски школа, а за ове две године дана, од како є овай налог издан диглосе преко 5000 школа, то є дакле за ове две године дваред више него за све прошло време.

Школске наредбе.

ПРИВРЕМЕНО УПУТСТВО ЗА ДИСТРИКТУАЛНЕ НАДЗИРАТЕЛѢ ИСТОЧНО ПРАВОСЛАВНИ ОСНОВНИ ШКОЛА.

Наредба крал. угар. Наместничства од 10 (22) Юния 1863. бр. 47015.

§. 1. Делокруг дистриктуалног надзирателя школског простире се како на обучаванѣ и морално владанѣ, тако и на споляшнѣ околности народни школа; он има дакле пазити:

а) на местне школске управителѣ у погледу на управу и надгледанѣ народни школа, коє су им поверене;

б) на катихете, где такови постоє, у погледу на предаванѣ науке хрістіянске и на ньиово поступанѣ према учительима;

в) на учителѣ у погледу на ньиов начин предаваня, прилѣжност, точно испуняванѣ прописа за предаванѣ и ньиово религиозно-морално владанѣ;

г) на местне школске старателѣ у погледу на ньиове дужности;

д) на обштину у погледу на шилянѣ деце у школу у определѣно време, и на издаванѣ учительске плате; на последку

е) на унутрашньи намештай школски соба, на станѣ школских з'дания као и на стан учителя, кои ту живи, и побочни зграда, коє томе принадлеже.

§. 2, Дистриктуални надзиратель школски валя да води точан попис школа свога дистрикта, у коме мора бити точно назначено: место школе;— села коя ту спадаю заєдно с броєм источно православних кућа и душа; — они кои имаю право представляня (презентациє) за школску службу; — при ходи школске службе; — име и заниманѣ местног управителя школског, катихете (ако такови постои) и местног старателя школског; — затим име, способност и званично деланѣ учителя и учительки женски радньи; — брой деце мушке и женске, коя су за школу; — брой деце коя иду у школу; — станѣ школског зданія; — унутрашнѣ уређенѣ; — брой школски соба; — и да ли се цео дан или по дана предає? — да ли учительи сами предаю, да л' и из ког узрока помоћнике имаю? Саставляюћи овай попис узеће он, за углед прописане таблице о школском станю.

§. 3. Дистриктуални надзиратель школски не сме допустити, да учитель своєвольно себи узме помоћника, него ако є попомоћник нуждан тоће он предложити дотичной конзисторій. Без сайзволеня конзисторіє несме се ни променути ни одпустити помоћник, а без преке нужде не сме то никад бити за време школског течая.

§. 4. Ако се породе неспоразумлѣня између учителя єдне школе, коя су дистриктуалном надзирателю школском или службено явлѣна, или коя су му ма на кои други начин до знаня дошла, то има он найпре извидити, да ли є већ местни упуравитель школски званично поступіо, да тужбе на мирав начин изравна. Ако то ніє учинѣно, он ће тужителя найпре на овог упутити. Ако є пак учинѣно, то ће он онда местног управителя школског о том саслушати, па ако се неда на леп начин изравнати, ствар ће явити конзисторій.

§. 5. Добіє ли од школског старешине известіє, да се кои учитель разболео, или да неможе испуняватн своє школске дужности, то ће он одма конзисторій явити, и предложити іой каквог способног помоћника, ако му є такав познат.

§. 6. Ако се какво учителско место ма на какав начин упразни, то има одма то конзисторій явити, коя ће на то конкурс расписати, да се упразнѣно учительско место попуни, и у том обзиру поступиће по наредби краљев. угар. наместничства од 2 августа 1862 брой 49,173 члан 14 до 23.

Чим кои учитель иступи из школе, постараће се за времена дистриктуални надзиратель школски, да се школски инвентар уредно преда његовом у званію послѣдователью.

Где се помоћник неможе лепо поравнати са учителѣм или са удовицом због припадаюће плате, има дистриктуални надзиратель школски узевши у обзир школски доходак, учинити конзисторій нужне предлоге.

§. 7. Учительи, кои желе да ступе у пензію, или удовице и сироте умрли учителя, коє желе да добію пензію или односно помоћ, тако исто и они учительи и подучительи, кои іошт служе, имаю се са свима своим молбеницама, коє се вишем решеню подносе, преко непосредног школског старешине обратити на дистриктуалног надзирателя школског, кои такове конзисторій на решенѣ поднети има.

§. 8. О школама свога дистрикта валя дистриктуални надзиратель школски непрестано да има точно знанѣ; нарочито:

а) да ли деца у школу иду, као што є прописано?

б) да ли учительи уредно држе часове, у коє се предає?

в) да ли предаю све прописане предмете?

г) да ли поступаю при сваком учевном предмету сходно цели, обзирући се на практичну потребу, и неразтежу ли єдан предмет одвеће яко, а непренебрегаваю ли други?

д) да ли се држи школски запт као што треба, да ли се поступа цели сходно при награђиваню и кажнѣню, и да ли се школска младеж помньиво приправля за религиозно и морално владанѣ у животу?

е) да ли се уредно воде записници о прилежности и о посећаваню школском, и да ли се точно држе прописи, кои постоє за контролу школског посећаваня?

ж) да ли учительи религиозно - црквено и морално живе?

з) да ли се местни управительи школски прилежно заузимаю за школу, да ли катихете, где такови има, уредно држе прописане часове за науку хрістіянску и да ли притом поступаю на начин сходан цели; да ли оба ова с довольним нужним упливом на родителѣ, с мудрим поступанѣм са децом обучаванѣ и морал подпомажу; да ли се према учительима приятельски и ободраваюћи понашаю?

и) да ли се поглавари обштински и местни школски старательи владаю као приятельи школски и у том верно саделую, да нарочито посећаванѣ школе на сваки могући начин подигну, и учителѣ у њиовим правама бране? на последку:

к) да ли се налазе какви недостатци на школским зданиама и њиовом намештаю?

Дође ли дистриктуалном надзирателю школском незванично до знаня ма какав недостатак, то ће се он постарати, у колико то у нѣгов делокруг спада, да га у договору са местним управителѣм на сходан начин уклони.

(Продужиће се.)

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 10. У Будиму 10. Априла 1864. Год. VI.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ђ. В.

(Продуженѣ).

О маломъ Входу.

На Свршетку „Блаженства'" или трећега Антифона быва входъ са Евангеліємъ, кои се зове и малый входъ, за разлику одъ великога, т. є. онога, што быва кадъ се частни дарови са жртвеника на престолъ преносе.

У старо време евангеліє се држало у діаконику или у сосудохранилници, пакъ се на частну трапезу доносило пре него што ће се изъ нѣга читати; одтуда є произишао овай малый входъ, кои у тайнственомъ смислу означава излазакъ Христовъ на явно проповѣданѣ после крштеня нѣговогъ.

Пре него што свештеникъ съ діакономъ входъ овай започне, моли се онъ Богу у светомъ олтару, да намъ испуни сваку молбу нашу онако, како онъ найболѣ зна, да ће по насъ пробитачно и полезно быти, а особито, да намъ дарує за овога свѣта познаванѣ истине, а на другомъ свѣту, да насъ удостои вѣчнога живота. Затымъ се отворе царске двери, и входъ се започне.

Кадъ діаконъ са евангеліємъ и за ньимъ свештеникъ изишавши крозъ сѣверне двери дођу на средъ цркве и стану наспрамъ царскихъ дверій, онда свештеникъ спустивши главу моли се Господу Богу, да са овымъ входомъ улазе съ ньима и Ангели Божіи и да заєдно с' ньима служе и прославляю благость Божію. Затымъ благосиля свештеникъ входъ и цѣлує св. евангеліє, а ако є у цркви архиєрей онда онъ благосиля входъ и цѣлива евангеліє.

Кадъ се ово сврши онда діаконъ отиде предъ царске двери, и чека тамо докле се неиспоє трећій антифонъ, или славословіє Свете Троице, съ коимъ се „блаженства" завршую.

На маломе входу предъ діакономъ иду свѣштеносци са свѣћама, а гдѣ овыхъ нема тамо носи служителъ црквеный єдну запалѣну свѣћу предъ евангеліємъ, у знакъ да є евангелска наука права свѣтлость за люде кои се налазе у тами незнаня. Притомъ іоштъ намъ ове свѣће напоминю, да су пророци старозавѣтни приправляли люде за приманѣ науке Христове, и да є Предтеча Іоанъ проповѣдао и учіо люде найпре, па онда є започео науку свою самъ Божественый Спаситель нашъ.

Кадъ се поянѣ трећега антифона сврши, онда діаконъ подигне евангеліє у висъ предъ царскимъ дверима и велегласно рекне: „Премꙋдрость, прости“. У прва времена значиле су ове рѣчи опомену, да сви вѣрни устану са свога мѣста, єръ ће се садъ читати наука мудрости Божіє, коя намъ єу св. евангелію одкривена. И данашньимъ даномъ валя да у то време стоимо прости, т. є. управо и ненасланяюћи се него све мисли и сва осећаня управляюћи къ Господу, и са простымъ срдцемъ примаюћи нѣгову свету премудростъ. Само у таковомъ расположаю духа нашегъ може Господу пріятна быти пѣсма наша „Одите, поклонимо се и припаднима къ Христу; Спаси Сыне Божіи, кои си воскресао изъ мртвихъ, или кои си диванъ међу светима, насъ кои пѣвамо теби: Аллилуя. Ово поюћи кланямо се мы предъ кньигомъ св. евангелія, представляюћи себи самога Христа Спасителя, коєга се наука у кньизи той садржи.“

За овымъ пою се тропари и кондаци у славу оныхъ дѣла Божіи, или оныхъ светаца, коихъ се споменъ тога дана држи.

Трисвета пѣсма.

Кадъ се Пріидите поклонимсѧ, или о великимъ праздницима другій прописаный входный Стихъ (входное) поє, онда найпре улази у олтаръ діаконъ, и положи евангеліє на частну трапезу, за ньимъ улази у олтар и свештеникъ, и ту предъ частномъ трапезомъ моли се Богу, да прими одъ насъ трисвету пѣсму, кою серафими непрестано пою на небу у славу Триєдинога Божества, па да освети душе и тѣла наша и да насъ удостои нѣму праведно служити у све дане живота нашега. Ову тиху молитву, на свечанымъ службама, кадъ архиєрей служи, напоминѣ діаконъ народу велегласно с' рѣчма: „Господи спаси благочестивыѧ, и услыши ны! Свештеникъ пакъ завршуе свою тиху молитву с' возгласомъ „Ꙗкѡ свѧтъ еси Боже нашъ и Тебѣ славꙋ возсилаемъ Отцꙋ и Сынꙋ и Свѧтомꙋ Дꙋхꙋ, нынѣ и присно, — на кое

діаконъ ораромъ на народъ показуюћи заврши с' рѣчма: „и во вѣки вѣкѡвъ.

Садъ свештеникъ с' діакономъ у себи чита, а народъ на гласъ поє трисвету пѣсму: „Ѳвѧтыи Боже, свѧтый крѣпкїй, свѧтый безсмертный помилꙋй насъ.“ Трисветомъ назива се ова пѣсма с' тога што се у ньой трипутъ изговара рѣчь „светый„ у славу свакога лица Божієга.

У оне дане кадъ су се у старо време оглашени крштавали, а то су праздници: Рођенѣ и Богоявленіе Христово, Субота Лазарова и Велика, Ускрсъ и Духови, у мѣсто Трисвете Пѣсме употреблює се стихъ: Ѥлици въ Христа крестистесѧ, въ Хрїста ѡблекостесѧ. Поянѣмъ овога стиха напоминѣ намъ света црква наша оне обѣте (завѣте) коє смо на крштеню нашемъ дали, и упућує насъ да спасителну науку Христову къ срдцу примимо, я по ньой животъ нашъ управлямо. На праздникъ Воздвижені частнога крста и у неделю крстопоклонѣну поє се: „Крестꙋ твоемꙋ покланѧемсѧ Владыко, и свѧтое воскресенїе твое славимъ.

Кадъ свештеникъ и діаконъ сврши трисвету пѣсму, онда одлази онъ и стане чело частне трапезе на горнѣ мѣсто, коє представля тронъ или сѣдалиште Іисуса Христа, кои вознесавши се на небо сѣди с' десна Бога Отца и одтуда управля светомъ своіомъ црквомъ. — Приближуюћи се овомъ горнѣмъ мѣсту свештеникъ, или архиєрей са служећимъ свештеницима напоминю намъ, да Христосъ Спаситель присутствує међу вѣрныма, кои су се састали у име нѣгово у светомъ храму томъ и с' тога говоре они томъ приликомъ ове молитвене рѣчи: „Благословенъ нека буде онай кои долази у име Господне! Благословенъ си Ты на престолу славе твоєга царства, кои сѣдишъ надъ Херувимима.“

ЧИТАНѢ АПОСТОЛА. Пошто се трисвета пѣсма сврши, діаконъ опоминѣ вѣрне, да пазе с' рѣчію: „вонмемъ“, а то значи: „Пазимо“! Свештеникъ дає народу благословъ Божій с' рѣчма: миръ всѣмъ, као што є и Спаситель поздравіо после своєга воскресенія апостоле с' рѣчма: „Миръ вамъ“! Чатацъ стоєћи на средъ цркве, и као захвалюћи у име свію Христіяна' на светой овой жельи, одговара; „и дꙋхови твоемꙋ“ т. є. И мы молимо Бога, да онъ даде твоме духу миръ, когъ ты свештениче Божіи нама даєшъ. У тай махъ поє се прокименъ т. є. изреченіє изъ Давидовых псалмова, а кадкадъ и изъ другихъ библичныхъ

пѣсама, у коме се налази онаква наука, коя се или на тай данъ и праздникъ односи, или коя се изъ апостола што се тай данъ чита извести може. После прокимена опоминю се вѣрни опетъ да на мудру науку апостолску пазе с' рѣчма: Премꙋдростъ, вонмемъ.

Одъ Ускра до Духова читаю се понайвише предмети изъ Дѣла' апостолскихъ, а друго време изъ посланія апостолских. Ово читанѣ представля проповѣдъ апостола', коє є Христосъ Спаситель шиляо да о нѣму людма казую. У старо време читали су апостолъ одъ архиєрея поставлѣни чтеци, а сада, по благослову служеѣега свештеника чита апостолъ учителъ или ученикъ, а кадъ два діакона служе, млаѣій діаконъ. Докъ се апостолъ чита дужни смо сви пазити и старати се да прочитану науку разумемо, запамтимо, и после по ньой се владамо.

ПОЯНѢ ПѢСМЕ АЛЛИЛУІА. Пошто се апостолъ сврши, врати се свештеникъ са горнѣга мѣста предъ частну трапезу, и крозъ отворене царске двери назове чатцу: „Миръ ти" на коє овай одговори: „И дꙋхови твоемꙋ." Затимъ діаконъ на гласъ рекне: „Премꙋдрость" а савъ народъ запоє анѣелску пѣсму: „Аллилꙋїа," коє значи: Хвалите Бога! а садржи у себи ову опомену за насъ: ето долази Господъ да проповѣда благу науку у светомъ евангелію, с' тога хвалите Га! Докле се поє Аллилꙋїа, или іоштъ на свршетку апостола, кади діаконъ олтаръ и иконе за знакъ поштованя, а народъ за знакъ благодати светога Духа, коя се обилно излива у срдца пажльивыхъ слушателя евангелске проповѣди. У то време свештеникъ предъ частномъ трапезомъ моли се Богу, да обася наша срдца чистомъ свѣтлошѣу богопознаня, да намъ отвори очи, да можемо разумѣти проповѣданѣ евангелско, да усади у насъ страхъ светыхъ своихъ заповѣдій, како бы мы, тѣлесне желѣ наше побѣдивши, духовный животъ проводили мислеѣи и радеѣи оно што є Богу по вольи.

Читанѣ светогō Евангелія.

Діаконъ испросивши одъ свештеника благословъ да може проповѣдати евангеліє, изиѣе съ кньигомъ евангелія на узвишено мѣсто на средъ цркве, коє се „Амвонъ" зове; свештеникъ опомѣнувши насъ да прости т. є. тѣломъ управостоєѣи а душомъ чисти одъ предразсуда', суєвѣрства', сумньиченя и невѣрства слушамо премудрость светога евангелія, благосиля насъ желеѣи свима миръ. На то діаконъ обяви изъ коєга ѣе се евангелиста читанѣ предузети, а мы у радости отдаємо славу Господу, кои намъ допусти да чуємо Нѣгову науку, и у тай махъ прекрстимо се

крстнымъ знаменѣмъ, а свештеникъ изпредъ частне трапезе народу окренутъ іоштъ єданпутъ с' рѣчію: „Вонмемъ“ опомене насъ да пазимо, и тада се евангеліє започне.

Кадъ се евангеліє прочита, онда свештеникъ цѣлива отворену кньигу св. евангелія на ономъ мѣсту, гдѣ се читало, и ономе кои є читао назове миръ, а савъ народъ благодарећи што се удостоіо саслушати науку Спасителѣву у св. евангелію или повѣсть изъ Нѣгова живота, по другій путъ прекрстивсе узкликне: „Слава Тебѣ, Господи, Слава Тебѣ.

(Продужиће се.)

Ускрсна Яя.

Код сви православни Христіяна, обдржавасе свуда онай древни и благочестиви обичай, да се о воскресенію Христовом друг с другом цѣлива, по ономе: „Другъ друга обимемъ“ и „простимъ вся воскресеніемъ,“ подражаваюћи тим првим ученицима и ученицама Христовим, кой кад бы се по Воскресенію нѣговом састаяли, и о Воскреснувшем разговор водили, найпрве рѣчи при састанку ньіовом, іошт идући и приближаваюћисе єдно другом быле су: „Воста Господъ“ — „Воистину воста,“ пак потом бы далѣ разговоръ продужили. — Цѣлйваюћи се пак о поменутом празднику даривалису узаймно єдан другом яйце. Овай обичай дариваня яя произишао є, као што говори преданіє, од равноапостолне Маріє Магдалине.— Дошавши она по Вознесенію Христовом у Рим због проповѣданя еваигелія, и представши пред императора Тиверіа пружи му нашарано яйце као дар говорећи: „Христос воскресе,“ чим є и свою проповѣд почела.— Први Христіяни, знаюћи по преданію о овом простосрдачном дару ровноапостолне Магдалине, почеше подражавати іой у том дариваюћи при славлѣню Воскресенія Христова єдан другоме яйце.

А што є побудило св. Магдалину да пружи Тиверію яйце? — и зашто га є нашарала? — и шта означава то принешено яйце?

Іошт у прастара времена убоги люди а особито Евреи приносилису своим добротворима старешинама и властницима у први дан нове године и на нѣіов имендан на дар яйца у знак ньіовог почитаня и уваженя. Тако и ова сирота жена св. Магдалина, коя нити є имала ни ти є носила злата и сребра, дошавши у знаменити

и горди град Рим да проповѣда Хріста распетог, изађе пред императора са нашареним яйцем, овим малим и обичним даром убоги люди.

А зашто є нашарала яйце? По свой прилици зато: што као права Израилтянка, хтела є нашарати га по пасхалном обреду Евреа, кои су са крви пасхалног яганьца помазивали и шарали прагове своих кућни врата (Исх. 12. 22.) и тим є начином одкрила Імператору велику благочестія тайну: што смо мы избавлѣни од суєтног живлѣня, не трулим сребром и златом, него честном крви Хрістовом, као непорочна и пречиста яганьца (І. Петр. 1. 18.)

Тако по примѣру св. Магдалине православни Христіяни узаймно дариваюћисе яйцем у пасхалне дане, представляю и исповѣдаю животворећу смрт и Вознесеніє Хрістово,— два збитія коя пасха у себи саєдинява: єр каогод што се испод мртве яєтове люске рађа живот, кои є пре савршено сакривен био: тако исто из гроба, кои є стан—мѣсто смрти и трулежа, востао є живодавац Хрістос, и востаће негда сви умрши у живот вѣчни. — Пасхално дакле яйце служи нам за видими знак блаженог воскресенія мртвы, коєг залог имамо у воскресенію Ісуса Христа побѣдителя смрти и ада.

Одтуда є, што се о воскресенію дариваю яйца; одтуда є, што се о истомъ празднику шараю, а вишени єданпут преко године; одтуда є найпослѣ, што се тада радіє прими єдно яйце на дар, неголи десет у друго доба године.

Я. у. С.

Генерал Милутиновић.

(Єдно животописанѣ за читанѣ стариой деци.)

Како су се Срби отликовали юначством и непоколебивом верности према свом цару у пређашня времена, исто се тако отликоваше и у последньим немачким и турским, а особито у француским и талиянским ратовима; зато их онолики на найвећа войничка достоянства дођоше, бияху генерали, фелдцайгмайстери, командирендери и гувернери. Тако бияху: Алексић (Майна), Брановац, Будисавлѣвић, Давидовић, Дука, Єремић, Живковић, Іовићи, Любибратић, Микашиновић, Милутиновићи, Михалѣвићи, Несторовић, Папила, Поповић, Продановић, Путник, Радивоєвић, Радошевић, Ракичевић, Станисавлѣвић, Таборовић, Тодоровић,

Шиляк, Шупљикац и више други, и има их и данас, о коима би читаве књиге писати могли, кад би хтели сва њиова јуначка дела пописивати, што их за свога цара и своє отачаство починише. Ево ће мо само укратко написати, шта є єдан єдини међу њима починио, ког є одушевлява верност према цару свом и понос на име и јуначство дедова свои.

Тодор Милутиновић родио се у Срему у Сурдуку г. 1766. Показавшй одма с' малена лепу волю к науци будне примлѣн у войничку школу у Бечу. Отуда изађе г. 1786 и постане лайтнантом код понтонира, у коіой се служби врло отлично показа не само у последнѣм турском рату г. 1789 и 1790, него и у француском на Райни, где є посред наивеће неприятельске ватре склапао мостове за прелазак войске и само том своіом отважносћу и брзином склапаня учинио, да є наша войска неприятеля побеђивала. Са тога похвальиван од сви старешина свои постане г 1793 обрлайтнантом и буде намештен код єдне јуначке чете доброволяца све сами оностранн Срба попунѣни са наши овостранн краишници. Ови, са свои црвени кабаница прозвани црвенокабаничари (ротментлери) своим безпримерним јунаштвом задаваше свуда по Француской стра гдегод се указаше, особито кад Милутиновић с' њима пође. Нигде ови много непуцкараше, ни чекаше, да их неприятель из пушака туче; већ са голи ножеви у найвећу неприятельску ватру јуришаше и увек побеђиваше. Тако є осваяо Милутиновић многа места, изтеривао неприятеля из нѣгови позиция и обкопа, отимао заставе и топове и више пута их по триред више живи ватао и заробльивао нег што є сам другова имао. Увек є он са своіом дружинницом или преднячио и пут осталой войсци крчио, или леђа войсци од неприятеля закланяо и на найопасния места ставлян био. Често є имао он найтеже задаће извршити, од чега є победа целе остале войске зависила и увек є он то найточниє извршио. Тако є код Ванценаве 3 заставе и 6 топова отео и 600 Француза заробио, зато є г. 1794 постао капетаном; тако є код Вайзенаве пут Французима затворио; код Херболцхайма њи 300 заробио; код Кемптена их избио и варош отео, из вароши Вайнгартна их изтерао, на њиове обкопе с' голим у руци ножем први јуришао и ту их силне изсекао и 300 заробио.

Кад се г. 1799 поново рат са Французима започе, поново и капетан Милутиновић прилику добиє, да се са своіом четом отликує. Г. 1805 постане маіором и добиє читав баталион под свою

управу, с' коим се особито показа код градића Обрхауза близу Пасаве, отуда јуришом Французе избаци и град задобиє. Али се и овај рат на брзо сврши и Милутиновић дође натраг, па добиє да Саву на Босути чува, да неби Турци, кои тада са Србином крвава рата имаше, на ову страну упадали и штету чинили. После буде нарећен за директора при премераваню шума по градишкой, бродской и варадинской регементи, коє он на толико задовольство сви свои старешина изврши, да многе стариє Маіоре претекавши Обрстлайтнантом у Градишки постане, где чуваући кордон и јуначки одбијаући силне оне турске пустаиє и побунћнике силно похвалћн буде и исте г. 1809 за многе своє ту учинћне заслуге постане Обрштером.

Одма затим узме Тошица (тако су га нћгови звали) регементу свою поправляти. Сваке зиме држао є он са официрима праву школу, где их є учио войне предводити, манћ и веће битке и боєве управляти и победе јуначством и вештином одржавати. Он є знао сваком официру у селу посла и забаве задати, да селяне и села оправи и у лепши ред доведе. Он є лито гонио сваки неред у кућама, на улицима и у полю и зло нагрђивао све пиянице и псоваче, све потричаре, крадљивце и неваљаце, а правду є у найситниим ситницама найстрожиє и найсавестниє изтеривао. Он є све послове и дужности домаће, польске, обштинске и остале строго и свако на своє време гонио; он є дао оправити путове и све их лепим дрвлћм и воћкама засадио; дао є свуда мостове назидати, баре на водопусте изсушити и землћ израдити; оправио є свуда цркве и школе; начинио є низ Саву од бродске међе па до Кабаша и отуд до Орловца планине 6 хвати широк и 3 хвата висок насап и тим силну орећу землю народу од воде спасао; он є у Градишки сила лепа реда завео тако, да му є онде као некад барона Єфте Любибратића, кои є 60 година пре нћга ту био славно име остало, коє сав онай народ и данас споминћ и слави.

Он є више реда у цивилном оделу обично сам у лов ишо, и том приликом сретаући граничаре кои га у том преобуку непознаваше изпитивао и тако дознао за све официре, свештенике, учителћ, трговце и све остале люде, ваках кои бияше, па кад є после званично по селима ишао, он є сваком особито грешећем погрешке пребацивао и световао, да се остави, и сваки се упропашћавао од чуда, од куда он све зна. Да мнћня свои официра позна и да види колико є тврда характера кои чинио се више реда,

да є противног мнѣня, пак є ту одма уватио мекане, несталне и тврде, веште са старешинама и невеште, и когод му є ту попуштао, у очи му є реко, да є лажа или мекушац, а онима другима, кои су истину и правду на пристоян начин тврдо бранили, да су стални люди и да поштено мисле. Оне люде, кои му зрело и паметно ал учтиво противусловише отликовао є увек говорећи: оваке могу и я чему научити и сам од њи научити се, а од они лажа, што ме само хвале, никад ништа.

(Продужиће се.)

Свађа Зиме и пролећа.

(Прича за децу.)

Кад є Бог свет створио, одма нареди и времена и рекне: идите на землю и владайте єдно за другим, найпре пролеће, за њим лето, онда ти єсени, наипосле ти зимо. Тако будне. Одма ово четворо поделе годину братски и добиє сваки по три месеца, и бияше свима право, само злобной зими не, ни што є пролеће прво, ни што є она последня, па одма гунђаући рекне: кад сам последня, а ћу и иайдуже да очупам.

Одма наступи пролеће са своим ярким сунцем и своим мирисним а небройним шареним цвећем; за њим дође лето са своим златним богатим житама; после дође єсен са своим сладким плодовима, и свако подржа своє време, као што уговорише. Найпосле дође зима са своим снеговима и ледовима, и подржа три люта месеца, и кад то прође, іош нехте да иде. Њойзи дође пролеће и рекне: сад є на мене ред, айде одлази. Зима му рекне: дођи после месец дана. То се пролећу разжали, па оде сунцу и замоли, да зиму потера, и одма ограче сунце. Али се на то пакосна расрди зима, па суне снега и леда пролећу у очи и окупи га ничом и веявицом и мразовима и свакояким сиасетом, да ядно пролеће єдва живо утече.

Кад после месец дана опет пролеће дође, опет му зима рече: дођи после месец дана. На то се и пролеће расрди, па є стане своим ветровима салетати и гонити, али се пакосна зима поново напне, те опет окупи пролеће веявицом и ледовима. То се даде кукавном пролећу на жао, па с' пуним очима суза оде самом Богу на тужбу. Одма зовне Бог зиму и рекне: шта радиш ти на земльи, кад ти є време изашло. Зима незнаде, како да се изговори,

па поче гунђати: люди ме не пуштаю, оће іош да се санькаю, и деца да се по снегу играю и по леду тоциляю. То є лаж, рече Бог, сити су они твога већ одавно, него се одма торняй.

Кад виде зима да неможе више остати, а она зграби велику сикиру, па полупа све ледове, и узе велику метлу, па почисти све снегове, и спртля све своє у єдну велику торбу, па упрти на леђа и пође. Али ни неколико корака неодмаче, а ту опази нуно бели цветића. Одма спопадне велику ашовину, па хтеде све покопати и собом понети. Брже долети пролеће, па іой отргне ашов вичући: шта ћеш то? Зима рече: Купим мой пртляг. Пролеће рече: Купи и иди, али ми цвећа недирай, цвеће є моє, а ниє твоє; ето ме єдва чека, да га моим топлим сунцем огриєм. Зима нехте одпуштати вичући: твоє є цвеће шарено, а ово бело є моє, па замане великом мотиком. Опет прилети пролеће, па іой изтргне и мотику, и стану се живо свађати и гдрити и дође већ до кика, али их опази Бог, па обоє накара и зиму отера.

Іогуница зима незаборавля онога іош ни дан данас, него сваке године кад више кад манѣ свой іогунлук и пркос протера, и вавек мора олуй пролећу у помоћ да дође, да ту невалялицу потера; па ни онда неће да оде с' миром, него час по запне, и свою торбу отвори па пролеће и олуя час ледом час снегом по сред очию плюсне, те кадкад као ове године баш жива посла имаю, да се курталишу пакоснице те, коя є гдекоє као ове године тако люта да од почетка до края непрестано зуби угриза. Гдекад и она блажиє пролази, али іой люди ни онда неверую, єр є од памтивека знаю, да уме баш онда, кад се наймирниє извуче найлуђе репом да ошине, отуда є она реч: ако зуби неугризе, репом ошине; ал ове године є и зубом и репом, и ове године имаде реп баш дугачак предугачак.

Три лептирка.

Била три лептирка: бели жути и црвени. Они се играше по полю и летише од цвета до цвета. На єдаред плюсне киша, а они беж кући. Кад тамо, ал врата затворена, а киша све яча. Они опазе єдну жуту и црвену лалу, па оду и рекну: Лало лалицо, отвори нам твой цветак, да се склонимо од кише. Лала рекне: жутог ћу и црвеног примити, ал белог нећу, єр ниє као я. Жути и црвени одговоре: кад ти брата нашег непримаш, нећемо ни ми теби, волимо брат с' братом погинути, него брат брата оставити.

Киша плюшташе све већма. Сва троица одлете белом крину и рекну: Крину кринаћу, отвори нам твой цветак, да се склонимо од кише. Крин рекне: белог ћу примити, а другу двоицу нећу, єр нису као я. Ал бели одговори; кад ти браћу мою непримаш, нећу ни я, волимо брат с' братом изгинути, него брат брата изневерити. То опази сунце, како се браћа любе и тврдо држе, па изаће иза облака, и растера кишу, и њи огрия и њима крилца окрепи, па играући весела браћица одоше опет од цвета до цвета у бели свет. Тако валя да се сва браћа любе.

Срдита тврдица.

Єдан учитель пође да скупля милостиню за сиротиню, па дође єдном тврдици, али му овай нехтеде баш ништа дати. Учитель га стане салетати и непопусти , док онай расрђен учителя шаком неудари. То є само за мене, рече смерни учитель, али шта ће те ми дати за оне сироте, што од глади умиру? Ово понашанѣ толико дирне тврдицу, да одма доброга тог човека за опроштенѣ замоли и знатну му суму новаца даде, да є сиротиньи подели.

Миролюбност.

„Ћу те научити тайну; да у любави поживиш и с' найвећим кавгацном“ рекне єдан старац некоме, кои са неке свађе замишлѣн дома иђаше, и онда ово придода: „паметан кад будалу сукоби, неће ни сламке с' њим почупати, єр кад будала повуче паметан попусти, а повуче ако мора само онда, кад онай попусти; ал кад се две будале сукобе гвоздене ланце покидаю.

Локман.

Мудри персиянац Локман био є са свога особитога обхођеня свима людма кои га познаваше толико мио и драг, да нико ниє кроз ону варош прошо, а да нѣга непоходи. Єдаред га упитаю: где є он то мило обхођенѣ научио; а он одговори: све код груби и немили люди; гледао сам, да увек противно чиним од онога, шта чине они. Што год ти се на другом недопада нетрпи ни на себи, и што на другом осуђуєм, неопраштай ни себи.

Игра обруча.

Лепа и за децу врло здрава є игра у полю на равници игра обруча. Найпре се нареди подужа мета, и онда се одреди ко ће за ким ићи. Кои є на реду први узме обруч и тера га са кратким штапићом до мете и натраг, ал мора пазити, да обруч непадне. Ако падне мора га у руци донети и предати оном ко за њим на ред долази. Ако є обруч већи онда се кадкад двоица погоде док єдан тера, да му други кроз обруч протрчи ил скочи, а да несвали; ако учини тако, онда истера мету он место оног; ако свали, онда тера онай за њега, кад на њега ред дође. Ако више обруча има, онда се више њи уєдаред утркую, ко ће пре обруч до одређене мете дотерати, да несвали; само за ово мора полѣ широко бити.

Игра школе.

Найпре се запара штапом на равном месту 16 стопа дугачко а 4 стопе широко четвероугално полѣ, и то се подели на 8 маньи поля параюћи штапом све на 2 стопе попреко. То су 8 школа. Онда се одреди ко ће за ким ићи и коим ће се комадом црепа играти. Ко є на реду, стане на дно поля и баца из руке црепи у прву школу, тако, да црепи никоє запаротине недирне, другчиє баца други; па онда на єдной нози ускочи и истом ногом црепи преко улазне линиє наполѣ избаци, и сам за њим на полѣ искочи, а несме пре дигнуте ноге спустити нит скачућом ногом игде икоє запаротине дирнути, другчиє долази други на кога є ред. Наполю изван школе сме на обе ноге стати. Кад є из прве школе изашао, онда баца црепи руком у другу школу и скакутаюћи на єдной нози истеруєга исто тако из друге школе, па после баца у трећу и истерує, и тако далѣ, до осме школе. Сваки кад на њега ред дође настави онде где є пре запао. Истеруюћи црепи наполѣ можега и кроз више школа уєдаред протерати, али скачући несме више пролазити него све по єдну, било да унутра или наполѣ иде. Ко први све школе прође, то є найбољи ђак. — Ова є игра за оснаженѣ ногу врло здрава, само неваля све на єдной истой скакати, него у єдну школу ићи с десном а у другу левом.

Школске наредбе.

ПРИВРЕМЕНО УПУТСТВО ЗА ДИСТРИКТУАЛНЕ НАДЗИРАТЕЛЂ ИСТОЧНО ПРАВОСЛАВНИ ОСНОВНИ ШКОЛА.

Наредба крал. угар. Наместничства од 10 (22) Юния 1863. бр. 47015.

(Продуженѣ.)

§. 9. Дође ли пак дистриктуалном надзирателю школском службеним путем до знаня какав недостатак подручне му школе, то има овако поступати:

а) ако є тужба управлѣна против учителя, то има найпре местног школског управителя саслушати, да ли є тужба основана, и саслушавши у чему се ствар налази, упутити местног управителя у маньим тужбама, да є на добар начин изравна, али се уєдно уверити, да ли є то учинѣно; у важним стварима има одма конзисторій явити и од нѣ чекати упутства.

Ако су такове тужбе подигнуте против претерани изискиваня учителя, или ако се тичу школског звания или учителѣвог моралног владаня, то има дистриктуални надзиратель школски конзисторій явити, коя у првом случаю политичну власт о том извешћує, у последнѣм пак сама суди.

Догоди ли се какав преступак, кои спада под редовне казнителне власти, то дистриктуални надзиратель школски конзисторій подноси известиє, коя то без сваке далѣ изтраге предає казнителной власти и ню само моли, да іой саобшти пресуду званичног знаня ради, да може на том основу против казнѣног учителя поступити дисциплинарним путем.

б) Ако є тужба против местног управителя школског или против катихете, то ће он ньи са знанѣм конзисторіє саслушати, и дошавши до истине добрим начином изравнати, или ако то не помогне, као и у свима важніим случаєвима конзисторій на решенѣ поднети.

в) Тужили се напротив учитель на обштину у смотреню оног, што нѣму припада, то ће дистриктуални надзиратель школски: 1. Из школски писама, уговора, фассия и т. д. извидити да ли є тужба праведна, па онда 2. преко местног управителя на сходан начин наговарати обштину, или и сам на ню дѣйствовати, да се тегоба уклони 3. где ово не помогне, явити ствар политичной власти.

г) Односи ли се тегоба на трошно станѣ зданія или недостатке у школским стварима, то ће се дистриктуални надзиратель школски уверити, да ли є тужба основана, па ако види да є тако, то ће се по околностима или на обштинско поглаварство обратити за помоћ, или ће о томе одма политичной власти известиє поднети, ако би веће зиданѣ нуждно било.

§. 10. Дистриктуални надзиратель школски има сваке године єданпут сваку школу обићи. Ако є он у єдно и протопресвитер, то ће с тим надгледанѣм школа єдним путем предузети и црквене визитаціє парохія, да и себи и обштинама одлакша. При овой годишньой визитацій, с коіом свагда и испит има бити скопчан, валя да испита найточніє станѣ сваке школе; да укланя препоне, уколико то у нѣговом делокругу стои; да подпомаже предлоге сходне цели; да подстрекава деланѣ учителя и ученика, и да на сваки

начин подупире напредованѣ у обучаваню као и утврђенѣ побожности и морала. У том обзиру има на ово пазити:

а) Школске визитаціє чиниће у време, коє є поспешно за посећаванѣ школско, кад не пада школски одмор и кад родитељи лако могу доћи на школски испит.

б) Пре сваке визитаціє треба да извести како политичну власт тако и местног школског управителя, да овай то яви обштинском поглаварству, местном школском старателю и учительима, да позове патрона школског и познате приятелѣ школске или да их преко учителя позвати даде и да приволе и родителѣ дечине, да их што више дође на испит.

в) О школской визитацій треба водити записник.

г) Дистриктуалнн надзиратель школски отвара визитацію с малом беседом деци, и са школском молитвом или песмом, гледи после, да ли є у приправности и у прописаном реду:

попис деце коя су за школу;
каталог за испит;
записници за прилежност од последнѣ визитаціє;
прописи и писмени задатци, рисованя, женски рукотвори и. т. д.;
попис учевни предмета и докле се у ньима успело;
попис сиромашне деце;
кньига за школске наредбе и окружнице;
пописи за постоєћа школска основаня;
књиге и учебна средства;

Он пази да ли є школско зданіє по пропису уређено и чисто, да ли се налазе нужне школске ствари, и єсу ли у добром станю и т. д.

д) После дає испит преко катихете и учителя предузети, и сам одређує предмете, из кои ће се питати или ньима двойци допусти да избираю предмете, али сам дає међупитаня или ій продужує, да би се известіо, да ли су сви прописани предмети сходно цели и с успехом предавани. Зато сам више пута децу прозива, коя на ставлѣна питаня одговараю. Код испита треба се и на пѣніє обзирати, коє дистриктуални надзиратель школски у народним школама с особитом позорности пратити има.

е) Док трає испит пази добро и нато, како учительи поступаю с децом и какво є владанѣ дечиє. Особито на то мотри, да ли су точно испуняване наредбе, коє у школским стварма постоє и коє су у новіє време изашле.

(Свршиће се.)

Попунѣна учительска места.

У Бачкой Диєцези:

У Сомбору: Наименован од кр. намест. у споразумлѣню са преч. консисторином за катихету на србской главной а уєдно и за катихету и учи-

теля србског єзика на сомборской реалной школи свештеник Сумеон Костић, кои є уєдно и од оправляня парохиялни дужности решен.

У БРЕСТОВЦУ: наименован Ђорђе Сентомашки; изучио два реална разреда и препарандию; проглашен да є способан за учителя на основной школи. Тражилисе іош: Давид Николић, Іован Айдуковић, Лазар Перић и Симеон Перић.

Одобрен кр. Намест. бр. 54798 ех 1863 без приметбе.

У СТАПАРУ: наименован Іован Аидуковић; изучио два реална разреда и препарадию. Способан за учителя на основной школи. Тражилисе іош: Ђорђе Сентомашки (кои є међутим за брестовачког учителя наименован) Александер Іанковић, Филип Бркић и Марко Бибић.

Одобрен кр. Намест горньим броєм без приметбе.

У СЕНТИ: наименован Теодор Брановачки; изучио 4 гимнас. разреда и препарандию. Способан за учителя на основной школи. Тражили се іош: Александер Стаиć, Ђорђе Марковић, Никола Киряк и Ђорђе Крагуєвић.

Одобрен од кр. Намест горньим броєм без приметбе.

У СОМБОРУ: За учителя Шразреда на срб. главной школи наименован од кр. Наместничства бр. 24108 ех 1863 доондашньи суплент истог разреда Іован Белянски. Изучио є три реална разреда и препарандию; проглашен да є способан за учителя са препоруком. Тражио се іош Ђорђе Теодоровић.—

У СТАРОМ КЕРУ: наименован Никола Бугарски изучио метод у главной митровачкой школи и препарандию. Способан за учителя на основной школи. Тражилисе: Паво Дамяновић кои є међутим за сентомашког учителя наименован, Лазар Перић, Марко Бибић, Іован Іосифовић.

Одобрен од крал. Намест. ср. 89853 ех 1863 али уєдно примећено, да є требало Марка Бибића наименовати, кои є осим препарандиє свршио и философию и Богословию, ма да ниє од дотичне обштине предложен био.—

У ПЕТРОВО СЕЛУ: Наименован Тумотия Слепчевић; изучио 4 гумнас класе и препарандию; способан за учителя основне школе с' препоруком. Тражилисе іош: Лазар Михайловић и Владимир Радивоєвић.

Одобрен од кр. Нам. бр. 33395 ех 1863 без приметбе.—

У ФУТОГУ: Наименован Дамян Суботић; изучио препарандию и положио учительски изпит. Ниєсе тражио више нико.

Одобрено кр. Намест. бр. 47472 ех 1863 пошто є накнадно доказао, да є учительски изпит положио.—

У ФЕЛДВАРЦУ: Наименован Живан Николић изучио препрандию.

Потврђен од кр. Нам. бр. 30921 ех 1863 накнадно.—

У СУБОТИЦИ: наименован за девоячког учителя Ђорђе Гойковић. Изучио 4 гимн. разреда и препарандию; проглашен да є способан за учителя на основиой и нижим разредима главне школе с' препоруком. Тражилисе іош: Іаков Арадски, Стеван Карановић и Ђорђе Павловић.

Одобрен од кр. Намест. бр. 74446 ех 1863 без приметбе.

У СЕНТОМАШУ: наименован за девоячког учителя Паво Дамяновић. Изучио 4 гумнас. разреда и препарандию. Проглашен да є способан за учителя на основной и нижим разредима главне школе с препоруком. Тражилисе іош: Аврам Стояновић, Іосиф Шевић, Ђорђе Марковић, Ђорђе Миладиновић, Лазар Михаиловић, Лазар Перић, Младен Лугумерски, Марко Гавриловић, Петар Борић, Стеван Жекић и Милош Симић.

Одобрен од кр. Намест. бр. 82795 ех 1863 без приметбе.

У СОМБОРУ: За учителя IV-о разр. срб. главне школе наименован од кр. Намест. бр. 82796 ех 1863 Ђорђе Теодоровић, бивши суплент на истой школи. Изучио два реална и 4 гимнас разреда и препарандию. Способан за учителя са особитом препоруком Тражили се іош: Симеон Станковић и Іован Недельковић.

У МОХОЛУ: наименован Паво Берић. Изучио 6 гимнас разреда и препарандию. Способан за учителя главне школе с' препоруком: Тражили се іош: Іосиф Шевић, Марко Гавриловић и Ђорђе Марковић.

Одобрено од кр. Намест. бр. 82797 ех 1863 без приметбе.—

У ДЕСПОТ СЕНТИВАНУ: наименован Милош Теодоровић; изучио Филозофию и Богословию и положио практични учителски изпит.

Одобрен од кр. Намест. бр. 86203 ех 1863 пошто є накнадно доказао, да є учительски изпит положио.—

У НОВОМ САДУ: За суплента IV, разр. срб. главне школе наименовало є кр. Намест. бр. 81967 и 99693 ех 1863 Дмитра Іосића. Изучио є три реална разреда и препарандию. Проглашен да є способан за учителя главне школе са особитом препоруком.—

У КИСАЧУ: наименован Лазар Перић. Изучио два реална разреда и препарандию. Способан за учителя на основной школи. Тражио се іош Паво Борић.

Одобрен од кр. Намест. ер. 89855 ех 1863 без приметбе.—

У вршачкой диецези:

У ВРШЦУ: За учителя IV разр. на срб. главной школи наименован од кр. Наместн. броєм 6919 о. г. на другом месту кандидирани Панта Крстић. Изучио IV. реалн. разреда, Богословию и препарандию. Способан за учителя главне школе с' препоруком. Тражио се іош ондашньи суплент Ђакон Никола Никашиновић.

За учителя I. разр. на истой главной школи наименован од кр. Намест. истим горним броєм на трећем месту кандидирани Іован Бакић. Изучио є три реална разреда и препарандию. Способан за учителя на основной и нижим разредима главне школе с препоруком. Тражили се іош: ондашньи суплент Лазар Мильковић, Петар Мештеровић, Милош Велић и Максим Пантелић.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 11. У Будиму 20. Априла 1864. Год. VI.

Єдан образац устройства народне школе.

У войводству Готи у Немачкой издата є прошле године следећа наредба за народну школу, из коє ће сваки увидити, шта изображен свет са овом своіом школом смера и куда мора са оваком наредбом цео тай народ до кратког времена доспети.

I. ДУЖНОСТИ И ПРАВА ПОДАНИКА У СМОТРЕНЮ УЧЕНЯ ДЕЦЕ.

Школска дужност. Родитељи ил њиови заступници несму ни єдно дете оставити без оне науке, коя є за народну школу прописана.

Науке у нар. школи прописане су ове: наука вере, матерњи єзик са читанѣм и писанѣм, рачун, землѣпис, повестница, природопис и природословлѣ, певанѣ, рисанѣ и гимнастика. — Наука вере учисе у нар. школи на основу библичке повестнике и то оне новога завета.

Задаћа нар. школе и средства. Нар. школа има децу воспитати за свестно морално деланѣ и има све умне снаге њиове подеднако развити. Што деца несватаю то им се неказує, нити шта на изуст уче, што им ниє пре толико изтумачено, да разумеу. У школи су само она дисциплинарна средства допуштена, коя разуман отац употреблює.

Траянѣ школе. Свако дете дужно є осам година у ову школу непрекидно и уредно ходити.

Ослбођенѣ од ове дужности. Само они родитељи, кои могу приватног учителя држати ил кои уму сами децу учити, могу их у школу неслати, али их мораю све прописане науке научити и на изпит ставити.

II. ДУЖНОСТИ И ПРАВА ОБШТИНА У СМОТРЕНЮ ИЗДРЖАВАНЯ ОВЕ ШКОЛЕ.

Школска обштина. Свака политична обштина чини и школску обштину. Више мали обштина могу само онда єдну школску обштину чинити, ако нису више од по сата раздалеко и ако су путови до школе тако добри, да увек могу деца доћи. Под овим условима и кад се све обвежу суразмерно и трошити на школу сме се свака обштина са манѣ од тридесет деце тражити, да школе ради с' другом у свезу ступи; и сваку оваку обштину може држава са оближньом у погледу школе споити, па ако ни ове неби могле нуждна за школу трошка измагати, то ће их држава суразмерно помагати; а свака обштина сме одма из ове свезе изступити, чим довольно снаге има, да може сама школу издржавати.

Обштинска школа. Свака школска обштина мора по єдну, а по потреби и више школа имати.

Законити брой деце є осамдесет; а чим их више има, мора се одма и више школа и учителя наредити.

Школско здание. Свака школа мора имати собствено и сасвим за ню удешено здание; исто тако мораю и сви намештаи и зграде удешене бити по цели школе и здравлю деце.

Учевна опрема. Свака школа мора сву прописану учевну опрему имати и валя се постарати, да свака школа што болю школску библиотеку набави.

Трошкови на школу. Трошкове за подизанѣ, издржаванѣ и разшириванѣ школа, за плату али и за пензию учителя, и за помаганѣ ових удовица и сирота, има обштина из свога собственог прихода ил порезе давати, ако већ нема на то одређеног фонда ни други школски прихода, ил у колко ови, где их има неби могли измагати. Фундациє оставлѣне изрично на ову ил ону цел школе несме обштина по своіой вольи на дрдгу цел школе узимати. Само у оном случаю, ако приход коє школске фундациє превазилази прописане расходе сме обштина код власти потражити, да тай сувишак на другу кою школску цел за време употреби. Где више сдружени обштина єдну школу издржаваю, ту мора она у коіой є школа, ако остале тако ишту са трећином више прилога на школу давати.

Особити школски приходи. Окром редовни прихода спада овамо іош и школарина и све новчане школске каштиге.

Школарина. (Плата, што є свако школу походеће дете за науку дає.) Оћел се школарина давати ил не зависи од заключеня обштине. При одређиваню колика да буде школарина има се тако порезати, да одбиюћи приходе фундация где их има и приходе школски земаля найвише половина осталог трошка на школарину дође, а половина на обштинску касу. Школарина никако несме по варошима виша бити од 4 талира за 1 дете, 6 за 2 детета истог оца, а 8 за 3; а по маньим местима само половина од тога.

Државни прилози. Оне обштине, коє посведочено немогу сав за школу прописан трошак измагати помаже суразмерно држава из свои прихода.

III. ДАЛЂ ДУЖНОСТИ И ПРАВА РОДИТЕЛЯ ИЛ ТУТОРА ДЕЧИИ.

Полазак у школу. Чим коє дете наврши шесту годину имаю га родительи одма у школу дати. Само ако би дете болешльиво ил врло слабачко било, онда се после навршене седме има у школу довести. Може се и пре навршене шесте, ако само неки месец треба дете у школу дати, ако школски одбор допусти.

Уписиванѣ у школу. Сва за школу деца имаю се одма на почетку школске године у школу довести и уписати, другчиє се непримаю, ван да є због болести закоснило, или да су се родительи из друге обштине амо преселили, и у овом случаю има дете донети атестат, да є и како є онде у школу ишло, како є у ньой напредовало и како се владало. Овай атестат има само дотични учитель власт издати, и то мора безплатно учинити.

Изписиванѣ из школе. Ни єдно дете неможе пре навршене 14, и односно 15 године из школе изписано бити; а ако коє неби іош ни онда знало читати, писати и обичне рачуне радити, то су дужни родительи и далѣ га у школи оставити и дотле слати, док год то ненаучи, ван да би коє очевидно тако тупоглаво било, да ниє надежде, да може то научити. Ако би ко желио своє дете, коє є школу добро свршило іош и далѣ у ньой оставити, то се има о том са школским одбором споразумети.

Школа, кою имаю деца походити. Редовно мораю деца ону школу походити у кою обштину спадаю; ал родительи имаю право свою децу и у другу обштину у школу дати, и тим се ослобађаю од плаћаня школарине у своіой обштини, а никако и од остали прилога на школу.

Уредно походенѣ школе. Само добро извинѣно изостаянѣ од школе прима се, а свако друго спада под каштигу.

Каштиге за изостаянѣ од школе. Родитељи ил њиови заступници одговорни су држави за науку деце пак и за походенѣ школе. За сваки дечии недолазак у школу каштигую се родитељи са 5 талира или суразмерним апсом. У крайности има школска власт право децу од немарни родителя одузети и на њиов их трошак на болю негу дати.

Тужбе противу учителя. Ако кои од родителя има шта на учителя зато, што овай нѣгово дете злоставля, то му є слободно учителя школском одбору па онда и школской власти тужити, ако неби зедоволян био са пресудом одбора; а никако несме сам собом у школу доћи и онде учителя нападати, нити га сам собом на одговор изазивати; а ако би то учинио, има са 10 талира или суразмерним апсом каштигован бити, кою ће каштигу у нужди полицайна власт истерати.

Исключенѣ детета од школе. Ако би коє дете из дисциплинарни, полицайни ил други казнички узрока из школе изключено бити морало, то се има старати за нѣгову науку на рачун родитетя или ових заступника, а ако ови неби могли плаћати, онда на рачун обштине или државе.

Дужности родителя у смотреню приватног ученя деце. Нешилянѣ за школу деце у школу ослобађа родителѣ само од школарине, а никако и од остали школски дация. Уче л' децу свою приватно, то су одговорни држави за сву ону науку, што є за народну школу прописана. Изађе л' где сумня о овом, то є дужност дистриктуалног инспектора на пристоян начин достаточно о том уверитисе, и родитељи се имаю повиновати жељи и наредби инспектора; а ако би се противили, то имаю 5 талира ил и више каштиге платити или на суразмеран апс осуђени бити.

Одузеће права приватног ученя деце. У случаю, да би се кои од родителя тврдо противио наредби инспектора, има школска власт право одузети право, да свою децу приватно уче, и онда наступаю наредбе горе поменути каштига за непоходенѣ школе. Исто то бива, кад се инспектор увери, де приватно ученѣ деце неиде са оним успехом, као што є прописано, и ако родитељи неће она средства да употребе, коя инспектор за бољи успех деце предлаже.

IV. ИЗОБРАЖАНЂ УЧИТЕЛЯ.

Учительске семинарие. За изображенѣ учителя стара се држава средством учительски семинария.

Приманѣ у семинарию. Пре навршене 16. године неможе се нико у овай завод примити. Да ко примлѣн буде мора пре тог найманѣ нижу гимнасию добро свршити или яван изпит са добрим успехом положити од сви они наука, што су за гимнасию прописане.

Семинарске науке. Окром повтораваня гимнасиялни наука учи се овде Педагогия и Дидактика и ових история, Антропология и Психология, История Литературе и Поянѣ с' Музиком. На гимнасии свршиване науке имаю се овде допунити као: Математика и све природословне струке са особитим обзиром на потребу народне школе; исто тако и рисанѣ и гимнастика. А што се науке вере тиче, та се има овде найглавниє у историчком виду израђивати, и има се учити исторички развитак Християнства на основу библичне повестнице и старог ал особито новот завета, заєдно са историчким развитком християнске цркве.

Брой ученика у семинарии ниє ограничен.

Плата за науку у семинарии недає се никоя.

Способност за учительство. Ко у семинарии добиє атестат, да є науке добро свршио и прописане вештине извикао има се као кандидат за учительство у матрикулу уписати и тим постає способан за избор.

Предходна служба. Сваки кандидат има прве две године после семинарске науке као помоћник или као наместник учительски служити.

Брисанѣ из матрикуле. Ако би кои кандидат хтео у страну државу на време пређи мора се министарству явити, другчиє се брише из матрикуле.

V. НАМЕШТАНЂ УЧИТЕЛЯ.

Право избора обштинско. Коє год обштине школу свою без државне помоћи издржаваю те имаю и право саме учителя себи бирати. Учителя бира обштински одбор под председничством начелника обштине; а у сдруженим обштинама бира га она у коіой школа стои. Све изборе потврђує земальска власт.

Право избора патронатско. Где има потроната, тамо є право избора нѣгово. Коя обштина нема за себе право патроната, той мора патронат учителя представити, и ако обштина ништа противно нема, може га власт потврдити.

Државно намештанѣ учытеля. Коє обштинске школе држава подпомаже, тима она и учителѣ намешта. Исто ово чини држава и у сваком оном случаю, ако обштина или патронат упразнѣно учительско место за 4 месеца непопуни. Али у овом случаю има држава одрѣђеног учителя дотичной обштини представити и на пробу дати, и само ако обштина ничега важног противу нѣга неузима може га власт потврдити.

Привремено намештанѣ. Сваки учитель ставля се найпре као провизоран, али несме провизория ова дуже од две године траяти.

Женске као учительи. На три наймлађа разреда могу и женске место учителя ставлѣне бити, но само с' допуштенѣм министерства и ако дотична обштина то жели. Али ова мора найпре явни изпит о своіой вештини положити пред комисиом коя уобште за изпит учителя постои.

(Продужиће се)

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ѣ. В.

(Продуженѣ).

Прилѣжне Молитве или Сугуба Ектенія.

После Св. евнгелія, діаконъ ставши на амвонъ почне прилѣжне молитве съ рѣчма: Рцемъ вси ѿ всеѧ дꙋши, ѿ всегѡ помышленїѧ нашегѡ, рцемъ: Господи, Вседржителю, Боже Отецъ нашихъ, молимъ ти сѧ оуслыши и помилꙋй т. є. Рецимо сви, одъ све душе и одъ свегъ срдца (одъ све мисли) нашегъ, рецимо: Господи! Свемогуѣій Боже Отаца' нашихъ молимо се Теби, саслушай, и смилуй се. Обе ове кратке молитве єсу као предговоръ, за коимъ слѣдує єданъ обштый призивъ, и седамъ посебныхъ молитава, на коє свагда по трипутъ са „Господи помилꙋй" одговарамо, за изразити с' тымъ да се свойски и изъ свегъ срдца Богу молимо,

Обштый призивъ овако гласи: Помилꙋй насъ Боже по велицѣй милости твоей молимтися оуслыши и помилꙋй. т. є. смилуй се на насъ Боже по великой милости твоіой, молимо се теби саслушай насъ и смилуй се на насъ. Милосрдіє Божіє, коимъ онъ наше молитве прима, нуждно намъ є найвеѣма и пре свега, єръ безъ овога, ма' се мы колико молили, неможемо се успѣху надати одъ нашихъ молитава.

Затимъ долазе посебне молитве овымъ редомъ:

Єщє молимся ѿ всепресвѣтлѣйшемъ и державномъ Імператорѣ нашемъ Францѣ Іосифѣ Первомъ, т. є. Іоштъ се молимо за найпресвѣтлієга и могуѣнога цара нашегъ; ѿ державѣ, за владательску снагу и могуѣность цареву; побѣдѣ, за побѣду; пребыванїи, за обстанакъ и за дуго пребыванѣ нѣгово на царскомъ престолу; ѿ мирѣ, здравїи и спасенїи єгѡ, за мирно и спокойно царованѣ, за здравлѣ и за душевно спасеніє нѣгово; и Господꙋ Богꙋ нашемꙋ наипаче поспѣшити и посокити емꙋ во всѣхъ, и покорити подъ нозѣ єгѡ всякаго врага и сꙋпостата, — да Господъ Богъ нашъ нѣму (т. є. цару) особито на руци буде и помогне у свачему, и да покори подь ноге нѣгове свакогъ непріятеля и противника.

Єщє молимся ѿ святѣйшемъ Патріарсѣ нашемъ, ѿ Преосвященѣйшемъ Архїєреи нашемъ, и ѿ всеи въ Христѣ братїи нашей,— молимо се за Пастире Духовне.

. . . ѿ всемъ ихъ Христолюбивомъ воинствѣ, молимо се за воиску цара нашегъ, коя є Христу вѣрна, и коя за любавъ спасителя свога животъ свой полаже у рату бранеѣи насъ, отачбину и св. Цркву одъ непріятеля.

. . . ѿ братїахъ нашихъ священицѣхъ, священомонасѣхъ, и ѿ всемъ во Христѣ братствѣ нашемъ. — Молитва за свештенике, калуѣере, кои су уедно и свештеници и за сва духовна лица.—

. . . ѿ милости, жизни, мирѣ, здравїи спасенїи, посѣщенїи и ѿставленїи грѣхѡвъ рабѡвъ Божїихъ братїи святагѡ храма сегѡ. Молимо за милостъ, животъ, миръ здравлѣ, спасеніє, и опроштенѣ грѣхова' свію Христіяна', кои сачиняваю братство оне цркве, у коіой се налазимо, кои припадаю той цркви и той обштини црквеной. Узъ ову молитву додаю се по гдѣкадъ на особено захтѣванѣ и имена оныхъ живихъ лица' за коє се на той служби Божіой особито молити желимо, т. є. чита се читуля живихъ, или молбанъ за благу намѣру, за изцѣленіє одъ болести, за благословъ срѣнота пута, или благодареніє на Божіой милости.

. . . ѿ блаженыхъ приснопамятныхъ, свѧтѣйшихъ патріарсѣхъ православныхъ, ѿ благочестивыхъ царѣхъ и благовѣрныхъ царицахъ, и создателехъ свѧтагѡ храма сегѡ, молимо се за покойне и свагдашнѣгъ спомена достойне патріархе, за побожне цареве и благовѣрне царице, и за основателѣ светога овогъ храма Божіегъ; и ѿ всѣхъ преждепочившихъ отцѣхъ, и братїѧхъ нашихъ здѣ лежащихъ и по всюдꙋ православныхъ, молимо се и за све пре починувше православне отце и браћу нашу, кои су саранѣни овдѣ или ма' на коемъ другомъ мѣсту. —Овдѣ се могу додати поименце покойници, за коє се Богу молимо. За мртве чита се гдѣкадъ и обашка ектенія за упокой одма после прилѣжныхъ молитава, и онда се на ньой споминю читулѣ или имена покойника'. —

Последня прилѣжна молитва є: ѿ плодоносѧщихъ и добродѣющихъ въ свѧтѣмъ и всечестнѣмъ храмѣ семъ. т. є. за оне кои у овомъ светомъ и частномъ храму Божіемъ приносе добре плодове христіянскога живота прилажуѣи одъ иманя свога на издржаванѣ цркве и црквеныхъ служителя, на украшеніє храма Божіегъ, и кои добро чине у томъ храму Божіемъ те угледаю и помажу, одъ свога поштеногъ иманя и одъ своє привреде, клясте, слѣпе, хроме, сирочадъ, удовице и уобште све сиромахе, кои томъ храму Божіемъ припадаю, или се у болницама и сиротинскимъ кућама тогъ храма издржаваю; ѿ трꙋждающихъ сѧ, т. є. за црквене служителѣ и труђенике, као што су црквеняци, звонари, послужительи у болницама и у домовима за сиротиню, и за гробляре; ѿ поющихъ и предстоѧщихъ людехъ ѿжидающихъ ѿ Тебе великїѧ и богатыѧ милости, за оне кои пою и за све люде кои у цркви стоє, и очекую одъ Бога велику и обилну милость, помилованѣ, опроштенѣ грѣхова и спасеніє.

Докле се прилѣжне молитве на гласъ читаю дотле се и свештеникъ предъ светымъ престоломъ у себи Богу моли, да бы онъ милостивно приміо ова моленя наша, и послао намъ свою обилату милость, и напоследку завршує на гласъ сугубу ектенію славеѣи милостивога и човѣколюбивогъ Бога, Отца и Сына и Светога Духа.

Молитве за оглашене.

Оглашени, учећи се или катихумени звали су се у старо време они люди, кои су се учили вѣри и богоугодномъ животу, али кои

іоштъ нису были крштени. Они су заедно с' грѣшницима, кои се явно каяху и са одлученима морали изилазити изъ скупштине вѣрныхъ, пре него што бы се они изъ цркве одпустили позива діаконъ найпре ньи да се Богу помоле, затимъ позива вѣрне да се по братской любави моле Богу за оглашене да Господъ помилуетъ ихъ, т. є. да имъ опрости све грѣхе ньихове, што учинише изванъ заеднице съ црквомъ: огласитъ ихъ словомъ истины, т. є. да ихъ научи наукомъ истине, да ихъ просвѣти свѣтлошћу Христове науке; ѿкрїетъ имъ евангелїе правды, т. є. да имъ открїе евангелїе правде, да усели у ньи живо увѣренѣ да ће се они оправдати и опростити одъ дрѣхова средствомъ заслуга Спасителѣвыхъ; соединитъ ихъ святѣй своей соборнѣй и апостолстѣй церкви, т. є. да ихъ Богъ посредствомъ светога крштеня и молитава' црквеныхъ у своє време присаедини светой православной цркви, да ихъ удостои да постану прави Христіяни и да се придруже вѣрныма. Напоследку заповѣди се оглашенима да главе приклоне за знакъ отданости къ Богу и за полученѣ пастирскогъ благослова. У то време моли се свештеникъ Богу за оглашене, да ихъ удостои светога крштеня, да имъ опрости грѣхе, да имъ дарує добро и поштено владанѣ (одежду нетлѣнія), и заврши молитву за оглашене велегласно съ жельомъ: да и тіи (оглашени) съ нама славе име пресветогъ и триединога Бога. После тога діаконъ съ рѣчма: „Єлици ѡглашенїи изыдите, ѡглашенїи изыдите, да никто ѿ ѡглашеныхъ,“ звповѣди, да сви кои су оглашени изъ цркве изиђу, и да нитко одъ ньихъ у цркви неостане. С' тымъ се завршує Литургія оглашеныхъ.

У данашнѣ време непостои међу Христіянима разредъ оглашеныхъ, почемъ се дѣца Христіянскихъ родителя' іоштъ као врло мамена уводе у цркву посредствомъ Светога Крштеня, а исто так покайници и одлучени одъ светога причешћа и одъ црквене заеднице єдва се могу сада у цркви примѣтити; но ипакъ молитве за оглашене задржане су на светой Литуртіи и употреблюю се поглавито изъ ова два узрока: прво зато, што се и данасъ налази людіи, кои као одрасли найпре се уче вѣри и закону Христіанскомъ да се могу удостоити св. крштеня као н. пр. кадъ Євреинъ, Мухамедовцъ или Поганикъ жели постати Христіяниномъ; друго пакъ, си мы носимо име Христіяна', али неживимо сви и свагда по христіянски, нити свимъ срдцемъ тежимо за спсениємъ, на кое смо призвани. С' тога свакій одъ насъ пре него што ступа къ вечери Господньой, — къ слушаню свете Литургіє, валя да бри-

жљиво испытує свою савѣстъ: да л' є онъ достоянъ присутствовати при савршаваню свете Евхаристіє, па почемъ нема између насъ ни єднога кои бы сасвимъ достоянъ быо, то намъ валя понизно, по примѣру негдашньихъ оглашеныхъ и каюћихъ се, главу приклонити, и са скрушенымъ срдцемъ Бога молити да се смилує на насъ, пакъ се свойски старати да унапредакъ у свему онако живимо као што се крштеномъ човѣку и послѣдователю Христове науке пристои. Иначе слушаюћи само обичая ради свету Литургію, а нестараюћи се за своє поправленѣ и за напредакъ у добродѣтельномъ и богоугодномъ животу, подпадамо мы подъ онаково осуђенѣ, какво є заслужіо у познатой евангелской причи човѣкъ онай, кои є дошао на царску гостбу у непристойной одећи, и коме є за то царъ казао: Дрꙋже, како вшелъ еси сѣмѡ не имый ѡдѣанїа брачна; — пакъ по томъ придодао пресуду: „возмите его, и вовергите во тмꙋ кромѣшнꙋю.“ (Мат. 12, 12. 13.)

(Продужиће се.)

Генерал Милутиновић.

(Єдно животописанѣ за читанѣ старной деци.)

(Свршетак.)

Године 1812 дигне се поново рат на Француза. Милутиновић добиє поново прилику своє юнаштво и войничку вештину показати. Обилазећи нѣгова остала юначка дела навешћемо овде само шта є код Вайхселбурга урадио. Наши добию заповест, да тераю Французе из Рвацке. Генерал Радивоєвић нареди на тай посо Милутиновића, и овай одма одвия єдно оделенѣ к Любляни. Нешто Француза пође на Вайхселбург. Милутиновић их суюби, надбиє и натраг отера, іош ноћу из ненада на ньи нападне, те многе изсече, разбиє и зароби. Али се наскоро ту сва француска и талиянски сила склопи састоєћи се из много иляда войске, и Милутиновић дође и велику опасност. Али то юнака незбуньує, ту се тек види, коє какав. Одма он разреди своє страже ю найудесниим местима, и одкуда ће неприятелю найвећма досаћивати, а с осталом четом повучесе у єдну шуму, и стане прек єдне чистине, где га неприятель видити мога своє момке пштати, да прелазе преко у другу шуму, а заповеди, да густиноушуме, где их немога неприятель спазити заилазе и опет овамо дођу, да опет чистину прелазе. То гледећй неприятель помисли да є у силна вой-

ска скуплѣна, те неусудисе наићи, но повучесе натраг. Међу тим стигне и Милутиновићу помоћ, и ту се заметне крвав бой, кои читав дан потрая, где силан Француз изгибе. Кад ту Французе разби, онда добиє заповест, ди Вайхслбург отме. Одма га он обседне, па онда у простачко одело преобучен оде сам као невешт чинећи се, те мимо Француски стража све путове и цео Француски положай развиди, па онда вративши се своє разреди, кои ће доле остати, а кои увис ићи, и онда на први юриш одбиєн юриши и други ред и после 6 сати крвавога и жестока боя отме град и више стотина Француза зароби. После є іош неколико дана траяо непрестано бой, где се непрестано Милутиновић славно юначки отликовао, док ниє Французе кроз Горицу преко Изонца претерао. У награду и отличиє за то велико юнаштво добиє крст Мариє Терезиє и постане Генералмаіором претекавши 80 старии обрштера.

Одавде буде послат Милутиновић у Далмацию, коя іош сва у Француским шакама бияше. Чим наши у Далмации чуше, да є Милутиновић дошо, да их ослободи, одма сви сложно устану и юришом наполѣ из Задра Милутиновићу дођу, посекући све Французе, кои им се противише; те тако се мора одма други дан Задар предати. После отме Милутиновић и Кастелнове и Дубравник и Пераст и Котаре и Будву и тако целу Далмацию цару поврати. У томе се и мир учени и Милутиновић добиє за више свои храбри другова Леополдове крстове и многе колайне, а сам буде нарећен за воєног гувернатора целе дубравачке и арбанаске землѣ. Онда хтеше Дубровчани своє старо самовластиє поновити, али их Милутиновић своим благим и вештим начином умири и задовольи, и онда постане бароном г 1815, Фелдмаршаллайтнантом и господаром пешачког полка бр. 54. Г. 1836 заиште се због старости и слабости у мир и те године после кратког болованя 7. Нов. умре у 70. г. врсна живота, а 50 верне службе цару.

Милутиновић є био осреднѣ величине, плав, имо є велике обрве, био є силно — и мудроречит, великодушан, брз а сталан у сваком решеню особито пред неприятелѣм; у служби є био строг, праведан а неуморан; нѣгове заповести билесу кратке и ясне, и ко их точно извршио ниє, тай є зло пролазио. Он є своє войнике и другове яко любио и сваки терет с' ньима сносио, за ньи се старао као рођени отац, он их є храбрио и поносом србског имена и юначства задисао, он є чешће с' ньима и шалу проводио, и сви су имали толику веру на нѣга, да су држали, док є он међу ньима, да их нико надбити неможе, зато є Милутиновић

много реда са 500 свои другова више израдио, него други са толико иляда; притоме є био велики родолюбац, кои є свой єзик и веру любио и у њима до смрти тврд и непоколебив остао.

Нележи на младо сено.

Єдан сирома човек и његова жена дођу под ноћ у неко село и уђу у прву кућу па замоле, да их приме на конак. Газда их прими и они оду па онай дан с' ливаде довежено іош и неосушено сено мало разврзу и легну па заспе. Кад ютро освану и сунце високо одскочи, ал оних двоє неустаю. Газда оде и стане их звати, ал они се неодзиваю, он их узме єдно па друго дрмати, али се они небуде, газда стане слушати да види єсул' живи, и у великом чуду увери се, да су обоє мртви. Одма отрчи лекару и овай после узалудног покушаваня да их у живот пробуди найпосле виде да су обоє од онога якога задая од младог сена капљом ударени умрли.

Тичар.

Шећући по полю наиђе учитель с' децом на єдног човека кои є тице ватао. Деца застану да виде како онай тице из мреже вади и у кавезе меће, све тице младице, коє по кавезу скакаше као поплашене тражећи да се ослободе. — То су све саме младице рекне учитель, а где су ти маторке? Маторке су мудре, одговори тичар, па се недаю преварати, оне се чуваю и неће ни близу мреже ни кавеза да дођу, а и младице коє се маторки држе сретно прођу, само се ове луде ухвате, коє неће да пазе на маторке. — Деца погледе єдно на друго, а учитель дода: Чусте ли, шта рече? Исто є тако и са людима; памтите дакле и сећайтесе, шта каза тичар.

Золѣво гньиздо.

Два детета нађу у єдном процепу у стени золѣво гньиздо. Одма єдан од њи узме прут и стане по гньизду чагольити, да их истера. Узнемирени золѣви излете, па окупе и кривога и некривога, и макар да се обоица бранише и бегаше золѣви обоицу тако люто избоду, да онай єдан од тешки болова после неколико дана душу предати мораде, а други люто изсакаћен дуго времена знаке свога несташлука на себи ношаше.

ПРИВРЕМЕНО УПУТСТВО ЗА ДИСТРИКТУАЛНЕ НАДЗИРАТЕЛЂ ИСТОЧНО ПРАВОСЛАВНИ ОСНОВНИ ШКОЛА.

Наредба крал. угар. Наместничства од 10 (22) Юнія 1863. бр. 47015.

(Продуженѣ.)

ж) При свршетку даде явно прочитати имена ученика и ученица сваког школског разреда, кои су найприлѣжній били и найболѣ се владали и обдари их поклонима, ако има какви. Похваливши найприлежніє ученике дистриктуални надзиратель школски, ако за добро нађе, дає прочитати имена они ученика, кои су озбилни укор заслужили са осведочене немарности у посећаваню школе или са рђавог владаня свога.

Примети ли да є све у добром реду, то похвали и ободри децу, учителѣ, свештенике, светског школског старателя, обштинске поглаваре и родителѣ. Примети ли какав недостатак у напредованю или владаню, и ако се из записника за прилежност уверіо, да є томе узрок слабо посећаванѣ школе, то по томе своє опомене управля.

и) После тога по свршеной молитви разпусти децу и договара се са представницима обштинским, койма особито ако примети неуредно посећаванѣ школе важност школе топло препоручує.

к) Затим пита местног управителя школског, патрона или нѣговог заступника, местног старателя школског и поглаваре обштинске, дали имаю шта приметити о школи или о учительима или да ли се могу што потужити на учителѣ. Исто тако саслушава он и учителѣ, њи по заслузи похвалює, или ако є нужно опоминѣ и поучава или им по извиђеном станю школе и по каквоћи тужбе, коє су против њи подигнуте, изпуняванѣ њиови дужности на срце меће. У обште старасе дистриктуални надзиратель школски да добро школе своим присуством подпомаже и да све опажене недостатке найкраћим путем уклони. На последку прегледа школско зданіє у свим саставним деловима и предлаже нужне поправке.

л) Све оно, што є или изравнано или за коє се већ постарало или што є за даљи извештай сходно уводи дистриктуални надзиратель школски у свой записник о визитацій, кои он присуствующим лицама, у колико се то сваког члана тиче, прочита и од њи га подписати дає.

м) Будући да добар обстанак школе поглавито зависи од заедничке радње местног управителя и учителя, то ће он употребити прилику визитаціє й на то, да се с овима поєдинце договара о свему ономе, што є сходно цели за подизанѣ и подпомаганѣ школе.

н) Своє записнике за визитацію употребиће дистриктуални надзиратель школски за саставлянѣ потребни таблица о школском станю, коє има сваке године заедно са своим известієм конзисторій послати, коіом приликом неће пропустити, изврстну радню надзирательског и учительског персонала и за више уваженѣ и признанѣ явити.

о) Известіє о опаженим већим недостатцима, нетреба да одлаже до годишнѣг известія, него треба одма надлежном месту до знаня да стави.

За визитацію сваке школе добія дистриктуални надзиратель из благајнице црквене обштине награду од 2 фор. а. вр. и слободан подвоз, кою

ће му награду конзисторія кад прими нѣгово известіє о школской визитаціи, асигнирати код дотичне црквено обштинске касе.

§. 11. Ако каква обштина замоли, да за себе школу подигне, или ако се тиче разширеня или уређеня єдне већ постоєће школе, определеня плате или уписиваня ил' исписиваня єдног места од школе, то ће дистріктуални надзиратель школски заєдно са политичном власти у овом случаю нужну местну комисію предузети, и своє предлоге на основу постоєћи школски прописа и точно уважени местни околности конзисторій поднети.

§. 12. Дистриктуални надзиратель школски неће пропустити свою позорност обратити на негованѣ воћа и друге врсте польодѣлства у школама; на умножаванѣ школски кньижница и обдаржаванѣ учительски састанака, где ће он обично лично председавати; и он ће сва сходна средства употребити да учительски ред свог дистрикта до изредног степена подигне.

§. 13. У погледу на приватне школе свога дистрикта стараће се, да ове границу свога права не прелазе и да постоєћим школским законима одговараю.

§. 14. Он ће ревнителѣ, добротворе за своє школе тражити и ньиове заслуге надлежном месту до знаня ставляти.

§. 15. Нѣговом особитом стараню препоручую се такође недельне и шегрске школе, коє он, дге год непостоє, увести има, и коих редовно обдржаванѣ нагледати има. За обучаванѣ глуве неме и слепе деце свога дистрикта има нужна расположеня учитити или надлежном месту предложити, и оне свештенике и учителѣ, кои су се с успехом на воспитанѣ ове деце одали, поименце явити.

§. 16. Налоге конзисторіа као и политични власти и кралѣв. иаместничства, коє за школске ствари излазе, има дистриктуални надзиратель школски у посебну кньигу ставляти (кньига за нормаліє) и оне налоге кои му ради далѣг обавлѣня доћу, точно обявити и на ньиово испуняванѣ мотрити.

§. 17. У обште треба да има на уму да се у свима споляшним и економским стварима народни школа има обраћати на политичне власти, напротив у унутрашньим, поучнопедагожким делма на свою конзисторію, коим властима треба такођер да и сва прописана повремена известія на време шилѣ. Да би нѣгова известія и писма пошта безплатно одправляла, има на свакой адреси ставити ове речи: „у школским стварима“.

§. 18. За све своє званичне послове и школске ствари има дистриктуални надзиратель школски водити пословни записник са текућим броєвима ексхибита, кои сваке године завршити и за долазећу школску годину опет са броєм 1. започети треба. Школска акта треба да скупи, и у добром реду да чува.

Школске вести.

ШТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ, о србској народној школи у далматинской диецези: По званичном извештаю има у Д. Д. на 12985 правосл. домова са 84409 душа у 29 парохиа 29 народни школа, између њи є само. 1 одлучена женска, све остале помешане; главне нема ниедне. У ово 29 школа има 740 деце, и над њима 9 дистриктуални и 17 мирски местни надзирателя, 28 катехета, 31 учитель и 1 учителька. У 18 школа учисе само србски, а у 11 србски и талиански. Найвише є школа у которском и задарском дистрикту. Свештенство се око ови школа свойски заузимлѣ, и оне су ово 12 последњи година од како су нове бечке школске књиге уведене врло лепо напред поступиле. Валяло би само плате учительима побољшати, и учителѣ болѣ за овай чин спремити.—

ПОКЛОНѢНЕ ШКОЛСКЕ КЊИГЕ. По званичном извештаю поклонила є бечка цк. дирекция школски књига на сиромашну децу прошле године: немачки књига 100,554 комада, србски 10,633, рвацки 20,634, словенски 16,250, русински 6775, польски 12,846, чески 43440. румунски 4074, мађарски 1183, талиански 26,529, и еврейски 58; окром тог поклонила є други књижица: немачки 320, србски 287, хрвацки 181, словенски 399, русински 179, польски 391, чески 285, румунски 272, мађарски 388, талиански 356 и еврейски 68; а продала є: немачки 639,413, србски 36,605, хрвацки 64,438, словенски 53,827, русински 33,263, польски 110,970, чески 105,699, румунски 14,637, мађарски 14,591, талиански 232,265, и еврейски 4661.

Приметити имамо, да су ове све књиге продате и поклонѣне ван Угарске, почем се у Угарской само књиге у краљ. угар. свеушлиштной печатни шташапане продавати смеду а друге не, а поклоне ова дирекция іош ниє наредила.—

ЗАНАТЛИСКА ШКОЛА У БРНУ. Год. 1852 завела се у Брну вечерня школа за шегрте, где се у 2 недельни часа учуло: Читанѣ, Писанѣ, Рисанѣ, Рачун, Геометрия, Физика и Хемия. У ту є школу мало по мало све више шегрта врвило, док се ниє у праву занатлиску школу развила. Данас се састои та школа из два курса: приправног и правог. Приправни трає две а прави три зиме. У приправном учисе окром науке христ. читаня и писаня: Геометрия и Аритметика, почетци Физике, линеарно и слободне руке Рисанѣ, свако по 2 часа на неделю. Прави курс поделѣн є на 4 струке: архитектску, машинистку, тикачку и хемичку. У архитектской учисе: Алгебра и Геометрия, популарна Физика, скиданѣ планова, Архитектура и Рисанѣ архитектоничко, свако по 2 а Рисанѣ 7 часа на неделю. У стрици машинской учисе: наука о машинама, Геометрия, Алгебра и Рисанѣ свако по 3 часа. У струци тикачкой учисе: Рисанѣ, наука о манипулации, о правлѣню мустри свако по 2 часа. У струци хемичкой учисе: Хемия и Фарбарлук свако по 3 часа. Окром ових струка учисе ту: просто и двоструко књиговодство, наука о меницама, штилистика, наука о погодбама и национална економия. Прошле год. било є 1250 слушателя. Сви кои ову школу прођу отликую се знатно у своим занатима од они, кои є неуче, и напре-

дую далеко болѣ. Сви се фабриканти грабе, за ове шегрте и калфе. Силни добию одма лепо ухлебленѣ код пароброза и у трговачким писарницама. —

ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ. Школски одбор варошког представничства у Прагу наредио є, да се одсад из варошки прихода сваке год. нека сума наваца школама у помоћ дає на набавлянѣ школски библиотека; а окром тога наредио є да се одма установи комунска библиотека за учителѣ.—

ПЛАТЕ УЧИТЕЛЬСКЕ. Варош Брн у Моравской преустроила є плате свои учителя овако: Учитељи на главной школи добиваю 700 фт. а на тривиалним 600. фт. Свима учитељима повишує се плата после 6 година ревносне службе са 50 фт. и то дваред тако, да оних плата после 12 год. изађе на 800 фт. а ових на 700 фт. За подучителѣ нарећена є плата од 300 фт. и повишаванѣ свако 6 год. са 50 фт. док недође до 500 фт.—

БЕЛЕШКЕ О ВЕКУ СВЕШТЕНИКА И УЧИТЕЛЯ. На 100 у год. 1861, 1862 и 1863 умрли свештеника и учителя у Саксонской изашли су по есапу ови броєви: Век од 100 свештеника ускупа узет изнео є 6302 год, а од 100 учителя само 5391, дакле са пуно 1000 год. манѣ. Средњи брой година код свештеника био є 63 близу 64, а код учителя 53 близу 54, дакле са 10 манѣ: Од 100 свештеника умрло є 2 од 30 да 40 г., 12 од 40 до 50 г.; 52 од 50 до 60 г.; 24 од 60 до 70 г.; 26 од 70 до 80 г.; 4 од 80 до 90 г. а од 100 учителя умрло є 8 од 20 до 30 г.; 15 од 30 до 40 г.; 14 од 40 до 50 г.; 25 од 50 до 60 г.; 25 од 60 до 70 г.; 11 од 70 до 80 г. и 2 преко 80 г.; умрло є дакле учителя пре 40-е године 23% а свештеника само 2%.—

ГЛАВНА ШКОЛА У ГРАШЛИЦУ У ЧЕСКОЙ. Ова школа, коя є тек пре четир године основана разширила се до данас на 8 класа, 4 мушке и 4 женске. — На ной є зоведена недельна школа, где су недельошколци на више разреда поделѣни и коє 5 учителя уче, троица мушку, а двоица женску децу. Найвише ученика ягме се на науку рисаня. — За душевно изображенѣ и оне редовне и ове недельне деце заведена є прошле год. школска библиотека, коя є на 220 комада одобрани кньига за забаву и наку деце порастла. При сбираню библиотеке ниє ни на изображанѣ учителя заборавлѣно, тако да у ньой и за ову струку найодабрани педагогички и методички кньига има. Библиотеку ову набавляю учитељи сами даваући на ту цел повремено певачке и музикалне забаве. — Зарад телесног изображанѣ деце заведена є прошле год. гимнастика, на кою є цел варош драговољно потребите справе набавила и єдно лепо место одредила, где се деца на лепом времену отворено, а на рђавом под кровом играю. — На истой тои школи заведена є прошле год. и певачка школа а ове год и музикална око чега се учитељи са особитом ревношћу заузимлю. Овоме є последнѣм найвише повода дао єдан ревностни грађанин, кои є на ову цел фундацию од 50 фт. на год. за учителя музике и певаня основао.—

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 12. У Будиму 30. Априла 1864. Год. VI.

Єдан образац устройства народне школе.

(Свршетак.)

VI. ПРАВА И ДУЖНОСТИ УЧИТЕЛЯ.

Плата. Сваком учителю има се одма, чим є на службу ступио издати писмено о припадаюћой му плати.

Плата мора найманѣ износити на годину:

1, за привремено намештене учительске помоћнике или наместнике 150 талира и слободан стан или суразмерна накнада; а за привремено намештене учителѣ 175 тал. и стан.

2, за стално намештене а) на сели са манѣ од 50 деце 200 тал. и стан, и повишаванѣ плате после свако 5 година службе са 30 тал. у триред тако, да од 16-е год. службе 290 тал. сваке год. добива; б) а на сели са више од 50 деце први 5 год. као и озго, а после свако 5 год. повишаванѣ са 40 тал. у триред тако, да од 16-е год. 320 тал. на годину добива. в) На варошким школама мора плата найманѣ изнети 250 тал. и стан ил накнада за стан, а после свако 5 год. у триред повишаванѣ са 50 тал. тако, да од 16-е год. службе 400 тал. сваке год. добива. Варошким учительима има се све у готовом новцу издавати. Где за црквену службу за учителѣ башка плата постои, та им башка и иде, као и она, ако оправляю дужност црквеног рачуновође или обштинског писара. Сваком се урачунаваю и оне две године провизориє у праву службу, чим ко за сталног учителя изведен буде. Стално намештеном учителю несме се плата сманьити, ако би брой деце и опао.

Издаванѣ плате. Сеоским учительима има се окром стана неки део плате у натуралияма давати, и где год є можно има му се дати баште толико, да може зелени и остали расада толико добити,

колко є за єдну породицу довољно, и ливаде бар толико, да може єдну кравицу одранити.

Сва плата у готовом новцу има се издавати из школске касе на точно одржаване термине, а то є у месечним ратама напред, а натуралия у терминима, како економска земальска власт нареди. Исто се овако имаю издавати и пензиє и све остале редовне помоћи.

Узгредне раднѣ учителя. Учительи су дужни црквени певци бити, па где за ово башка плата постои, они є и примаю башка. Учителю є допуштено привате давати, и црквени рачуноваћа ил обштински писар бити, али ово не на уштрб школске службе. За сваку другу радню мора тражити допуштенѣ од више државне власти.

Особита права дефинитивно намештени учителя. Само дефинитивно намештен учитель има право на пензию и да примлѣн буде у друштво за удовичке пензиє, као и право на сва остала благодѣяния. Што се тиче самртног квартала у томе се приређую учительске удовице и наследници удовицама и наследницима остали државни чиновника.

Школски часови. Сваки є учитель обвезан држати до 30 школски часова на неделю. Часови за гимнастику нерачунаю се амо. Он несме ни єдног школског часа пропустити окром изванредне неволѣ, коє има одма школском одбору приявити.

Женитба. Ни єдан учительски кандидат несме се без допуштеня министерства оженити; а ово му се само онда може закратити, ако би се са извиканом коіом особом женио, и у очевидной немогућности издржаваня жене.

Учительска преступленя. Сваког учителя, кои би свою дужност занемарио или погазио, било да с' децом противу закона поступа, да се предпоставлѣнима непокорава, да се рђаво влада или да лакоумо дугове прави има школски начелник а после дистриктуални иншпектор опоменути, и укорети, и ако ово неби ни подруги пут помогло, то се има с' њиме коректура предузети. А ова се састои у устменом укору од школске власти, као првой каштиги, после у устменом укору од министерства са изричном претњом, ако іош до тужбе дође, да ће бити сметнут са учительства, ово є друга и последня каштига. Ове каштиге имаю се онда употребити, кад се званичном точном истрагом тужба осведочи. Школска власт има о сваком оваком поступку одма

министерству поднети извештай. А ако за три године после опомене ил укора никоя тужба недоће, то се и онай укор брише из рачуна.

Премештанѣ учителя дисциплинарно. Само министерство има власт, ако дисциплинарни узроци изискую учителя на другу штацию преместити.

Сеоба учителя, помоћника ил наместника. Преселити ове дужне су обштине, коима долазе.

Даванѣ помоћника. Ако би кои учитель због слабости немогао све учительске дужности точно извршивати, а опет слабост та ниє такова, да се за савршено неспособна изрече, то има министерство власт придодати му помоћника.

Плата помоћника. За издржаванѣ помоћника мора дотични учитель ¼ од своє плате давати; ал ако би тим учителю манѣ остало, него што би имао, ако би сасвим у пензию дошо, онда има помоћнику само полу од оног давати, што му претиче од редовне пензиє.

Своєвольно одказиванѣ службе. Сваки учитель дужан є іош четврт године служити после кад є обштини службу своєвольно одказао.

Пензиониранѣ учителя. Ово бива на нѣгову молбу, ако є 40 год. изслужио и 60 год. века прошо; а може га власт и пре, и без нѣгове молбе у пензию ставити, ако би због коє не собственом кривицом навучене телесне ил умне слабости некадар посто дужности школске по пропису извршивати.

Пензионална плата. Пензия се одмера по плати, кою є у последнѣ доба вуко, а ова се састои изпод 10 год. службе у 40 процената целе плате, а преко 10-е за сваку годину по 1½ проц. више до целе бивше плате. Ако би кои пензионирац учитель іош другу кою явну и стално плаћену службу оправляо, па ова плата заєдно са оном пензиє преко 300 тал. износила, то му се половина од сувишка одузимлѣ на друге нѣму и нѣговима наменѣне цели. Од пензиє му се ништа неукида, ако би и у другу државу прешо, да є тамо троши.

Намештанѣ пензионираца. Ако би кои пре 40 год. службе а 60 год. века пензионирани учитель поново за оправлянѣ учительске службе способан постао, то се може поново за учителя наместити са пуном платом, а где є нуждно и с' неким делом пен-

зиє, али у овом случаю неброєсе оне године, у службу док є у пензии био.

Обуставлянѣ пензиє. Ако би кои пензионирани учитель тако што скривио, са чега би да є у служби ову изгубити моро, то губи и пензию.

Суспензия, ставлянѣ у диспонибилитет, одпуштанѣ и сметанѣ учителя. У овом погледу вреде и за учителя све оне наредбе као и за остале државне чиновнике. Окром тог пада учитель под ове каштиге, ако би окривлѣн био због коєг непоштеног дела, ма ово и небило по цивилном закону за каштигу, чим тако шта на явни скандал изађе.

VII. НАДЗИРАНѢ ШКОЛА.

Школу имаю надзиравати следеће обштинске и државне власти:

1, *Местни школски одбор.* Овай се састои у самосталним школским обштинама из обштинског начелника, и єднога ил ако их є више оно найстариєг свештеника, и учителя, ако л' є више учителя из ньи двоице по слободном међусобном избору на три године, и из толико школски тутора колико є учителя, коє опет обштина из своє средине а на три године бира. А у сдруженим обштинама састоисє овай одбор из сви сеоски начелника, и сви остали горепоменути, ал из оног места у ком школа стои. У варошима сачиняваю школски одбор: школски сенатор, два варошка репрезентанта као тутори, коє варош на три године бира, найстарии парох, школски директор и єдан учитель. Учителя изберу остали учительи на 3 год. Ако би више директора било, оно варошко представничство избере єднога на 3 год. Ако школа има патрона, то є и он члан одбора, и ако неби у месту пребивао, то се може дати кроз способна из места човека заступати.

Школски тутори. Ових є званѣ почастно; и ако се ко неби овога примити хтео, то пада под оне наредбе, коє су одређене за оне, кои неће за члана обштинског представничства да се приме.

Председник одбора. Чланови одбора изберу међу собом єднога са већином гласова за председника на три године. Али школски директори ни учительи немогу бити овде председници.

Дужности одбора. Он настои да обштина све оно чини што се обвезала за школу; настои, да су школска здания у добром

станю и да се све потребе школске: намештаи, учевна средства као и за децу књиге благовремено набаве.

Он има на ¼ год. напред начинити предрачун о школским приходима и расходима за идућу годину, и њга са сви документи на явном месту 8 дана изложити, да сваки видити и своє приметбе учинити може, а после све скупа обштинском одбору на ревизию предати, кои га има школской власти ил министерству на потврђенѣ послати. Ове власти пресуђую ако би какве препирке било између обштинско школског и обичног обштинског одбора.

Он чува школску касу, он прописує, шта ће се издавати, и дужан є бар сваког месеца єдаред касу и нѣзине књиге изненада прегледати.

Он пази да ни єдно дете неостає без науке за ову школу прописане, да сва деца уредно школу походе; он пресуђує оћел се и коме школарина опростити, ил олакшати, оћел се коє дете дисциплинарно из школе истерати, и шта ће далѣ с' њим бити, оћел се туђе ил у школу неспадаюће дете у школу примити и задржати и остало горепоменуто. Он мора на свима изпитима присутан бити и на свима школским свечаностима.

Он размирує сваће између учителя и дечии родителя и пази да се нипошто пред децом у ауторитет учителя и родителя недира ни овай вређа.

Он настоява да учитель све држности своє точно извршує, наредећи єдног ил више свои чланова, кои ће непрестано на учителя и школу мотрити и одма сваку опажену ману ил прегаженѣ дужности приявити; и од нѣга има учитель допуштенѣ искати ако ће на 1 дан да оде.

Одборска власт. Нѣму є дата власт новцем до 5 тал. или суразмерним апсом каштиговати преступнике, и у овоме има му полицайна власт ако є треба у помоћ доћи.

Особите дужности председника. Ако би одбор заключио шта, што би по председниковом увиђеню противно интересу школе било, то има таково вишой власти явити.

Седнице одбора. Чланови се скупляю на позив председника. Сваки члан има право председнику предложити, да седницу закаже, и овай є мора онда найдалѣ за 3 дана држати. На предлог дистрикт. иншпектора има є одма сазвати.

Заключеня. Да заключенѣ вреди, мора тай позив предходити и бар три члана заключити. Заключава се простом већином гласова. Ако є єднако гласова одсуђує председников. Само ако се о коєг члана персоналном интересу у сесии пресуђує, онда и за тай мах тай несме ту бити.

О свакой седници води се протокола, и ову има одбор дистр. иншпектору кадгод заиште показати.

Где ниє већ у предходећем наређено, ту є школска власт апелация противу заключеня одборски.

2, *Државне школске власти.* Овамо спадаю диштрикт. иншпектори, школске власти и министерство.

а) *Школски диштрик. иншпектори.* Држава надгледа школе преко свои школски иншпектора. Ове наименує она сама, а бира их између учителя, кои су найвештии. Да се иншпекция ова лакше свршує поделює се земля на више иншпектората.

Дужности иншпектора. Ови обилазе школе и настоє, да се деца у явним као и приватним школама по пропису уче. Ови настоє, да се учительи добро владаю и имаю власт опомене ил укора, ако дужности газе. Учительи и настойници школски имаю се наредбама иншпектора покоравати, а притом, ако им се у наредбама овима шта неправо чини министерству тужити се. Све мане и недостатке на школама и опремама, на учительима, родительима и одборима, имаю иншпектори заєдно са згодним предлозима вишой власти приявити и поднети, исто тако и предлоге ставляти за пензиє, премештає, одпуштанѣ од службе ил сбацанѣ учителя, даванѣ помоћника и др.

Учительске конференциє. Иншпектори наређую, сазиваю и обдржаваю учительске састанке, бар сваког месеца єдаред, и светую се сви скупа о школском напредку. Ако су диштрикти велики, то их подели на више маньи, и колко год є можно гледи иншпектор да у свима сам собом председава.

Иншпекторске конференциє. Министерство има све иншпекторе бар єдаред у години скупити, где се ови под председничством єдног од министерства наређенога школскосаветног члана за народне школе светую: о укланяню препона школског напредка, о промени школског плана, о уводеню нови школски кньига и о осталим стварма за напредак школе, и сва заключеня своя у виду предлога министерству поднесу. На ове конференциє позива мини-

стерство ако за нуждно и пробитачно налази и неке директоре главни школа као и друге найваляниє учителѣ.

б) *Школске власти.* Држава надгледа школе окром иншпектора іош и преко особити школски и црквени власти. Сваки диштрикт има по єдну оваку власт. Ова се састои из грађанског и црквеног поглавице и дотичног иншпектора, и имаю, у колико ова наредба другчиє ненаређує све оне дужности и права што су имале и досад.

в) *Министерство.* Врховну власт надзираня школа има министерство. Генерално иншпекторство на свима народним школама поверава се єдном практично вештом човеку, кои има у погледу воспитаня и науке на народной школи као технички саветни сучлан министерства бити.

Делокруг министерства. Ово има надзор на учительским семинарима; изпитує учительске кандидате; потврђює намештає, премештає, ставля у диспонибилитет, пензионира, одпушта и сбаца учителѣ и дає помоћника; има генералну иншпекцию народне школе у погледу науке и воспитаня; надзор о материалном стању школа, манипулации фондова и плати учителя; власт подизати нове школе, спаяти ил распаяти обштине у погледу школе, одобрава планове за зиданѣ и разшириванѣ школа, отвара нове класе; наређива учевни план и школске кньиге, и пресуђє тужбе противу нижи школски власти.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ѣ. В.

(Продуженѣ).

В.

Литургія вѣрныхъ.

Трећій и найважніи део Литургіє зове се Литургія Вѣрныхъ, зато што є у првенствующой цркви, на овомъ найважніємъ делу Литургіє само оныма дозволѣно было присутствовати, кои су Свето Крштенѣ примили, и тымъ у обштину истино вѣрующихъ припадали, и кои нису ни подъ каквомъ црквеномъ казни налазили се. На овом делу Литургіє частни дари, што су на Проскомидіи приправлѣни, освећую се, т. є. претвараю се чрезъ призиваніє

Светога Духа у право Тѣло и праву Крвъ Іисуса Христа, и даю се вѣрныма за Причешће.

Литургія вѣрныхъ представля Страданія Спасителѣва, Нѣгову смртъ, погребеніє, воскресеніє, вознесеніє на небо, седенѣ с' десне стране Бога Отца, и другіи долазакъ Спасителѣвъ на землю.

Почетакъ Литургіе Вѣрныхъ.

Литургія Вѣрныхъ починѣ се с' рѣчма: „Блицы вѣрніи паки и паки миромъ Господу помолимся,“ то єстъ: Сви кои смо годъ вѣрни опетъ се у миру помолимо Господу. С' две кратке ектеніє побуѣую се вѣрни на усрдну молитву, почемъ наступа найважнія свештена радня, о чему и напоминѣ на свршетку обадве ектеніѣ рѣчъ: Премудростъ. У прва времена Литургія вѣрныхъ починяла се тайнымъ молитвама, коє є свакій Християнинъ приносіо Богу за себе и за своє потребе. То є нареѣено было, да бы могао у храму Божіємъ свакій Христіянинъ открити предъ Богомъ све, што му є на души. Но будуѣи да непоступаю сви люди благоразумно при избору блага, што се одъ Бога просе; зато є света црква саставила обште молитве, коє се зову велика и сугуба ектенія. Ове су се молитве читале нѣгда на почетку литургіє вѣрныхъ, а после су пренешене у Литургію оглашеныхъ, дочимъ є овдѣ спомена ради оставлѣнъ само краткій изводъ изъ ньихъ.

На почетку Литургіє вѣрныхъ свештеникъ разкрива антиминсъ, и молеѣи се предъ ньимъ, као предъ престоломъ Божіимъ, хвали Господа Бога што га є удостоіо предстати своєму жртвенику, те проси, да му се очисти душа одъ грѣхова, па да с' чистомъ и незазорномъ савешћу свршує свету службу, и принесе безкрвну жртву за све люде Божіє. Затимъ свештеникъ на другой ектеніи проси одъ Бога свима, кои се с' ньимъ ту моле, напредованѣ у животу, у вѣри и у духовной мудрости, да сви они могу свагда са страхомъ и любави служити Богу, и да ихъ Богъ удостои невино и безъ прекора причестити се светыхъ таина и задобыти царство небесно. Ова молитва, а у єдно и друга ектенія завршує се съ возгласомъ Ꙗкѡ да подъ державою твоєю всегда хранимы, тебѣ славу возсылаемъ Отцу и Сыну и святому Духу: нынѣ, и присно и во вѣки вѣкѡвъ, аминъ, а то значи: удостои насъ Господе, да подъ твоіомъ властію (подъ твоіомъ могуѣномъ владомъ) свгда хранѣни и чувани, прославлямо тебе Отца и Сына и светога Духа, сада и свага и до вѣка.

Овдѣ насъ може тко запытати; зашто се Антиминсъ разкрива тако касно, и зашто текъ садъ благодари свештеникъ Бога, што се удостоіо приступити къ престолу, а овамо вѣчъ одавна предъ престоломъ стои? На ово валя примѣтити, да се Литургія оглашеныхъ изнайпре одправляла изванъ олтара у цркви, и текъ после нѣнога свршетка приступао є свештеникъ къ престолу. С' тога се и Антиминсъ, кои се свагда на престолу находи, ніє могао раніє разкрити, а сада се разкрива сбогъ тога, што ће се мало часъ частни дари съ жртвеника на престолъ пренети.

Херувимска пѣсма.

Херувимска пѣсма, коя се после друге ектеніє на почетку Литургіє вѣрныхъ, поє, гласи овако: Иже херꙋвїмы тайнѡ образꙋюще, и животворѧщей Троицѣ трїсвѧтꙋю пѣснь припѣвающе, всѧкое нынѣ житейское ѿложимъ попеченїе. ꙗкѡ да царѧ всѣхъ подимемъ аггелскими невидимѡ дорꙋносима чинми. Аллилꙋїа. а то на србски значи: Мы Херувеме тайно (на таинственый начинъ) представлямо, и животворећой (свеоживляваюћой) Троици Трисвету пѣсму пѣвамо, па зато оставимо на страну свако старанѣ о стварима житейскима (свѣтскима): Да прихватимо —примимо— цара свію тварій, коєга ангелски редови невидимо на копльима носе. Аллилуіа.

Ова пѣсма уведена є у употребленѣ за време цара Юстина (518—526), съ томъ намѣромъ, да заузима на себе пажльивость вѣрныхъ, за оно време докъ свештенослужительи каде цркву, и одлазе у жртвеникъ зарадъ пренашаня частныхъ дарова' на трапезу. Херувимскомъ пѣсмомъ названа є зато, што се починѣ с' рѣчію: Херꙋвимы, и што насъ побуђує, да с' чистымъ срдцемъ прославлямо Бога, као што га славе на небу Херувими. Главна є рѣчь у цѣлой пѣсми: Аллилꙋїа, коіомъ небесни жительи прославляю Бога (Апокалипсисъ, гл. 19. ст 1—7.) Оне друге рѣчи садрже у себи упутство съ каквимъ расположенѣмъ духа валя да предусретнемо и примимо Христа цара свію тварій. Рѣчь дорино-сима или копїеносима узета є изъ обичая римскихъ войника, кои су новоизбраногъ цара подизали у висъ на штиту утврђеномъ на копльима, и тако у висини изнадъ своихъ глава проносилису га крозъ войску и народъ. На подобный начинъ Іисусъ Христосъ царъ славе у смиреномъ виду Агнца носи се на дискосу, као на царскомъ штиту.

На великій Четвртакъ, посвећеный спомену тайне вечере, кою є држао Іисусъ Христосъ са своимъ ученицима, у мѣсто Херувимске пѣсме поє се: „Вечеры твоєѧ тайныѧ, днесь Сыне Божій причастника мѧ пріими, не бо врагѡмъ твоимъ тайнꙋ повѣмъ, ни лобзаніѧ ти дамъ ѧко Іꙋда, но ѧкѡ разбойникъ исповѣдаю тѧ: помани мѧ Господи въ царствіи твоемъ. Аллилꙋіа.

На велику суботу, у споменъ страданя и смрти спасителѣве, намѣсто обичне херувимске пѣсме, поє се друга много старія коя овако гласи: „Да молчитъ всѧкаѧ плоть человѣча, и да стоитъ со страхомъ и трепетомъ, и ничтоже земное въ себѣ да помишлаетъ: Царь бо царствꙋющихъ, и Господь господствꙋющихъ приходитъ заклатисѧ, и датисѧ въ снѣдь вѣрнымъ. Предходатъ же семꙋ лицы аггелстіи со всѧкимъ началомъ и властію, многоочитіи херꙋвіми, и шестокрилатіи серафіми, лица закрывающе и поюще пѣснь: Аллилꙋіа.

Докле се херувимска пѣсма поє, дотле свештеникъ признаваући своє недостойнство моли се Христу цару славе, кои є єдиный Господъ и Богъ нашъ, и Господаръ неба и землѣ, да очисти душу и срдце нѣгово одъ сваке зле савѣсти, и да га удостои свету Тайну свршити. Затимъ свештеникъ и діаконъ трипутъ изговоре Херувимску пѣсму кланяући се предъ частномъ трапезомъ. Пошто се царске двери отворе діаконъ узме кадіоницу съ горућимъ тамьномъ и примивъ благословъ одъ свештеника окади частну трапезу, олтаръ, св. иконе и народъ у себи читаући: „Помилуй мя Боже, по велицѣй милости.“ (Псаломъ 50).—

(Продужиће се.)

Шаран.

(Єдно описанѣ из природописа за старию децу.)

Шаран є єдна од найобичниє, броєм врсти као и броєм глава єдна од найобилатиє, па зато и врло главна врста рибе; има га данас преко 80 различити врсти познато.

Шаран живи у свима рекама по целой Европи, и у свима већима са рекама скопчаним барама; а окром тога он є найглавния риба питоми рибняка.

Шаран є леня риба, немари ни много ни брзо пливати, зато се и нерад бави на брзой води; найволиє места мирно текућа ил

стаића, а мало подубља и блатава, особито кад су и травом обрастла, где кадкад у сам крај и готово на суво изађе, па се ту у топлом блату валя и сунча.

Шаран є мирна и безазлена риба, а тако припитомљива, да у рибњацима држан научи позиван на рану звонцем ил на звиждањ доћи, и дође на сам глас као и друга питома живина, па из руке леб єде.

Шаран се биє готово найпоздниє, тек у Маю и Юну и тада тражи плића места. Он се множи врло яко, има на 700000 зрна икре у єдном; нарасте до 2, 3 кадкад и до 4 стопе у дуж, и буде по 20, 30 до 40 и више Фунти тежак; найвећи досад познати био є 2½ рифа дугачак и имао є 70 ℔; само су оваки врло ретки. Шаран може врло дуго да живи, по 150 до 200 година.

Зими се завуку гомилом у дублѣ блато, те се њим ране, а лети єду и црвиће, бубице, икру од друге рибе, по гдешто и стрвину; радо има овчиє ђубре, и дає се овим у питомим рибњацима врло нагоити, особито кад се то с' мало кудельна семена кромпира и пиварска квасца замеси.

За мамак найволиє гльисту, брашненог црвића, зелену гусеницу или мрву сира, зрно икре ил зрно куваног сочива, грашка ил пасуля ил и мрву угнѣцканог леба, особито кад се мало омедля; исто тако воле мрву меденог колача, особито кад се камфорском ракиом угнѣцка, али и на мрву тикве ил бундеве на удицу натакнуто дође.

Ко ће шаране да пеца мора удесити удицу, да таман до дна воде допре. Удица и конопац мораю поячи бити, єр уваћен шаран жестоко се праћка па удицу прекрха и канап одкине. Канап є найболѣ зеленкаст, тай се у води невиди као други, те риба пре наиђе, незазире. Шаран се пеца само на дублѣм одсеку а на мирной мртвой води. При пецаню шарана валя врло на опрезу бити, єр он уме мамак као миш ситно пипкаући сав поєсти ил с' удице свући, да га човек и неосети.

Ко ће шаране на коє место да домами, нека помеша у блато куваног жита, сочива, грашка ил пасуля, кравлѣг ил овчиєг ђубрета, крви ил црева, и у єдной повећой корпи на оно место, где оће да дођу, на дно воде нека спусти и остави; то их из далека намами, и онда нека их ту на гльисте ил црве пеца.

Шаран є доста лукава риба. Чим осети прећу, особито кад є невешти ловци наглиє повуку одма прескаче ил подилази, или

се у блато зариє, те пређа заєдно с' оловом преко нѣга пређе. Ко є рад фокове да загради, да шаран при опадаюћой води на полѣ неизађе, мора високу заграду ударати, єр шаран по 4 и 5 стопа изнад воде високу заграду прескочи, тако живо уме да се праћне.

Шаран є врло тврдог живота, можеш га на два дана хода у коли жива однети, ако му само залогай леба у пиво, вино ил ракию умочено у уста туриш, и то по кои ред преко дана променеш, а ако га при том свега у мокру сламу ил мокру маовыну, траву ил крпе умоташ. Ко є рад многе живе шаране да однесе, валя да их у згодно буре ил сандуку пуно воде на коли носи. Зими претрпаю га у коли снегом, у коєм се укочи, али чим после у ладну воду дође одма оживи; само тада неваля га нипошто у топло место уносити, єр одма умре. У мокру маовину или у траву умотан може се у подруму обешен у крпи по 3, 4 и више дана жив обдржати и трпаюћи му у уста из млека земичку за кои дан приметно угоити.

Здрав шаран свуда є чврст, по леђи є црнѣ, по трбуу жуће а остало мрке боє. Болешљив є прляве боє, мек и млитав. Он є подложан болестима бешике и шуги, коя га као нека маовина по леђи увати и од нѣ угине.

Месо є шаранѣ врло укусно али потеже, те за болесника као и за слаб желудац неваля, особито ако є іош и врло мастно. Шаренѣ є месо найслађе ол велике Госпоине па све до ђурђева, а посло неваля, особито кад се биє, онда є и найлошиє и найнездравиє, ма да є тада шаран найлуђи, те найлакше га уватити. Кувана шараня глава нийслађи є шараньи део и шараньи єзик држе многи за найделикатнии залогай. Од шаранѣ икре прави се айвар, кои ако и ниє онако деликатан као моруньи, али є опет добар и укусан.

Од речног шарана месо и слађе є и белѣ и чвршће, као што є и цела риба беля и чвршћа, него барска. Барски шаран има увек и барског задая, кои се даде различитим начинима понешто уталожити. Веште куварице баце у чорбу при куваню по кои комадић црне изгореле лебнѣ коре, ил баце по кои жив углѣн, кои као што є познато сваки задай приталожи ил' сасвим извуче; а ако є шаран іош жив, и ниси га іош рад клати, оно га подржи у барки или на поворки кои дан у текућой речной води, и тим барски задай изгуби.

Школске вести.

ШКОЛСКЕ ХРОНИКЕ. Цк. наместничка комисия у Кракову наредила є преко цивилни и црквени власти, да се у свакой сеоской и варошкой школи заведе хроника те школе, коя се има са свом можном точности списати. Ова мора следећи 5 оделеня имати:

1. Основа школе. У ово оделенѣ има се увести: ко є школу основао и кад; коя су лица и коє пригоде уплива имале на дотацию исте школе, и коє су се све промене у дотации од основаня па до данас збиле. У дотацию спада не само цела учительска плата, него и цело иманѣ школско: Здания, зграде, землѣ, баште и др. па онда огрев и сви маньи паушали за школске потребе. Овде валя навести и све наредбе, односећи се на осниванѣ или дотацию те школе, са даном, годином и броєм кад є и од кога є издата.

2. Даровна писмена. У ово оделенѣ имаю се увести сва дарова писмена тичући се основаня и дариваня школе, и то по хронологичком реду и у целом садржаю од речи до речи преписано.

3. Учевни предмети. У ово оделенѣ има се увести: кои су учевни предмети у почетку на той школи предавани и на ком єзику, и кои су нови предмети доцниє до данас придодати. И овде валя навести све наредбе, коим су промене у учевним предметима повремено наређиване.

4 Школске књиге. У ово оделенѣ имаю се увести све бивше и све садашнѣ прописане школске књиге са целим насловом своим.

5. Надзирательство школе. Овде се има увести сви бивши и садашньи а) врховни мирски и свештени иншпектори; б) диштриктуални директори; в) местни свештени ил мирски надзирательи; г) катехете; д) учительи; е) и школски тутори. У смотреню учителя има се означити дан и год. кад є овамо на службу дошо, а ако є можно и код остали местни настоятеля школе

Надпис те књиге има овай бити: хроника школе заведена год . . . У њой се има за свако оделенѣ толико листова оставити, да буде довольно места да се упише, све шта се за прошло време дозна, а да има и за будуће. Ове књиге имаю срезке власти школама набавити, и имаю на руку ићи дистриктуалним и местним надзирательима и учительима ради потребити дата, коя би се можда из акта срезки и окружни или местни и порохиялни архива извадити дала. Исто тако имаю и консисториє са своим архивама на руку ићи.

На краю наредбе придодає наместничство, да ће ово истина доста мучан посо бити, али кад се погледа на корист, на кою ће ове књиге за будућност бити, то се нада и жели и налаже, да се све мирске и црковне власти свойски око овог заузму и настоє, да се ови пописи одма и што є можно точниє начине.

ІОШ ЄДАРЕД ШКОЛСКЕ ХРОНИКЕ. У єдном налогу прайског министерства просвете на краю прошле године стои ово:

далѣ има се приметити, да су у окружию Гумбина 336 учителя школске и обштинске хронике завели и са особитом их ревносћу воде. Ово є за учителѣ не само полезна но и приятна забава, и я сам се сам (вели министер) приликом ревизиє осведочио, са каквом се любави многи учитель овоме одао, и колико є интересанти вести из прошли времена понеки скупио, н. п. о основаню села, школе и цркве, о бившим и ту умрлим учительима и свештеницима, о населеню места из далеки предела, о опустошеню места од различити неприятеля, о пажарима и потопима коє є место претрпило као и о редняма и болештинама, коє су кад туда наилазиле, о старинама, древностима коє су се у той околини поналазиле или и сад налазе и много друго сила знатно. Са тим се пробуђує и подранює воля и любав на домаћу и отечествену повестницу не само код учителя, но и код деце и целога народа, и то се има за не мали благослов сматрати, кои отуда проистиче. Ово дакле заслужує сваку похвалу и подстицанѣ, и я желим да све власти учителѣ на ово што више могу подстичу и да им на руку иду.

КРАТКОВИДНОСТ ПО ШКОЛСКОЙ ДЕЦИ. Врховна медицинална власт у Виртембергу явля школской, да по званичним извештаима нижи медицинални власти кратковидност по школской деци яко мах преузима; а ово да отуд долази: єр су многе школске собе неудесно намештене, понайвише немаю довольно светлости, а где где є опет сувише; на многи мести скамиє су невалял окренуте, на силни мести нема на прозорима застора, да се може школа од упадаюћи сунчани зрака бар толико заклонити, да деци на књиге и прописе неупире; да силни учительи непазе нит маре како деца при писаню седе и да многи ни сами незнаю, како се при писаню држати валя; а да су на многи мести и скамиє за писанѣ тако неудесне, да деца при найбольой вольи мораю очи прописy ближе приближити, нег што би нуждно било. — Ово зло, коє од неког доба яко мах обузима може се само одклонити следећим средствама: да єдна вешта комисия све школске собе обиђе и сва за први мах у овом погледу нуждна разположеня учини; да се одсад сви планови о зиданю нови школа найвишой власти рад прегледа и одобреня поднесу, коя их има у овом погледу особито строго цензурирати; да се нареде у овом погледу веште и чешће инспекциє школа; да се сви учительи позову и да им се у овом погледу нуждно упутство даде, коєг се точно држати имаю и да се строго пази дал то држе; да се препарандиялниим дирекцияма налог изда, да у овом погледу младе учителѣ не само науче, шта валя, но и найстрожиє да пазе, да сами тако чине; найпосле да се неда оним столарима да праве скамиє, кои незнаю, како их за кою децу одмерити валя, но да им се покаже образац како их правити валя, и да се само ономе допусти правити, кои оваке образце на углед изложи.

ГИМНАСТИКА У НАРОДНОЙ ШКОЛИ. „Здрава душа у здравом телу“ то є било обште педагогичко начело они стари мудри и умни Грка,

али є после пропасти њиове дуго векова занемарено остало док га нису данас опет почели сви разумни педагоги на глас дизати. Оће л' школа свою задаћу хармоничког изображеня душе и тела да изврши, то мора и ова гимнастична вештбаня увести, коима се не само тело развия и оснажава него и душа. Ова вештбаня починю се данас на све стране по нашем великом царству у народну школу уводити. Тако є с' єдном наредбом земальске власти и у краковской школи заведено и од новог лета држи се редовно сваке неделѣ дваред. Учитель є гимнаста Тусцински, ком свако дете, коє на та вештбаня долази месечно 1 фт. плаћа. И мађистрат є краковски увидивши велику корист тога завода одредио є 60 фт. да се найпотребитиє гимнастичне справе набаве. Уз ово имамо іош с' признателносћу навести, да при овим вештбаньма увек и єдан варошки лекар присутствує, и єдан од учителя, кои пазе да ни у хигиєничном ни у педагогичком погледу никоє мане небуде. Са овим надзором упокоєни су и дечии родитељи, да се ту и на индивидуалну телесну конституцию деце пази. — Оћел се и код нас ко око овог заузети!

УЧИТЕЛЬСКЕ ЗАДАЋЕ. Загребачки надбискупски стол наредио є следеће задаће учительима за овогодишнѣ решаванѣ:

1, Какву вредност има комаће читанака моралног садржая за децу и како има учитель с' тим поступати?

2, Шта све подстиче младеж на невалялства и како се може томе на пут стати?

3, Коє зле последице рађа пиянство и зашто се валя учителю тога зла чувати?

4, Шта су побожна чувства и како их има учитель у деци будити? —

РУЧНИ ПОСЛОВИ У ЖЕНСКОЙ ШКОЛИ. Министерство за просвету у прайской увидећи преку потребу да се у свима нижим женским школама без разлике места уче ручне женске раднѣ издало є наредбу, да се ради овог, има свуда наредити плата за учительку макар и преко волѣ дотични обштина, па да се одма ова наука свуда започне. — Овако би валялода се и код нас свуда учини.—

ХИГИЄНСКО НАДЗИРАВАНѢ ШКОЛА. Министарство просвете у француской наредило є комисию, коя ће на станѣ здравля и на телесно изображанѣ деце у свима школама пазити, настаявати, овога ради редовно школе походити и надгледати и нуждне предлоге чинити.—Ово валя свуда завести и силно ће зло по здравлѣ снагу и живот од школа уклонѣно бити.—

ПОВИШЕНѢ УЧИТЕЛЬСКИ ПЛАТА. У Базлу и Швайцерской наређено є повишенѣ учительске плате тако, да сваки 2100 до 2400 франака (од прилике толико фор. шайна) на годину добива. На ово уздише єдан бечки школски лист овако: колико ли су од ови египатски лонаца наши учитељи іош удалѣни!—

ШТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ о школи у Ческой. Год 1863 било є у Ческой 3865 народни школа, међу тима є 3761 римокатол. 67 евангел. и

37 еврейски. Од ти є 2018 чески, 1705 немачки и 145 помешани. Учителя є било 6130, и међу нима 2596 получителя и 45 учительки. Деце є ишло 314873 мушке и 297564 женске свега 612437 Препаранда било є 690.

Обява.

Код ц. кр. дирекциє школски кньига у Бечу изишла є кньига, састављена од г. Николеђ. Вукићевића, учителя у србском учительишту сомборском, и благословлѣна од патріаршеско-митрополитског надлежателства карловачког под насловом:

ОГЛЕДАЛО ХРИСТІЯНСКЕ ДОБРОДѢТЕЛЬИ
ИЗ ЖИТІЯ СВЕТЫХЪ

кои се у православной источной цркви и у србском народу особито почитую, као: Житіє Дѣве Маріє. св. 4. евангелиста: Іоанна, Луке, Матеа и Марка, св. Стефана Штиляновића, св. Параскеве, Димитріа, Арсенія срб. архіепископа, Іоанна милостивог, Іоанна златоустог, Андріє првозваног, Іоанна Дамаскина, св. Николая, Игнятиа, Василия вел., св. Савве просветителя, Григориа богослова, 40. мученика, Георгиа побѣдоносца, цара Константина и царице Єлене, Кнеза Лазара, апостола Петра и Павла, и препод. Ангелине деспотице србске.

Добити се може код горепоменуте дирекциє у Бечу (Schulbücher-Verlags Direktion in Wien) и код г. Полачека кньигопродавца у Темишвару комад по 50. а. вр.

Стециште.

У месту Меленци упразднѣно є званиє учителя I. разреда. Єзик є предаваня србски. Учитель има у име плате 500 фор. а вр., слободан стан, и 2 фата сламе за огрев. Просителии имаю своє молбенице, подкреплѣне са крштеним писмом, школским свидѣтелствима, са свидѣтелством о досадашнѣм свом службованю, и о моралном и политичном свом поведеню до 20. мая т. л. консисториуму темишварском поднети.—

У ВУКОВАРУ упразнѣна су оба учительска места. Конкуренти позиваю се да до конца месеца Юния прописане документе са молбеницама дистриктуалной дирекции у Вуковару поднесу. Плата системизирата є 315 фт. А. В. и стан.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 13. У Будиму 10. Мая 1864. Год. VI.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ѣ. В.

(Продуженѣ).

Великіи входъ.

У средъ пояня Херувимске пѣсме быва великій входъ, о коме се частни дари са жртвеника свечано преносе на частну трапезу, да се тамо освете. Свештеникъ и діаконъ после усрдныхъ молитава предь престоломъ цѣлую частный крстъ, поклоне се народу, и отишавши къ жртвенику узимаю частне даре, пакъ крозъ сѣверне двери напредъ діаконъ съ діскосомъ, а за ньимъ свештеникъ съ потиромъ излазе. У тай ма престане поянѣ херувимске пѣсме кодъ рѣчій: „всякое нынѣ житейское ѿложимъ попеченіе,“ и діаконъ побожно ходеѣи и носеѣи на рукама изнадъ главе дискосъ а на раменима воздухомъ заогрнутъ споминѣ побожный и Христа любеѣіи народъ христіянскій, основателѣ (ктиторе) и приложнике овогъ светогъ храма Божіегъ, и моли се да ихъ помене Господъ Богъ у своему царству. Ово изговоривши улази діакопъ крозъ царске двери у олтаръ. Свештеникъ съ потиромъ у руци ставши на средъ солее ниже амвона споминѣ цара и духовне старѣшине, а ако има више свештеника онда споминю свештеничкій и монашкій редъ, све служителѣ црквене (причетъ); правительство, градоначелнике, военачелнике и сву Христа любеѣу войску. Напоследку найстаріи свештеникъ окренувши се народу и потиромъ крстный знакъ начинивши велегласно рекне: „И всѣхъ васъ православныхъ Христіанъ да помянетъ Господъ Богъ во царствіи своемъ, всегда, нынѣ и присно и въ вѣки вѣкоѡвъ.“ Кое значи: И свію васъ православныхъ Христіяна нека се опомене Господъ Богъ у Царству свомъ, свагда, сада, и увѣкъ, и на вѣкове вѣкова. — На то народъ продужи Херувимску пѣсму, а свештеникъ съ потиромъ у руци улази крозъ царске двери у олтаръ. Ако

више свештеника служи, и они улазе носећи частный крстъ и остале знаке страданя Христовогъ. У прва времена о великомъ входу чинѣнъ є споменъ поименце о свима кои су частне дарове принели и за кога су принели; но то є доцніє пренешено на проскомидію, и садъ се на великомъ входу споминю поименце само владатель и духовне старешине (патріархъ, св. синодъ, митрополитъ или епископъ), а сви остали само се споминю обштымъ именомъ православныхъ Христіяна'.

Великіи входъ преставля намъ ходъ Христовъ на страданія и на смртъ, и преношенѣ пречистогъ тѣла нѣговогъ съ Голготе у гробъ. Слично томе значеню, по науци црквенихъ учителя, о великомъ входу жртвеникъ значи Голготу, Солея вртъ Іосифовъ, трапеза гробъ, у кои є Іисусъ положенъ; свештеникъ и діаконъ представляю о великомъ входу Іосифа Ариматейскогъ и Никодима, кои су Христа саранили; воздухъ на раменима діакона значи плаштаницу; покрови на потиру и на дискосу значе завой коимъ є была покривена глава Іисусова, и остале гробне пелене; а кадіоница, кою діаконъ држи, замѣнює мирисе с' коима є было помазано тѣло спасителѣво. На тако високомъ значеню основанъ є побожный обичай, да о великомъ входу сви Христіяни, што су на Литургіи, сагибаю малко главе и повтораваюћи речи покаявшега се разбойника: „Помани мѧ Господи во царствіи твоемъ,“ у мислима изливаю своє срдце и душу предъ Богомъ, и моле се за благо оныхъ, кои су имъ наймиліи, а кадъ свештеникъ прекрстивъ насъ потиромъ рекне: И всѣхъ васъ православныхъ Христіанъ да помянетъ Господъ Богъ . . . онда се побожни Христіани прекрсте и моле се Богу за служећега свештеника потихо говорећи: „Свѧщенство твое да помянетъ Господъ Богъ въ царствіи своемъ.

Кадъ свештеникъ после великогъ входа на частну трапезу потиръ и дискосъ са частнымъ даровима постави, онда се тымъ означава положенѣ Христово у гробъ, с' тога свештеникъ чита три кратка тропара, што є сачиніо св. Іоанъ Дамаскинъ, одъ коихъ првій: „Благообразный Іосифъ съ древа снемъ пречистое тѣло твое“ садржи у себи повѣсть о погребенію Христовомъ; другій: „Во гробѣ плотски, во адѣ же съ душею ѧко Богъ, въ раи же съ разбойникомъ и на престолѣ былъ єси Христе съ Отцемъ и Духомъ, всѧ содержаѧй неѡписаный,“ — представля Христово свагдѣ присутство; а трећій тропаръ: „Ѿко живоносецъ, ѧко раѧ краснѣйшій, воистину и чертога всѧкагѡ царскагѡ свѣтлѣйшій показасѧ Христе гробъ твой: Источникъ нашегѡ воскресеніѧ“

—казує намъ славу гроба Спасителѣвогъ, кои є воскресеніємъ Христовымъ постао за насъ носилацъ живота, лѣпшій одъ рая и одъ сваке царске палате, и изворъ нашега воскресенія.

У тай махъ престолъ означава вртъ Іосифовъ; Антиминсъ, гробъ Христовъ; звѣздица надъ дискосомъ значи печатъ, коимъ су Юдеи гробъ запечатили, а воздухъ, коимъ се частни дари покрію, знаменує каменъ кои є на гробна врата навалѣнъ био.—

Напоследку свештеникъ покадивъ частне даре довршує Псаломъ 50тый съ рѣчма: „Уклажи Господи благоволеніємъ твоимъ Сіона.“ — После чега се царске двери затворе и завѣса спусти.

Ектенія после преношеня частныхъ дарова.

Кадъ се другій део Херувимске пѣсме доврши, онда діаконъ изпросивъ благословъ одъ свештеника и полюбивъ га у руку, изиђе крозъ сѣверне двери на солею и ставши предъ царске двери на гласъ говори ектенію:

Испалнимъ молитвꙋ нашꙋ Господеви. О предложеныхъ честныхъ дарѣхъ Господꙋ помолимсѧ. т. є. Продужимо и довршимо молитве наше к' Господу Богу. За предложене частне дарове Господу помолимо се. Къ овима придодаю се іоштъ три прошенія изъ велике ектеніє, а наиме за храмъ Божіи у комъ се служи, и за све оне кои с' вѣромъ, побожношћу и са страхомъ Божіимъ улазе у нѣга; за избавленѣ одъ сваке скрби, туге и нужде; и за помоћъ и заступленѣ Божіє, — а народъ' на свако прошеніє одговара: „Господи помилꙋй.“ Затимъ слѣдую шестъ прошенія за чисто духовне потребе христіянскога народа, т. є. за такове потребе, коє се тичу светогъ и богоугодногъ живота.

Ово су та прошенія:

Дне всегѡ совершенна, свѧта, мирна и безгрѣшна оу҆ Господа просимъ. Молимо се Господу да бы намъ помогао да савъ данъ тай побожно свето и мирно проводемо, усавршаваюћи се и напредуюћи у добродѣтельномъ и богоугодном животу.

Ѧггела мирна, вѣрна наставника, хранителѧ дꙋшъ и тѣлесъ нашихъ оу҆ Господа просимъ. Молимо се Господу, да намъ онъ даде Ангела мира, вѣрногъ воћу, и чувара нашимъ душама и тѣлима. Света насъ црква учи, да свакій Христіанинъ о светомъ крштеню добыя Анђела хранителя, кои га чува и на добро упућує. Али ко се своєвольно и хотимице отда на неваластво, одъ

тога се Анђео хранитель удалява и напоследку оставля га сасвимъ. С' тога намъ у овой молитви напоминѣ света наша црква, да се тако владамо, како ће ангели хранительи, съ нама быти задовольни, да ихъ неразсрдимо нашимъ неупутнымъ дѣлима, — а у єдно насъ савѣтує, да чувамо и душу и тѣло одъ свакога грѣха. —

Прощенїа и ѿставленїа грѣхѡвъ и прегрѣшенїи нашихъ оу Господа просимъ. Желећи ступити у таинствену заєдницу с' Богомъ чрезъ свето Причешће, молимо се да намъ опрости и одпусти грѣхе и сагрешеня наша, како бы мы неосуђено и безъ прикора могли освећеню св. Евхиристіє присутствовати, и свето Причешће достойно примити.

Добрыхъ и полезныхъ дѹшамъ нашимъ, и мира мїрови оу Господа просимъ. Све што є добро и користно нашимъ душама, и миръ цѣломе свѣту молимо одъ Господа Бога. Мы много пута и сами незнамо шта є по душу нашу добро и пробитачно, али Богъ свеблагій и свезнаюћій то свагда найболѣ зна, за то Га и молимо да намъ по своіой великой милости дарує права, постояна и вечита блага. Миръ, или спокойство, єсть єдно одъ найвећихъ блага, како за свакогъ поєдинога човѣка и за породице и задруге людске, тако и за зве люде и за савъ свѣтъ; с' тога просећи у Бога блага нашой души, молимо, да буде свуда међу людима миръ и спокойство.

Прочее время живота нашегѡ въ мирѣ и покаанїи скончати оу Господа просимъ. Просећи духовна блага за сада, молимо се Богу, да намъ помогне и остало време живота нашегъ у миру, тишини спокойству, у каяню за грѣхе, и у усавршаваню своимъ проводити и окончати.

Хрїстїанскїа кончины живота нашегѡ безболѣзнены, непостыдны, мирны, и добраго ѿвѣта на страшнѣмъ сѹдищи Хрїстовѣ просимъ. Овдѣ молимо, да намъ Господъ дарує онакавъ свршетакъ земальскога живота, какавъ човѣку Христіянину приличи; да се оконча нашъ временитый животъ безъ мука', безъ срамоте и постиђеня, и мирно, безъ трзаня савести и ужаса збогъ учинѣныхъ грѣхова', єдномъ рѣчи молимо да насъ Господъ избави смрти безъ покаанїа, и да смртъ наша небуде за насъ страшило, него прелазакъ изъ временога живота у вѣчный и блаженый. Напоследку молимо, да бы могли на страшномъ суду Христовомъ, —кадъ сви мы изиђемо предъ праведнога судію, — добаръ одговоръ, добаръ рачунъ о нашимъ дѣлима предати.

На свако ово прошеніє присутствуюћи Христіяни єдинодушно изражаваю своє сугласіє съ рѣчію: „Подай Господи!“ А напоследку іоштъ споминѣ діаконъ пресвету Богородицу и све свете и упуђує насъ да сами себе и єданъ другога и савъ животъ нашъ Христу Богу предамо. На коє мы одговорамо „Тебѣ Господи.“

Докле діаконъ ову ектенію говори, дотле се свештеникъ тихо моли Богу да га удостои принети частне даре и духовну жртву; да жртва та буде приятна Богу, и да служи на спасеніє цѣлога народа. Молитву ову а уєдно и горню ектенію завршує свештеникъ съ возгласомъ:

Щедротами єдинороднагѡ Сына твоєгѡ съ нимже благословенъ єси съ пресвятымъ и благимъ, и животворящимъ твоимъ дꙋхомъ . . . подкреплююћи насъ у увѣрепю да ће Отацъ небесній молитве наше по милосрђу своєга єдинороднога Сына испунити, и души нашой спасеніє даровати.

(Продужиће се.)

Іош єдан образац устройства народне школе.

У великой кнежини Баденской свако дѣте од 6—14. године у школу ићи мора. Само се слабачкой дѣци до навршене седме, а женской дѣци после 13. године ходенѣ у школу опрашта. Пре него што дѣте школу остави мора се мѣстном школском одбору приявити, а докле год од овог дозволенѣ недобиє, неможе школу оставити.

Одмор трає 8 неделя поделѣно на божићне и ускрсне свеце, на време косидбе, жетве или други главни єсеньи послова; што свагда мѣстни школски одбор определює. Повторно обучаванѣ држи се недельом и свецем.

Обштине дужне су учителѣ плаћати, школу зидати, у добром станю држати и с нуждным потребама снабдевати. Држава иде у том обштинама на руку и помаже.

Осим сталне плате и безплатног обиталишта прима учитель школарину од деце. Сиромашна дѣца плаћаю на мѣсец по 48 новчића; имућния по класама плаћаю више: деца, коє родительи по иманю у прву класу спадаю плаћаю по 2 фр. месечно, а у четири найвеће вароши по 4 фр. Школарину ову купи обштина преко свои органа, а учитель є тримесечно унапред прима.

На сваки 70 ученика мора бити єдан учитель. Мѣстни надзиратель школе є парох, или ако є више, онай између ньих, ког врховна власт школска за таковог на шест година постави.

Мѣстни надзиратель настои да се ред школски и план ученя по пропису држи, и да се деца добро воспитаваю, а притом мотри да учитель своє дужности точно извршує, и да се добро влада. Уз надзирателя овог придодан є мѣстни школски одбор, кои се састои из надзирателя као предсѣдника, и изъ свию чланова местне црквене обштине коіой школа припада. Градоначелник свагда учествує као члан овога одбора, све ако и ніє од те вероисповеди. Ако у обштини има више свештеника, то почем су они сви чланови црквене обштине, већ због тога имаю се и за чланове местног шкокског одбора сматрати.

Одбор школски пази, да се закони и налози од правительства за школу издани точно извршую; води бригу о умноженю и целисходном употребляваню школскога иманя; стара се за набавлянѣ школског намештая и школски опрема; за добро станѣ и чисто држанѣ школскога здания; за уредно дѣчиє у школу долазенѣ; за поравнанѣ распри, коє би се између учителя и грађана догодити могле. У обште одбор тай повлашћен є чинити сваковрстне предлоге смераюће на унапређенѣ школе. Учительи присутствую свагда у одборским седницама осим кад се води ствар о ньиовой личности или о испуняваню ньиови дужности али гласа немаю.

Сваки срез има срезког надзирателя. Ако се у коме срезу мало школа од єдне или друге вероисповеди налази, такове се онда придружую другом найближем срезу, и под надзор тамошнѣг школског срезког надзирателя ставляю се.

Срезки надзирательи држе испите у школама свога среза; задаю млађим учительима зарад вештбаня писмене задатке, и ове прегледаю и оцѣнюю; зборове учительске (конференціє) под своіом управом држе; препоручую учительима за читанѣ кньиге, што су за ньиово усавршенѣ у учительской способности и у полезним наукама нуждне; молбенице за учительска мѣста врховной школской власти спроводе; предлоге за попуняванѣ упразднѣни учительски мѣста чине, и уобште над учительима свог среза надзор брижльиво воде.

Свака вероисповед има свой врховни црквени савѣт, кои є уєдно и врховна власт школска над народним учитељи-

ма те вѣроисповѣди. Ова врховна школски власт пази на извршиванѣ дужности срезки и мѣстни школски надзирателя и одбора, и преко свои органа извѣстія добия о том како учительи дужности своє одправляю. Ова врховна власт школска потврђує учительске испите, прима изучене приправнике у звания, наименує учителѣ, казни их, одпушта и у пензію ставля. Ова власт школска подпада непосредно под министарство унутрашньи послова, а у овоме постои опет єдан врховни школски одбор кои се састои из два члана врховни школски власти (єдног римског и єдног протестантског) и из двоице практични школски люди. Овай одбор саветує се с министром о издаваню наредби за школе и води найвишій надзор над учительским семинаріяма у погледу на обучаванѣ младежи, коя се за учительско званиє приправля.

Школе су овако поделѣне:

Найпростия є школа она, у коіой се налази само єдан учитель. У таквой школи несме бити никада више од 100 ученика. Мушка и женска дѣца уче се заєдно. Школа овакова има три одделеня. У прво оделенѣ припадаю деца од 7 и 8 година; у друго од 9 и 10 година; а у треће од 10—14 година. При премештаню нижег у виши разред мотри се не само на способност него и на године дечиє. Врло млада деца непуштаю се у виши разред ма да су способна, док барем по две године у сваком разреду непроведу. Глупа и тупоглава деца незадржаваю се у нижим разредима отвеђ дуго, него се пропуштаю у виши разред да и тамо што чую. Прелазак из нижег одделеньа у више опредѣлює мѣстни школски одбор, и обично се на то иде да свако дете барем две године у трећем или найстаріем одделеню проведе. Школа се држи зими 3 сата пре а толико после подне, а лети 4 сата пре а 2 после подне. Време се подели тако, да се са найстаріом децом дваред више него са средньом, а са овом дваред више него са наймлађом потроши. Средом и субатом после подне недржи се школа. Ако у другом и трећем одделеню (одделѣня се броє као код нас) скупа, нема више од 40 ђака, онда се ова два одделеня заєдно, а прво одделенѣ обашка наставляю. Ако има више одъ 130 деце у школи (разумева се у сва три одделеня заєдно), онда мораю бити два учителя, и у том случаю ученици найстаріег одделеня поделѣни су по полу, тако да се мушка деца обашка, а женста обашка уче. Само на оним школама где има 6 учителя уче се и у нижим разредима женска деца обашка. На 210 деце

мора бити 3 учителя, а тако далѣ на сваки 70 деце по єдан учитель више.

У распространѣним школама по већим варошима, где свакій разред има свог учителя, обвезана су деца 5 сатій на дан у школу ићи. Ово бива не само ради већег усавршеня у прописаним за обичну школу предметима, него поглавито ради ученя реални наука'. У таквим школама несме бити у єдном разреду више од 70 деце.

Предмети у народной школи єсу: наука вере, матерньи єзик, особито вештбанѣ у писаню и читаню, рачун с елементарном геометріом, цртанѣ и поянѣ. Узгред учи се природопис, природословлѣ, земльопис, повѣстница, наука о чуваню здравля и о земльодѣлству. План ученя и разположенѣ часова мора се при почетку године точно и подробно писмено изложити, и од срезког надзирателя потврдити. У обичной школи прва пол сата проведе се с ученѣм науке вѣре, затим долазе остали предмети. У варошким распространѣним школама први сат учи се наука вѣре, библична повѣстница с' науком о библіи; читанѣ библіє, библична изреченія, коя за правило живота служе, разумеванѣ и употребляванѣ молитвене кньиге и духовне пѣсмарице. Религіозно читанѣ и тумаченѣ, изводъ из Библіє; други сат є одређен за ученѣ матернѣг єзика, а наиме за вештбанѣ у читаню и у казиваню своим речма онога што се прочита; за граматику, писанѣ, диктанда, краснопис и вештбанѣ у писменим саставцима; трећи сат учи се рачун а у место нѣга двапут преко неделѣ поянѣ. После подне држи се у распространѣним школама преко неделѣ 8 сатій, у коє се предає обширніє и подпуніє узгредни предмети, а мушкой деци и геометрія.

Толкованѣ катихисиса спада у дужность парохову, а ученѣ молитава, библични приповѣдака, црквени пѣсама, Библични изреченія, спада у дужност учителѣву. У римским школама мора се цели катихизис на изузт учити, и око тога се има сам учитель с децом трудити. Ученици првога разреда обвезани су преко године 6; другогъ разреда 12; а трећегъ разреда 24; свега дакле 42, — црквенихъ пѣсама на паметъ научити и подпуно равумевати, пакъ пѣсме те и у цркви при богослуженію пояти. Из светог писма читаю се у школи исторични предмети, псалми; пророчанства о Мессіи (оно што се кодъ насъ у очи Божића, Богоявленя, и три последня дана велике неделѣ, као паримiє чита); и на последку найпоучнія мѣста из апостолских посланица. Молитве, што дѣца

на почетку и свршетку школе читаю, напечатане су на краю свакога катикизиса, а гдѣкои путъ моли се Богу сам учитель читаюћи молитву из свога зборника, или своим речма говорећи. За ученѣ єзика употреблюю се єзикословне читанке.

Сваки мѣстни школски надзиратель води дневник у кои бележи кадъ годъ школу посѣти, у каквомъ ю є станѣ нашао. Сваке године мораю бити два испита: мали на краю првог семестра, и велики на свршетку школске године; на мали испитъ позиваю се само чланови мѣстног школског одбора, а на велики с ньим и чланови мѣстне политичне обштине, а и сваком є на испит овай приступ дозволѣн. На обадва испита предсѣдава мѣстни школски надзиратель. После главног испита држи се одма сѣдница школског одбора, и потом се протокол сврх дѣланя ове сѣднице, заєдно са извѣштаєм управителѣвим о успѣху главнога испита съ протоколом сврху званичног пословaня надзирлтелѣвог и с одборским извѣштаєм о станю школе подноси срезком надзирателю.

Срезки надзиратель има сваку школу барем єданпут у две године надгледати. Том приликом држи онъ найпре договор съ мѣстним надзирателѣм, и градоначелником о станю школе, па онда испит с' децом. При таковом испиту катихет испитує децу из науке вѣре, а учитель из остали предмета. На свршетку испита задає деци питаня и писмене задатке сам визитатор дасе увѣри, да л є у школи той доиста рађено све оно, што є власт прописала. Срезки надзиратель обвезан є на свршетку сваке школске године поднети врховной школской власти извѣштай о станю школе, коє є те године прегледао, и учинити предлоге о том шта би поправити валяло, и кои учитель похвалу, а кои каштигу заслужує.

У четири године єданпут посѣћує сваку школу єдан повѣреник врховне школске власти, и то без предварителне обяве. Найпре прегледа он регистратуру срезког надзирателя, и чує од нѣга за сву управу и радню нѣгову. Затим се са срезком политичном влашћу договара о умноженю, унапредованю школа, после тога полази школе испитуюћи у ньима децу само у толико, у колико є нуждно, да се упозна са учителѣвом ревности и способности, и са станѣм школе. Найвећу пажню обраћа он на црквено-религіозно, нравствено, и политично владанѣ учителѣво; на дѣланѣ мѣстног школског надзирателя и вѣроучителя; на економично станѣ школе и школски зданія. О овим предметима разговара се

он насамо са свима особама, коима у дужност спада на школу пазити. Повѣреник води о своме дѣланю дневник, и подноси га, пошто се визитація сврши, врховной школской власти.

За предупредити изостаянѣ од школе уређено є да учитель, сваке неделѣ попис деце, коя су без довольног извиненя од школа изостала, мѣстном надзирателю достави, а овай га преда градоначелнику, кои небрижльиве родителѣ дечіє найпре новцем а у случаю честог изостаяня затвором од 24 сата каштигує. Новчану каштигу прикупляю обштински служительи, и за новац што се одтуда добиє, набавляю се ствари за школу потребне. Ако се мѣстни градоначелник не би потрудіо око утериваня новчане каштиге, то онда школски старатель има право, тога ради на срезку власть обратити се.

Дисциплина школска простире се само на владанѣ дечіє у школи и на путу до школе и од школе до куће. За остала предступленя само се онда деца у школи казне, ако се зна ямачно да су им родительи немарни, и да се за добро воспитанѣ ньиово нестараю. Правила, по коима се ученици владати имаю, читаю се на почетку школскога течая, а преко целе године стоє изложена на школском дувару. Казни школске єсу ове: опомена, стаянѣ на одређеном мѣсту, задржанѣ у школи после часова школски под надзором и свагда с послом; али употреблює се за каштигу и затвор и біенѣ прутом.

(Свршиће се).

Долазак ласте.

Долазку ласте свак се радує. Мила и паметна тичица ова найсигурнии є вестник пролећа, коє нам заєдно с ньоме од они топли и златни предела Африке долази. Оно се да богме каже, да єдна ласта нечини пролећа, и да дође пролеће, ако ласта и неће, али опет се држи ласта за вестницу тога милога године доба, тако, да чим она пролети, одма свак рекне ето и пролећа. Іош се тай први пролет ласте на многи мести са особитим поздравом прати. По Немачкой била є дужност свакога стражара, чим є прву ласту опазио одма у рог дувати и одма ту радостну вест местной власти явити, а ова є после далѣ являла. По Грчкой и данас деца чим прву ласту опазе, са дрвеном о концу витлећом ластом иду од куће до куће, па певаю песме, што их зову ластинске, и

ишту дар за ту милу вест и за тай мили поздрав, баш као оно наше вертепциє о Божићу. И по Польской певаю деца, чим прву ласту опазе ону ластинску песму: кад смо полазили, кад смо полазили, било є пластова свуда, а сада нигде, нигде ниєдног. И по Немачкой певаю деца: Кад смо полазили, било све пуно, житнице сандуци, а сада празно празно свуда. И по Енглеской поздравляю деца ласте као небесне тичице, и уобште се свуда држи, да оне срећу и благослов носе. У многим пределима по Немачкой и по Талиянской држи народ, ласту за тицу майке Божиє, а по Нидерландии за тицу свету, коя долазком своим села обогаћава, одлазком осиромашава, да у оной кући где се она нагньизди, неможе бити зла, да неће ту ни вода ни ватра ни олуй наудити ни гром туђи; ако є момака у ньой даће се поженити, ако девояка поудати у обште да ће сваки благослов на ту кућу доћи. Напротив, ко ластино гньиздо свали ил ласту убиє, да ће тога тешко зло снаћи, или ће му марва помрети, ил кућа сгорети; ко у ластино ньиздо дирне само, да ће томе найбольи комад марве угинути, а ко ласту из пушке убиє, да ће томе отац и мати умрети. Са тога є ласта, макар да с гньиздама своим кућу зобрля не само сигурна од сваког прогонства, но свуда єдва дочекана. По Тиролской држе люди даню и ноћу све прозоре отворене да благословена тичица та где оће уђе и где оће нагньизди се. Исто є тако на Іонским островима и по целой Грчкой и Арбанской, и тамо цело лето кроз све собе на вазда отворене прозоре лете ласте и гньизде се где коя оће.

Єдна турска прича казує, зашто су люди дужни поштовати ласту: у старо време кажу био є єдан цар, пола човек, а пола риба, па є хтео да дозна коє животно найслаћу крв има, и пошлѣ по свету муве и бубе, да то пронаћу. Комарац му први донесе вест, да никоя крв ниє тако сладка као людска. Одма цар тай, кои ниє ни онако люде волео хтеде заповедити, да му читаво море од людске крви спреме, па ће у ньой одсад да плива и да живи, и у кои мах зину да то рекне, налети ласта коя намеру нѣгову дознаде и тако га у єзик клюне, да одма занеми и до смрти ниє више проговорити ни оне злокобне заповести издати мого. Цар се расрди на ласту и хтеде є утући претећи іой, ал она брзо одлетивши викну из воздуха: идем людма, коє избави од нечовечства твог, тамо ми нећеш наудити.

По Русии казує се, да су ласте понеле и биле би однеле оне гвоздене клинце, што су их Жиди донели, да Христи на крст прекую, ал их врабци вичући „шив жив“ разплаше, па народ држи

да є зато гриота убияти ласту, а врабца не, кои за каштигу свога неверства и издаиства и данас пута носе ако се и невиде, па зато и немогу ходити но само скакуђу, и држе, да врабац као проклета тица никад добро оной кући непредказує, где год у собу улети.

И у Француской є найвећа гриота ласту убити ил нѣзино гньиздо разбити, єр то навуче проклетиню с неба тако, да увек ма ко из те куће умре. И кад ласте преко лета само собом из єдне куће у другу пређу, то се каже, да ће се у той кући ма кая несрећа догодити.

Да ласте лепо време предказую кад високо, а кишу кад ниско лете, то є свуда познато; ал у Литви и по другим словенским краима држи се, да оне и друге милости предказую. Само по єдной Влашкой причи каже се, да є ласта била девойка, коя є све друге потварала и оцрньивала и непрестано се са своим стариима свађала, па зато є осуђена, да у димняцима живи, да се онде нагута црнила, коє є онолико на друге бацала. А у Ческои држи се, да она око прозора момака и девояка облеће, да найрадиє изнад невеста лети, и да ће се у оной кући, око коих прозора ласте много лете ил девойка удати ил момак оженити.

Тако се пази та мила тичица свуда, и народна вера приписує іой свойства коих и нема, само да є сачува за любав оних, коя има и коя су доиста од неоцениме користи людма.

Игра дана и ноћи.

Играчи се поделе на два кола, єдно є коло дана, а друго коло ноћи. Онда одмере са обе стране єднако дугачке мете, бар 50 корачая, а на среди оставе за 5 корачая места између те обе у дуж пружене мете. Затим се ставе сви у ред, сваки на свою линию. Онда бацаю у вис креп, тай є с єдне стране бео, с друге црн; бела є страна дановог а црна ноћног кола. Чия страна горе падне, та вия, а они други беже до своє мете. Ко кога пре мете стигне и само руком по рамену дирне, тай є оног слуга или конь, и мора га на леђи натраг до линиє донети. Кои нису уваћени ни уватили враћаюсе заєдно натраг, и ставе опет сваки на свою линию, па поново креп бацаю. Место крепа може и новац поднети.

Школске вести.

ШКОЛЕ У ВОЙВОДСТВУ ДЕСАВСКОМ. И за ове школе постоє красне наредбе из кои само следеће укратко за образац изводимо:

„Све явне школе државни су заводи. У малим школама неплаћа се никаква школарина (познато є, да изван Угарске готово у свима земљама среднѣ и западне Европе родитељи дечіи мораю плаћати извѣстну сумму новаца учителю за свако дете коє у школу иде). Од шесте па до петнайсте године сва мушка, а до четрнайсте сва женска деца мораю у школу ићи.

Народне школе постояти имаю у свакой вароши и у сваком селу. Чим има у коіой школи 150 ученика', одма се мораю два учителя наместити. Свака сеоска школа састои се барем из два разреда. Предмети, што се у ньой уче, єсу: библична повѣстница, наука вѣре, читанѣ, писанѣ вештбанѣ у мишленю и у памтеню, рачун, правопис, матерньи єзык, історія и земльопис, познаванѣ природе и поянѣ. Варошке школе поделѣне су на мушке и женске школе. Предмети су у овима такође сви они, кои су за ниже школе прописани, само што се овдѣ много обширніє предаю. Притом іош мушка деца уче геометрію цртанѣ слободном руком, а дѣвойчице се вештбаю у женским пословима, плетеню, шву, и т, д.

За учительско званіє приправляю се младићи безплатно у семинаріяма. На сваког семинарца трошисе годишнѣ 36 талира. За приманѣ у завод овай иште се толико знаня колико за примлѣнѣ у найвише оделенѣ гимназіє, макар имали из стари и страни єзыка и слабу класу. Кои манѣ школа сврши тай мора строги испит за приманѣ положити. Семинарски течай трає три године. Прва и друга година бави се с' теоретичним, а трећа с' практичним изображаванѣм младежи. Педагогія, немачки єзик, музика и гимнастика уче се у све три године. Остале науке поделене су тако да се єдне у првой а друге у другой години предаю. Зарад практичког изображаваня млади приправника постои уз семинарію єдна основна школа, коя стои под управом директора семинаріє. Оне науке, коє су приправници у гимназіалним разредима слушали, овде се повтораваю и допунюю. При предаваню иде се на то да се приправници у саморадньи вештбаю; с тога им се свакі дан задає єдна лекція, да се из нѣ за сутра сами помоћу кньига приправе, пак се одтуда у школи сутра дан испитує, наука им се разясни, и упуте се како ће деци предавати. Друга опет лекція дає се за повтораванѣ, после чега имаю приправници ту лекцію дѣци предавати. — У обште у семинаріи поглавито се на то иде да се у младићима любав и воля к одправляню званія учительског и далѣм изображаваню и усавршеню побуди.

Кои жели учитель постати мора найпре по свршетку педагогични наука строги испит положити. Ако после испита овог за пет година небави се с учительским послом, мора на ново испит полагати. Учителя препоручую године службе, знанѣ и вештина у своіой струци и поштено владанѣ. У случаю болести, добия учитель помоћника, ког држава плаћа.

Плата сталног учителя износи найманѣ 200 талира, и по заслузи и годинама ревностне службе расте до 400 талира. Учительи одправляю

дужност певца. За ту дужност плаћа им се обашка. У варошким школама плата учительска расте до 500 талира.

Надзор над школама, и над цѣлом просвѣтном струком води државно министарство, у коме се налази єдан школски савѣтник. Овай нагледа све више школе, води управу над свима школама, потврђує планове ученя, дає предлоге за увођенѣ школски књига, пази на испите они кои школу свршую, предсѣдава на испитима кандидата учительски и води надзор над владанѣм учительским. — Непосредни надзирательи народни основни школа єсу школски инспектори, кои мораю бити теоретично и практично изображени школски мужеви. Ови сваке године барем двапут прегледаю све школе, подносе извѣстія о станю школа државноме министарству; преслушаваю тужбе учителя и обштина и измирую их ил являю ствар министарству; и приликомъ сваке инспекціє савѣтую се с учительима о школским потребама.

У свакой школи постои школска управа, коя се из три правительством поставлѣна лица састои. Ова управа пази на школу, одређує строжіє казни, дає деци на молбу родителя одпуст на више дана; и о свима потребама школским бригу води. Духовна власт води старанѣ о предаваню науке вере.

Штипендиє за православне ђаке.

(По званичном извештаю).

1. МОЙСИЄ ПУТНИК православни архиепископ и митрополит карловачки. Основателно писмо од 6. декем. 1789. Главно 12,625 ф. аустр. вред. Рукує архиепископ краловачки са своим асистентима. Издає штипендиє исти. Годишньи приход 430 ф. 14 расход 278 фор. 94 н. а вр. Четир места штипендиска: свака са 63 ф. а. в. Условля: сиромаштво и добар успех 6-тог гимназиялног разреда.—

2. ПЕТАР БОЖИЋ. Арађанин. Основателно писмо од 7. августа 1799. Главно: 9100 ф. а вр. Рукує архиепископ са асистентима. Издає штипендиє: арадски епископ са своим конзисториумом. Годишньи приход 259 ф. расход 210 ф. Два места свако са 105 ф. Условлѣ: мораю бити из арадске епархиє.—

3. ГЕРАСИМ ЗЕЛИЋ, архимандрит манастира Крупе у Далмаціи. Основателно писмо 8. фебр. 1825. Главно: 15165 ф. Рукує и штипендиє издає архипископ карловачки. Приход 821 ф. 25 н. расход 586 ф. 21 и по н. Пет места по 105 ф. Условлѣ: мораю бити Срби из Далмациє.

4. СТЕФАН СТРАТИМИРОВИЋ Кулпински, архиепископ и митрополит карловачки. Основателно писмо год. 1836. (дан?) Главно: 54,069 ф. 52 н. Рукує архиепископ карловачки са асистентима. Места раздає архиепископ карловачки, кои уєдно лебац и дрво бадава дає. Приход 2800 ф. расход 1914 ф. 45 и по н. Места има у благодѣянию 50 до 60; ове године 80. Условля: превосходан успѣх у карловачким училиштама. Приметба: Има и било є свагда и подикои римокатоличке вере алумниста.—

5. АНДРИЯ пл. ГВОЗДЕНЧЕВИЋ ц. кр. маіор. Основателно писмо 21 декем. 1835. Главно: 31,521 ф. 75 н. а вр. Рукує цес. кр. ратно министарство. Штипендиє издає: архипископ карловачки са дотичним грани-

чарским региментама. Приход: 1493 ф. 68 н. расход 1323 ф. а вр. Девет штипендия и то до 6-тог гимназиалног разреда са 120 ф. сребра а од 7-мог разреда са 140 ф. сребра. Условля: мора гимназиум учити у Карловци или у Новом Саду, философию у Кезмарку, а права гди кои оће. Єдан штипендиум припада увек фамилии Гвозденчевића, — а остали осам добияю свештеничка, официрска и граничарска православна деца из осам хрватско-славонски граничарски регимента. Приметба; Ступилає у живот с почетком школске године 1863—4.—

6. НЕСТОР ДИМИТРИЄВИЋ, Вел. Бечкеречанин. Основателно писмо од 10. януара 1856. Главно: 42,552 ф. 77 и по н. Рукує архиепископ карловачки са асистентима. Штипендиє издає архиепископ карловачки на предлог Матице србске, коя и стециште отвара. Приход 2265 ф. 68. Десет штипендия и то: 4 са 150 ф., 3 са 200 ф., 3 са 250 ф. сребра. Условля: Мора бити србче од оца и матере православне вере, и може учити гимназию, философию, права, технику или више воєне науке. Приметба: Основатель є за живота свога почео давати двоици бечкеречки младића штипендиє по 315 ф., и досад се само та сума издавала, єр є то основаниє од магистрата вел. бечкеречког тек 16. (28.) новембра 1862. управи србски народни фондова предато. Спочетком школске године 1863—4 издане су све штипендиє.—

7. САВА ТЕКЕЛИЯ КЕВЕРМЕШКИ, кралѣвски саветник и златне надпетице кавалередиго є

I. войничко основанѣ.

Основателно писмо од 1. августа 1842. Главно: 184,910 ф. 50 н. а. вр. Рукує: архиепископ карловачки са асистентима. Штипендиє издає: архиепископ карловачки са найстариим у чину дѣйствителним официром србином (генералом). Четир места, за коє се годишнѣ 2572 ф. 50 н. а. вр. у войничку касу полаже. Приход 12484 ф. 75 н., расход 2572 ф. 50. н. а. вр. Условля: мораю бити србски граничарски официра синови православне вере, и воспитавати се у войничким академиама, нарочито пак у инжинирской академии. Приметба: Заоставши сувишак од интереса има се главном додавати све донде, док главно суму од єдног милиона и стотине хиляда фор. а вр. недостигне; онда се имаю іошт 40 штипендиска места завести.

II. грађанско заведенѣ у Пешти.

Основателно писмо од 12 августа 1838. Главно у готовом новцу 164,965 ф. 71 и по н. у реалитетима 98,796 ф. свега 263,761 ф. Приметба: Овде ниє урачунана вредност пештанске куће у коіой се текелино заведениє налази и коє около 70000 фл. вреди. Рукує и штипендиє издає Матица србска у Пешти. Приход 12,199 ф. 25 н. расход 7322 ф. 40 и по н. а. вр. Осамнайст штипендийски места, свако са 147 ф. 50 н. а. вр. слободно обиталиште, огрев, послуга и две фунте свећа на месец. Условля: мораю бити православни Срби по отцу и по матари и учити у Пешти философию (или 7. или 8. гимназиални разред) или ма какве науке у пештанском свеучилишту. Примедба: Осим войничког и грађанског основаня има іошт и свештеничко заведенѣ Текелино у Араду, коє има кућу са приходом од 3000 ф. а. вр. — Ово основанѣ неспада међу штипендиє,

и стои са грађанским основанѣм пештанским у парници, коя се код варошког суда у Араду на пресуди налази.—

8. ПАВО ІОВАНОВИЋ арадски сенатор. Основателно писмо одъ 18 Септем. 1851. Главно 27763 ф. 69 кр. а. вр. Рукує и штипендиє издає Матица србска у Пешти. Приход досада 389 ф. 78½ кр. Три штипендиє по 315 ф. а. вр. Условля: мора бити православни Србин, учити политехнику у Бечу или у Прагу. Приметбе: а) Матица рукує овим основанѣм од 4. Юния 1854 године, коє є онда износило 23862 ф. 43½ кр. сребра. б) Школске године 1861/62 нису се издавале штипендиє, єр є фамилия основателѣва против основаня парницу водила, коя є тек месеца августа 1862 године код кралѣске куриє у корист основаня пресуѣена. в) Приход є године 1862 зато тако мали био, єр су троєгодишньи интереси са 4295 ф. 25 кр. а вр. у слѣд судейске пресуде тек 2. Априла 1862 изплаћени.—

9. ЛУКА МИЛАНКОВИЋ адвокат у новом Саду. Основателно писмо од 21. Януара 1857. Реалитети: Салаш у Новом саду од 199 1830/2500. новосадски или 310 катастрални ютара, у вредности од 50.000 ф. а. в. Рукує србска православна обштина у Новом саду. Штипендиє издає иста обштина под контролом целог србског становничства у Новом саду. Приход: 2404 ф. 86⅔ нов. а. в. расход 2054 ф. 8 нов. а. в. Штипендиє има за сад три: єдна са 500 ф. а две са 600 ф. а. вр. Условля: мораю бити Срби Новосаѣани, єдна є штипендия за реалне школе, друга за технику, трећа за инцинирску академию.—

10. МАРИЯ ПЕТРОВИЋ рођена МИЛАНКОВИЋ удовица адвоката у Новом саду. Основателно писмо од 10. Марта 1857. Реалитети: Салаш у Новом саду од 100 новосадски или 156 1/16 катастрални ютара у вредности од 25000 ф. а. в. Рукує и штипендиє дає православна србска обштина у Новом саду. Годишньи приход 1202 ф. 93⅓ н.; расход (?) За ово основанѣ вреди у осталом оно, што є горе под броєм 10, речено о основаню Луке Миланковића, брата покойне Мариє Петровићке. Осим тога оставила є кућу на Новосадску Гимназию.

11. ІОВАН ТРАНДАФИЛ грађанин новосадски и супруга МАРИЯ рођена НИКОЛИЋ. Основателно писмо 24. Юния 1860. Реалитети: Салаш у Новом Саду од 479 новосадски или 748 7/16 катастрални ютара, у вредности од 120.000 ф: а. вр. Штипендия ће свака износити 500 ф. а. в. и биће толико штипендия по 500 ф. колико према приходу землѣ бити може. Руковаће и издаваће Архиепископ карловачки. Условля: мораю бити православне вере, сиромашког станя, и валя да малу Гимназию с одличиєм сврше. Штипендию ће вући іошт годину дана по свршеним наукама. Єдна трећина штипендия одређена є за православне Ерделяне. Приметба: За живота удовице Госпоє Мариє Трандафил ово основанѣ неступа у живот. Остала знаменита завештаня неспадаю међу штипендиє за ђаке.—

(Продужиће се)

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 ф. на по год 2 ф.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 14. У Будиму 20. Мая 1864. Год. VI.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н Ђ. В.

(Продуженѣ).

Припреманѣ кѣ тайни свете евхаристіє.

После молитве за частне дарове и за душевне потребе Христіанскога народа, починѣ се припреманѣ къ самой тайни свете евхаристіє. Оно се састой: 1) у узаймномъ примиреню вѣрующихъ; 2) у духовномъ братскомъ цѣливаню; 3) у свечаномъ исповѣданію илити признаваню вѣре, и 4) у побожномъ узношеню ума и срдца къ Богу.

1) О узаймномъ примиреню напоминѣ свештеникъ вѣрныма више пута с благословомъ: „Миръ всѣмъ.“ Но ако икада, то особито у овай паръ валя намъ овай благословъ къ срдцу примити, па помирити се са свима ближньима; заборавити на све увреде, што намъ є когодъ нанео; приправити своє срдце да га принесемо на даръ Господу и тако ступити съ ньиме у таинствену заедницу.— Кадъ дакле чуємо благословъ свештениковъ: „Миръ всѣмъ“ и одзовемо се нѣму с рѣчма: „И дꙋхови твоемꙋ“ онда треба да се сетимо на ову спасителѣву науку: „Аще принесеши даръ твой къ олтарю, и тꙋ помянеши, яко братъ твой имать нѣчто на тя: ѡстави тꙋ даръ твой предъ олтаремъ, и шедъ прежде смирися съ братомъ твоимъ, и тогда пришедъ приниеси даръ твой. (Матє. 5, 23—24).

2) Духовно цѣливанѣ єсть засвѣдоченѣ о томъ, да смо се съ ближньима нашима одъ свегъ срдца помирили; да єданъ другоме найживлѣ и найискреніє свака добра желимо; и да свп єднако вѣруємо єдиносуштну свету троицу, као што ћемо ту вѣру нашу мало часъ явно исповѣдити. После діаконовогъ позива: „Возлюбимъ другъ друга да єдиномыслїємъ исповѣмы“ — до-

пунюємо мы започету ову реченицу съ рѣчма: Отца и Сына и Свѧтога Дꙋха Троицꙋ єдиносꙋщнꙋю и нераздѣлнꙋю. Цѣло значи ово: Любимо—пазимо—єданъ другога, да єдномислено, сложно заєдно, као изъ єдне душе и изъ єдногъ срдца исповѣдамо и признаємо Отца и Сына и Светога Духа Троицу єнносуштну и нераздѣлну. Докле се ово поє, свештеникъ у олтару трипутъ се поклони и трипутъ потихо рекне: „Возлюблю тѧ, Господи, крѣпосте моѧ, Господъ оутвержденіе моє и прибѣжище моє.“ Затимъ цѣлива частне даре, кои су покривени, любеѣи найпре дискосъ, потиръ и край трапезе. Ако служи више свештеника заєдно, онда цѣлую іоштъ и єдан другога у рамена говореѣи єданъ другоме: „Христосъ посредѣ насъ, и єстъ и бꙋдетъ.“ Діаконъ у то време цѣлує крстъ на орару, а ако има више діакона, онда се и они єданъ с другимъ любе у рамена, и говоре єданъ другоме: „Христосъ є у среди меѣу нама; — и єсть и остаѣе“. У прва времена цѣливали су се сви Христіани єданъ с другимъ — мушки са мушкима, а женске са женскима— у руке, у рамена а кадкагъ и у уста, за знакъ душевне заєднице и изгоненя свакога злопамтеня (св. Кирил. Іерус. Тайновид. слово 5). У данашнѣ време обичай овай остао є само у служеѣихъ свештеника, ал народъ треба и сада да испунява ову дужность духовно, осеѣаюѣи у души живу и искрену любавъ къ ближньима.

3) Исповѣданѣ или признаванѣ вѣре састои се у читаню или пояню символа саставлѣногъ на првомъ, и допунѣногъ на другомъ вселенскомъ сабору. Символъ тай т. є. Вѣрꙋю во єдинаго Бога, Отца . . . єсть драгоцѣна светиня єдине, свете, саборне и апостолске цркве, коя є нѣга неповреѣено у цѣлости сачувала, и строго забранила къ нѣму што придодати или одузети што одъ нѣга. Читанѣмъ символа Вѣре Христіяни свечано показую, да се они не само меѣу собомъ пазе и любе; него да и сви єднако мысле о науци Вѣре; уєдно пакъ засвѣдочаваю предъ Богомъ, да свете истине исповѣдую и признаю онако, као што ихъ є предао самъ Господъ Іисусъ, и као што су Христови Апостоли, и ньихови послѣдници свети отци сачували, и учили.

Предъ читанѣмъ символа Вѣре скида се завѣса са царскихъ дверій, и свештеникъ подиже воздухъ са частныхъ дарова пакъ га тресе надъ ньима у знакъ, да се исповѣданѣ Вѣре говори предъ престоломъ самога Бога, пакъ валя да буде непритворно и искрено. Діаконъ пакъ предъ читанѣнъ символа Бѣре на гласъ произноси ове рѣчи: „„Двери, двери, премꙋдростію вонмемъ.“ У

прва времена рѣчи: „Двери, двери!“ говорене су као опомена полуђаконима и вратарима, кои су кодъ врата црквены стаяли и пазили, да не бы ко одъ невѣрныхъ и недостойныхъ унутра ушао и при освећеню свете тайне присутствовао, — и да вѣрни не бы изъ цркве у овако важномъ тренутку излазили, те с тымъ остале Христіяне узнемиривали. Но као што су у древности врата црквена брижльиво чувана, да не бы ко одъ недостойныхъ при одправляню найважнієгъ дела службе Божіє сметао; тако валя да и мы свагда, а особито у овай светый часъ, затварамо врата мислій и осећаня нашихъ па да ихъ чувамо одъ свакогъ споляшнѣгъ утиска, и свію свѣтскихъ брига, и да с найвећомъ мудромъ пажньомъ читамо символъ Вѣре стараюћи се, да проникнемо у дубокій смисао нѣговъ, и да съ побожношћу внимамо на послѣдуюће свештене раднѣ. То означаваю и оне две рѣчи: „Премꙋдростію вонмемъ“ коє су управлѣне на све вѣрне, што су у храму Божієм сакуплѣни.

4) Кадъ се символъ вѣре одчита, онда Діаконъ означуюћи да ће се скоро частни дари Богу на жртву принети, рекне: Станемъ добрѣ, станемъ со страхомъ, вонмемъ, святое возношеніе въ мирѣ приносити. т. є. стоймо лѣпо и пристойно, као што приличи стаяти предъ самимъ Богомъ; стоймо съ побожношћу и са страхопоштованѣмъ; пазимо, да светый приносъ (свету жртву) у миру принесемо. Присутствуюћій народъ довршуюћи речи діаконове поє; Милость мира, жертвꙋ хваленіа, а то значи, да ће се светый приносъ састояти изъ дарова мира, коє милосрђе Хпистіяна прйносе са рану браћи у знакъ међусобне любави мира и заеднице, и изъ жртве хвале у славу Божію. (Христіянское Чтеніе год. 1830. ч. 38, стр. 313). Затимъ свештеникъ, окрене се народу и съ апостолскимъ поздравомъ проси спасителне дарове одъ сва три лица свете троице, блгосиляюћи га и говорећи: Благодать Господа нашегѡ Іисꙋса Христа, и любы Бога и Отца и причастіе святагѡ Дꙋха бꙋди съ всѣми вами. т. є. Благодатъ (милостъ) Господа нашега Іисуса Христа и любавъ Бога и Отца, и заедница (обћенѣ) светога Духа нека буде са свима вама. (II. Коринт. 13, 13.). А народъ, желећи да и са свештеникомъ буде благогатъ и милость триединога Бога, одговара: „И съ Дꙋхомъ твоимъ“. (II. Тимот. 4, 22). Потомъ свештеникъ напоминюћи да наступа найважніи део Литургіє, побуђує себе и вѣрне да узнесу своє мисли и своя осећаня на небо говорећи: „Горѣ имѣимъ сердца. Коє значи: Имаймо горе управлѣна срдца, или у-

правимо срдца. На коє народъ одговара: „Имамы ко Господ҃, то єсть мы имамо срдца наша къ Господу управлѣна; мы смо узнели мисли и осећаня своя къ Богу!“ Свакіи Христіянинъ треба да вѣрно и савѣстно одговара овомъ слободномъ и дрзновеномъ припознаваню свомъ. Ни єданъ нетреба да буде измећу оныхъ што су у храму Божіємъ, кои бы устма рекао: „Имамъ срдце управлѣно ко Господу,“ а овамо о овакоякимъ свѣтскимъ дѣлима у тай паръ бригу води, а на Бога и непомышля.

Почетакъ божествене евхаристіє.

Пошто су срдца вѣрныхъ доволно приуготовлѣна и обраћена къ Господу свештеникъ съ рѣчма: Благодаримъ Господа побуђує насъ, да Благодаримо Господа, да захвалимо Господу, и тымъ се рѣчма започинѣ сама Тайна евхаристіє или Благодаренія. На то сви, кои смо у цркви поємо: „Достойнѡ и праведнѡ єсть покланатися Отцꙋ и Сынꙋ и святомꙋ Дꙋху, Троицѣ єдиносꙋщнѣй и нераздѣлнѣй. Тымъ признаємо свечано да є безконачном величаству Триєдинога Бога покланяти се, (молити се) достойно; и да є Нѣму као источнику и подателю свію блага благодарити праведно. У то време свештеникъ у пространой молитви благодари и прославля Бога споминући безконачна свойства свакога лица свете Троице, и сва добра коя є Господъ нашъ роду човеческомъ учиніо, и коя и садъ непрестано чини стараући се за спасеніє наше. Напоследку благодари свештеникъ Богу особито зато, што онъ прима одъ людій ову свету службу, премда Нѣму непрестано служе Архангели и Ангели, Херувими и Серафими.

Серафимска пѣсма.

Завршуући благодарность Богу за сва благодѣянія, коя онъ по своіой неизмѣрной милости роду човѣческомъ чини, говори свештеникъ о томъ како Серафими, кои престолъ Божій непрестано окружаваю, прославляю Бога Побѣдну т. є. свечану пѣсму поюћи, вичући, узклицаваући и говорећи. Ове последнѣ рѣчій: „Покѣднꙋю пѣснь поюще, вопіюще, взывающе, и глаголюще„ изговара Свештеникъ велегласно, даваући намъ упутство, да и мы прославлямо Бога ономъ пѣсмомъ, кою Серафими триипостасноме Божеству приносе, а та Серафимска пѣсма єсть:

„Святъ, святъ, святъ Господъ Саваѡѳъ, исполнъ небо и земля славы твоєя,„ т. є. светъ, светъ, светъ є Господъ Саваотъ

(Господъ надъ силама, или Господаръ небесне войске), пуно є небо и земля славе твоє.

Овой пѣсми, кою, по виђеню Пророка Псаіє, и св. Іоана Богослова, Серафими предъ престоломъ Божіимъ пою, придодає се непосредно земальска пѣсма, коіомъ дѣца еврейска предусретоше Христа Спасителя, кадъ є онъ свечано у Іерусалимъ, пре него што ће страдати, улазіо, коя овако гласи:

Осанна въ вышнихъ Благословенъ, грядый во имя Господне. Осанна въ вышнихъ. а то значи: Помози, спаси свевышньій! Хвалѣнъ нека є онай, кои долази у име Господнѣ! Помози спаси свевышньій!

Овомъ пѣсмомъ, као изразомъ благихъ желя и подпуне преданости, поздравляли су Євреи цареве, и друге знамените мужеве коє имъ є Богъ шиляо, да ихъ одъ обштинскихъ бѣда избаве. Света Христова црква, признаваюћи Искупителя нашегъ Іисуса Христа за виновника свію, како временитыхъ, тако и вечитыхъ блага, тымъ истымъ поздравомъ иде на сусретъ Нѣму, кои невидимо силази у Храмъ, да на частномъ престолу принесе себе на жртву Богу Отцу.—

Саєдиненѣ ангелскогъ и човѣческогъ пояня у єдну пѣсму, означава, да у овомъ свештеномъ часу свете евхаристіє, учествую съ людма и сами Анђели Божіи у благодарности и у прославляню Триєдинога Божества.

Рѣчи: поюще, вопіюще, взывающе и глаголюще, по изясненю учителя црквеныхъ представляю гласе она четири таинствена животна, што по откровеню Іоанна Богослова облећу око престола славе Господнѣ усклицаваюћи: „Святъ, святъ, святъ Господъ Вседержитель, — Прво одъ овыхъ животныхъ има лице човѣка; друго, лице лава; треће, лице юнца а четврто лице орла И тако рѣчъ поюще означава славу, кою произноси орао; рѣчь вопіюще, изобрашава гласъ юнца; взывающе замѣнює узкликъ лава, а глаголюще представля говоръ човѣка у славу Божію. (Нов. скрижаль. Изд. 1857 год. част 2). Сви ови символични знаци, по толкованю светога Василія Великогъ представляю многоразличиту и многоврстну славу, коіомъ безплотни Серафими хвале Бога. — (Види црквесловіє преосв. Митрополита Михаила. Београдъ 1860).

(Продужиће се.)

Іош єдан образац устройства народне школе.

(Свршетак.)

Учителѣ деле на главне учителѣ и на подучителѣ. Учительи болешльиви и слаби мораю држати помоћника. Где є само єдан учитель у школи, ту є он уєдно и главни. Где су два, ту є єдан између ньи главни учитель, а други су подучительи. Ако има на єдной школи више од три учителя, онда су међу ньима двоица главни учительи.

Дечаци, кои су ради по времену учительи бити, пошто с добрим успехом изуче народну школу, мораю се са своим сведочбама пріявити срезком надзирателю и пред ньиме испит из предмета, што се у народной школи предаю, положити, а уєдно доказати да имаю добар глас, чист и ясан изговор, да су подпуно душом и телом здрави, и да никакве телесне мане на себи немаю. Овако испитани младић постає приправник или аспирант учительски, и мора две или три године дана провести код єдног од валяніи учителя, кои има допуштенѣ да може приправнике држати. Приправник учительски обвезан є сваки дан у школу свог учителя долазити, и пазити како он предає, те тим упознати се са поступанѣм при обучаваню дечієм. Притом мора он обширию библичну повестницу учити; библичне приповедке приповедати; прибавити себи подпуно познаванѣ свію они предмета, кои се у народной школи уче; у писменим систавцима извештити се; рачун са целим броєвима и разбитцима точно научити, и вештбати се у музици, певаню. За цело то време стои приправник под строгим надзором срезког надзирателя, кои га више пута испитує, да се увери о нѣговом успеху у прописаним наукама. Кад се приправнику шестнайста година навршн, може се молити, да у учительску семинарію примлѣн буде.

Пре ступаня у семинарію полаже сваки аспирант строги испит пред управителѣм и учительима семинаріє. Ко испит с добрим успѣхом положи, тай буде у семинарію примлѣн, где добия науку и стан бесплатно, а за рану мора плаћати. Около половине семинарски питомаца добияю стипендіє по 100 или по 50 фор. Ове стипендіє дає понайвише држава, а нешто и завѣштаня. У семинаріи баве се младићи две године. Са сваком семинаріом у свези стои народна школа, коя є такође под управом

директора семинаріє. У овой школи слушаю семинарци наизменце учителѣва предаваня и под нѣговим надзором покушаваю и сами школску дечицу учити. Пошто семинирци двогодишньи течай свршe, полажу први или теоретични учительски испит пред повереницима врховног просветног одбора, и пред семинарским директорима, а оне кои испит тай с добрим успехом положе врховна власт школска проглашує за чекаоце или кандидате званія учительског. Као такови добияю они упразднѣна подучительска и спомоћничка места, и тек после трогодишнѣ безукорне службе имаю право молити, да им се дозволи да могу други или практични учительски испит положити. Уз молбу за ово има се придодати сведочба о нравном, религіозном и политичном владаню ньиовом као и о способности точности и ревности у одправляню званія. Практичан испит полаже се пред повереником врховног просветног одбора, пред директорима и учительима семинарія, и на нѣму иде се на то, да се строго извиди єли и у колико є кандидат вешт у одправляню учительског званія у обште, и у предаваню сваког поєдиног школског предмета напосе. Тек после овог практичног испита може се кандидат искати за главног учителя. Од они кандидата, кои желе у варошким распространѣним школама званіє добити, иште се при овом испиту подпуно знанѣ єзикословля, геометріє и свію узгредних предмета. Главне учителѣ наименує такође врховна школска власт. За први пет година службе може главни учитель и за маню кривицу званія лишен бити, а после тог времена само се они из званія без пензіє одпуштаю, кои по судейском закону због кривице какве на робию одсуђени буду, ил за коє є доказано, да младеж развраћую, и после повторене опомене неуредан и саблазнителан живот проводе.

Плате учительске поделѣне су по брою жительства дотични места на четири класе: у местима, где є само 500 душа плаћа се учителю 175 фр.; где є до 1500 душа 200 фр.; где є преко 1500 душа, 250 фр., и напоследку варошке обштине, у коима є више од 3000 душа плаћаю сваком учителю 300 фр. На коіой школи има 3 или више учителя, на той добияю главни учительи додатак од 40—60 фр. Главни учительи имаю и безплатни стан, или наплату у то име. Осим тога примаю сви учительи школарину, кою обштина покупити и из своє кассе свака три месеца унапред ньима издавати мора. Ако има у єдной школи више учителя, то се школарина међу ньи подєднако подели, али само главни учительи добияю подпуно своє делове, а делови што подучительима

припадаю, употреблюю се, по уредби врховне школске власти, за награду главни, или одъ дужег времена у той истой школи служећи подучителя.

Учительи као и други државни званичници уживаю подпуно сва грађанска права у свой земльи. Деца ньихова єсу природни грађани места где им є отац служіо. Кои учитель постане течаєм службованя свог за одправлянѣ дужности неспособан, томе се дає пензія, по соразмерности година службе и уживане плате. Ко 40 година служи, томе припада подпуна годишня плата у име пензіє.

За пензію учительску постои фонд. Овай издржава се из добара укинути манастира и завода, из прихода интеркаларни одъ упразднѣни учительски места, и из годишньи државны додатака. Из овог фонда плаћаю се и помоћници болестни учителя.

Осим тога постои єдан фонд за подпомаганѣ учительски сирочади и удовица. Овай є фонд такође постао из добара укинути стари завода. У нѣга мора сваки главни учитель годишнѣ улагати по 1 крайцару од сваке форинте своє плате, а осим тога при првом наименованю, и при свакой промоціи по 6 крайцара од сваке форинте своє новодобивене плате. Држава дає овоме фонду сваке године 10,000 фр. у помоћ. Удовице и сирочад добияю после смрти учителѣве плату нѣгову іошт за єдну четврт, осим тога припада удовици годишня пензія од 50 фор., а осим тога сваком детету на издржаванѣ и воспитаніє 20% од удовичине пензіє. Ако су сама сирочад остала, онда се свакоме по 30% од удовичке пензіє на рану дає. — Овако малена пензія и помоћ учительской сирочади само ће дотле бити, док фонд непорасте, а онда ће се моћи толика помоћ давати, да се удовице и сирочад учительска одтуд лепо издржавати могу.

Осим народни школа постоє у баденской великой кнажевини научне школе или гимназіє, у коима се деца од 10—18 године уче и за слушанѣ наука у свеучилишту приправляю; затим реалне школе, више дѣвоячке школе. Ове последнѣ или су явне или приватне. У ньима осим предмета, кои се у распространѣной народной школи предаю, учи се іошт французски и енглезки єзик, обшта повестница, земльопис, стилистика, історія кньижевности, митологія, женски послови; за музику и игранѣ обашка се плаћа, а неморaю сви учити. У овим заводима предаю єзике и женске послове учительке а остале предмете учительи.

У сваком селу налази се старательство за сирочад, коега є дужност тутора сирочету наћи, и за држанѣ, негу и воспитаніє сирочади старати се. Многе обштине имаю кассу сиротиньску, из кои се сваком сирочету, коє свога иманя нема годишня помоћ зарад издржаваня дає. У бившем манастиру Лихтенталу код Бадна постои завод за сирочад, коег є основао Ђорђе Штулц оставивши на ту цѣл године 1832, у тестаменту свом капитал од 200,000 франака (одприлике толико форинтій шайна). У овай завод примаю се сирочад без отца и без матере. Има их свагда до 40. У свакой већой вароши постоє такође заводи за сирочад, у коима ова рану, стан, одело и добро воспитанѣ добиваю, а зарад наука иду у обичне местне школе,

---

Додатак.

Найновиє промене у овом устройству следеће су. У войводству овом поставлѣн є прошле године врховни школски савет, кои има одсад са школама руковати.

У тай савет узето є шест люди све од школске струке и кои су се досад особитом любави са школом занимали: єдан професор са универзитета, єдан из консисториє, три управителя главни школа и єдан свештеник.

Овай савет саставио є нови школски закон и одабрао є найболѣ учителѣ народни школа као помоћни савет.

Найглавниє из тог закона ставлямо овде у изводу:

I. Народне є школе задаћа, децу учити наукама нуждним за живот и радити, да разумни и религиозно морални люди и валяни чланови обштине и државе изађу.

Народне школе или су просте ил разширене, али се науке и у простима предаю све оне као и у разширенима, само не онака обширно.

Науке су следеће: наука вере, матерньи єзик, рачун, земльомерство, природословлѣ, повестница, земльопис, краснопис, поянѣ, рисанѣ, гимнастика и женске раднѣ.

План предаваня има тако удешен бити, да се из природословля оно найвећма изяснява, што є за живот особито за домоводство найнуждниє; у повестници и земльопису има се най-

већа важност полагати на своє отачаство; у рачуну и земльомерству найпрактичния ствар найвећма да се истерує, и гимнастика да се свуда у ред доведе.

Исте ове науке предаю се и у разширеной школи, свмо са већом обширности, особито уз матерньи єзик читанѣ народне поезиє, а на краю повестнице основе уређеня државе, и ако є икако можно француски єзик.

За науку вере има се у свакой класи недельно два сата узети. Цркве є дужност о овой науци старатисе и мимо државни школски власти над овим настоявати. А учитель є обвезан, ако местна црквена власт за нуждно нађе іош толико времена на ову науку употребити.

У школу ићи дужно є свако дете мушко и женско од навршене шесте па до четрнайсте године непрекидно.

Учитель є дужан и недельну обичну и шегртску школу држати, ако му се за овай труд каква таква награда даде. У недельной школи сеоской предає се наука земльоделска и домоводска, а у варошкой занатлиска и трговачка свуд одмерена по местним околностима и потребама.—

II. Свака школа има єдног ил више учителя, и сваки є дужан 32 сата на неделю школу давати. Деца се поделюю по брою учителя на две ил више класа. Где є єдан учитель мора тако време разположити, да на старию класу дупло више времена падне нег на млађу.

Местной школской власти дає се слобода све оно за школу радити, шта на корист школе иде и местним околностима и желяма одговара, ако само обштой цели народне школе на уштрб ниє. По томе се дакле укида онай закон, да мора, где су три учителя а четир класе, єдан обе ниже класе и заєдно мушку и женску децу држати, а остала двоица обе више класе, ал єдан само мушку, а дууги само женску. Разређенѣ часова има учитель сам начинити, и местной школской власти на одобренѣ, а ова вишой на потврђенѣ поднети. Парох има право изабрати коє оће часе за науку вере, и неможе у течаю те године више од тог одступиати, окром изванредни препрека.

Колико ће часова свака поєдина горепоменута наука на неделю добити о томе ће врховна власт башка наредбу и закон издати, како за просте тако и за разширене школе.

Школски запт несме се на то ограничити, да се само држи ред у школи, како би учитель успешниє радио, него се имаю у деци будити и снажити све задаћи ове школе поспешне склоности, дари и навике, како добрим примером учителя, тако и похвалама, наградама и опоменима, како би деца собственим побуђенѣм све оно чинила што се иште, а уздржавала се од свега закраћеног. Децу туђи ил грдити сасвим се забраниє.

III. Местно школско надзирательство води местни школски одбор, школски сенат.

Где има школа различите вероисповести оставля се на волю ћели се ови сенати уєдно споити, или сваки за себе постояти. Али ако би се и уєдно споили, са фондовима имаю само чланови дотичне вероисповести руковати.

Тай школски сенат састои се из чланова позвани и изабрани. Позвани су већ по своме званю: дотични парох, обштински начелник или нѣгов местозаступник, учитель, сви управительи главни и виши местни школа и местни лекар. Где є више пароха ил учителя онда є члан наистарии међу ньима. Изборни чланова мора више бити него позвани, и бираю се на шест година.

Сви ови чланови сената изберу међу собом єднога за председника, коєг виша власт потврђує, и изберу неколико чланова за надзирателѣ школа, кои мораю извештає о овом давати у седницама школског сената, кои се мораю сваког месеца бар єдаред држати. Званиє председника може се са званиєм надзирателя споити.

Дѣйствителни учитель неможе бити ни председник ни надзиратель школе, нити може у оной седници присутан бити, где се о нѣговой личности што светує. Али се има о заключцима известити и имаму се одбрана допустити, ако би се о томе хтело шта у акта завести или извештай и предлози вишой власти послати.

Специялне наредбе и упутства о дужностима и правама местнога школског сената имаће то начело пред очима, да се овиме што више права и слободе даде, да свою школу што већма у цвет доведе.

Наместо досадашньи дистриктуални надзирательа коима є

ово само узгредан посо био наређує држава друге коима, ће ово єдина држност бити.—

IV. Учитељи се за своє званѣ уче у семинарияма. Да ко у семинарию примлѣн буде мора са прописаним наукама спремлѣн доћи, коє свршити може где оће, али мора при приманю у семинарию строг изпит положити. Пре 16 год. нико се неприма у семинарию.

Семинарски курс трає три године дана, и после нѣга има се сваки бар іош по године дана за учительство вечбати.

У семинарии уче се све оне науке коє су учителю за то званѣ нѣгово нуждне подразумеваюћи ту и све оно, што му є за учителя недельне обичне и шегртске школе нуждно.

Сваке године држе се са семинарцима кои трећу годину свршую, као и са свима онима кои се ван семинариє за учительство прияве, башка од явни семинарски егзамена строги изпити пред на то одређеном комисиом, коя се неограничава само на семинарске учителѣ. Они, кои тай изпит добро положе примаю се од врховне школске власти у брой кандидата за учительство.

Кад су се ови кандидати бар две год. дана у школи явной и под надзором врховног школског савета за учительство вештбали, мораю ако ће за правог ил главног учителя изабрани да буду поново се другом строгом изпиту подврћи. На овом изпиту имаю найглавниє свою практичну вештину показати, а из теориє само толико, да се види, да нису натраг ударили.

Све досад постоявше наредбе ради далѣг изображаня учителя и подучителя важе и за будуће време.

V. Учительске штациє поделюю се на три класе по обштинама са 1000, са 2500 и преко 2500 душа. Учительске плате имаю се свуда суразмерно подићи и то найвећма оне коє су досад найманѣ биле. Окром системизиране плате вуку учитељи школарину као и досад.

Учитељима повишава се плата по годинама службе до 600 фр. И плата учитељски удовица као и помоћ за сироте повишава се. Учитель се решава од досадашнѣ дужности издржаваня помоћника о свом трошку. Помоћник добива третину учительске плате и прихода.

Штипендиє за православне ђаке.

(По званичном извештаю).

(Свршетак).

12. ТАНАСИЄ БАЛЛА царски руско надворній савѣтник. Међу писмама покойног Балле нашло се поред тестамента онай записник под насловом: Zur Nachricht meiner Vormünder, Freunde und Gönner, кои є записник Емерик Печи од Печуйфалу септемвир и главни куратор реформатског диштрикта с оне стране Тисе као извршитель тестамента своме известию од 1. Юния 1834. приключио, и кои се у немачком оригиналу код суперинтенденциє реформатске у Дебрецину налази. Записник тай по мађарском преводу овако гласи: exmissis exmittendis. Я сам се родио 1744 у Мађедоніи у вароши Воскополю (Voskopolis). Пошто сам на немачким и холандским свеучилиштама науке свршио, обишао сам Енглезку, Талианску и Француску. Затим сам стао у царско руску службу, и кроз 22 године служио сам код више посланства. За време турског рата служио сам као секретар нуз експедицию у средиземном мору и архипелагу. Кад се савршио рат одправляо сам дужности секретара код конгреса у Каравлашкой и Карабогданской, кои се због заключена мира држао. — Будући да ми здравлѣ моє ниє поднело ладну климу петроградску, то сам принужден био за одпуст молити, кои сам с титулом саветника и задржавши целу мою плаћу получио.“ Вративши се из Русиє живио є Балла у Унгарии, ди є (у Мишковцу) године 1820 умрљо.

Баллино є двояко основанѣ:

I. под управом депутациє православни школски фондова у Пешти. Основателно писмо: 1. Децембра 1814. Главно: 28580 фр. а. вр. Рукує депутация православни школски фондова у Пешти. Штипендиє раздає кралѣвско унгарски наместнички савет на предлог гореспоменуте депутациє, коя и стечай расписує. Приход: 1465 фр. а. вр. Десет штипендия; 2 по 105 фр. 4 по 84 фр. 4 по 63 фр. а. вр. Условля: Исключени су они кои у евангелском лицеуму пожунском, у реформатском колегиуму Шарошпатачком или Дебрецинском уче, єр за такове постоє, као што ће се под II. видити, особене штипендиє Баллине. — Питомци дакле мораю изван овде споменути протестански школа учитисе у другим Гимназияма, у Пештанском или Бечком Универзитету или у Карловачкой Богословіи. — Рођаци Баллини имаю првенство.

II. Основанѣ код евангелског лицеума (велике Гимназиє) у Пожуну и код реформатски колегия у Шарошпатаку и Дебрецину. И ово основанѣ као и оно горе под I. оснивасе на истом тестаменту од 1. Декем. 1814. године. Будући да се о смислу овог другог основаня породила сумня, то ставлямо овде дотично мѣсто из тестамента у немачком оригиналном тексту: — — Diese jährliche Interessen davon werden so benützt, dass sie in vier gleiche Theile getheilt, wovon einen Theil das Debrecziner reformirte Collegium, einen Theil das reformirte Collegium zu Sáros Patak, den dritten Theil das evangelische Gymnasium zu Pressburg bekommt; der vierte Theil aber wird zu den Zinsen — — — geschlossen. Beide reformirte Collegia und das evangelische Gymnasium werden meine Verwandten oder meine Glaubens-

genossen, die dahin zu studieren kommen, aus freundschaft gegen mich nichl nur gütig aufnehmen und nnterstützen, wenn sie es nöhig haben, sondern selbige auch so dirigiren und halten, damit sie ihre Absicht erreichen. In denen Collegiis sowohl als im Gymnasio bekommt der Professor der die griechische Sprache unterrichtet, von denen Procenten Hundert Gulden Zulage.“ Дебрецинска Колегиа држи, да є Балла у речи стоєће завештанѣ коє 13084 фр. 23½ кр. шайна износи у користи на процветанѣ исте колегиє изриком одредио, и да є само свою желю и надежду изрекао, — да би нѣгови рођаци и єдиноверци, ако у те школе уздолазе и потребили буду, из приятельства према особи завештателя добро примлѣни, и са особитом бригом позорносћу предусретани били. Годишнѣ интересе од тог завештаня одредила є суперинтенденция на подмириванѣ потреба школски и на плаћу учителя грчки єзика с тим додатком, да у случаю акоби суперинтенденция одредила, да се коме од православни ђака помоћ даде, такови ђак из призрения према особи завештателя и по нѣговой желби и надежди не само да добро примлѣн него и новчаном помоћу снабдѣвен да буде. Овако исто смисао Баллиног тестамента сваћа и Шарошпатачка Колеегия. Напротив тога Пожунски лицеум (велика Гимназия) Баллино основанѣ као штипендиум за православне ђаке сматра. Главно тог основаня у Пожуну износи 3841 ф. а. вр. годишньи приход и расход 192 ф. а. вр. Брой штипендията ниє опредѣлен; штипендисте деле се на два разреда; млађи разред до 6 класе заключительно; старии разред 7. и 8. класа. Величина штипиндиє равнасе по брою штипендиста. — Из овог основаня вуче іош и учитель грчког єзика 100 фр. а. вр. на годину.

13. ВАТА МИХАЙЛОВИЋА УДОВИЦА ГРАЂАНИНА НОВОСАДСКОГ.

Основателно писмо од 4. Мая 1848. Реалитет: кућа у Новом Саду у вредности од 20,000 фр. а. вр. Рукує и штипендиє дає православна србска обштина у Новом Саду. Две штипендиє свака са 125 фр. а. вр. Приметба: Остали приход оставила є завештателька православной црквеной обштини Новосадской.— Основанѣ има се по имену отца нѣног звати „Стефана Николића.“

14. БАРОНИЦА ЄФИМИЯ ІОВИЋ ГЕНЕРАЛИЦА У СТАРОМ БЕЧЕЮ.

Основателио писмо од 23. Априла 1861. Главно: за сад се іош незна (зашто?) Реалитети: кућа и салаш у старом Бечею од 165 диштриктски или 193 2|16 катастрални ютара, у вредности од 42,000 фор. а. вр. Рукує: г. Сава Ђорђевић адвокат у Старом Бечею. Штипендиє дає: Србска обштина у Ст. Бечею. Приход: 2740 фр., расход 2761 фр. 20 нов. а. в. Штипендия има 5. разреда 1., занатліє са 80 фр. 2., ђаци у малой гимнасии и малой реалной школи са 200 фр. 3., ђаци у великой гимназии и великой реалной школи са 350 ф. 4., ђаци на университету или у страноземним вишим училиштама 400 фр. — 5., војнички питомци по постоећим таксама за војничка заведения.— Брой штипендия управля се према приходу; године 1862 било є 8 штипендия са 200 ф., а єдна са 350 ф. а. вр. Условля: Мора бити Србин, Старобечеац, сирома, добар ученик. Ако нема Ста-

робечеяца може бити и из другог места Србин. Масса се налази у расправлянію код суда Бачке жупаніє.

15. МАРКО И ЂОРЂЕ СЕРВИЦКИ ТУРСКО-КАНЬИЖКИ ВЛАСТЕЛИ, И ЖИТЕЛЬИ НОВОСАДСКІИ.

Основателно писмо од 8. октобра 1792. Главно: 60,000 фр. среб. види приметбу. Рукую: наслѣдници Ђорђа Сервицког. Штипендиє дає Г. Катарина Лукач рођена Миланковић. Приход и расход ниє показан (али износи према штипендиама 2950 ф.) Двадесет штипендия у три разреда I. разред 200 фр. II. разред 150 фр. III. разред 100 фр. сребра. Условлѣ: мораю бити православни Срби. Приметба: прво основање Марка Сервицког износило є 30,000 фр. ср., овом є додао син му Ђорђе іошт 30,000 фр. сребра за живота свога. Будући да из тестамента Ђорђа Сервицког изалази као да он сам 60,000 фр. ср. к очином основаню додає, те се по том сумня породила да ли цело Сервицково основанѣ 60 или 90 иляда фр. сребра износи, — то є од стране ц. кр. темишварске финансиє прокуратуре двояка парница подигнута; єдна код бивше ц. кр. срезске власти као грунтовнице у великом Сент Миклошу због хипотекарног осигураня основателног капитала, а друга код бившег ц. кр. окружног суда у Вел. Бечкереку у главной ствари. Прва се парница налази на прегледу код найвишег суда, а друга на пресуди код диштриктуалне табле у Дебрецину и дошла є до сентенціє.

16. ІОВАН СЕРВІИНАЦ, ТРГОВАЦ ВРАНЂЕВАЧКІИ, И ГРАЂАНИН ТЕМИШВАРСКІИ, И СУПРУГА ТОДА.

Основателно писмо од 4. Юния 1829. Главно: 2400 фр. сребра. Рукує и штипендиє издає Лука Трифунац Батфански, житель Меленачки; а после нѣгове смрти Магистрат Велико Кикиндског диштрикта. Приход 151 фр. 20 н. Расход (ниє показан). Три штипендиє свака по 50 фр. 40 н. а. вр. Условиє: мораю бити православне вере, од сиромашки родитеља и науке учити до философски штудия (заключиво? или изключиво?) Примедба: по тестаменту точки 36. нужно є да є главно на сигурном месту интабулирано. *)

17. ЄФТА ЯНКОВ МИХАЙЛОВИЋ, ЖИТЕЛЬ СОМБОРСКИ.

Основателно писмо од 13. фебр. 1854. Реалитет: салаш у Сомбору од 43,1012|2000. Сомборски ланаца или 45 катастрални ютара, у вредности од 5220 фр. а. вр. (?) **) Рукує засад Исак Бикар грађанин Сомборски; а кад се сврши расправа массе, руковаће Магистрат Сомборске

*) О овой задужбини и нѣном рукованю било є већ говора по новинама. Г. Трифунац учиниће врло добро да своим путем и начином явно каже станѣ нѣно.

**) И г. Бикар учиниће роду глас, да каже єли већ та масса расправлѣна. То є већ десета година. Ако ниє, добро би а и у реду би било казати садашнѣ станѣ: докле є разправа дошла, зашто є та земља тако преценѣна, начин рукованя, што бива са приходом, и кад ће завѣт тай у живот ступити? Задужбине су, истина, само на терету онима, коме се повѣре, али онє су обште, и болѣ є о ньима дати явни рачун него повода коскаквим често и неоснованим сумнямa.

вароши. Штипендиє даваће єдан стални одбор, коме є председник сомборски прота, и у ком ће бити пароси православне цркве код светога Ђорђа и шест Сомборски трговаца као чланови одбора. Приход 467 фр. 63 нов., расход (на порез) 120 ф. 82 н. Биће две штипендиє; колико ће свака износити, то ће зависити од тога, колики буде приход. Условия: штипендисте мораю старии од 14 година — подреклом Сомборци и Србльи бити. Приметба: Ово основанѣ іошт ниє ступило у живот, єр іош ниє масса расправлѣна.

18. ЂОРЂЕ И МАРТА РАЛЯ, ЖИТЕЛЬИ ПЕШТАНСКИ.

Основно писмо од 27. Фебр. 1815. Главно 840 фр. Управля: депутация фондова народних школа у Пешти. Штипендію издає краль. уг. Наместништво на предлог преспоменуте Депутациє. Штипендию од 50 фр. 10 кр. ср. добиє сваке године єдан србски препаранд.

19. ІОВАН сада ЮЛИЯН ЧОКОР, патр. синђел.

Основао год. 1848. Главно 42 фр. Штипендия од 2 фр. 52 н. Неиздає се од год. 1856.

Школске вести.

УЧИТЕЛЬСКИ СБОРОВИ. Како се на све стране земальски сабори држе, и у ньима готово свуда о побольшаню школа и просвете ради, тако се и учительи где год могу сабираю, међу собом друштва и састанке утврђую, где се о побольшаню и напредку школа светую и своє предлоге земальским саборима подносе. Ово є врло важан появ свести и одушевлѣня за напредком народним. Овако би валяло да се и код нас учительи где год могу у договор ставе и друштва утврде. Ово не само да є дозволѣно но и морална дужност, код нас тим виша, што код нас учительи нигде ни у обштинским некмоли вишим сенатима седе, да онде као вештаци своє мненѣ и гласа даю.

☞ Са овим броєм престає излазити овай лист дотле, док се уредник нѣгов по визитации школа бави, и умоляваю се сва П. Т. Г. Предбройници, да листа нерекламую, ни писама икакви на уредничство шалю дотле, док следећи броєви листа опет уредно излазити непођу.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.

Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 15. У Будиму 31. Мая 1864. Год. VI.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н ѣ. В.

(Продуженѣ).

Успомѐна Тайне Вечере.

Докле Народъ Христіанскій слави Бога по примѣру Серафима и еврейске дѣце, дотле служеній Свештеникъ отдавши славу Богу, у топлой молитви споминѣ премнога добра, коя є Отацъ небесный роду човѣчаском указивао, а особито што є послао свогъ єдинородногъ Сына на овай свѣтъ, да насъ спасе, и споменувши спасителна дѣла Іисуса Христа за време земальскогъ живота Нѣговогъ, застає кодъ повѣсти о тайной вечери, кою є Іисусъ Христосъ држао оне ноћи, кадъ ће предан быти за спасеніє свѣта, пакъ употреблююћи рѣчи изъ самогъ Светогъ Евангелія, Свештеникъ казує, како Іисусъ на Тайной Вечери узевши хлѣбъ у своє свете пречисте и непорочне руке и благодаривъ, осветивъ, преломивъ, даде светымъ своимъ Ученицима и Апостолима рекавши: (Садъ Свештеникъ указує десномъ рукомъ на светый хлѣбъ и Христове речи на гласъ изговори).

„Пріимите, ꙗдите, сіє єсть тѣло моє, єже за вы ломимое во ѡставленіє грѣховъ, т. є. Узмите, єдите, ово є тѣло моє, коє се за васъ ломи, за одпуштенѣ грѣхова.“ На ове рѣчи савъ народъ одговори: Аминъ. Свештеникъ продужи тихимъ гласомъ повѣстъ о Тайной Вечери. Како є Господъ Іисусъ после вечере узео чашу вина, водомъ га разтворіо, благодаріо, благословіо, осветіо, и дао своимъ Светымъ Ученицима, па показуюћи рукомъ Свету Чашу, на гласъ изговори ове Спасителѣве рѣчи:

„Піите ѿ неѧ вси, сіѧ єсть кровь моѧ новаго завѣта, ꙗже за вы, и за многіѧ изливаємаѧ во ѡставленіє грѣхѡвъ, т. є. Піите изъ нѣ (изъ ове чаше) сви, ово є моя крвь новога завѣта, коя се за васъ и за многе пролива за одпуштенѣ грѣхова.“

И на ове рѣчи савъ предстоећій народъ, изражаваюћи свою єдиномисленость према овой повѣсти о Тайной Вечери, одговара: Аминъ.

Приношенѣ и освећене частнихъ дарова.

Свештеникъ извршуюћи заповѣдъ Спасителѣву изречену на Тайной Вечери: Сіе творите въ мое воспоминаніе споминѣ у молитви страданѣ, смртъ и васкресеніе Спасителѣво; Нѣговъ узлазак на небо, седенѣ од десне стране и другій славный долазакъ, па онда приноси частне даре, т. є. хлѣбъ и вино, на жртву Богу Отцу говорећи: „Твоя ѿ твоихъ Тебѣ приносящіе ѿ всѣхъ и за вся.“ т. є. Твои су ово дарови Господе, мы ихъ одъ твоихъ тваріи узесмо, и по заповѣсти твогъ Сына приносимо ихъ Теби за све люде, и за сва доброчинства, коя си Ты човѣчаскомъ роду чиніо, и коя и сада безъ престанка чинишъ. (види: Изясненіе Литургіе, Дмитріевскагѡ Часть III. §, 104, и 105). Кадъ Свештеникъ ове рѣчи говори, онда діаконъ сложивши руке унакрстъ тако, да му є десна рука одозго, а лева одоздо, узме десномъ рукомъ дискосъ, а левомъ потиръ и подиже ихъ малко, а кадъ не служи Діаконъ онда то чини самъ Свештеник. Подизанѣ ово бува зато, єрбо є, по рѣчма св. Василія Великога, Господъ нашъ Іисусъ Христосъ на Тайной Вечери узевши лебацъ у своє свете руке, показао га найпре Богу и Отцу Своме. (види: Чиноположеніе Литургіе св. Василія Великога).

Одма, чимъ се частни дари принесу запоє савъ Народъ: „Тебе поемъ, тебе благословимъ, тебѣ благодаримъ Господи, и молимтися Боже нашъ,“ а то значи: Тебе пѣсмомъ хвалимо, Тебе добрымъ, лѣпымъ и одабранымъ рѣчима славимо, Теби захвалюємо, и молимо се Теби Боже нашъ.

Докле се ова пѣсма побожно и полагано поє, дотле се у Олтару свршує найважніи чинъ Службе Божіє. Найпре се Свештеникъ моли Богу, да прими ову словесну (умну) и безкрвну жртву, и да пошлѣ Духа свогъ Светогъ на насъ и на предлежеће даре. Затимъ съ подигнутымъ къ небу рукама и очима призива светога Духа, молећи се овако: „Господи, иже пресвятага твоего Дѹха въ третій часъ апостолѡмъ твоимъ ниспославый того благій неѿими ѿ насъ но ѡбнови насъ молящихтися.“ Ова молитва чита се у трипутъ, и узъ ню додає іоштъ Діакон ове стихове изъ Псалма покаятелногъ: „Сердце чисто созижди во мнѣ Боже, и дѹхъ правъ ѡбнови въ ѹтробѣ моей. Неѿвержи мене ѿ лица твоегѡ и Дѹха твоегѡ святагѡ не ѿими ѿ мене.“

Кад се и трећій путъ помоли Свештеникъ Богу, да бы послао Светога Духа, како на нѣга и на све вѣрне, за обновити ньихова срдца и учинити ихъ жртвомъ пріятномъ Богу, тако и на предлежеће Частне Даре, да се свеосвећуюћомъ силомъ претвори хлѣбъ у право тѣло, а вино у праву крвъ Іисуса Христа; онда Діаконъ окренувши се Свештенику рекне: „Благослови Владико святый хлѣбъ," а Свештеникъ начини рукомъ знакъ крста надъ светымъ хлѣбомъ говорећи: „И сотвори оубо хлѣбъ сей, честное тѣло Христа твоегѡ." Діаконъ показуюћи ораромъ свету чашу рекне Свештенику: „Благослови Владыко святую чашу," — а Свештеникъ начини рукомъ знакъ крста надъ Потиромъ говорећи: „И еже въ чаши сей, честную кровъ Христа твоегѡ." Напоследку рекне діаконъ Свештенику: Благослови Владико обоя," — а Свештеникъ прекрсти уеданпутъ и Дискосъ и Потиръ говорећи: „Преложивъ Духомъ твоимъ Святымъ. *) У тай махъ невидимымъ дѣйствомъ Светога Духа свршуе се велико Тайнство Евхаристіе; частни дари освећую се и хлѣбъ претвара се у право тѣло, а вино у праву крвъ Христову. С' тога Свештеникъ съ побожношћу ничице пада предъ Престолъ на коме се налази подъ видомъ хлѣба тѣло, а подъ видомъ вина крвь Христова, и моли се, да бы ови Свети Дари свима онима, кои се причешћую, были на трезвеность и бодрость душе, на опроштенѣ грѣхова, на приобштенѣ Духа Светога, на наслѣдованѣ Царства Небеснога, и на непостидно ухванѣ на милость Божію.

Кадъ се частни Дари освећую, тада се сви вѣрни, кои су у Храму томъ сакуплѣни съ преклонѣномъ главомъ Богу моле. Кодъ насъ е оддавна уведенъ обичай, да се у онай махъ, кадъ Свештеникъ рукомъ благосиля Свете Даре, звонцетомъ Народу обзнанюе овай Светый Чинъ, на кое се сви присутствуюћи прикрсте, учине великій поклонъ и говоре: „И молимтися Боже нашъ." У другимъ предѣлима Православне Цркве (на истоку и у Руссіи) не звони звонце у олтару, него у време освећеня частныхъ дарова народъ врло тихимъ гласомъ пое, тако, да се ясно чути могу у свой цркви оне рѣчи свештеникове, кое се о освећеню частныхъ Дарова говоре.

Да бы и остали Христіяни, кои нису на Св. Литургіи могли знати онай часъ, кадъ се велико тайнство Св. Евхаристіе свршуе, и у тай махъ прославляти Бога, уведенъ е лѣпъ христіян-

*) Види: Црквесловіе Преосвештенога Михаила Митрополита Београдскогъ. Стр. 108.

скій обичай, да у време освећеня частныхъ Дарова звони звоно са застаянѣмъ у трипутъ, а затымъ кадъ се освећенѣ частныхъ Дарова сврши, звоне подуже сва звона на „Достойно“ у знакъ благодарности Богу и почитаня Матере Божіе. Побожни Христіяни, ма се гдѣ налазили, чимъ чую, да звони на „Достойно“ оставляю на часъ свой посао, и припадаю Богу на Молитву, да прими ову Свету Жртву, и да намъ пошлѣ свой небесный благословъ.

Свети Дари после освећеня постаю пріятна жртва Богу за све вѣрне чланове цркве, како за оне, кои су се са овогъ свѣта у вечность преселили, тако и за оне, кои іоштъ на земльи у овомъ животу пребываю. Жртва та у погледу на чланове цркве, по разлики ньиховога станя, есть благодарствена, умилостивителна, и очиститетна.

Споминянѣ Светыхъ.

Свети Дари есу благодарствена жртва за Свете, кои се већъ у блаженомъ саединеню съ Богомъ находе, и кое е Богъ удостоіо, да се Нѣму за насъ грѣшне моле, и да насъ заступаю предъ Божіимъ Престоломъ. С' тога службу служећій свештеникъ одма после Освећеня Дарова, докле іоштъ народъ последный путъ пое: „И молимтися Боже нашъ“ споминѣ у тихой молитви прославлѣне Свете, за кое е словесна и благодарствена жртва Богу принешена, и напоследку кадећи частну трапезу на гласъ рекне: „Израдно ѿ Пресвятѣй, Пречистѣй, Предблагословеннѣй, Славнѣй Владычицѣ нашей Богородицѣ и Приснодѣвѣ Маріи. т. е. Найвећма и особито чинимо споменъ за Пресвету и Преблагословену Дѣву Марію, и препоручуемо се нѣнымъ молитвама и нѣномъ заступаню.“

На овай узгласъ, савъ народъ у знакъ особитога поштованя према Матери Божіой пое пѣсму у славу Нѣну, коя овако гласи:

„Достойно есть ꙗко во истину блажити тя Бцу, присноблаженую и пренепорочную, и Матерь Бога нашегѡ. Честнѣйшую Херувімъ и славнѣйшую безъ сравненія Серафімъ, безистлѣнныя Бога Слова рождшую, сущую Бцу тя величаемъ.“

Смисао ове прекрасне пѣсме есть слѣдующій:

„Достойно е доиста величати тебе (блаженомъ те називати и као блажену славити) Богородицу, свагда блажену, и найнепорочнію (найпречистію), и Матеръ Бога нашега. Частнію одъ Хе-

рувима, и несравнѣно славнію одъ Серафима, коя си безъ пропадливости родила Бога Слова, праву Богородицу, Тебе величамо.“

На Литургіи св. Василія Великогъ, мѣсто ове пѣсме поє се: „Ѡ тебѣ радꙋєтсѧ благодатнаѧ всѧкаѧ тварь.“ На велике Празднике Христове и Богородичине, и на ньихова попразнства пою се други Ирмоси у славу Матере Божіє, а само на Цвѣтну Неделю и на великій Четвртакъ непосредно се у Ирмосима отдає хвала и величаніє Самоме Господу Іисусу.

Споминянѣ мртвыхъ.

Свети Дари єсу умилостивителна жртва за све, кои у вѣри и у надежди на Божіє милосрдіє течай овога временогъ живота скончаше, и отидоше на истину. С' тога Свештеникъ завршивши споминянѣ Светыхъ, моли се Богу, да опрости грѣхе преминувше браће наше и да ихъ упокои на мѣсту свѣтломъ, гдѣ нема туге, бѣде ни страданя. Діаконъ покадивши найпре свудъ около частне трапезе и цѣлый Олтаръ тамяномъ, споминѣ имена покойника, за кое се особито на той Литургіи молитве приносе. — „Нису бадава — вели св. Іоаннъ Златоустъ — установили Апостоли, да се кодъ Свете Тайне спомиию усопши, єръ одъ тога быва ньима великій добытакъ и велика полза.“ (Бесѣда III. на посланіє къ Филипісіємъ, и бесѣда XXI. на Дѣянія Апостолска).

Споминянѣ живыхъ.

Напоследку Свети Дари єсу очистителна жртва за живе чланове Цркве. С' тога се Свештеникъ моли Богу за земальскогъ владаоца, да бы му Господъ даровао мирно царство, да и мы можемо тихо и безъ буне и метежа поживети у свакой побожности и поштеню. Іоштъ се моли Свештеникъ Богу на свакой Литургіи за све кои се поштено владаю, за све кои су у нужди, и кои сиротиньи добра чине.

На Литургіи св. Василія Великогъ — у коіой су и многе друге молитве пространіє, него на обичной Литургіи св. Іоанна Златоустогъ, — моли се свештеник у пространой тихой молитви, да Господъ дарує породицама миръ и єдиномисленость, любавъ и слогу, да младежъ воспита у побожности, да старе и немоћне подкрѣпи, да малодушне утѣши, да разсеяне сакупи, да помогне онима кои немаю помоћника, да зароблѣне избави изъ сужанства, да тужне избави одъ туге, да угледа удовице и сирочадъ; да

на све люде изліє своє богате милости, и да имъ испуни све молитве, кое се на право благо и на спасеніє ньихово клоне; да сачува овай градъ и свакій другій предѣлъ одъ глада, помора, земльотреса, потопа, огня, мача, туђинскога нападая и међусобнога рата. Докле се ова молитва чита, дотле діаконъ споминѣ читулю живихъ.

Тако се света наша Црква при Светой Тайніи с' материнскомъ любави сећа свію людій, и свима желі одъ Бога спасеніє и велику милость.

Кадъ се поянѣ Достойна или Ирмоса сврши, тада свештеникъ на гласъ спомене областнога Архиерея овымъ рѣчма: „Въ первыхъ помани Господи преосвященѣйшагѡ Архіерея нашегѡ . . . ., єгѡже даруй святымъ твоимъ церквамъ въ мирѣ цѣла, честна здрава, долгоденствующа, и правѡправящаа слово твоєа истины. т. є. Пре свега опомени се Господе нашегъ Преосвећеногъ владике, и даруй га светимъ твоимъ црквама, да се оддржи у миру, безбѣдности, поштеню и здравлю, да дуго живи и да слово истине Евангелске право управля, да управля како валя проповѣданѣ науке христіанске у повѣреной му области. Присутствующій народъ завршує ову молитву съ рѣчма: „И всѣхъ и вся" т. є. Молимо се Господу да се онъ опомене и свію людій и свега што одъ Нѣга просимо, па да испуни све благе желѣ наше.

(Продужиће се.)

Изясненѣ Псалома 83.

Ѳрѣка оныхъ, кои радо ѿу Храмъ Божіи идѹ.

Коль возлюбленна селенія твоя Гди силъ. Како су мила селишта твоя Господе Боже надъ силама, Господе Саваоте.

Желаетъ и скончаваетсѧ дѹша моя во дворы Гдни. Желі и чезне душа моя доћи у двориштa Господня.

Сердце моє и плоть моя возрадовастасѧ о Бозѣ живѣ. Срдце моє и путъ моя (тѣло моє) обрадоваше се живоме Богу. Срдцемъ и душомъ чезнемъ за Богомъ живымъ.

Ико птица обрѣте себѣ храминѹ и горлица гнѣздо себѣ, идѣже положитъ птенцы своя; олтари твоя Гди силъ царю мой

и Боже мой. Та и птица нађе себи станакъ (обиталиште), и грлица нађе себи гнѣздо, гдѣ ће метнути своє птичиће; тай станакъ и то гнѣздо за мене єсу Олтари твои Господе надъ силама, Царе мой и Боже мой!

Блажени живꙋщїи въ домꙋ твоємъ: въ вѣки вѣковъ восхвалятъ тя. Срећни су они, кои живе у дому Твоме Господе; они могу на вѣкъ и довѣка славити Тебе.

Блаженъ мꙋжъ ємꙋже єсть заступленїє єгѡ ѹ тебє. Благо ономъ човѣку, коме є одбрана и заклонъ кодъ тебе; благо ономе кога Ты чувашъ, коме си Ты у помоћи.

Восхожденїя въ сердцѣ своємъ положи. Благо ономе човѣку, кои є узлазке у срдцу своме положіо; благо ономе, кои є своє срдце управіо на добро, кои се Богу окренуо, кои тежи да се онако влада, као што Богъ заповѣда.

Въ юдоль плачевнꙋю, въ мѣсто єже положи: ибо благословенїє дасть законополагаи. Благо ономъ човѣку, кои у долини плача, то єсть овдѣ на земльи узлазке у срдцу своме полаже, кои се овдѣ влада по Божіємъ закону. Та благословъ датће нѣму Онай, кои є Законъ дао, то єсть самъ Господъ Богъ ће таквогъ човѣка благословити.

Пойдꙋтъ ѿ силы въ силꙋ: явится Богъ богѡвъ въ Сїѡнѣ. Такви добри люди полазиће изъ снаге у снагу, све већ ма и већма ће напредовати у свакоякимъ добродѣтельима. И явитће се Богъ надъ Боговима у Сіону. Ко се єданпутъ окрене на правый путъ, па почне се старати, да онако живи као што Богъ заповѣда, тай с' Божіомъ помоћу одъ дана на данъ, све больій быва. — А како є с' онымъ, кои се проневаляли? (Тай све горій быва). Има ли у Читанци вашой примѣръ да є кои добар дѣчко све больій, а неваляо све горій бывао (Два Просячета, бр. 40. у I. Читанци). Па како є прошао до последка Живко, а како Сергія?

Гди Боже силъ ѹслыши молитвꙋ мою: внꙋши Боже Іаковль. Господе, Боже Саваоте чуй мою молитву; Боже Яковлѣвъ саслушай и прими молитву мою.

Защитниче нашъ виждь Боже, и призри на лице хрїста твоєгѡ. Одбранителю нашъ Боже види, и погледай на лице твога помазаника. (т. є. Цара Давида кои є быо помазаникъ Божій, а овдѣ се и свакій христіянинъ разумѣва, єръ смо мы сви помазаници Божіи).

Ꙗкѡ лꙋчше день єдинъ въ дворѣхъ Твоихъ паче тысящъ. Єръ болѣ є данъ єданъ у твоимъ дворовима провести, него хиляду дана изванъ ньихъ.

Изволихъ приметатися въ домѹ Бога моегѡ паче, неже жити ми въ селенїихъ грѣшничихъ. Радіє ћу я последньій быти, (на прагу, кодъ врата стаяти), у дому Бога мога, него да живимъ у селиштама невалялаца.

Ꙗкѡ милость и истинѹ любитъ Гдь Богъ, благодать и славѹ дастъ. Єръ Господъ Богъ люби милость и истину; онъ ће благодетъ и Славу дати.

Гдь нелишитъ благихъ ходящихъ незлобїемъ. Господъ неће ускратити добра онима, кои ходе без злобе; кои се поштено владаю тыма Богъ неће одрећи срећу.

Гди Боже силъ блаженъ человѣкъ оуповаай на тя. Господи Боже надъ силама, благо ономъ човѣку, кои се на Тебе ухва.

Кнез Лазар.

(Єдна лекция из историє)

1. ПРЕДКОСОВСКО ДОБА. Од Неманѣ до Душана поживеше Срби пуно 200 година сретно и задовольно. Ако и имаше неприятеля, али их свакад юначки и сретно одбише и власт свою сачуваше, єр сложни и уєдинѣни бияху. Под царом Душаном дође србска држава до найвеће снаге и славе. Али после нѣгове смрти стане одма а нагло падати. Цар Душан прогласећи себе за србског, грчког и бугарског цара и подигавши велику войску, да узме Цариград наведе Грке, те почеше Турке у помоћ позивати. Тим се турцима пут у Европу отвори, кои после и Грцима и Србима главе дођоше. Овамо опет Душан угледавши се на Грке, пак своє землѣ разделивши и войводама их раздавши нехотице тим посея семе пропасти своіой држави. Разделенѣм разстрои се оно од Неманѣ єдва склоплѣно єдинство државе, разби сва снага. Войводе бияху Душану покорне; али после нѣгове смрти отеше се и сваки своим краєм тако самовольно завлада, да се на обште благо и необазираше, него се іошт међу собом у рат задеваше, єдан од другог землѣ отимлюћи и свой народ таманећи. Млади цар Урош бяше врло слаб, да владу одржи, коя є по смрти Душановой врло крепког управителя требала. Звер Вукашин коєга іошт цар Душан кралѣм наименова и младом Урошу за тутора нареди, незадоволян тим достоянством стане све већма

власт преотимати, па све за тим грамзећи, да на свою главу круну метне, найпосле младог цара Уроша, коєг є као заточеника код себе држао, 3-ег Дек. 1367. г. у лов измамлећи убиє. Урошевом смрћу, на коєм се племе славни србски кралѣва Неманя угаси разпадесе држава сасвим. Войводе се начинише сасвим самовластни господари; іош на оно беззаконѣ Вукашиново неста и међу ньима правде и поштеня, и ничега више светога неимаше.

Међутим се Турци грабежльив и врло ратоборан народ са своим преко мере славолюбивим господарима све већма у Европи одомаћивати стану, и отевши од Грка Єдрене (Адріанополь) са свим столицу свог царства овамо пренесу; пак кад носле и Бугаре упропастише, онда им Срби єдини на путу стаяше, да цео исток Европе освоє и да цѣлом христіянству страх задаю.

Турци видећи Србе у томе разтройству одма с войском на србске землѣ ударе и до Косова допру г. 1371. Ал ту их краль Вукашин са своим братом войводом Углѣшом дочека, надбиє и многе посече тако, да се натраг повући мораше, и Срби их преко реке Марице одвіяю; али ту, нимало на себе непазећи ноћу на спаваню од Турака нападнути тако страшно посечени буду, да им се ни трага незнађаше. Ту падоше оба Вукашинова брата войвода Углѣша и войвода Гойко; а Вукашин, кои єдва од Турака утече, буде у бегству од свога слиге убієн.

После смрти Вукашинове іошт већма се држава србска разстрои. Войводе међу собом гложећи се и о землѣ отим люћу палише єдан другом села, тлачише поля, опустошаваше пределе широм. У то доба нанђу іош и друге неволѣ и Божіє каштиге. Велики помор бесніо є тада по целом истоку европском пуне две године дана. Иза тог наступи глад са свима своим страшним последицама. Найпосле се и дивльи зверови тако намноже, да на дану сред села на люде нападаше; а Турци међутим єднако южне и источне краєве србске плячкаше, народ секоше и у роблѣ односише. Нигде више небяше реда, закони осташе погажени, насиля на све стране овладаше и народ дође до крайног очаяня.

2. КНЕЗ ЛАЗАР. Кнез Лазар є био од старе властеоске породице, коя є своє порекло іош пре Неманя од краля Примислава вукла. Лазаров отац Прива Гребляновић био є, коє са тога свога високог поколеня, коє се са свои редки способности єдан од врховни кралѣвски придворни велможа, пак тако є и сина свог Лазара с малена у кралѣвском двору воспитаюћи и учећи за найвиша дворска достоянства спремио. Тако Лазар одма с младости

у дворску службу код цара Душана дође, где се верносћу и вреднећом, особито кротосћу и благим нравма тилико отликовао, да га є цар Душан за достойна нашао, Милицу кћер Юга Богдана а прапраунуку Неманьину, коя такођер у царском двору воспитана бяше за супругу дати, и том приликом га на достоянство кнеза подигне. Доцніє буде Лазар са своє високе учености особито у државним дѣлима на найвиша достоянства подигнут, Душан га своим дворским начелником начини, а после му намештиштво над Сремом и Мачвом преда.

Кад по смрти Душановой несити Вукашин последню надежду србску младог цара Уроша уби, а прсле и сам главом беззаконѣ плати, и кад Србія грабежом войвода поста, и сва она грдна зла по земльи тако овладаше, да их већ више нико подносити немога, онда стане сав народ викати, да се избере глава, коя ће умети ред и закон повратити, и извиче г. 1374. Лазара за господара и за цара.

Примивши владу прва Лазарева брига бияше, да немире уталожи, и да ред и закон поврати. Одма оде непокорне исвоєвольне войводе ког силом, ког благим наччном на покорност и єдинство враћати. За две године дана поврати готово све землѣ, од Тисе и Драви пак до ядранског мора и доле до Бугарске и Албаніє царской круни, и поврати по зенльи, колико у оним врло незгодним околностима могућно бяше мир, ред и закон.

Одма затим пошлѣ одабрану свиту духовни главара и мирски велможа са светогорским старцем Исаиом у Цариград, да израде опроштенѣ од Анатеме, под коіом Србія іош од цара Душана стаяше. Цариградски патріярх их свечано дочека, црковни сабор сазове, анатему скине, србског патріярха за независна и осталим вселенским патріярсима власћу равна прогласи. Док се ово у Цариграду свршивало умре србски патріярх Савва II. недочекавши благослова. Чим посланици ови из Цариграда дођу, одма сазове Лазар св. синод, и ту буде светогорски монах Євремм муж светог живота за патріярха изабран, и кад є овай избраник прву литургію служіо, даде се и Лазар на навалу народа за србског цара крунисати г. 1376, али име цара он само са смирености нипошто нехте носити већ само кнеза.

После крунисаня стане Лазар са већим уваженѣм любећег га народа ред и закон уводити; он настаде за тим, да се сваком правда учини, да нико на нѣга незажали. По лепом примеру свои предака стане на све стране цркве и манастире оправляти ил с

нова дизати, и тада подиже ону красну задужбину цркву Раваницу на води Равани и манастир Горњак, он и светогорским црквама многе поклоне учини, после и сам тамо на покленене оде и хилендарску цркву разшири. Колико се о народу старао, да га у оно сретно станѣ Неманя поврати, исто се тако старао, да и децу свою за достойне наслѣднике свои славни предака воспита, а кѣери своє тако разуда, да земльи и народу свом снатне и ваљане пріятелѣ добиє. Тако се Лазар на све стране обазирао, да државу србску обезбѣди и колко є можно утврди.

Али сви ови напои бяше слаби, да за то кратко време оно велико зло угуше што кроз онолико годпна овладало бяше. Највеће є зло било, што многи од србски властела видећи, како се Турци осиљаваю пак плашећи се за се и да би се у своіой власти одржали, почеше са Турцима у тайне договоре и погодбе упуштати се, или управо Турцима кои ил умеше обећаньима намамити прелазити, пак их на своє подстрекавати, те сами отечество своє издавати.

Тако започеше Турци своє кретанѣ противу Срба и Бугара, и буду с почетка од Лазара на више места у маньим боєвима одбиєни и повиєни. Онда наєдаред падне Мурат са великом войском под Ниш, обседне га и овай се после 25 дана жестоког нападая преда. Паденіє овога найтврђега града заплаши Лазара, кои небияше іош спреман већег боя започети, те учини г. 1386. с Муратом под условиями, да плаћа Турцима годишньи данак и да дає у помоћ 1000 коняника.

Наскоро затим покає се Лазар, што є морао на таки мир с Турцима пристати, пак стане на све стране приятелѣ и помоћи тражити, да Турке сломиє и од Европе одбиє. Ту помоћ му сви суседи обећаше, єр сви опасност предвиђаше, коя им предстои од Турака. Овим охрабрен Лазар сазове сабор, да се посветує, шта и како да се ради, єр Турци при свему уговорену миру непрестано србске краєве плучкаше и народ у роблѣ одвлачише. У сабору се єднодушно заключи рат, само єдан Вук Бранковић беше противан, єр он већ тада стаяше у тайном договору с Муратом, а да му изда Лазара, ако га Мурат за господара Србиє припозна.

(Продужиће се.)

Сунце и ноћ.

(Єдна прича).

„Зашто толику светлост просиплѣш на землю“ рекне сунцу ноћ, кад се єдаред испред нѣга уклонити мораде, „зар ти неби могло и поманѣ сияти, мало и таме оставити, па да и я и обдан поштогод владе имам.“ „Онда неби био вредан ове светлости, што є благи творац мени даде, одговори му сунце.“ Ко год нечини добра колко год га чинити може, ниє онога добра вредан, коє му Бог даде.

Незадоволъни просияк.

(Єдна приноведка).

Єдаред пође цар Сулеман у цркву, а пред нѣга изађе неки одрпанац, па поклони се и рекне: велики царе! веруєш ли и ти на све оно, шта пророк говори? цар одговори: веруєм, а да шта? — Онда онай настави: па онда знаш, како у Алкорану пише: „Сви су Муслими браћа, буди дакле Господине брате добар, па подели са мном наше наследство. — Сулеман се насмиє и извди єдан дукат. Турчин прими дукат и окренувши га и тамо и амо дрмне главом и рекне: Господине брате! та ти имаш злата, да га ни на сто мазга понети неможеш, а моя деца ено од глади умиру, и мени ће кои час уста од неєла зарасти, а ти ми само єдан дукат даде, зар є то братска деоба! — Цар дигне прст и претећи рекне: Господару брате! буди задоволян на томе и неусуђуй се никоме казати, колико сам ти дао, єр є у нас дружине неброєно, па ако сва браћа наша дођу и свой део заишту, мора ћеш іош и од тога нешто вратити. — Ова реч освести господара брата, те ти он без обзирке сбоде право пекарници и узе онде леба за децу свою, а цар оде у цркву и сврши онде молитву свою.

Мржня.

(Єдно осматранѣ).

Никои човек неволи оно, што му се недопада; али то нетреба никад толико мах да отме да човека навлада, другчиє пређе у ту найружнию слабост и страст, што се зове мржня. Има многи кои држи да има пуно право мрзити на кога, а амо неће

ни мирно да премисли, да л' ниє сам повода ономе дао; има их, кои управо ни узрока немаю нит незнаю, зашто мрзе, него без икоєг основа говоре: незнам зашто, али немогу нипошто да га подносим. — Бедни човече! Неможеш да подносиш брата свога, зато, што ти се недопада, ил зато, штв є где можда неотице, увредио; а колико си реда ти увредио Бога, кои ти є толика добра учинио, и непрестано чини, и од коєг се іош већина надаш. С каквом мером мериш, онако ће ти севратити; оћешли, да ти Бог твоє небройне дугове опрости, опрости и ти брату свом, другчиє ћеш бити вржен у тамницу, и нећеш одунд изаћи, док цео дуг свой неодужиш.

Школске вести.

УЧИТЕЛЬСКА СЕМИМАРІЯ У ПОТСДАМУ КОД БЕРЛИНА. Ова є прва на гласу, и служи ка углед свим учительским заводими у Нѣмачкой. Овде се поглавито на то иде, да се приправници званія учительског теоретично и практично за велико званѣ своє изобразе, и да се науче умне даре своє а особито мишленѣ и разсуђенѣ слободно и самостално употреблявати. Течай школски у овой семинаріи трає три године. У првой є години умно или формално изображаванѣ. Ту се учи: 1. Наука вере (седмично 4 сата); и то: увод у Библію, Библичне Повѣсти старога и новог Завѣта, читанѣ и разясняванѣ Библіє и преглед црквене історіє. — 2. Нѣмачки єзик (6 сати), граматика и писмени саставци и наука о правопису; читанѣ, вештбанѣ у правилном механичном, у разумльивом и лѣпом читаню. — 3. Рачун (7 сата), с' цѣлим броєвима, и с' разбитцима, и геометрично обликословлѣ. 4. Писанѣ и краснопис. 5. Цртанѣ (2 сата). 6. Поянѣ основно и хорално (4 сата). 7. Генералбас и свиранѣ.

У другой є години поглавито стварно изображаванѣ. Ту се учи: 1. Наука вѣре (4 сата), о вѣри и о дужностима христіанским. 2. Нѣмачки єзикъ (6 сата), и то словосачиненѣ, наука о интерпункціяма, писмени саставци и правленѣ періода; читанѣ (2 сата), вештбанѣ у разумльивом и лѣпом читаню, и у казиваню прочитанога. 3. Математика (7 сата), практични рачунски послови, што су у обичном сеоском и грађанском животу нуждни; виши рачуни и математика. 4. Вештбанѣ у краснопису (2 сата). 4. Цртанѣ природни предмета слободном руком (2 сата). 5. Вишегласно и соло поянѣ (4 сата). 6. Свиранѣ (3 сата). 7. Земльописъ (4 сата), математични и физични с' найнуждніом науком из природословля; описаніє поєдини земаля. 8. Обшти природопис с' особитим погледом на ботанику.

У трећой є години поглавито практично изображаванѣ приправника. Ту су ови послови: 1. Писмени саставци педагогичнога садржая (1 сат).

2. Вештбанѣ у писаню (1 сат); вештбанѣ у цртаню глава и предѣла (2 сата). 3. Фигурално поянѣ с' упутством, како валя управляти хор; хорално поянѣ (3 сата), свиранѣ и упутство за компониранѣ песама (5 сатій). 4. Душесловіє, дидактика, методика, упутство како валя учительске дужности одправляти и школу држати; катихетика с вештбанѣм катихетичным (3 сата). Наука о животиняма, и о рудама (2 сата) 4. Наука о животиняма и о рудама (2 сата). 5. Хронологичан преглед обште повѣстнице; стара повѣстница; средня и нова повестница с' особитим обзиром на повѣстницу пруску (3 сата). 6. Природословлѣ, и то преко зиме наука о обштим свойствима телеса, а преко лета наука о природним появима (2 сата). Осим тога приправници преко све три године уче се инструменталной музици и свираню (3 сата седмично), а кад време допусти, свако вече од 5--7 раде у врту или гимнастизираю и пливаю.

ПОМОЋ УЧИТЕЉИМА. Горньо аустриски земальски сабор у Линцу одредио є, да се одсад сваке год. 5000 фр. из земальски прихода издає учительима и ньиовим удовицама у помоћ.

ПРЕПАРАНДСКЕ ШТИПЕНДИЕ. Земальски сабор у Моравской наредио є, да се одсад сваке године 600 фр. издає на препарандске штипендие и то да се 24 такова места установе са 25 фр. свако.

ЗЕМЛЕДЕЛСКЕ ШКОЛЕ У ЧЕСКОЙ. Чески земальски сабор светуюћисе о благостаню земальском увидећи нужду, да се у простом народу пробуди лепша свест земледелска и распростру разумна знаня о томе, па тим и продуктивност землѣ подигне, а и благостанѣ народа, кои є већом страном земледелац у цвет доведе заключио є, да се подигну земледелске школе мале, среднѣ и велике, негде на ческом, а негде на немачком єзику, и наредио, да се у Прагу отвори велика, а у Рабину и Либверди среднѣ школе, коє ће се као земальски заводи сматрати; окром тога наредио є, да се и мале земледелске школе из земальски прихода суразмерно помажу. Уєдно є заключено, да се и у народной школи науке тако удесе, да већ ту деца прве основе земледелске науке науче и са тим приуготовлѣна у ове школе доћу. Сав народ се радує и благодари сабору на овим заключениями.

ШЕГРТИ. На тужбу са више страна подигнуту да занати са тога сила назадую, што шегрти нису довольно са преуготовном науком спремлѣни наредио є занатлиски одбор у Милхаузну умолити власт, да се следеће наредбе у школски закон узму: да се ни єдно дете пре навршене 10 год. несме примити за шегрта. Да шегрти до 13-е године нипошто више од по дана нераде, а друго по дана сваки дан у школу да иду и да се башка учитель држи, кои има ову децу у дотичним наукама учити.

ЄВРЕЙСКИ ШКОЛСКИ ОДБОР заключио є у своим седницама, коє є код кр. угар. местозаступничства имао, да се од камата они на цел култуса покуплѣни новаца 20,000 фт. дає, да се оснує Рабинска семинария, о коє необходной и неодложной потреби сви су се чланови єдногласно изразили, а од осталог новца, да се повиси плата найбољим учитељима, у колко претече од трошкова за инспекцию школа.

ШТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ о народной школи у Краньской. По званичном извештаю било є прошле год. у 288. парохия 14 главни школа 162 тривиялне и 54 од нужде. Од ово 230 школа било є 18 немачки, 128 словенски и 84 помешани немачко-словенски. Недељни школа било є 198 а индустриялни девоячки 7. Деце за школу способно било є 51379, у школу є. ишло 28667, недельошколаца било є 17164 а ишло є 16080, учителя є било 195, подучителя 29, учительки 20, подучительки 16, индустриялни учительки 14. Учительи и свештеници ревностно раде о напредку школе. У Любляни излази и учительски дист.

Школске књиге *).

Следеће за србске народне школе и учителѣ прописане књиге могу се код ц. кр, бечке дирекциє школски књига (Schulbücher-Verlags-Direction) добити:

Цркóвноє пѣ́нїє въ недѣ́лныя и пра́здничныя дни на вѣ́сь го́дъ за оупотребле́нїє сѐрбскихъ наро́дныхъ оучи́лищъ. (Gesangbuch.) $4\frac{1}{12}$ табака, невезан 11, повезан 13 новч.

Изъ Ѱалти́ря первонача́лноє оупражне́нїє въ чте́нїи свѧще́нныхъ кни́гъ къ оупотребле́нїю въ славе́но-сѐрбскихъ наро́дныхъ оучи́лищахъ. (Psalter.) $10\frac{5}{8}$ табака, 20 ил' 27 нов.

Изъ Часосло́ва первонача́лноє оупражне́нїє въ чте́нїи свѧще́нныхъ кни́гъ къ оупотребле́нїю въ славе́но-сѐрбскихъ наро́дныхъ оучи́лищахъ. Kirchenslavisches Lesebuch.) $3\frac{1}{2}$ табака 7 ил 11 нов.

Катихи́сисъ ма́лый ѿ неѹни́тскагѡ Ѳѹно́да въ Ка́рловцѣ 1774. (Kleiner Synodal Katechismus) $4\frac{1}{4}$ тавака 7 ил 13.

Малый Катихисил . (Kleiner Katechismus) $1\frac{1}{4}$ табака 2 ил 4.

Срѣдный Катихисіс. (Mittlerer Katechismus) $3\frac{1}{2}$ табака 6 ил 13.

Восточнога вѣроисповѣданія Катихисіс за вышше ученичке разреде, у Богоспасаемой Епархіи Бачкой. Grosser Katechismus.) $8\frac{1}{2}$ табака, 16 ил 23 новч.

Кратка свештена историја за србска народна училишта. (Kleine biblische Geschichte.) $2\frac{1}{4}$ табака 4 ил 6 н.

---

*) Ко ови књига више купи и то катехетички бор за 5 фт а остали за 10 фт, добия ако є из Славоние ил Рвацке 20, ако л' из Далмациє ил воєне краине 30 на 100 провизиуна од невезани и іош 10 од повезе.

Училиштна и домашна Библіа. Старый завѣт. (Biclische Geschichte des alten Testamentes.) 20⅝ табака са илустрациама 91 нов. ил 1 фт 5.

— — — Новый завѣт. (Biblische Geschichte des neuen Testamentes.) 21⅛ табака са илустрациама 91 нов. ил 1 фрт 5 н.

Буквар за србска училишта. (Fibel.) 5¾ табака 10 ил 16 н.

Прва єзикословна Читанка за србска народна училишта. (Erstes Sprach- und Lesebuch.) 11 табака 20 ил 27 н.

Друга књига о єзикословію и читаню за србска народна училишта. (Zweites Sprach- und Lesebuch.) 20⅞ табака 37 ил 50 и.

Читанка за четвртый разред србски главни училишта. (Lesebuch für die vierte Klasse.) 19⅜ табака 34 ил 47 н.

Дужности подданика према свом монарху. (Pflichten der Unterthanen.) 2 табака 4 ил 5 н.

Нѣмачкый Буквар. (Deutsche Fiebel für serbische Volksschulen.) 4 табака 7 ил 9 н.

Практично Єзикословіе нѣмачко и нѣмачка Читанка за трећій разред градски и главни училишта. (Serbisch-deutsche Sprachlehre für die dritte Klasse.) 15¼ табака 27 ил 36 н.

Практично Єзикословіе нѣмачко за четвртый разред градски и главни училишта. (Serbisch-deutsche Sprachlehre für die vierte Klasse.) 20½ табака 37 ил 50 н.

Читанка нѣмачка за четвртый разред главни училишта. (Deutsche Lesestücke mit einem Wörterverzeichnisse.) 15 табака 27 ил 36 н.

Нѣмачко-србскій и србско-нѣмачкій Рѣчник к' нѣмачкой Читанки и практичномъ Єзикословію нѣмачком за III. и IV. разред градски главни училишта. (Wörterverzeichniss allein.) 7¼ табака 14 и 21 н.

Књига упражненія у рачуну за сеоске школе. (Rechnungsübungen für Landschulen.) 8¼ табака 15 ил 22 н.

Руководство к' краснописанію. (Anleitung zum Schönschreiben.) 73 ил 79 н.

Стварно наставленіе у газдованю (економіи) у виду приповѣдке за младежь Од Ф. В. Хофманна. (Landwirtschaftlicher Anschauungsunterricht) 9¼ табака 46, mit vielen Abbildungen 52 н.

Огледало христіянске добродѣтельи, саставлѣно из Житія Свети, кои се у православной источной цркви и у србском народу особито почитую, трудом Николе Ђ. Вукићевића. (Legende.) 10¾ табака 34 ил 50 и.

Штице 10 комада 89 новч.

Упутство за предаванѣ букварски наука. (Methodik zur Fibel.) 24½ табака 65 ил 76 н.

Методіка рачуна на памет за I. разред народни училишта. (Methodik des Kopfrechnens.) 10⅛ табака 27 38 н.

Методіка рачунаня с' цифрама. (Methodik des Zifferrechnens;) 15½ табака 28 ил 37 н.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 16. У Будиму 20. Новембра 1864. **Год. VI.**

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н. Ђ. В.

(Продуженѣ.)

Свршешакъ Евхаристіє.

Свршуюћи свештенодѣйство Евхаристіє, моли се свештеник Богу, да намъ даде слогу и єдиномисленіє, да можемо достойно прославляти пресвето име Божіє: „И даждъ намъ єдинѣми оусты, и єдинѣмъ сердцемъ славити и воспѣвати пречестное и великолѣпное имѧ твое Отца и Сына и Сватога Дꙋха нынѣ и присно и въ вѣки вѣкоѡвъ.“ На коє народ увѣраваюћи свештеника, да доиста савъ єдногласно и као изъ єдногъ срдца прославля Бога, одговара: Аминъ. — Тада свештеникъ благосиляюћи савъ народъ у име самога Спасителя говори: „И да бꙋдꙋтъ милости великаго Бога и Спаса нашего Іисꙋса Христа со всѣми вами.“ А народъ желећи Свештенику то исто одговара: „И со дꙋхомъ твоимъ.“

Ектенія после освећеня Частныхъ Дарова.

После освећеня частныхъ дарова започинѣ се ектенія овымъ рѣчма:

„Вся сватыя помянꙋвше, паки и паки миромъ Господꙋ помолимся. Пошто смо све свете споменули и молитвама ньиховымъ препоручили се, опетъ и опетъ миромъ Господу помолимо се.

„Ѡ принесенныхъ и ѡсвященныхъ честныхъ дарѣхъ Господꙋ помолимся. — Яко да человѣколюбецъ Богъ нашъ, пріемъ ꙗ въ сватый и пренебесный и мысленный свой жертвеникъ, въ

воню благоуханіа духовнагѡ, возниспослетъ намъ божественнꙋю благодать, и даръ Свѧтагѡ Дꙋха, помолимсѧ.“ т. є. За принесене и освеćене частне даре помолимо се Господу, да бы човѣколюбивый Богъ нашъ приміо ихъ, у свой светый, наднебесный, или надприродный, и духовный (умный) олтаръ, као пріятный духовный мирисъ, и да бы послао нама зато божаствену благодатъ и даръ Светога Духа. — Помолимо се Богу да свети дари буду нама на освеćенѣ.

Къ овыма се додаю два прошенія са свршетка велике ектеніє, єдно за избавленѣ одъ сваке скрби, туге и нужде, а друго за заступленѣ помилованѣ и сахраненѣ свію насъ Божіомъ благодатію. Потомъ се повторе духовна прошенія да нам Богъ допусти дан тай побожно провести, — за вѣрна наставника душама и тѣлима нашимъ, за Ангела Хранителя; да намъ Богъ опрости грѣхе; да намъ дозволи остале дане живота нашегъ у миру и у каяню провести, и да насъ удостои Христіанскогъ скончаня и доброга одговора на страшноме суду. — Напоследку се придодає іоштъ и ова опомена за насъ:

„Соєдиненіє вѣры и причастіє свѧтагѡ Дꙋха испросивше, сами себе, и дрꙋгъ дрꙋга, и весъ животъ нашъ Христꙋ Богꙋ предадимъ.“ т. є. Пошто смо се молили за саєдиненѣ вѣре и заєдницу Светога Духа, сами себе, и єданъ другога и сав жизотъ нашъ Христу нашемъ Богу предаймо, препоручимо.

Докле діаконъ ову ектенію говори, дотле се свештеникъ у олтару моли Богу, да удостои и нѣга и вѣруюће причестити се св. Тайна съ чистомъ савешћу, на опроштенѣ грѣхова, на заєдницу Духа Светога, на наслѣдованѣ царства небеснога, на поузданѣ къ Богу, а не на прекоръ и на осуђенѣ.

Пошто се ектенія сврши, свештеникъ на гласъ рекне:

„И сподоби насъ владико съ дерзновеніємъ неосꙋжденнѡ смѣти призывати тебе небеснаго Бога Отца и глаголати-“ т. є. Молимо ти се Господе удостои насъ да съ поузданѣмъ и безъ прекора смѣмо призивати Тебе небеснога Бога Отца, и говорити: „Отче нашъ иже еси на небесѣхъ.“ Молитву ову чита свештеникъ и савъ народъ у себи, само єданъ одъ старешина чита є нагласъ; у гдѣкоимъ црквама хоръ, или савъ народъ поє молитву Господню на гласъ. Пошто се молитва Господня изговори или одпоє, служећій свештеникъ заврши є прославляюћи єднога Бога у Светой Троици с' рѣчма: „Ꙗкѡ твоє єсть царство и сила и слава Отца и Сына и Свѧтагѡ Дꙋха нынѣ и присно и въ вѣки вѣкѡвъ.“

Приложенѣ глава.

Свештеникъ окончивши молитву Господню прославлянѣмъ триипостасногъ Божества, и примивши одъ свега народа потврђенѣ и сугласіє на то, дає свима обичный благословъ, на коє діаконъ опомене вѣрне да приклоне главе. Ово прикланянѣ глава значи преданость сыновню, кою су дужни указивати Господу сви они, кои Га у молитви Господньой Отцемъ називаю. Приклонивши главу Господу, свакій Христіанинъ треба да се у мислима моли у тай махъ за душевне и тѣлесне потребе своє, своихъ присныхъ, и свію людій, а свештеникъ предъ Светымъ Дарима моли се тада за све, кои своє главе приклонише, да ихъ Господъ Богъ сачува одъ невалялства, упути на добро и удостои съ чистомъ свѣсћу причестити се Светыхъ Тайна, и да имъ то Свето Причешће буде на спасеніє, при томъ да све благе желѣ и молитве ньихове Господъ испуни, да помогне онима, кои путую по суву и на води, и да болестне изцѣли по милости, милосрђу и любави къ човѣчеству єдинороднога своєга Сына. Ове последнѣ рѣчій заєдно съ прославлянѣмъ сва три лица Свете Троице изговара свештеникъ у возгласу овомъ: „Благодатїю и щедротами и человѣколюбїємъ єдинороднагѡ Сына твоєгѡ съ нимже благословенъ єси съ пресвятымъ и благимъ и животворящимъ твоимъ Дꙋхомъ, нынѣ и присно и въ вѣки вѣкѡвъ.“

Примѣтба. Кадъ свештеникъ ову молитву чита, діаконъ се у накрстъ ораромъ опаше, єдно съ тога, да може слободніє дѣйствовати за време причешћиваня, а друго, да тымъ покаже своє страхопоштованѣ према Светымъ Дарима, као што чине Серафими, кои гледећи славу Господню закриваю крилима лица своя.

Подизанѣ светога Агница.

Испросивши помоћи одъ Бога свештеникъ, — на діаконову опомену: „Вонмемъ,“ — подиже Тѣло Христово надъ дискосомъ говорећи: „Свята святымъ,“ т. є. Свето є за свете, или само они смѣю съ поузданѣмъ причестити се светымъ Тайнама, кои су свети, кои су савѣстъ свою искренымъ каянѣмъ одъ грѣхова очистили. На ово предстоећій народъ одговара: „Єдинъ святъ, єдинъ Господь Іисꙋсъ Хрїстосъ въ славꙋ Бога Отца. Аминь.“ т. є. Само є єданъ Светъ, єданъ Господъ Іисусъ Христосъ у славу Бога Отца, а мы люди сви смо грѣшни, и неможемо сами одъ себе свети быти, него добыямо освећенѣ одъ Іисуса Христа єдиногъ виновника и источника наше светости.

Раздробленѣ свѣтога Агнца.

Кадъ се поє: „Єдинъ свѧтъ, єдинъ Господъ,“ тада свештеникъ раздроблява светый Агнецъ на четири дела онако, као што га є разрезао быо на проскомидіи, и полаже га на дискосу у виду крста овако:

ІС
НІ + КА
ХС

Рѣчима, коє свештеникъ при раздробляваню св. Агнца говори, означава се, да Агнецъ Божіи, премда се на делове раздроблява, ипакъ остає нераздѣляємъ, т. є. у свакой найманьой честици Нѣговой єсть Тѣло Христово, и премда вѣрни єду Тѣло Христово, ипакъ оно никадъ неће нестати, него ће до свршетка свѣта освећивати оне, кои Га у светомъ Причешћу примаю. — У духовномъ смислу раздробляванѣ Агнца представля страданя Христова на Крсту.

Саєдинепѣ Тайнства.

Свештеникъ узме онай део Агнца, на коме є изображено име Іисусъ, и спусти у потиръ представляюћи тымъ живоносно воскресеніє Христово, по томе што тѣло човѣчіє съ крвлю саєдинѣно означує животъ. Рѣчи: „Исполненіє свѧтагѡ Дꙋха.“ коє свештеник тада изговара, показую, да є живоносно воскресеніє Христово, и свако друго Тайнство Господнѣ пуно Духа светога. Спуштанѣ тѣла Христовогъ у потиръ зове се: Саєдиненѣ Тайнства.

Уливанѣ топлоте.

Затимъ доноси се топлота, то єсть угреяна вода, кою свештеникъ благосиля говорећи: „благословена теплота свѧтыхъ твоихъ,“ т. є. благословена є жива и топла вѣра Христіяна, кои приступаю къ светоме Причешћу. Діаконъ, или ако овога нема свештеникъ улива малко топле воде у св. потиръ и сведочећи, да се топла вѣра у нами побуђує чрезъ светога Духа говори: „Теплота вѣры исполнъ Дꙋха свѧтаго.“ т. є. Топлота вѣре пуна є светога Духа.

(Продужиће се.)

Изясненіє Псалма 84.

Благодарность на избавленю, и молба за помилованѣ.

Благоволилъ еси Гди землю твою, возвратилъ еси плѣнъ Иакова. Ты си Господе помиловао землю твою; повратіо си роблѣ Яковлѣво; повратіо си сынове Исраилѣве изъ робства.

Оставилъ еси беззаконія людей твоихъ, покрилъ еси всѣ грѣхи ихъ. Опростіо си неваляла дѣла твоихъ людій (твогъ народа). покріо си све грѣхе ньихове.

Оукротилъ еси весь гнѣвъ твой, возвратился еси ѿ гнѣва оу ярости твоея. Утишао си сви твою срдню, попустіо си одъ ярости твое. — На што се срди Господъ Богъ? Па шта намъ прети Богъ ако у невалялству заостанемо? А кадъ ће намъ опростити Богъ грѣхе наше? Шта намъ дакле валя чинити, да се Богъ на насъ смилуе?

Возврати насъ Боже спасенїи нашихъ, и ѿврати ярость твою ѿ насъ. Врати насъ Боже спасенія нашегъ (Боже, одъ когъ намъ едино помоћ доћи може), и одкрени твою ярость одъ насъ.

Да въ вѣки прогнѣваешися на ны, или простреши гнѣвъ твой ѿ рода въ родъ. Заръ ћешъ се увѣкъ срдити на насъ, или заръ ћешъ разпростирати срдню твою одъ колѣна на колѣно.

Боже ты ѿвращся ѿживиши ны, и людіе твои возвеселятся ѿ тебѣ. Боже, кадъ се ты окренешъ нама, кадъ насъ помилуешъ, тада ћешъ насъ тымъ оживити, и люди твои развеселиће се кроза те. — Кадъ се смилуешъ Боже на насъ, мы ћемо као на ново оживити. и развеселиће се.

Яви намъ Гди милость твою, и спасеніе твое даждь намъ. Покажи намъ Господе милость твою, и твою помоћъ дай намъ.

Оуслышу что речетъ ѿ мнѣ Гдь Богъ: Чућу шта ће за мене рећи Господъ Богъ.

Яко речетъ миръ на люди своя, и на преподобныя своя, и на ѿвращающыя срдца къ нему. Еръ онъ ће рећи миръ на свое люде, и на праведнике свое, и на оне, кои обраћаю срдца къ нѣму. Богъ ће благоссовити и усрећити свой народъ, и свое праведнике, и све оне кои се каю и поправляю у владаню своме, кои се са невалялогъ пута на добаръ повраћаю.

Обаче близъ боящихся его спасеніе его, вселити славу въ землю нашу. Доиста є близо оныхъ, кои се Бога боє, помоћъ Нѣгова, да усели славу и благостанѣ у землю нашу. Гдѣ се люди Бога боє и одъ зла клоне а добро чине, ту є близо помоћъ Божія, па ако се мы тако узвладамо, онда ће у нашой домовини среће и напредакъ быти, и мы ћемо быти славни и честити.

Милость и истина срѣтностеся, правда и миръ ѿбловызастася. Милость (любавъ) и истина (вѣрность) сретоше се, правица и миръ полюбише се. — Кадъ се люди Бога боє, и поштено се владаю, онда у земльи ньиховой милость и истина, любавъ братинска и вѣрность, правда и миръ влада.

Истина ѿ земли возсіяя и правда съ небесе приничє. — У таквой земльи међу честитымъ и богобоязльивымъ людма є истинитость (вѣрность) изъ землѣ изникла, и правда се с неба сагнула на землю.

Ико Господь дасть благость, и земля наша дасть плодъ свой. — Та и Господъ датће благословъ, а земля наша датће свой родъ (плодъ).

Правда предъ нимъ предидетъ, и положитъ въ путь стопы своя. Правда ће предъ Ньиме (предъ Господомъ Богомъ) ићи напредъ, и метнуће на путъ своє стопе. — Гдѣ се люди Бога воє, ту є и Богъ съ ньима, ту правда влада и с людима иде, те чини да люди валяни буду.

Психологичке искрице.

О ВАЖНОСТИ ПСИХОЛОГИЄ. Човек одарен снагом мишленя истина забавля се найпре са споляшним стварма. Тай споляшни видиви, непремерно велики, дивно наређени и до найситниє снтнице наймудриє удешени свет изпуни свакога умног сматрача као са неким чудом и преузме му сву пажню тако, да га силом у дублѣ изтраживанѣ и изпитиванѣ увуче. Али се после човек са том проничивом мисли свотом окрене опет самоме себи; нѣгова умна мисао врати се из те величаствене околине и из ти тайне и чуда пуни простора на себе саму. У нѣму се породи мисао, да човеку напоследку опет ништа прече ниє, него он сам, и ништа важниє него познанѣ себе самога и свога определеня. И

доиста, ако ћеш сав свет прегледати и до неба се дигнути нећеш за човека важниє ствари наћи, него што є човек; а на њему самом заиста ниє оно важно, што споља има, већ шта є, не споља шни, но унутрашњи живот његов. Човеку є био човек како телом тако и душом кроз све векове єдан од найважини предмета испитиваня и размишляня. Та човек є сам собом већ читав пун дивоте свет, само га познати валя. Найумнии мужеви сви народа волили су баш у найсвечаниим часима свога живота са тим питањем забавляти се, и то ће довек волити; нити шта зрелом и умном човеку већма приличи од тога. Природа и история вичу нам ону делфичку реч: „Човече! гледай да себе самога познаш. И што изображенѣ с' дана на дан све већма обштим благом постає, то се и већма обраћа мисао на себе саму, приводи и упознава мислећега са собом самим. Да богме да су резултати ти мисли и мненя о познаваню самога себе врло различна, код различити врсти наученика и противна, єр сваки своє собствене погледе има. Али ниє ни то баш зло. Човек греши док год живи. Овлашно сматранѣ неможе никад онолико успети, као озбильно задублѣнѣ у ствар. А ниє ни наука свезнала; ал то є известно, што се разлике те већма сближую, то ће пре права истина на видело доћи. Истина є єдина, погрешка є многострука.

Психологичко є знанѣ врло важно и сила занимиво за свакога човека, кои се што то од простоте отргао и из гомиле извукао; а за учителя є и полезно и потребно. За учителя, кои неће само механичан држач школе да буде, психологичко є знанѣ преко нуждно. Учитель, кои ниє психолог, ниє ни педагог. Приманѣ и даванѣ науке, то су психологичке раднѣ, раднѣ тичући се душе, нѣзиног развияня и изображаня. А ово има своє тврде, природом определене законе; па зар може бити учитель ил воспитатель, а да непознає свойства душе, ни нѣзине появе, склености, даре и снаге. Без познаваня ти психологички поява ниє можно бити свестан воспитатель, нит можно учительског посла свестно свршивати. Без рационалне психологиє нема ни научне педагогиє, ни праве дидактике, ни успешне учительке праксе. Без знаня психологиє подобан є учитель оном простом надничару, кои само заради оне коре леба у крвавом зною посо свой као и у помрчини тера. Ако ће педагогия да остане животна наука, и да се као свака права наука изнутра развия, а не као механична гомила само с' поля да расте, ил прост механичан занат да постане, то мора непрестано са психологиом упоред ићи, мора добро и непрестано пазити, шта она ради, куда тежи, како напредує; а пси-

хология се мора опет са педагогиом снажити, пажљиво сва искуства и све тежнѣ педагогиє пратити, да неби другчиє у непрактичне странпутице зашла, па у сувопарним системима окорела.

Психология є дакле єдна од найбитнии наука за учителѣ, и колико су психологичке лекциє потребне слушаоцима филизофиє и богословиє, іош и више су ниждне учительским приправницима, да познаю суштаство и живот човечиє душе; а само тупе главе могу іош и данас држати, да може ко и без психологичког знаня изредан учитель и воспитатель бити. Сматранѣ и познаванѣ психологички поява то є управо почетак педагогичке и дидактичке мудрости.

Кнез Лазар.

Єдна лекция из историє.

(Прдоуженѣ и свршетак.)

3. Бой на Косову. Кад Мурат дознаде, да оће Срби рата, и да оће Турке из Европе да истисну, брже болѣ окупи сву свою силу, на преко 300,000 найодабраниє войске и паде на полѣ Косово. Лазар се припаде кад чу за тай изненадни и нагли долазак Турака, те брже пошлѣ посланике на све стране, да хите с помоћи; али узалуд, єр недођоше ни нѣгови сви: недођоше Зећани, ни Захумци, ни Приморци, а и босанска помоћ задоцни. Бугари бияху већ пре тога сасвим разбиєни, те Лазар мора сам пред турску велику силу изаћи неимаући ни пуно 80,000 войске.

К овой великой невољи дође іош и несретна кнежева вечера. Вук Бранковић опоєн чезњом за госпедарством и мрзећи найвећма на войводу Милоша рођенога шуру свог, кои се од простог порекла подиже своіом честитосћу до найвишег достоянства, али о коєм Вук држаше, да му найвише на путу стои, те зато стане Милоша опадати код кнеза и дотера дотле, да Лазар у оной забуни Милоша на вечери пред свима войводама прекоре, да ће га он сутра изневерити. То се даде Милошу на жао, те плане и са оба своя друга войводом Топлицом Миланом и Косанчић Иваном изађе, заверисе да ће турског цара сред табора турског убити, да тим и свою верност осведочи и да Србима смрћу султановом помогне, да пре победу над Турцима одрже. Како рекоше, тако учинише. Пре зоре уђу у турски табор обореним копљама као знак предає, и пропуштени дођу до Мурата; ту Милош сагнувши се да султана по обичаю у ногу полюби

тргне нож и разпори га, пак онда уседну конѣ, да из табора изађу, али од велике силе обколѣни борећи се јуначки сва троица падну.

Међу тим пукне глас по србској войсци, шта се на вечери догодило. Сва се войска сбуни, особито кад се и тай глас за Милоша, кои бияше нарећен войски за войводу разнесе, да су га видили ући у турски табор обореним коплѣм. На то стану войводе двоумити, не бил болѣ било непуштати се за сад с Турцима у бой, или баш предати се. Али Лазар своіом снажном речи а у оном очаяню недопусти предавати се. У томе и крвави бой на левом крилу започне. Турци чувши, да є каур султана сред табора распорио, навале као бесни са найвећом жестином. Іош жешће их Срби одбияше и изађе страотна сеча, коя пуно пет сати потрая. Турци стану узмицати и Срби за њима продру до близу султановог шатора. У томе дође Турцима нова помоћ, а Србе баш у том найодсуднием часу изневери Вук Бранковић окренувши некуда у страну своє 12000 оклопника найяче србске войске. Найбољи србски јунаци бияху тада већ изгинули, па кад се сад по войсци и овай глас разчу, да є Вук изневерио, клоне войска духом, а Турци дочекавши Вука издаицу стану на остале Србе с новом одморном войском наваљивати. Лазар на коню трчећи на све стране уморне Србе храбрише, и ови се с новом снагом борише и Турке секоше; где год се Лазар показа падаше Турци, као да их бура обара. Али све то нопоможе. Лазар од оба турска крила обколѣн сустане. Турци продру у нѣгову околину. У той несрећи ово іош већу забуну начини: ранѣн под Лазаром коњ сустане, и Лазар изађе из реда и сиђе, да другог коња промене; у том га изгуби и оно мало войске из очїю и помисливши, да є погинуо клоне сасвим и стане узмицати и найпосле се распе. Узалуд се усили Лазар да их врати. Срби изгубе мегдан. Лазар видећи ту страшну згибию окрене и сам бегати. У том бегству падне с коня у єдну рупу, и ту га вияюћи Турци увате па пред Мурата кои іош небияше изданyо изведу, и на заповест Мурата то исто вече заєдно са уваћеним у ранама Милошем погубе 15. Юна год. 1389.

Тако се сврши тужна Косовска битка. Видов дан постаде судњи дан за Србе. Страшна их судбина од тога дана сустиже. Ту погибе цвет србскога племства, погибе хилядама найкраснии јунака, ту се сломи србско царство и слобода и србски народ паде у турско сужанство, у ком іош и данас велики део тужно свой несретан проводи живот.

Кнежево тело будне найпре саранѣно на Косову, после га пренесу синови Стеван и Вук у цркву Раваницу, а отуда га пренесе србски патрияр Арсениє год. 1691 у фрушкогорски манастир Врдник, о ком се држи, да га є кнез Лазар іош за свога господарства над Сремом основао, и кои се од то доба Раваницом зове. Ту лежи и данас целокупно тело светителя с десне стране пред иконостасом, а с леве стране у притвору чуваю се и данас хаљине, у коима є овай угодник Божи мученичку примио смрт.

За успомену на ту Косовску битку има србски народ и данас своє найтужниє и найкраснiє песме, у коима и данас с тужним срцем споминѣ оне своє красне косовске юнаке, коє никад заборавити неће. Неизгибоше они нит изгубише мегдана са свога неюнаштва, већ са зависти неслоге и издайства три грдна зла на овом свету, од кои србски народ найвећма страда.

4. Последице Косовске битке. После крваве косовске битке, коя Србе упропасти, али и Турке готово сатре, учини турски цар Баязит са Србима мир, а да му плаћаю данак и да даю войске у помоћ, кад є узтреба, пак узе Лазареву ћер Милеву себи за жену и остави царици Милици половину србски земаля, да господари над њима, а половину даде Вуку Бранковићу, да самовластно влада. Од то доба мораше се Срби свуда за Турке туђи, противу Бугара год. 1390, противу Влаха год. 1394, противу Мађара год. 1396, противу Татара год. 1402, где их свуда силни гинуше.

Вук Бранковић незадоволян са оно земаля што доби, тежећи за србском круном стане све чешће у Миличине землѣ упадати, док га найпосле на многе Миличине тужбе цар Баязит себи недозва и год. 1398 удавити даде. Тако сконча и ова издаица а неметну србске круне на свою главу.

Како отац исто тако стане радити и син му Ђурађ, непрестано са Турци шуруюћи, а све за Миличиним земляма грамзећи непрестано Турцима прилику даваше народ србски плячкати, у роблѣ одводити и тамо турчити.

По смрти Миличиной год. 1405 дође на владу Лазарев син високи Стеван као србски деспота. Стеван єдан од найкраснiи люди што га србска роди майка старао се да србском народу колко му у оним найнесретниим околностима можно бияше ране залечи, ходећи непрестано по народу пак тешећи, храбрећи и помоћи даваюћи. Он є бедну браћу свою закланяо од турског насиля своіом мудросћу више нег найячим оружєм. Он подиже

порушене цркве и сагради по примеру свои славни предака господара србски красну задужбину манастир Манасию єдно од найкраснии здания из оног доба. Али ни Стеванови сви труди немогоше сасвим заклонити Србе од Турака. Ђурађ Бранковић чиняше непрестано зла: он с' турском войском упадаше у Стеванове землѣ и отимаше, и Стеван се мора своіом войском бранити, где с обе стране Срби гинуше. Међутим се дешаше и међу синовима турски царева свађе и отиманя о престо, и Срби незнаући коме ће, єдни єдном други другом страну држећи силно страдаше, найвећма год. 1412, коіом приликом Турци са многом войском у Србию уђу, грдну штету почине, многе градове поруше, села попале, народ поробе, силне изсеку, іош више у роблѣ одвуку и изтурче, и од ти изтурчени млади Срба изађе доцниє она найстрашния турска чета яничара.

На та силна Ђурђева досађиваня найпосле Стеван неимаући своє деце, и да би Србе колко є можно сачувао прогласи Ђурђа за свога наследника, кои по смрти Стевановой год. 1427 србски деспота постане. Али ни Ђурађ, колико год є са Турцима шуровао, ниє мого своє землѣ од турског насиля заклонити. Ови упадаше и плячкаше кад год им на ум паде, особито кад осетише, да се и Ђурађ како деспотом поста од њи одтуђує и свою власт утврђує; док га найпосле турски цар Мурат непозва, да србске землѣ преда; єр иза Стевана неоста сина. Тада Ђурађ видећи да нема вере у Турчину пређе угарском кралю Жигмунду и предаму год. 1430 Београд у замену за многе спайлуке по Угарской, те овай посади Београд своіом войском, да неда Турцима далѣ продирати; а Ђурађ назида и утврди Смедерево столицу себи, одкуда му и оста име Смедеревац. После є настоявао Ђурађ да наведе Мађаре на Турке, и учини, те угарски краљ Владислав помоћу Сибинянина Янка турскога страшила, кой их свуда разбияше подигне войску на Турке год. 1443 и Турке разбиє, на мир присили и сву Србию од Турака очисти, кою по уговору са краљом Владиславом Ђурађ добиє. Али тай уговорени мир поквари сам Владислав одма идуће год. дигнувши поново войску на Турке, ма да га и Ђурађ и Янко одговораше, те сукоби се с' Турцима на Варни, и буде од њи страшно побиєн, сва хришћанска войска изсечена, и сам краљ Владислав убиєн и опет Србия изгублѣна.

После ове битке стану се Турци спремати да узму и Цариград, око коєг се давно облизиваше и као гладни орлови око трупипе скупляше. Хришћански владари, коє су имали досадаш-

њи турски поступци и насиља застрашити, па да сви сложно устану и да Турке од Европе одбију, гледаше іош све немарно. Онда Турци год. 1453 обседну с великом войском Цариград и 29. Мая на юриш узму, ту све Хришћане поколю, све што хришћанско беше поруше, и тим и грчко царство конечно упропасте, а Цариград своіом престолницом начине. Опоєн турски цар том победом стане се хвалити, да ће одсад целом свету законе давати.

После пропасти Цариграда нападаше и плячкаше Турци све околне землѣ іош безбрижниє где увек Срби понайвише патише.

По смрти Ђурђа 1456 постане србски деспота нѣгов син Лазар. И овай се довияше Турцима свакояко, да што то народ свой заклони. Али после две год. умре и он без деце, и народ посве од Турака угнѣтен и застрашен узме Михайла Абоговића брата турског великог везира Мамута потурченика за свог деспоту. Лазарева удовица Єлена разсрђена на то домами Михайла себи и отрує. На то разгнѣвлѣн Мамут уђе с' войсьом у Србию год. 1458, да се освети, те силну штету почини. Онда позове Єлена свог зета Стевана босанског краля сина, да пређе у Србию и да владу прими, на коє Турци са великом силом у Србию уђу, сву широм заузму, оплячкаю, попале, поруше, силно роблѣ одведу, србску власт конечно разоре, и србске землѣ турским пашалуцима учине год. 1459, коя судбина одма затим постиже и Босну, и Ерцеговину, и Арбанску и цео исток европски.

Благодарност.

(Єдно осматранѣ).

Благодарност є тежня показатисе захвалан на добрима и милостима, коя су нам учинѣна. Благодарни пази и тражи сваку прилику, да своме добротвору послужи од свег срца где год може; он гледи све оно да чини, што є ономе мило, а чувасе од свега, што би ономе немило било; он пази и на желѣ онога, и гледи да их претече и изпуни; он се радує срећи добротвора свог и ништ га већма несмути, него кад се ономе несрећа коя додеси. А неблагодарни заборавля на учинѣна добра, или им побия цену и вредност, да би тим свою наблагодарност извинио. Узроци неблагодарности обично су лакоумство, леньост, гордост или баш крайнѣ невалялство душе. Люди, кои сами никоме никоєг добра нечине, неће ни туђа добра да припознаю.

Школске вести.

ОПИС ШКОЛСКОГА СТАНЯ. Заради овог описа наредило є државно министарство неке промене у досад постоявшим таблицама, што су их дистриктски школски надзиратељи на краю сваке године давати имали. Те су промене следеће: у рубрику: врста школе додаюсе подрубрике разширене т. є. вишекласне школе; у руб: присаюжене школе додаюсе: препарандия, школски воћняци, челиняци и свилиняци; у руб.: брой деце коя школу походе додає се брой и оних, кои походе недељну, занатлиску, индустриялну школу као и препарандию мушку и и где има женску; а изоставляю се све оне рубрике о квалификации учителя и осталих школски особа.

ЖЕНСКЕ ИНДУСТРИЯЛНЕ ШКОЛЕ ОКО БЕЧА. Прошле год. било є около Беча 129. школа за женске раднѣ, и у њима се учило свега 6099. девояка. Наука се давала безплатно у обе бечке школе, што су их основале бечке госпође, и іош у неким другима; а сиротиє девойке имале су науку свуд безплатно. Окром ови редовни и явни школа било є туда іош много други приватни школица за женске раднѣ, коє у горепоменути брой нису узете, у коима су госпође училе одрастлиє девойке безплатно, а особито су се у овом одликовале ове године учитељске супруге, коє су се готово свуда по селима и варошима ове науке ревностно прихватиле.

ЗАВОДИ ЗА НЕМУ И СЛЕПУ ДЕЦУ. За немy децу има у Аустрии (изузев Угарску и бивше њой присаюжене провинциє) 16 завода, у коима ова деца не само науку него и сву потребну негу имаю. Предпрошле год. било є у тим заводима свега 804. деце на науци, и то: у Бечу 169, у Сенпелтну 23, у Линцу 71, у Грацу 68, у Герцу 48, у Брину 30, у Халу 35, у Лайтмерицу 58, у Лембергу 44, у Верони 33, у Удини 7, у Винценци 16 и у Мантуи 15.

За слепу децу има 6 завода, у коима такође имаю деца и науку и сву негу. У овима било є предпрошле год. свега 196 деце, и то: у Бечу 67, у Линцу 50, у Прагу 32, у Лайтмерицу 5, у Брину 23 и у Падуи 19.

НЕГА ЧЕЛЕ И ВОЋАКА У ГАЛИЦИИ. Будући да су обе ове економичке струке на галичким школама занемарене с тога, што низ многе школе іош ни данас одређени башти нема, то є ц. к. Намештиштво поновило наредбу од 9. Апр. 1857. бр. 7330. и наложило дотичним властма да се постараю, па за сваку школу згодан комад землѣ одсеку и одма засаде, и да за сваку школу поєдну кошницу за општинске новце купе, у школски инвентар уведу и учитељима ради дотичне науке предаю. Уєдно су упућене све дотичне консисториє, да средством подручног свештенства ово свуда и одма у дело приведу.

ПРИВАТНЕ ШКОЛИЦЕ. Да ко сме тражити допуштенѣ, да приватну школицу отвори, наредило є министарство у Прайской, гледећи на вероисповест деце, коя те школице походе, да римлянин може допуштенѣ добити само под тим условом, ако се обвеже, да ће примати само римску децу, а евангелик семо евангеличку. Што се пак тиче деце из помешани бракова, да мора сваки тай учитељ ил учитељка писмено изясненѣ од дотични родителя имати, да су ради свою децу баш ту учити. То писмено изясненѣ мора дотични узитељ увек при руци имати, да га може увек показати, кадгод би о томе питанѣ дошло.

УЧИТЕЉСКИ ИЗПИТИ У ШВАЙЦЕРСКОЙ. При ригорозним изпитима иште се од данашњи швайцерски учителя следеће: окром точног знаня верозаконске науке и француског єзика, из педагогиє: познаванѣ телесног и душевног развитка дечиєг особито у школским годинама и познаванѣ сви средства и начина на помоћ тог, и точно знанѣ историє о развитку народне школе; из матер. єзика: окром осталог іош и познаванѣ свойствености стила и сви форми прозе и поезиє, и точно знанѣ историє о литератури; из математике: окром осталог іош и алгебру, извлаченѣ квадратног и кубичког корена, и еквациє првог степена, и низ то основе планиметриє и стереометриє заєдно са практичним знанѣм мереня простора и телеса колико є за обичне потребе живота нуждно. Из природословля: найнуждния знаня за живот из природописа, Физике и Хемиє; из Историє: точно знанѣ историє швайцерске и сви главнии догођая из опште историє: из Географиє: окром обичног точно знанѣ физикалне географиє и осабито швайцарске; из Музике: знанѣ ритмике, мелодике и динамике, познаванѣ акорда и сви главнии њиови спаяня. — На практичном изпиту мора држати єдну опитну лекцую у основной школи и по єдно опитно предаванѣ из сваке струке ове науке; мора по єдан задат предмет по природи нарисати и єдан краснописни опит на табли кредом начинити.

ИЗПИТ ВОЄНИ НОВАКА. У Щваицерской држисе изпит са сваким, кои се у войнике узима, пак се и по овим изпитима види, шта школи оскудева, и над чим настояти валя, да наука што тврђе остане. — У окружию Аргавском морало є предпрошле год. од њи 754 у войнике узетих 132 у касарнску школу утерано бити, єр нису могли прописаног изпита добро положити. Неки су се од ти изговарали, да су научено заборавили, єр нису прилику имали повторавати, а неки се изговарали с' неуредним походенѣм школе. Изпите ове предузимлѣ по єдан на то одређен школски управитељ. Сваки новак прочита задат комад из историє швайцерске и после каже то читано своим речма; затим пише мало диктандо ил преписує задатак из читанке и напише сам мало писамце; а за рачун добива лакшу кою задаћу из практичког живота на решенѣ.

Школске књиге. *)

Следеће за хрвацке народне школе и учителѣ прописане књиге могу се код ц. кр. бечке дирекциє школски књига (Schulbücherverlagsdirection) добити:

Katekizam mali za pučke katoličke učionice u Dalmacii nevez. 4, vez. 6 n.
Izvad iz velhoga katekízma za katoličke pučke učionice. 17 il 24. n.
Katolički katekizam za I. razred pučkih učionah. 4 il 6. n.
Katolički katekizam za III. razred pučkih učionicah. 14 il 21. n.
Katolički katekizam za IV. razred pučkih učionicah. 20 il 37. n.
Peslanice i Evangjelja za sve nedelje i blagdane cerkvenog gogišta. 23 il 32. n.
Biblička pověstnica staroga i novoga zakona. Sa 112 slikah i sa zemljovidom. 31 il 42. n.
Abecedna tablica. 1 il 2. n.
Početnica. 10 il 16. n.
Perva slovnička čitanka. 22 il 31. n.
Druga slovnička čitanka. 37 il 49. n.
Čitanka za četverti razred katoličkihglavnih i varoških učionicah. 48 il 64.n
Dužoosti podanikah prama samovladaocu. 4 il 6. n.
Slovnica za IV. razred katoličkih glavnih učionah. 16 il 23. n.
Pismovnik ili naputak o sastavljanju razníh pisamah. 17 il 24. n.
Němačka početnica za višji odsěk pèrvoga razreda gradskih i glavnih učionah. 5 il 7. n.
Praktična slovnica němačkoga jezika i němačka čitanka za tretji raz. n. red gradskih i glávnih učionah. 26 il 35. n.
Praktična slovnica němačkoga jezika i němačka čitanka za četverti razred gradskih i glavčih učionah. 35 il 48. n.
Němačko-ilirski i ilirsko-němački rěčnik k němačkoj čitanki i praktičnoj slovnici za III. i IV. razred gradskih i glavnih učionah. 11 il 17. n.
Računska věžbenica za seoske učionice. 16 il 23. n.
Računična věžbenica za učenike III.r azreda pučkih učionicah. 12 il 18.n.
Računična věžbenica za učenike IV. razreda pučkih učionicah. 13 il 20.n.
Stěnne tablice. 1 fr. 15 nov. n.
Naputak za katoličanske duhovne pastíre u odnošaju njihovom k pučkim učionicam. 5. n.
Naputak za městne nadzornike od školah. 2. n.
Privremeni naputak za katoličke nadzornike školskih kotarah. 6. n.
Rukovodstvo za početnicu. 28 il 39. n.
Uporavník za početnicu i čitanku u pervom razredu. 26 il 37. n.
Metodika napametnoga računstva. 24 il 35. n.
Metodika brojčanoga računstva u savezu s napametnim računanjem. 31 il 42. n.
Poučnik u vertlarstvu i pčelarstvu za porabu početnih seoskih učionah. 24 il 35. n.

---

*) Ко ови књига више купи и то катехетички бар за 5 фт а остали за 10 фт, добия ако є из Славониє ил Рвацке 20, ако л' из Далмациє ил воєне краине 30 на 100 провизиуна од невезани и іош 10 од повезе.

НОВА РАЧУНАЉКА.

(Neue combinirte Rechenmaschine.) Удешена за сва три начина ученя рачуна: руски, Јаришов и Херманов. с дрвеним оквиром, а 22'' висине и 28'' ширине, са 100 танади и са свима нуждним цевима, кошта 9 фр. АВ., а с гвозденим оквиром 10 фр. 80 нов.

Уз ню упутсво, како се има с' њом поступати од школск. саветника Праузека, 20 нв., може се добити од књижара Хелцла из Олмица путом сваке књижаре.

Ова нова рачунаљка примлѣна є са особитом похвалом на Лондонской изложби предпрошле године, и уведена є у све школе не само у Моравской него и по осталима горњим краима Аустриє и по Немачкой.

Препоручуємо ову рачунаљку као єдно од найизврстнии учевни опрема за науку рачуна у школи и код куће.

Исто тако препоручуємо:

НОВЕ КАМЕНИТЕ ТАБЛИЦЕ

са утирачима и новим писаљкама од А. В. Фабера из Стайна код Нирнберга у Баварской, коє се могу отуда добити путом сваке књижаре ил трговине, коя са писарским потребама тргує.

Ове су таблице узете у све школе по Баварской и по осталой Некой, као найизредниє у том погледу, и осведочено найболѣ, найчистиє, найглаће и сила дуже траю, од они дрвени, плехани ил папирни, па окаменисани. Ове писаљке недеру таблице као обичне, а утирачи очисте таблицу без квашеня. Таблица има чисти и има свакояко излинирани, и линиє се недаю утрти.

☛ Одсутством уредника найпре по визитации школа (од пол. Мая до пол. Аугуста) а за тим у радњи код Св. Синода (од пол. Ауг. до пол. Октобра) западе издаванѣ овога листа толико, да сад више ни милсити ниє, да се могу попунити сви за ову годину наменѣни броєви, зато ће само іош два следећа изаћи, да се тим по године подмири, а г. предбройници, кои су за целу ову год. платили, добиваће лист за идуће пол. године.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 17. У Будиму 30. Новембра 1864. **Год. VI.**

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н. ђ. В.

(Продуженѣ.)

Причешћиванѣ служећихо свешшеника.

Кадъ є све приправлѣно за причешћиванѣ, онда свештеници, кои службу служе, у руку узимаю свакій по єдну честицу одъ другога дела Агнца, на коме є изображено име Христосъ, и исповѣдивши найпре свою вѣру у Христа, да є онъ Сынъ Бога живога, кои є дошао у свѣтъ, да спасе грѣшнике, и да су предлежећи св. Дари само Тѣло, и сама Крвъ Христова, пакъ се моле, да имъ Онъ опрости хотимичне и нехотичне грѣхе, и удостои причестити се Своє Тайне Вечере, не на прекоръ или на осуђенѣ него на исцѣленѣ душе и тѣла. После тога причесте се сви свештеници, кои службу служе, найпре пречистогъ Тѣла Христовогъ, па онда изъ свете чаше пречисте крви Нѣгове. После причешћа свакій свештеникъ полюби свету чашу, коя представля прободено ребро Спасителѣво, изъ когъ є истекла крвъ и вода, и ове рѣчи говори: „Се прикоснꙋсѧ оустѡмъ моимъ, и ѿимєтъ беззаконіѧ моѧ, и грѣхи моѧ ѡчиститъ.“ Рѣчи ове узете су изъ откривеня пророка Исаіє, кои є предъ своимъ посвећенѣмъ у званіє пророчко, видио Господа, гдѣ седи на узвишеномъ престолу окруженъ одъ серафима. Близо престола Господнѣгъ бѣше жртвеникъ съ горећимъ углѣвлѣмъ, и приступивши єданъ одъ серафима, узме клѣштима єданъ углѣнъ, додирне ньиме уста Исаина и рекне: „Ето ово додирну твоя уста, и Господъ ће одузети твоє преступке и грѣхе ће твоє очистити.“ Учитељи црквени овимъ таинственымъ клѣштима уподоблюю ложицу (кашичицу) коіомъ свештеникъ свѣтске люде причешћує.

На истый начинъ причести се и діаконъ. Затимъ свештеникъ заоставша два дела св. Агнца съ надписомъ НІ КА раздроби на онолико честица, колико причестника има, спусти ихъ у свету чашу, и чита онъ самъ или діаконъ три воскресне пѣсме; одъ коихъ прва: „Воскресеніе Христово видѣвше . . . призива вѣрне, да се поклоне Господу Іисусу, и да славе Нѣгово воскресеніе, друга: „Свѣтися, свѣтися новый Іерусалиме . . .“ изображава радость цркве Христове надъ коіомъ є засіяла свѣтлость славе Господнѣ; трећа: „Се пасха велїа и священѣйшаа Христе . . .“ показує желю причестника, да се са Христомъ саедине у слави небеснога царства Нѣговогъ.

Ако се нитко одъ свѣтскихъ людій ніє приуготовіо за причешће на той св. Литургіи, онда се после овога све остале честице, (што су принешене за свете, за живе и за усопше,) спуштаю у потиръ, с' молитвомъ да Господъ грѣхе свію, кои су споминяни на той светой Литургіи оміє своіомъ пречистомъ крвлю, и молитвама светыхъ своихъ. Ако пакъ има причестника, онда се честице светыхъ, живыхъ, и усопшихъ спуштаю у потиръ текъ онда, пошто се сви причесте, єръ честице те нису Тѣло Христово, и потоме немогу се причестницима давати.

Напоследку се покріє потиръ, а на дискосъ меће се звѣздица и остали покрови, и свештенослужительи благодаре Богу, што су се удостоили причестити се Тѣла и Крви Христове.

Поће причестнога стиха.

За цѣло време докле се свештенослужительи у Олтару причешћую поє се у Цркви Киноникъ или Причестанъ стихъ (Причастно). Стихови ови одабрани су понайвише изъ Псалтира, и одређени су на то да нашу пажню на себе заузимаю, и да насъ на побожна размышляваня побуђую, дотле, докле се у затвореномъ и завѣсомъ закривеномъ Олтару свештеникъ причешћує. Садржай причестнога стиха присподоблѣнъ є понайвише свечаности онога дана кадъ се поє. Тако у дане недельне поєсе стихъ: Хвалите Господа съ небесъ, хвалите єго въ вышнихъ;“ єръ є неделя освећена у славу Божію и на небу и на земльи, с тога што є Іисусъ Христосъ у тай данъ изъ мртвыхъ воскресную. На светковине Богородичне поє се причестанъ стихъ: „Чашу спасеніа пріиму, и имаа Господне призову.“ (псал. 115, 4), съ тога што црква придає Божіои Матери име Чаше напунѣне благодатію и милостима, коє она обилато излива на вѣрне христіяне (види Изясненіє Лит. Дмитре ч. III. §. 133. — Акатистъ Богородицы,

и кос II.) На празднике анђелске поє се: Творай аггелы своа дꙋхи и слꙋги своа пламень огненный (Псасм. 103, 4) чиме се изображава пламтећа любавъ, коіомъ Анђели заповѣсти Божіє испуняваю. Аллилꙋїа, коє се придодає свакомъ причестномъ стиху, показує, да света наша црква при свакой своіой светковини има поглавито у виду прославлянѣ Бога, одъ коєгъ єдино сву славу свою примаю и ангели и свети люди. Гдѣкадъ умѣсто протегнутога пояня причестногъ стиха пою се цѣли псалми, или друге црковне пѣсме, а гдѣкадъ се у то време говоре проповѣди.

Причешћиванѣ свѣшовныхъ люды.

Пошто се служећій свештеникъ и діаконъ причесте, отвараю се царске двери, и діаконъ показує Свете Даре вѣрныма, за знакъ да є Іисусъ Христосъ доиста воскресную изъ мртвыхъ и показао се живъ апостолима (Дѣян. 1, 3.) Діакон съ рѣчима: „Со страхомъ Божїимъ и вѣрою приступите," поизива вѣрне, да са страхомъ Божіимъ и вѣромъ приступе и причесте се; а вѣрни кланяюсе съ побожножѣу светоме причешћу, као самомъ Спасителю, и прославляю явленіє Господне, коє негда пророци предсказаше, а коє се сада у самой ствари испунило, поюћи: „Благословенъ градый въ има Господне: Богъ Господь, и ꙗвися намъ," т. є. Благословлѣнъ нека є Онай, кои долази у име Господнѣ; Госѣодъ є Богъ, и онъ се нама явіо.

Затимъ они, кои су се приуготовили постомъ, молитвомъ и каянѣмъ за св. причешће приступаю са скрштенымъ рукама предъ царске двери, и за свештеникомъ признаю свою вѣру, и моле се да ихъ Господъ сподоби неосуђено причеститисе св. Тайни.

Ово исповѣданіє вѣре и молитва предъ св. причешћемъ овако гласи:

„Вѣрꙋю Гди и исповѣдꙋю ꙗко ты єси воистинꙋ Хрїстосъ Сынъ Бога живаго, пришедый въ мїръ грѣшникꙗ спасти ѿ нихже первый єсмь азъ. Вѣрꙋю ꙗко сїє єсть самоє пречистоє тѣло твоє, и сїа єсть самаа и честнаа кровъ твоа. Молю са оубо тебѣ помилꙋй ма и прости ми прегрѣшенїа моа больнаа и невольнаа: ꙗже словомъ, ꙗже дѣломъ, ꙗже вѣдѣнїемъ и невѣдѣнїемъ и сподови ма неосꙋжденно причаститиса пречистыхъ твоихъ Таинъ во ѡставленїє грѣхѡвъ и въ жизнь вѣчнꙋю. Вечеры твоеа тайнїа днесь Сыне Божїй причастника ма прїими: не бо врагѡмъ твоимъ тайнꙋ повѣмъ, ни лобзанїа ти дамъ ꙗко Їꙋда: но ꙗко разбойникъ исповѣдаюса: Помани ма Господи въ царствїи твоемъ. Да не въ сꙋдъ или во ѡсꙋжденїє бꙋдетъ

мнѣ причастіе святыхъ твоихъ Таинъ Господи, но во исцѣленіе души и тѣла."

Молитва ова, кою треба да свакій христіанинъ, ако є могуће, научи, значи на србски ово:

„Вѣруємъ Господе и признаємъ да си Ты заиста Христосъ Сынъ Бога живога, кои си дошао на свѣтъ да спасешъ грѣшне, одъ коихъ самь првый я. Іоштъ вѣруємъ, да є ово само пречисто Тѣло твоє, и да є ово сама драгоцѣна Крвъ твоя. С' тога молимъ ти се, смилуй се на мене, и опрости ми све преступке моє хотимичне и нехотичне, коє самь рѣчима, дѣломъ, знанѣмъ или изъ незнаня учиніо; и удостои ме, да се неосуђено (безъ прекора) причестимъ пречистихъ твоихъ Тайна Господе, на опроштенѣ грѣхова и на животъ вѣчный.

„Сыне Божіи, прими данасъ мене за причестника твоє Тайне Вечере; єръ я нећу непріятельима твоима тайну казати, нити ћу теби полюбацъ дати као Іуда, него признаємъ те као разбойникъ: „Помени ме Господе у твоме царству.

„Некъ причешће Светыхъ твоихъ Тайна, Господе, небуде мени на судъ или на осуђенѣ него на изцѣленѣ душе и тѣла."

После овогъ явногъ и свечаногъ признаваня вѣре у Христа Сына Божієгъ, и молитве за достойно приманѣ светога причешћа, приступа єданъ по єданъ причестникъ — учинивши найпре великій поклонъ, а потомъ опетъ скрстивши руке, — са страхомъ и трепетомъ предъ царске двери. Свештенікъ држећи левомъ рукомъ светый потиръ, извади изъ нѣга у ложици (кашичици) тѣло и крвъ Христову и причешћує свакогъ поєдинце говорећи: „Причащается рабъ Божіи честнагѡ тѣла и крове Господа и Бога и Спаса нашегѡ Іисуса Христа въ ѿставленіе грѣхѡвъ и въ жизнь вѣчную." Затимъ кадъ діаконъ убрусцемъ отре уста причестникова, а овай цѣлує св. потиръ, свештеникъ му говори ове речи: „Се прикоснуся сіе ѹстомъ твоимъ, и ѿиметъ беззаконія твоя, и грѣхи твоя ѿчиститъ." *) После тога причестникъ уклонивсе мало на страну прима антидоръ, поєде га и смѣрно се поклони предъ икономъ Божіє Матере.

Доклегодъ трає причешћиванѣ, дотле се у цркви поє стихъ: „Тѣло Христово пріимите источника безсмертнаго вкусите", а

*) Види: Euchologion der orthodox-katholischen Kirche. Wien 1861. Част. I. срт. 260.

тымъ се причестницима напоминѣ, да є свето причешће изворъ безсмртія свима онима, кои га съ вѣромъ, чистымъ каянѣмъ и побожношћу примаю.

Благословъ после причешћиваня.

Пошто се сви причестници светымъ Тайнами приобште, или ако причестника нема пошто се одпоє „Благословенъ градый", свештеникъ поставивши св. Потиръ на частну трапезу, окрене се людма и благосиля ихъ молећи Бога, да имъ даде спасеніє, и да ихъ као изабрану имовину (баштину, наслѣдіє) свою благослови. Рѣчи молитвене, коима се у тай махъ благословъ дає, єсу ове: „Спаси Боже люди твоя и благослови достоянїє твоє."

На то предстоєћи вѣрни, осећаюћи велику радость, што се они називаю Божіима людма, и Нѣговымъ одабранымъ наслѣдіємъ прославляю Бога споминюћи велика блага, коя одъ Нѣга примише, у пѣсми:

„Видѣхомъ свѣтъ истинный, пріяхомъ Духа небеснаго; обрѣтохомъ вѣру истинную: нераздѣлнѣй Троицѣ поклоняемся та бо насъ спасла єсть." т. є. Мы смо видили праву свѣтлость, примилисмо небеснога Духа; нашли смо праву вѣру; нераздѣлимой Триици кланямосе, (молимо се светой Тройци); єръ она насъ є спасла.

Ова пѣсма узета є изъ стихира Духовскихъ. На тай великій праздникъ быо є поглавито обичай оглашене крштавати. С тога и пѣсма ова управо показує, какве дарове примише одъ Бога они, кои се св. крштеня и миропомазаня удостопше. Одъ воскресенія до Спасова дна поє се у мѣсто ове пѣсме свуда: „Христосъ воскресе." Одъ Спасова дна, до отданія Спасовскогъ, у многимъ црквама уобичаєно є пояти: „Вознеслся єси." На задушну пакъ суботу, што у очи Духова пада, поє се такође на многи мѣсти у мѣсто: Видѣхомъ свѣтъ истинный" Тропаръ: „Глубиною мудрости."

Међутимъ свештеникъ окренувши се частной трапези, окади є у трипутъ тамяномъ споминюћи славно вознесеніє Христово, и славу евангелске благовѣсти, коя є испунила васцѣлый свѣтъ. Предавши затимъ дискосъ съ звѣздицомъ и покровима діакону, и узевши у руке потиръ с светимъ причешћемъ, потихо рекне: „Благословенъ Богъ нашъ." пакъ окренувшисе народу, показує последный путъ потиръ са светымъ Дарима, свршуюћій започетый узгласъ съ рѣчма: „Всегда нынѣ и присно и въ вѣки вѣкоувъ." Овай чинъ представля последнѣ являнѣ Спасителѣво апостолима,

и Нѣгово вазнесеніє на небо, а свештеников узгласъ съ єдне стране напоминѣ намъ обеѣанѣ, да Господь Іисусъ Христосъ пребыва съ црквомъ своіомъ неразлучно у заєднници докле є свѣта и вѣка (Мат. 28, 20), съ друге накъ стране побуѣує насъ да свагда прославлямо Господа нашегъ Іисуса. На то сви присутствуюћи с рѣчію: „Аминъ" изявлюю, да су готови свагда прославляти Господа Іисуса, захвалююму, што ихъ є удостоіо примити св. Тайну и моло се, да ихъ сачува у оной милости, кою чрезъ свето причешће задобыше. Пѣсма та хвалебна и молбена гласи овако:

„Да исполнатсѧ ѹста наша хваленіѧ твоегѡ, Господи, ꙗко да поемъ славꙋ твою ꙗко сподобилъ еси насъ причаститисѧ свѧтымъ твоимъ божественымъ безсмртнымъ и животворѧщимъ тайнамъ: соблюди насъ во твоей свѧтыни весь день поꙋчатисѧ правдѣ твоей Аллилꙋіа." т. є. Нека се испуне уста наша хвале Твоє Господе, да славу твою прославлямо, што си насъ удостоіо причеститисе светымъ твоимъ божаствеными, безсмртнымъ и животворећимъ Тайнама; сачувай насъ у твоіой светости да васданъ поучавамо се правди твоіой Аллилуіа."

(Продужиће се.)

Изясненіє Псалма 85.

Молитва за помоћь.

Приклони Гди ѹхо твое, и ѹслыши мѧ: ꙗкѡ нищъ и ѹбогъ есмь азъ. Нагни Господе уво твоє, и саслушай ме, єръ я самъ сиромахъ и убогъ.

Сохрани дꙋшꙋ мою, ꙗкѡ преподобенъ есмь, спаси рака твоего Боже мой ѹповающаго на тѧ. Сачувай животъ мой, єръ я самъ побожанъ и смѣранъ. Помози слуги твоме Боже, кои се на Тебе ухва.

Помилꙋй мѧ Гди, ꙗкѡ къ тебѣ воззовꙋ день. Смилуй се на мене Господе, єръ Теби вичемъ (вапіємъ) васданъ, тебе призивамъ цео данъ.

Возвесели дꙋшꙋ рака твоегѡ, ꙗко къ тебѣ взахъ дꙋшꙋ мою. Развесели душу слуге твога єръ к тебн подижемъ душу мою; тебе молимъ и на тебе се ухвамъ.

Ꙗкѡ ты Гдⷭ҇и благъ и кротокъ и многомилостивъ всѣмъ призывающимъ тѧ. Єръ си ты Господе добаръ, и благъ, и наймилостивіи свима опыма, кои тебе призиваю.

Внꙋши Господи молитвꙋ мою, и вонми гласꙋ моленїѧ моегѡ. Саслушай Господе молитву мою, и пази на гласъ мога моленя.

Въ день скорби моеѧ воззвахъ къ тебѣ ꙗкѡ ѹ҇слышалъ мѧ еси. У данъ туге моє вичемъ къ теби; єръ ћешъ ме ты чути. Кадъ самь у нужди, тебе призивамъ Господе, єръ знамъ, да ћешъ ме ты чути, и да ми ты помоћи можешъ.

Вси ꙗзыци елики сотворилъ еси прїидꙋтъ, и поклонѧтсѧ предъ тобою Господи, и прославѧтъ имѧ твое. Сви народи, кое си ты створіо, Господе, доћи ће и поклониће се предъ тобомъ и прославиће име Твое. — У време цара Давида само є Юдейски народъ познавао и славіо правога Бога, а ово є овдѣ пророчанство, да ће време доћи, кадъ ће сви народи правога Бога славити. — Одъ когъ времена може ма кои народъ правога Бога славити?

Ꙗкѡ велїй еси ты и творѧй чꙋдеса, ты еси Богъ единъ. Єръ великъ си ты Господе, и чинишъ чудеса; самъ си ты єданъ Богъ.

Коя заповѣдъ Божія казує да є само єданъ Богъ? У коме члану символа вѣре учимо да є єданъ Богъ? Каква є чуда Богъ чиніо? — Знашъ ли казати коя су то велика и чудна дѣла Божія што ихъ свакій данъ виђамо? Бы л' могао кои богатъ човѣкъ направити сунце, или пуштати кишу да пада, или дати снѣгъ?

Настави мѧ Гдⷭ҇и на пꙋтъ твой, и пойдꙋ во истинѣ твоеи. Упути ме, Господе, на путъ твой, па ћу я поћи у истини твоіой. Научи ме Господе, да познамъ твою свету волю, па да се могу владати, као што ты заповедашъ.

Да возвеселитсѧ сердце мое боѧтисѧ имене твоегѡ. Нека се весели срдце мое, боятисе твоега имена. Дай Боже, да срдцу момъ буде мило тебе се бояти.

Исповѣмсѧ тебѣ Господи Боже мой всѣмъ сердцемъ моимъ и прославлю имѧ твое въ вѣкъ. Я ћу славити тебе Господи Боже мой одъ свегъ срдца мога, и прославляћу (поштиваћу) име твое навѣкъ.

Ꙗкѡ милость твоѧ велїѧ на мнѣ, и избавилъ еси дꙋшꙋ мою ѿ ада преисподнѣйшагѡ. Єръ велика є милость твоя спрамъ мене, и Ты си душу мою избавіо изъ найдублѣ подземне про-

пасти. — Ты си мы дао надежду у безсмртіе, и учиніо си да се я смрти небоимъ.

Шта ће быти до послѣдка са свакимъ човѣкомъ? Како намъ валя живити, да намъ смртъ лака буде? Зашто се зликовацъ бои смрти? Зашто се праведникъ смрти не бои?

Боже законопрестꙋпницы восташа на мѧ, и сонмъ державныхъ взыскаша дꙋшꙋ мою, и непредложиша Бога предъ собою. Боже преступници закона, неваляли люди устадоше противу мене, и чета якихъ и снажныхъ противника тражи животъ мой, иде ми о глави; — и тіи неваляли люди немаю Бога предъ собомъ. — Неваляли и погани люди, сувише уздаюћи се у свою снагу иду ми о глави, а немысле на Бога, и немаю Бога предъ собомъ.

И ты Господи Боже мой щедрый и милостивый; долготерпѣливый и многомилостивый, и истинный: Призри на мѧ и помилꙋй мѧ. Ал' Ты Господе Боже мой, подашљивый и милостивый, дуготрпелъивый и наймилостивіи, и истинитый (истину любећій вѣрный одбранителю: погледай на мене, и смилуй се на ме.

Даждь державꙋ твою отрокꙋ твоемꙋ, и спаси сына рабы твоеѧ. Дай снагу твою слуги твоме, и спаси сына службенице твое. — Сви мы люди есмо слуге Божіе, и одъ нѣгове милости зависимо; с' тога треба да одъ нѣга помоћи иштемо кадъ смо у нужди, и да непадамо у очаянѣ.

Ѡтвори со мною знаменіе въ благо, и да видатъ ненавидящіи мѧ и постыдатсѧ, ꙗкѡ ты Гди помоглъ ми и ѹтѣшилъ мѧ еси. Учини надамномъ знакъ на добро, дай ми знакъ твое милости, нека виде они, кои на мене мрзе, (па нека се застиде), да си ты Господе мене помогао, и утѣшіо.

Земля.

Єдна лекция из природословля.

(За читанѣ са старином децом на земльовиду или на глобусу.)

I. ОКРУГЛОСТ И ПРИВЛАЧНА СНАГА ЗЕМЛѢ. Више иляда година били су люди у той вери, да землю нашу свуда у наоколо обувата море; да се то море пружа у ширину и дубљину без края; а сува земля да на той води стои, као неко велико острово. Дал е ко у станю био то ясно себи представити?

Іош су држали: да земља стои у сред среде светова, тврдо, непомично; па сви небесни светови: сунце, месец и звезде да около нѣ теку; да се сваки дан на заоду у оно вечно море спуштаю, а после неколико часа да опет из тог мора као окупани излазе, свако своим колом изнад нас небом прелазе, и да то тако иде, од кад є света и века.

Доцниє є она вера са свим побачена, да то море землю од сви страна обувата, и да є земља пљосната, и свуд примлѣна вера, да є земља као тане округла; а она вера да земља у сред среде светова стои тек се у другом столећу после Христа науком онога грчког учителя у Александрии Птоломеа утврдила, док ниє и ню а чак у XVI, веку п. Хр, онай славни Словен Никола Коперник (1472—1544) оборио, доказавши, да сунце у средоточию тврдо стои, а земља с' месецом да око нѣга тече, обрћући се од запада на исток свако 24 сата єдаред, а звезде да стоє све тврдо непомично у непремерной даљини на небу. Та наука под именом Коперникове системе будне опште примлѣна, кою после славни Немац Іован Кеплер (1571—1631) іош већма утврди, доказавши и законе тока землѣ и іош неки звезди около сунца.

Ако има іош и данас люди кои држе, да є земља пљосната, а не као тане округла, то є отуда, што суде по оном, како им се чини. Кад се човек на коє брдо попне и свуда унаоколо погледа, оно му се доиста и учини, да є земља пљосната; али тай мали комадић землѣ, што га є човек своим оком кадар прегледати ниє ни єдан стоилядити део од целога простора землѣ. Исто є тако и са мицанѣм небесни светова: зато, што се чини, да сунце сваки дан на истоку излази, да небом преко нас прелази и на западу залази, то многи верую, да сунце иде, а не земља. Али то се само чини, баш као и оно, кад се брзо возимо на коли ил на лађи, пароброду ил паровозу, што нам се чини, да сва околна земља мимо нас на противну страну бежи, коє за цело нико потврђивати неће, тврдо веруюћи, да оно тврдо стои, а ми да се мичемо.

Да є земља као тане округла, ма да є на њой и високи планина и дубоки долова, има много доказа, и ево ћемо их само неколико навести.

Зацело є море озго найравниє. Кад би дакле земља пљосната била, то би стоєћи на обали мора, сваку лађу коя из далека с' мора нами долази морали одма целу видити, особито кад є на дурбин уватимо. Ал ми є никад одма целу несагледамо, него се

найпре укажу само врхови од катарака, а од трупа лађе ни трага, и што коя ближе долази, то се њене катарке све више и више из мора измаляю, док се напоследку и труп од лађе неукаже. Исто є тако кад лађа одлази: найпре се изгуби за море труп, а катарке се іош дуго виде, док мало по мало и њи све манѣ вр мора остане пак найпосле сасвим нестане. Тако се види, било да лађа на исток ил запад, на юг ил север иде ил отуд долази. То є найочитии доказ, да море на површности ниє право него є обло, свиено, као што є површност сваког танета, и та є облост што смета, те неможемо одма и труп лађе из далека видети, но само врхове, исто као и морем пловећи и островима ил обалама приближуюћи се што прво угледамо врхове брда, торнѣва и кровова од здания, а после мало по мало и трупине планина, цркви и здания. То є необорим доказ, да є земля округла.

Други є доказ, да є земля округла нѣзин сен. По облику сена, ког ствар коя баца, може се дознати облик саме ствари, или бар познати, да л' є ствар угласта ил округла. Нико неће на пр. држати сен од куће за сен од дрвета; и ако ко држи шаку низ свећу, то ће сваки познати по сену на дувару, да л' є онай прсте пружио ил скупио, разширио ил стего. Тако се види при помраченю месеца, да є сен, што преко месеца прелази и што нѣга засенява округао; а оно є сен од землѣ, єр помраченѣ месеца само се онда сбуде, кад земля између сунца и месеца сасвим на правац дође. Кад є дакле сен од землѣ увек округао, то мора и земля округла бити. А да є као тане округла знаде се и отуд, што су и сви остали небесни светови округли: сунце, месец и звезде.

Кад би земля била равна, не обла, то би човек, кои би њоме све єдним правцем ишао морао єдаред и на крај доћи. Ово су доиста многи и покушавали, па куд су дошли? После две и три године дана путованя дошли су опет на оно место, од куд су пошли, ма да нису правца маняли ни натраг се враћали. Па и то є очити доказ, да є земля као тане округла. Први кои є тако землю обишао био є Португалац Магелан. Он є год. 1519 са пет лађи и 226 люди из вароши Севиле у Шпањолской на запад пошао, и пловећи све на запад год. 1522 стигне само єдна лађа са 22 момка од истока опет на исто место, а Магалан є год. 1521 у єдном бою противу дивляка погинуо, где су му и све остале лађе пропале и люди. Тай є пут траяо 1124 дана. После Магелана ишлису многи други на тай пут около землѣ и прелазили су га за много краће време, и тим су се іош болѣ

уверили, да є земля округла. Путуюћи тако пронађене су силне непознате землѣ и острова пуно непознати растиня и животиня и различити найвише дивљи народа.

Противу ови доказа о округлости землѣ могло би се ово рећи: кад є земля као тане округла, онда мораю они люди, што оздо на њой живе ногама у вис а главом доле у ваздух висити, и морали би люди и куће при обртаню землѣ сваљивати се и одпадати од нѣ, као оно блато с точкова од трчећи кола.

Али ко тако говори, валя да помисли, да сваки човек држи, да є оно доле, што му под ногама стои, а оно горе, што му є изнад главе. Тако є код сви ма где на земљи станујући люди, на дакле и код они, што с' друге стране на земљи станую. Сви, пак и они оздо иду и стоє исто овако, и неосећаю, да висе главом доле, као што се ни нами то нечини, коисмо њима исто тако доле, као они нами. Іош лакше ћемо ово сватити, кад помислимо, колико є грдно голема земля према нами и према свима на њой стоећим стварма. Найголомия планина ниє према танету землѣ ни толико велика, као ситно зрнце песка на найвећой бундеви; а колицан є човек према планини! Замисли себи тане с милѣ велико, и на нѣму мрава; томе ће мраву свуда тане под ногама, а леђа горе стояти, ишо он озго по танету ил оздо. Исто є тако и с людма и са свима осталима стварма на земљи; а што се тиче величине, то є іош мрав према том од милѣ великом танету далеко већи него човек према овом големом танету землѣ.

На оно питанѣ: како є можно, да люди и куће при обртаню землѣ тврдо на њой стоє, а да се несвалюю ни одпадаю од нѣ, имам приметити, да є узрок том привлачна снага землѣ, коіом их она себи привлачи и на себи држи. То видимо и на кишним капљицама, коє су сила лакше те би и лакше одлетити могле, и коє се високо изнад землѣ у облацима начине, па опет доле земљи падну. Дигни камен од землѣ и пусти га, он ће одма земљи пасти; баци га у вис, найвећом снагом, опет доле падне, єр га земля себи вуче. Та снага землѣ зове се привлачна, и има то свойство, да управо к среди землѣ тежи, отуда пада свака тежа ствар с висине право стрмо, а не косо.

Ту привлачну снагу има не само земля него и сва остала светска телеса, и што є коє тело веће и теже, то има и те привлачне снаге више, отуда се она другчиє зове и снага тежине. Том снагом привлачи сунце коє є милион пута веће од землѣ землю, а земља, коя є илядама пута већа од месеца месец; то є снага, коіом сунце землю, а земля месец за собом вуче. Ту при-

влачну снагу имаю и сва земна телеса, отуда тежа вуку к себи лакша. Ово истина ниє лако приметити, али се даде на згодном месту показати и доказати. То є згодно место право стрма велика и висока стена. Кад се привеже мало тане о дугачак конопац, и озго с врха стене спусти, да низ ню виси, али да се не насланя на ню, онда се може оздо видети, да конопац не виси сасвим стрмо, већ мало косо к стени, коя га себи привлачи.

(Продужиће се.)

Неколико загонетака за децу.

1. Шта є у кући, а ниє ни наполю, ни у нутри? 2. Кои ключ неотвара бразе? 3. Ко уме све єзике говорити? 4. Кои сат нема точкова? 5. Ко с' єдном ногом читаво коло света обиђе, а с другом с' места немакне? 6. Ко болѣ молує нег молер, а нема ни руке ни очию? 7. Ко казує гомилу приповедака, а нема ни грла ни єзика? 8. Има силне зубе, а никог неуєде, и непрестано ходи, а с места неодмакне? 9. Ко иде без ногу? 10. Ко лети без крила? 11. Ко єде гвожђе? 12. Кои се ликови познаю и у мраку?

Рачунске игре и задаће за децу.

1. Кои броєви негубе вредност, ако ихъ и изврнеш? 2. Како може од 11 половина бити 7? 3. Како ћеш написати 11 иляда, 11 стотина и 11? 4. Имам три броя: први є половина од другог, а сва три су за 100 више од оба прва, коє су? 5. Милан има 12 год. а нѣгов отац 40. Колико ће год. требати іош Милан, да управо полу стар буде као отац? 6. Подели 45 на 4 гомиле тако, да иста сума изађе, ако к' првой гомили 2 додаш, од друге гомиле 2 одузмеш, трећу гомилу са 2 умножиш, и четврту са 2 поделиш?

Школске вести.

СТАНЂ ШКОЛА У ТУРСКОЈ. Поред свега што се у новиє доба почела влада много више старати за школе, опет є ставѣ турски школа врло жалостно. Турске школе наодесе обично у џамияма у врло малеим собицама. Учитељ, кои сваки и помоћника држи, има по 20 до 50 деце. Учитељ є обично друг свештенички и у друштвима є обично лепо отликован. Плате вуку учитељи из фондова, коих Турци неброєно имаю. Они примаю и поклоне од деце, али ови су врло незнатни. За мушку децу има закон, да мораю сва у школу ићи, али закон тай нико непази. Турском простаку неиде у главу, да он мора своє дете у школу слати, а сила се никоя неупотреблява. За женску децу пушта закон родитељима на вољу, ако оће, да их у школу шалю. Занатлиє и трговци даю свою мушку децу у школу, а женску тек погдекои. Наученици и свештеници мудрии су и полажу на школу и науку далеко већу важност, те шалю сву свю децу редовно у школу, а многи држе у кућама сопствене учителѣ. У школама нема разлике између деце богаташа и сиротинѣ, у истои скамии седи низ сина пашиног син слугин. Школе стоє под надзиранѣм свештеника, само што ови неће никако да увиде корист просвете за цео народ, ал онако и пропадаю. У школама уче деца окром читаня и писаня као найглавнию ствар верозаконске и дружевне церемониє: како имаю свакога поздравити и „теману" правити, и шта имаю сваки дан по васдан чинити. У науци писаня и читаня тако се слабо успева, да без помоћи општински писара неби нико єдног писамца прочитао ни написао. Сви су данашњи учитељи красописци, єр Турци данас на то найвећу важност полажу, да се лепо пише, а шта, до тога им манѣ стоє. О изображеню учителя нема много говора, єр они држе, што є кои изображении, да є тим за дечиєг учителя невештии. Колико су учитељи изображени види се по том, што држе басне за природопис, и што су готово сви врачари, астролози и маги, дакле варалице. Бадава се мучи правитељство, да учителѣ болѣ изобрази, кад то неће свештеници. За учителѣ и за децу има неколико књига, коє сваки кои заиште бадава од правитељства добива. Статистични пописи о школи іош се редовно неводе, само се зна за предео цариградски, у нѣму има 280 турски школа са на 10,000 мушке и 7000 женске деце; грчки школа има туда 77 са на 6600 деце; єрменски школа 37 са на 6500 деце; римски школа 8 са на 500 деце, чивутски школа 44, са на 25000 деце и протестантски школа 5. — Веће школе или су приватне ил државне. Државни има свега у целом царству 48, и од њи є 12 у Цариграду. У цариградским има на 3300 ученика, а од прилике толико у сви они остали 36 већи школа. У овима се учи наука верозакона, читанѣ, писанѣ, рачун, књиговодство и кореспонденциа, по томе су даклем неки вид реалки. Виши девоячки школа има само у цариграду, и има их данас 10 са на 1100 ученица. — Из целога се види, да готово цео народ одраштує без икоє школе и науке, дивлѣ и просто, као на почетку света, ал онако им и иде напредак, и онако мора сваки народ пропасти, ма он найвећи био, чим и на данашњи дан за школу у науку немари, особито ако се притом са изображеним народима помеша.

СЛЕПА И НЕМА ДЕЦА. Правителство войводства Насаве издало є заради слепе и неме деце наредбу на све школске власти, да имаю ту децу чим у школске године ступе у основну школу примити. Ова школа, ако и неможе ову децу онако научити, као осталу, сасвим здраву, али их опет може сачувати, да се неби сасвим побаталила и укварила, као обично код куће оставлѣна што постану своєвольна и тврдоглава, тупа, неуредна, нерадина и на свако зло склонѣна. У школи научесе на ред, точност, мир, пажню, пристойност и болѣ мишленѣ, а особито слепа, о коіой се знаде, да радо уче, науче и све оне науке у школи, за коє ниє вида преко нуждно, као науку хрисяиянску, приповеданѣ, неванѣ и умна рачуна. Правитељство изчекує од учителя, да ће и ову децу са хрисћанском любави приватити, и не само у школским часима, но и изван ти радо се ученю ове деце одати. њиовим родитељима делом и саветом на руку ићи и осталу децу опомињати и позивати, да овой слепой и немой браћици своіой свакад на помоћи буду, да их на изменце у школу доводе и одводе, и да ће деци упутства дати, како ће ове у науци поучавати.

НЕДЕЉНЕ ШКОЛЕ ЗА ЗАНАТЛИСКЕ И ТРГОВАЧКЕ ШЕГРТЕ. У Моравской постоє низ све главне основне школе од много година већ и ове школе за шегрте, и деца ова уче и њима све оне науке, коє су им за њиове занате и послове нуждне. У свакой варошици има ова школа, и шегрти у њима поделѣни су на више разреда. Прошле године заузимало се око ове науке у 14 варошица 79 учителя и ишло є 2444 шегрта у школу.

ФОНД ЗА УЧИТЕЉСКЕ УДОВИЦЕ И СИРОТЕ. У краљской завелису учитељи фонд за своє удовице и сироте, кои є за неколико година из мали прилога на близу 2000 фт нарастао. Кад 2000 фт буде онда ће почети помоћи издавати. Сад су пристале и општине, пак и оне прилажу мале дарке у тай фонд за своє учителѣ.

ПОБОЉШАНѢ УЧИТЕЉСКИ ПЛАТА У ДОЙНОЙ АУСТРИИ. Земаљски одбор у Д. А. наредио є и за идућу год. 24000 фт из земаљски прихода на побољшанѣ учитељски плата, и то прави учителя на 300 фт филиялни на 180 фт а помоћника на 160 фт, кои ни толико немаю, а 3000 фт одређено є на помоћ учитељски удовица и сирота из те провинциє.

ДРУШТВО УЧИТЕЛЯ РАДИ ПОДПОРЕ У БОЛЕСТИ. Саксонски учитељи начинилису пре 12 год. друштво да сваке год. по нешто прилажу, и да се с' тим начини фонд, од куда ће сваки, кои у друштво ступи помоћ добивати, у случаю своє болести. Одма прве год. уписало се 1340 учителя и уложили су на 766 фт. После є сваки године растао брой другова помало, а фонд яко тако, да данас има 1490 уписани, а фонд има 33360 фт. Одма прве год. било є њи 47 кои су єдно на

друго по 15 фт помоћи добили. а ове године добило є њи 170, и то ускупа суму од 3055 фт у помоћ, од чега є 2315 фт за леченѣ издато, а остало за накнаде помоћницима болестни учителя. Међу овогодишњим болесницима било их є, кои су по 120 фт у помоћ добили, то є доиста доста лепа помоћ за породицу болесног учителя. Међу уписанима има их неки, кои улажу окром за се іош за поєдинога од сиромашке браће своє, кои нису у стању ни найманѣ улога дати, те тако има и овде као стипендия неки.

Школске књиге. *)

Следеће за гимназије и реалне школе прописане србске и хрвацке књиге могу се код ц. кр. бечке дирекције школски књига (k. k. Schulbücher Verlagsdirection) добити.

I. Србске књиге за нижу гимназию:

Србска Читанла од Др. Іована Суботића (Serbisches Lesebuch für Gymnasien) I. део. 20⅜ таб. 65 новч. II. део 32½ таб. 98 новч.

За вишу гимнасию:

Цвѣтник србске словесноста. Читанка за вишу гимнасию (Anthologie aus der serb. Literatur. Lehrbuch für Ober-Gymnasien). I. део 35⅞ т. 1 фр 9 новч. II, део 36½ таб. 1 фр 9 новч.

II. Хрвацке књиге за нижу гимнасию и реалку:

Latinska slovnica nižju gimnaziju (Lateinische Sprachlehre für die erste und zweite Klasse des Untergymnasiums 23⅜ Tabaka 72 n.

Latinski hèrvatski primĕri za prevodjenje iz klassičnih pisamah. (Lateinisches Übungsbuch für die I. Gymnasialklasse von J. A. Dünnebier.) 13⅞ T. 42 n.

Latinska čitanka za drugi gimnazijalni razred, kano priprava za čitanje Kornelija Nepota; po Mavri Schinnaglu (Lateinisches Lesebuch für die zweite Gymnasialklasse, nach M. Schinnagl) 15⅝ T. 53 n.

Slovnica jezika gerčkoga (Kühners griechische Sprachlehre) I. 23⅝ B. 65 n. — — II, 12¼ T. 39.

Čitanka za I. i II. razred doljne gimnazije (Kroatisches Lesebuch für die erste und zweite Klasse des Unter-Gymnasiums) 19⅜ T. 63. n.

Čitanka za III. i IV. razred doljne gimnazije. (Kroatisches Lesebuch für die dritte und vierte Klasse des Unter-Gymnasiums). 24⅞ T. 77 n.

Skladnja ilirskoga jezika za nižje gimnazije. (Lehrbuch der Syntax der kroatischen Sprache). 12¼ T. 37 n.

Kratka slovnica jezika nĕmačkoga, složena za porabu mladĕži gimnazijalne. (Illirisch-deutsches Sprachlehrbuch für Unter-Gymnasien.) 10 T. 37 n.

---

*) Ко ови књига више купи и то катехетички бар за 5 фт а остали за 10 фт, добия ако є из Славоние ил Рвацке 20, ако л' из Далмациє ил воєне краине 30 па 100 провизиона од невезани и іош 10 од повезе.

Zadace za věžbanja u jeziku němačkom. (Leseübungen, illirisch-deutsch). 13⅞ T. 48 n.

Obrís zemljopisa i pověstnice za nižje gimnazije. (Lehrbuch der Geschichte und Geografie). Stari věk. Pervi dio. 10¼ T. 34.

— — Srědnji věk. Drugi Dio. 11½ T. 37 n.

— — Novi věk. Tretji dio. 10½ T. 37 n.

Zemljopisna početnica za pervi razred nižje gimnazije i nižje realne učione. (Einleitung zum geografischen Unterrichte). 5¼ T. 20 n.

Zemljopis austrijanske carevine. (Österreichische Vaterlandskunde). 5¾ T. 27. n.

Dr. Franje Močnika pouka u računici za nižju gimnaziju. Perví ruzdělak za I. i II. razred. (Arithmetik für die I. und II. Klasse der Unter-Gymnasien, von Dr. F. Močnik). 15½ T. 53 n.

Dr. Franje Močnika pouka u računici za doljnu gimnazijá. Drugi razdělak za III. i IV. razred. (Arithmetik für die III. und IV. Klasse der Unter-Gymnasien. von Dr. F. Močnik.) 9½ T. 37 n.

Počela siloslovja ili fizike za nižje gimnazije. (Anfangsgründe der Naturlehre). 20¾ T. 65 n.

Naravopis živinskog carstva. (Zoologie von Pokorny). 14¼ B. 84 n.

Bilinstvo. (Botanik von Dr. Alois Pokorny). 11⅝ T. 52 n.

Rudoslovje za gimnazije i realne škole. (Mineralogie für Unter-Gymnasien und Unter-Realschulen). 9¼ Bogen mit 6 Tabellen. 48 n.

Latinsko-němačko-hèrvatski rěčnik za dolnje gimnazije. (Lateinisch-dautsch-illirisches Schul-Wörterbuch für Unter-Gymnasien). 23⅜ T. 80 n.

Katolički katekizam s kratkom pověstnicom věrozakona od stvorěnja světa do danas. (Katechismus für Unterrealschulen und Praeparanden). 19 T. 63 n.

Biblička pověstnica ili dogadjaji iz svetoga pisma staroga i novoga zakona za pučke učione. (Biblische Geschichte). 23¾ T. 54 n.

Kratak opis cesarevine austrijanske u obce i pojedinih njezinih pokrajinah napose. (Kurze Reich- und Länderkunde des Kaiserthums Österretch). 24⅞ T. 85 n.

Uputba u računanju za pervi razred nižjih stvarnih učilištah od dva godišnja tečaja. (Anleitung znm Rechnen für die I. Klasse der Unter-Realschulen). 11 T. 41 n.

Prirodopis za nižje realne škole. (Naturgeschichte von Zippe). 24⅞ T. 79 n.

Slovnica němačkoga jezika za pervi razred nižjih realkah s ilirskim nastavnim jezikom: (Deutsch-kroatische Sprachlehre für Unter-Realschulen). 7⅞ T. 32 n.

Лист овай излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.
Цена є на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ИЗЯВА

УРЕДНИЧСТВА ШКОЛСКОГА ЛИСТА.

Лист овай ниє мого ни ове године уредно излазити, коє што є уредник од Јануара до Априла у Карловцима на сабору задржан био, коє због званични послова, што су се међу тим накупили, после коих є одма опет на визитацию неких школа отићи морао. При томе морало се по постоєћой наредби, по коіой се сваки лист за угашен сматра, чимъ дуже време изостане, изнова допуштенѣ тражити, да се сме издавати. Неколико броєва изашло є из печатнѣ на своє време, али коє због онога дужега него што се надало одсутства, коє због ове наредбе ниє било можно, а ни допуштено издати их досада. Одсада ће излазити лист уредно; али попуњавати броєве, што су за ово прошло по године изостали, ниє више можно; него ће ићи за текуће по године, по чему ћега она Г. Г. Предбройници, кои су за прво по године платили одсад за оно добивати; а кои су за целу годину платили, добиваће га до Јуния доидуће године, ако се узможе донде лист одржати, ако ли не, оно ће добити своє новце натраг. Досада нема за ову годину но само сто шеснайст предбройника приявлѣно, зато се умоляваю приятельи листа да настоє, како би бар толико предбройника било, да се може лист без велике штете уредничства одржати.

У Будиму 30. Јулия 1865.

У Будиму, у печатньи кр. свеучилишта пештанског 1865.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 18. У Будиму 10. Децембра 1864. Год. VI.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н. Ђ. В.

(Свршетак.)

Благодарствена Екшенія.

Свештеникъ однесавши потиръ са св. Дарима у жртвеникъ, враћа се къ престолу, а діаконъ на глави однесавши дискосъ са звѣздицомъ и покровима у жртвеникъ, разпасуе ораръ и меће га на себе онако, као што се обично носи, пакъ изиђе на амвонъ и позива вѣрне да захвале Богу, што су се удостоили примити св. Тайне, овымъ рѣчма:

„Прости пріимше божественныхъ, пречистыхъ, безсмртныхъ, небесныхъ и животворящихъ страшныхъ Христовыхъ таинъ, достойно благодаримъ Господа. т. е. Прости, или с' чистомъ душомъ примивши пречисте и божествене Христове Тайне, достойно захвалимо Господу. Тако многа и узвишена наименованя даю се овдѣ светоме причешћу, за показати причестницима, како ихъ е Господъ великогъ благодѣянія удостоіо. Свети Дари називаю се божествени и пречисти, по томе, што су они право Тѣло и права Крвъ Богочовѣка Іисуса Христа; безсмртни и животворни зову се они с' тога, што ће по рѣчима самога Господа свакій, кои еде плоть Нѣгову и кои ніе крвъ Нѣгову имати животъ вѣчный (Іоан. 17, 54); небесни називаю се св. Дари зато, што Іисусъ Христосъ самъ себе назива хлѣбомъ живымъ, кои е дошао с' неба (Іоан. 6, 51); напоследку се они зову страшни, с' тога, што они кои ихъ примаю недостойно, подпадаю подъ велико осуђенѣ, по онымъ рѣчма апостола Павла: „Ꙗдый и піꙗй недостойнѣ ѹдъ себѣ ꙗсть и піетъ.“ (I. Кор. 11, 29)

Помоливши се затымъ діаконъ Богу да насъ онъ заклони, спасе, помилуе и сахрани своіомъ милошћу, позива вѣрне да

садъ, пошто испросише, да цѣлый тай данъ проведу свето, мирно и безъ грѣха, препоруче себе и єданъ другога Христу Богу. Народъ пристає на то с' рѣчма: „Тебѣ Господи," а свештеникъ савіє антиминсъ и надъ ньимъ прекрсти евангеліємъ говорећи: Ꙗкѡ ты єси ѡ҆свѧщеніє наше и тебѣ славꙋ возсилаємъ Отцꙋ и Сынꙋ и Свѧтомꙋ Дꙋхꙋ: нынѣ и присно и въ вѣки вѣкѡвъ Аминъ.

Заамвона молитва.

Свештеникъ, даваюћи на знанѣ да се св. Литургія свршила, и да вѣрни могу изъ цркве излазити, полазећи изъ олтара на средъ цркве говори: „Съ миромъ изидемъ. Вѣрни примаюћи то дозволенѣ одговараю да они желе изићи „О имени Господни" т. є. с' Божіимъ благословомъ; не само у миру него и у име Господа Бога носећи у срдцу своомъ благодатъ и милостъ Божію, и стараюћи се, да одсадъ свагда по вольи Божіой живе и да одъ дана на данъ све већма напредую у побожности и у свакой добродѣтельи Христіянской.

Пошто предъ Спасителѣвомъ иконом стоећій діаконъ позове вѣрне на молитву, свештеникъ изиће на средъ цркве, и ставши за амвонъ, чита велегласно ову молитву:

„Благословлѧй благословѧщыѧ тѧ Господи, и ѡ҆свѧщѧй на тѧ ѹ҆повѧющыѧ, спаси люди твоѧ и благослови достоѧніє твоє, исполненіє церкве твоєѧ сохрани. ѡ҆свѧти любѧщыѧ благолѣпіє домꙋ твоєгѡ: ты тѣхъ возпрослави божественною твоєю силою, и нескѹдѣи насъ ѹ҆повѧющыхъ на тѧ, миръ мірови твоємꙋ дарꙋй, церквамъ твоимъ, свѧщеникомъ, всепресвѣтлѣйшемꙋ и державномꙋ ѝмператорꙋ нашемꙋ Францꙋ Іѡсифꙋ Первомꙋ, воинствꙋ, и всѣмъ людемъ твоимъ. Ꙗкѡ всѧкое даѧніє благо и всѧкъ даръ совершенъ свыше єсть сходѧй ѿ тебе Отца свѣтѡвъ, и тебѣ славꙋ и благодареніє и поклоненіє возсылаємъ, Отцꙋ, и Сынꙋ, и Свѧтомꙋ Дꙋхꙋ: нынѣ и присно, и въ вѣки вѣкѡвъ."

Молитва ова єсть као нѣко скраћенѣ свію молитава, коє се на Литургіи Богу приносе, у ньой се найпре ште благослов Божіи на све, кои Бога славе, затимъ на оне, кои любе лѣпоту дома Божіегъ, т. є. кои допринесе къ украшаваню светыхъ Божіихъ храмова; напоследку на све цркве (обштине) на цара, войнике и све люде. Молитва се свршує съ признаванѣмъ да свкій добаръ даръ долази одозго одъ Бога Отца свѣтлостій. Цѣла та молитва одъ рѣчи до рѣчи на Србски значи ово:

„Господе, — кои благосиляшъ оне, кои те славе, и освеђуєшъ оне, кои се на тебе ухваю, — спаси люде твоє и благослови наслѣдіє твоє (имовину, баштину твою, вѣрне христіяне), испуненѣ цркве твоє сахрани, и освети оне, кои милую красоту дома твога. Ты те люде прослави божаственомъ силомъ твоіомъ и неостави насъ, кои се у тебе ухвамо; миръ свѣту твоме даруй, црквама твоима, свештеницима, найпресвѣтліємъ цару нашемъ Францу Іосифу Првомъ, войсци, и свима людма твоима (свему народу твоме). Єръ є свако добро даванѣ и свакій савршенъ даръ одозго, и силази одъ Тебе Отца свѣтлостій, и Тебн славу и благодарность и прославлянѣ (поклоненіе, молитву) шилѣмо Отцу и Сыну и Светоме Духу, сада и свагда и довека Аминъ.“

Раздаванѣ антидора, Благословō и Отпустō.

На свршетку заамвонне молитве савъ народъ рекне Аминъ, и у трипутъ поє: „Бꙋди имѧ Господнє благословено ѿ нынѣ и до вѣка, т. є. Нека буде име Господнѣ хваљено (слављено) одъ сада па до вѣка. Затимъ се у прећашня времена читао Псаломъ: „Благословлю Господа на всѧкое времѧ,“ и свештеникъ раздавао є Антидоръ, коє садъ кодъ насъ после одпуста быва. Антидоръ значи „умѣсто дара,“ и састои се изъ остатка оне просфоре, изъ коє є на проскомидіи извађенъ Агнецъ.

У прво време Христове цркве сви су се Христіани причешћивали о свакой Литургіи, и кои се збогъ маловажныхъ каквыхъ узрока ніє причешћивао тога су сматрали као преступника; когъ валя одъ цркве одлучити. Доцніє св. црква снисходећи немоћи и свѣтскимъ бригама людскимъ, одредила є извѣстне постове годишнѣ, у коє су свѣтски люди обвезани св. причешће примати, и дозволила є да могу христіани на Литургіи присутствовати а да се непричесте, но за споменъ стародревнога побожногъ обичая установила є, да се раздає Антидоръ, кои намъ напоминѣ такође и братолюбне трапезе прыхъ христіяна.

После „Бꙋди имѧ Господнє благословено“ свештеникъ стоећи на царскимъ дверима, лицемъ къ народу окренутъ, благосиля народъ и препоручуєга милости и човѣколюбивости Божіои съ рѣчма: „Благословеніє Господнє на васъ тогѡ благодатію и человѣколюбіемъ всегда нынѣ и присно и въ вѣки вѣкѡвъ. На кои благословъ одговара народъ съ рѣчію: „Аминъ.“

Затимъ свештеникъ окрене се къ частной трапези, и прославля Господа Іисуса, кои намъ заповѣди да служимо св. Ли-

тургію и кои намъ даде надежду, да ће намъ све оно подарити, што є къ спасенію нашемъ потребно. Прославлянѣ то изражава се рѣчма: „Слава тебѣ Христе Боже оуповаїє наше, слава тебѣ.“ Народ єдинодушно потврђує возгласъ свештениковъ, одъ своє стране изричући славу Отцу и Сыну и Светоме Духу; пакъ у трипутъ пште помилованѣ одъ Бога, съ краткомъ молитвомъ „Господи помилоуй,“ и моли свештеника за благословъ предъ излазкомъ изъ цркве рекавши: „благослови!“

Свештеникъ окренувсе народу, чини отпустъ, т. є. дає народу благословъ, да може кући одлазити, увѣраваюћи га, да ће Христосъ истинитый Богъ нашъ по молитвама своє пречисте Матере и своихъ светихъ угодника спасти и помиловати насъ, єрбо є онъ благъ и човѣколюбивъ.

После одпуста народъ поє молитву Христу Богу за спасеніє и помилованѣ, свѣтога цара, духовникъ старешина, Христолюбиве войске, основателя и приложника светогъ храма у коме се служи, и свима овима желе одъ Господа многая лѣта.

Земля.

Єдна лекция из природословля.

(За читанѣ са старином децом на земльовиду или на глобусу.)

(Продуженѣ.)

2. МАТЕМАТИЧКО ПОДЕЛЕНѢ ЗЕМЛѢ. Виделисмо, да є земля као тане и лопта округла, и то є у главном истина, али опет ниє сасвим и савршено таква. Предузиманим различним мерењима и рачунима нашло се, да є на оба своя края мало утинѣна, и то є на обртима (половима). Єдан є од ти обрта на крайном северу нѣзином, више ког стои сасвим правце у вис и изнад темена она обртна звезда (поларна) што є наши станицом зову, ваљда зато, шмо су увечбали, да се та єдина никуд непомиче, но вазда на истом месту стои, а све остале чине се, да око нѣ иду. Тай край землѣ зове се северни, и у свима земльовидним картама ставлѣн є озго. Противно од тога, а на другом краю на крайном югу землѣ стои други обрт, то є южни обрт или пол.

Узмимо сад, да є провучена од єдног па до другог обрта кроз сред землѣ права линия, као оно продевена игла кроз клупче

конаца, или као на глобусу ова гвоздена осовина, то онда имамо ону линию, што се зове осовина землѣ. Те осовине у природи нема, ал ми морамо узети, као да є доиста има, да би могли ясниє сватити, како се земля обрће.

Узмимо сад, да има на земљи и то на среди од оба обрта а свуд унаоколо єдан пояс, као оно на бурету обруч, то онда имамо ону линию, управо коло, што се зове равнитељ ил полутник (екватор) зато, єр кад би се туда земля пресекла, разишла би се на две равне поле, на полу северну и южну. Нема ни тога кола у природи, као ни осовине, али морамо узети, као да га има, да се лакше наћи можемо, кад кои предео на земљи тражимо. И почем рекосмо, да є лопта наше землѣ на обртима мало утиснѣна, то є онда та осовина мало краћа, него што би била, кад би на равнителю кроз сред землѣ продевена била.

Да би могли лакше наћи, где коє место на земљи лежи, повучене су на земљовидним картама, као и на глобусу многе линиє, од коих неке теку упоред са осовином, а друге упоред са равнитељом. Свака є та линия на глобусу подпуно коло као пояс ил обруч. Іош морамо упамтити, да се по узетом обичаю у рачуну свако коло поделює на 360 єднаки делова, и да се сваки таки део зове степен (град) тако се дели и равнитељ на 360 степени, и почем є тай пояс око землѣ 5400 миља дугачак, као што ћемо после видити, то има сваки степен на равнителю 15 миля.

Повуцимо сад од єдног обрта до другог ал све на єднако раздалеко 360 линия, то ће те линиє изпресецати ровнителя на 360 єднаки делова и с тим ћемо имати обележен сваки степен. На глобусу као и на мањим земљовидним картама повучене су те линиє све од 10 до 10 степени и простор од єдне до друге линиє представля онда дужину од 150 миля, или по 5 миля хода на дан дужину од 30 дана хода. Те линиє ил управо кола зову се полуданици (меридияни) зато, єр кад сунце над њи дође, онда имаю сва места, коя на той линии с єдне стране стоє право подне, а с друге стране праву поноћ.

Од ти линия брои се ова, што просеца ово мало на западнѣм приморю Африке лежеће острово Феро за први полуданик; тако се од старине узело, па тако стои и данас, ма да би данас многи ради, да то пренесу на главну француску варош Париз. Од тога првог полуданика брои се на исток источна, а на запад западна дужина. Кад се зна, на ком полуданику коє место лежи, онда се и знаде колико є степени па колико миля далеко на исток

или на запад од онога првог полуданика. Та даљина зове се у земљописима источна или западна дужина тог места.

Али тим се іош незна точно, где коє место управо лежи, него є іош нуждно знати, колико є и на север или на југ од равнителя удаљено. Зато су повучене ове попреко линиє, управо кола, поясеви, упоред са равнитељом. Има их 89 к северу и толико југу, где су од степена до степена обележене, а где су повучене само од 10 до 10 степени, ту их є само 8 к северу, а 8 к југу. Од ових кола, што є коє ближе обртима, то є све манѣ. Свако ово коло изпресеца опет она полудневна кола на 360 степени. Тако се види на свакой земљовидноі карти као и на глобусу нека испрекрштана мрежа, по коіой є лако свако местанце на земљи наћи. Ове попреке линиє ил кола зову се упоредне (паралеле), єр иду упоред са равнитељом.

Кад се сад зна, на коіой упоредной линии коє место лежи, онда се одма и зна, колико є то место на степене пак и на милѣ далеко на северу или на југу од равнителя. Та даљина зове се опет у земљописима ширина тог места. Тако є н. п. Новисад на 45 степ. северне ширине, и на 37 ст. источне дужине. Кад оће дакле ко точно да означи предео, где коє место лежи, или на мору оће да каже, где се управо находи, то мора знати, коє се упоредне и полудневне линиє ту пресецаю. Тако лежи Загреб на 45 ст. север ширине и 34 источ. дужине, Београд на 44 шир. и 38 дужине. И будући, да се сваки степен поделює баш као сат на 60 минута, и сваки минут на 60 секунда, то се онда каже, да Новисад лежи на 45 степ. и 14 минута сев. шир. а на 37 степ. и 30 мин. ист. дужине; Будим лежи на 47 ст. и 22 мин. шир. а 36 ст. и 40 мин. дужине; и почем се степени бележе са знаком °, а минути са овим ′, то се онда и овако пише: Беч лежи на 34 ° 2 ′ дужине и 48 ° 12 ′ ширине, Цариград на 45 ° дуж. 41 ° шир. Париз на 49 ° шир. и 20 ° дуж., Петроград лежи на 48 ° дуж. и 60 ° шир.

Међу упоредним колима има четири знаменитија, то су она на 23½ и на 66½ степ. с обе стране равнителя и зову се оно врела (тропска), а ово ледена кола. Ово су исто онолико далеко од обрта као она од равнителя. Северно врело коло зовесе и коло рака, а оно южно зовесе коло козорога, и цео простор землѣ, коі између та оба кола лежи зове се врели пояс (тропски). Простори землѣ, што леже између врели и ледени кола са обе стране равнителя зовусе умерени поясеви, а они простори више ледени кола до обртова зову се ледени поясеви. У тима различитим поя-

сима на земљи различна є и топлота, као што се већ по именима поясева види. Људи што живе око екватора имаю увек сунце поднем готово управо над теменом и дваред у години сия начас сунце у найдублѣ бунаре управо у дно, а торнѣви као и друге усправо стоѣче ствари небацаю на тай час сена баш нимало, тога случая у другим пределима никад нема. А опет у пределима преко ледени кола бива сваке године, да сунце лети дуго незаѣе, а зима неизаѣе, и таков дан ил ноћ трає за више наши дана, и што ближе обртима све дуже тако, да на обртма трає дан пуно 6 месеци, а толико ноћ, и потоме є тамо у години само єдан дан и єдна ноћ; а у пределима између врели и ледени кола излази и залази сунце свако 24 сата.

3. ВЕЛИЧИНА ЗЕМЛѢ. Да видимо сад колика є земља и како се може дознати њезина величина. Многи мисли, да ниє можно мерити то, што є толико големо, особито кад є іош и неприступно, али звездари (астрономи) измерилису далеко теже ствари и пронашлису, колико є велико сунце и колико є далеко од землѣ, и за коє време обиѣе земља око сунца и месец око землѣ, и они су измерили то тако на длаку, да умеу напред на стотине година казати, кад ће бити помраченѣ месеца и сунца, па погоде на минут.

За меренѣ величине землѣ морало се найпре дознати, колико има миля на поясу. Целу землю премерити на поясу хватом ил ланцем ниє било можно, зато су само неки део тога пояса мерили, и онда су помоћу сунца и звезда изнашли, колики мора бити пояс землѣ. Тако є нађено, да земља на поясу (екватор) има 5400 миля. Преко обрта мерена износи мало манѣ, єр є на обртима мало утиснѣна. Кад би дакле на поясу свуд сува и равна била, да би є мого човек сувим обићи, то би морао по 5 миля на дан идући близу 3 год. дана ића, док би є обишао; яшећи на киню и прелазећи сваки дан 10 миля морао би 1½ год. дана ићи; пароплов прелазећи на дан по 20 миля морао би 9 месеци дана путовати, а паровоз, кои на дан близу 100 миля преће имао би 54 дана дан и ноћ непрестано ићи, док би є сву унаоколо обишао.

Кад се зна лопти ил танету колики є пояс, онда се лако може знати, колика є и дебљина процеп те лопте; треба само пояс са 3⅐ поделити. Кад се дакле подели 5400 са 3⅐ то изаѣе да процеп землѣ на поясу има 1719 миля. На обртма є са 6 миля краћи, и потоме є средња дужина процепа 1716 миля. Кад би се дакле дао копати бунар кроз земљю, то би се морало 858

миля у дубљину ући, док би се само до пола дубљине до срца дошло; па кад би се ко у њега на єдеку спуштао, и то спуштанѣ тако ишло, да се за свака два сата єдну милю доле оде, то би се имао онай преко 70 дана и ноћи непрестано силазити, док би до дна дошо; а кад би се дао прокопати бунар кроз целу землю, до на другу страну, онда би се морао онай іош 70 дана дан и ноћ непрекидно пужати, док би на другой страни из землѣ изашао.

Оћемо л да знамо колика є ширина землѣ, простор, то нам валя пре знати, како се уопште мери ширина ил простор. За меренѣ то употреблява се мера четвороуголна (квадратна) а таква стопа, хват и миля има исто толико ширине као и дужине.

Кад се зна, колики є пояс танета ил лопте коє, онда се може лако дознати и ширина целе површности те лопте; валя само умножити пояс са процепом. Кад се дакле умножи 5400 са 1719, то изађе, да ширина землѣ има 9,282,600 четвороуголни миля. Наша войводина: Срем, Бачка и Банат имала є 529, а Хрвацка са Славонном 300 такови миля, по томе би на простор землѣ стало на 17000 войводина или на 30,000 Хрвацки. Отуда можемо представити, колишан є овай простор землѣ, што га ми своим очима прегледати можемо, колишно л' заузимлѣ ово место, у ком ми живимо.

Іош имамо видети, колика є маса землѣ или телесни садржай нѣзин. Ово се опет мери на меру телесну (кубску). У той мери има стопа, хват, миля исто толико и дебљине іош, колико дужине и ширине, као н. пр. хват камена.

Маса танета ил лопте дозна се, кад се простор са $\frac{1}{6}$ процепа умножи. По томе има земля 2659 милиона кубски миля. Кад 1 такав хват има 216 кубски стопа, и кад се ископа рупа землѣ од єдног кубског хвата, па треба по 12 кола, да само тай 1 хват землѣ однесу, а да шта би требало кола, док би само єдну єдину кубску милю землѣ пренели, коя 256 Билиона такови хвати има; па то є онда тек єдиница од оно 2659 милиона миля.

Да су ови рачуни известни, о том нема сумнѣ, али є доказиванѣ дуго, и неда се часом свршити; зарад тога има друга велика наука, коя се зове математика, у коіой се то учи и доказує.

Решеня.

Загонетке: 1. Прозори. — 2. Од сата. — 3. Одек. — 4. Сунчаник. — 5. Шестар (цркл). — 6. Огледало. — 7. Књига. — 8. Сат. 9. Потоци, реке. — 10. Ветар. — 11. Рђа. — 12. Они, што их ко на сну види.

Игре: 1. I, II, III, X, — 2. XII кад пополе пресечеш. — 3. 1211.

Задаће: 4. 123. — 5. 16. — 6. $8+2=10$, $12-2=10$: $5\times2=10$, $20:2=10$, то су те четир гомиле, а износе ускупа, $8+12+5+20=45$.

Школске књиге *)

Следеће за вишу гимнасию прописане хрвацке књиге могу се добити код ц. кр. бечке дирекциє школски књига (k. k. Schulbücher-Verlags-Direction).

Spomenici stare jugoslavenske književnosti, složeni po Dru. J. Subboticu. (Denkmäler der alten südslavischen Literatur.) 3⅜ tab. 18 nov.

Ilirska čitanka za gornje gimnazije. (Illirische Chrestomathie für Ober-Gymnasien.) 1 Theil. 34⅘ tab. 1 fl. 91 n. 2 Theil 29¼ tab. 1 fl. 65 n.

Pověstniha austrijanske deržave. (Lehrbuch der österreichischen Geschichte von Tomek. 12¼ tab. 42 nov.

Biljarstvo za višje gimnazije, spisao Bogoslav Sulek. (Pflanzenlehre von B. Sulek). 20½ tab. 62 nov.

Pouka u algebri za viš.u gimnaziju. I. svezak. (Lehrbuch der Algebra von Dr. Fr. Močnik. 14 tab. 41 nov. II. svezak. 9⅝ tab. 34 nov.

Počela Siloslovja od Dr. Andrije Baumgartnera, za višje gimnazije. (Dr. A. Baumgartners Anfangsgründe der Naturlehre.) Mit 133 dem Texte beigedruckten Holzschnitten. 26½ tab. 79 nov.

Црквене књиге.

Код исте дирекциє у Бечу могу се још и следеће црквене књиге добити, али само часловци и псалтири са провизионом.

	Лепше иданє: невезано		Лепше иданє: везано		Лошиє изданє: невезано		Лошиє изданє: везано	
Тріодіонъ	9 фр.	60 нч.	20 фр.	10 нч.	6 фр.	80 нч.	9 фр.	95 нч.
Ендологіонъ	9 „	30 „	19 „	80 „	5 „	60 „	8 „	40 „
Октоихъ I. д.	7 „	70 „	18 „	20 „	5 „	— „	7 „	80 „
„ II. д.	7 „	10 „	17 „	60 „	4 „	60 „	7 „	40 „
Пентикостаръ	6 „	30 „	16 „	80 „	3 „	70 „	6 „	50 „
Служебникъ	2 „	80 „	8 „	5 „	2 „	— „	3 „	57½ „
Требникъ	1 „	90 „	7 „	15 „	1 „	40 „	2 „	97½ „
Часословъ	1 „	38 „	1 „	46 „	1 „	92 „	1 „	— „
Псалтирь	1 „	50 „	1 „	58 „	1 „	— „	1 „	8 „
Евангеліє					8 „	40 „	11 „	20 „

*) Ко ови књига више купи и то катехетички бар за 5 фт а остали за 10 фт, добия ако є из Славониє ил Рвацке 20, ако л' из Далмациє ил Воєне краиие 30 на 100 провизиона и од невезани још 10 од повезе.

Оглас књига.

У трговини од Библиа у Пешти (Bibel-Verlag, Pest, Waitzner-gasse Nr. 9, 1. Stock im Hofe rückwärts) може се добити:

Псалтир, превео Ђ. Даничић (serb. Psalmen, Cyrill Schrift) мање издање у платну вез. за 15 нов., веће изд. 25 нов.

Нови завет, прев. В. Караџић (N. Testam. Cyrill Schrift) у платну 40 нов. у кожи 50 нов.; везано заедно с псалтиром (mit Psalm.) у плат. 55 нов. у кожи 65 нов.

Препоручуемо обе књиге учитељима, да их како су нечувено ефтине и за награду деци употребе.

У истой продавници могу се добити: те исте и од истих преведене књиге по исту цену штампане са латински писмени (Latein Schrift).

Далѣ се може добити

Нови Завет на следећим страним езицима и то: на бугарском за 50 нов., на влашком 50 нов., на руском 40 нов., а заедно с псалтиром 50 нов., на дойнолужичком 30 нов. на ческом 15 нов. а с псалтиром 20 нов. на пољском заедно с псалтиром 25 нов на мађарском заедно с псалтиром 20 нов. без псалтира 15 нов. на немачком 10 нов. а заедно с псалтиром 15 нов. на енглеском 20 нов., на немачком заедно са енглеским езиком 75 нов., на француском 15 н., на немечком заедно с француским 75 нов., на старогрчком 50 нов., на новогрчком 75 нов., на талиянском 30 нов., на литванском 25 нов., на турском езику 2 фр 50 нов.

а цела Библия може се добити:

на лужичком за 75 нов., на ческом 76 нов., на пољском 75 нов., на мађарском 1 фр 30 нов., на немачком са ситни пасмени 35 нов., са крупним 50 нов., са іош крупним 1 фр 50 нов., на енглеском 65 нов., на француском 1 фр., на талиянском 75 нов., на литванском 75 нов., на сирском 6 фр., а на турском езику за 4 фр 50 нов.

Садржај.

I. Наредбе.

1. Ради поправљања школски здания, набавляня огрева за школу и издаваня учитељске плате стр. 45.—2. Ради системе ученя стр. 45.— 3. Ради учевне опреме за школе стр. 46. — 4. О школским одморима стр. 46. — 5. Ради пописа деце за школу способне стр. 47.

Упутства. 1. Привремено упутство за местне надзаратељ школа стр. 61. — 2. За местне управитељ школа стр. 109. — 3. За дистрактуалне надзиратељ стр. 142, 157 и 173.

II. Школа, учитељи и надзиратељи.

Знаци добре школе и учителя стр. 4. и 17. — О визитации школа стр. 33. — Свештеници и школа стр. 49, 65 и 81. — Економска наука у школи стр. 97. — Явни изпити стр. 99. — Єдан образац устройства народне школе стр. 161 и 177. — Іош єдан образац устройства школе стр. 197 и 214: и додатак стр. 217.

III. Из Педагогиє.

Воспитанѣ, зант и наука стр. 21. — Образи домаћег воспитаня: Крадљива деца стр. 59. — Мазна деца стр. 59. — Добри уйко стр. 59. — Искрице за воспитателѣ: Дечиє любопитство стр. 76. — Туђе добро стр. 76. — Ћутанѣ стр. 76. — Страшљивост стр. 92. — Штедљивост стр. 121. — Ред стр. 122. — Дечия игра стр. 128. — Психологичне искрице: о важности психологиє за учителѣ стр. 246.

IV. Из науке вере.

Литургия. Изнесенѣ св. Литургиє стр. 7. I. Литургия у времена апостолска стр. 8. — II. Литургия после апостолски времена стр. 23 и 34. — III. Литургия од како є христ. црква овладала стр. 51. —

О св. храму стр. 54. — Ввеме кад се литургия служи стр. 68. — Лица коя служе стр. 69.— Свештене одежде стр. 85. — Свештеня сасудови стр. 101. — А. Проскомидия стр. 113. — Б. Литургия оглашених стр. 129, 145 и 166.— В. Литургия верних стр. 183, 192, 209, 225, 241, 257, и 276.

Псалми. Изясненѣ псалма 47-о стр. 10. — Псал. 64-о стр. 37. — Псал. 83-ег стр. 230. — Псал. 84-ог стр. 245. — Псал. 85-ог стр. 262.

V. Басне, приче, тумаченѣ пословица, осматраня.

Басне. Коза и яре стр. 28. — Вук, ован и срна стр. 43. — Млади и матори рак стр. 60. — Коза и магаре стр. 60. — Деоба стр. 60. Ярац и лисица стр. 124. — Жаба и миш стр. 124. — Жаба и рибе стр. 124. — Сунце и ноћ стр. 236.

Приче. Домаћи благослов стр. 12. — Два слепца стр. 27. — Каштига непослушности стр. 60. — Свађа стр. 75. — Лажљиво чобанче стр. 75. — Мудри судия стр. 140. — Крадљивци стр. 140. — Ускрсна яя стр. 149. — Свађа зиме и пролећа стр. 153. — Три лептирка стр. 154 — Срдита тврдица стр. 155. — Миролюбност стр. 155. — Локман стр. 155. — Не лежи на зелено сено стр. 172. — Тичар стр. 172. — Золѣво гньздо стр. 172. — Незадовољни просиняк стр. 236.

Тумаченѣ пословица. Више уме луд запитати нег паметан одговорити стр. 75. — Ое одлажи на сутра, што данас свршити валя стр. 124. — Не право тециво на треће колено неслази стр. 123. — Празно буре звечи стр. 123.

Осматраня. Св. Неделя стр. 26. — Басна стр. 27. — О ученю стр. 28. — Земљоделство стр. 44. — Мржня стр. 236. — Благодарност стр. 252.

VI. Из земљописа, повестнице и животописа.

Земљопис. Облици делова света стр. 4[illegible] и 69.

Повестница. Срби у Угарской: пре Косова стр. 90. — После Косова стр. 90 и 106. — Срби у Рвацкой стр. 119 и 137. — Срби у Ердељу стр. 139. — Кнез Лазар стр. 232, и 248.

Животописи. Доситей Обрадовић стр. 41, 71, 88, 103, 117 и 135. — Генерал Милутиновић стр. 150 и 170.

VII. Из природописа.

Шаран стр. 186. — Долазак ласте стр. 202. — Земля: округлост и привлачна снага землѣ стр. 264. Математично поделенѣ землѣ 278, и величина землѣ 281.

VIII. Загонетке, задаће, игре.

Загонетке стр. 44. и 268. — Задаће стр. 44. и 268. — Игра обруча стр. 156. — Игра школе стр. 156. — Игра дана и ноћи стр. 204.

Решеня загонетака и задаћа стр. 80. и 283.

Школске вести.

О школи. Народна школа у Русии стр. 141. — Школе у войводству десавском стр. 205. — Станѣ школа у турской стр. 269. — Еврейски школски одбор стр. 127. и 239. — Школски устав стр. 125.

Разшириванѣ школа стр. 111. — Сентомаш и реална школа стр. 47. Славлѣнѣ царског дана стр. 94.

Школске хронике стр. 189. и опет хронике стр. 190. — Школске библиотеке стр. 176.

Гимнастика као редовна наука стр. 13. — Гимнастика у народной школи стр. 125. и 190.

Каштиге за непоходнѣ школе стр. 29. — Школски изпити стр. 125. — Изпити веєни новака стр. 254.

Оспа у школи стр. 14. — Кратковидност на школской деци стр. 190.

Нега чеде и воћака стр. 253.

Ручне радње у девоячкой школи стр. 191. — Женске индустриялне школе стр. 253.

Недељна школа стр. 34. — Недељна школа за шегрте стр. 13. и 270. — Занатлиска школа стр. 175. — Земљоделска недељна школа стр. 126. — Земљоделске школе у Ческой стр. 238.

Главна школа стр. 176.

Заводи за слепу и нему децу стр. 253. — Наредба за слепу и нему децу стр. 270.

Приватне школице стр. 254.

Поклонѣне школске књиге стр. 175. — Милосрдни дари стр. 125. — Задужбине стр. 62. — Штипендиє за православне ђаке стр. 206. и 221.

Дистриктуално надзирателство стр. 94. — Изображанѣ свештенства за надзирарѣ школа стр. 94. — Хигиєнично надзиранѣ школа стр. 191. — Опис школског станя стр. 253.

Препарандски курс стр. 93. и 94. — Учитељски изпити у Швајцарской стр. 254. — Економска наука у препарандии стр. 125. — Поклан препарандии стр. 93. — Штипендиє за препаранде стр. 112. и 238.

Евангеличке семинариє у Угарской стр. 77. — Учитељска семинария у Потсдаму стр. 237. — Єдно семинарско зданиє стр. 95.

Женска препарандия стр. 126.

О учитељима. Наплаћиванѣ учителя стр. 15. и 79. — Учитељске плате стр. 176. — Повишаванѣ учитељске плате стр. 191. — Осниванѣ лепше учитељске плате стр. 94 и 270. — Награде учитељима стр. 94, 125 и 127. — Прилози учитељима на скупоћу стр. 127. — Помоћ учитељима стр. 238. — Учитељске стипендиє стр. 13. — Материялно осигуранѣ учителя стр. 31. — Пензионованѣ ст ри и слаби учителя стр. 94. — Пензионадни

фондови стр. 126. — Фонд за учитељске удовице и сироте стр. 270. — Учитељска отличая стр. 93. и 125. — Арандованѣ учитељски станова стр. 31

Учитељска друштва стр. 30. — Учитељски зборови стр. 224. — Учитељске библиотеке стр. 94. — Економски курс за учителѣ стр. 126. — Учитељске задаће стр. 191. — Учитељи и свилена буба стр. 14, — Курс за учителѣ рад неге воћа стр. 125. — Чела и учитељи стр. 14.— Челарско друштво стр. 126. — Поклони учитељима стр. 32, 64 и 96. — Друштво учителя рад подпоре у болести стр. 270.

Статистични подаци: о срб. школи у Будимской диецези стр. 95. — У Бачкой диецези стр. 63. — У Темишварской диецези стр. 29. — У Вршачкой диецези стр. 29. — У Далматинской диецези стр. 175. — О школима у Ческой стр. 191. — У школи у Крањской стр. 239. — О походеню школе стр. 48. — О веку учителя и свештеника стр. 176.

Упразнѣна учитељска места стр. 15. — Попунѣна учит. места стр. 95, 127 и 158.

Огласи: Књиге за срб. народне школе кое се могу добити у Будиму код дирекциє кр. угар. свеучилишт. печатиѣ стр. 16. — Кое се могу добити код дирекциє срб. препарандиє у Сомбору стр. 64, и код нѣни комисионара стр: 96. — Кое се могу добити у Бечу код ц. кр. дирекциє школски књига стр. 239.

Књиге за хрвацке народне школе стр. 255.

Србске и хрвацке књиге за нижу и вишму гинасию и реалку стр. 271.и 283.

Црквене књиге стр. 283.

Псалтири, Нови завет и цела Библия на различним езицима у трговини од Библия у Пешти стр. 284.

Нова рачунаљка стр. 256. — Нове камените таблице стр. 256.

Нови прилози на фонд школског листа стр. 32, 86. и 128.

ОБЯВА

за

ШКОЛСКИ ЛИСТ

за 1866 годину.

Школски Лист є прошле године због учестаног путованя Господина Уредника по званичним пословима, тако заостао да се само пет броєва главнога Листа и два Додатка распослати могло.

Господин Школски Савѣтник Др. Ђорђе Натошевић немогући због званичних послова далѣ Лист овай уређивати, позвао є мене, да се одсад издаваня и уређиваня примим, а уєдно опуномоћіо ме є, да у име нѣгово свима ланьским предплатницима подпуну накнаду дати могу с' броєвима Школскога Листа и Додатка од ове године.

Уздаюћи се у подпору нашега народа примам се я овог трудног посла и являм, да ће ШКОЛСКИ ЛИСТ наступаюће 1866 године овде у Сомбору точно и уредно у оваковом формату и на целом табаку излазити месечно двапут, петнайстог и последнѣг дана свакога месеца. Уз' то ће іошт на свршетку свакога месеца излазити додатак Школскога Листа, под насловом: „ПРИЯТЕЛЬ СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.“

Школски Лист ће доносити чланке о школи, учительима, и о воспитаваню и ученю деце из Педагогіє Дидактике, Ме-

тодике и Историє ових наука; израђене лекціє учевних предмета' за углед, предлоге за поболшанье материялног станя учительског, школске наредбе, и школске вести.

Додатак ће доносити поученя и предмете за читанье наменьене за избраженье ума и воспитанье срца и душе предраге младежи Србске обоєга пола. У ньему ће се находити у лепом избору житиія светих, животописи, приповедке, притче, басне и песме моралног садржая; предмети из Историє, Земльописа, Физике, Диєтетике, Домоводства и польске Економіиє; рачунске и гимнастичне игре и друге задаће.

Я сам у Школском Листу од постанка ньеговог много радио, по томе надам се да ћу с' Божиомъ помоћу моћи и дужности уредника одправляти у толико болѣ, што є наш многозаслужени и обштелюбльени Господин Школски Саветник Др. Ђ. Натошевић обећао да ће и у напредак своим врстним педагогичним чланцима оба ова Листа подпомагати. Притом учтиво позивам и молим све наше учене мужеве како овде тако и у Кнежевини Србской, а особито наше пречастне Свештенике, Школске Управителье, Професоре висших и средньих училишта и Народне Учителье, да ми своє умне прилоге и дописе, кои се са горньим програмом слажу, шиляти изволе; я пак од своє стране обећавам, да ћу свакоме, кои ме у овом погледу подпомагао буде, из почасти оба Листа безплатно шиляти.

Цена є за оба Листа заєдно на годину 4 фор.; а на по године 2 фор. а. вр. — Школски Лист без' Додатка неће се никоме слати. Но на Додатак сам отвара се обашка годишня предплата са 1 фор. 20 нов. и полгодишня са 60 нов. а. вр.

Све Родолюбце а особито народне учителье приятельски умолявам, да у месту свом што више предплатника на Школски Лист скупе, а притом да младеж обоєга пола на држанье „Приятеля Србске Младежи" позову.

Господи скупительима за велики труд ньихов дає се седми примерак єдног и другог Листа на дар, а имена скупителя и предплатника' штампаће се у Листу.

Они Предплатници, кои су за целу прошлу годину предплатили, добия ће ове године Школски Лист до края Септембра, с' тога нека изволе іошт 1 форинту послати, па ће им се Лист целе ове године шиляти. — Они пак кои су предплатили за по године, примити ће у накнаду іошт шест броєва Листа и 4 Додатка, а за целу ову годину, ако Лист држати желе, имаю наплатити само три форинта. Свима лань-

ским предплатницима уз први овогодишньи брой разаслаће се и шести брой Школскога Листа од 1865. године, и тако неће они никакву штету трпити.

Они предбройници Школскога Листа кои од године 1864 дугую, могу дуг свой код мене положити заедно са новом предплатом да не би морали за оно мало новаца у двапут пошту плаћати.

Напоследку она Господа и Обштине, коима є 1865. године Лист шилян, а іошт нису за нѣга платили (има преко 700) нека се найдалѣ до 20 Јануара о. г. мени прияве да су ради Лист држати, пак ће им се редовно шиляти, а они ће имати за прошлу годину само 1 фор. доплатити.

Предплатни новци молим да ми се заедно са атресом предплатника у плаћеном писму найдалѣ до светога Саве пошлю.

У Сомбору на Ново Лето 1866.

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ
главни приправнички Учитель.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 1. У Будиму 15. Јануара 1865. Год. VII.

Синодски предлог

о српским основним школама.

1. ШКОЛСКА ДУЖНОСТ. Свако є дете дужно у школу ићи. Та дужност починѣ са 7-ом а свршує са 12-ом годином детиньом. Изузимлю се само брдовити предѣли у Хрватской и Славонии, где та дужност са годином дана доцниє починѣ и доцниє свршує. За то време имаю сва срб. правосл. деца свою основу школу походити и несме ни єдно остати, да ону науку неприми, коя є за ову школу законом прописана.

2. ПОДИЗАНѢ ШКОЛА. Свака є обштина дужна єдну школу и учителя држати, чим 50 за школу способне деце има. На 100 до 200 такве деце мора имати два учителя, на 200 до 300 деце три учителя, и т. д. на свако сто деце по єдног учителя више и толико школски соба и учительски станова.

Места са манѣ од 50 такве деце, ако немогу сама за себе, могу у друштву школу држати; ако нису преко по сата удаљена, и ако су путови тако добри, да увек деца лако до школе доћи могу.

Ако су таква места преко по сата раздалеко, онда мора свако за себе свою школску собу имати, и мора учитель децн долазити, а не ова нѣму; ал несме више од три таква места на єдног учителя доћи, да деца бар пуна два дана недельно школу имаю. По себи се разуме, да се таквом учителю сталан подвоз дати има.

У местима са манѣ од 50 деце, ако немогу ни сама за се, ни у друштву с другим оближньим школу држати, има парох за неку суразмерну награду дотле децу учити, док брой деце непорасте, или се фонд ненађе, за издржаванѣ правог учителя.

3. ТРОШКОВИ ЗА ШКОЛУ. Све трошкове за подизанѣ и оправлянѣ школски здания, за издржаванѣ и разшириванѣ школа,

за плату као и одређени прилог на пензиє учителя и помоћ учительски удовица и сирота има обштина из свои собствени прихода подмиривати, ако већ на то одређени фондова нема, ил у колико ови неби измагали.

4. ШКОЛСКА ЗДАНИЯ И ОГРЕВ. Обштине мораю за своє школе собствена згодна здания имати, зарад кои ће митрополитско црквени савет згодне планове заєдно са припадаюћом инструкциом издати, и ниє слободно без допуштеня истог савета та здания дизати.

За сваку школу има се одредити доволян огрев, и тай се има до края Септембра сваке године у школску шупу донети.

Сва на школским зданиями нуждна оправляня (репарациє) имаю се у време школског разпуста предузети и свакако пре почетка школе свршити. Школска здания имаю се против ватре осигурати.

5. ШКОЛСКИ НАМЕШТАИ И ОПРЕМЕ. Школе имаю се са нуждним намештаима добро снабдети, као: за учителя стол столица, орман за чуванѣ учевне опреме, и доволян брой згодни скамия.

Свака школа мора имати све прописане учевне опреме, као: штице, краснописне прегледалице, земльовиде, иконе за науку гледаня, иконе за библичне приповедке, по єдну таблу за рачун и рачунальку; а главне школе мораю іош имати и прегледалице за рисанѣ, неке физикалне апарате и удесну библиотеку.

6. УЧИТЕЛЬСКА ПЛАТА. У погледу на учительске плате поделюю се обштине на четир класе: села са манѣ и са више од 2000 душа, варошице и вароши, у коима се имаю учительске плате тако утврдити, да найманѣ изнесу 300 и 350, 400 и 500 фр. а. в. урачунавши у то и депутате и землѣ, где их има, окром удесна стана и за тай одређеног огрева ил у име овог накнаде.

Узгредни приходи, као: за црквено поянѣ и т. д. ако где има нерачунаю се овамо.

Учительима се сме плата повисити, а понизити никако.

7. ИЗДАВАНѢ ПЛАТЕ. Плата иде учителю од оног дана, кад службу прими, а не од оног, кад є наименован.

Плата у готовом новцу издає се месечно напред, а од депутата, где их има, има се половина низ две третине огрева на почетку првог, а естало на почетку другог течая издати, и то на добру меру и у доброй врсти.

На место землѣ, где є има, има се учителю издати сураз-

мерна новчана накнада. Исто се ово може учинити и са депутатом, али само са сайзволенѣм учителя.

Ако би се учителю плата неуредно издавала, то има политична власт на тужбу нѣгову не само заостатак плате, него и због закашнѣног издаваня изашавшу штету утерати.

8. ПРИЛОЗИ НА ПЛАТУ. Да неби учительи места мењали, има се сваком после сваки десет година службе прилог од 10 процената целокупне плате додати, ако ова непрелази 600 ф. а. в.

Законити є брой деце на єдног учителя 80. Ако є више деце, то се има за свако преко 80 награда од 3 ф. а. в. годишнѣ учителю наредити, ал ово иде само до 120 деце, а онда се има іош єдан учитель са целом платом, или бар помоћник са по плате наредити, и іош єдна школа и учительски стан.

Окром тог ће митрополитско-црквени савет постарати се, да се сваке године неколико премия онима учительима раздаю, кои се особито узотликую учећи децу неги воћа, челе ил свилене бубе.

9. КВАЛИФИКАЦИЯ УЧИТЕЛЯ. На србской основной школи може само онай правосл. Србин бити учитель; кои є србску препарандию у Сомбору редовно свршио, онде пред одређеном комисиом учительски изпит са добрим успехом положио и о том сведочбу добио.

Ако би кои предпоменуту квалификацию имао, али за пет год. дана после поменутог учительског изпита без учительске праксе остао, то є дужан поново и то само практичан учительски изпит пред истом комисиом положити и сведочбу о том показати.

И женске могу учительке али само на женской основной школи бити, ако са допуштенѣм митрополитско- црквеног савета яван учительски изпит за поменуту школу пред горепоменутом изпитном комисиом са добрим успехом положе, а притом и достоверне сведочбе покажу, да су веште исту децу и у женским ручним радняма обучавати.

Само у случаю, да неби тако способни лица било, могу и друга манѣ способна али само за привремене и од нужде учителѣ поставлѣни бити, а сва таква места сматраю се дотле за упразнѣна, и имаю се на краю сваке школске године уредни учительи прописаним путем тражити, док се ненађу.

10. НАМЕШТАНЪ УЧИТЕЛЯ. Чим се коє учительско

место упразни, има местно школско управительство одма своіой консисториі званично то явити.

Консистория има одма наредбу учинити за привремено суплиранѣ, па онда има расписати стеципите путем србски новина, са роком од 4 неделѣ дана, и то само на краю школске године; и онда изключивши не довољно квалфиковане све остале молбенице заедно са свима сведочбама и прилозима дотичной обштинской скупштини кандидациє ради послати.

Кандидацию односно избор, има та скупштина неизоставно за 14 дана на исти онай начин учинити, као што є за кандидацию односно избор ђакона, капелана и пароха (§ 57 и д. предлога за устроєнѣ црквене обштине) наређено.

Учинѣну кандидацию има црквени одбор одма своіой консистории вратити, другчиє ова без кандидациє наименує.

Кога обштина єдногласно избере, тога консистория без приговора за учителя наименує; а од кандидата онога, кои є найспособнии, и то на исцрплѣно писмено изясненѣ дотичнога школског референта, й шалѣ наименованѣ то заедно са дотичнима актама митроролитско-црквеном савету до знаня, па ако ни овай ништа противу тог нема, или за месец дана неяви, оно консистория декрет издає, и уєдно дотичной политичной власти прве инстанциє то наименованѣ до знаня доставля.

У случаю пак, да би при том дотични школски референт другчиєг мненя био него консистория, то има ова сва на то односећа се акта, заедно са своим и школског референта исцрплѣним изясненѣм у оригиналу митрополитско-црквеном савету на решенѣ поднети.

При кандидации као и при наименованю има се савестно пазити на найспособниє, ал уєдно и на то, да сродницй ни под коим условом као подчинѣни код исте школе намештени небуду.

Између компетената валя на оне особито призренѣ имати, кои законите сведочбе покажу, да су се учећи децу неги воћа, челе ил свилене бубе особито одликовали.

У случаю, да наименовани неби хтео искано место примити, то има за 14 дана консистории явити, другчиє губи право за две године дана друго место тражити смети.

Наименованог учителя има дотична обштина доселити, или суразмерну накнаду дати.

11. ПРИВРЕМЕНИ И СТАЛНИ УЧИТЕЛЬ. Сваки є учитель найпре привремено немештен, и то: ново наименовани за две,

а други за годину дана, и тек по изтеченю тог времена, кад се своіом службом и своим владанѣм као добар учитель засведочио, добива декрет за сталног учителя у томе месту.

12. ПРАВА И ДУЖНОСТИ УЧИТЕЛЯ. Сви учительи како му драго намештени били, имаю се строго држати прописа, што се тиче ньиови дужности према цркви и школи, деци и родительима, обштини и властма.

О тима ће дужностима поособ инструкция изаћи. У главноме су следеће: он є дужан у цркви єдну певницу држати, а у школи прописани ученя план, метод и часе, и има у случаю одсудства то местном школ. управителю напред явити, и на три дана од нѣга, а преко три дана од консисториє допуштенѣ добити; он има науку вероисповедну сам предавати; има на появлююћа се невалялства дечия особито пазити и запт само са допуштеним средствима држати; има све власти са пристойним поштованѣм предусретати, уобште целим своим споляшньим и унутрашньим животом образац бити деци и народу; а зато су и они сви дужни нѣга поштовати и подпомагати.

Учителю є допуштено прйвате давати, али без уштрба прописани школски часова; а никоя му се друга радня ма под коим именом била, недопушта.

(Продужиће се.)

О изображаваню учителя.

(Єдно питанѣ за ове.)

Ко руку на плуг метне, пак се обзире, тай ниє приправан за царство Божиє. Као што не може онай свог посла свршити, кои кад оре стане, пак се обзире; тако неће ни онай, кой се ода, да служи вишой идеи, а не уме да се отресе од света, па да се са свом одважношћу и одсудношћу прихвати те више задаће; него као слуга и наймлѣник само боєћи се од каштиге или у страу за оном кором леба свою службу надничарски свршує. Двома господарима неможе нико служити. Ко год се више коє задаће хвати, тай нека не смеће више очию са нѣ, и нека ни за чим не гледа, ако ће да постигне намеру.

Сваки, ко є учитель постао, метнуо є свою руку на плуг; он се дао у службу велике идее: изображаня народа. Он се ухватио у коло оне науке и вештине, где се од груби стена извияю ликови богова и од урођене способности к обличю Божием

ово изводи. Учитесьлтво є велика наука и већа вештина. Учитељство є наука, што иште од учителя, да познає човека, ако оће да га изображава; а само онай познає човека, ко познає природу у човеку и човека у природи. Учительство є вештина, што иште од учителя, да набрзо опази и позна индивидуалност и свойственност свакога ученика свога, па да по томе употреби она обшта правила из науке воспитаня онако, како за сваког поєдинце треба.

За ову велику науку и вештину ниє ни близу довољно година две дана приправлякя. Найбольи приправнички заводи покажу пут само, коим се има до цели доћи. А како никои човек не може казати о себи: я сам своим изображенѣм готов, тако ни учитељ, и учитељ найманѣ, све ако ће найучении и найвештии бити; єр є учительство наука и вештина, коіой се не довиди края; а зна се, што є ко изображении собом, тим є и способнии и вештии за изображаванѣ других. Ако ико то се мора учитель прво извући из помрчине незнаня и слепоће и што є више можно свой поглед разширити; єр што више сам види и зна, то може више не само децу научити и показати им, него и у обштини пробудити дух напредка, и пробудити и оживити снагу, коє є основа и услов не само умнога и душевнога, него и телеснога и споляшнѣг благостаня и напредованя. А нема ништа жалостниє, него бити крпа на место вештака, па крпа, кои не поквари чизму или кожух, него душу и живот люди и то читави села, градова и народа. Нема ништа уђе од човека своме послу не вешта, кои нит зна шта ни како да изврши оно, што свет и што Бог од нѣга ишту, те отуда постане не задоволян своим званѣм, єр нѣгова душа не живи у ономе. Ал од сви найжалоснии є и заслужує найвеће презренѣ онай учитель, кои не гледећи за своим званѣм, у коєм му сва радост бити има, све тежи за другим, па не задоволян своим лебом ништа већма не жели, но други леб, кои би му више прихода донео. Тай є метнуо руку на плуг пак се обзире; такови доиста ниє спреман за цартво Божиє.

Ко є таков нека се брзо окреће лицем к сунцу од ког живот долази, па нека види и позна важност свога званя у целом простору нѣговомъ и познавши нека се дигне, па не овршує свог посла онако ладно као оно надничар; а надничар є сваки, ко науку или вештину не тера, што нѣгова душа у томе задовольства налази, него само леба ради; чега ради одма се и побатали, чим леб добиє. Нека сваки своє званѣ поштує и нека гледи све дублѣ у нѣга да уђе; а учитель найвећма; єр учитель чим

застане већ є ударио натраг. Не прекидно изображаванѣ себе самога, то є низ ону найглавния задаћа учителю.

А ову ће постићи читанѣм и не прекидним сабиранѣм искуства. Књиге и ускуство су учитељима учитељи и изобразачи.

Читанѣ. Учитель, ко ће читанѣм да се изображава, валя да зна шта ће читати. Ниє свака књига нѣму од науке. За нѣга су прво оне, коє се на нѣгово званѣ односе, а ту найглавниє антропология (наука о човеку) и педагогия (наука о воспитаню). Она є основа, не само педагогии него и многима другима све найважниим наукама; а ова є да га помоћу свои обшти и посебни правила о воспитаню сачува од надничарског и крпарског обавляня свог званя. Овамо спада и история педагогиє, да погледом на течай, како се воспитанѣ и како се наука развияла, болѣ позна и правила тога и законе живота, па да тим задобиє снагу, коя му є нуждна, да у своме теретноме званю не клоне. Затим долази она наука, коя учи, како се има са сваким прописаним научним предметом поступати, а уз ню долазе и све оне књиге, коє нам даю материял за те поєдине предмете. Овамо спадаю окром прописани за учителѣ књига и окром іош неки други, о коима є у овом листу спомена бивало, іош и оба наша школска листа: србски и хрвацки, а коме є можно држати и страни, кои се сви само тим занимлю, да учитељима саобште све новиє и лепше появе на полю школе и учитељске науке и вештине.

Али те валя читати, а не само у соби у ормановима или по столовима држати. Са пером у руци валя их читати и сва важния места у свою књигу бележака убележити, па ове чешће прегледати и повторавати, да неби са оставлѣном књигом и садржай нѣзин заборавлѣн био. Све што є важниє валя утубити више реда оно читаюћи, и болѣ є єдну добру књигу и ствар прочитати и проучити дваред, него две добре єдаред; а познато є, да у свакой найбољой као и найлошиой књизи има места, коя се могу и овлаш проћи, а друга се мораю свойски читати, нека кроз учити и о њима са свом снагом мислити.

Само онай учитељ кои то чини, сме слободно око себе гледати; а сваки други мора се непрестано као незналица стидити, у коєм се стиду найпосле побатали па и пропадне. Не прекидно напредованѣ са своіом науком и вештином одржи младост душе, коя є преко нуждна ономе, кои оће да одгая младеж и у младежи идући век народа. Чим учитељ престане учити, онога є часа побуђавио и уплеснивио се, побаталио се и пропао.

(Свршићесе.

Дошаптиванѣ по школама.

(Єдно питанѣ за учителѣ.)

Дошаптиванѣ по школама велико є зло: оно є на велику штету науци; има по децу врло рђаве последице, и знак є врло рђавога школскога запта. Има га по многима особито девоячким школама тако одомаћено и укоренѣно, да би учитељ найвеће муке имао, док би то искоренио. Нађе се и код гдекоєг другчиє не лошег учителя, али зато, єр немислећи и не увиђаюћи колико рђави последица по децу то зло има не пази на нѣга, него га као мало важну и не знатну ствар напушта. А има учителя, кои добро увиђаю шта є, али не знаю како — па код найболѣ волѣ не могу, да се тога зла курталишу.

По школама има и други много мањи зала, али су вриска-вия, и већма у очи упадаю, пак их и невештак одма спази и у много веће зло учителю уписуе; а дошаптиванѣ є тише, лукавиє, подмуклиє, те се лакше у школу увуче и ту са своим рђавим и убитачним последицама као нека тайна шуга и отров овлада, и тек онда се опази, кад се тако укоренило, да га више ниє можно истребити.

Іош имам придодати, да дошаптиванѣ ниє мана и зло на овом ил оном поєдином детету, него обично мана и зло на целой школи науци и запту и єдно од найсигурнии знакова и мерила тога тако, да гдегод дошаптиванѣ затечеш, буди уверен, да ту нема ни науке ни запта, нити ту валя школа ни учитель, нити ће валяти деца.

Зато држим ово за єдно од важнии питаня за учителѣ и вредно, да га разгледамо. Я нећу ништа да измишлям, нећу ни ново ништа говорити, но само ћу оно да уєдно скупим, што є свакоме познато, когодъ є пазио на ово.

Овде имамо два питаня: єдно є, да прегледамо, коє су зла и зле последице од дошаптиваня; а друго: да прегледамо начине, коима се то зло избећи даде или изгонити, ако се укоренило.

Зала и зли последица од дошаптиваня има двояки: има их по ум, а има по срце детиє.

Найгора є последица од дошаптиваня по детии ум та, што убия развиянѣ ума, найпре ономе детету, коєм се дошаптива, али и ономе, кои то чини.

Ум се развия пажьом и гледанѣм, па представлянѣм, схватанѣм, мишленѣм, расуђиванѣм о стварима, о коима є кад реч.

Што є манѣ пажнѣ, тим є неясниє представлѣнѣ, па лошиє схваћенѣ, мишленѣ и суд. Од пажнѣ зависи ясност и правилност мишленя и расуђеня. А човек нема само у школи мислити и разуђивати, него целога живота; овому є у животу іош далеко нуждниє, и ако чини, далеко користниє, ако нечини, далеко пагубниє. Зато є дужност школе, даре ове колко год може будити, развияти, снажити; а то чини вештбанѣм. Школа не може ни за кога мислити; то мора сваки сам за се чинити; а ко год пусти и на то се ослони, да други за нѣга мисли, тай є пао и пропао, и никад не доспе у животу онамо, куд размишляюћи и оштроумни доспева. Непажня є дакле у школи од врло велике штете по умни развитак детии. Не пажльиви, расути и лењи на мишленю остає довека празне главе, блесаст и глуп. А то учини дошаптиванѣ, коє онамо своіом невалялом услугом у онай мах умну нерадню злеудно прикриє, а овамо на очигледце иде супрот учителю, кои има разумљивом науком умне даре детиє особито разум будити и што више може развияти.

К умним дарима, коє школа у деци развияти има, спада и памтенѣ, памет, — ова благайница знаня, из коє разум вади, кадгод му што од сродни знаня, представляня затреба; зато є нега памтеня тако важна задаћа школи, да є неки ставляю готово барабар с разумом, и стария є школа више на то ишла, да оснажи памтенѣ него разум, то іой є готово єдини посо био. И памтенѣ има школа вештбати и изоштрити; а то бива колико даванѣм нове, толико повтораванѣм већ примлѣне науке. Ако ли се повториванѣ занемари, то се и тай дар забатали; али се он уквари и сваким не ясним схваћенѣм науке; а може ли се онде шта ясно схватити, где се непази, него на дошаптиванѣ ослони. И ово є дакле ствар и важна и вредна, да се сваки учитель савестно на ово обазре па да пази, и да строго ште, да свако дете задате умне раднѣ само собом израђує. Па ако дете зна, да се у овоме не може ни на кога ослонити, но само на свою памет, оно ће се стиснути и пазити, па и потеже ствари запамтити, и потеже задаће свршити умети; а ако зна, да има за лењи ту невалялу помоћ дошаптача, оно се ослони на то, па неће ни онолико, колико може, да пази и да само размишля; а тим се сав посо и труд школе осуєти, те отуд излазећа штета ниє само та, што дете не запамти ствар, него є далеко већа она штета, што се у нѣму тай дар забатали; отуда буду та деца леня на мишленю, и остану незнала или сакатога знаня.

Тако би могли іош више зала набраяти, коя изтичу из до-

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА ГОДИНУ

1883

VII. ГОДИНА.

Садржай.

I. Синодски предлог о срб. основ. школама, стр. 1, 17, 33 и 49. Саборска заключеня о срб. основ. школама стр. 65 и 81.

II. О изображаваню учителя 5 и 23; Учитель треба сву децу на оку да има 70. О дошаптиваню по школама 8 и 26. Изясненѣ псалма 86. стр. 11.

III. Како се поступа са рачунальком 39 и 51, и додатак о поступку са рачунальком 86.

IV. Основне школе у Баварской 58 и 73.

Школске вести.

О ШКОЛИ. Основна школа: у Новом Саду 48; у Сомбору 64; Усамлѣне школе и конфесия 95; Основна школа у Швајцерской 30, у Неаполю 48. Девоячка школа: Шивалька у ньой 95. Недельна школа: Земльоделска 30; нега челе 61. Главна школа: Месечни испити на ньой 14. Земльоделска школа 68; Нова школа 31; Шегрлска школа 46; Занатлиска школа 95; популарне лекциє у ньой 68; национална економия у ньой 62; Трговачка школа 62; Гимнасия и Реалка: срб. гимнасия у Н. Саду 68; популарност наука на гимнасияма и реалкама 62. Православни школски фонд 15 и 69.

СТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ: о срб. школи у будимской диецези 28, у бачкой 29, у темишварской 47, у вршачкой 47, о срб. основной школи у Аустрии 68. Срби на науци у Угарской 80. Стипендиє за правосл. ђаке 95.

О УЧИТЕЉИМА: Учительске скупштине 46, питаня на скупштинама 62. Петициє учителя 30, Отиличия 14, Учительска слава 14, Найстарии учитель 30.

Учительске удовице и сироте 13, и 31 фонд на помоћ учительских удовица и сирота 31, удовички дом 31.

ОГЛАСИ: Распис награда 31. Наградоносна дела 48. Оглас књига 32.

шаптиваня, али држим, да є ово довољно, да свакога свестног и савестног учителя наведе, да сам далѣ размишля; а сад да видимо, какве плоде има дошаптиванѣ за дошаптача.

Шта смера дошаптивало? да на не допуштени начин своме другу помогне, а да га учитель не ухвати, дакле да учителя превари. Али, док се о томе бави, дотле и сам себи штету чини, єр ни сам не пази и не мисли о оной ствари, о коіой є реч оно-лико, колико би чинио, кад неби на ону превару ишао, него кад би се сам о себи пекао. Дошаптиванѣм шкоди дакле понешто дошаптивало и сам себи, и то већма, што чешће и више оно чини. А кад тай обичай сва деца узму, као што є то обично, онда изађе велика гомила штете по умни развитак све деце у той школи. Чим деца виде, да тай неваляли обичай само єдном за руком пође, одма га неотице прихвате и друга; дошаптиванѣ є прилепчиво, и како є згодно средство, да заклони непажню и незнанѣ другова, то увуче сву па и найстрашльивию и найпоштению децу у то неваляло коло; па нека є онда учитель колко му драго прилежан, опет ће му деца умно заостаяти и опадати. Пази само и видиѣеш, да у оной школи, где є дошаптиванѣ обшти обичай нит има знаня, ни извештбаног мишленя, расуђиваня, оштроумля, него тупост памети и глупост разума.

Найпосле: дошапшиванѣ има рђаве последице и по учителя. Ако учитель не мари и не пази, да му деца, кад одговараю и раде сама мисле, него околина: онда он и не познає умно станѣ своє деце; онда он не уме употребити ни средства код сваког детета она, коя су за коє нуждна, да их умно развия; онда се люто превари и у оцени деце, и осрамоти се при продукции са децом, где се оне помоћи не деси. Я сам видио дечии изпита, где су деца на пуно задовольство присутствуюћих на свако питанѣ трептила рукама, а оно є сваки одговор био полуясно шушканѣ и дошаптиванѣ. Свако одговараюће дете било є само ясно грло єднога или двоице полуясно мислећи дошаптача.

И на ово се дає и више зала по учителя наводити, али нека то сваки за се потражи. А сад да іош у кратко прегледамо морална зла од дошаптиваня.

Хотично є дошаптиванѣ увек превара; и то превара, што іош варавия средства тражи, да пође за руком. Ту ти є и сакриванѣ и притворство, кадкад и ульски несташлук, да дошаптиванѣм онога превара, да га изнесе на смеј, или да му навуче псовку и бой. А кад се то непоштенѣ укорени у школи, у детинству, оно остане и после, па тай и из школе изашавши буде

и остане и у животу варалица, сакривалица, притворница, подмуклияш и ула.

Има дошаптиваня и неотичнога, за коє се не могу сва ова зла рећи, єр не исгиче из намере преваре, него из животности детиє; али, почем є свакако преступльиванѣ школскога закона и запта, то є увек зло; и ако ко мисли, да су ово мали преступци, и да се могу прогледати и кроз прсте, вара се; єр ко ту добар стои, да из ови мали преступака школскога реда и запта неће изаћи пре ил после она слабост морална, коя ће навести доцниє на веће преступке и пропаст.

Уз дошаптиванѣ има іош други исто тако неваляли и недопуштени услуга: тако є подметанѣ кньиге, да онай чита, или допуштанѣ, да преписує, й свачега другога, єр су деца чудо досетльива, где оће на недонуштени начин єдно другоме да намогне, а у исти мах да тога немарног млитавог и тупога учителя преваре.

Има случаєва, где є ова превара договорена и уговорена на међусобну помоћ и замену, а има, где є баш куплѣна колачима, лебом, воћем и другим стварима, пак ту є іош горе. Али и где бива из чисте любави, из сажаленя и желѣ помоћи немоћноме, дакле из лепшег побуђеня, опет є преступанѣ закона, па тим веће зло, него онамо добро.

Могло би се о овоме іош много више говорити и набраяти тма зли последица, али є и ово сувише, да побуди свакога онога учителя, кой на уму има свою задаћу као учитель и воспитатель, да сам далѣ о овом размишля, па да то размишлянѣ на умну и моралну корист своє деце употреби.

(Свршиће се.)

Изясненіє Псалма 86.

Утѣха праведника у животу и на смрти.

Живый въ помощи вышнаго, въ кровѣ Бога небеснаго водворится, Кои живи у помоћи Вишнѣга, тай ће настанѣн быти у крову (у дому) Небеснога Бога. Ко се у Бога ухва; томе ће Бог бити у помоћи.

Речетъ Господеви: Застꙋпникъ мой єси и прибѣжище моє, Богъ мой, и оꙋповаю на него. Такав човѣк рећи ће Господу:

Ти си мой одбранитель, и моє прибѣжиште (заклон, уточиште); Ты си мой Бог и на тебе се ухвамъ.

Ꙗкѡ той избавитъ тѧ ѿ сѣти ловчи, и ѿ словесе мѧтежна. Єръ Тай Господ Бог избавиће те из замке ловачке, и из метежа (буне). Бог ће праведника избавити од непріятеля.

Плещма своима ѡсѣнитъ тѧ, и подъ крылѣ єгѡ надѣєшисѧ. Плећима своима закрилиће те, и под нѣговым крилма имаћеш поуздану обрану. Бог ће ти быти бранитель, онъ ће тебе заштитити и сачувати.

Орꙋжїємъ ѡбыдетъ тѧ истина єгѡ. Истина нѣгова обколиће тебе као штитомъ; Истина Божія тебе ће заштитити и сачувати. Бог те оставити неће ни у каквой нужди, ни у каквой бѣди.

Не ꙋбоишисѧ ѿ страха нощнагѡ, ѿ стрѣлы летащїѧ во дни. Нећеш се плашити од страве ноћне, од стреле што лети даню. — Немаш се шта бояти ни у дану ни у ноћи, ако те Бог чува.

Ѿ вещи въ тмѣ преходащїѧ, ѿ сраща, и бѣса полꙋденнагѡ. Немаш се бояти од ствари, коя по тами ходи, од нападаня (насртаня) и одъ бѣса полудневнога. Ко се Бога бои, тай ни у поноћи, ни у подне нетреба да се бои никакве аветинѣ, ни сусрета са нечастивима; нетреба да се бои помора, ни смрти, нити икакве бѣде.

Падетъ ѿ страны твоєѧ тысаща, и тма ѡдесноꙋю тебе; къ тебѣ же неприближитсѧ. — Све ако падне нуза те хиляда, и десет хиляда с' десне стране до тебе, али ипак се теби неће приближити, неће ударъ смрти снаћи онога, кои се Бога буде бояо. Праведник се не бои смрти; него смрт спокойно очекує, и сматра є као прелазак са овога свѣта у другій далеко лѣпшій и савршенін.

Обаче очима твоима смотрити, и воздаанїє грѣшникѡвъ ꙋзрити. Да, доиста ћешъ очима твоима смотрити твою срећу и видиће ш каштигу грѣшника.

Ꙗкѡ ты Гдⷭ҇и ꙋпованїє моє. Єръ Ты си Господе моє ухванѣ; у тебе и у твою милост я се поуздано надам.

Вышнаго положилъ єси прибѣжище твоє. — Ты си вышнѣга Бога узео за прибѣжиште; ты човѣче праведный, на Бога си се ослоніо, па се не бой.

Не прїидетъ къ тебѣ зло, и рана неприближитсѧ тѣлесн твоємꙋ. Не ће ти приступити никакво зло; и патня (мука, ударацъ) неће се приближити твоме тѣлу. Никаква несрећа неће ти се догодити; ни теби ни обиталишту духа твога.

Ꙗкѡ ѧггеломъ своимъ заповѣсть ѡ тебѣ сохранити тѧ на всѣхъ пꙋтехъ твоихъ. Ер Анђелима своима Богъ заповѣда за тебе, да те сахране на свима путовима твоима. Бог е заповедио Анђелима хранительима, да чуваю на стази овога живота оне люде, кои се Бога бое, и кои се стараю да своим добрым владанѣм Нѣму угоде.

На рꙋкахъ возмꙋтъ тѧ, да не когда преткнеши ѡ каменъ ногꙋ твою. Анђели ће тебе на рукама носити да какогодъ не подтакнеш о камен ногу твою. — Анђели чуваће побожнога човѣка, да несгрѣши.

На аспїда и васїлїска наступиши, и попереши льва и змїѧ. Ти ћеш на гуе и на василиска (животиню) наступити, и сгазићеш лава и аждаю. Ты ћеш свако искушенѣ, сваку напаст, свако наводенѣ на зло славно побѣдити, и остаћеш добар и честитъ, ма те како на зло наводили, само ако се Бога бояо, и Нѣга свагда пред очима имао будеш.

Ꙗкѡ на мѧ ѹповѧ и избавлю и҃: покрыю и҃, ꙗкѡ позна имѧ мое. Бог говори: „Зато што се праведник на Мене ухва, я ћу га избавити, заклонићу га, ер он мое име познае.

„Воззоветъ ко мнѣ и ѹслышꙋ его.“ Кад ме год он призове, кад ми се год узмоли, я ћу га саслушати“

„Ѡъ нимъ есмь въ скорби, измꙋ его, и прославлю его, долготою днеи҃ исполню его, и ꙗ҃влю емꙋ спасенїе мое. — С њиме сам кад е у невольи, я ћу га избавити, и славным учинити; я ћу га дугим животом усрећити, и показаћу му мое спасеніе; даћу му да види мою помоћ.“ — То све говори Бог праведнику преко пророка и цара Давида.

Школске вести.

УЧИТЕЉСКЕ УДОВИЦЕ. Државно министарство издало е зарад учитељски удовица у Краньской (9. Ауг. 1864, бр. 5680) следећу наредбу:

По §. 297. школскога устава (Politische Schulverfassung) и томе придодатим доцниим наредбама припада учитељским удовицама ако су сироте, и ако су њиови мужеви само три године као стални учитељи намештени били, онде означена годишња помоћ од 50 фр. а. в. и то има давати она општина, у коіой е исти учитељ на последку служио, и има се ово као и сваки други општински терет и општинска дужност сматрати, пак из општинске касе издавати, ван ако школу не издржава општина. Може ли иста удовица сама себи шта заслужити или не, непи-

тасе; а за сироту има се свака она сматрати, ако или никаква иманя нема, од ког би сигурнога прихода вукла, или ако є иманѣ тако мало, да ни толико не доноси, као та горепоменута заканом прописана помоћ. Ако би иста удовица добивала какову помоћ из пензионалнога фонда, ни то се нема амо рачунати, него іой се има и поред те горепоменута издавати. Исто се тако има пресуђивати и сиротиня учитељски сирота. Све општине, коє су дужне школу издржавати имаю у погледу на врло жалостно станѣ учитељски удовица и сирота наредбу ову строго пазити и испунити.

МЕСЕЧНИ ИЗПИТИ НА ГЛАВНОЙ ШКОЛИ. Наместничство у Кракову издало є прошле год. следећу наредбу:

Да би наука и воспитанѣ деце на главним школама іош лепшим успехом пошла, врло є нуждно, да се на тим школама држе изпити на краю сваког месеца. Ови изпити имаю се држати у присутству управителя бар по пол дана у свакой класи, и има управитељ точно извидити радню учителя и успех деце у свакой поєдной прописаной науци као и у запту и воспитаню, чега ради има сваки учитељ спремити све попише своє и све писмене раднѣ дечиє тога месеца.

По свршеном изпиту има се држати конференция, и на ню имаю доћи сви дотични учитељи, да се разговоре и посветую: о плану и о начину ученя, о свршеним предметима, употребљѣним књигама и средствима, о успеху свакога поєдинце детета и осталима науке и школе тичућима се предметима, да би се тим увела и утврдила єднакост у обучаваню и држаню деце, и сложном сагласном радњом учителя унапредно цвет школе.

На сваки начин потребно и користно є, да при конференцияма присутствую и други учитељи и пароси, и ако є у месту и дистриктуални школа надзиратељ, али да се што више можно избегаваю све церемониє и да седнице те узму лик искренога приятељскога и братскога саопштаваня, примечаваня и светованя; те зато се неморaю ни записници наситно водити, но само бележке, коє има управитељ израђено на свршетку сваке полгодине дотичной консистории поднести, а консистория ће колко у њи круг спада на оне предлоте згодне наредбе учинити и одма о томе наместничство известити.

ОТЛИЧИЄ. Њг. ц. к. Величество изволело є решенѣм од 6-ог Нов. п. г. Г. Атанасию Мешка правосл. пароха Грубишевпољског и члана консисториє пакрачке за његове труде око србски школа у пакрачкой диєцези отликовати златним крстом за заслуге с круном.

УЧИТЕЉСКА СЛАВА. У селу Крицендорфу близу Беча одржана є пре кратког времена на побуђенѣ ондашнѣга пароха и управителя школе лепа свечаност у славу ондашнѣм учителю Ант. Милеру, кои у ономе месту пуно 46 година учителює и кои є све ондашнѣ млађе и стариє люде као своє ђаке учио. Црква и школа била є свечано украшена и позвани сви учитељи из околине; па кад су найпре у цркви

молитву свршили, онда су сви скупа старац учитељ под руку са парохом и целим скупљеним народом дошли у школу, где є парох изговорио срдачно слово у хвалу и благодарност старцу учителю: а општина є спремила част, на кою є и клостернайбуржки прелат єдно буренце вина поклонио, и проведен є тай дан у радости како учителя тако и присутствующих. Слава им и врстноме пароху и врстной општини той.

ПРЕПАРАНДИЯ У СОМБОРУ. Прошле год. изашло є из Сомборске препарандиє 25 за учителѣ спремлѣни приправника, и од њи 2 способни за учителѣ на главной школи, 5 способни за учителѣ на основной и нижим разредима главне школе, 12 способни за учителѣ на основной школи и 5 за помоћнике, а 1 є због болести морао у течаю год. школу оставити. Од ових било є 5 родом из Будимске, 12 из Бачке, 4 из Темишварске, 3 из Вршачке диєцезе и 2 из Архидиєцезе. Од њи є 1 пре тога свршио Богословию, 11 по 4 гимнаспалне, 3 по 3, и 9 по 2 реалне класе; а училису у 2-ой год. препарандиє следеће науке: Катехетику, науку хришћанску, библичну повестницу, црквену повестницу, животописе светих, тумаченѣ св. еванђелия и апостола, литурђику, типик, поянѣ црквено, поянѣ хармонично; педагогию, дидактику и методику са познаванѣм садржая школски књига уз практичну радню у основной школи, повестницу педагогиє и науку о устройству школа, рачун напамет и на табли са облицима земљомерства, србску граматику са писменим саставцима и повестницом србске књижевности, славенску граматику, немачку и мађарску граматику, земљопис, отачественицу, економию, красопис, рисанѣ и гимнастику. Г. професори трудилису се озбиљно око изображаваня приправника, да валяни учитељи изађу, и зато су од високослав. крал. угар. Наместничства похвалне декрете добили. Из тога се види, да се данашњи приправници за учитељско званѣ далеко болѣ спреме него од пре. Темељно изображенѣ учителя прва є и найглавния потреба, ако ћемо да школе и с њима народ у болѣ станѣ доведемо. Незналице и не изображени учитељи и свештеници упропасте на данашњи дан сваки народ. а особито онай, кои є са другим изображеним помешан. Ово и у одговор Србобрану за нападаня на препарандию.

ПРАВОСЛАВНИ ШКОЛСКИ ФОНД. Познато є, да су Вис. Интиматом од 20. Юня 1813. год. бр. 15274, позване све правосл. општине, да даю на учительске плате додатак (aucta) по 10 на 100 у правосл. школски фонд, кои се у Пешти рукує, и све су се општине одма обећале и обвезале. Али є ово даванѣ тако не уредно ишло, да се морала ликвидация предузети, и тако є начинило државно књиговодство по налогу Наместништва списак рестанция, засад од три банацке жупаниє, а за остале прави се.

По томе списку из коєга само извод ставлямо обећалесу општине, дале су и остале су дужне следеће суме:

из Крашовачке жупаниє обећалесу њих 184 црквене општине ускупа сваке године давати 601 ф. 80 нов. то чини од 1813 год. за 51 годину дана 30691 ф. 80 нов. а дугую до края Децем. 1864 год.

24818 ф. 25 ов. далесу дакле ускупа 5873 ф 55 нов. Од год. 1842. ниє дошло ни крайцаре отуда.

из темишварске жупаниє осим вароши Темишвара обеćалесу ньих 138 црквени обштина ускупа давати сваке године 515 ф. 34 нов. то чини до края Дец. 1864 год. 26282 ф. 34 нов. а дугую 18753 ф. 30½ нов. далесу дакле ускупа 11529 ф. 3½ нов. Од год 1847 ниє дошло отуда ништа више!

из торонталске жупаниє осим кикиндскога дистрикта обеćалесу ньих 66 црквени обштина давати годишнѣ ускупа 321 х. 31 нов. то чини за 51 годину 16386 ф. 81 нов. а дугую до края год, 1864. свега 5043 ф. 29 нов. издалесу дакле 11343 ф. 52 нов. Плаćалесу неке и за лайньску годину.

из кикиндског дистрикта обеćалесу ньих 10 обштина давати годишнѣ ускупа 91 ф. 10 нов. чини свега за 51 год. дана 4646 ф. 10 нов. а дугую само 95 ф. 29 нов. издале су дакле 4550 ф. 81 н.

Ове списке послало є В. Наместништво дотичним жупанияма са тим налогом, да се рестанциє покупе, и то: суме манѣ од 100 ф. у готовом новцу, а за оне преко 100 ф. да могу обштине издати и облигациє са 6 на сто, ако немогу платити.

Овом приликом приметило є В. Наместништво, да є єдини кикиндски протопресвитерат у реду, кои нема рестанция окром за текућу годину, и зато є изявило проти кикиндском Г. Павлу Влаховићу за ову нѣгову ревност и точност путем темишварске консисториє свою признателност.

Приметбе. У крашовачкой жупании обеćао є найвише Лугош, и то 42 ф на годину, ал неплаћа од 1826 и дуг износи 1638 ф. за Лугошом найвише є обеćала обштина Бошняк 10 ф. 50 нов. Монтан Саска 8 ф. 40 нов. Крняча и Фачет свака по 5 ф. 4 нов. а остале све манѣ, найвише ньих по 2½ ф.

У темишварской жупании найвише є уписало Липово, 63 ф. ал неплаћа од г. 1818 и дуг износи 2961 ф. за ньим долази Вршац са 22 ф. 68 нов. ал дугує од 1846 свега 412 ф. 2 нов. Чаково са 9 ф. 66 нов. дугує од 1829 свега 344 ф. 82 нов. после има 3 обштине са 6½ ф. 12 обшт. са 5 ф. и 4 нов. а остале су све манѣ, и овде их є найвише са 2½ ф.

У торонталской жупании найвише є подписао В. Семиклуш 25 ф. 20 нов. а дугує од 1846 свега 455 ф. 70 нов. за ньим В. Бечкерек са 18 ф. 90 нов. дугує од 1855 свега 185 ф. 85 нов. онда Бечей са 12 ф. 60 нов. дугує само за прошлу годину; Модош са 8 ф. 40 н. дугує 89 ф. 88 нов. после има 3 обштине свака са 7 ф. 14 нов. 3 са 6 ф. 30 нов. 13 са 5 ф. 4 нов. а остале су манѣ.

У кикиндском дистрикту дає найвише Кикинда и то 23 ф. 10 нов. Карлово 14 ф. 70 нов. Меленци 12 ф. 60 нов. Мокрин 10 ф. 50 н. Франѣво 8 ф. 40 н. Кумани 6 ф. 30 н. Башаид 5 ф. 4 н. Остале су манѣ; дугує само Франѣво и Іозефово за прошлу годину, а друге су све платиле.

Лист овай излази месечно дваред: сваког 15 и последнѣг.
Кошта заєдно са додатком 4 фр. а додатак сам 1 фр. на год.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ОГЛАС
И ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

У школском листу излазило є досад окром чланака за учителѣ и стариє по нешто наменѣно и деци. Али како є у онима чланцима и бивало и мора да буде по нечега, што ниє за децу, то ће се одсада обоє ово давати одлучено тако, да ће оно, што є за децу излазити на особ у додатку уз школски лист и то на краю свакога месеца на табаку и може се на нѣга самог предбројити са 1 фр. на годину.

Сваки од Г. Предбројника на лист добиваће и додатак, зато остає цена како є била, само ће од месечно одређена три табака два бити исключиво за стариє и излазиће одсада свакога 15-ог и последнѣга.

Овом се приликом поново явля, да ће она Г. Предбројници, кои су лане за целу годину платили добивати лист іош и до пола ове године, зато, што лане ниє више но само 18 броєва изашло.

Поново се умолява, ако би коме лист дошао, ко га ниє рад држати, да га одма врати, али са истом повезом.

уредничство.
Школскога Листа

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 2. У Будиму 31. Јануара 1865. Год. VII.

Синодски предлог

о српским основним школама.

(Продуженѣ.)

13. ОДПУШТАНѢ И ПРЕМЕШТАНѢ УЧИТЕЛЯ. Никоя обштина ни обштинска власт неможе ни привременом некмол сталном учителю од волѣ службу одказати, него мора свою тужбу консистории поднети, а ова ће на основу учинѣне изтраге привременог учителя сама, а сталнога само са знанѣм митропол. црквен. савета из тог места одпустити; изузевши оне само случаєве, кои никоєг одлаганя нетрпе; али у том є случаю дужна консистория сва дотична акта одма митроп. црквен. савету на конечно решенѣ поднети.

Премештаня учителя с' места на место ex offo, било то на болѣ и лоше наплаћена места недопуштаю се другчиє, но само путем стецишта.

Ако би кои учитель сам од своє волѣ хтео место оставити, сме то само на краю школске године учинити и мора три месеца напред мест. школ. управительству явити.

Исто тако има консистория учителю бар три месеца пре края школ. године службу одказати, да се може овай за времена за себе постарати.

14. ПЕНЗИЄ УЧИТЕЛЯ. Кои є учитель 35 година служио, може се у пензию молити; а кои є 40 година служио, урачунавши й оне две од привремене службе, добива целу плату као пензию.

Митрп. црквени савет може сваког учителя и пре у пензию ставити, чим є због коє телесне ил душевне слабости неспособан постао учительске дужности уредно одправляти.

(У таком случаю добива учитель за службу испод 10 година само свой улог са припадаюћом каматом; за службу од 10 година

40 процената од целе плате; преко 10 година за сваку год. єдан и по процент више. Удовица добива само третину, свако сироче осмину, а несбринуто дете десетину).

Сбачен учитель има право само на свой улог, а више ни на кою помоћ ни он, ни удовица, ни сироте.

Ал и пензионир. учительима има се пензия одма обуставити, чим тако шта скриве, са чега би службу изгубили, да су у ньой.

15. ПЕНЗИОНАЛНИ ФОНД. За пензиє учителя и за помоћ ньиови удовица, деце и сирота има се начинити єдан общти фонд, за кои ће се израдити специялан план.

(У тай фонд имаю прилагати:

Сваки учитель за прве две године привремене службе своє по третину целе плате, трећу третину за идуће три године, а после сваке године по 1 ил 2 новч. од сваке форинте целокупне плате, и при сваком прелазку на болю стацию онай сувишак прве године;

свака обштина за свакога свог учителя сваке године по пол новчића од сваке форинте на учительску плату;

овамо има припасти и постоєћи учительски фонд из Пеште; и ако би сва ова средства недовольна била, мораю се и други извори потражити.)

16. СМРТ УЧИТЕЛЯ. Чим кои учитель умре, има местни школ. управитель одма консистории то явити, да ова способног суплента пошлѣ.

Такви супленти добиваю само половину постоєће плате, а друга пола иде у местни школ. фонд, одкуд удовица посмртни квартал прима, и мора стан супленту уступити.

Док суплент недоће, има се мест. школ. управитель старати, да се наука непрекида.

Ако є іош кои учитель у месту, може он овай терет примити, али на кратко време и само на третину постоєће плате.

Удовица има одма по смрти мужа свою прошню са прописаним прилозима консистории предати ради припадаюће помоћи за себе и свою децу, а за сирочад има то мест. школе управительство учинити.

17. УЧИТЕЛЬСКИ ПОМОЋНИЦИ. Ако би кои учитель у извршиваню свои дужности знатно попустио, може му конзистория по учинѣной изтраги на пет месеци помоћника придати одузевши полу плате од учителя за помоћника; па где и то непомогне, има се небрежльив учитель с тог места одпустити.

Исто се тако има болестном учителю помоћник прйдодати.

Тешко оболенѣ учителя има местн. школе управительство одма консистории приявити и међутим суплетуру придржати.

При дуготраюћай болести добива учитель помоћника само на годину дана, а онда се ставля у пензию, и може се, кад сасвим оздрави, опет за учителя тражити.

Помоћника неможе учитель сам себй тражити, него му се допушта, да способно лице предложи, на коє валя при избору ceteris paribus найвеће призренѣ имати.

За помоћнике способна и од конзисториє ex offo наређена лица имаю одма тамо ићи, другчиє губе право за две год. дана на друго место тражити се.

И помоћника дужна є дотична обштина доселити.

18. ПРИМАНѢ ДЕЦЕ У ШКОЛУ. Пре навршене 6-те односно 7-ме год. несме никоє дете у ову школу примлѣно бити, ван да му само два ил три месеца недостаю.

Чим коє дете наврши прописане године, имаю га родительи ил ових заступници без изговора у школу предати, другчиє ће приморани бити.

Само болешльива деца и то само на основу лекарске сведочбе могу и дуже без ове школе остати.

Сва за школу способна деца имаю у почетку школске године у школу поћи.

Почетак школе има се 8 дана напред у цркви обявити, и послужитель школски има свакой кући, у коіой деце за школу има то казати.

Само оно дете може и доцниє у школу примлѣно бити, коє се због болести закаснило, или се родительй из другог места доселили; али су дужни у првом случаю лекарску сведочбу показати; а учителю се оставля, за суразмерну награду, приватним ученѣм да то дете, ако є можно доведе, да осталу децу сустйгне; у другом пак случаю има дете од дотичног учителя сведочбу донети, да є и с каквим успехом школу походило.

19. ПРИВАТНО УЧЕНѢ ДЕЦЕ. Само онй родительи, кои могу самй децу учити, или сами учителя плаћати, могу их у ову школу неслати, али су обвезани явном их испиту подврћи, и могу, ако би се овом противили, нагонѣни бити.

20. МЕНЯНѢ ШКОЛЕ И ПРЕМЕШТАНѢ ДЕЦЕ. У местима, где више єднаки школа има, ниє допуштено деци, ван само прй преселеню родителя, у течаю школске године школу

меняти, него мораю ону походити, у кою су у почетку школ. године уписана.

Исто є тако премештанѣ деце из млађег разреда у старии допуштено само на почетку школске године.

21. ШКОЛСКЕ КНЬИГЕ И ОСТАЛЕ ПОТРЕБЕ. У срб. народной школи ниє слободно друге кньиге употреблявати него само законом одобрене. Верозаконске кньиге добиваю одобренѣ од св. синода низ саизволенѣ срб. дворске комисиє; а остале кньиге добиваю одобренѣ од поменуте дворске комисиє по саслушаню митрополитско црквеног савета.

Забранѣно є школске кньиге по скуплю цену продавати него што є на ньима изложена, и свако преступлѣнѣ има се каштиговати двоструком наплатом за сваки тако продат егземплар, коє у школски фонд иде, и повратком онога, што є више примлѣно дотичним лицама.

Где нема концесионирани кньижара има се местно школе управительство старати, да се школски кньига и остали потреба довољно набави и деца са овим добро снабдеу.

По томе є дужан учитель ову оскудицу одма први дан школе мест. школе управительству назначити, и ово има из мест. школ. фонда а на рачун дотични родителя нуждна набавити.

Особито се има мест. школ. управительство за ову потребу сиротиньске деце постарати, и све што є и колико є нуждно из месн. школ. фонда сваке године без потраживаня накнаде издати.

Кньиге и остале школ. потребе за сиротиньску децу намењне непокланяю се, него се само даю на послугу, и учитель има пазити, да се ове ствари хотице накваре, другчиє их имаю дотични родитељи накнадити.

За осн. школу прописане су следеће кньиге: катихисис синодални и мали бачки, буквар, часловац, псалтир, прва єзикословна читанка, друга кньига о єзикословию и читаню, читанка за четврти разред, црквена песмарица, кньига упражнения у рачуну за сеоске школе.

22. НАУКЕ У ОСНОВНОЙ ШКОЛИ. У срб. основной школи прописане су следеће науке:

Наука вере са изясняванѣмъ прописани текстова,

библичне приповедке старог особито новог завета,

читанѣ и изясняванѣ часловца и псалтира, свети єванђелия и апостола, и нека житиа светих;

црквено поянѣ са изясняванѣм дотични текстова;

српски єзик са дотичном науком читаня и писаня,

рачун, краснописанѣ и негде рисанѣ, коима се има и гимнастика причислити, и као редован предмет свуд увести.

23. УЧЕВНИ ЄЗИК. У срб. народной школи српски є єзик учевни єзик.

У помешаним српско романским школама, где є брой за школу способне деце близу на єднако, а обштине нису у станю два учителя држати, има се полудневна школа наредити, да обоя деца само на свом матернѣм єзику науку слушаю, и по томе дакле до подне само на єдном, а од подне на другом єзику да се предає. При намештаню ови учителя имаю дотичне конзисториє савестно пазити, да су учительи у оба єзика савршени.

24. УЧЕВНИ ЧАСИ. Изузевши ферияльне дане, има се сваки дан до подне 3 а по подне 2 сата школа држати. Оно време има се на обичним школама (где сва три разреда деце заєдно седе) тако поделити, да дваред више времена на найстарии, полу тога на средньи, а полу овог на наймлађи разред оде. У осталом се оставля учителю, да ово по потреби раздели.

25. РАЗДЕЛЕНѢ ДЕЦЕ И ШКОЛА. У обичной основной школи разделюю се деца на три разреда, а на главной школи на четири.

Траянѣ курсова за поєдине разреде на обичной основной школи следеће є: за наймлађи разред ил букварце година дана; за средньи разред ил часловце две године дана, а за найстарии разред ил псалтирце три године дана.

На двокласним школама има єдан учитель букварце учити и часловце, а други псалтирце.

На трикласним школама има сваки учитель по єдан разред, и ту трає курс све по годину дана, као и па главной основной школи.

26. ПОХОДЕНѢ ШКОЛЕ. Местно управительство школе има настояти, да сва за школу способна деца уредно школу походе.

За неуредно походенѣ школе имаю се каштиговати родительи ил ових заступници новцем ил затвором.

Новци од ови каштига иду у местни школ. фонд.

За дознанѣ небрежльивих дужан є учитель точан попис све небрежльиве деце сваке неделѣ мест. школ. управительству под-

носити, а ово ће се старати, да се са њиовим родитељима по закону поступа.

За неуредно поднашанѣ ови извештаја плаћа учитель каштиге 5 ф. а. вр. у местни школски фонд.

За неуредно походенѣ школе имаю се први ред родитељи опоменути, да ће и како ће каштиговани бити; други ред са 50 нч. а после све двоструко више каштиговати до 4 ф. а. вр. или 24 сата затвора.

И у случаю, да деца без знаня родитеља од школе остану криви су родитељи.

Изостаянѣ од школе пре и по подне, брои се као два одсудства.

И деца се имаю за остаянѣ од школе тим каштиговати, да мораю после навршене 12 год. іош толико дана и месеци у школу ићи, колико су за ово 6 прописани година од школе изостали.

Извинюю се само одсудства у случаю болести детиє, или болести и смрти родитеља.

Свако одсудство има се учителю за два дана приявити, другчиє се неприма.

Сваки онай, кои явну службу има, а децу свою неуредно у школу шалѣ, има се за ову небрежљивост двоструко каштиговати; а сви они, кои из обштинске ил коє друге касе милостиню кою вуку, имаю се од те милости одбити; уобште валя све небрежљиве у евиденции држати, да се, ако би и доцниє милости коє потраживали, изключе.

27. ПОГРЕБИ. Ниє допуштено децу наймлађег и среднѣг разреда на спроводе мртвачке употребити, но само децу найстариєг разреда и то само у часе ван школе и на лепом времену, па и онда има се учителю 1 ф. а. в. а за свако дете по 10 нч. у местни школ. фонд напред положити.

28. ИЗПИТИ. За извидити какве су успехе учитељи са децом учинили, прописани су следећи изпити:

недељии изпит, сваке суботе изпред вечерња;

месечни изпит, на краю сваког месеца;

полгодишњи изпит на краю првог течаја;

и годишњи изпит на краю школске године.

(Недељни и месечни изпити држесе само у присутству мест. школ. управителя, а полгодишњи и годишњи у присутству целога црквеног одбора и сви учителя тог места.

Дан за ове изпите одређен има се 8 дана напред у цркви обявити.

На изпитима има учитель предложити попис свега шта є из сваке поєдине науке свршено, и све писмене раднѣ дечиє, као и рисаня, где су прописана.

При изпитима имаю се сви предмети точно прећи и са найважнима дуже времена пробавити.

При изпитима изпитує децу учитель; а гостима се допушта, да предмет изпита и децу учителю означе.

На краю годишнѣг изпита има се деци прочитати разреднича (класификация) и прилежна деца могу се по именце похвалити, а небрежльива без имена укорети.

По свршеном изпиту има комесар изпита у протоколу школску уписати оцену, са чим є задоволян, а са чим ниє).

(Продужиће се.)

О изображаваню учителя.

(Єдно питанѣ за ове.)

(Свршетак.

Друго много главниє средство за изображенѣ учителя то є искуство, — искуство скуплѣно у своіой породици и у школи, код дечии родителя и у обштини, а особито код свои другова.

Учитељ има прво код оца у школу искуства ићи. Породица не одгая само децу, него изображава и оца и матер. У своіой породици, на своіой рођеной деци има учитељ найболю прилику и треба ту прво да научи познати дечию нарав и начине, како са том нарави поступати валя. Ту є и найболя прилика, да и на себи сва она свойства изобрази, што су учителю као оцу нуждна, а међу тима є прво любав, уз кою найболѣ одраштує и развия се дете. Ко своє деце има, може на той найболѣ научити познати децу и њиову нарав, њиове даре и склоности, тежнѣ и желѣ, єр их и даню и ноћу пред собом и око себе има, и гледи не скривене већ отворене, коє му се іош силом намећу, да их види и позна. Па онда само онай, ко своє деце има може подпуно и осећати оно, што воспитательи према деци осећати имаю и требаю. Ни єдан учитель дакле, ко своє рођене деце има нека не пропусти у томе кругу свои наймилии правити своє приметбе и студиє, па у той найбольой образованя школи искуства сбираући себе изображавати.

К овима у своіой породици на своіой собственой деци скуплѣним искуствима долазе она, што их само у школи наћи може.

У школи валя добро мотрити на свако дете поєдинце, и гледати те дознати сваког поєдинце нарав и даре умне и душевне; єр само ће онда моћи у свакой науци и код свакога детета употребити прави начин ученя и за сваки поєдини случай найзгодния средства запта. Ту є полѣ, где се никад не изучи, него што човек више пази и учи, то све ясниє види, колико є іош удалѣн од крайне мете. Што се тиче науке, ту є пре свега нуждно, да сваки учитель себи на почетку сваке године начини план, по коєм ће у своме раду ступати напред; а дневник, у кои сваки дан бележи, шта є онога дана свршио показаће му, да л' є свою намеру, и да л' онако постигао, као што є на почетку смислио.

То тако скуплѣно искуство знатно се разшири и умножи биванѣм са дечиим родительима и пажньом на ньиов и дечии живот на дому, у породици. Тек онда позна учитель дете, кад познає кућу у коіой дете расте; онда є кадар подпуно и оценити дете. На дому су деца отворена; а ту се виде и средства и начини воспитаня и невоспитаня, што их родительи употреблюю, па по томе ће знати, коя средства има употребити он, да свою намеру постигне. Ту є єдино место, да увати основу и правац, по ком ће и у школи ту децу држати. Іош ако не пожали труда и родительима казати, како ће коє дете држати, моћиће больи успех и у школи учинити; другчиє се може десити, да ће му кућа не престано оно кварити, што он у школи оправляо буде. Єдна єдина реч о воспитаню у своє доба речена родительима, ако є учитель учинио, да га ови поштую и уважаваю, може учинити више, него пуни дани придикованя по школи. Учительи имаю побудити народ к науци, а то мораю започети у породицама, никако се дакле несму од ових извлачити, ни одуд клонити се ни бегати.

Како у породици исто тако има учитель скупити себи ускуства и у обштини грађанской и црквеной. Ко ће да спрема децу за живот у обштини, не сме се отуда извлачити, него ући, па видити, шта живот тай иште и требує. На сва зла и добра тога живота мора он пазити, мора их знати, зато мора у нутри у врелу обштинскога живота стояти и мотрити, да може децу, коя ће доцниє ту обштину изчинявати усветовати од сви зала, коя се ту дешаю и упутити на добро. Али стоєћи на врелу има он више за се учити како ће децу спремати, неже л' сам онде радити; он има сматрач бити онога живота и размишляч на корист деце, а никако се не упуштати у решаваня обштински ствари, и найвећма се чувати од партая, коє се ту рађаю; єр у таком случаю одма

он прво навуче себи непоштованѣ од оне єдне, а после и од друге странке.

Али найвише учительскога искуства има тражити учитель код свои другова учителя. Ни єдан учитель неби требао да пропусти, а да по єдаред у години непосети школе бар они свои найближи другова. Кад човек у туђу радионицу уђе добиє нове мисли за свою, било да што на болѣ предузме, или да се од коє мане и недостатка усветує. Зато би моє мненѣ било, да се свакоме учителю допусти, да єдаред ил два у години свою школу распусти, да туђе обиђе, и о онима писмено своє приметбе начини. Найудесния прилика за ово било би онда, кад окружни надзирательи школу прегледаю.

Іош згодниє су прилике за сабиранѣ учительски искуства учительске скупштине, како их данас већ сви имаю, и како ћемо их ове године и ми ако да Бог покушати. Ту, где се сви учительи из єднога ил из више окружия покупе, по по єдан дан заєдно пробаве у разговору и претресу оних науке и воспитаня дечиєга тичући се питаня, коя су или већ напред задана била, да их, ко є о томе рад говорити писмено изради и онде прочита, па сви онда у претрес узму, или где кои од ньи подузме практичну кою школску лекцию давати, — ту є найзгодния прилика, да и онай, ко о томе никад ниє мислио у часу без муке оно научи.

Ово су найзгодния и места и средства да се учитель за своє званѣ што болѣ изобрази и што више практичне науке научи, кою данас свет више него икада од учителя ште.

Знам да ће се наћи, кои ће на ово што се иште рећи: то є сувише, куртала и учительства, ни манѣ плате, ни већега посла и већи претензия; али томе велим, да учитель нит може нит сме застати ни призывати; єр како год што є учительски рад, кад се ради како валя найспасоносни, тако є опет и нерад тай найубитачни. Нико ниє кадар народа онако набрзо подићи и онако набрзо сатрти, као нѣгови учительи. Зато є сваки онай учитель, кои ту свою свету задаћу с ума смеће, пак се о другом коєчем пече никакав и нико и ништа. Учитель, кои само за побольшанѣм свога материялнога станя грамзи, а себе неће да побольша, и кои само вичe и иште, да му плата другчия буде, а он ће да остане кои є, то є наймлѣник у школи и надничар, кои не живи у своіой науци, па ни она у нѣму, то є кукавица и ядник, кои никоме ни од коє користи ниє. Ал ниє сила утекао од тога ни онай, кои држи, да є он найвиши степен изображеня достигао и држи да нема шта више ни за себе учити, ни у своіой школи по-

правляти. Данас се иште много снаге и свойскога рада, ко ће сав за школу прописани посо да сврши; тако є време, коє све гони, и ко неће напред тога ће скрхати и погазити, зато нека сваки граби, и нека нико не каже: то є неможно, што се данас од школе и од учителя иште. Коме є неможно, нека излази из кола и уступи место, коє без користи запрема, па нека иде, где ће сретниｊ бити, єр тай ће школу и децу забаталити, па више овима шкодити, него што ће поред ньи патити. Батал школе на данашньи дан и батал деце са ньиовима даровима, тим найскупоцениｊм благом народа, то є данас напречац пропаст и убиянѣ народа; а мисмо заостали и пали више него други и нами треба дизаня и напредованя више него другима, зато ко неће коме є неможно оно радити, нека оставля што пре, єр то є онай, кои є руку на плуг метнуо, па стао те се обзире и зазява, тай нека уступа онима, коима є можно, и кои ће све оно, што се иште радостно свршивати.

Дошаптиванѣ по школама.

(Єдно питанѣ за учителѣ.)

(Свршетак.)

Какве зле последице има дошаптиванѣ по децу и по учителѣ, по школу и по науку видилисмо; остає нам, да видимо и начине, коима се томе злу на пут стати може, и како куртализати се.

По ономе, што є о томе злу речено, ниє мучно наћи начине и средства противу тога зла, чим се мало само на нарав и узроке нѣгове обазрели будемо.

Противу дошаптиваня нема никаквога универзалнога лека, и морамо се пре свега на неваляо запт те школе обазрети, и овде на огньишту ватру потражити и угасити. Немир и шушканѣ по школи, то є прво, што се има утишати, ко ће да дошаптиванѣ из своє школе истреби. Што є лупежу ноћ, то є дошаптивалу онай по школи метеж. Овде не мислим ону вику и вреву, што се кад и кад у школи дигне, него оно шушканѣ, кад деца ягмећи се, да на питанѣ одговоре руке дижу и са свои се места крећу, оно гуранѣ и туранѣ при томе, оно полуясно мрмлянѣ и шушканѣ, кад се има коя задаћа у тишини решити: оно комешанѣ

при вађеню књига артия и остали ствари, и сва остала шушканя, на коя кад се не пази, на последку и найревньивиє учителѣво око и уво мало по мало научи се и огугла, баш као оно на лупу воденице, пак их и не примети. У томе шушканю, коє є у многой школи обичай, чим се на нѣга строго не пази или ако и іош држи, да без тога не може школа бити изгуби се и оно шушканѣ од дошаптиваня тако, да га оно не марно и огуглало уво и не примети. Учитель има дакле прво и найвећма пазити, да є у школи мир тишина, и на то тако строг бити, да кад є єдаред рекао „мир" онда да се нико више не усуди шушнути, већ само онай да говори, кои є прозван. Чим є мир, одма и дошаптиваоци замукну и повуку се, као лупежи на дану. Где є у школи мир и тишина, ту є угушено и дошаптиванѣ сасвим.

Али ако се и поред тога опет по неки дошаптивало нађе, као што и тога има, шта онда? Онда є криво учителѣво око и уво, єр не чини дужност свою. Учителево око и уво имаю са свом строгости држати целу школу у запту. Попусти ли он, одма га несташна деца увребаю, и одма є немир готов. Пажльиво учителѣво око и уво не даю се варати. Сваки из свога детиньства знаде, какав стра обузме у онай мах варалицу, кад га учителѣво око пресече; кроз срце му нож прође. А питяй све, кои су у школу ишли и ту поменуту школску запреку преступали, шта их є навело на то, пак ћеш се уверити, нису марили за учителѣво око ни уво, єр ниє ово марило за ньи, и како их ниє ово у запту држало, тако се нису ни они нѣга плашили.

Ово є дакле єдно од найглавнии и готово рећи универсално средство противу дошаптиваня, а и другчиє найглавния ствар за школски запт; и као што се из дошаптиваня одма види неваляо запт, па неваляла школа и учитель, тако се из недошаптиваня може слободно заключити на веляну школу и учителя.

Што се посебни специялни средства тиче, да се дошаптиванѣ истреби, ту є прво: да онай одговор, кои є по дошаптиваню дошо нипошто учитель не прими и ни онда одговараюћему детету не убележи, ако би ово и без дошаптивала само собом оно одговорити погодило и умело. Тим увиде дошаптиваоци, да шкоде ономе а не помажу, а с тога и ови, коима се дошаптива погазе ту помоћ и неће да се ослоне на ню, те тим ова изгуби цену. Сваки зна из искуства, да се не дошаптива другоме, но ономе, ко то рад прима.

Има далѣ случаєва, где є учитель сам крив, ако се стане дете обзирати и код своє околине и другова помоћи тражити,

било неразумљивим или тежим питанѣм, него што га дете и с найвећим напрезанѣм решити уме. То валя учитель одма да опази, па сам детету у помоћ да притече, ако є или на часак што заборавило, или се забунило. Чим деца знаю, да их учитель сам из забуне изплете, онда и немаре у околини и код другова помоћи тражити.

Іош єдно средство научити децу на ред мир запт искреност покорност и точно извршиванѣ свои дужности, коє свуд помаже, гдегод се згодно употреби, то є опомена, кратко поученѣ и разумљиво, дете у живац дираюћи, о шкодљивости дошаптиваня и прислушкиваня,—то є у многой прилици исто онако згодно средство одучити децу од тога зла, као и каштига за хотично и уз пркус гаженѣ опомене и запреке школскога закона.

Могло би се и овде іош много говорити, кад би хтели за све различите случаєве дошаптиваня правила и средства казивати, али држим, да є и ово, особито што є о нарави тога зла речено довольно, де сваки размишляюћи учитель по тима обштим правилима нађе средства и за поєдине различне случаєве тога зла, и да с њима себе и школу и децу од тога зла сачува и опрости.

Школске вести.

СРБСКА ПРЕПАРАНДИЯ. За слушаоце првог течая приявило се ове године њи 25, од коих є 23 од управительства примлѣно и од Наместништва потврђено, а 2 одбиєни, єр нису могли примни изпит добро положити. Од ови 23 има их рођени 12 из Бачке и то 10 Сомборацa, 7 из Баната, 1 из Срема и 3 из Баранѣ. Од њи има 2 по 24 године, 1 од 22, 2 по 21, 3 по 20, 4 по 19, 8 по 18, 2 по 17 и 1 од 16 година. — Од њи свршио є 1 VII, 3 по VI, 1 V, и 1 IV гимнасиялна, а њи 15 по III реална разреда, и 2 су по допуштеню кр. угар. Наместништва примлѣни из основне школе под условом, да само у Будимской диєцези где є велика оскудица могу бити учительи. Гимнасию су свршили 2 у Карловци, 1 у Сегедину, 1 у Баи, 1 у Папи у 1 у Пожуну, а Реалку 13 у Сомбору и 2 у Кикинди. — И ово у одговор Србобрану на опаданя Препарандиє. —

СРБСКЕ ШКОЛЕ У БУДИМСКОЙ ДИЄЦЕЗИ године 1864-е, по званичном извештаю консисториє.

Прошле године било є у Б. Д. у 54 места, на 3051 правосл. домова, а 60 парохия, 56 правосл. основни школа, и од њих 53 србске, 2 грчке и 1 романска. Међу овима школама нема ни єдне главне, ни єдне одлучене женске, него су све помешане. Недельни школа било є 52, за женске раднѣ ни єдна, и ни єдна за шегрте. Деце за щколу било є 1097 мушке и 846 женске, а недельошколаца мушки 563, женскиньа

751. Места без школе има 6, са скупа 28 домова и 7 мушке а 11 женске деце. У школу є ишло 924 мушке и 600 женске деце, без школе и науке остало є дакле 437. Дистрикт. надзирателя има 2, местни 50, учителя 53, старателя 52. Школски здания собствени има 53, и 1 наймлѣно, а 1 безплатно уступлѣно. Колико є од ових у добром а колико у хрђавом станю не можемо навести, єр є у таблицама Будимскога дистрикта заборавлѣно, да се упишс. Неме и слепе деце школскога доба нема у целой диєцези ни єдно.

Упоређуући ове броєве са броєвима предпрошле године (школски лист стр. 95) видимо да се умалио брой домова са 121, брой мушке деце за школу са 93, а женске са 157, и брой мушке деце, коя су школу походила са 25, а само є порастао брой женске деце са 30. На свима дакле броєвима окром последнѣга види се умаленѣ и то на оваке мале суме врло велико и го нас страшно; єр ако би овако пошло, то не би за 30 година ни єднога дома, за 12 година ни єднога мушкога, а за 7 година ни єднога женског детета више у овой диєцези било. Па волиємо сумняти, да су извештаи и броєви, што их консистория шалѣ са свим точни, него оно веровати, а то тим више, што є брой недельошколаца, кои се по наредби уводе само од навршене 12-е па до навршене 15-е год. живота врло велики 1314, према брою деце за свакидашню школу коя се уводе од навршене 6-е па до навршене 12-е год. живота, 1943, єр ова оба броя нестоє никако у размеру природном, по коєм неби могло оних ни пола бити не само зато, што се оних 3 а ових 6 година уписує, него што их до онога доба и помре нешто, а одрастлих не падне готових ни од куда. Па онда ни брой мушки 563 и женски 751 недельошколаца нема ни мало природно законе суразмерности, єр ако и има женске деце обично по некоє више нег мушке, то є найвише 5 на сто, а никада тай брой неизађе на 6 и 7 пута већи, као што се овде наводи.

СРБСКЕ ШКОЛЕ У БАЧКОЙ ДИЄЦЕЗИ, год. 1864-е по званичном извештаю консисториє.

Прошле год. било є у Бач. Д. у 49 места са 15604 православ. домова и 92 парохиє главни мушки школа 2, женска 1, одличени мушки 8, женски 9, помешани 37 и 2 од нужде свега 59. За женске раднѣ било є 3, за шегрте 4, и недельне само 2. Деце за школу било є мушке 6546 а женске 5666. Места без школе било є 11, (10 хрпа Салаша околе Сомбора) са 715 правосл. домова и 406 мушке и 349 женске деце. У школу є ишло 4146 мушке и 1854 женске свега 6000, а 6967 остало є без сваке науке. Дистр. надзирателя било є 3, местни 45, учителя 86, учительки за женске раднѣ 5, старателя 44. Школски здания собствени било є 47, наймлѣни 5, безплатно уступсѣни 4, и од тих є 32 у добром, 14 у ср днѣм и 10 у хрђавом станю. Неме деце било є 2 и слепе 4.

Испоређуући ово броєве са броєвима предпрошле године (види школ. лист стр. 63) налазимо да су неки порастли, а неки пали, и то: парохиє су се уманьиле са 2. Деце за школе мушке є за 187 манѣ, и у школи са 54 манѣ, а порастао є брой школа са 7, брой домова са 132, брой женске за школу способне деце са 24, а и у школи их

є више са 64, учителя има са 2 више. Овде имамо приметити, да се брой порасли школа 7 са броєм урителя 2, никако не слаже, ван да би сваком од ови учиталя по 3 и 4 школе дали. Коє су то 7 нови школа, што су прошле године отворене, неможемо по именце навести. єр у извештаима ни протопрезвитератскима ни консисториялноме нема их нигде по именце написано. И у Бачкой ако буде брой мушке деце овако падао као прошле године неће после 20 год. ни єднога више бити. Зато волиємо и овде сумняти о точности извештая, него на оно веровати. Код ових школа найвеће є зло то, што видимо, да ни пола деце у њих не иде, него се поред школа скита по улицама. Знак крайне немарности и глупства родителя.

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У ШВАЙЦЕРСКОЙ. У Швайцерской има на 2½ милнона душа преко 7000 основни школа са преко 420,000 деце, коя их походе! Ту дакле има на свако 355 душа єдна школа! Учитељски семинара има 24! Школе те коштаю годишнѣ шест милиона франака! а сва Француска, коя 15 пута више становника има не троши на школе више од 7½ милиона франака. Али онако и єсу швайцерске школе на гласу и швайцерски народ поред све брдовите и неплодне землѣ опет и богат и у свачему напредан и сретан, и кад би на далеко богатиой земљи живио, пак сви народи навалили, да се онде стане, опет се не би могли одржати нуз тай народ, кои такве славне школе има.

НАЙСТАРИИ УЧИТЕЉ У АУСТРИИ є данас Михл Капфер у Кастну селу, близо Беча. Он има 86 год. служи у школи 70 година; био є први 6 год. помоћник, па онда 44 год. самосталан учитељ, а од то доба мора и сам помоћника да држи, єр у школи има увек од како є у ню дошо, на 200 деце. Колико є тай деце изучио! Био є увек пример поштеня, приятељ реда и рада, а своіом побожношћу огледало ономе месту, где га сви као свога оца сматраю и поштую, а он њи као свою породицу, у коіой се од ови амо последњи 50 год. незна ни за коє непоштенѣ, неред и нерад.

ПЕТИЦИЄ УЧИТЕЛЯ. Учитељи у Олденбургу поднелису земаљском сабору следеће петициє: да се ставе школе под надзор само вешти и стручни люди; да се код сваке нареди комисия од више лица коя ће само за тим бити, да се школа уредно походи; да се учитељски помоћници тако ставе, да могу пристойно живити; и да найманя плата стално намештеног учителя износи 300 талира.

ЗЕМЉОДЕЛСКЕ НЕДЕЉНЕ ШКОЛЕ. Више земљоделски друштава у Прайской сложило се и ставилису различне суме новаца на расположенѣ, да се на више места заведу земљоделске недељне школе, коє се имаю само зими вечером дварад преко неделѣ држати. Одма є више такови школа у живот стпило, и расте брой слушателя од дана до дана све већи, а тако се живо и весело ради, да се отуда сви найлепшем плоду надаю.

ФОНД НА ПОМОЋ УЧИТЕЉСКИ УДОВИЦА И СИРОТА. Учитељи у войводству Бадну измолилису од правитељства допуштенѣ и устроилису лутрию, да тако обнове фонд за своє удовице и сироте, и кад су све срећке (лозове) распродали и све добитке раздали преостало є на фонд чистога добитка 21,000 фр. те тако є сад у станю тай фонд свакой удовици давати годишнѣ 225 фр. помоћи. Лепа помоћ сиротама и лепши знак, шта се све и с малим средствима учинити може, кад се само сложно хоће. Unitis viribus дакле.

НОВА ВРСТА ШКОЛЕ. Кад є оно год. 1848. онай страшни помор Шлеску десегковао, даде правитељство 600,000 талира на помоћ преоставши сирота. Од тога є остало 30000 тал. непотрошено, и са тим осниваю сад нову земљоделску школу за одрастлиє просте девойке, да ту уче све оне домаће и пољске раднѣ, што су за жену на селу као газдарицу преко нуждне.

УЧИТЕЉСКЕ УДОВИЦЕ И СИРОУЕ. На предлог и молбу педагогичкога друштва у Дрезди одредило є варашко представништво 200 талира сваке године давати из варошке касе на помоћ учительски удовица и сирота, и имаю учительске удовице у той вароши сад следеће помоћи: 1) од вароши по 50 талира, и за свако дете по 10 више; 2) од педагогичкога друштва по 16, и 3) из фонда, кога су учитељи сами на то име установили по 5 до 25, свега дакле 70 до 100 и преко 100 талира свака.

УДОВИЧКИ ДОМ. Виртембершки учитељи одредилису, за своє старе и не моћне удовице, коє без деце остану, да дигну дом, где ће све што год им є за живот потребно gratis имати докгод су живе. Засад є нарећено 30 такових места.

Распис награда.

НАГРАДОНОСНА ДЕЛА. Друштво за воспитанѣ (Société d'éducation) у Лиону издало є награду од 400 фр. на решенѣ питаня: коя зла истичу отуда, кад деца и младеж непоштую своє родителѣ и старие, коє су узроци тога непоштиваня, и коє су найудесния средства, да се томе злу на супрот стане.

„Матица Србска" расписує на ново из фонда Іована плем. Наке ВСМиклушког награду од 40 дуката за систематично написано економско дело, коє ће моћи народу нашем за правило бити у свакой струци газдованя. Рок шиляня трає до Петрова дне 1865.

А за разправе у „Србски Лѣтопис" ове награде:

1. Зашто народ наш од покрета морално, економично и нумерично у Аустрии пропада? кои су то узроци са коих пропада, и коя су прека и сигурна средства, коя ће га од тог пропаданя сачувати? Награда 10 дуката, рок Ђурђев дан 1865.

2. Каква є повестница нашег народа у тако названой Хрватской краіини или генералату Карловачко-вараждинском. Награда 15 дуката рок Петров дан 1865.

3. Шта є трагично у обште и трагични момент напосе? Има ли, и кои су предмети у нашой повѣстници у том погледу за историйску трагедию удесни? Награда 10 дуката рок Ђурђев дан 1865.

4. Новела из србског друштвеног живота. Награда 8 дуката рок Ђурђев дан 1865.

Свако дело, коє за кою год од ових награда надтицало буде, треба да се пошлѣ „Матици Србской" у Н. Сад до означених рокова, да є чисто и разговетно туђом руком преписано, добро сашивено, стране броєвима обележене и да є с поля на сваком делу какав год надпис или други какав знак. Име, презиме, карактер и место, где станує списатель, валя у особитом писму написати, запечатити и онай исти надпис или знак, кои є с поля на делу, и на писму написати. Само ће се оно писмо отворити, на коима є исти надпис или знак, кои се налази на делима, коима се награда досуди; остала ће се писма спалити.

Рукописи се не враћаю, а писцу дела, коєм се награда досуди, издаће се та награда тек онда, кад писац дело „Матици" печатано поднесе.

Награда се губи, ако писац дело своє за годину дана неизда, или ако за то време што друго у том погледу с „Матицом" неуговори.

Расправе за Лѣтопис, коима се награда досуди, печатаће се прво у Лѣтопису, а после се и списателю и Матици оставля право, да их могу и посебце печатати.

Награда се неће издавати, ако се нађе да є за награду припослано дело под туђим именом списано, или ако се примѣти да є списатель исто сам своіом руком писао или што на нѣму своєручно поправляо.

Из ванредне главне скупштине „Матице Србске" држане у Новом Саду 10. Децембра 1863.

Оглас књига.

У кр. свеучилишн. књигопечатњи у Будиму могу се добити следеће књиге: Апостолъ велики за цркве 3 фр. 15 нов. Требникъ 1 фр. 58 нов. Часословъ велики 1 фр. 5 нов. Ѵалтирь велики 1 фр. 26 нов, Сборникъ са 7 икона 63 нов. Исторіѧ славенскихъ народовъ од Раића, 4 тома 2 фр. 10 нов. Календарь вѣчный Орфелиновъ 1 фр. 58 нов. Исквени подрвмарь од Орфелина 1 фр. 58 нов. Сатиръ од Рељковића 53 нов.

Лист овай излази месечно дваред: сваког 15 и последнѣг.

Кошта заєдно са додатком 4 фр. а додатак сам 1 фр. на год.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

Са Додатком.

Број 1. **ДОДАТАК** Год. I.

К

ШКОЛСКОМ ЛИСТУ

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Ватањe и одбијањe лопте.

(Гимнастичка игра за једно дете.)

I. Бацај лопту на дувар ил у вис и ватај е овим начином и редом бар по пет пута свако:

1. А) Стоећи на обе ноге и пуштаући лопту с рамена: а) бацај десном руком, ватај обема; б) бацај и ватај само десном; в) бацај десном, ватај левом; г) бацај левом, ватај десном; д) бацај и ватај левом. — Б) Пуштаући е оздо, с колена, бацај е и ватај по истом реду и начину, као под а) б) в) г) и д).

2. Стоећи на једној нози: А) дигни десну, стој на левој, па бацај и ватај као под 1. А) и Б), — Б) дигни леву, стој на десној, па бацај и ватај као по 1. А) и Б).

3. Пуштаући е испод ноге напред: А) десном руком испод десне дигнуте ноге: бацај и ватај е као под 1. А) а) б) и в). — Б) левом руком испод леве ноге: бацај као под 1. А) а) г) д).

4. Разкорачи и сагни се, па бацаући е између ногу натраг и брзо исправљен ватај е као под 1. А) а) б) в) г) и д).

5. Окрени леђа дувару и наслони главу на дувар, а ноге нека су подаљ, па бацај преко лица и ватај, као под 1. А) а) б) в) г) и д)

6. Клечећи: а) на обе ноге, бацај и ватај као под 1. А) и Б). — б) клечећи на левој нози, бацај и ватај е исто тако; в) клечећи на десној нози бацај и ватај е исто тако. г) клечећи на левој бацај е испод десне као под 3. А). д) клечећи на десној нози бецај и ватај као под 3. Б).

7. Лежећи бацај и ватај е као под 1. А) и Б).

II. Одбијај е дланом на дувар ил у вис колко више реда можеш, да не падне на земљу 1. А) стоећи на обе и одбијаући: а) само десном руком б) само левом; в) на изменце десном па левом. — Б) Стоећи на једној: а) само на левој нози, и одбијаући е исто тако; б) само на десној и одбијаући е исто тако. — В) клечећи: а) на обе ноге, и одбијаући исто тако; б) клечећи само на левој; в) клечећи само на десној. — Г) У положаю као озго под 5. — Д) лежећи.

III. Узми две лопте, па бацай десном руком єдну за другом а ватай левом тако, да док єдна у вис иде, друга да є већ доле уваћена и додата.

IV. Одбияй а) єдну єдним, другу другим дланом; б) десним дланом да пада на леви, левим да пада на десни; в) десним обе; г) левим обе.

Тако се могу узети три лопте: а) две на десну, єдна на леву руку; б) две на леву, єдна на десну; па онда четир лопте, на сваку руку по две уєдаред.

Петлови.

(Гимнастичка игра за друштво деце у полю).

На кога коцка падне тай є петао, а остали су петлићи. Найпре се одреди дугачка мета. На сред мете стане петао. Сви петлићи стоє на єдном краю мете, и мораю на други край претрчати, а да се ни єдан неда ухватити петлу. Петао гледа да єдног ухвати и ако га є пре нег што є онай на мету дотрчао само толико стигнуо, да га шаком по рамену дохвати, то є онай дужан петла на раме узети и до сред мете донети, па онда буде и он петао. Онда трче петлићи опет натраг, а петлови их ватаю, док не постане половина петлови; а онда они кой остану неухваћени узяше петлове, и ови су їх дужни на свои леђи пренети од єднога края мете до другога. Што є мета већа, то є игра лепша.

Слепа мува.

(Погађачка игра за друштво деце.)

Сви стану у коло и увате се рукама. На кога коцка падне, тай є слепа мува. Томе се марамом очи вежу, да ништа не види, па стане на сред кола. Онда се коло окреће, док мува длан о длан не удари. Одма коло стане, а мува приступи єдном, ухвати и погађа ко є, па ако погоди, онда є онай мува; ако не погоди, враћа се у среду кола, па иде по ново. Погађаня има различни врсти, и мора се на почетку игре уговорити, коим ће начином мува погађати: пипаюћи уваћеногa само по глави, или само по лицу, или само по руци, или само по аљинама, или познаваюћи га по гласу, и онда мора уваћени изврнутим гласом маукнути, ил кукурекнути и т. д. Могу сви у колу и седити; онда се мува везани очию мора неколико реда у сред кола окренути, па онда приступати, ватати и погађати.

Боє.

(Погађачка игра за друштво деце.)

Сво друштво седне у коло. Єдан започне игру овако: баци мараму на кога у колу хоће и рекне бою кою хоће, н. п. бело. Одма мора онай на кога є марама пала казати ствар єдну од те боє, н. п. снег, и онда баца мараму далѣ, на кога хоће, и каже име боє, коє хоће, да онай погоди єдну ствар те боє, па да баца далѣ. Ко не пази, или не уме да погоди, или ако рекне ствар, што є већ речена, мора дати залогу.

Кад су се довољно наиграли, онда се одкуплую залоге овако: нека онай чия є залога приповеди єдну приповедку, или рецитує песму, ил зада ил реши загонетку, ил каже єдну или одређен брой пословица или изреченя, или одпева кою песму, или одигра кою гимнастичку игру й. т. д.

Ова игра може се начинити за старию децу мало тежа ал и забавния том погодбом, да се сме казивати само име ствари из те собе, или из поля, или из шуме, или само животинѣ, ил само цвеће, ил каменѣ и т. д. а одкуп залога том погодбом, да се мора свака код свакога од друштва башка одкупљивати оним предпоменутим одкупима, и то како ко од другова хоће.

Прикривена имена.

(Погађачке игре у писменима.)

У овой задаћи има прикривено име єдного нашег великог и славног србског юнака. Ко є то?

Ја сам лепо дрво. Стави преда ме *г*', онда сам брдина. Стави *к*', онда сам покривало. Са з', сам леп час дана. С *м*' би сав свет поморила. С *ћ*' би око ископала. Одкини ми главу и надостави *к*', онда сам животиня чудног створа и оклопа. Одкини њойзи главу па замени с *м*, онда є красан цвет, а нѣгово ситно семе од кашля лек.

---

12. Гостию.

(Єдна рачунска задаћа.)

Било у єдной гостионици 12 гостию. Ови се погоде с крчмаром, да ће сваки дан у другом реду седити, па да не иште плате, док они све редове не изређаю, а кад изређаю, онда ће му на єдаред платити сваки по 1000 ф. Пита се колико су реди умели променути се? Зна се да могу своя места променути 3 госта 6 пута, 4 госта $6 \times 4 = 24$, 5 гостию $24 \times 5 = 120$, и тако иде даље: износ 5-орице умножи са 6-орицом, износ ових са 7-орицом, износ ових са 8-орицом и тако далѣ до износа 11-орице са 12-орицом. Ако су гости сваки дан триред єли, колико су се реда могли изменяти, ако су сви од 20 год. били, кад су започели и сви до 100 год. живили; єл дочекао крчмар плате?

Проливанѣ течности.

(Єдна физикална игра.)

„Превући воду или вино из пуне чаше у празну.“ Метни две празне чаше єдну уз другу. Узми узицу проливаће артиє и пресави є тако, да єдним краєм допре до дна єдне чаше, а другим краєм, да само преко руба друге чаше вири у ню. Онда напуни ону чашу водом ил вином, у коіой узица допире до дна, и остави на миру. За неколико часа пређиће кап по кап сва вода из пуне чаше у празну, проливанѣм узице. Место артиє може се узети и узица памучна и т. д. Место две чаше, може се наређати и више чаша єдна уз другу; ал онда треба за сваку чашу по єдна узица тако ставлѣна, да єдним краєм довата чашу из коє ће вући до дна, а у другу чашу у кою ће преливати да само краєм вири.

Загонетке и загонетна питања.

Даштомити дашто: 1) Ти мене вијаш, а ја тебе; ни ти мене стиже, ни ја тебе.

2) Ја сам дрво с 12 грана, свака грана 4 гњизда, свако гњиздо 7 тица.

3) Дођоше тице без перја, седоше на дрва без лишћа, дотрча момче без уста, поједе тице без перја.

4) Шта прође кроз све трње и брекове, и нигде се не огребе.

5) Ко преде, а никад му конца не видиш.
6) Које је наијаче писмо у Азбуци.
7) Ко иде по води, а не уквасисе.
8) Како би написао „жива мишоловка“, са пет писмена.
9) Које дваред умро, а једаред се родио.
10) Које двоје деце није имало матере на свету.

II. НАУКЕ.

Пословице.

Ако ће прасе стикар обући, оно ће опет у брљу ући.
Боља је памет нег оклоп.
Боље и празна кеса нег празна глава.
Боље комад леба у торби, нег нојево перо за капом.
Боље ништа не знати него којекако.
Боље слеп очима, него слеп памећу.
Бољи је један штедиша, нег десет радиша.
Више вреди шта жена заштеди, нег шта муж завреди.
Више учине господарове очи, нег обе руке.
Ко неће да учи писати пером, он ће мотиком.
Ко много пита много научи.
Ко немари за рад, нек се не тужи на глад.
Ко не поштује крајцаре не стече форинте.
Ко ништа нема, ништа и не вреди.
Ко памети има, а да шта нема?
Ко памети нема, а да шта има?
Ко се не стиди лагати, не стиди се ни красти.
Ко се стиди питати, стиди се знати.
Ко рано устаје вас дан му добар настаје.
Ко у младости ништа не вреди неће ни у старости.
Лењом срећа не процвета.
Луда је глава часком крвава.
Срамота је не знати, ал још већа учити нехтети.
Што немаш и незнаш, нит си вредан да имаш, ни да знаш.
Нека муж још толико завреди, ако жена не штеди, ни једно луле дувана не вреди.

Вук и човек.

(Єдна прича).

Стане лисица казивати вуку о снази човечијој, како му ни који звер не може ништа, и како морају сви Бог зна како лукави бити, да се само могу живи одржати. На то ће рећи вук: да ми га је видети, одма би га расчупао. Ако си то рад, рече лисица, а ти дођи у јутру мени, па ћу ти га показати. У јутру дође вук пре зоре, и лисица га изведе на пут, куд ловац сваки дан пролазаше. Прво наиђе неки старац. Је ли оно човек упита вук. Није, рече лисица, оно је бијо. Затим наиђе једно ђаче с' књигама под руком. Је ли оно човек? Није, оно ће тек да буде. Најпосле наиђе ловац с' двоцевком о рамену и с' ножем о појасу. Онда рече лисица: ено оно је човек, ако смеш на њега иди, а ја утеко у рупу. Вук пође на ловца. Кад га опази ловац трже се, јер не имаде у пушки танета; али опет натеже и сасу сва зрна вуку у очи. Стиште вук очи, па наиђе ближе. Ловац му сасу и другу цев. Цикне вук од бола, па дође ближе, већ ловца да ухвати; али овај трже нож, па удари вука и с' лева и десна тако, да онај сав у крв огрезну и вриштући лисици у рупу утече. Шта је ујо, викне лисица, како прође с' човеком? Зло синовче зло и наопако, нисам ни помишљао, да је оно пашче онако снажно. Најпре скиде неку цев с' леђа и дуну у њу, а мене посуше зрна, свеми очи изпржише; после дуне још једаред, а мени севнуше муње око носа; а кад му још ближе дођо, ал он извуче некакво сјајно ребро, пак ме удари два три ред, умал' мртав непадо. Видиш, рече лисица, какав си фалција, али тако прође, когод се размеће.

Войвода Евген Савојски.

(Историчка приповедка.)

Ни єдан човек ниє учинио аустриском двору ни толико многи, ни толико велики услуга, као войвода Евген Савојски. Ово є био єдан од найвећи духова, како на бојном полю, тако и у царевом савету. Троици царева Леополду, Јосифу I, и Карли VI био є он у сред они найвећи бура у споляшњим ратовима и унутрашњим немирима найснажнии штит и обрана.

Евген рођен у Паризу год. 1663 био є наймлађи син Евген-Морица войводе Савојско Каринянскога, кои є бно капетан у кралѣвой гарди. У детинству био є Евген врло слабачак и болешљив, и зато га одреде родитељи на свештенички чин. Али се ово младом Евгену не допадне. Војнички живот, то му бияше од детинства срце и душа. Приповедке о биткама и ратовима волио є нег Бог зна шта, и слушао би их дан и ноћ. Кад є чуо бубнѣве

и трубе, одма се сав успламћавао. За њега не беше већег радованя, него гледати лепо наоружане четe войске.

Кад му умре отац, и мати се одсели из Француске, оста Евген сам, и мога слободниє собом располагати. Тада се одлучи на войнички чин, па оде кралю и заиште, да му даде упразнѣно на некой драгонской регементи полковништво. Краљ му се маленом и кржавоме насмеє и одбиє га. „Я идем дакле туђега цара да служим, рече срдито Евген своим приятељима, и нећу се другчиє у Француску вратити, но с мачем у руци.“ То рекав остави Француску, па дође у Беч и понуди се цару Леополду у службу. Цару се допадне Евген яко и прими га, а турски рат г. 1683 даде Евгену прилику показати се вредна цареве наклоности.

При одбияню Турака од Беча показа Евген толико одважности и срчаности, и тако се допадне войводи Карли Лотриншком, да му овай єдну драгонску регементу даде. И у Угарской отликовао се Евген у свакой прилици, ал особито на Муачу, где баш он са свои коняници учини, те се бой с Турци онако сретно по цара оконча. Одма после битке посла га войвода Лотриншки у Беч, да сам цару глас о победи над Туцима однесе и препоричи га цару овим речма: „Од овога младог юнака биће у своє доба велики войвода.“ Године 1692 у єдном бою са Французима изврши се Евгенова претня, да ће се само с мачем у руци у Француску вратити. Те исте год. добиє од цара орден златног руна, найвеће отличѣ и цар га начини маршалом.

Евген не беше само на гласу юнак, него и єдан од найизображении мужева, а при томе чудо мио и драг, и єдан од найправдолюбивии люди. Глас од ови Евгенови врлина допре и у Француску и тек онда се осети краљ Лудвик XIV, какво є благо изгубио у Евгену, ономе малом игуману, као што га он у шали називаше. Онда га хтеде радо натраг довући и обећаваше му маршалство и гувернаторство и іош преко свега по 2000 дуката на годину, само да пређе нѣму, али му Евген одговори: „Доцно є, я сам царски маршал, дужност и благодарност обвезує ме моме господару бити веран.“ То беше онай славни юнак, кои оно год. 1697 противу султана Мустафе и нѣгове грдне силе започе мегдан.

---

2. ПРОПАСТ ТУРАКА НА СЕНТИ. После поразе Турака на Сланкамену долазилису они опет у већим и мањим четама у Срем и Банат, али се нису могли осветити за Сланкамен. Дола-

зили су у Варадин и у Тител, али свуда одбияни само су сиротиню по селима плячкали и жене и децу у роблѣ односили.

Год. 1695 дође и сам султан Мустафа са великом войском, па оставивши яку посаду у Београду пређе на Панчеву Дунав, остави помоћи темишварском паши, и оде на Липово, кое после крваве битке отме, па онда узевши и Карансебеш и Логош врати се натраг. Друге године дође іош с већом войском преко Баната под Тител, где наше побие, али са великим своим губитком, и одатле падне под Варадин и обседне. У томе пристигне озго с царевом войском Евген. Султан не уздаюћи се, да ће код Варадина велико шта учинити крене се отуда, да на Сенти Тису пређе, па да иде узети горню Угарску и Ердељ, где не беше царске войске, а пуно бунтовника, кои га онамо позиваху.

Узастопце за Турцима удари и Евген. Нѣгови коняници потуку и увате еднога турског пашу, и од тог чую, да е султан на Сенти ударио преко Тисе мост и с коняници преко прешо, па сад превлячи топове и осталу цебану, а войска са нешто топова и коняника іош е на овой страни Тисе обкопана у двоструки обкопи.

Евген заповеди, да се одма трчи за Турцима и поити сам напред, па кад са свом войском наблизо Турака дође, даде знак и сви юрише у Турке. Турци оборе кишу топовски зрна на наше; али у Евгеновой войсци беше толико одушевленѣ, да нико и не помишля на смрт; те тако не марећи за турски одпор и њиово убоито оружѣ удараше наши напред док први обкоп не узеше. Онда улете са сви страна у Турке тако отимлюћи се ко ће пре, да каняници конѣ оставляше и с голим мачевима у Турке падаше.

Док се тако еден део войске у обкопу с Турци клао, дотле други део под войводом Штаренбергом, где найвише Срба беше провали са стране у Турке и одцепи их од моста. Сад више Турци не имаше куд. Велики везир видећи да не може више на ону страну пређи стане викати на Турке да се у обкопи бию; али Турци изгубивши веру посеку нѣга и више други войвода, па се повуку у други обкоп. Евген юриши за њима, и Турци стешнѣни да помогоше ни сабляма измањивати изгубе дух и окрену у найвећем страу бегати на Тису па са стрми бедема доле скакати.

Кад се битка започела стаяло е сунце близу захода, а док сунце 11. Септ. 1686 зађе и ова се страшна погибия Турака оконча. Преко 20,000 паде мртво у обкопима, а више од 10,000 подави се у Тиси.

Сву ту страшну пропаст гледао є султан из оне стране Тисе, али ниє мого помоћи; псово є и плакао є, и као бесомучан по зомљи валяо се и браду чупао, али узалуд; найпосле у просте аљине преобучен утекне ноћу мраком у Београд, да га нико не знаде; а нѣгова застрашена войска, држећи да є и он погинуо или да є уваћен остави сав табор и све што беше у нѣму па побегне куд коє.

Други дан пређе Евген преко, и заузме султанов табор, у коєм увати 8000 натоварени кола, 6000 натоварени камила, 7000 коња, 15000 волова, 160 топова, 260000 топовски танади и небройно застава, коњски репова, бубнѣва и сребрни свирала. У султановом шатору, коєг на 50,000 фр. вредности ценише нађе єдну саблю од неоценѣне вредности и узме целу войну касу са 5,000,000 фр. Іош нађе и много кола пуно верига, што Турци донеше, да роблѣ вежу и воде.

То беше прва победа, што є одржа Евген као главни заповедник цареве войске, и то беше найстрашния пораза, што є Турци у последня доба претрпише. Ту започе Евген своє сяйне победе на коима себи вечиту славу остави.

Одма после те поразе узме Евген нешто Штаренбергови Срба и оде у Брод, па удари у Босну и свуда Турке сломивши узме Сараєво. Сломлѣни Турци мораше пристати на мир, кои се 26. Іан. 1699. у Карловци утврди, где цару Леополду уступише целу Угарску са Ердељом и Славонiом а само Срем и Банат остаде іош неки час у њиовим сломлѣним шакама, док и ово не пустише.

(Продужиће се.)

Мати.

(Из науке о дужностима).

Мати є човеку после Бога прва светиня на земльи.

Ко нас є на свет изнео и онако слабе и неяцке на свои недри одоио и однеговао? Мила майка. Ко є небройне ноћи над нашом малом постельицом без санка проводио, кад смо мали и слабачки час од оне болести пиштали, час у оном болу превияли се? Мила майка. Ко нас є на свом наручю по топлом сунцу и чистом зраку нашао, да нас ту животом и спагом напои? Мила майка. Ко нас є, кад смо на слабачки ногу єдва се држати могли

прихватаюћй за руке ходити учио? Мила майка. Ко нас є са милйм погледма и гласима учио прве речи сладкога србског єзика проговарати? Мила майка.

И ко би умео изређати све оне небройне милости, што нам є свакоме своя майка чинила одма од настанка нашега на свет, пре него што смо сами за себе шта знали и пре нег што смо умели ичим іой благодарни бити. Па любав и милост майчина трає и далѣ и непрестає док год нѣзино срце биє. Она се брине и ради и Богу моли и за свою одрастлию децу, она их чува од сваког зла, светує од сваке опасности, теши и гледа да одлакша болове и у одрастлом веку. Майчин благослов и майчина любав прати децу кроз цео век и кроз цео свет. Своіой деци за любав жртвує она свой сан и свой мир, жртвує своє здравлѣ и готова є за ньи свой живот дати. Любав и милост нѣзина тако є велика, и стална, да ако дете и погреши, и ако іой найвећи бол начини, не само да праштa и заборавля, него чим се оно покає, она га са новом іош већом милости прихвата, чим руке ньойзи пружи.

Зато є прва и найсветия дужност свакога детета, свою матер любити, поштовати є и благодаран іой бити; а та любав, то поштованѣ и благодарност код манѣг детета у томе є, да є слуша речи и делом и да є умилято око нѣ; а одрастлия деца треба да се отимлю, да іой не само посо одлакшаю, и не само да се чуваю, да іой нигде ни у чем жао не учине, него іош да смишляю и да све оно чине и траже, чим ће ньойзи радост начинити. А како є лако своіой майци радост начинити! Шта га небройно прилика сваки час има, где дете може са малим трудом, са малом жртвом майчино срце Бог зна како обрадовати, и ню за онай час найсрећниом начинити: кадкад є само мио поздрав и загрляй, наймалецнии дарак или по пека срдачна реч и желя, као о имендану, новом лету ил крстном имену, што нѣзину задовольну душу у найвећу радост и до суза доведе.

Добра кћи гледи чим мало порасте и ояча, да майци своіой на помоћи буде и да іой посо колко год може одлакша; а добри син слуша и кад сасвим одрасте свою светуюћу майку исто онако вольно и радо, као што є слушао, кад га є неяцка за руке водећи ногом полазити учила.

Али, та добра майка мало по мало остари и ослаби; седе власи обузму ону милу главу; дугог живота рад и патня измучи оне руке, што су свег века за нас радиле; ведро око нѣзино потамни и погрблѣна од старости єдва се на изнемогли ногу држи. Тада треба да се любав и благодарност дечия найлепше

покаже. Тада прихвата добри син посрћућу майку, као што є некада прихватала она нѣга, а добра кћи бдиє над њом болном у постельи тешећи и негуюћи є, као што є она ню неговала и чувала; тада траже добра деца њойзи неге што болѣ умеу, нит знаю за кою светию дужност и бригу, него старой майци своіой дане продужити и колко є можно радостниє учинити. Па кад и последњи час нѣзин куцне, они су око нѣ, молећи се Богу за ню и чуваюћи є тако, да й последњи поглед нѣзин на њиовим лицима види любав и благодарност, па благослов умирућe майке њима є найскупоценнє благо. А кад се найпосле и оно мило око угаси, коє є сав век свой онако брижљиво око нас ишло, онда приступа благодарна рука деце и склапа ладне веђе, а вреле сузе любави потоком се лию на ладан гроб миле и добре майке.

Да би само код све деце тако било! Ал ниє свуд тако! Има неваляле деце, коя неће да помисле, шта є све мати за њи чинила, колико се бринула, радила, мучила. Бивало є тако неваляле деце, што су свою у старости майку измевали, и са грдним речима на ню насртали. Бивало их є и тако бездушни, кои су немарно оставляли свою стару и немоћну майку, да се са сваком невольом бори и у њой пропадне. Тешко такой деци! њи ће Бог найтеже покарати!

Майчин благослов и Божии све єдноє, а майчина є клетва страшния од Божиє.

О чистоћи.

(Изъ науке о чуваню здравля.)

„Болѣ бити и сирома, а здрав и яки, нег богат, а болестан и немоћан. Здравлѣ є више него икоє богатство, нит има блага над здравлѣм.“ Св. Писмо.

Нема сумнѣ, да є чистоћа основа здравля, а нечистоћа легло сваке болести. Па кад є тако, и кад сваки чистоћу имати може, когод оће, єр му на вольи стои, онда є нечистоћа свакоме на срамоту и на поругу. Нечист човек сваки є и лень и срамотан и безстидан човек, и доиста треба дебеле безстидности, да ко своє собствено Богом тако дивно устроєно и на найвишу послугу живота даровано тело занемари и напусти, да у нечистоћи и у гаду пропадне. Сме ли ко рећи, да му ниє можно држати се чистоће? Ниє ли воде, найболѣга лека противу нечистоће свуда

у изобилю? Зато треба плювати на свако оно леньо дете, кое неће ни свои руку и образа да опере. Сваки дан треба да є то први посо: умити се и опрати, и то чистом и свежом водом. Ко се чешће не опере и не измиє, не само да му кожа неможе уредно изпаравати и крв чистити, него ни овай свеоживлюћи и креплећи воздух неможе кроз ню улазити ни тела снажити. Силно є люди допало различити болести и пропало ядно и чемерно само зато, што су напустили, да их нечистоћа и гад живе поєде.

Ко се неби згадио на оне люде и децу, кои никад косе на глави несчешляю, него є чупаву и пуну праха и блата напусте, те се и ваши и свакояки гад у ню залеже, иза кои одма свакояке гадне болести нађу: смрдльиве красте и ране по глави и по врату, по лицу, носу и по очима. Има дегде пуни кућа и пуни села свакояки гадни оспа, шуга, чирева и крастетина, а од куда? Само од нечистоће и од неопера.

Шта га их силно люди и деце има, што од люти болова зубоболѣ готово до лудила и очаяня долазе, а узрок є само нечисто држанѣ и неопер зуба. И ньи валя свако ютро чистом водом, и ако ниє четкице при руци, прстом ил чистом крпом добро изтрти и пропрати.

Нека дакле сваки упамти и нека се чисто држи, умиваюћи сваки дан руке, лице, врат и прса, а сваке недѣлѣ єдаред бар и ноге и цело тело чистом водом, ако сапуна ниє, и счешляваюћи косу сваки дан, а сарезуюћи ню и нокте, кадгод треба.

Али чистоћом тела ниє іош учинѣно све. Нуждно є рад здравлѣ, да є и одело чисто, и постеля, и цео стан. Ако се непромену чешће, бар дваред на неделю кошулѣ чисте, и добро опране, оно се напуне зноя и блата, пак и кожу упрляю, и не пропуштанѣм изпараваня с коже часом болест наведу.

Има небройно случаєва, где су люди у нечисте постелѣ лежући грдне болести на себе навукли; а како є са чистоћом постеля по многим кућама, нетреба нам споминяти. Па да би какав велики и теретан посо био, постелѣ сваке недѣлѣ чисто пресвући и сваке недѣлѣ по єдаред на сунце изнети, разастрти и оставити, да их чист зрак добро промане. Много се реда већ догодило, да су люди туђе постелѣ особито перѣ купуюћи, а не гледећи на чистоћу найопасниє и найгадниє болести на себе навукли и свакояки гад у свою кућу унели. Кадгод ко на туђу постелю лећи мора, нека увек загледа, є ли чиста и чисто навучена, па ако ниє, онда є болѣ, да у своим альинама легне.

Нечистоћа по становима іош є далеко шкодљивия. Она уквари и отрує сав ваздух по собама и одаяма, те тим іош већма здравлю науди. Чист и свеж ваздух є прва потреба за живот здравлѣ и снагу. Зато валя прозоре сваки дан отварати и што дуже отворено држати, да нечист ваздух изађе а чист уђе. Док ниє по нашим кућама заптивени прозора било, и док су сви више на полю седили и лежали него се по тима малима, загушљивима и смрдљивима собицама завлачили, дотле су се сви здравии и снажнии рађали, здравии, снажнии и договечнии били. У тесним и смрдљивим собицама само страшљиви и нечисти люди седити и живити могу. А да шта да се рекне о оним рупама од соба, где су патоси и дуварови и сви намештаи пуни блата и гада! Нека се стиди свака домаћица, коя ниє кадра ни то чисто држати; то ниє домаћица, него неопер, код коє се сваки гад и свака поган залеже. А іош горе су оне, коє ни посуђа не перу, што рад єла држе; код таковых не само да свакояке болести него изађу и отрови кои читаве породице утамане.

Догађаи о животиняма.

ДОСЕТЉИВОСТ ПАСИЯ. Ранару Марану у Паризу дође єдан приятель и доведе керића пребиєне ноге, те замоли, да се прихвати и да ногу превиє. За любав приятелю прими се Маран и излечи керића. После неколико неделя стане нешто гребсти на Маранови врати. Кад овай врата отвори, уђе излечени керић са іош єдним исто онако пребиєне ноге, кои се за своим вођом єдва вући могаше. Маран се зачуди досетљивости керића, кои се почне око нѣга свакояко умилявати, молећи готово да проговори, да се и друга нѣговога прихвати. Маран учини па излечи и овога.

КРВОЛОЧСТВО МАЧКЕ. Реформатски свештеник Марият у Енглеской имађаше єднога великог мачка, коєг є врло волио и више од 10 год. тако држао, да га є на трпезу уза се ставляо и од свакога єла увек на чистом таньиру и нѣму давао. Єдаред позове Марият госте на обед, и не стави мачка на трпезу. Мачак гледаше из прикрайка, оћел' и нѣму таньир пружити. Марият не учини, него баци єдан комад меса мачку под стол. Овим увређен мачак нехте єсти, него се одма повуче из собе и нестане га. Кад се после обеда разиђу гости прилегне Марият малко да оддрема, и заспи, а нѣгов брат изађе мало у башту у шетню. Єдан часак затим донесе писмоноша писмо на Марията. Брат прими писмо и пође у собу да преда. Кад у собу уђе како се грдно зачуди кад опази брата свога свега крвлю обливена и мртва. Найпре помисли, да є онога кап ударила, али разгледавши учинему се по врату као гре-

ботине од мачии ноката. Мачак лежаше у истой соби и чиняше се као да спава. Брат, кои природозналац беше, да се увери, да л' є доиста мачак убица привеже убненому конопац за ногу да мачак неспази, па заповеди, да сви из собе изађу и онда из прикрайка тргне за конопац. Чим се нога мртвацу задрма скочи мачак и поново стане врат мртвацу чупати. Тим се брат увери па зграби мач и стане мачка вияти, али лукави звер утече и никад га више невидоше.

ЛУКАВСТВО ЛИСИЦЕ. Неки лекар имађаше лисицу, кою є тако упитомио био, да є преко дана пуштао слободно по кући ходити; єр никога она ни од люди ни живади и живине ненапастоваше. Кадкад є лисица обдан и у шуму одилазила, али под вече се опет кући враћала, и само є ноћу везана на ланцу бивала. Єдаред осети, да є огрляк од ланца довољно пространа, да се може извући, пак се пролукави и оде сваку ноћ извлачитисе, па по суседству кокоши ватати, али пре зоре є увек опет код куће у ланцу била. Видећи є свако ютро на ланцу нико с' почетка и не помишляше на ню, али доцниє узму вребати и доиста є ухвате.

Тице.

Понайвише є несмисленост и непажня на природу, кад ко на место да тице као чуваре у приятелѣ пази и брани ньи као душмане гони и тамани; или є само луд и пуст несташлук, или оно урођено штеточинство, што се обично на занемареной деци виђа, кад заиђу па тичия гньизда скидаю ил свалюю Школа и кућа, и родительи и учительи валяло би да заєдно науком и саветом настоє, да се та распуштена деца од онога лудог и пустог рушеня тичия гнизда оставе, и место тога да се науче мотрити и пазити на живот тица, па да их іош у своє куће и баште маме, да се ту настане и одомаће. А мало само пажнѣ довољно би било, да сваки увиди ньиову вредност и позна велику по нас корист, па да их чува и да то чуванѣ сваком приликом найтоплиє препоручує. Ево ћу само неколико примера да о томе наведем. У єдном стакленяку видио сам на лишћу на три дрвцета руже валяда на 2000 вашица. Ту донесу и пусте єдну сеницу, па за неколико часака похвата ова све вашице и сва три дрвцета на чисто отреби. Гледао сам єдног црвендаћа, кои є у соби за єдан сат на 900 мува похватао. Єдан пар ноћни кобаца потамани вечером у єдном часу читав рой мушица. Єдан пар царића донесе своим тичићима

у єдном сату по 30 до 40 пута по єдног црвка ил мушицу. Тако є сеница за воћняке а особито за шуме од неоценѣне користи, нарочито противу оне найшкодльивиє лептирице паликоже. Истина, сеница се неусуђує на ову жежльиву гусеницу, али іой сва яйца потамани. Єдна єдина од ових лептирица нанесе за єдно лето кадкад и по дваред по 6 до 8 стотина яя, а єдна сеница поєде их са сваи тичићи за єдан дан по читаву иляду. Чим се где ова шкодльива лептирица накоти, одма су ту и сенице и царићи, ако их само будаласти люди неразплаше, па лети и зими нѣзина яя по дрвлю траже и тамане. Уз сенице присаюзе се и пузавци, кои та лептирска гньизда и под кором дебала нађу и сва поєду. Саме врабце валя већма пазити, него што се обично чини. Єдан пар врабаца донесе своим тичићима на дан по 250 до 300 гусеница ил црвића. Кад се дакле проесапи корист, што є тим треблѣнѣм гусеница ови почине, то се неможе она котарица трешаня, грашка ил жита, што ови по воћняцина, баштама ил ньивама покраду, ни у обзир узети. Исто су тако користне и савуляге. Оне потамане ютром и вечером грдне гомиле шкодльиви ноћни лептирица и ньиови гусеница. Где се она погана буба кокица накоти, ту є неколико совуляга од неоценѣне користи. Ал исто су тако и чворци, чавке, вране, крешталице, стракани и друге. Булюна донесе свако 5 минута по єднога миша у гниздо. Гледо сам єдан пар совица кои су єдно вече 11 мишева своим тичићима довукли. Готово све ситниє тичице ранесе преко целе године, а особито за време легла и одранюю своє тичиће самим гусеницама, црвма, лептировима, мувама, пауцима и другим гадом; тако су: све пиньице, патицврци, ципе, стракани, муварке, дроздови, говедарке, царићи, ковачићи, сенице, шеве, зебе, штрнадци, ласте, пузавци, славуи и ко би их све изређао. Те тичице потамане милионима лептирски яя и гусеница, мува и мушица, бубица, мрава, вашица, црва и осталога гада, и то чудноватим поделенѣм тога посла, кои им є у овом великом домостройству природе одређен; єдне траже найвише єдну, друге другу врсту тог гада; єдне их вребаю и ватаю на лишћу и цвећу, друге на деблу, неке испод коре, єдне их ватаю на летеню, а друге траже и чепркаю по земльи.

По томе су нам дакле све ове туце найвернии саюзници, коє нам треба привлачити и чувати, наместо што их гонимо или што напуштамо, да их луда и пуста деца гоне, плаше и растерую. Без помоћи тице ниє можно земльоделцу обстати, ако овай то и незна. Тице нам чуваю усеве и расаде и воћа и шуме од

пустоши небройне гусенице, бубе и свакояка гада. Зато валя сваки, ко и найманьи комадић землѣ има, све можно да употреби, па да тичице ове намами и ту одомаћи. А за то се пре свега иште, да ньиова гньизда на миру оставля; єр тичице те колико су малене, опет су толико паметне, да одма осете, где се найсигурниє настанити могу, и без стра од пушака, замки, клоня, батина и каменя живити; а когод има ока и ува да види и чує живот у природи, тай ће по воћкама и расадама познати, и по цврки и вреви тица чути, где су домаће и сеоске старешине паметне и д'ца добра; єр, где се тице пазе и чуваю, ту их гомила цвркуће и своє песме пева, а треблѣнѣм онога шкодльивога гада найвећма свою благодарност показую. Па та разлика не опажа се само од села до села, него ћеш и од селишта до селишта познати по богатиєм листу и цвету, кои домаћин уме већма ове чуваре и приятелѣ пазити и чувати. А може се за ово іош и више шта чинити, не само распуштену и неваляду децу одбияти, да те полезне тичице нерастерую и гньизда ньиова недираю. Кад многи спрема стан за роду мећући точак на димняк, а само из наклоности ил суєвере, то може исто тако и овим малим тичицама, ако не из особите наклоности, али бар рад своє собствене користи чинити да се ту стане и нагньизде и ово им одлакшати очистећи све рупе по старим гранама и деблима где се тиче радо гньизде, од плесня и маовине, или поправлѣћи од стари дасчица мале сандучиће са више одаица и малим улазним рупама, па привежући их за гране по дрвима, рупама на исток окренуто, да су од киша сигурне. Ко тим мале ове тичице у своя воћа и баште намами, а уз то и ньиове неприятелѣ луду и пусту децу, што гньизда руше и яя узалуд ваде одбиє, код нѣга ће се брзо одомаћити, и окром користи многу му забаву и веселѣ чинити; а корист ће набрзо сваки опазити на воћу и на цвећу, на расадима и на усевима, па труд онай и трошак, коєг буде имао око правлѣня оних сандучића и чишћеня рупа доиста ћему се илядостручно накнадити и наплатити.

Лист овай излази сваког месеца єдаред; кошта 1 фр. на год.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 3. У Будиму 15. Февруара 1865. Год. VII.

Синодски предлог

о српским основним школама.

(Продуженѣ.)

29. ПРЕМИЄ. Приликом изпита могу се прилежной деци неке премиє дати, коє председатель изпитни по назначеню учителѣвом раздає.

За набавленѣ премия може мест. школ. управитель из местног школ. фонда колко є нуждно новаца сваке године извадити.

За премиє ниє слободно друго шта давати, но само кньижице ил иконице, коє митропол. црквени савет одобри.

30. ШКОЛСКИ ОДМОРИ. За одморе одређенису окром недельни и празднични дана зими среда по подне, а лети цео четвртак, али ако преко неделѣ праздник падне, то се има школа у одморни дан накнадити.

Одмори о великим празницима су: о Божићу 5 дана, почевши са туциним даном; о Ускрсу 6 дана, почевши са великим четвртком; о Духовима 3 дана.

Велики одмор трає на главним школама од 18. Аугуста до почетка Октобра; а на осталим школама по местним потребама, а то є или као предпоменуто, или од Петрова до Преображеня; само у бреговитим пределима у Хрватской и Славонии од Аранђелова до Богоявленя.

О виноберу где га има имаю се деца на 5 дана разпустити, а дане те има мест. школ. управитель одредити.

И о великом разпусту имаю деца недельом и о празницима пре службе божиє у школу доћи и у цркву ићи, другчиє се каштигую родитељи исто као и за одсудства од редовне школе.

31. ИЗПИСИВАНѢ ОД ШКОЛЕ. Пре навршене 12 односно 13 год. неможе ни єдно дете од ове школе одпуштено бити, окром неки под 25 наведени случаєва.

Деци, коіой само два ил три месеца до пуне 12 односно 13 год. треба, може диєцезански школ. инспектор одпуст дати, ако су добар успех учинили.

На краю 12 односно 13 год, има свако дете из сви за ову школу прописани учевни предмета, ако є можно у присудству диєцезанског школ. инспектора изпитано бити, и ако іош ниє довольно научило науке вероизповедне, и читати, писати и рачунати, то мора и далѣ у школу ићи, окром да є тако тупоглаво, да ни надежде нема, да ће то моћи научити.

Коє дете добро изпит положи, добива одпуст од ове школе и о том сведочбу.

У ту сведочбу има се уписати прилежност у походню школе и успех у поєдиним наукама.

За ту сведочбу има свако дете 50 нв. у местни школ. фонд платити.

32. ДЕВЯЧКА ШКОЛА. У коіой год обштини два учителя основне школе има, има єдан само мушку, а други само женску децу учити, и по томе се имаю одма мушка и женска деца одлучити, другчиє женской деци одлучена места, скамиє одредити.

Исто тако ако є више учителя у месту, има их половина мушку, а половина женску децу учити.

У свакой девоячкой школи има се увести учителька за женске раднѣ, и ова има децу не само у плетиву и везу него и у другим нуждним домаћим радняма обучавати.

За девоячке школе имаю се умолити разумне госпође, да као вештакинѣ повремено своє предлоге ради болѣг напредка ове школе и деце обштини подносе.

33. ГЛАВНА ШКОЛА. Диєцезанска школ. власт има се постарати, да се у већим варошима и местима главне школе дигну.

Главна школа има 4 разреда са 4 учителя, и свога собственог управителя.

Учителѣ и управителѣ главни школа наименує митрополит. црквен. савет на предлог дотичне консисториє.

За учителѣ главни школа могу само они предложени бити, кои су од (под 9) поменуте изпитне комисиє проглашени, да су способни за учителѣ на главной школи.

За управителѣ глав. школе могу само онаки люди предложени бити, од коих се известно надати, да ће позиву овом подпуно одговорити.

За управителѣ глав. школе валя суразмерну награду одредити.

Учительима на глав. школи повишує се деценални прилог макар плата 600 ф. а. в. и прешла.

На глав. школи учисе окром они под 22 наведени наука и окром рисаня іош єдан єзик, и то онай, на ком ће деца гимнасиялне ил реалне науке слушати.

Код сваке глав. школе има се завести библиотека.

34. НЕДЕЉНА ШКОЛА. Уза сваку основну школу има се одма завести и недельна ил повтораваюћа школа.

Свако дете дужно є по одпусту из основне школе до края 16 а по потреби и до 18 год. недельну школу походити.

Ослобођени су од ове школе само они, кои другу кою школу походе.

За ову науку има се учителю суразмерна награда дати, найманѣ 1 ф. а. в. од детета.

Зарад уредног походеня ове школе воде се исте оне кньиге и стоє исте оне каштиге, као и за обичну школу.

И недельошколци мушки и женски имаю се одлучено учити, и ако нема два учителя и две школске собе, то се имаю момчад пре, а девойке после подне на науку скупляти.

Цркве ниє допуштено на ову науку употребити.

У недельной школи има се окром повтораваня оног у основной школи свршеног читати наука о земльоделству и домоводству, и наука о чуваню здравля и неге у болести, зарад чега се имаю удесне читанке списати.

На науци недельошколаца има увек ил парох ил други кои члан црквн. одбора присудствовати.

И ови ђаци имаю на краю течая явне изпите положити, и неможе нико од ове школе ослобођен бити, док на краю 16 или 18 год изпит са добрим успехом неположи.

И ови добиваю по изпиту сведочбу, да су ову школу свршили, и без ове сведочбе неможе се нико венчати, другчиє плаћа дотични парох 50 ф. а. в. у мест. школ. фонд.

При ослобађаню од ове школе има сваки 1 ф. а. в. у школ. фонд положити.

35. ШЕГРТСКА ШКОЛА. За занатлийске и трговачке шегрте има се по варошима недельна школа увести.

У овим школама има се учити: рисанѣ, краснописанѣ, трговачки рачуни, штилистика и просто кньиговодство, и има се читати история заната и трговине, за коє се такође имаю удесне кньиге списати.

Шегрте, кои іош незнаю читати писати и рачунати, имаю учитељи за суразмерну награду у вечерњим приватним часима кайпре у овом извештбати, да могу у поменуту праву шегртску школу ући.

Кои господари децу ову задржаваю од школе, плаћаю 2 до 4 ф. а. в. за свако одсудство у мест. школ. фонд. Исто тако плаћаю и за свако одсудство ове деце од недељног Богослуженя.

Пре ослобођеня од ове школе има сваки положити изпит и о овом сведочбу добити.

При ослобођеню од школе има сваки 2 ф а. в. у местни школ. фонд положити.

И за ову науку има се учителю суразмерна награда дати, найманѣ 2 ф. а. в. од детета.

36. ПОХОДЕНѢ ТУЂЕ ШКОЛЕ. Ни єдно дете неможе туђу основну школу походити пре нег што є три нижа разреда своє народне школе прешло, изузевши она места, где своє нема.

Србску правосл. децу у туђим основним ил главним школама има дотични парох у науци вере учити, на краю год. явни изпит с њима одржати, и о томе извештай диєцезан. школской власти поднети.

37. ПРИВАТНИ УЧИТЕЉИ И ШКОЛЕ. Ниє ником допуштено привате давати у основним наукама, ако нема на то допуштеня од диєцезан. школ. власти, другчиє плаћа каштигу од 2 до 20 ф. а. в. у местни школ. фонд.

Ниє ником допуштено приватне школе отварати ако нема допуштеня, коє се само на основу прописани сведочба о вештини той добити може.

И на овим школама има се на краю сваке школске године одржати изпит пред местн. школ. управителѣм, и има се извештай диєцез. школ. власти поднети.

38. МЕСТНИ ШКОЛСКИ ФОНД. Свака обштина има свой школски фонд.

Тай фонд и нѣгова каса има се одлучено од црквени фондова руковати.

Рачуни се предаю на исти начин као и о црквеним фондовима и касама.

39. УПРАВА НАД ШКОЛАМА.

а. Местна управа. Местну управу над школама води мест. црквени одбор. Он заступа и обштину и вишу школску власт и посредує између њих.

Права и дужности местног одбора према школи и учительима као и према вишим школским и осталим властма биће у посебной инструкции прописане. У главном су следеће: он се стара за напредак школе и деце правоверни, педагогичко дидактички, где стручни школа има и за стручни, па онда и за здравствени и материялни; стара се, да су школска здания, намештаи и опреме у добром станю, да учительма плата уредно иде, да деца школу уредно походе, да су са школским потребама добро снабдевена, да се сви школски налози точно пазе, да учитель све дужности своє точно извршує, да се школско иманѣ савестно рукує и употреблява.

Ове различите струке свога стараня поверава одбор на посебне инструкциє поєдиним способним лицама. То су лица следећа:

а. Местни школе управитель настои над педагогичко дидактичком

б. местни парох, ако ниє он управитель настои над верозаконском

в. местни школе старатель настои над материялном струком;

г. за девоячке школе где их има, и

д. за шегртске школе имаю се поставити особита овим струкама вешта лица за настоятелѣ.

Сва ова лица бира одбор од вешти люди и приятеля школе, уобште коє он найспособниє за то познає, на 6 година, и подноси консистории на одобренѣ.

Окром предпоменути лица имаю іош и следећа у тай одбор за надзор школа уђи: управительи главни и средньи школа (гимназиє, реалке, препарандиє) где их има, и по єдан учитель основне, главне и сваке среднѣ школе, ког они сами међу собом на две год. изберу.

Сва ова лица дужна су сваког месеца у пленарной седници местн. црквн. одбора устмен ил по потреби писмен извештай о станю школа дати.

б. Диєцазанска управа. Досадашня протопресвитератска школска управа има престати и има се на свакой диєцези поставити по єдан мирски школски инспектор.

Овай мора бити теоретичко и практичко изображен муж, кои задаћу школе и средства за нѣн напредак добро познає, кои є можда и сам учитель био.

За попунѣнѣ тог места разписує консистория стециште, и предлаже три кандидата митрополит. црквеном савету, а овай єдног избере и правительству на потврђенѣ подноси.

Плата овог инспектера є 1200 фор. а. в. са деценалним прилозима од 150 фор. а. в. по потреби одмереним паушалом за путне трошкове и пуном пензиом после 30 год. службе.

Диєцезан. школ. инспектор є референт код консисториє за све школске ствари. При одправляню школски у делокруг консисториє спадаюћи послова нѣгов є глас тако меродаван, да неможе она заключити, ако он непристане, него мора у таковом случаю сва дотична акта заєдно са оба изцрплѣна сепаратна мнѣня митропол. црквеном савету на решенѣ поднети.

Остала права и дужности овога диєцезан. школ. инспектора биће у посебной инструкции прописане. У главном су следеће: он има све школе свог дистрйкта сваке године єдаред, слабиє школе и дваред обићи, споляшнѣ и унутрашнѣ станѣ сваке школе добро провидити, све препоне, колко у нѣговом делокругу стоє одклонити, неодложна зла одма с места вишой власти явити; он оценює способност учителя, чини предлоге за похвалу ил одпуштанѣ, за пензию ил придаванѣ помоћника, он предводи учительске конференциє и пази на рукованѣ местни и диєцез. школ. фондова.

Найдуже месец дана по свршеной визитации школа има обширан извештай о станю школа и удесне предлоге за побољшанѣ консистории поднети, кои извештай консистория митропол. церквен. савету шалѣ заєдно са наредбама, коє є тим поводом издала.

Сви диєцес. школ. инспектори састаю сваке год. єдаред и са главним инспектором светую се о напредку школа.

в. Главна управа. Главну управу над свима срб. народ. школама има срб. патриярх са митроп. црквеним саветом. У томе є савету мирски главни школски инспектор референт школске струке.

Овог бира митроп. црквени савет, односно овог други одсек и то предлажући троицу патриярху, кои єдног избере и правительству на потврђенѣ подноси.

Права и дужности овог главног инспектора прописаће се у посебной инструкции; у главном су оне, што и школски саветника и главни инспектора: он води надзор над радньом диєцез. школски инспектора, зато мора бар сваке 3 ил 4 год. све школе обићи; он има управу над препарандиом и при изпитима и оце-

нама приправника; он има реферaду у митропол. црквн. савету о свима школск. пословима.

г. Врховни надзор. Врховни надзор над свима срб. школама има правительство, и узима на ово како код сви остали конфесия и нация тако и овде само люде ове нациє и вере.

40. АСИСТЕНЦИЯ ПОЛИТИЧНИ ВЛАСТИ. У случаю да би местне ил диєцез. школске власти потребовале асистенцию политични власти, то се имаю на ове обратити, коє ће им нуждну помоћ колико у ових делокругу стои дати, или писмено узроке зашто є немогу дати навести.

Како се поступа с рачуналькoм.

(Єдно питанѣ за учителѣ).

Рачуналька є школска справица тога ради у школу узета, да се одлакша деци наука рачуна. Она има пошире постолѣ, да се неби лако превальивала, и на постолю (ногама) стоє два пояка узправлѣна добро углавлѣна ступца, кои су озго и оздо исто тако поячим пречагама везани, те тим изгледа, као оквир од каквога великог прозорског окна, начинѣно све од тврдог дрвета, а има и од гвожђа. Кроз та оба усправлѣна ступца продевено є 10 поячи гвоздени жица, и прикопчанесу, да немогу испасти; а на сваку жицу нанизано є по 10 повећи дрвени зрна, коя се могу лако овамо и онамо смицати.

Ступци треба да су найманѣ по длана яки (широки и дебели) найманѣ 2½ рифа високи, и найманѣ 1 риф єдан од другог одстоєћи. Зрна мораю на ово растоянѣ ступаца бар као крупнии ораси велика бити, и болѣ ако су мало ал мало пльосната него сасвим округла. Гвоздене жице треба да су найманѣ за ширину од 2 така зрна єдна од друге размакнуте, да зрна и из далѣга болѣ у очи падаю. Зато є нуждно, да є величина зрна према дужини жица одмерена тако, да све 10 зрна єдно уз друго стоєћи тек половину жице заузму, да друга пола жице празна остане, на коіой ће се радити.

Цела справица треба да є толико велика, да є могу сва деца са свои места не само видити, него и свако поєдинце зрно добро разликовати, макар справица накрай собе стаяла.

Іош є нуждно, да има преко нѣ покривач, било од тврде

артиє, или од платна, или од танке даске, да се могу она зрна покрити, што за кои мах нетребаю.

Цел є, деци наочигледно представити броєве, коє овом справицом найболѣ иде, и не само да деца добию ясне поймове о броєвима, него и о сва 4 вида обичног рачуна, а све без цифри и на врло лак начин.

Али за ово мора учитель I. *) имати кньигу ону под насловом: Методика ручуна на памет, с многобройним задаћама за вештбанѣ, (у Бечу, код дирекциє школски кньига, за 38 нов.) мора є добро проучити, разумети и мора умети све оне у ньой наведене рачунске задаће деци на рачунальки показати.

Овай є услов и важан и нуждан тако, да без тога неће моћи ни разумети следећа упутства за поступак с рачунальком. У предпоменутой кньизи наћиће све, штогод є нуждно за постепено ступанѣ са децом у науци наизустног рачуна. Штогод се у кньизи представля деци наочигледно помоћу цртица, то се овде чини помоћу ови дрвени зрна. У кньизи има толико много и различити примера за задаће, да ниє нуждно овде никои нови измишляти, већ само оне вешто употребити. За први разред деце одређено є коло броєва од 1 до 100.

II. Пре сваког рада на рачунальки валя сва зрна на єдан край жице сабити, и од ньих толико на други край жице смаћи, колико є за онай мах нуждно, а остала зрна треба покрити.

Ради се овако: н. п. уз §. 8. єдан (види Методику).

Кад є учитель показао деци єдиницу цртом на табли, онда извуче на рачунальки испод покривача єдно зрно, па говори и показує: оно є єдна црта, а ово є єдно зрно; и онда пита далѣ по кньизи: од коих іош ствари у школи има само по єдна? и остало (види у кньизи). **)

III. Сва на видик извучена зрна остаю откривена и непоре-

---

*) Римске цифре означую правила.

**) Изцрпивши први одсек од §. 8, наведе вешт учитель по кои пример с' поля, н. п. шта сяє обдан с' неба? сунце. Колико има сунаца? Єдно. Тако употреби и више примера, н. п. єдан месец, єдно небо, єдна црква, єдно гроблѣ, єдан сеоски дом, єдан отац, єдна мати, єдан Бог.

Показуюћи далѣ по трећем одсеку §. 8. како се пише єдиница научи их добар учитель и црквено славенски па и римски знак од єдинице.

мећена дотле, докгод се цео рад с њима неизради, и тек онда се смичу уз остала, што су покривена. *)

Н. П. уз §. 9. Два. Учитель извуче испод покривача єдно зрно и говори: овде видите 1 зрно; и извуче друго говорећи: и іош 1. 1 зрно и іош 1 то су 2. Колико є дакле зрна ово? показујући прстом на оба. Напишите и на вашим таблицама сваки по 2 црте. Колико руку имаш ти? Колико ногу? очию? и остало по књизи. |**)

IV. С почетка се ради све само на найвишой жици, да могу преко глава напред седеће деце видити све и она што натраг седе.

Где су у књизи ставлѣне између црта точке, то се представля на рачунальки размакнутим зрнима. Ово є врло нуждно особито док се деца баве у првом колу броєва, т. є. од 1 до 10 (види књигу од §. 8. до §. 18).

Н. П. §. 10. Три, стоє црте овако: |. |. |. или овако ||. |. пак исто тако има учитель и на рачунальки зрна ставити ил свако за се одлучено, или два єдно уз друго, а треће размакнуто.

V. Кадгод се шта ново казує, било да учитель деци говори или да дете одговара нуждно є у исти мах и зрна по оном ставляти.

Н. П. §. 11. Четири. Учитель. Ово су 3 зрна (извлачи 3 зрна) и ево іош 1. 3 зрна и іош 1 єсу 4. Колико сам зрна извукао? (показујући на ова 4). Или: по књизи |. |. |. |. Колико є 1 (извлачи єдно зрно) и іош 1 (извлачи друго и ставля одлу-

---

*) Где нема покривача, ту се стави учитель уз рачунальку тако, да собом заклони она зрна, коя нетребаю. Исто тако научи и децу.

**) Изцрнивши први одсек од §. 9. даде неки учитель и друге примере од два, сат има 2 сказальке, књита 2 корице и др. и обавести децу, шта є пар; па дає примере и из други наука, н. п. први пар люди Адам и Ева, прво двоє деце Каин и Авел, две таблице закона, коє є пророк Мойсей од Бога примио на гори синайской.

Овом приликом ниє излишно, да учитель кредом на табли нацрта, што се са две црте представити даде н. п. усправлѣн крт +, положен крст ×, шатрица или угао издигнут, устма доле обореним Λ, положен и окренут лево <, окренут десно <, стрмоглавлѣн, устма у вис дигнутим V, краковима већма разглавлѣн или већма стиснут и др., коє ће све и деца радо на своим таблицама правити.

Тако поступа гдекои вештии учитель са примерима и са цртама и код остали броєва особито код єдинични.

чено) и іош 1 (извлачи треће и ставля одлучено) и іош 1? (извлачи и четврто). То су ускупа 4 (смиче их сва 4 уєдно).

У књизи стои и овако ||. ||. Колико є 2 и 2? (ставля 2 зрна заєдно и башка опет 2 заєдно) то су 2 пара. Оди начини ми и ти од ова 4 зрна (смиче их уєдно) 2 пара. Дете мора их размаћи тако, да сваки за се пар разговетно стои.

VI. За смицанѣ и размицанѣ зрна найболѣ є прутић ил леньир узети, другчиє деца рукавом намештена зрна поремете, ил изпинюћи се, да их руком дохвате свале целу справицу.

Било да учитель ил дете шта на рачунальки показує валя увек да тако уз ню стане, да сва деца виде, шта ради, а не да сву справицу заклони.

Учитель. Изаћи и покажи ми на рачунальки све броєве, што си их досад научио. Покажи найпре 1. (Дете смиче на првой жици 1 зрно и говори: ево 1). Покажи 2. (Дете смиче на другой жици 2 зрна и говори: ево 2). Покажи 3, 4, 5. (Дете смиче на трећой жици 3, на четвртой 4, на петой 5 зрна и говори: ево 3, 4, 5). У. Кажи и покажимй те све броєве по реду озго? (Дете брои и показує: 1, 2, 3, 4, 5). У. А кажи и покажи их по реду али натрашке, оздо? (Дете говори и показує: 5, 4, 3, 2, 1).

Исто се овако поступа и у другом колу броєва, т. є. од 10 до 100. Само нетреба никад показуюћи броєве веће од 10 десетице на жицама без узрока разбияти. Н. П. показуюћи брой 25, валя повући цео први и други низ, и с трећега 5 зрна одличати, а не ставляти н. п. на свакой жици по 3 и по 2 зрна, или по 4 и 3 и том подобно; єрбо оним начином деца лакше и ясниє виде, схвате и упамте и десетични строй броєва и десетично њиово растваранѣ, коє се неда ни цртама ни прутићима ил другим средствима ни тако брзо ни тако ясно ставити ни схватити.

VII. Сваку задаћу, кою смо ради деци учинити наочигледно валя тако представити, да брзо виде и схвате, како постаю десетице. Исто тако валя да ради и дете кад одговара, єр тако се пре и болѣ упозна са десетичним строєм броєва.

Н. П. Учитель каже: човек има 20 зуба кутняка (и смакне целу прву и другу жицу на десно) и 8 предњака (па смакне на трећой жици 8 зрна десно) и 4 очњака и то 2 очњака горња (па покаже на трећой жици 2 зрна на левом краю жице) и 2 подочњака (па смакне на четвртой жици 8 зрна десно и покриє, а остану на четвртой жици само та 2 зрна лево изпод она 2 озго на видику) и пита: колико има дакле одрастао човек зуба ускупа?

Оваким смицанѣм увиди дете одма, да су ту 3 десетице и 2 єдинице.

Овай и овом подобан пример валя дакле тако као што є речено представити, а не н. п. овако: на прве две жице по 10, на трећой 8, а на четвртой 4, єрбо се тим трећа десетица недопуни, а има у задаћи доста броєва и може се попунити.

Али сабиранѣ броєва кои се састоє из десетица и єдиница може се учинити на два начина, па и на два начина наочигледно представити, као:

1. додаваюћи к првом брою узетом у цело найпре само десетице од другога броя, па онда овог и єдинице (види у књизи §. 34, в) или:

2. узевши найпре само десетице од првог и к десетице од другога броя ускупа, па онда додавши єднице од првог и к њима єдинице од другога броя. Н. П. 26 ябука и 18 ябука колико є ускупа?

По првом правилу има се овако на рачунальки представити: 26 (смакни на прве две жице по 10, и на жици четвртой а не на трећой 6 зрна на десно) и 10 (смакни то 10 на трећой жици на десно) и 8 (смакни на четвртой жици 4 зрна на лево и на петой жици 4 зрна на лево, а све остале покри) то є 40 (показуюћи на жицу 1, 2, 3 и 4) и 4 (показуюћи она 4 зрна на жици 5-ой).

Поново примечавам да є преко нуждно, да учитель све што овде рекне у исти мах деци и наочигледно представи, другчиє нема цело казиванѣ ни пола вредности, зато, што су деца далеко више око него уво.

После овако свршена рада валя ту тако изашавшу икону од зрна на рачунальки оставити непоремећено, па онда друге згодне примере на ню употребити. Н. П. Уч. Милош има 26 орая, а Милан има 18, колико имаю ускупа? Покажи ми Миливоє брой орая што их има Милош? (Дете одговараюћи: Милош има 26, показує 10 на првой, и 10 на другой и 6 на четвртой жици на десно смакнути зрна). Уч. А покажи Миланов брой? (Дете одговараюћи: Милан има 18 показує 10 на трећой жици десно и 8 разлучено 4 на четвртой и 4 на петой жици на лево смакнути зрна). Учитель потврђує, да є тако и повтораваюћи показує опет на 26 и 18 и пита: Па колико би било ускупа, кад би обоица све своє орає у єдну чинию сасули? Дете: било би 44. Уч. Зашто? Дете: єр 26 и 10 єсу 36 и 8 то є 44. Док дете ово говори мора и показивати, найпре 26, па 10, па 8. Уч. Одкуда є то, да 36 и 8 чини 44? Дете: 8 и 6 єдиница (показуюћи их) чине 1 десе-

тицу и 4 єдинице; та десетица и іош ове 3 десетице (показуюћи их) то су 4 десетице, и ове 4 єдинице (показуюћи их) чине ускупа 44.

По другом правилу има се задаћа она о ябукама овако на рачунальки представити; 26 ябука (смакни 10 зрна на првой и 10 на другой жици и онда на трећой жици найпре 2 зрна за се и опет 4 за се, а остала 4 зрна на трећой жици покри) и 18 ябука (смакни 8 зрна на четвртой жици а 2 покри, и смакни 10 зрна на петой жици) то су 44. Зато: єр єдна десетица (показує прву жицу) и друга десетица (показує другу жицу) и трећа десетица (показує 2 зрна с треће и 8 са четврте жице) и четврта десетица (показує пету жицу) чине 40; и іош 4 (показує 4 на трећой жици) чине ускупа 44.

Ако би се догодило, да дете погреши у рачуну, негледећи на рачунальку, то га валя опоменути, да добро гледа и брои. Доцниє запита и учитель дете, да одговори на памет без гледаня на рачунальку. Н. П. колико є 38 и 25? а дете одговори погрешно н. п.: 38 и 25 єсу 53, онда Уч. изађи и смакни 38 зрна тако, да дођу 3 десетице на 3 горнѣ жице, а 8 єдиница чак на шестой жици. Дете учини. Уч. Ко уме казати, зашто смо прескочили четврту и пету жицу? Дете: Єрбо є 25 има 2 десетице и 5 єдиница, па зарад те 2 десетице оставилисмо те две жице празне. Уч. Тако є; смакни дакле те 2 десетице на те две жице. Дете учини. Уч. А остали 5 єдиница стави доле, како ћеш то учинити? Дете смиче на шестой жици она 2 зрна лево, а испод ньих на седмой жици заоставша 3 зрна. Учитель покриваюћи остала зрна пита: колико дакле имаш десетица? Дете: 6. Уч. и колико іош єдиница? Дете: іош 3. Уч. колико є то ускупа? Дете: то є 63. Уч. У колико си дакле мало пре погрешио, кад си реко, да є 38 и 25 = 53? Д. У читаву десетицу.

Оћемо ли да представимо како се одузима 18 од 26 управо 18 од 44 (напред ставлѣн пример с ябукама) то се смичу зрна сасвм противно од онога напред поменутога начина. Н. П. Милош є имао 44 ябуке али є дао Милану 18, колико му є остало? То се овако ради: Милош є имао 44 ябуке; 44 є саставлѣн брой, састои се из 4 десетице и 4 єдинице, (и говорећи ово смиче 4 десетице и 4 єдинице на горепоменути начин, а остала зрна покриє). Ал Милош є дао Милану 18 ябука, то є 8 єдиница (и показує 4 на петой жици и смиче на лево и одлучує 4 на четвртой па смиче и те на лево под покривач) и 1 десетицу (смиче сва зрна на трећой жици лево под покривач). Остало є дакле Милошу

іош 10 (показує прву жицу) и 10 (показує другу жицу) и 6 (показує четврту жицу) то є 26. Или:

Милош є имао 44 ябуке (показуюћи 4 десетице на 4 горнѣ жице, и 4 єдинице на петой жици) ал є дао Милану 18 (смиче 10 на четвртой жици и 4 на петой и іош 4 са треће жице лево под покривач) остало му є дакле 26 (показує 2 десетице на жици првой и другой и 6 єдиница на жици трећой).

Оћеш ли да представиш брой 100 растворен на броєве парне или на непарне то растури зрна десно и лево овако; жицу 1 и 2, 5 и 6, 9 и 10 лево, а жицу 3 и 4, 7 и 8 десно, то є 100 парно растворено; а за непарно смакни жицу 1, 2 и 3, 7, 8 и 9 на лево, а жицу 4, 5, 6 и 10 на десно.

Пример за ово: Уч.: Колико има двадесетица у стотини? Дете: има 5 двадесетица. Уч.: За 5 кньига или тестета артиє платиш 1 ф. а. в. шта кошта 1 кньига? Д.: Кошта 20 новч. Зашто? и т. д. (Све се у исти мах на зрнима рачуналке показує).

Уч. Колико тридесетица има у стотини? Д. има 3 тридесетице и 1 проста десетица. Уч. Кад кньига артиє кошта 30 новч. шта ће коштати 3 кньиге? Д. Коштаће 90 новч. Уч. Зашто? Д. Єр су Зпут 3 десетице 9 десетица или 90. Уч. А кад би за 3 кньиге дао у дућану 1 ф, а. в. колико би новаца имао натраг примити? Д. Имао би примити 10 новч. Уч. Зашто? Д. Зато што є и т. д. И ово се све у исти мах на рачунальки показує).

На овай начин имаю се и све остале задаће наочигледно представити. Н. П. Колико петица, колико четрдесетица, педесетица, шесдесетица и др. има у стотини? Покажи на рачунальки.

(Продужиће се.)

Школске вести.

ОЦЕНЕ У ПРЕПАРАНДИИ. Кр. уг. Наместништво издало є за римске препарандиє следећу наредбу: да се код сви римс. препарандия има одсад сваке по године држати редовни изпит у присутству управителя и сви професора и успех увести у дотичне записнике, где се по себи разуме, да изпит второлетних приправника на краю године има служити за оцену њнове способности за учительство, по чему им се имаю и сведочбе издати. А оцене су наређене ове: отличан, изврстан, прве, друге и треће класе. Отличан є, ко има из сви ил из найвише предмета „отлично“ а изостали „изврстно.“ Изврстан є, ко има из найвише предмета „изврсно“ из манѣ „отлично“ или само из єднога „добро“ а из остали „изврсно ил отлично.“ Прве є ксасе, ако нема ни єдно „недовольно.“ Друге є

класе, ако има само єдно „недовольно.“ Треће є класе, ако има само єдно „слабо.“ Из владаня су наређене ове оцене: отлично, похвално, уредно, єдва уредно, неуредно. У походеню школе ово су оцене: врло прилежан, ко ниє ни єдаред изостао; прилежан, ако є сва одсутства извинио; манѣ прилежан, ако ниє сва одсудства извинно; неприлежан, ако є више реда изостао, па нешто извинно, а нешто не. — Из прилежаваня пажнѣ и издураня у томе ово су оцене: похвално, добро, довольно и недовольно. Из поступка са децом ово: приятан, озбилян, благ, суров. Из изговора ово су: разборит, неразумльив. а из поєдини предмета ово су: 1) отлично, 2) изврсно, обоє значи еминенцию; 3) добро 4) довольно, обоє значи прву класу; 5) недовольно значи другу 6) хрђаво значи трећу класу.

НЕДЕЛЬНА ШКОЛА ЗА ШЕГРТЕ. Како се на овой данас са сви страна отимлюћой конкуренции само живо изображен и изоштреп занатлия одржати и преднячити може, то є у погледу на ово изображенѣ наместничство дойноаустриско предлоге трговачке коморе одобрило, да се сваке среде и суботе на вече по пуна два сата школа ова држи, да се у ньой найвећма вештбаю деца у писаню потребни писмени саставака, земльопису, повестници, рачуну, геометрии и особито у рисаню; да се учительи за овай труд из варошки каса плаћаю и од трговачки комора; да є сваки учитель дужан свако то дете прилежно учити и точан попис деце водити, имена небрежливих магистрату увек подносити, кои има одма прописане прилично велике новчане каштиге истераги; изостаянѣ од школе извинює само болест и то осведочена. Наместничство є додало іош строг налог магистратима, да пазе, да господари ове и остале дужности своє према шегртима строго пазе и изпуняваю.

УЧИТЕЉСКЕ СКУПШТИНЕ У ЧЕСКОЙ. Прошле године било є у четири ческе диєцезе 339 учительски скупштина, на коима є присуствовало 1515 свештеника и 7507 учителя. Од небройни питаня о учительским радняма, коя су за те скупштине задавана и израђивана била особито су се отликовали учичительи у израђиваню практични покушая, како се има израдити у школи овай ил онай комад из буквара или читанке и показалису, да су се за ово свойски спремали и прилежно књиге читали, и ту су одма и сви остали имали прилику без муке и труда научити се разумном и вештном методичком поступку.

Окром ових радова држане су на скупштинама практичне лекциє о поєдиним предметима из популарне хемиє, физике, наравне историє, о неги челе, свилене бубе, воћака, о чуваню здравля, о користи дистриктски школски библиотека и т. д. Особиту су пажню обраћали на недельну школу, где се договарало, како да се удеси, да прилежниє у ню долазе, шта да се ту учи, и коє књиге да се ту употребе.

При свима скупштинама гледали су председници, да састанци буду лик искрености и братске любави, и опазило се велики успех особито у оним краєвима, где су скупштине ове найчешће држане.

ПРАВОСЛ. ШКОЛЕ У ТЕМИШВАРСКОЈ ДИЄЦЕЗИ за год. 1864 по званичном извештаю консисториє.

У Темишв. диєцези било є прошле год. у 283 места са 65471 правосл. домова и 464 парохиє школа 13 мушки, 13 женски, и 282 помешаие мушке и женске; међу овима 74 србске, 217 романски, и 17 помешани србско-романски, полудневна само 1. Недельни школа било є 270, за женске раднѣ само 2 и 2 за шегрте. Места без школе има 19 са 564 дома и 211 мушке а само 165 женске деце. Свега деце за школу билоє: мушке 24104, и женске 20722. Колико є од ове деце србске а колико романске неможемо казати, єр у извештаю о овом код многи места ни приметбе нема. Од ове деце ишло є у школу 13433 мушке а само 3987 женске, а ниє ишло 27782. Дистрикски надзирателя било є 11, местни 284, учутеля 323, учительки 2 старателя 284. Школски здания собствени било є 283, наймлѣни 15, безплатно уступлѣни 4; и од ових є у добром станю 134, среднѣм 110, рђавом 58. Глуво-неме деце било є 13, слепе 5, све 18 без школе.

Изпоређуюћи ове броєве са ланьскима видимо да се брой умалио: 5 парохия, 1063 дома, 2 школе помешаие мушко-женске, 3 школе србске, 322 мушке деце за школу, и 3 учителя; а порастао: 1 школа помешана србско-романска, 481 женске за школу деце, 346 мушке деце, коя походе школу и 787 женске. И овде има много незгодни и готово невероватни позиция и врло би добро било, кад би што то за узроке знати могли н. п. куд су се денуле парохиє и домови, србске школе и учительи и остало, а одкуда є порастао брой помешани србско-романски школа.

ПРАВОСЛ. ШКОЛЕ У ВРШАЧКОЈ ДИЄЦЕЗИ год. 1864 по званичном извештаю консисториє. *)

Прошле год. било є у вршач. диєцези у 146 места са 30438 домова и 246 парохия, школа: 1 главна мушка, 4 одлучене мушке, 5 женски и 141 помешана мушко-женска; чисто србски само 9, романски 135 и 6 помешани србско-романски, а полудневна іош ни єдна. За женске раднѣ била є 1, за шегрте 3, недельни само 5. Деце за школу способне било є 9140 мушке и 7460 женске (попис неваляо као и лане). Колко є од ове деце србске а колко романске незнасе, нигде у извештаю нема ни приметбе о овом. Места без школе има 2 са 124 дома и 43 мушке а 37 женске деце. У школу є ишло 5999 мушке и 1910 женске деце, а 8771 ниє ишло. Глуво-слепе деце било є 15 и слепе 5, све 20 без школе. На овим школама било є дистриктски надзирателя 5, месмни 144, учителя 156, учителька 1 и старателя 144. Школски здания билоє 138 собствени и 12 наймлѣни, и од њи у добром станю 57, у среднѣм 61, а хрђави 29.

Изпоређуюћи ове броєве са ланьскима умалило се на брою: 1000 домова, 8 парохия, 2 смешане и 14 романски школа, и деце за школу

---

*) Овом приликом умолявамо найпокорние преч. консисторіе: карловачку, пакрачку, горньокарловачку и далматинску, а исто тако и дирекциє србски школа у крапни, да нам ове податкє о своим школама саобште.

мушке 176; а умножило се: 1 мушка школа, 2 женске, 3 србске, женска деца се 532, и порастао брой деце коя школу походе 249 мушке, 350 женске. И овде се има исто оно приметити о недостаточности пописа што и код темишварског извештая.

СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У НОВОМ САДУ: Код саборне цркве стои главна школа, има 4 мушке и 3 женске класе; код алмашке цркве има 1 мушка и 1 женска основна школа; код св. Іовановске цркве 1 мушка, и на салашима 1 помешана. — На њима има 11 учителя и 2 учитељке за женске раднѣ. Сваки учитель има по 500 ф. а. в. редовне плате, и 3 учителя главне школе іош по 51½ сваки, што уче шегрте. Стария учитељка има 250 фт. плате, 50 фт. у име стана и 3 хвата дрва, а млађа учитељка 200 фт. плате и 2 хвата дрва. Управитель има 210 фт. а. в. хонорара за труд. Окром тога имаю сви учитељи за поянѣ у цркви неки 120 фт. неки 80 фт. а неки по 60 фт. — Мушки учитељи имаю по 25, женски по 20, а учитељке зими по 10 а лети по 15 сати недељно рада у школи. — Прошле год. било є у I. глав. класи 36, у II, 34, у III. 61, у IV. 30, свега 161 мушке, а женске у I. 60, у II. 61, у III. 35, свега 156 деце; у алмашку мушку школу ишло є 105, у женску 40, у іованску 48, а салашку 38 и ту 18 женске деце, свега дакле ишло є у школу 548 и то 214 женске и 334 мушке деце. — Православни домова има 1600, са около 800 за школу способне деце, по томе долази на 2 дома тек по 1 дете. Од ове є деце около 250 без школе остало и ово су найвише салашка, па како су салаши на врло великом простору разсеяни, ниє можно у єдну школу све их сабрати. — Прошле год. основао є преосвештени владика Платон іош єдну нову основну школу на кисачком гроблю низ капелу о свом трошку, и учитель овай има до 300 фт. а. в. плате из фундациє окром стана и огрева.

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У НЕАПОЛУ биле су іош 1860. год. тако запуштене, да є на 450,000 становника само 18 школа било; а по извештаю од прошле год. има данас 97 мушки и 98 женски основни школа, са 4634 мушке и 5360 женске деце. Окром тога отворене су 3 недељне школе са 2452 деце. За ове школе плаћа варош 177000 фр. годишнѣ учитељима, и преко 130,000 има други трошкова на ове школе. Око подизаня и овога необичнога унапређеня ових школа найвећма су се трудили сенатор Имбрияни и инспектор Фара. Слава им!

НАГРАДОНОСНА ДЕЛА. Земаљско правителство у Штаєрской издало є награду од 500 ф. ко напише найболю читанку за децу из основне школе о земљоделству и шумарству са обзиром на климатичне околности и нарав землѣ у Штаєрской.

Лист овай излази месечно дваред: сваког 15 и последнѣг.
Кошта заєдно са додатком 4 фр. а додатак сам 1 фр. на год.

Изд. и уређує Др. Ђ. Натошевиħ. — Штампа кр. уг. свеучил. печатня.

Молитва

ѡ ѹ҆покоенїи блаженнагѡ младенца Геѡргїа.

Господи Їисꙋсе Хрїсте Боже нашъ, породившымсѧ ѿ води и дꙋха, и въ непорочномъ житїи къ тебѣ преставлѧющымсѧ, царство небесное дати ѡ҆бѣщавый, и рекїй: „ѡ҆ставите дѣти приходити ко мнѣ, таковыхъ бо ѥсть царство небесное.“ смиренно молимсѧ, нынѣ ѿ насъ преставленномꙋ рабꙋ твоемꙋ непорочномꙋ младенцꙋ Геѡргїю, по твоемꙋ неложномꙋ ѡ҆бѣщанїю, царствїѧ твоегѡ наслѣдїе дарꙋй: насъ же безпорочное сподоби прейти, и хрїстїанское скончати житїе: со всѣми свѧтыми твоими, въ небесныхъ чертозѣхъ водворитисѧ.

Ꙗкѡ ты ѥси воскресенїе, животъ и ѹ҆покоенїе всѣхъ рабѡвъ твоихъ, и нынѣ преставленномꙋ рабꙋ твоемꙋ непорочномꙋ младенцꙋ Геѡ҆ргїю, Хрїсте Боже нашъ, и тебѣ славꙋ возсылаемъ со безначалнымъ твоимъ Отцемъ, и съ пресвѧтымъ и благимъ, и животворѧщимъ твоимъ дꙋхомъ, нынѣ и присно, и во вѣки вѣкѡвъ. Аминь.

Вѣчнаѧ твоѧ памѧть достоблаженне, и присно-памѧтне младенче Геѡргїе.

Вѣчнаѧ памѧть.

За споменъ
ЂУРЕ ЗЛАТОЯ БРАНИСЛАВА
ВУКИЋЕВИЋА
рођеногъ 13. Новембра 1862,
преселившегъ се у вѣчность
у Сомбору у очи 13. Февруара 1865.

На Лазареву Суботу 1865.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 4. У Будиму 31. Јулия 1865. Год. VII.

Синодски предлог
о србским основним школама.
(Свршетак.)

Додатак за остале школе.

1. ПРЕПАРАНДИЯ. За изображенѣ довольног броя учителя довольна є єдна препарандия, и међу овима є сомборска найзгодния, єр є найболѣ устроєна.

На ньой се има само іош катедра теоретичког и практичког земльоделства и домоводства отворити, и плата за овог учителя равна осталим постоєћим платама 800 ф. а. вр. наредити.

И овим учительима имаю се додати десетогодишньи прилози на плату по 100 ф. а. в. и пуна пензия после 30 год. службе.

Препарандски курс има се на три године разширити, па окром наука коє се сад предаю и окром предпоменути наука о земльоделству и домоводству има се іош и психология са антропологиом и науком о чуваню здравля као редован предмет увести.

Одговорно управительство овог завода има се све на три године єдном од професора предати.

Сваке године има се (субвенция) помоћ од 300 фр. а. вр. издати, да єдан од професора о великом одмору по кою главнию препарандию у и изван царевине обићи може.

Професоре препарандиє наименує митрополитско-црквени савет.

На препарандии има се завести конвикт за све питомце, колико их сва четир горня дистрикта: горня Угарска, Славония, Хрватска и Далмация потребую, и за половину питомаца за три дойна дистрикта: Срем, Бачку и Банат.

На издржаванѣ овог конвикта имаю дотични дистрикти заєдно са свима местним и обштим школским фондовима и свима питомцима прилагати, за коє ће се специялан план израдити.

Преко є нуждно, да се заведе женска препарандия, с почетка само са курсом од єдне године дана, и то на єдной вишой девоячкой школи, или, ако би то неможно било, да се сваке године 3 ил 4 стипендиє издаю на изображенѣ учительки за женске основне школе.

2. ГИМНАСИЕ. Обе народне гимнасиє Карловачка и Новосадска имаю се не само у погледу на учевни план него и у погледу на учительски положай и плату по пропису за државне гимпазиє устроити.

По томе се имаю наредити плате професора на нижим класама са 700 фр. на вишим класама са 800 фр. са десетогодишньим прилозима по 100 фр. и пуна пензия после 30 година службе.

Професоре ови гимнасия наименую дотични патронати, али под условом да имаю квалификацию, како є држава прописує. А док ово немаю, сматраю се само као привремени супленти са 200 форинти маньом платом, и то само за две године дана, а онда и ту службу губе.

Оба ова института имаю право на явност и издаванѣ матуритетски сведочба чим изпуне услове, коє држава прописує.

Будући да готово сви ученици Карловачкє гимнасиє у Богословию прелазе, то се има учевни план на овой гимнасии тако устроити, да се неке за Богословию нуждне преднауке као редовне науке овде уведу, у колико є то можно, да се прави гимнасиялни план неуквари.

На Карловачкой гимнасии постоєћи конвикт има се толико разширити, да Богословия одуд довольно питомаца добива.

Зарад изображеня професора за ове обе гимнасиє има се єдна стипендия наредити.

На свима явним ил приватним гимнасияма у држави, коє већи брой србске деце походи имаю се ставити професори за науку вероисповедну и за србски єзик и литературу (облигатно само за ову децу) са платом од найманѣ 300 фр. а. вр. коє се има полом од те деце и из дидактра, а пола из други фондова подмирити. И ови су учительи обвезани годишнѣ извештає о успеху деце митрополитско-црквеном савету подносити.

3. БОГОСЛОВИЯ. За изображенѣ довольног броя свештеника довольна є єдна Богословия, а то є Карловачка.

За ову Богословию имаю се установити стални професори.

Ови се имаю на университетима изобразити и отуда докторате Богословиє ил бар они наука донети, коє ће овде предавати.

Заради тога имаю се одредити 4 ил 6 стипендия свака са 600 до 800 фр. а. вр. и имаю се изабрати младићи, кои ће ићи.

Ови се имаю обвезати, да готове манускрипте донесу и да их найдалѣ после 5 година професуре у штампу даю.

Плата ови професора є 1500 ф. а. вр. са деценалним прилозима по 250 ф. а. вр. и цела пензия после 30 год. службе.

Низ ову плату имаю им се одредити пристойна отличия.

У Богословию неприма се више питомаца него колко є нуждно, да се свештеничке службе попуне.

Сваки диєцезан бира их из своє диєцезе, и то: темишварски 8, горньо и дольно карловачки по 4, бачки, вршачки и пакрачки по 3, будимски 2 сваке године, све децу бистру и смерну, и коя показую волю на чин, и шалѣ у Карловце, да овде гимназию свршую и матуритет положе.

Уз Богословию има се удесити конвикт за све питомце из горня 4 и за половину из дойна 3 дистрикта, исто као што є код препарандиє споменуто.

Учевни план за Богословию има св. Синод начинити.

Све науке имаю се предавати на србском єзику.

Уз Богословию има се одма завести потребна библиотека.

За изображаванѣ професора Богословиє има се установити єдна стипендия.

Како се поступа с рачуналком.

(Єдно питанѣ за учителѣ).

(Свршетак.)

О сабираню, одузиманю, множеню и деленю броєва на особ.

IX. Растваранѣ броя 100 на саме двойке, тройке, четворке; на саме петице, шестице, седмице, осмице и деветице може се на рачунальки представити на два начина.

Први начин. Оћемо ли да деци наочигледно покажемо само како се броєви сабираю ил одузимлю, то се онда сва зрна пре-

турую по жици на другу страну, с лева на десно, и то тако, да сва зрна єдно уз друго дођу без разделяка; іош их валя пояче отиснути, да се увек чує, како звекне єдно о друго. Н. П.:

4 (отисни с прве жице с десног края 4 зрна десно на други край жице *) и 4 (отисни іош 4 зрна на првой жици на десно) єсу 8, и 4 (отисни и она 2 преоставша зрна на првой жици десно и 2 зрна са друге жице опет с деснога края на десно к ступцу) єсу 12, и іош 4 (отисни следећа 4 зрна са друге жице) єсу 16 и іош 4 (отисни и преоставша 4 зрна на другой жици) єсу 20, и іош 4 (отисни на трећой жици опет с десног края 4 зрна десно к ступцу) єсу 24, и іош 4 (отисни іош 4 зрна десно) єсу 28 и тако далѣ; коликогод се пута рекне „и іош 4“ толико пута се отисну по 4 следећа зрна, с лева на десно тако, да зрно о зрно куцне; и по томе ће стояти зрна кад се дође сабираући н. п. до 28 овако: 10 зрна на првой жици стояће све єдно низ друго, само не на левом него на десном краю жице уз ступац; исто тако ће стояти сви 10 зрна на другой жици, и 8 зрна на трећой. Тако иде сабиранѣ на рачунальки.

Одузиманѣ иде противно од тога, т. є. сва при сабираню на жицама с лева на десно потиснута зрна потискую се при одузиманю натраг, с десна на лево, а незапочинѣсе као при сабираню на првой жици, већ на оной последной, где є са сабиранѣм прекинуто; у предпоменутом случаю на жици трећой, и при том се говори „од“ и „остає“ или „манѣ“ и „єст“ н. п. Учитель изазове два детета, и заповеди єдном да она непотребна зрна покриє (показуући на они оздо 72) и да држи покривач спреман, па чим друго изазвано дете од откривени зрна коє одузме, то одма да их онай под покривач прими и да покриє, и онда заповеди овом, да започне одузимати, коє овако говори и ради: н. п. 28 ябука (показуући на ово 28 зрна) манѣ 4 (отисне 4 зрна на дойной жици с десна на лево; коє одма покривало покриє) єсу 24, или: 4 од 28 остаю 24; 24 (показуући их) манѣ 4 (отисне опет 4 на лево) єсу 20 (покаже их) 20 манѣ 4 (отисне опет 4 са друге жице на лево) єсу 16 и тако далѣ, док неостане ништа.

Исто се тако отискую зрна ако є задаћа све по 2, по 3, по 4, по 5, по 6, по 7, по 8 и по 9 узимати, и то: при сабираню с

---

*) Речено є озго, да увек пре рада валя сву справицу на лево нагнути, да се сва зрна на леви край жица сабию.

лева на десно и почето озго, па тераући доле; а при одузиману отискує се с десна на лево и починѣсе одоздо па тера горе.

При овом раду врло є нуждно да знаю и да упамте деца, да како н. п. шестица и седмица брой 13 даю, исто тако и сви други већи броєви кои за єдинице имаю 6 и 7 заєдно сабрани увек онаки брой даду, кои излази на 3. Н. П. 17 и 6 єст 23 (крайни брой є 3). 27 и 6 єст 33, (крайни є брой 3). 47 и 6=53 (опет 3) 66 + 7 = 73, 76 + 7 = 83 и т. д.

Док изазвано дете на овай начин зрна на рачунальки по овой ил оной задаћи десно ил лево отискує прекида га учитель и задає му односна разясняваућа питаня н. п.: дете потискує само осмице говорећи: 8 и 8 єст 16, 16 и 8 єст 24, 24 и 8 єст 32 и тако далѣ, а учитель га н. п. одма код прве суме прекине и запита ово: 16 є брой кой излази на 6, знашли одкуда є то? Д. Єрбо кад на прву осмицу додам од друге 2 да изаће десетица, оно остане од друге осмице 6 и изнесе са оном десетицом 16, т. є. брой, кои излази на 6. — Код друге суме т. є. 24, одговара исто то упитано дете: єр 6 и 8 даю брой кои излази на 4 т. є. 14, а овде 24. — Код треће суме т. є. 32 одговара упитано дете: єр 4 и 8 даю єдну десетицу и преостає 2, па тако даю и већи броєви ако имаю на краю 4 и 8 ускупа узети увек онаки брой, кои излази на 2, тако є и 32.

Исто се овако поступа и при одузиману, само се ради одоздо и валя одузета зрна као и непотребна одма покрити.

Други начин. Овде се не отискую сва зрна било да их се узимлѣ све по 2, по 3, по 4, по 5, по 6, по 7, по 8 ил по 9 с лева на десно тако, да єдно на друго доћу, него се разтисну све по онолико, по колко є задано, ако двойке све по 2, ако тройке све по 3 и т. д. и ставляю се на жици свако за се тако, да на жици све хрпе стоє свака за се. И овде се починѣ рад на горньой жици, и ма да се може започети и десног края, опет є болѣ почети с левог, па кад су сва зрна са прве жице узета, оно се прелази на другу жицу, али не као код првог начина на онай исти край друге жице као и код прве, него (као да би єдна жица била, па само изсавияна кроз ступце) пређе се на другу жицу и почне на оном краю, на ком се на првой жици свршило н. п. узимлући двойке или све по 2 зрна ишло би се овако:

||. и ||. = 4, и ||. = 6, и ||. = 8, и ||. = 10, ||. = 20, и ||. = 18, и ||. = 16, и ||. = 14, и ||. = 12, и ||. = 22, и ||. = 24, и ||. = 26, и ||. = 28, и ||. = 30

и тако далѣ; прелазисе дакле с прве жице на другу онде, где є 10 и 12, с друге на трећу онде, где є 20 и 22, а неби се смело никако са 10 на онай крај прећи, где є 20.

Овако растуриванѣ зрна иде истина спориє и теже, него оно потискиванѣ єдно на друго, као у првом начину, али є ово разговетниє и особито при множеню и деленю броєва на рачунальки преко нуждно. Овде се нечує ни оне звеке зрнади єдно о друго, єрбо се овде ставля свака хрпа за се, и оставлясе између хрпа празног места, да се хрпе болѣ разазнаю.

Свако растваранѣ већи броєва на задате манѣ може се у часу представити наочигледно: треба само она по првом начину єдно на друго потиснута зрна на толико хрпа растурити, колико є потребно, да се тай задати пример наочигледно на рачунальки решен представи. Н. П. 3 у 28 иде 9 пута и преостає 1. Овде се она икона од 28 по првом начину єдно на друго потиснути зрнади растури на тройке овако:

1ва жица: |||. 1во тройке, |||. 2о тройке, |||. 3ће тройке |
2а „ (||. |||. 6о тройке, |||. 5о тройке ||) 4то тройке
3а „ (|. 7о тройке, |||. 8о тройке, |||. 9то тройке, и | преостає

При оваком растуреню броя 28, стои свако тройке за се и тим болѣ у очи пада.

Већ на овом примеру видисе, да ниє можно сваку хрпу на истой жици подпуно представити, него се мора зрнима са следеће жице попунити, као н. п. овде на четвртом и седмом тройку; али и то схвате деца врло брзо, учитель их има само на ово пажльиве учинити, и у сваком оваком случаю, као што є овде под 4 и 7, около растроєне хрпе прутићем у ваздуху као коло повући, и тим као обгрдити є.

Кадгод се дакле мора коє зрно с друге жице додати к зрнима прве, или с треће жице другой, ил с четврте трећой и тако далѣ, увек валя те хрпе тим колом у ваздуху окружити.

По овом начину ставляю се зрна на рачунальки при сваком множеню и деленю, а може се и при сабираню и одузиманю, ако оћемо да ове рачуне деци наочигледно представимо.

На оба начина валя децу у раствараню стотине на све по 2, по 3, по 4, по 5, по 6, по 7, по 8 и по 9 зрна често и подуже вештбати, и кад су ово схватила, може учитель уверен бити, да є он у сва четир вида децу основно провештбао и рачунальку онако користно употребио, како се то само даде.

По себи се разуме, да найпре децу вештбати валя у раства-

раню маньи броєва, 15, 20, 30, 40, па тек кад су ово добро схватила, и кад су схватила, како се на две жице разбиєне хрпе окружаваю, онда им се задаю већи броєви на растваранѣ. Н. п. Уч. Отисни 42 зрна на десну страну и разметни их на саме шестйце? Дете учини по предпоменутом начину овако:

1ва жица |||||||. 1ва шестица, |||| } 2га шестица
2га „ ||. |||||||. Зћа шестица ||
Зћа „ |||||. 4та шестица, |||||||. 5та шестица
4та „ |||||. |||||||. 6та шестйца
||. 7ма шестица. Уч. изброй све одлучене шестице?

Д. говорй: 6 и 6 єст 12, и 6 єст 18, и 6 єст 24, и тако далѣ до 42, и при том непрестано показує, а где є нуждно правй у ваздуху кола. Уч. Сад одузимльи шестицу єдну по єдну, почни оздо, али зрна непоремети, нити их потискуй єдно на друго, остави ко што стоє. Д. 42 манѣ 6 єст 36, или: 6 од 42 остає 36; 36 манѣ 6 єст 30 и тако далѣ док не остане ништа. Уч. Колико є 2пут 6? 3пут 6? покажи на рачунальки, ил: колико има 6 ил шестица у 12, у 18, у 24, у 30, у 36, 42, (питанѣ свако за се) покажи на рачинальки.

При задаваню примера валя пазйти, да се изберу примери практични, из живота. При ставляню сваке поєдине хрпе може учитель увек по шта на то односећи се запитати.

Задаћа є да дете растури зрна на саме седмице. Дете учини овако:

1ва жица ||| |||||||. 1ва седмица
2га „ |||||. 2га седмица, ||||||
Зћа „ || |||||||. 4та седмица, | } Зћа седмица
4та „ |||||. 5та седмица, |||||
|| } 6та седмица. Уч. Сабери све ту ставлѣне седмице уєдно, али недирай у зрна? Дете: 7 и 7 єст 14, и 7 єст 21, и 7 єст 28, и 7 єст 35, и 7 єст 42, и показує сваку хрпу прутићем, а растроєне на две жице показує вукући прутићем коло около ньи.

Уч. Одузимльи сад од тих седмица єдну по єдну и показуй али у зрна недирай. Почни одоздо. Д. 42 манѣ 7 єст 35; или: 7 од 42 остає 35; 35 манѣ 7 єст 28, 28 манѣ 7 єст 21 и тако далѣ до ништа.

Уч. Сад да склопимо таблицу за множенѣ и деленѣ броєва, као и оне при сабираню и одузиманю, па изазове два детета, да

єдно пише на табли, шта ћему се заповедати, а друго да показує на рачунальки то. Обоица раде следећу задаћу.

1	пут	7	єст	7	7 у	7 иде	1 пут
2	„	7	„	14	7 „	14 „	2 „
3	„	7	„	21	7 „	21 „	3 „
4	„	7	„	28	7 „	28 „	4 „
5	„	7	„	35	7 „	35 „	5 „
6	„	7	„	42	7 „	42 „	6 „

Сва деца нека препишу ову таблицу и нека є науче наизуст ал тако, да и преко реда запитани одговарати знаю, а идуће лекциє додаће се іош и остало до 70 (т. є. $7\times7=49$, $8\times7=56$, $9\times7=63$, $10\times7=70$.)

Уч. Колико є дакле 6 пута 7? Д. 42. Уч. Зашто? Д. Єрбо є 7 и $7=14$, и $7=21$, и $7=28$, и $7=35$, и $7=42$, (прутом непрестано показує сваку поєдинце седмицу). Уч. Кад би теби давала мати сваки дан по 7 ора, колико би их имао за 6 дана? Д. 42. Уч. Зашто? Д. Єрбо є 6 пута $7=42$ (показуући на зрна). Уч. Тако є; а кад би ти дао свом брату 7 ора и сестри 7, колико би ти остало? Д. 28. Уч. Зашто? Д. Єр кад би они ово 14 ора (показуући на рачунальки 5у и 6у седмицу) вратили, то би опет имао 42. Уч. Кад би ти то 42 ора поделио на 6 ђака тако, да сваки єднако добиє, колико би добио сваки? Д. 7, єрбо 7 у 42 иде 6 пута (показуући на све редом седмице и говорећи: єдна седмица, две, три и тако далѣ до шест седмица). Уч. Ти добиєш 42 новца, да их све по 7 нов. поделиш сиротама, колко ће сирота моћи добити? Д. 6, єрбо 7 у 42 иде 6 пута. Уч. Преостане ли шта? Д. Ништа, єр є $6\times7=42$ и неостане ништа. Уч. Покажи то на рачунальки. Д. Првой сироти 7 нов. (показує на 1ву седмицу), другой сироти 7 нов. (показує 2-гу седмицу) т. є. 14 нов. и т. д.

У. Смакни сва зрна уєдно и разметни их на саме шестице па сабирай. Дете их растури по оном образцу како є горе ставлѣн. Уч. Твоя є мати дала за 7 лимунова 42 нов. шта кошта 1 лимун? Д. Кошта 6 нов. Уч. Зашто? Д. Єрбо 7 у 42 иде 6 пута. Уч. Покажи на рачунальки и растумачи ту задаћу, да сваки увиди, колико сви лимунови коштую, колико є лимонова куплѣно и шта сваки кошта? Д. Мати є издала на лимунове 42 нов. (одлучуући 42 зрна; за 1 лимун 6 нов. (одлучує 6 зрна), за 2ги лимун 6 нв. (одлучує 4 зрна с прве и 2 с друге жице) и тако далѣ. Уч. запамтите дакле, да 7 у 42 иде 6 пута, а 6 у 42 стои 7 пута. Реците сви то. Іош єдаред. И іош єдаред.

Истина, ниє довольно, да деца целу таблицу за множенѣ и деленѣ броєва само на рачунальки наочигледно представлѣно виде, него мораю є баш на изуст научити; али наочигледно ово представлянѣ одлакша наизуст ученѣ и то врло яко, и деца целу ствар болѣ разумеу. Самим голим наизуст ученѣм без овога представляня на очи, буде цело знанѣ ньиово врло механичко. Деца мораю уверена бити да є 2 × 7 и 7 × 2 увек 14, и опет ниє ово сасвим свеєдно, коє се на рачунальки одма види, єрбо се за оно мора ставити две хрпе по 7, а ово 7 хрпа по 2. Ако ко потроши сваки дан 6 петака то за 8 дана непотроши 6 пута 8, него 8 пута 6 петака, ма да є износ исти.

На оваки начин валя деци таблицу множеня и деленя представити и чешће проћи.

Неке приметбе о неупутном употребленю рачунальке.

Неупутно є растваравоћи броєве на двойке, тройке, четворке и т. д. ставляти хрпе єдну испод друге, место єдну уз другу; Н. П. кад би ко брой 42 на седмице разметнуо тако, да на првой жици узме 7, на другой 7, на трећой 7, на четвртой 7, на петой 7 и на шестой 7, а на свакой той жици преоставша по 3 зрна да покриє. (Стави их овако). Ово зато неваля, што деца при оваком растуреню хрпа немогу схватити десетица, па не науче ни десетични строй броєва добро себи представити; невиде ни то, како нове десетице постаю и колико зрна треба са следеће жице додати, да се допуни десетица; па онда: овде ниє ни можно све 10 жица са своє 100 зрна, коє ускупа узето десетични строй наочиглед изчиняваю представити као єдну само на 9 места пресавиєну и кроз ступце провучену жицу. На той предпоменутой неупутно ставлѣной икони, неда се брой 42 за сва четир вида рачуна онако ясно и разговетно представити, єр се неда брзо ни при сабираню видити сума, ни при одузиманю видити остатак, ни при множеню видити износак, ни при деленю сума сви делова, єрбо се невиде десетице, по коима се часком све преброи и превиди.

Найбольи є дакле начин растваравоћи оной горепоменути, по жици далѣ ступаюћи и по потрошку сви зрна прећи на следећу онде, где прва престає, као да би онде жица пресавиєна била и само єдан ступцем изпрекидан низ чинила.

Из свега досад реченог види се, да є рачуналька врло нтждна у школи справица, да наука рачуна с малом децом особито при почетку далеко лакше, брже и болѣ иде, него са цртама на табли, или са прутићи на десетичне снопиће повезани, или на пасулю, бобу, пильцима и коєчем другом, єр све ово потребує и потрош идалеко више времена него рачуналька, и недаю се из далека овако добро разликовати, као ово зрна на рачунальки, зато и ниє рад на овима тако ясан као на рачунальки.

Основне школе у Баварской.

Іош у почетку овога столећа пре него што є Баварска краљевством постала, старало се правительство, какоће школе у добар ред довести. У свакой десетини година школе су се ове на већи степен савршенства подизале. Године 1839 издата є знаменита наредба, коіом се цркви и и свештенству велики уплив у послове явнога воспитаня дає, али под врховним надзором државе. Тежня ове наредбе између осталога била є та, да се младеж обоєг пола, а особито женска у духу и єзику народном изображава, и да се страном французком упливу на воспитанѣ младежи, кои мах у велико отео беше, на пут стане. На три године доцниє забранѣно є ученѣ сваког страног єзика у грађанским девоячким школама, а заповеђено да се ове девойчице свим нуждним наукама у матернѣм єзику уче, и у немачком, а не туђинском духу воспитаваю. Речи налога овог на наше околности употреблѣне овако би гласиле: „Србске кћери треба да буду и остану праве и чисте Србкинѣ, само ће онда моћи бити временом честите жене, врстне домаћице и добре матере. Све што є туђинско и страно валя из девоячких школа удалити. Грађанки доста є да свой єзик савршено знаде.“

Године 1848, кад се сва западна Европа узруяла, са многи страна захтевало се у Баварской, да се школа сасвим од цркве одцепи, и ньойзи равноправна буде. Од тога времена консисторіе бодрим оком мотре, да свештеници на школу свойски пазе, и да се около нѣног процветаня брижльиво труде.

Учительи у Баварской сматраю се за обштинске званичнике, али се при свем том и државна управа о ньиовом благостаню много труди, и сиромашніим обштинама помаже, а имућне морално на-

терує, да плате учительске свуда повисе, и у ред доведу. Найновия државна уредба у погледу на унутрашнѣ станѣ школско године 1857 издата, од особите є важности, єр све што є у пређашньим уредбама доброга било, у овой є задржано и умножено, а недостатци што се у нечему одпре налазише, сад су исправлѣни.

Свако дете од 6—12 година у свакидашню школу ићи мора; а од 12 — 16 године обвезана су момчад и девойке недельом и праздником у повторну школу долазити. Осим оне младежи што се у већим школама учи, сви остали само се онда венчати, право грађанско добити и за пунолетне прогласити могу, кад покажу сведочбу, да су у недельну школу прилѣжно ишли.

У свакой црквеной обштини мора бити барем єдна школа. Школу издржава политична местна обштина. Плата учительска по селима несме маня од 300, а по варошима од 400 бити. Осим тога прима учитель школарину од сваког детета по две крайцаре на наделю. За сиромашну децу обштина є дужна школарину намирити. Ако се у обштини неналази никаквога фонда за издржаванѣ школе и учителя, онда се расписує на све становнике школски порез по суразмерности земальскога данка, што га люди плаћаю. По пропису имао би на сваки 60 деце єдан учитель поставлѣн бити, али где местне и верозаконске околности изискую, мора се и на 25 деце учитель поставляти.

Врховну управу над свима школама води министарство за црквене и школске послове, коє се из министра, три министериална, два црквена, и два школска савѣтника састои. Деланѣ овога министарства простиресе на управу свию просвѣтни завода. У сваком окружию политичном (Regierungsbezirk) налазисе окружно школско званиє или школархат. Ово се састои из четири без плате части ради служећа школарха, а из свию у окружном граду и овога околици станујући ректора, професора, дистриктуални и мѣстни школски надзирателя. Ови чланови школархата с правом гласа учествую у седницама окружне политичне управе, кад се год што о делу обучаваня ради, ал осим тога сачиняваю они засебе под управом окружнога начелника и правителственог референта стоећи одбор, кои се о благу школе саветує, извештає школске прегледа и с своим приметбама снабдѣва, и чрез свог повереника сваке године по 4 школска дистрикта визитирати дає.

Школски дистрикти заузимаю обично простор на коме 10 — 25,000 становника живе. Дистриктуални надзиратель обично є прота или други кои способан свештеник. У нѣгову дужност

спада: пазити на споляшньи ред школски, поправляти унутрашнѣ станѣ школе, држати контролу над местном управом школском. Сваке гогине има он све школе свога дистрикта походити, у ньима децу испитивати, и уверити се о станю сваке поедине школе. У варошима, коє стоє непосредно под средоточним правительством постоє школске комисиє, коє дужност дистриктуалног надзирателя заступаю.

У сваком месту, где има школе, постои местна школска управа (Lokal-Schulinspection), коя се састои, на селима из пароха, сеоског кнеза и двоице или троице обштинара; а у варошима из градоначелника, пароха, и неколицине одабрани магистратски саветника (обштинара). Радня местне школске управе простире се на обдржанѣ дисциплине у школи, на надзиранѣ и савестно манипулиранѣ школски земаля и фондова, на чистоту и уредност школскога здания, на школски намештай, на уредно исплаћиванѣ учителя, на подпомаганѣ сиромашне деце. Под надзиранѣ ове управе спадаю 1во учительи, ньиови спомоћници и школски служительи. 2. Родительи дечии, и сви жительи местни, кои ма какав уплив на школску децу имаю. Сви ови мораю на позив управе пред ню доћи, и по нѣном упутству, што се деце и дечиєг воспитаня тиче, владати се. Управа има право честитог и вредног учителя похвалити и из школског фонда награду му дати, а небрежльивог опоменути и дати му заслужени укор. Сваког месеца у први недельни дан држи се местни школски збор (Schul-Conferenz), у ком се предузимаю ради извршеня прислати више налози, тужбе, одсутства дечия и други овим подобни предмети. Чланови управе имаю дужност често школу надгледати, и на свршетку године извештай сачинити. Како у овима, тако и у извештаима дистриктуалног надзирателя особито се изложити мора квалификация учителя. Успѣх се бележи следуюћим оцѣнама: отличан, врло добар, добар, доволян, недостаточан, слаб, неваляо.

Школа се сматра као државни завод, али се држава црквеним людма послужує при управи школе. Римски епископи и протестантске консисториє бдию над религиозно моралним станѣм учителя и целог школског воспитаня и ученя. Они потврђую и одобраваю школске кньиге, коє се на науку вере и морала односе и иште се од ньи мнѣниє пре, но што ће се издати какав важан налог у погледу на школу и просвету.

(Свршиће се.)

Школске вести.

НЕГА ЧЕЛЕ. Наместничство у Венеции издало є на све конзисториє и учителѣ следећи налог рад неге челе: Међу осталим струкама економиє без сумнѣ є и нега челе од велике важности, тим веће, што уз своя оба врло скупоцена производа, меда и воска коє нам дає, неиште од нас ни великога труда ни много трошка. Па баш ова струка обично се найманѣ пази, и найвећма страда због шкодљиви предрасуда. Због тога препоручує ово намесмничство целом свештенству и свима учительима основни школа струку ову и меће им на срце, да се са свом ревности обрате, не само препоручуући струку ову сваком приликом у своіой околини и побуђуући волю у народу на негу челе, него и бринући се да се кошнице што већма можно умноже, и настоєћи найвећма о томе, да рационална вештина око држаня и неге челе обштим знанѣм буде. А што се наособ учителя тиче, то се напред изявлює, да ће ньиов ревностан труд око овога са великим задовольством код наместничства примлѣн бити и гледаће се, да се онима, кои найболѣ успехе у овом покожу награде даду.

У исти тай мах кад є налог овай изашао понудио се и подухватио професор наравне историє са падованског универзитета Рафаил Молин да по свима главним основним и некима простим школама ове провинциє а найглавниє у препарандияма кратке прелекциє даде, како би учительи и приправници у станю били, шкодљиве предрасуде у нараду о држаню кошница угушити, и научити га, како ће што већу корист од неге челе имати моћи. У своме предаваню доказує, како є нега челе код стари класички народа врло распространѣна била, и врло уважавана; казує узроке, зашто се у поздния времена ово занемарило; доказує, како су ови наши предели за негу челе врло згодни, како и ране за челу доволяна има, а и како се на продаю меда и воска ил ових користно употребленѣ у кући сигурно рачунати може, а како притом чела скидаући цветни прах сила приноси, да се род воћака знатно множи, — и он све ово посведочава рачуном и живим примерима. За узрок, што прост народ занемарава ову струку, коя му уз врло мали труд, и врло мали трошак, без икакве ризике и без жртви остали производа, врло лепу корист донети може, наводи само єдинце нѣгово досадашнѣ неувиђанѣ користи и невештину, коя є око ове неге нуждна. Найпосле изриче своє наданѣ, да ће се само тим начином, помоћу мудри свештеника и учителя найболѣ ова лепа и користна економичка струка подићи моћи, коя ће оне куће и она села, коя се око овог заузму яко подпомоћи. Молин є започео своя предаваня у Ровигу, где га публика са найвећом вольом слуша, и одмах га є представничство суседне вароши Адриє умолило, да и к' ньима дође.

Државно є министарство примило ову наредбу наместничства са найвећим задовольством и изразило желю, да се свештеници и учительи на све стране за ово саветом и делом заузму, а особито у оним пре-

делима, кои су за ову струку найзгоднии. У местима, где се кои од учителя са овим већ бави, неће тешко бити и друге люде за ово задобити, ал с' друге стране валя дотичне власти да учителѣ на ово одушевляваю, да им заслужне похвале даю, да ньиова имена путем явни листова на обшту хвалу и припознанѣ целога народа разгласе и т. д.

ТРГОВАЧКА ШКОЛА У ГРАЦУ. За доказ, како се свуда трговци и занатлиє отимлю, да подигну школе, коима ће трговину и индустрию унапредити, служи нова академия за трговину и индустрию у Грацу. Завод овай не само да є валяне учителѣ задобио, него се и са учевном опремом као: подигнутим физикалним кабинетом, хемичком лабораторином, збирком еспапа и др. знатно подигао, и са тога є брой ученика на іош єдаред онолико порастао, колико є прошле године било. Школу ову подигли су ньи неколико фундатора своіом помоћи, кою су на неко време само обећали. Али како є школа лепо напредовати почела, ниє сумнѣ, да ће се до оног времена, док ова помоћ изађе, сама своим приходима моћи обдржати.

ПОПУЛАРНОСТ НАУКА. Професори на солиградской гимнасии и реалци подузелису распростиранѣ обштеполезни наука међу ондашньим грађанима и даю у овоме безплатна явна предаваня; а особито се труде и неуморнису о томе, да у публици побуде интерес за теоретичке и практичке природне науке, коє су постале данас найважниє и за живот найпотребниє. Са ови предаваня задобили су они у публици велико уваженѣ. Слава им!

НАУКА НАЦИОНАЛНЕ ЕКОНОМИЄ У ФРАНЦУСКОЙ, све већма се разпростире и све веће уваженѣ задобива и код простиєга света. Проф. Влковски кои є пре у паризкой конзерватории сваке неделѣ по дваред науку ову безплатно предавао, умолѣн од многи трговачки практиканата и раденика предає сад само за ньи сваке неделѣ ову по ньи и по сав народ особито користну науку. Исто є тако предаю професори у више вароша по Француской публици безплатно сваке неделѣ у неке одређене згодне часе.

ПИТАНЯ НА УЧИТЕЉСКИМ СКУПШТИНАМА. На учительским скупштинама коє су прошасте године држане претресана су найвише следећа питаня:

Шта се иште од добре хришћанске школе? шта такова школа све учини? како учини то?

Шта є кривица, да основна и повторна наука нема довольно успеха, и како се даде то гледом на наше околности поправити?

Како има учитель предавати науку хришћанску да изађе отуда што ваћег успеха по децу?

Како има учитель, кои више разреда деце има, док єдан учи, остале найкористниє забавляти?

Треба ли задавати деци ферияльне задаће и како имаю те удешене бити, да од тога успеха буде?

Шта може учитель чинити и учинити, да се недельна школа прилежниє походи?

Коє су средства, да наше школе унапред поћу и у цвет доћу?

Како се имаю водити школски записници?

Како се има поступати са науком правописа?

Како се има изтеривати наука писмени саставака?

Како се има држати школска молитва?

Коє су рђаве последице, ако є учитель у школи пристрасан?

Како се има старати учитель за телесно здравлѣ и развиянѣ деце?

Од какве су користи по учителѣ учительске скупштине и састанци?

Од коє є користи недельна школа, и како може учитель ту науку корисном учинити за живот?

Валяли у основной школи учити децу певати народне песме, и како се има то чинити?

Шта има учитель чинити и од чега се чувати, да га деца любе и да ту любав сачува?

Коє се награде и каштиге имаю употребити, да се у школи одржи прописани школски запт?

Коє су средства, да се у овом срезу подигну воћняци и челиняци?

Коя правила има учитель пазити даваући деци питаня и како има исправляти одговоре?

Како и коима се средствима имаю учити деца красопису?

Коє су узроци данашнѣ очевидие споляшнѣ и унутрашнѣ распуштености и развратности дечиє, и коима се средствима има томе насупрот ићи?

Шта се разуме под школским заптом, и коима се средствима и има одржати?

Како се има учитель у цркви држати према деци, да онде пристойна буду?

У колико има учитель пазити на добро владанѣ деце и изван школе и цркве?

Шта може чинити учитель, надзиратель и старатель школски, да деца уредно у школу долазе?

Како се има при читаню читанака истеривати наука єзика, да є деца основно схвате?

Шта имаю чинити пароси, и учительи да телом и душом народу огледала буду?

Коима се средствима наведу деца да пазе?

Шта имаю чинити учительи, да се код нас подигне нега свилене бубе?

Коя учевна средства потребуе за науку гледаня свака основна школа? Коя од тих средства могу учительи сами саставити, а коя се

мораю купити? Коим начином може школа набавити новце, да та средства купи? и како се имаю та учевна средства употребити, а како чувати?

Коє призренѣ мора учитель имати на различите темпераменте дечиє? Многа од ових питаня била су задавана, да их код куће сваки ко се узда у се писмено изради и готово донесе у скупштину, где су читана и претресана, а друга су онде у скупштини изашла па одма и у претрес узимана.

СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У СОМБОРУ. По званичном извештаю. У вароши има у 1206 правосл. домова само 363 мушке и 352 женске свега само 715 за школу способне деце, и на ньих 1 главна основна мушка школа са 4 класе и 4 учителя и 1 основна женска школа само са 2 класе. Прошле год. ишло є у I. мушку школу 102, у II. 51, у III. 43, и у IV. 31, свега 227 мушке, а у I. женску школу 60 и у II. 59, свега 119 женске деце, без школе остало дакле 136 мушке и 233 женске деце. Учителя има 9 и 1 катихета од коих 7 учителя и катихета имаю по 420 ф. а. в. а 2 салашка учителя око 380 ф. редовне плате и 4 учит. глав. школе имаю іош за ученѣ шегрта сваки по 63 ф. а. в.

У 12 хрпа салаша, коих више права компактна села изчиняваю, има само 2 школе, у Буковцу и у Жарковцу. У Буковцу било є прошле год. у 122 дома 70 мушке и 75 женске деце за школу, а ишло у школу само 18 мушке и 8 женске. У Жарковцу било є у 166 домова 82 мушке и 89 женске деце за школу, а ишло само 16 мушке и 19 женске. У Жарковцу ишло дакле єдва $\frac{1}{5}$, а у Буковцу єдва $\frac{1}{6}$ деце! На осталим салашима нема нигде више школе, а има деце за школу способне: у Миличићи у 49 домова 28 мушке и 23 женске, свега 51; у Обзиру у 48 домова 33 мушке и 23 женске, свега 56; у Шапоня 92 дома 30 мушке и 37 женске, свега 67; у Ленини 30 домова 15 мушке и 15 женске, свега 30; у Чичови 55 домова, 48 мушке и 46 женске свега 94 (найбогатиє децом); у Шикари 50 домова, 32 мушке и 36 женске, свега 68; у Градини 149 домова 83 мушке и 53 женске, свега 136; у Ранчеву 96 домова 57 мушке и 44 женске, свега 101; у Билићу 116 домова, 55 мушке и 52 женске, свега 107 деце. У скупа дакле преко 700 деце за школу без школе. Знаменито є колика є разлика у брою деце према брою домова код поєдини ови места.

Лист овай излази месечно дваред: сваког 15 и последнѣг.
Кошта заєдно са додатком 4 фр. а додатак сам 1 фр. на год.

Изд. и уређує Др. Ђ. Натошевић. — Штампа кр. уг. свеучил. печатня.

Са Додатком.

Број 2. **ДОДАТАК** Год. I.

к

ШКОЛСКОМ ЛИСТУ

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Пастир и овце.

(Гимнастичка игра за друштво деце).

Окружи се велико коло, найманѣ 30 корачаа у ширину. То є овчиє коло. У нѣга се намеће толико каменя, колико є другова, и ставе се неки ближе краю кола, неки дублѣ у нутри, то су овце. Онда се коцком одреди, ко ће бити пастир, и он седне у сред кола. Остали су вуци, и ови улећу у коло, да узму по єдну овцу, а пастир брани и неда. Ово чини оплетеном марамом. Кога од вукова марамом удари, тай постає пастир. На єдног пастира улећу само два вука, на два пастира четир вука и тако све на сваког пастира по два вука више. Игра трає док нестане полак вукова ил оваца. Преоставше вукове мораю пастири онолико пута около кола на леђи обнети, колико є он оваца однео. Кои од вукова ни єдне овце неоднесе, тай мора пастира на леђи око кола обнети, ако се о друго шта непогоде.

Мртви мачак.

(Игра за децу у полю.)

Окружи се повеће коло. У сред кола стави се єдан повећи комад артиє, то є мртви мачак. Играчи стану редом изван кола, и првом на реду вежу се очи и дадему се прут у руку, па окренувши га на край кола триред пуштаю га, да иде куд зна на мачка, и где мисли да є, да стане, и триред прутом по земльи

около себе да удари. Ако не погоди мачка дає залогу и онда се везую очи другом на реду, да исто то чини, па редом. Ко згази ногама мачка изводи се из кола, и ту поново триред окренувши се иде да удара мачка. Ко мачка погоди, тай добива обкладу, како є на почетку игре погођено, н. п, да га сваки, ко ниє погодио мачка на леђи цело коло обнесе, или да одкупи залогу, како овай захте. Нико несме прут по земльи вући, ни ньим мачка тражити.

Елементи.

(Погађачка игра за децу.)

Сви седну у коло, и єдан баци мараму на кога оће из друштва па рекне єдан елеменат (елементи се зову вода, ватра, земля, ваздух,) н. п. вода; а онай, на кога є бачена марама, мора одма казати єдну животиню, коя у том елементу живи; ако не уме казати или ако каже, што є већ речено, дає залогу и баца мараму далѣ, па рекне елеменат кой оће, само не ватру, почем у ньой никоя животиня неможе живити.

Ова се игра може начинити тежа тим, ако се уговори: да сме бацач заискати іош, да му се каже име животинѣ или растинѣ, или, ако се погоде, да се казую само животинѣ єднога реда. На краю игре одкуплюю се залоге.

Писменска задаћа.

Коє све речи можеш истерати из речи: ора, кад: 1. напред єдно писмо додаш; 2. кад натраг єдно писмо додаш; 3. кад на место првог друго ставиш; 4. кад на место последнѣг друго ставиш; 5. кад прво изоставиш, а натраг єдно додаш; 6. кад последнѣ изоставиш, а напред єдно додаш; 7. кад то исто учиниш, али натрашке читаш?

Прикривена имена.

(Погађачка игра у писменима.)

1. Потражи и пађиђеш у овой врсти име єднога нашег славног генерала.

2. У овой задаћи нађи и склопи име єднога нашег славног митрополита.

3. Из ови писмена склопи име єднога нашег народног добротвора.

Рачунске игре и задаће.

1. Како ћеш начинити, кад одузмеш од осам полу, да неостане ништа?

2. Како ћеш начинити, кад одузмеш од тринайст полу, да остане осам?

3. Како ћеш сложити броєве 1 2 3 4 5 6 7 8 9 да изнесу управо 100?

Бук.

(Єдна физикална игра.)

Узми повећу флашу, нали до пола водом, зачепи добро, узми єдну од найтањи тршчица ил танку стаклену цев или камиш, пробуши чеп и задени ту трску ил цев до близу дна флаше, али заглави да нимало ваздуха из флаше ни мимо чепа ни мимо цеви изаћи неможе: дуни кроз цев у флашу што већма можеш, па ако є све добро запушено, вода ће на цев шибати, и то што цев таня буде, (кою можеш озго пачиим пером таню начинити), и што већма задунеш, и већу флашу измеш, то ће и дуже и далѣ воду бацати.

Одкуда то? То бива од тиске ваздуха. Дуванѣм у флашу скуписе у ню много ваздуха, кои се у нутри разпинѣ да изаће, а кад нема куд, єр є све добро запушено, он воду гнѣчи и оздо на цев наполѣ тера.

Загонетке и загонетна питања.

1. Ко је бијо само пет дана млађи од своје матере?

2. Ко уђе у ватру црн, а изађе црвен?

3. Шта иде уза степене, а небакће?

4. Двоног седи на троногу, дрпа четворного.

5. Кад га вијаш бежи од тебе, а кад бежиш, трчи за тобом.

6. Пуно чекиње ко крме, чисти прље ко бесно.

7. Живи а нема душе, чује а нема уши, говори а нема језика.

8. Чија мати није имала ни руку, ни ногу, ни главе ни очију, ни срца, ни душе.

9. Путују четири брата: један ходи без одмора, други ждере без одмора, трећи пије без одмора, четврти звижди без одмора.

10. Ја каква сам, и остајем; ако млада, и остајем; ако стара, и остајем, имам очи, а не видим; имам уши, а нечујем; имам уста, а неједем.

II. НАУКЕ.

Пословице.

Боље сирома у поштеню, него богат у срамоти.
Боље сам бити, него са хуљама.
Боље је много знати, нег много имати.
Боље с памећу, него са снагом.
Боље на поштеном путу рамати, него на непоштеном јахати.
Боље је ваљан штедилац, нег добивалац.
Више жена у кецељи из куће изнесе, нег што муж на расточени коли унесе.
Више уради перо, нег пушка.
Дужник и лажа свеједно су.
Кога на једној крађи ухвате, и на другој нањ' сумњају.
Како свој занат чуваш, тако ће и он тебе.
Ко неће да буде чтец, он ће путуџија.
Како ти њиву гојиш, тако ће и она тебе.
Кад Бог кућу прокле, даде јој луда господара.
Лакше је село растећи, нег кућу стећи.
Лења младост вашљива старост.
Није сирома ко мало има, већ ко много треба.
Није срамота пасти, већ не устати.
Нико се није научен родио.
Не чини другом неправде, па неће ни теби други.
Рад и штедња обогати и просијака.
Сиротиња је највећа невоља.
Са занатом ћеш даље отићи, него с пуним товаром блага.
У мека оца неваљала деца.

Грабљиве рибе.

Туже штуку, да је прогутала буцова. Је ли то истина, што ови туже, упита сомина. Јест господару, ево како је било: дође чиков и стане ми се привијати око уста, ја му по очима видо, како се радује, да ми буде ужина. Ти ћеш склизити ко мастан, помислим ја и одма ми пође вода на уста. Ал у онај мах кад ја зину, скочи буцов и прогута ми чикова изпред носа. Ти си ми боље дошо, нег комад сланине на

комад меса, помислим ја, па скочим и прогутам безобразног буцова. Није ли тако право? Право дакако, рече сомина, тако би учинио и ја; него сад да и мени ушура дадеш, и ово рекавши разглави вилице па прогута све скупа тужене и тужитеље. Така је правда код сви хуља.

Отац.

(Из науке о дужностима.)

„Поштуй оца свог и матер свою,“ то є прва заповест са обећанѣм: да ти благо буде, и да дуго поживиш на земльи. Св. Писмо.

Много година мора да прође, док дете до снаге дође, да може само себи набавити рану и одело и стан. Па ко се за све ово стара, док смо ми и мали и слаби за ове терете? Добри отац. Он ради и мучи се од ютра до мрака, и све што зноєм и муком заради, оде найвише на то, да нама неомане ране ни одела ни стана. Не престано брине се он, како ће нас одранити и воспитати, и ова брига пратига и у постелю и какад по читаве ноћи санка на уморене очи непушта. Брижан и замишлѣн полази на свой свакидашньи рад и брижан и замишлѣн враћа се с нѣга, а за чим се брине и шта мисли? Како ће као добар и поштен човек свою породицу одранити, нѣзино станѣ побольшати и свою децу сретну начинити. Неуму деце ни близо измерити, како многе и тешке бриге на срцу добра оца стоє. Не брине се он само за садашньост него іош више за будућност своє деце, па сам себе запитує: шта ће бити од мои синова, шта од ћери мои, и шта имам чинити, да и они у своє доба буду добри и отлични люди. Зарад тога шаље децу найпре у школу, купує кньиге и друге школске потребе, драговольно плаћа учителя, єр их нит уме нит има кад сам онако научити, него их вечером макар и уморен радом изпитує, шта су тай дан у школи радили и учили, па колко уме помаже им и опоминѣ и поджиже их на прилежност у науци и на добро владанѣ, и нема веће радости за нѣга, него кад види и кад од свакога чує, како му хвале децу, да су добра и прилежна. Та добар отац ни єдан и неживи за себе него само за своє. И кад деца одрасту, па могу сама за себе радити и што им є нуждно набавляти, па оцу труд и бригу одлакшати, іош неће он да их напусти, него іош сам све терете вуче, све послове свршує, да само што више времена остане деци за школу и науку, да што више добри и користни наука за живот набаве,

єр куд год се обазре види, да се данас само са науком напредує а без нѣ свуда пропада.

Већ є син одрастао, ал брига очина нема края. Одрастлия деца све више и више трошка и бриге родителѣ стаю, па било да их даю на занат или на науку. Кадкад наступе зла времена, скупоћа, глад, помор, нестане заслуге или дође болест; па ко ће у таком добу да измери терет брига, што тада на добра оца навале! И опет му сав терет буде лак, ако види да су му деца добри вешти и вредни люди изашли.

Од вас дакле децо зависи срећа и живот вашег добра оца. Слушаюћи га одлакшавате му теретне бриге и дужности, прианяюћи и отимлюћи се за своіом науком подижете и у нѣму лепо и тврдо наданѣ, вештином свога рада правите му радост и понос, добрим владанѣм и животом одбияте од нѣга сваки страх за вашу будућност, а любавлю и благодарношћу даєте му утешенѣ за нѣгову старост, єр онда види, кад му руке од многа рада клону и од старости ослабе, да ће га добра деца нѣгова помагати и благодарно накнадити оно, што є он свег века за ньи чинио. Найвеће радованѣ у нѣговой старости то є, кад види синове своє, како их као вредне и валяне люде сав свет поштує и уважава, и ако кои до коєг вишег званя отличя и достоянства дође, то му є милиє и већма се радує, да є син одликаван него да є сам. Онда више нестрепи од оне старости кад неће моћи више ни за себе бринути се ни радити, єр є уверен, да нѣгова добра деца незнаю ни закою вишу ни светию дужност, него све бриге на себе примити и нѣму старом а изнемоглом колко већма могу спокойне и задовольне дане чинити, єр то є, што сваки добри син и свака добра ћи о своме добром а старом оцу непрестано на уму има.

И доиста имаю то сва добра деца на уму непрестано, али неваляла деца кадра су на свога добра оца заборавити, и има их, кои у невалялству толико задру, да свога старога измучена и болесна оца оставе и напусте да се са сваком бедом и невольом мучи и да без помоћи пропадне; тошко той деци и ньиовой души! Ньи ће Бог іош теже казнити, него оне, кои на свою стару матер забораве, или напусте, да у невольи пропадне; на той ће се деци вршити она клетва св. писма коя каже: ко се свог оца и матере одриче безбожник є и нечастивоме друг; и она: коє очи оца и матер непоштую, те валя да орли и гаврани изклюю.

Догађаи о животинама.

ПРИВРЖЕНОСТ КРАВЕ. Колико се чини марва да є глупа и немарна, опет има примера велике привржености к онима кои є ране и негую, и ово се особито виђа на кравама, коє яко жале за своим добрим господарима. У Шалону имађаше єдан сиромашак краву, с ком є врло благо поступао и како му сиромаштво допушташе добро држао. Дође нужда и он приморан буде краву продати. Купи є из истога места єдан богат човек, где крава много болю рану добиваше, него код онога сиромашка. Али она нехте код новога газде ништа єсти него непрестано рикаше врло жалостивим гласом. Кадгод є у полѣ изтераше, прво одбеже старом газди, и мораше є онде сви вияти и туђи, да є у полѣ изтераю. Ни у полю нехтеде сад више єсти као ни у кући нова господара, с тога поче од дана до дана све већма мршавити и опадати а непрастаяше рикати. Найпосле разжали се новом господару, те є врати сиромашку на поклон, где крава поче одма весело єсти и сасвим себи дође.

ДОСЕТЉИВОСТ ОД КОНЯ. Бивши професор Кригер из Хале казує овай догађай: єдан од мои приятеля пође на коню кући ноћу кроз шуму. Хитећи удари главом о єдну грану тако яко, да одма обнесвешћен с коня падне и као мртав остане. Конь видећи господара да се немиче, окрене брже натраг на по сата оной кући, од куда су пошли. Кад тамо дође, али врата затворена и домаћи поспали. Он стане врата дрмати и нагама туђи дотле, док се домаћин кроз прозор непромоли, и на нѣгово найвеће чудо опази коня самог, кои жестоко на врати удараше. Одма се поплаши, да се ниє нѣговоме госту несрећа каква догодила, те брже се обуче и изађе. Конь одма окрене натраг и оде преднячити, а овай за ньим, и дође у шуму на оно место, где іош онай у несвести лежаше, те га прихвати и мало по мало опет себи доведе.

МОЛБА ОД ОВЦЕ. Єдан Енглез яшећи коня полѣм наиђе кроз неке гудуре а ту истрчи пред нѣга єдна овца жалостним гласом блеећи, и ужурбано около нѣга трчећи, а све с преда на коня скачући, као да га задржати и вратити хтеде. Нѣму се ово чудно учини, те сиђе с коня и пође за овцом, коя одма напред оде сваки час на овога осврћући се и непрестано блеећи. Поприлично далеко од друма у гудурама застане овца и продере се мало већма, а одунд се одзове неки слаб као изнемогао іош жалостнии ягнећи глас. На тай глас приступи овай ближе и опази ягнѣ међу каменѣм тако заглавлѣно, да се никуд маћи немогаше. Одма он прихвати и курталише кукавно ягнѣ, а овца скакаше од радости, час око нѣга, час око свога избавлѣног ягнѣта, као да ван себе од радости беше и одтрчи с ягнѣтом к стаду, коє подалеко оданде єдва се догледати могаше.

Войничка краина.

(Єдна лекция из Историє).

1. ПОСТАНАК КРАИНЕ. Кад су Турци конечно разорили бугарско, српско и грчко царство, и кад се нису више имали никога одунд бояти, онда су почели и на ове стране нападати, да предузето плячканѣ и осваянѣ продуже, и да християне тамане или у роблѣ одвлаче и на муамеданство присиляваю.

Томе њиовом насилю бияху на овой страни прво изложен Банат, Срем и Славония. Ово бияху найбогатиє землѣ за плячку; туда се бияху населили Срби, кои све богатство своє из они страна овамо пренеше, и овде под своим деспотима и войводама а у заштити угарски кралѣва бой са своим душманима наставише. Ови бияху Турцима и найвећа препона у њиовом далѣм завоєваню; њи мораше разбити, да могу безбриге далѣ ићи. Овуда бияше и найпречи пут на Будим и на Беч, да и ове престолнице заузму, као и Цариград. Притоме неимаше овде уз Дунав и уза Саву никои тврђи места ни многи брда и планина на сметњи.

Ал неоставляху они ни друге краєве низ Дунав и Саву на миру, ма да се тамо и с већим препонама борити имаху, а с манѣ изгледа на плячку. Непрестано упадаху они у ове стране дуж целе краине секући, плячкаюћи, палећи и нечувена нечовечства чинећи. Ни єдна година непроће на миру, ни єдно доба године небеше сигурно. Зими упадаху іош чешће нег лети, єр преко смрзли вода часком овамо прећи и натраг утећи могаху. Они долазаху овамо у великим четама, по две три и више иляда айдука, пак илядама душа народа и небройно глава марве одвађаху. Тако пустошише ове краєве непростано.

У таквой невољи морало се и на овой страни старати за обрану. На дойне краєве Дунава ненаваљиваху Турци много, єр ердељски и каравлашки кнезови непрестано с њима шуроваху. Банатске, Сремске и Славонске краєве бранише доникле Срби под своим войволама и Деспотима. Ал горня краина стаяше без обране. Отуда се угарски кралѣви найвећма и страшише од Турака. Тамо є требало држати сталну непрестано на опрезу стоєћу войску. То є осетио іош угарски краљ Матия, зато є одпустио горњо Карловачку и Вараждинску пустиню Србима из они страна долазећим и од турског насиля бежећим и примао их є, да овде сва права остали грађана уживаю, оставляюћи им њиове сопствене ка-

петане и войводе, веру и єзик, а да само тай крај од Турака бране. То беше прва войничка краина.

Исту ту нужду увиди доцниє и угарски краљ Лауш II. алиса своим празним цеповима немогавши плаћене войске држати принуђен буде свом шуру Фердинанду I. аустриском г. 1522 Сењ, Клису, Крупу, Лику и друга онуда утврђена места и пределе уступити, да он те краєве заклони од Турака. У та доба бияху оне србске насеобине поново од Турака опустошене, те Фердинанд доведе немачку посаду. Али издржаванѣ ове войске коштова силне новце, и било би на дуже време целу землю поєло. Они, кои подалѣ од турски граница становаху, немараху много прилагати на издржаванѣ те войске, држећи, да су довољно осигурани; а кои ближе становаху, ти немогаху тога силнога трошка издржати. То наведе владу на ту мисао, да устрои войску, коя некошта много новаца, те нареди, да се войницима место новаца землѣ даю, и тим их начини и войницима и земљоделцима. Тако бияху већ год 1559 ускоци устроєни и населѣни у Жумберку (Сихлбургу) на врх Хрвацке, те тако настане в а р а ж д и н с к а в о й н и ч к а к р а и н а.

Али се овога устройства найсвойскиє прихвати аустриски велики войвода Карла, кои год. 1579, град под своим именом Карловац горњи (Карлштат) основа и к а р л ш т а т с к у в о й н и ч к у к р а и н у оделивши од вараждинске насели обе поново доселившим се амо Србима.

А кад оно доцниє цар Рудолф г. 1597 оном славном дипломом одпусти доселеницима из они страна данак, одма се населе ови краєви и већма. Тада се присаюзи њима и онай предео између реке Купе и Уне под именом П е т р и њ с к е к р а и н е, коя се све већма и већма намножаваше, док доцниє год. 1696 недоби Бана за свога капетана, те се отуда и назва б а н с к а, б а н о в с к а к р а и н а.

Међутим траяху у Лици и Крбави непрестане борбе између Ускока и Турака, где вечно име стекоше српски сердари и войводе Стоян Іанковић, Илия Смилянић, Мариян Кнежевић, Дуя Ковачевић. У тим борбама немогавши Турци Ускоцима одолети найпосле сви листом из ти краєва утекну год. 1689, те тада се и тай цео предео Аустрии коначно поврати и тим се горњо карловачка краина сасвим утврди.

После карловачког мира год. 1699 буде Аустрии повраћена и Славония, Срем и Бачка, и мудри цар Леополд добро познаваюћи важност войничке краине нареди, да се и ови пределі

исто онако устроє, као и горня краина. Тако постане год. 1702 и славонска, и сремска, и потиска и поморишка войничка краина, а год. 1724 и банацка.

Доцниє се предузе сталниє уређенѣ целе краине. Царица Мария Терезия увидивши, да ниє нуждно онолике велике просторе земаля у Славонии и Срему, Бачкой и Банату за войничку краину држати, и да би државне приходе умножила, даде год. 1746 велике комаде Славониє и Срема, а год. 1750 Бачке и Баната изсећи из войничке краине, па их раздели и присаюзи дотичним жупанияма, неке стави под коморска добра или даде под спаилуке, оставивши становницима, коє све Срби бияху на волю, ко волиє изселити се у краину. Тада се изселише на две и по иляде србски породица из Бачке и Баната, кои волише остати войници и под аустриском управом, него пасти под жупаниє и спаиє, и настанише се по банацкой и сремской краини; а остали, кои се нехтеше селити, они се измолише и изкупише за слободне грађане, прво год. 1749 Сомборци и Новосађани, после год. 1751 бачки крунски дистрикт, а год. 1774 банацки кикиндски дистрикт, сваки са своє десет села.

Кад после свршенога наследног рата заповеди царица, да се све оне постоявше различите народне войске разпусте, задржа и умножи она само єдине шайкаше, кои іош од Деспота Змай Вука Бранковића устроєни небройне услуге и у турским и у осталим ратовима чинише, и кои после смрти од Деспота црног Іована из Сегедина Тисом па горе уз Дунав кроз многе опасности пробивши се у Коморан дођу и онде све до год. 1763 остану, а тада на царичину заповест у Бачку дођу и онде низ Дунав и низ ушће Тисе настанѣни буду.

2. ДОМАЋИ ЖИВОТ КРАИШНИКА. Како сви Славени од порекла свог, тако живе и краишници у задругама. Иманѣ неделе синови, ниту се по смрти оца разилазе из куће, него остаю сви на єдном огњишту, па тако има кућа, где по 20 оженѣни глава са своим породицама сви скупа живе и єдну свойту ил племе изчиняваю.

Сви скупа изберу себи єднога између мушки глава, ког за найприкладния држе за старешину, па тога сви као оца слушаю и нѣму се као господару покораваю. Нѣгова є дужност у договору са осталима наређивати, шта ће ко радити, на кои ће домаћи ил польски посо ко ићи, шта ће се од ране ил живади и осталога за кућу задржати, а шта продати; нѣгова є дужност све шта ко кући прибави чувати и кад треба издати, дугове из-

платити, постаратисе за довољно ране и одела, ленѣ на посо терати и за невалялство свакога свог каштиговати.

Исто се тако избере између жена єдна за газдарицу, старешицу, пак та раздає послове женама, наређує коя ће хлеб месити и пећи, коя єла готовити, живад и живину надгледати, коя ће ткати, кројти и друго. Старешина и старешица стараюсе, да све на своє време урађено буде, да се на време у цркву ходи, и да є слога и любав међу дружином и добар ред у целой кући.

При єлу су сви заєдно, само где є дружина врло велика, ту єду найпре люди сами, после жене, найпосле деца. У главной кући седи само старешина са своіом породицом, а сви остали женѣни парови имаю своє оделене одає, ваяте, а само су зими, где их ниє много, сви ускупа.

Што сви заєднице завреде то є заєдничко добро целе дружине; а што ко на самце завреди, припада дружини само док се обште потребе подмире, па што претиче, то є онога самог, ко є завредио. Ништа се несме продати без знаня свию; исто се тако несму ни дугови правити, без знаня свию.

Тай задружни живот найбољи є знак, како є то мiран и добар народ. Ту се поштую старци више нег у други народа, и сами се међу собом већма любе него други. Старце и старице пазе као светиню, и деца су своим старцима врло покорна и и любе их.

Обичая тичући се вере има ту и више и лепше, него у други народа: при крштеню, венчаваню, сарањиваню, споминяню мртвих. Исто тако има обичая тичући се домаћега и пољског живота много и красни, све основано на задруги и задружном животу. Али найвећма є на гласу гостопримство и гостолюбност. Сваки странац прима се драго и любавно. Госту се дає найлепша соба и найвећа част, при коіой обично само старешина седи и госта разговара.

(Свршиће се.)

О човеку.

(Из Антропологиє).

Човек є по Св. Писму найотличнiи од и сви створеня; он є по облику и по подоблю Божиєму створен. А како є и Богом одређен, да господари над земљом и над свем, што се на земљи находи, то є он круна створеню и цар на земльи.

По своєм телу спада он међу земаљска створеня, єр му є тело од землѣ и опет ће у землю, а душом є извишен над њи, и Божиєга порекла.

Нѣгова є прва дужност старатисе за своє душевно благо и спашенѣ, али уєдно с тима иду и дужности коє се тела тичу и коє несме занемарити, ако ће да своє телесно и душевно здравлѣ сачува и да своє душевне и телесне снаге и даре удесно употреби. Зато є бар овлашно познаванѣ самога себе у ове обе стране, познаванѣ свога телесног и душевног створа врло главна и врло користна наука. Ту науку ћемо само укратко овде да прођемо.

I. О створу тела.

1. Споляшњи облик. Човечиє є тело найкрасния зграда; нема іой равне, ни споляшњом лепотом, ни унутрашњим строєм и снагама. Оно є склоплѣно из многостручни удова, кои сваки своє определенѣ има, и сваки свою дужност вршити мора, да се може живот и здравлѣ одржити. Найпре ћемо га с поля да прегледамо.

Найглавнии су споляшњи уди: глава, труп, руке и ноге.

Глава є найманьи али найврстнии део. На њой и у њой смештену се све найглавниє душевне справе: очи, уши, нос, єзик и мозак, у ком станує онай невидљиви дух човек, са своіом свести и слободном вольом, своіом големом памети, найбистриим разумом, божасвеним умом и свима онима светим осећаньма, што их Бог само нѣму своме љубимцу даде. Са тога є глава найврснии део тела и стои озго, на првом месту, где круни и цару пристои.

Горня и стражня страна главе: теме и затемак косом є обрасло, коя чува главу од зиме и жеге, од ветра и кише, и од сваке стеге и позледе, рад чеда и ню чувати валя. Ћелава є глава изложена многим незгодама. Али косу вала и као украс главе пазити, кою є сам Бог и на то одредио.

Предня страна главе лице є. На лицу се позна радост и жалост, брига, гнѣв, стид, понос и многа друга душевна осећаня, потреси и немири. Зато се и држи лице за издаицу и огледало душе и огледало нѣзине красоте и благородства, као што и Св. Писмо вели: мудрост човечия обасява му и лице. Али и чистоћа и нечистоћа, здравлѣ и многе телесне болести на лицу се виде и познаю.

Труп є средњи и найвећи део тела, снага тела. У нѣму су смештене све за телесни живот нуждне справе. Труп є на троє поделѣн: врат, груди и трбу.

Врат є споя трупа с главом. Он є найманьи и споля найтањи, а унутри найзаплетении трупов део. Спреда се види као ябука нека, то є гротло: иза гротла стои єдняк, иза єдняка вратне кости; а свуда около ових меса и небройие жиле и живци, све справе важне за живот, зато є свако стезанѣ и позлеђенѣ врата опасно.

Испод врата стоє широке и снажне груди, трупова снага, кивот и храмина найблагороднии справа за живот. У грудима стоє беле цигерице и срце, справе за предисанѣ и за крвоток. Споля и с' преда на грудима стоє обе сисе, два млечна ибричића, као тиквице, са своим сисцима, брадавицама; то су судови и самотоци млека прве и найслађе

матернѣ ране. Са страпе стоє пазуха, два лагумца, хранилнице ручни жила и живаца. Натраг стоє за ношню терета и за одморлежанѣ удешена леђа, а вр ньих плећа, грудни штитови и оклопи, и уєдно тврђаве руку.

Испод груди стои мек и пун дробова трбу, то є права куйна. У нѣму су смештене све справе и судови за свариванѣ єла и за пречишћаванѣ ране. Споля и спреда стои мали угнутак, лажичица, ту се деле груди и трбу. На среди стои пупак, знак рођеня човечиєга од матере. Доле є крило. Трбу є са стране испод ребра найслабии, с тога се зову та места слабине. Оне су и кайвредовниє по оне, кои далкове имаю. Испод слабина стоє широки и яки кукови, крила и оклопи трбуа и трупа оздо, а уєдно и тврђаве ногу. Натраг стоє крстине, а сасвим доле и натраг забачена су цревня ушћа, као олуци и изпусти те телесне куйне.

Ноге су справе узправнога и поноснога стояня и хода людског. Оне су станива и носиоци целога тела, зато и єсу подуже и снажне. И ноге су на троє поделѣне: бут, голен и стопу.

Бут є горньи и найячи део ноге, снага ноге. Он є главом у куку а кореном у колену углавлѣн.

Голен є средньи део ноге између бута и стопе. Голен є спреда гола кожа и кост, отуда и име, а натраг стоє снажни листови, то су играчи и скакачи.

Крайни део ноге, нѣзина подлога, то є стопа. Она є у човека пошира, да є сигурния, а пуна на зглавкове споєни чланчића, да є виткия. Лицем или стременом є голия и сувля као и голен, а табаном правом подлогом є дебља, мекша и гибкия, рад мекшег хода и стаяня. На край стопе стоє пет кратки стиснути чланкави прстию, рад лепшега чаровниєга хода; ал у источной Индии, где люди нестежу стопе обућом, могу и ножне прсте размицати и различне послове свршивати: швачи држе ногама шав; а било є люди без руку рођени или кои су несрећом ручне прсте изгубили, пак су научили ногама свлачити и облачити се, єсти и шити, иглом шити, неки и писати и рисати и найлепше иконе ножним прстима правити.

Озго на трупу стоє руке. То су справе за рад и обрану, па за слободу и господарство човечиє. И рука є по троє поделѣна: раме, лакат и шаку.

Раме (мишца) є горньи и найслободнии део руке и нѣзина снага. Главом є сглавлѣна са плећем, а кореном са лактом.

Лакат є средньи део руке, између рамена и шаке, и сглавнѣн є главом са раменом, а кореном са шаком.

На лакту стои као на држалу укоренѣна дивна людска шака, найманьи али найврстнии део руке. Шака є алат над алатима. Она є справа за све людске вештине и умешности, найокретния и на сваку послугу увек готова служавка души. Са свои крачићи, то пет неєднаки, на све стране савитни подужи и врло осетљиви прстию удешена є она за све можне послове и раднѣ. Шака є найзгодниі алат за ватанѣ и држанѣ, за пливанѣ и пужанѣ, за згртанѣ и разгртанѣ, за пипанѣ и ударанѣ, за меренѣ и броянѣ, немима и за говор, и ко би оне небройне вештине и занате изброяо, што их люди са тима своима тако незнат-

ним чинећима се шакама и прстима свршую. Човек найслабии од сви животиня и без икаква оружя на свет долазећи своим разумом али помоћу ови малецки шака држи владу и господарсво над найлућим зверовима и найсиловитиим светским снагама.

(Продужиће се.)

Свилена лептирица.

У Азии у источной Индий има гусеница од єдне на очима врло незнатне лептирице, коя кад се завия опреде чауру од єдне єдине али по 1000 стопа дугачке сяйне и меке жице, коя є далеко яча од кудельнс и ланене или ма коє друге тикачке жице, то є свилена жица. Іош у найстария времена опазили су Китайци (Хинези) да се та жица лако сновати и у найлепше платно ткати даде, пак іош на 2700 год. пре Хр. донесу семе у свою землю и узму ову гусеницу у велико неговати, и свилу ткати и продавати, пак силно овим богатити се, єр чак 300 г. пос. Хр. бияше свила іош тако скупа, да є за 1 ℔ свиле 1 ℔ злата давана, и више є се тражило него што се наћи могло.

Да би се што више света прихватило ове врло користне струке рада узму саме царице у свом двору са своим дворкиняма гусеницу ранити, чауру одвияти и свилу ткати за пример осталом свету, и као што китайски цареви негу ньива и вртова до найлепшег савршенства само тим доведоше, што сами на ньиви и у врту радише, тако се царице заузеше око неге свилене гусенице, те тако народ листом око овога приону и свилоделство изађе извором богатства за сву землю. А да би ова тайна само у ньи остала, забране законом, да се нико за главу не усуди семе од ове лептирице изван землѣ износити и тайну свилоделства издавати, те тако преко 3000 год. дана бияху они єдини, кои целому свету свилу продаваху. Тек на 500 год. пос. Хр. изађе за руком двоици грчки калуђера у шупльим штакама семе од ове лептирице крадом из ове землѣ изнети и у Цариград донети, где сретно за руком пође гусеницу неговати и свилу ткати. И код Грка прихватише се царице и прве госпође овога рада и сачуваше тайну преко 700 год. дана. Тек у XII-ом столећу прихватише се овога и Талиянци, а пре 200 год. и Французи, па онда и Немци и остали, и код свию преднячише кнежеви и кнегинѣ, садећи дудове у милионе и одушевляваући свой народ примером и наградама на негу ове користне гусенице, а шалући о свом

као и државном трошку способне люде у оне землѣ, где свилоделство у найлепшем цвету бияше, да виде и да науче шта и како се то ради. Тако постаде овай незнатни црвак благословом людства, што данас милионе вредни руку забавля, ньима лаку и лепу заслугу дає и силно богатство доноси.

Лептирица є ова среднѣ величине, 1″ дугачка и са разширеним крилма 1¼″ широка, жућкато-бела, има поширу мрку пругу преко горньи крила и има црноперасте пипке, брке. Повећа и трбушатия женка снесе како се из своє свилене кућице (коконга) извуче по 4 до 5 сто меки яица, коя одма стврдну, то є семе. Яйца су ситна ко проя и тако лака, да их по 20,000 на 1 лот иде. Найпре су жућкаста, после потамне, найпосле дођу модросива и то су здрава, а неваляла остану бела и жута.

На топлоти од 16 до 20 обични степени излегу се за 4 до 8 дана из тога семена ситни црноглави и вунасти црвићи, кои мало по мало све бельи биваю, чудо много єду и чудо расту; поєду сваки дан дваред онолико колики су сами, нарасту за оно 30 дана са єдва видљивог црвка до 2½″ величине и буду 9500 пута тежи него што су били, кад су се излегли. Ранесе само листом белога дуда, зато се у пролеће кад дуд крене ставля и семе на топло место да се црви излегу. За оно 30 до 40 дана века меняю кожу 4 пута од прилике свако 7 дана. Ако є доволно ране и умерено топлоте иде све по неки дан брже; а другчиє по наки дан спориє. Већ дан пре него што ће кожу свлачити стане манѣ єсти, буде тежа и леня као санана а све главу у вис дижући, док се тако и неукочи, и онда тако као у неком сну остане по 24 до 30 и више сати; а после се почне опет будити, и онда найпре кожу свлачити па затим поново іош халавиє єсти, као да накнади оно што є дангубила. Воли топлоту, сувоћу и чист ваздух, и ово су три найглавния условля за приянѣ. Кад се свлачи онда є найвредльивия на влагу и зиму, али и на сувишну врућину, а ни прстима є дирати неваля. После четвртог преобука єде найвише и нарасте найвећма, па онда на єдаред престане єсти и што донде увек као залеплѣна с листа немакне се, сад се протумара там амо све сваки час главу у вис дижући. Тада іой є тако пун трбу, да на светлост гледана чисто се провиди од дебльине, а бела є и мека као тесто, тада є зрела за предиво. У трбуу низ црево има две повелике кесе и у ньима густе бале, то є свилена материя. Ове су кесе тада тако препунѣне, да гусеницу узнемирую, зато тумара и тражи згодно место, да се овога терета опрости. Найрадиє мили у вис, а кад є згодно место нашла гранчице, пруће, иверѣ ил мреже, а она онда на оне две мале ру-

пице ниже уста пушта те бале као две жице, отуда є жица двострука, али их у исти мах и заєдно упреда. Найпре разапне неке жице као ограду, па онда у той преде праву чауру, и ово ради 3 до 5 дана. Чаура є као голубиє яє велика, у полу краћа од гусенице; у мужака є мало маня, шилястия и на среди поясаста, у женке већа и округлия. Од гусеница са жутим стражньим ногама буду чауре жуте, а од они са белим ногама беле. Кадкад се догоди да яча гусеница уплете собом слабию, и онда у нутри обе вреду па изађе двояк чаура као оно двояк шльива, кад две шльипе срасту. Свака чаура има 3 свилене као поставе, споляшня є заплетена као од кучина, испод нѣ є она права свилена жица по 8 до 12 стотина стопа дугачка и лепо намотана, а изнутра є поставлѣна чаура іош неком разчешляном свиленом вуницом да є мекше лежати. Ни ова вуница ни она споля недаю се сновати и само се за лошиє свилене ткаве употреблює.

У чаури лежи гусеница по неколико дана као мртва, найпосле се у лептирицу претвори, а то буде около 20-ог дана, коя тада са неком из уста єдком водом чауру оквасивши прогризе и извуче се. Овако прогрижена чаура не вреди много, єрбо є сва она свилена жица изпрекидана. Зато се гусенице у чаури убияю, да є непрогризу, и то се чини 10-и до 12-и дан после запредеия, ставивши их и подржећи у врелой пећи или на врелой пари, док год се чує у нутри пуцкараня, коє по разлики топлоте трає по неколико минута до пун сат и више. А остави се само онолико чаура, да их лептири прогризу колико ком треба да семена увати. За ватанѣ семена валя одлучити беле чауре за се, а жуте за се, да се лептири неизмешаю и да се тим чистиє семе добиє за лепшу белу и лепшу жуту свилу. *)

Од 1 ℔ добри чаура добиє се до 3 лота семена или на 60000 зрна, али су редко сва добра, зато се обично рачуна од 1 ℔ чаура 2 лота семена, са 40000 яя. За израненѣ оволико гусеница треба до 100 дрва дудова, а добиє се до 100 ℔ чаура, и од ньи по 8, 10 и до 12 ℔ чисте свиле, али ако ниє довольно ране и ниє довольно добре неге, а оно кадкад єдва 3 ℔ чисте свиле изађе.

*) Валяло би да покуша сваки ђак само две три гусенице ранити, коє лако може, па да сав овай знаменити живот свилене лептирице пажльиво пропрати, а имаће пуно забаве с ньима и сила радованя, гледећи их како єду и расте, како спаваю и кошулю свлаче, како се запредаю и како лептирима изађу и яя несу.

Лист овай излази сваког месеца єдаред; кошта 1 фр. на год.

Изд. и уређує Др Ђ. Натошевић. — Штампа кралѣв. угар. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 5. У Будиму 15. Аугуста 1865. Год. VII.

Саборска заключеня
о српским основним школама.

§. 1. Свако дете дужно є у свою основну школу ићи.

§. 2. Та дужност починѣ са 7-мом а свршує са 12-ом год. живота.

Изузимлю се само бреговити предели у Хрватской и у Славонии, где ова дужност са годином дана доцниє починѣ па и доцниє свршує.

§. 3. Свака є обштина дужна єдну школу и учителя држати, чим 50 за школу способне деце има. (На 100 до 200 таке деце мора имати два учителя, на 200 до 300 три и т. д. на свако 100 деце по єдног учителя више и толико школски соба и учительски станова, или за ово накнаде. *)

§. 4. Места са манѣ од 50 таке деце ако немогу сама за себе, могу у друштву са оближним школу држати, ако нису преко по сата раздалеко; а другчиє мора свако за себе само школу имати, а учителя заєдно єднога, кои є дужан деци долазити.

У местима са манѣ од 50 таке деце, ако немогу ни сама за себе, ни у друштву са оближнима школу држати, има парох за суразмерну награду дотле децу учити, док брой деце непорасте, или док се непађе фонд за издржаванѣ правог учителя.

§. 5. Све трошкове за подизанѣ и издржаванѣ школа и учителя има обштина из свои собствени прихода подмиривати, ако већ на то одређени фондова нема, ил у колико ови неби измагали.

§. 6. Обштине мораю за своє школе собствена згодна здания имати, зарад коих ће главна школска власт планове са инструкциом издати.

*) Сабор є заключио, да се у горньой краини коя є сирота помоћу народног фонда засад отворе 20 правосл. србски основни школа, и нарећена є помоћ за сваку школу по 200 фт а. в. годишнѣ дотле, док се те школе неузмогу саме одржати.

§. 7. За сваку школу има се одредити доволян огрев.

§. 8. Сва на школским зданияма нуждна оправляня (репарациє) имаю се у време школског разпуста предузети и свакако пре почетка школе свршити.

§. 9. Школска здания имаю се противу ватре осигурати.

§. 10. Свака школа мора имати све нуждне намештає и све прописане учевне опреме.

§. 11. Учительска плата определює се по величини й снази обштина найманѣ на 200, 300, 400 и 500 ф. а. в. (урачунавши у ово депутате и землѣ где их има, окром удесног стана и за овай нуждног огрева или у име овога накнаде) коє ће плате главна школска власт по преслушаню дотичне обштине определьивати.

§. 12. Учительима сме се плата повисити, а сманьити никако.

§. 13. Плата иде учителю од оног дана кад службу прими. Плата у готовом новцу издає се месечно напред; а од депутата, где их има, издає се половина уз две трећине огрева на почетку првог, а остало на почетку другога течая.

§. 14. Ако би плата учителю не уредно издавала се, то има политична власт на нѣгову тужбу не само утерати заостатак плате, него й због закашнѣног издаваня накнаду за изашавшу штету.

§. 15. Учителю се додає после сваки 10 год. службе, у истом месту прилог од 10 на 100 целокупне плате, ако то непрелази 600 ф. а. в.

§. 16. Главна школска власт има се постарати, да се свакє год. неколико награда онима учительима раздаю, кои се особито узотликую учећи децу неги воћа, челе и свилоделству. *)

§. 17. У обштинама где учительи добиваю плате и остало из касе ил други извора политичне обштине, добиваће то све и одсад од исте политичне обштине, док тай терет политични обштина и према другим вероисповестима не престане, а има се на то ићи, да и међутим ова даваня постану суразмерна.

Ово важи и за стечай политичне обштине у смотреню школски здания и учительски станова, где и у колико тай данас постои.

§. 18. На србской основной школи може само онай православнй Србин бити учитель, кои є срб. правосл. препарандию свршио и онде пред одређеном комисиом учительски изпит са добрим успехом положио.

---

*) Рад овог одређене су на свако 100 учителя 3 награде: єдна од 8, єдна 6 и єдна 4 дуката свега 21 награда у суми 126 дуката.

§. 19. Ако би ко предпомену̑ту квалификацию имао, али за 5 год. после учительског изпита без учительске праксе остао, то є дужан поново и то само практични учительски изпит пред истом комисиом положити.

§. 20. Могу и женскинѣ учительке бити, али само на женской основной школи, ако с допуштенѣм главне школске власти учительски изпит за поменуту школу пред горепоменутом комисиом са добрим успехом явно положе, а притом и достоверне сведочбе покажу, да су веште и́сту децу обучавати и у женским ручним радняма.

§. 21. Само у случаю кад неби овако (као §. 18 и 19) способни лица било могу и друга способна за учителѣ поставлѣна бити, али само привремено и имаю се одма квалификовани учитељи прописаним путем тражити и поставити.

§. 22. Чим се учительско место упразни, дужно є местно школско управительство одма то предпоставлѣной школской власти званично явити. Та власт има одма наредбу начинити за привремено попуненѣ тог места и онда разписати стечай путем срб. новина са роком од 4 неделѣ дана, пак изключивши не довољно способне све остале молбенице послати заєдно са свима сведочбама и прилозима дотичной обштинской скупштини рад избора односно кандидациє. Избор однос. кандидацию има та скупштина неизоставно за 14 дана на исти онай начин учинити као што є наређено за избор однос. кандидацию свештеника. Свршен избор однос. кандидацию враћа црквени одбор одма предпоставлѣной школской власти, другчи́є ова сама наименує. Кога обштина избере, тога и школска власт наименує, а од кандидата наименує онога, кои є найспособниі, и то на изцрплѣно писмено изясненѣ дотичнога школског референта, и доставля то наименованѣ заєдно с припадаюћим актима главной школской власти, па ако ни ова ништа противу тога нема или за месец дана неяви, оно му декрет издає, а уєдно доставля и дотичной политичной власти прве инстанциє то наименованѣ до знаня.

При избору однос. кандидации као и при наименованю има се не само на найспособниєга него и на то пазити, да сродници ни под коим условом небуду код исте школе намештени.

§. 23. Наименованог учителя има дотична обштина доселити или му суразмерну накнаду дати.

§. 24. Сваки є учитель найпре привремено намештен, и то: новоименовани за два, а други за год. дана, и тек по изтеченю овога времена, кад се своіом службом и своим владанѣм осведочио,

да є добар учитель, добива декрет за сталног учителя у томе месту.

§. 25. Сви учитељи како му драго намештени били имаю се строго држати прописа што се тиче њиови дужности према цркви и школи, деци и родитељима, обштини и властма.

§. 26. Местно управитељство школе неможе учителю од волѣ службу одказати, него мора свою тужбу поднети предпоставлѣной школской власти, коя ће на основу учинѣне изтраге привременог учителя сама, а сталнога само са знанѣм главне школке власти одпустити.

§. 27. Болесном учителю има се дати помоћник. При дуготраюћой болести добива учитель помоћника само на год. дана, а онда се ставля у пензию, и може се кад сасвим оздрави, опет у службу тражити.

§. 28. Помоћници болесних учителя као и на место умрлих ил одишавших учителя поставлѣни супленти добиваю само половину постоєће плате, а друга пола иде болесном учителю или у случаю смрти у местни школски фонд, одкуд удовица посмртни квартал прима, али мора стан уступити.

§. 29. За помоћнике и супленте способна и од предпоставлѣне школске власти ex offo наређена лица имаю одма тамо ићи, другчиє губе право за две год. на друго место тражитисе.

И помоћнике дужна є обштина доселити или суразмерну накнаду дати.

§. 30. За пензию учителя и за помоћ њиови удовица и сирота завешће се єдан обшти фонд, за коиће се специялан план израдити. *)

---

*) Предложена су следећа начела, коя ће за основ служити, кад се буде план израђивао: (од Г. маіора Милекића).

§. 1. Сваки учитель без разлике, био он оженѣн или не, дужан є како ова установа у живот ступи, 10 проц. од своє плате у дотични обшти фонд одма и то єданпут за свагда уложити.

§. 2. Сваки учитель плаћа од своє плате 2 проц. у исти фонд и то у месечним одплатама.

§. 3. При сваком прелазу на болю стацию одає приштай плате за прву годину у месечним одплатама у горепоменути фонд.

§. 4. Сваке године плаћа обштина од целе учитељске плате єдан по сто у тай фонд, и то у почетку године.

§. 5. Право на мировину. Право на мировину за учителѣ, њиове удовице и сирочад добия се само са исплаћеним улогом 10

§. 31. Пре навршене 6е односно 7е год. неможе никоє дете у основну школу примлѣно бити, осим ако му само 2 ил 3 месеца недостаю; а чим коє наврши прописане године имаю га родитељи ил ових заступници без изговора у школу предати, другчиє ће приморани бити.

Само болешљива деца и то само на основу лекарске сведочбе могу и дуже без ове школе остати.

§. 32. У србској основной школи слободно є само оне верозаконске књиге употреблявати, коє србски св. синод пропише, а остале књиге коє одобри државна власт на предлог србске главне школске управе.

§. 33, У срб. народной школи србски є єзик учевни єзик.

§. 34. У срб. народной школи законом су прописане следеће науке: Наука вере са библичним приповедкама старог особито новог завета, читанѣ часловца и псалтира, св. еванѣелия и апоссола и прописани жития светих, црквено поянѣ, србски єзик са дотичном науком читаня и писаня кирилицом, красопис, рачун, уз коє се има и гимнастика као редован предмет увести.

§. 35. Изузевши одморне дане има се сваки дан до подне 3, а по подне 2 сата школа држати.

§. 36. Местно управительство школе има савестно настояти, да сва за школу способна деца уредно школу походе.

проц. од плате по §. 1. и то после 5. година учительске службе рачунаюћи од дана положеног улога.

§. 6. Мировина плаћа се по годинама службе и то:

од 5—10 године . .	100 фор.	од 20—25 год. . . .	160 фор.
„ 10—15 „ . . .	120 „	„ 25—30 „ . . .	180 „
„ 15—20 „ . . .	140 „	„ 30 више „ . . .	200 „

§, 7. Учитель, кои би из службе своєвольно изступио или одпуштен био, недобия ништа натраг.

§. 8. У пензию ставля се онай учитель, кои би због телесне ил душевне слабости неспособан постао, учительске дужности уредно одправляти, било на нѣгову молбу, или наредбом дотичне школске власти.

§. 9. После 40 година службе има сваки без разлике право на целу пензию, био у служби или без нѣ.

§. 10. Удовица била сама или са децом по добива пензию истом правилу као и учитель.

§. 11. Тако исто и деца, єдно или више њи добияю после смрти оца и матере назначену пенсию, док се неухлѣбе, иначе до 20. године.

§. 12. У руковаию овог фонда водиће бригу она иста администрация, коя има управу над осталим народним фондовима.

§. 37. За неуредно походенѣ школе имаю се први ред родитељи опоменути да ће и како казнѣни бити; други ред казне се са 50 нов. а после све двоструко више до 4 ф. а. в.

Изузимлю се само случаєви болести детинѣ ил болести и смрти родителя.

§. 38. Новци од школски казни иду у местни школски фонд.

§. 39. Да се извиди какве су успехе учинили учитељи с децом прописани су изпити: недељни, месечни, полгодишњи и годишњи.

§. 40. За одморе одређени су окром недељни и празнични дана зими среда по подне, а лети цео четвртак; али ако преко неделѣ праздник падне, то се има школа у одморни дан накнадити.

Одмори о великим празницима су: о Божићу 5 дана почевши са туциним; о Ускрсу 6 дана почевши са великим четвртком; о Духовима 3 дана.

Велики одмор трає на главним школама од Преображеня па до 4 дана после крстова; а на основним школама по местним потребама, а то є: или као предпоменуто, или од Петрова до Преображеня. Само у бреговитим пределима у Хрвацкой и у Славонии од Аранѣелова до Богоявленя.

§. 41. Пре навршене 12е односно 13е год. неможе ни єдно дете од ове школе ослобођено бити, осим ако пређе у другу школу, коє може и пре 12е год. бити.

§. 42. У коіой обштини има два учителя основне школе, има єдан само мушку а други само женску децу учити, и по томе се имаю одма мушка и женска деца одлучити.

§. 43. У свакой девоячкой школи има се увести наука па и учителька за женске раднѣ.

(Продужиће се.)

Учитель треба сву децу на оку да има.

Има споляшњи знакова, по коима ће сваки, ко школу надгледа, познати чим у ню ступи, є ли дошо к учителю валяну и вешту и одату свом званю или не; има знакова на учителю самом, што га издаю какав є и шта вреди. Ево ћу само неке да наведем и да пажљиве учиним учителѣ и надзирателѣ на нешта, што многи за маленкост држећи превиди, а што є по моме мненю врло важно, и на што би рад да сваки пази зато само, єр се тиче душевнога развитка дечиєг.

Прво ћу споменути о месту на коєм учитель у школи седи. Учитель би имао у школи оно место за себе изабрати, с коєг ће и он сву децу й сва деца нѣга лако видити. Ово є услов важан тако, да без нѣга ни пола успеха бити неможе.

На таком месту имао би мирно и стално седити, а не као што многи обичай има устаяти, па по школи тамо и тамо ходати и ходаюћи децу изпитивати, преслишавати или их учити; єр чим устане и по школи ходати пође, одма од часа престану и деца пазити.

Али ниє ни извалѣно и леньо седенѣ на столици лйк оне умне раднѣ, коіом є рад учитель, да оне дремовне и на ученѣ и размишлянѣ теже й ленѣ дечиє душе на умни рад побуђує и у томе раду запете држи. Ко дакле на ово иде, тай треба и тврдо пред децом да стои, и да иште, да се и деца тако држе, па тек онда да науку започне, кад се све оно шушканѣ утишало.

Кад тако учитель сву децу на оку и све дечиє очи на себи има, тек онда стои он у оной правой душевной свези, не са єдним или другим само дететом, већ са целом класом. Онда може из очию деце читати, колико их слуша нѣгову науку; онда може свакога поєдинце познати, кои є што већма и живлѣ пази, а ко манѣ, па да се по томе управля, ако є рад да говор нѣгов успеха има. По томе ће знати, кога ће опоменути ил укорети, побудити ил охрабрити, и кога ће за углед онима похвалити. А што се деце тиче, ови ће из нѣгови очию видити, колйко є он одат за оном науком, кою им предає, й далеко ће є пре схватити, кад га и у очи гледе, него кад му само го глас чую.

Држим да ниє нуждно на ситниє у ову ствар улазити, и поєдинце набраяти, колику отуда корист имаю и деца и учитель, й држим да є сваки ко год ово из изкуства зна мог мненя и моє желѣ, да сваки учитель ову велику снагу свога ока свакад употреби и да є никада с ума несмеће; а онога, ко ниє о овоме уверем молим, за любав нѣгову и нѣгове деце да ово само за неко време али озбильно покуша, па да се увери, шта га є само са овим єдним тихим али найснажниим средством, како у запту тако и у науци деце учинити кадар.

Далѣ долазе питаня, што их учитель деци дає као найглавниє средство за развиянѣ умни снага у деци.

На питаньима найважниє є ово, да су проста и определена. Врло є незгодан знак по вештину учиталя и од велике сметнѣ у науци, кад он неуме одма у први мах питанѣ своє онако да стави, да га деца одма схвате, него кад га мора допунявати, пре-

вртати, у другим речима ставляти, и на два три начина извртати. Тим се изда, или да сам ствар свою несхвата ясно, или є невешт у разлаганю, или ни сам непази, и сам є разсеян, те тим поремети и децу у ньиовом размишляню, єр немаю тврде точке, коє се у онай мах држати имаю.

Исто є тако знак невештине, найпре прозвати дете на одговор, па онда ставляти питанѣ. Ко овако чини, томе само оно єдно дете пази, или можда само іош понеко, коє се радо показати болѣ од овог, а другу ниє ни бриге. Учителѣва є задаћа сву децу пазити и гледати да сва умом раде, ако ће да их све умом развиє; а ту є онда прво правило: найпре ставити питанѣ, па онда прозивати ово ил оно дете да одговара. Ово є правило врло важно, єр само овако сва деца пазе и размишляю, а ово є главна задаћа школе, ако оће не само да их оном научи, о чему є кад реч, него да их вештбаюћи у размишляню начини да су живля и окретния.

Ако є децу научио, да дигну руку коє є спреман са одговором, онда ће одма єдним погледом познати, колико их є пазило и кои су, а колико их ниє пазило, ил ниє питаня схватило.

Кад є питанѣ ставлѣно, онда опет долази єдан случай, да се позна вешт и валян учитель, а то є: ако пусти єдан часак деци на размишлянѣ. Нема ништа несмисленіє, него при раду, коим смо ради у деци умне даре развияти, у ньима мисли и размишлянѣ будити одма, и брже болѣ иза ставлѣног питаня, онога ко први руку дигне звати ил пуштати, да одговара; єр чим овай зине, одма од оног часа сви кои су почели размишляти прекину мислити, и тим се вештбанѣ мисли пресече, коє є далеко главния ствар и добитак него онай одговор. Треба дакле по нешто времена па ма найманѣ било оставити деци, да се свако у мислима сабере, стегне, и да сваки ону мисао, кою є учитель питанѣм у ньима покренуо прође и сврши, и по томе згодан одговор склопи. Ово є ствар врло важна, и само ће є невештак за маленкост држати или може бити іош и противу тог бити, држећи да се овим време траћи, или да се губи брзина и окретност умнога рада. Овим се изгуби само оно што неваля, а то є: да брзоплета деца остану натраг; а добиє се то: да сва остала деца ону задаћу ясниє и сигурниє прођу и тим напредния буду.

Има по неки учитель обичай децу питати по реду како седе, почевши од прве скамиє, и немарећи, да л и они из пете и шесте скамиє о томе шта мисле, или не; има по неки, пак се своим питањима само на оно двоє троє бистриє деце обзире, а за остало

30, 40, 50 и више деце и немари, пазе ли шта или не; а има и такови, кои половини деце окрене леђа немарећи шта му за леђима раде; код такови веруєм, да неможе бити успеха, али не зато, што су деца тупа ил лудоглава, него што є он невешт.

Кад би само сви, кои нису на ово досад пазили одсад пазити хтели, они би се уверили, колико се много са овим успети може. Они би валяло да само єдаред завире у школу ономе учителю, кой сву децу пази као да є єдно, и да виде успехе. и уверенисмо, да би и они одма од оног дана, чим би овако чинити започели исто таке успехе й код своє деце опазили, а на велико и своє одлакшанѣ, и дечию корист и родителя радованѣ.

Основне школе у Баварской.

(Продуженѣ.)

У Баварской има 4810 римски школа са 5796 учителя и 307 учительки; 2150 протестантски школа са 2669 учителя, и 8 учительки; 153 єврейске школе са 157 учителя, и тако укупно 7113 школа, а 8622 учителя и 315 учительки. У свакидашню школу иде 284,788 мушке и 290,426 женске деце; у недельну школу долази 178,713 ученика и 192,348 ученица. На ове школе троши правительство 404877 ф. Обштинске касе: 1103789 ф.; различите фундацие 596,089 ф.; приватни люди 807,745 ф. Врло се редко догађа, да у коіой општини деца слабо у школу долазе, и то є узрок, што се према брою жителя од 4½ миліона узети може да свака девета душа иде у школу.

У већим варошима одделене су школе за сиромашку децу од остали школа, коє се са педагогичног гледишта никако одобрити неможе.

Искуство є показало, да међу простим народом и међу занатлияма само у оним местима деца незабораве вештине и науке, што їх у обичной и у недельной школи научише, где є обичай да люди и жене точно сваке неделѣ и праздника у цркву са зборником иду, и где сав народ у цркви поє, а на дому Библию и друге религиозним духом списане књиге брижљиво чита. Обичне сеоске школе састоє се из три разреда, од коих найнижи поделен є на два одделеня, на почетнике и букварце. У већим варошима распространѣнесу ове три класе на седам одделеня или толико засебни класа. Деца су у школи по 5 сати на дан. Сре-

дом и суботом послеподне нема школе. На селима преко лета од 1. Мая до 1. Новембра држи се само по 2 или 3 сата на дан школа и то изутра се у 6 сати започинѣ. Фериє се даю у време жетве у двапут по две неделѣ. У варошким школам трає годишньи одмор само 14 дана.

У сваком плану предаваня мораю бити ови предмети:

1. Наука вере и библична повестница. Ученѣ песама црквени и библични изречения.

2. Читанѣ прве две године механично; треће године разумльиво; а четврте лепо и подпуно добро читанѣ.

3. Писанѣ с ортографичним и граматичним вештбанѣм на диктандима, покушаваня у правленю конти, квита, сведочба и писама, и краснописанѣ.

4. Рачун с практичним задатцима двоставничког и тройног правила у целим броєвима, и лакшим разбитцима.

5. Познаванѣ света, с особитим призренѣм на познаванѣ отачбине. Предаванѣ ове последнѣ науке само онда служи на похвалу учителѣву, ако му деца добро читати, писати и рачунати умею.

6. Црквено поянѣ и певанѣ народни песама зарад побуђеня и оснаженя чувства побожности и родолюбия.

7. Цртанѣ одпре є било облигатан предмет за све, а сад є само за оне ученике, кои волю и дар на то имаю. Учисе и у недельной школи. Осим тога има обашка 261 школа за рисованѣ.

С народним школама стоє у свези школе радиности или обртничке школе (Iudustrie-Schulen), али оне само у варошима и варошицама напредую. Међу земльделцима и где постоє неприносе доволяно плода. Обртнички школа има 1550, и на ньима 1963 учителя. Уз сваку оваку школу налазисе башта.

Дисциплина школска у многоме є налик на ону у Баденской кнежевини. Ако деца погрешку какву учине, или их родительи воде у меяне на места где се игра, карта и т. д. има власт местна школска управа родителѣ призвати, световати и у случаю непоправимости казнити или полициии предати да се казне. Телесна казн само се у врло редким случаєвима и то с великом предосторонношћу у школи употребити сме.

У недельной школи повторава се и допунява наука, што є деца у обичной школи уче. Ту су мушки од женски одделени, и са свакима бави се учитель по два сата. Успех недельни школа засад є ошт врло мален.

Найманя плата учительска износи 250 ф. Коя обштина не-

може толико платити, той се дає привремени заступник звания учительског, кои є млад неоженѣн и без породице, па се може с платом од 150=200 ф. задовольити.

За учительско званѣ приправля се младеж у семинарияма. У семинарие ове примаю се само они младићи, кои су се по свршетку народне школе три године дана у малим дистриктуалним препарандиама (Vorseminarien) учили, или код коєг валяног и припознатог учителя за толико времена као учительски практиканти бавили се, и осим точног и подпуног знаня свию за народну школу преписани предмета, у земльоделству, музици, пояню и рисованю добро се извештбали. Пред приманѣм у семинарию полажу ови ученици испит пред комисиом на то одређеном, коя се састои из єдног правителственог и єдног конзисториалног повереника, инспектора и єдног учителя семинарие. Сваки, кои у семинарию примлѣн бити жели, мора осим тога донети сведочанство да є здрав и да се има одкуда издржавати за оно време, док учительске науке учио буде. Течай школски у семинарии трає две године. Ту се учи наука вере, наука о воспитаваню, матерни єзик, рачун, краснописанѣ, музика и правило црквено; као ванредни предмети предаю се: обшта знаня и цртанѣ. Приправници имаю 11 сати на дан школе и школскога посла. Сви станую заєдно у семинарии. Свака семинария има инспектора с платом од 800—1200 ф.; префекта са 500—800 ф. (ова су обоица свештеници); два учителя с платама од 400—600 ф. више спомоћника, економа, и домаћег служителя. Семинария има 10. Са сваком стои у свези школа, у коіой се семинарци практично наставляю, како валя учительске дужности одправляти.

На сви десет семинарија троши се преко године близо 90000. Валяни и сиромашни семинарци добияю стипендие. У семинарияма траю ускршне ферие 14 дана, а єсенѣ шест неделя. Свршени семинарци полажу одма испит пред онаквом комисиом, пред каквом су и испит о приманю положили. Кои овай испит положе зову се чекаоци или експектанти званя учительског, и употреблюю се прве године као спомоћници, а друге и треће године као заступници званя учительског. — У сваком дистрикту школском постои библиотека и завод за далѣ изображаванѣ у служби налазећисе учит ля. Овай завод састои се у држаню учительски конференция (найманѣ свака два месеца по єдна, шест преко године). За ове конференциє мора сваки учитель писмене саставке израдити, кои се у конференции критикую. Ту се іош воде разговори о школи и о воспитаваню деце; чине се предаваня за у-

глед; препоручую се књиге и листови, што су по учителѣ найсгодни. На четири године после излазка из семинариє, полаже сваки кандидат испит за полученѣ сталног учительског званя, и то у семинару пред горепоменутом комисиом и тек после овога испита може за сталног и правог учителя наименован бити.

Учителѣ поставля окружна власт а потврђує само правительство. У варошима могу само они постати учитељи, кои при испитима найболю оцену заслуже. При сталном наименованю полаже учитель таксу, коя износи 10% од нѣгове годишнѣ плате. Стално поставлѣни учитель само се због велике кривице, и по судейском приговору коначно одпустити може. Сав годишньи доходак сеоског учителя износи обично 400—500, а варошког учителя до 600 ф. Где є плата маня, тамо су обштине обвезане за учителя све државне и обштинске данке плаћати. Учительима є дозволено нузгред одправляти дужност обштинскога писара. Сваки новопоставлени учитель или заступник учительски мора прилагати у окружни фонд за пензию учительски удовица и сирота. Отуда добия свака удовица пензию, а свако сироче до петнайсте године помоћ за издржаванѣ и воспитанѣ. Окружне државне касе са знаменитим прилозима сваке године умножаваю пензиони фонд. Обштине обвезанесу на подпомаганѣ учительски удовица и сирочади сваке године прилагати, отуда є основан завод за учительску сирочад, од коє се валяни учитељи и учитељке изображаваю. Стари и болестни учитељи добияю спомоћника, или баш й саму пензию.

Учитељке се налазе понайвише код римляна, особито се као такове одликую калуђерице и школске сестре (arme Schulschwestern). У Аугсбургу налази се у девичком манастиру велико и найболѣ девоячко училиште са 14 учитељки и женском препарандиом. У вишим девоячкйм воспиталиштама влада найбољи ред. Овакви завода има 47, где калуђерице, и 56 где светске госпође и госпођице младеж свог пола воспитаю. Брой воспитаница у овим вишим заводима надмашує 4000. Спомена достоян є девоячки институт у Аугсбургу, кога є основала госпођа Варвара Стетен, да се у нѣму у духу християнске благонравности воспитиваю она деца, коя родителѣ рано изгубе. Далѣ завод краля Максимилиана зарад воспитаваня официрски, званичнички и племићки девоякя, у коме 60 безплатни и 30 плаћени места има. У обште се примѣчує да они девоячки воспитательни заводи, у коима дух побожности, смерности и родолюбивости дише, и где се девойчице вредноћи, чистой благонравности и правой

мудрости навикаваю, а такови има у Баварской найвише, найболѣ плоде за живот приносе, из ньи честне девице, валяне супруге, добре матере и врстне домаћице изилазе. На против у коима се заводима матерньи єзик и вера презире а суєта подранює, где се само споляшнѣ воспитанѣ и углађеност дає и где се гордости и раскошности пут отвара, из ти изилазе девойке, коє домове родителя и мужева свои упропашћую.

У Баварской имаде и завода за одойчад т. є. за дечицу од єдне и од две године (Krippenanstalt); малодечиє школе за забавлянѣ и чуванѣ деце од 3—6 година; и домова избавительни (Rettungshäuser) за децу немарни и неваляли родителя од 6—13 године. У овим домовима под надзором поштени люди уче занемарена деца домаће, вртарске и польске послове, особито прести, шити и плести котарице, а притом иду и у местну школу са осталом децом. Ред калуђерски св. Іоана найвише се труди и прилаже на издржаванѣ избавительни домова, и на ту се цел купе добровольни прилози по целой земльи. На свако дете трошисе преко године 40—60 форинти. Од деце што се у оваквим заводима воспитаваю постаю поштени и верни служительи и слушкинѣ.

У сваком окружию налази се по єдан завод за глуву и нему децу. У Минхену постои велики завод за слепу децу с капиталом од 15,000 ф. Од 66 слепе деце, што се овде уче, само се за три детета нешто плаћа, а остала уче се и издржаваю безплатно. Сирочад без иманя стоє у сваком месту под надзором обштине, коя се за ньи из обштински прихода старати и добро их воспитавати има. Обично се сирочад даю на воспитанѣ и издржаванѣ поштеним породицама сиромашниєга станя, а после 13те године даю се на занат или у службу. У Аугсбургу, Нирнбергу и іошт у неким варошима постоє заводи за сирочад. У Виндсбаху основан є године 1837 обшти завод за протестантску свештеничку сирочад. Основатель овога завода Х. Бранд почео є ово велико дело милости оснивати с капиталом од 35 крайцара. Сад има у овом заводу 60 питомаца, кои уче мале и латинске школе. Сирочад свештеничка издржаваю се и воспитаваю овде сасвим безплатно; синови свештенички, коима є отац жив, плаћаю за рану 100 ф.; а синови светски люди плаћаю 150 ф.

Школске вести.

ЗЕМЉОДЕЛСКЕ ШКОЛИЦЕ У МЛЕТАЧКОЈ. Како се правитељство заузело, да у Млетачкој свуда подигне мале земљоделске школе, то се ове данас по свима већим обштинама отвараю; а сад се спрема у Верони и педагогички курс за изображаванѣ сеоски учителя у земљоделской науци. Жалосно искуство ови последњи неродни и оскудни година яко є побудило народ млетачки на побољшанѣ земљоделства науком и вештином данашнѣг времена. Айдемо за њима!

ПОПУЛАРНЕ ЛЕКЦИЄ ЗА ЗАНАТЛИЄ У ЛВОВУ. М. Іануара ове год. отворенесу популарне лекциє за млађе занатлиє у Лвову; примилису се овога ондашњи професори безплатно и по договору са начелником ондашнѣга занатлиског збора предаю сваке неделѣ вечером по два сата засад хемию, физику и технологию. Тако се може напредовати!

СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У АУСТРИИ. У Аустр. држави има свега 669 срб. основни школа: у провинциялу 333 и у краини 336, и то: у Бачкой 61, Банату 85, осталой Угарской 59, Срему 81, Славонии 26, Хрвацкой 2, Истрии 1, Далмации 18, — па онда по регементама: у белоцркванской 47, панчевачкой 45, бачком баталиону 18, у варадинской регем. 61, бродской 7, градишкой 40, банской I-вой 10, банской II-гой 23, ђурђевачкой 20, крижевачкой 12, слунской 19, огулинской 13, оточкой 11 и личкой 10. А почем школе на више места по 2, 3 и 4 класе имаю, то има учительски штация у провинциялу 377 а у краини 349 свега 726.

СРБСКА МАЛА ГИМНАСИЯ У НОВОМ САДУ. У овой било є прошле год. 111. деце, и то у I. школи 48, у II. 26, у III. 18 и у IV. 19. Од ове деце било є 84 православни, 11 римляна, 1 уният, 2 лутерана и 13 еврея, а по народности 86 Срба, 2 Мађара, 10 Немаца и 13 еврea. По успеху изашло их є 17 превосходи 66 са првом и 18 са другом класом а 10 є отишло без сведочбе. — Од ових платило є школарину целу њи 76 и полу 5 по 8 ф. 40 нов. ослобођено є било њи 5 уполе а 25 сасвим; од уписни такса дошло є 45 ф. 10 нов. — Међу овима било є 3 штипендисте. — Предавало се од изванредни предмета: француски єзик, црквено поянѣ и музика. — На гимнасии овой има 1 катихета, 4 редовна професора и управитель. Катихета има плате 162½ ф. а. в. Сваки професор по 682½ ф. и управитель 785½ ф. Окром тога има управитель што учи децу црквено поянѣ іош 200 ф. єдан од професора за одправлянѣ службе актуара код србске црквене обштине 200 ф. и катихета као управитель главне основне школе 105 ф. — Учевни средства има: библиотека са 2000 комада књига, за децу 66. Физично хемиски справа 45 комада, зоологиске збирке 285 ком. ботаничке збирке 400 табака, минералне збирке 380 ком. мапа земљописни 40, атласа 10, глобуса 3, стереометрични тела 12, нумизматичке збирке

450 ком. и 265 слика кое за стару грчку и римску повестницу, кое за стари и за нови завет. — Прошле є год. због слабог успеха у наукама и лошег владаня одпуштено из првог разреда њи петорица, и то двоица по заключеню професорске конференциє, а троици є управитель дао consilium abeundi, кои є од стране њиових родитеља усвоєн. — Ова є гимнасия устроєна као и друге явне гимнасиє у смислу Organisations-Entwurf-а за гимнасиє, и само у томе од оног одступа, што є грчки єзик као ванредна студия био предаван, и што са подизанѣм катедре мађарског єзика као редовног предмета морало се у нижа два разреда код латинског єзика по два часа умалити.

ПРАВОСЛАВНИ ШКОЛСКИ ФОНД. Продуженѣ списка. Види на стр. 15.

Из Арадске жупаниє обећале су њи 142 обштине давати ускупа сваке год. 376 ф. 32 нов. то чини од 1813 год. за 51 год. дана 19192 ф. 32 нов. а дугую до края 1864 год. 6406 ф. 54 нов. далесу дакле ускупа 12785 ф. 68 нов. Найвише є обећао Арад: сваке год. 23 ф. 94 нов. недугує ништа.

Из Бихарске жупаниє обећалесу њи 25 обштина давати ускупа сваке год. 89 ф. 46 нов. то чини од 1813 год. до края 1864 свега 4562 ф. 46 нов. али дугую ускупа 3085 ф. 64 нов. далесу дакле 1478 ф. 82 нов. Найвише є обећао велики Варад: годишнѣ 16 ф. 80 нов. ал дугує 758 ф. 80 нов.

Из Бикешке жупаниє обећало є њи 4 обштине давати сваке год. ускупа 24 ф. 78 нов. то чини од 1814 па до края 1864 свега 1263 ф. 78 нов. али дугую 768 ф. далесу дакле 494 ф. 78 нов. Найвише є обећала: М. Ђула: 8 ф. 40 нов, ал дугує од 1828 год. 303 ф. 80 нов. Бикеш: по 7 ф. 14 нов. дугує од 1857 год. 57 ф. 12 нов.

Из Чанадске жупаниє обећалесу њи 5 обштина давати сваке год. ускупа 31 ф. 92 нов. то чини од 1813 до края 1864 свега 1627 ф. 92 нов. дугую 811 ф. 98 нов. далесу дакле 815 ф. 94 нов. Найвише є обећала обштина: Надлак и Батаня свака по 8 ф. 40 нов. ал дугує она од 1829 год. 302 ф. 40 нов. а ова од 1857 год. 66 ф. 20 нов.

Из Бачке жупаниє, обећале су њи 39 обштина давати сваке г. ускупа 207 ф. 77 нов. то чини од 1813 до края 1864 год. 10596 ф. 27 нов. али дугую 5241 ф. 34 нов. далесу дакле 5354 ф. 93 нов. Найвише є обећао Нови Сад: 63 ф. годишнѣ ал дугує од 1847 год. кое чини 1134 ф. Сентомаш са 16 ф. 80 нов. дугує од 1831 год. 571 ф, 20 нов. Футог са 14 ф. 70 нов. од 1829 год. 524 ф. 49 нов. Бечеј са 10 ф. 50 нов. од 1837 год. 296 ф. Паланка са 8 ф. 40 нов. 214 ф. 20 нов. Бая са 8 ф. 40 нов. 260 ф. 40 нов. Петровосело са 6 ф. 30 нов. 170 ф. 10 нов. Ада са 6 ф. 30 нов. 75 ф. 60 нов. Остале су обећале манѣ.

Из Бараньске жупаниє обећале су њи 32 обштине давати сваке год. свега 69 ф. 44 нов. то чини од 1813 до края 1864 год. 3538 ф. 38 нов. ал дугую 2375 ф. 71 нов: дале су дакле ускупа 1162 ф. 58 нов. Найвише є обећао Муач; 8 ф. 40 нов. ал дугує од 1847 год. 151 ф. 20 нов. и Шиклош са 8 ф. 40 нов. од 1818 год. 394 ф. 80 нов.

Из Толнанске жупаниє обећалесу њи 5 обштина давати сваке год. 16 ф. 38 нов. то чини од 1813 до края 1864 год. 835 ф. нов. ал дугую 737 ф. 52 нов. дале су дакле само 99 ф. 86 нов. Од год. 1832 ниє дошло отуда ни крайцаре. Найвише є обећао Дунафелдвар 10 ф. 8 нов. ал дугує од 1818 год. 466 ф. 20 нов.

Из Столно Београдске жупаниє обећале су њи 4 обштине давати сваке год. 21 ф. 21 нов. то чини од 1813 до края 1864 год. 1081 ф. 71 нов. ал дугую 741 ф. 51 нов. дале су дакле 340 ф. 20 нов. Найвише є обећао Адонь 8 ф. 40 нов. ал дугує од 1841 год. 206 ф. 85 нов. Бата са 5 ф. 88 нов. од 1821 год. 255 ф. 78 нов.

Из Пештанске жупаниє обећало є њи 7 обштина давати сваке год. 34 ф. 2 нов. то чини од 1813 до края 1864 год. 1735 ф. 2 нов. ал дугую 638 ф. 82 нов. дале су дакле 1096 ф. 20 нов. Найвише є обећао Збег: 8 ф. 40 нов. дугує од 1858 год. 58 ф. 80 нов. Калаз са 7 ф. 56 нов. од 1837 год. 211 ф. 68 нов. Ковин са 6 ф. 30 нов. од 1831 год. 214 ф. 20 нов.

Кралѣвске и привилегир. вароши обећале су сваке год. давати: Пешта, грчко-влашка обштина 33 ф. 60 нов. дугує само последню годину. Будим по 21 ф. дугує од 1843 год. 462 ф. Єгра по 14 ф. 70 н. дугує од 1824 год. 595 ф. 35 нов. Коморан по 12 ф. 60 нов. дугує од 1832 год. 415 ф. 80 нов. Балашђармата по 11 ф. 34 нов. од 1821 год. 498 ф. 96 нов. Сегедин по 10 ф. 50 нов. од 1855 год. 99 ф. 75 нов. Мишколац по 8 ф. 40 нов. од 1833 год. 266 ф. 70 нов.

СРБИ НА НАУЦИ У УГАРСКОЈ. На угарским учевним заводима било є прошле год. Срба на науци:

а) на универзитету: правника 39, медика 2, философа 2, = 43.

б) на правним академиями: у Пожуну 1,

в) на гимнасиями: у Новом Саду 86, у Темишвару 82, Сегедину 55, Бечкереку 33, Баи 27, Печую 21, Араду 16, Пешти на државной гимн. 16, на пиариской 8, у Суботици 13, у Будиму 8, стол. Београду 6, Логошу 5, Калочи 3, вел. Вараду 2, Острогоню 1, у Врбасу 30, Пожуну 14, Шарошпатаку 1, Шопрону 3, у Пешти 1, у Кечкемету 38, Дебрецину 4, Папи 6, Керешу, 13. = 492.

г) на Техници: 4,

д) у Реалкама: у Сомбору 39, Вршцу 34, Кикинди 20, Будиму 6, Печую 4, Сегедину 3, Пешти 3, Пожуну 1. = 110.

Лист овай излази месечно дваред: сваког 15 и последнѣг.
Кошта заедно са додатком 4 фр. а додатак сам 1 фр. на год.

Изд. и уређує Др. Ђ. Натошевић. — Штампа кр. уг. свеучил. печатня.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 6. У Будиму 31. Аугуста 1865. Год. VII.

Саборска заключеня

о српским школама.

(Продуженѣ.)

§. 44. Школска власт има се постарати да се у већим варошима и местима подигну главне школе.

§. 45. Главна школа има 4 разреда са 4 учителя и свога собственог управителя.

§. 46. Учителѣ и управителѣ главни школа наименує као и остале (§. 22.) дотична консистория на предлог дотичне общтине.

§. 47. За учителѣ главне школе могу само они предложени бити, кои су од изпитне комисиє (§. 18) проглашени, да су способни за учителѣ на главной школи.

§. 48. За управителѣ главне школе може єдан од учителя те школе или друго коє за то способно лице предложено бити, коєм се има суразмерна награда одредити.

§. 40. Учительима на глав. школи повишую се десетогодишньи прилози (§. 15) макар тим плата 600 ф. а. в. и прешла.

§. 50. У главной школи учи се окром они у §. 34 назначени наука и окром рисаня іош єдан єзик, и то онай, на ком ће деца гимнасиялне или реалне науке слушати.

§. 51. Код сваке главне школе има се завести потребна библиотека.

§. 52. Уза сваку основну школу има се завести недельна или повтораваюћа школа.

§. 53. Свако дете дужно є по одпусту из основне школе походити до навршене 15-е год. недельну школу.

§. 54. Ослобођени су од недельне школе само они, кои другу кою школу походе.

§. 55. Рад уредног походеня недельне школе важи све оно у §§. 37. и 38. наведено.

§. 56. Недельошколци мушки и женски имаю се одлучено учити, и где нема два учителя и две школске собе, то се имаю дечаци пре, а девойке после подне на науку скупляти.

§. 57. У недельной школи има се окром повтораваня онога у основной школи свршенога читати іош: наука о земльоделству и домоводству, о чуваню здравля и неги у болести, отачественица са повестницом србског народа и о дужностима поданика.*)

§. 58. На науци недельошколаца има увек присудствовати ил парох или єдан члан црквеног одбора.

§. 59. За занатлиске и трговачке шегрте имаю се завести недельне школе.

§. 60. У занатлиской и трговачкой недельной школи има се учити: рисанѣ, красопис, трговачки рачун и штилистика, просто кньиговодство и читати история заната и трговине.

§. 61. Шегрте кои іош незнаю читати, писати и рачунати имаю учительи за суразмерну награду у вечерним приватним часима найпре у овом извечбати, да могу у поменуту недельну школу уђи.

§. 62. Кои господари задрже ову децу од школе, плаћаю 2 до 4 фт. а. в. за свако одсудство у местни школски фонд. Исто тако плаћаю и за свако задржанѣ ове деце од Богослуженя.

§. 63. Пре ослобођеня од ове школе има сваки шегрт положити изпит и о овом сведочбу добити.

§. 64. За ову науку има се учителю суразмерна награда дати.

§. 65. Ни єдно дете неможе туђу основну школу походити пре него што є свою основну школу прошло.

§. 66. Србску правосл. децу на туђим основним главним школама као и у явним и приватним институтима имаю дотични нароси учити у науци вере, на краю године явни изпит с њима одржати и о томе извештай своіой консистории поднети.

§. 67. Недопушта се приватне школе отварати без дозволеня на то, коє се само на основу прописани сведочба о том добити може.

§. 68. И на приватним школама има се на краю свакѐ школ-

---

*) За изображаванѣ у економской струци наредно є сабор две стипендиє по 500 фр. а. вр., и то єдну из народна фондова, за цивилног питомца, а другу из манастирски прихода за монаха.

За женске учительке коє ће се имати на страним вишим женским школама и воспиталиштима изобразити, нарећене су од сабора три стипендиє из народни фондова свака по 500 фр. а. вр.

ске године одржати изпит пред местним школским управителѣм и имаю се поднети извештаи предпоставлѣной школской власти.

§. 69. Свака обштина има свой школски фонд, кои се као и нѣгова каса одлучено од црквеног фонда рукує, а рачуни се предаю на исти начин, као и црквени.

§. 70. Местну управу над школама води местни црквени одбор, кой се стара за напредак школе и деце религиозно-морални и педагогичко дидактички; стара се да су школске зграде, намештаи и опреме у добром станю, да учительима плата уредно иде, да деца школу уредно походе, и да су школским потребама добро снабдевена, да се сви школски налози точно пазе; да учитель све дужности своє точно извршує, и да школско иманѣ савестно рукує и употреблява.

§. 71. У местну управу школе спадаю следећа лица: а) местни школе управитель; б) местни парох, ако ниє управитель; в) местни школе старатель.

§. 72. Ова под а) и в) означена лица бира одбор од вешти люди и приятеля школе, уобште коє он као найспособниє за ово познає, и то на 6 година, и подноси предпоставлѣной школской власти на одобренѣ.

§. 73. Осим предпоменути лица имаю іош и следећа у тай одбор за местни надзор школе уђи: управительи главни основни и средньи школа (гимнасиє, реалке, препарандиє) где их има, и по єдан учитель од сваке врсте школе, ког они сами међу собом на две год. изберу.

§. 74. Диєцезанску управу над школама има дотична консистория.

§. 75. Код консистория подставляю се мирски инспектори школа као референти у школской струци, и то: за архидиєцезу и за диєцезу бачку єдан, за будимску, темишварску и вршачку єдан, за пакрачку єдан и за горньокарловачку єдан.

§. 76. Школски инспектори мораю бити теоретично и практично изобрашени школски мужеви.

§. 77. За попуняванѣ ови места разписує главна школска управа стечай, изпита дотичне консисториє за ньиово мненѣ и предлаже правительству да єднога потврди.

§. 78. Плата диєцез. школског инспектора є 1200 фр. а. в. с' десетогодишньим прилозима по 150 фр. а. в., потребним путним трошком *) и после 30 год. службе пензиом првобитне плате.

---

*) За ово є одредио сабор 300 фр. годишнѣ сваком.

§. 79. Главну управу над свима србским народним школама има србски патриярх са главном школском власти.

§, 80. У гдавной школской власти є мирски главни школски инспектор референт школске струке.

§. 81. Главног инспектора бира главна школска власт и подноси правительству на потврђенѣ.

§. 82. Главног инспектора є плата 2000 фр. а. вр. потребни путни трошак *) и после 30 год. службе пуна пензия.

§. 83. На праву найвишег владарског надзора основана инспекция србски школа извршиваће се само кроз люде правосл. вере и србске народности.

§. 84. За изображаванѣ учителя имаю се устроити удесне препарандиє.

§. 85. На препарандии имаю се предавати следеће науке: катехетика, библична история, история црквена, тумаченѣ св. еванђелия и апостола, литурђика и типик, црквено поянѣ, славенски єзик, србски єзик са литературом и штилистиком, педагогия са психологиом и антропологиом, методика, аритметика с геометриом, география с отачаственицом и повестницом србског народа, теоретичко и практичко земльоделство и домоводство с науком о чуваню здравля и неге у болести, рисанѣ и красописанѣ, хармоничко певанѣ, гимнастика и практичка учительска радня.**)

Што се тиче єзика немачког односно мађарског, предаваће се по потреби и ови, ал неће бити обште обвезни предмети.

§. 86. На препарандии вишой трає течай 3, а на нижой 2 год. дана.

§. 87. Плата професора на вишой препарандии є 800 фр. а. в., а на нижой 600 фр. а. вр. уз десетогодишнѣ прилоге по 100 фр. а. в. и после 30 год. службе за пензию првобитна плата.

§. 88. Одговорно управительство препарандиє има се уз суразмерну награду све на 3. године єдном од професора предати.

§. 89. Професори препарандиє имаю се приуготовити на свеучилишту или на ком другом вишем заводу, рад чега се наређує єдна стална стипендия од 500 фр. а. вр.

§. 90. На вишой препарандий има 1 катихета, 2 професора и 1 помоћник, а на нижой 1 катихета, 1 професор и 1 помоћник. ***)

---

*) За ово є одредио сабор 400 фр. годишнѣ.

**) Заради овога наредио є сабор, да се іош єдан професор постави, кои ће из народног фонда плаћен бити.

***) За помоћника на нижой препарандии одредио є сабор 150 фор. награде.

§. 91. Професоре препарандиє наименує главна школска власт.

§. 92. У препарандию вишу примаю се само кои су свршили нижу гимнасию ил нижу реалку са добрим успехом; а у препарандию нижу примаю се и манѣ приуготовлѣни, али никако без четир разреда главне школе; притом мораю сви 16 година стари и подпуно здрави бити.

§. 93. При приманю имаю се одржати строги примни испити и има се о овом извештай са свима прописаним сведочбама главной школской управи на одобренѣ поднети.

§. 49. Испитна комисия на препарандии састои се: из главног школског инспектора као председника, диєцезанског инспектора и консисториялног повереника као приседника.

§. 95. На препарандияма имаю се завести конвикти за питомце, коє ће дотична окружя издржавати.

§. 96. Плата и положай професора на гимнасии карловачкой и новосадской устрояваю се по пропису за државне гимнасиє среднѣга реда, и то є: 800 фр. а. в. редовне плате са десетогодишньим прилозима по 100 фр. а. вр., и после 30 год. службе за пензию првобитна плата ако є испитан професор, другчиє се сматра за привременог са 200 фр. а. в. маньом платом и то само за 2 год. дана. *)

§. 97. Професори мораю државно прописану квалификацию имати.

§. 98. Професоре ових гимнасия поставляю по привилегиялном праву дотични патронати.

§. 99. За изображаванѣ професора гимнасиє одрѣђує се єдна стална стипендия од 500 фр. а. вр.

§. 100. У србской митрополии постои єдно богословско училиште и то у Карловцима.

§. 101. У Богословии предаю се следеће науке: увод у Богословию уобште, славенски єзик, грчки єзик, увод у св. писмо старог и новог завета, црквена история, толкованѣ св. писма, догматика, литурђика, морална, омилетика, пасторална, педагогия са учительским методом, омилитична упражнения устмена и писмена, црквено право, рурална економия, диєтетика и црквено поянѣ с' правилом.

---

*) Народни сабор наредио є карловачкой гимнасии годишнѣ помоћи 6000 фр., и 1000 фр. єдаред зи свагда за учевну опрему, а новосадской 6500 фр. дотле, док фондови ови гимнасия небуду у станю сами гимнасиє издржати.

§. 102. Осим догматике коя се предає на црквено-славенском єзику, предаю се све остале науке на єзику србском.

§. 103. За предаванѣ предпоменути наука поставляю се 5 редовни професора и єдан помоћник.

§. 104. Родовни професори намештаю се стално.

§. 105. Плата професора Богословиє є 1400 фр. а. в. са десетогодишньим прилозима по 200 фр. а. в. и после 30 год. службе првобитна плата за пензию; а помоћник добива само награду од 200 фр. а. вр.

§. 106. Професори Богословиє могу бити из оба духовна као и из световног (цивилног) реда.

§. 107. За изображаванѣ професора Богословиє установлює се єдна стална стипендия од 600 фр. а. в. *)

§. 108. Професоре Богословиє наименує србски патриярх са србским епископима.

§. 109. У Богословию примаю се само они, кои су свршили вишу гимнасию са добрим успехом. **)

§. 110. Течай Богословиє трає четир године дана.

§. 111. Изпитна комисия на Богословии састои се из патриярховог повереника као председника, из подпредседника и духовног референта архидиєцезанске консисториє као приседника.

§. 112. Уз Богословию има се завести потребна библиотека, на кою се одрећує прве године 2000 фр. а. вр., а после сваке год. по 300 фр. а. вр.

О рачунальки.

(Додатак.)

Како су деца до сад учила рачун познато є: найпре су сви вичући говорили броєве по реду, почевши од 1 на тераюћи до 100. Ово є чинѣно сваки дан, више месеци дана, док се ниє на

*) За први почетак наредио є сабор три оваке стипендиє издати, да се што пре професорска места попуне, а после остає довек само єдна стипендия.

**) Да би се за горню хорватску и пакрачку диєцезу лакше добило богослова, наредио є сабор 33 стипендиє по 120 фр. за све у суми 3960 фр. сваке год. издавати, ако нужде буде, и док год ово узтреба.

последку силом у главу ухватило. Кад є ово свладано било, онда є тим истим начином терано то исто натрашке по реду од 100 до 1. Кад є и ово прекужено, онда є по гдекои учитель искао да деца прескачући броє, — найпре по єдан брой н. п. да казую све непарне броєве: као 1, 3, 5, 7 и т. д. до 100; па онда све парне броєве: 2, 4, 6, 8 и т. д. до 100; а после да по два броя скачу, као: 1, 4, 7, 10 и т. д. или 2, 5, 8, 11 и т. д. Такав є био метод.

Да се оваким механичним радом ниє могло разумно напредовати, разуме се по себи, — па тако є после и цела следећа наука у рачуну ишла са великом натегом и без икаква успеха. Ту є више радио єзик и грло него памет, и више є овай извлачио рачунцию из неволѣ, него памет. Од разумнога схваћеня ствари ниє ту било ни трага.

Међутим разумни и добро изображени учитељи ни су се строго држали тога метода, него су обично узимали найпре само мало коло броєва, од 1 до 10, пак су се мучили да ово деци на очигледно представе, узимлући у помоћ мале прутиће, или црте на табли, а найвише прсте на руци, од коих є и узета основа десетичнога строя броєва.

У новиє доба почели су разумнии учитељи и друга средства смишляти, да деци ову науку колико є можно разумљивию и лакшу начине, и тако су изашле ове справице за одлакшанѣ науке рачуна деци, што се зову рачуналке.

Ови справица има данас од више врсти; найглавниє су код нас у Аустрии следеће: 1, Обична или тако звана руска; 2, Гаришева, за науку местне вредности броєва; 3, Херманова, за науку о разбитцима; 4, Кремерова, за науку мереня и 5, Живнѣва или споєне све три прве уєдно.

. . . . . 1. Обична, тако звана руска, а управо
. . . . . хинеска, рачуналька, како є склоплѣна,
. . . . . видилисмо у бр. 3 и далѣ, и како се има
. . . . . с' њоме поступати ту є изложено.
. . . . . Такови има и мали за домаћу послугу
. . . . . при ученю деце у првим основима рачуна.
. . . . . Могу се добити код свакога стругара
. . . . . (дракслера), а и по другим трговинама
. . . . . за 1 фр. Ове праве деци велику забаву, и
. . . . . сила их у рачуну унапреде, а колко их
начине бистроумниє неда се оно никоим новцем платити.

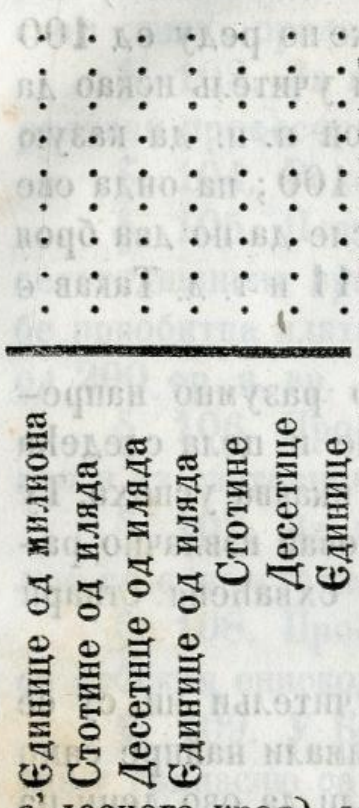

II. Іаришева рачуналька мало є другчия. Код ове не стоє жице положене, него су усправлѣне. Код ове є постолѣ као и код обичне, само ни су ступци пробушени, ни кроз ньи жице продевене, него є избушена она горня пречага, има 10 рупа, пак се у ньи задену жице и стоє узправо, а на жице се надеваю зрна єдно за другим. Свака є жица само толико велика, да на сваку само 9 зрна єдно из над другога стати може, а више не.

Ова є справица врло згодна, да се на ньой види, коє су єдинични броєви (од 1 до 9, на крайной жици десно) како постаю десетице (од 10 до 99, на другой до края жици десно) стотине (од 100 до 999, на трећой жици с' десног края) єдинице од иляда (на четвртой жици с' деснога края) десетице од иляда (на петой жици с' десна) стотине од иляда (на шестой жици с' десна) милиони (на седмой жици) и тако далѣ.

Н. П. учитель натакне на крайну жицу 9 зрна и више неможе, па разясни деци, шта су просте єдинице; онда метне десето зрно на другу до края жицу, а они први 9 зрна скине и каже, да то зрно значи єдиницу од друге врсте, десетичну єдиницу или просту десетицу; дода друго зрно, то значи две десетичне єдинице или две просте десетице, или 20; дода треће зрно, то значи 3 десетице или 30 прости єдиница и тако далѣ, до 9 зрна, ко є значи 90, а скупа узето са они 9 зрна на првой жици чини 99 прости єдиница.

Ни на другу жицу неможе више зрна наићи но 9; оће ли да дода десето зрно, то мора прећи на трећу жицу, и то зрно значи сад єдиницу од стотина, а они 9 зрна са друге жице скине, па натакне на трећу жицу іош єдно зрно, то су две єдинице од стотина, 200; 3 зрна на трећой жици значе 300, и т. д. до 9 зрна, 9 єдиница од стотина или 900.

Ни на ову жицу неможе више зрна наићи но 9, са десетим зрном прелази на четврту жицу, то су єдинице од иляда и тако далѣ.

По том се види, како се овде наочигледно представи деци, да схвате, како иста зрна све у 10 пута већу вредност добию,

чим кою жицу с' деснога края лево идући промену. Єдно зрно на крайной жици с' лева значи просту єдиницу 1, на другой жици значи просту десетицу 10, на трећой жици значи 100, на четвртой 1000, и т. д. Два зрна на крайной жици значе 2 просте єдинице = 2, на другой жици две просте десетице 20, на трећой жици две стотине 200, на четвртой две иляде 2000. и т. д. Кад стави нп. на крайну жицу 9 зрна на другу 5, на трећу ни єдно, на четврту 1, онда то значи 1059.

Да зрна на петой жици означую десетице од иляда, на шестой жици стотине од иляда, на седмой єдинице од милиона, па онда на осмой, деветой и десетой десетице, стотине и иляде од милиона сваки ће учитель знати, да се некаже.

Справица ова манѣ се употреблява у школи зато, што ова већа кола броєва нису за малу децу — за почетнике — ни одређена; а кад деца дозреу до ови већи кола броєва, онда ниє ни нуждно справице, єр онда већ схвате и поняю ово и другим начином тумачено; а и спор є и дангубан посо жице ове углавльивати, и зрна натицати и скидати. У осталоме є искуством осведочено, да учительи помоћу ове справице далеко болѣ успеу са децом него без нѣ.

III. Херманова рачуналька опет є другчия. Ова є смишльна на то, да се деци на очигледно представе разбитци.

И при овой науци имаю учительи велику муку са децом. Вештии учительи узму ябуку, или лист артиє, или прут, пак расеку на поле, да представе деци половину; размере и расеку на троє, на четворо, петеро и т. д. да представе и да их науче познати, шта є третина, четвртина, петина од целога и. т. д. или повуку на табли дужу линию, пак є секу $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ и т. д. до $\frac{1}{10}$ и више. Али будући да є код сви ови средстава мучно све делове после опет у єдно цело саставити, коє є нуждно, особито у првим почетцима ове науке, то су се вешти учительи свакояко домишляли, како би и себи и деци овай мучни посо одлакшали, пак су правили штапове тако, да се делови могу заденути єдан у други, кад треба цело представити, а извући, кад треба делове показати. Али є и са овим било сила шепртлариє. Ту є данас найболя ова Херманова справица. Она є начинѣна исто као и она у бр 3. описана обична рачуналька, само не стоє на жицама зрна, већ цеви, коє се као и зрна тамо амо смицати даю, и то: на горньой жици стои само єдна дугачка цев, и та представля „цело“:

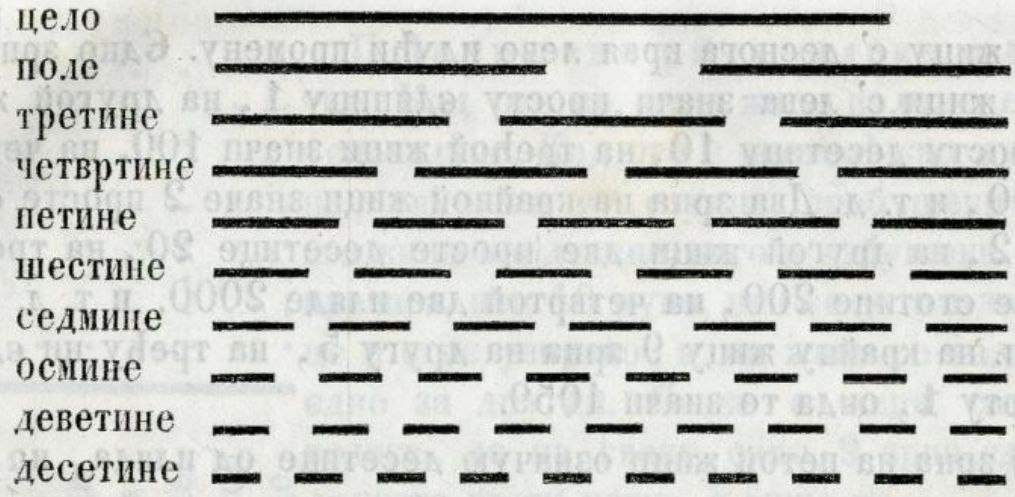

на другой жици стои исто толико дугачка цев, али на поле пресечена, и представля сваки део єдну половину од целога ½; на трећой жици има три краће цеви, представляю трећине ⅓, а стиснуте све три єдна уз другу износе целу исто онолико велику као и оне две поле на другой или као она цела на првой жици. На четвртой су жици четир іош краће цеви, и представляю четвртине, на петой су жици петине и тако далѣ до жице десете, на коіой стоє десет десетина. Кад се справица нагне на лево ил на десно, да се све цеви на своим жицама снижу, онда износи они 10 на дойной жици исто колико и она цела на горньой, а тако и све остале, да деца виде да су 2 поле, или 3 трећине, или 4 четвртине, као и 6 шестина, 7 седмина, или 8 осмино, 9 деветина увек єдно цело. На овой су справици жице мало дуже, него на простой рачунальки, и то толико, да цеви ма на коіой жици само трећину од жице заузимлю, а две трећине од жице празне су, да се разговетниє радити и све што треба показати дає. Овде су жице яче, деблѣ него на обичной, єр су цеви теже, пак да се жице неизвиію и да се справица неисквари.

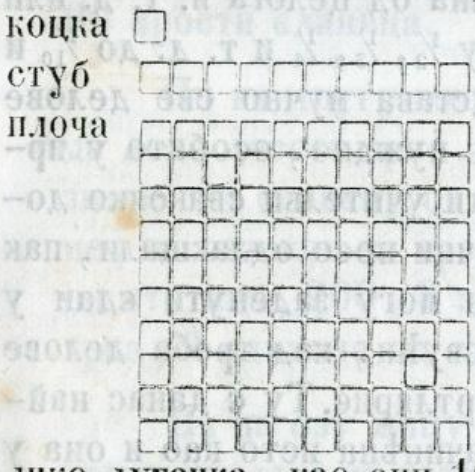

IV. Кремерова рачунальк а сасвим є другчия. Ова нема постоля ни ступаца ни жица, већ само гола зрна, и та зрна нису округла него су 10 зрна праве коцке, и од ньи є 5 боядисано белом, а 5 црном или црвеном боіом; па онда има 10 комада четвероугли гредица ступаца (призми). Свака є гредица управо толико дугачка, као они 10 коцки єдно уз друго ставлѣни, и споля є исто онако боядисана, као кад би ставили они 10 коцки све белу низ црвену, тако да из далѣг нико неразазнає, коцака од гредица, или другиє речено; скака гредица изгледа, као да би є мого

човек на коцке расути; или кад се гредица усправо стави изгледа, као да є 10 коцака єдно на друго наслагано.

Далѣ има 10 плоча. Свака є плоча управо толико велика колико 10 гредица єдна уз другу ставлѣни. И плоча є свака на беле и црвене коцке боядисана и представля 10 гредица или 10 пута 10, то є 100 коцака.

Найпосле има єдна велика коцка, пань, као сандучић. Овай є управо толико велики, као они 10 плоча єдно на другу наслагани. И овай є пань од сви страна исто онако на беле и црвене коцке боядисан и изгледа, као да би се из 10 низова у вис и десет у ширину єдно на друго наслагани коцака састояо. Овай пань представля 10 плоча или $10 \times 10 = 100$ гредица, или $10 \times 10 \times 10 = 1000$ коцака.

Найболѣ є ако су коцке толико велике као єдан кубични палац, да онда по томе гредица има 10″ у висину, 1″ у ширину и 1″ у дебльину, плочица 10″ у ширину, 10″ у дужину и 1″ у дебльину, а пань 10″ у ширину, 10″ у дужину и 10″ у дебльину.

Све ово смишлѣно є на то, да се начини деци наука о мереню простора и телеса наочигледно и болѣ понятно, коє се има у четвртой класи главни, али и утрећем разреду основни школа показивати и учити.

Ко год є децу гледао, мого се уверити, какав є мучан посо начинити деци те мере разумльиве, а на овим коцкама иде брзо и лако и понятно тако, да се тим нийбольи основ ухвати за далѣ напредованѣ у овой науци.

Ове коцке могу се и при науци брояня и рачуна у нижим разредима основне школе употребити, не само броєћи их као оно зрна на обичной рачунальки, него показуюћи на ньима просте єдинице, десетице, стотине и иляду, као на Іаришевой справици.

V. Живнѣва рачуналька ниє ништа друго, него споєна обична и Іаришева уєдно, и начинѣна є овако: постолѣ є сандучић са фиоком, у коіой се држе зрна и жице. На сандуку озго има два гвоздена жлѣба; у ньи се углави оквир. Оквир є начинѣн као и на обичной рачунальки, само има на дойной пречаги као и на десном ступцу по два яка зубца; тим зубцима се оквир у оне гвоздене жлѣбове на сандучићу углави. У оквиру стоє 10 жица са зрнима. Кад се оквир углави на дойну пречагу онда стоє жице положено, као у обичной рачунальки, а кад се углави на зубце деснога ступца, онда стоє жице усправо као на Іаришевой, али почем су у овой жице само толико велике, да само 9 зрна стану,

то има за ово іош єдан башка полуквир са 10 кратки жица, кои се на оквир углавити даде.

Найновиим Живнѣвим справицама додате су іош и Херманове цеви и тако є ово найболя од свию. *)

Школске вести.

СРБСКА ПРЕПАРАНДИЯ У СОМБОРУ. Испити на препарандии свршенису од 20-ог до 28-ог Юлия о. г. и успех био є: да є од 14 второлетни приправника проглашено ньих 11 да су способни за учителѣ на основной народной школи, 1 и за ниже разреде главне школе, а 1 за главну школу; 1 є упуѣен да течай повтори, а 1 є своєвольно изступио; а од ньих 24 прволетних положило є ньи 15 испите добро и проглашенису да су зрели за прелаз у други течай, а 9 их има на почетку идуће школске год. из неких наука испите допунити, пак ће по успеху тога или у други течай преѣи или први повторавати. Владанье било є уопште добро, иступленья ниє било никои, и ниє никои до тужби долазило. Школу и цркву походили су уредно, изузевши случаєве болести; али болести є ове год. било више нето другчиє, коє због сиротинѣ, те станованя у малим влажним собицама, на коє би већма пазити валяло; а коє и због слабости груднѣ у неких, кои нису требали у завод ни примлѣни бити. Ко ће учитель да буде валя яке груди да има, са слабима нека нико и непочинѣ, єр ће се пре времена сатрти. При приманю валя на ово найвећма мотрити, па свакога, кои ниє сасвим яки груди одговорити, да други леб гледи.

Окром ови редовни приправника добили су допуштенѣ іош и привремени учительи из Сараволе, Оросламоша и Гада (коя су сва троица романску препарандию свршили) да положе овде изпит за српске учителѣ. Од ових є први коєкако положио, други ниє мого, трећи ниє ни дошо. Приметити имамо, да су од нека доба почели романски препаранди а Срби являти се на изпите у Сомбору, коє є сасвим неможно; — у романской препарандии неучисе ни єдне речце српски, па чудо є, да у онаки завод и иду, а іош веће, да се усуђую являти се за испит на овом заводу, у кои никад завирили нису. Зимус начини єдан дописник Србобранов читаву вику због ових учителя, а невиди, да са ових неприправлѣних за српску школу и за српску цркву школа и црква српска пропада, те зато српске општине, коє су свом добру раде неби ни под кои услов валяле отуда учителѣ да приме; а српске консисториє имале би іош већма на ово пазити.

*) Ове найновиє рачуналке могу се добити из Оломуца у Моравской преко Књижаре Хелцлове (Buchhandlung Eduard Helzel, Olmütz, Mähren), и то: 22" високе и толико широке са дрвеним оквиром за 9 фр. а са гвозденим оквиром за 12 фр. Кремеров за се за 4 фр. Уза сваки добиє се и упутство, како се има са коіом поступати.

Учительи и местни школ. управительи валяло би да се постараю, да ове справице сваки за свою школу набави. Мали овай трошак биће стоструко наплаћен оним разумним знанѣм, што деца задобию помоћу ових справица.

Окром ових явило се іош двоица од ланьски учительски помоћника — из Чобанца и Дероня, — да испит допуне, и од ньих є први довольно испит допунио, и сведочбу добио, да є способан за одправлянѣ учительског званя у оной даєцези, а други ниє мого испита довольно допунити.

Науке предає на срп. Препарандии у Сомбору катихета Г. Димитрия Поповић, главни учитель Г. Никола Вукићевић и помоћник Андрия Иржић.

Катихета предає: катехетику и науку хришћанску, библичну повестницу старог и новог завета, црквену повестницу са животописима светих, тумаченѣ св еванѣелия и апостола, литурѣику, типик, црквено поянѣ, црквено славенски и српски єзик са писменим саставцима српским и повестницом српске кньижевности. За сваки од ових предмета одређен є єдан сат недельно, само за црквено поянѣ пет, за славенски єзик три, за српски два сата. Свега има предавати катихета 20 часова недельно.

Главни учитель предає: педагогию, дидактику и методику са познаванѣм садржая школских кньига, повестницу педагогиє и науку о устройству народне школе, практичну радню у овой школи, рачун на памет и на табли са облицима из земльомерства; немачки и мађарски єзик, земльопис, отачественицу и економию. И за ове предмете одређен є за сваки по єдан сат недельно, само за педагогию три, за метод три, и за практичну радню три. Свега има предавати и главни учитель 20 часова недельно.

Помоћник предає: хармонично певанѣ, ѣимнастику, краснопис и рисанѣ, свако по єдан сат недельно.

Како іош немамо печатаних кньига, то се предає већи део предпоменутих наука по рукописима дотичних учителя, коє су по найглавниим данашньим немачким и другим списательима саставили, и коє ће скорим све печатати дати. Преглед наука на ситниє саобштиѣемо други пут. Свако 14 дана имали су приправници по єдну задаѣу из стилистике и по єдну из педагогиє и методике писмено израдити и поднети на преглед.

Успех овогодишнѣ раднѣ на овом заводу врло є леп и учитељи заслужую захвалност од целога народа; они су се неуморно трудили, да нам изобразе валяне учителѣ, и надамо се, даће се и ови свуда показати вредни своих врстних учителя.

Завод овай, како є ревношћу наше врле српске сомборске општине добио предпрошле године нову красну кућу и намештає, исто є тако прилогом ове и іош неких других честитих општина добила лепу збирку найбольих учевних опрема; има библиотеку найврсниих немачких и других учительских дела; ова є имала на краю прошле год. 1413 дела у преко 3000 кньига, а ове године є умножена са 109 докуплѣних и 145 напоклон добивених, и има сад свега 1667 дела. Ниє овде место наводити их по именце, но само толико казати морамо, да се кньиге само оне купую, коє се по найбольим критикама немачким и другима препоручую. Окром кньига има завод овай исто тако одабрану збирку географичких, историчких и физикалних земльовида, глобе, телуриє и лунариє, више природословних атласа, и природних збирака.

За набавлянѣ ових има сваке године до 200 ф. одређено, на кое од српске сомборске општине долази сваке год. 72 ф, од кикиндске 50 од фундациє Г. Рацковића 50 ф. и од падейске општине 16 ф.

Плата професора, коя є до предпрошле год. врло малена била, любавлю кашега честитога кикиндског дистрикта и честите сомборске срп. општине, на кое онай 600, а ова 300 ф. сваке год. прилажу повишена є знатно и износи сад за катихету 800 ф. и за главнога учителя 800 ф. а помоћник, кои є уєдно професор па реалци има 150 ф. Неможемо прећи да овде не споменемо, да школски фонд, ког су за издржаванѣ препарандиє српске и романске Срби и Романи заєднички основали, на издржаванѣ романске препарандиє іош од 1850. год. сваке год. по 315 ф. више дає него на српску, кое є у толико већма неправо, што Срби у овай фонд далеко више прилажу него Романи; па како се станѣ овога фонда сад у толико побољшава, што се наредбом в. с. кр. у. Наместничства утерую дугови, (види шк. л. бр. 1 и 5) и како видесмо, да су професори на овой срп. препарандии сувише претерећени послом, а знаюћи, да на романской препарандии има више професора, то би валяло, да се и на овой бар іош єдан помоћник постави, са толиком платом, колико романска препарандия више извлачи, и да се суразмерно той плати неколико сата онима скине и овоме преда; а ако би се и овай фонд делио између Срба и Романа, то би се свакако имало у рачун узети ово кроз 15 година више издаванѣ на романску препарандию.

На препарандии у Сомбору постое више врсти стипендия:

1) Ральина (са 50 ф.) ню є ове год. добио по одобреню в. с. кр. у. Наместничства Арон Аршинов, найбольи од сви ове год. из завода овога изашавши приправник;

2) Чокорова састоисе из неколико форинти, ниє од више год. издана;

3) Белянскова, коя є од како є нова кућа за препарандию дигнута престала, али се надамо, да є честита сомборска општина неће напустити да пропадне;

4) Платонейске, основане од Нѣг. Високопреосв. Г. Епископа Платона, имали су ове год. ньих 11 приправника, и то двоица по 60 ф., двоица по 40 ф., двоица по 30 ф., двоица по 20 ф., и троица по 10 ф. Свега є издано 330 ф. Стипендиє ове могле би іош болѣ бити, кад би сви они, кои су дужни у овай фонд улагати, ово точниє извршивали. Врли основатель имао є са овим стипендиями „на препитаниє сиромашних предуготовника“ далеко лепше намере, али их за сад извршити ниє можно, єр є іош фонд слаб за оно.

Окром ових стипендия и преднаведених добротвора давао є Г. Коста Іерасевић грађанин и трговац сомборски четворици сиромашних приправника окром праздника іош и сваке недељѣ дваред доручак и ручак;

а Г. Сима Леовић велики бележник дао є за успомену своє почивше супруге 6 дуката, да се найбольима приправницима овогодишньима поклоне.

За сва ова благодеяня буди предназначеним добротворима велика захвалност у име целога народа!

ОБЯВА

за

ШКОЛСКИ ЛИСТ

за 1866 годину.

Школски Лист є прошле године због учестаног путованя Господина Уредника по званичним пословима, тако заостао да се само пет броєва главнога Листа и два Додатка распослати могло.

Господин Школски Савѣтник Др. Ђорђе Натошевић немогући због званичних послова далѣ Лист овај уређивати, позвао є мене, да се одсад издаваня и уређиваня примим, а уєдно опуномоћіо ме є, да у име нѣгово свима ланьским предплатницима подпуну накнаду дати могу с' броєвима Школскога Листа и Додатка од ове године.

Уздаюћи се у подпору нашега народа примам се я овог трудног посла и являм, да ће ШКОЛСКИ ЛИСТ наступаюће 1866 године овде у Сомбору точно и уредно у оваковом формату и на целом табаку излазити месечно двапут, петнайстог и последнѣг дана свакога месеца. Уз' то ће іошт на свршетку свакога месеца излазити додатак Школскога Листа, под насловом: „ПРИЯТЕЛЬ СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.“

Школски Лист ће доносити чланке о школи, учительима, и о воспитаваню и ученю деце из Педагогіє Дидактике, Ме-

Г. Ђ. Петровићу Учите-

тодике и Историје ових наука; израђене лекције учевних предмета' за углед, предлоге за поболшанье материялног станя учительског, школске наредбе, и школске вести.

Додатак ће доносити поученя и предмете за читанье наменьене за избраженье ума и воспитанье срца и душе предраге младежи Србске обоега пола. У ньему ће се находити у лепом избору жития светих, животописи, приповедке, притче, басне и песме моралног садржая; предмети из Историје, Земльописа, Физике, Диететике, Домоводства и польске Економије; рачунске и гимнастичне игре и друге задаће.

Я сам у Школском Листу од постанка ньеговог много радио, по томе надам се да ћу с' Божиомъ помоћу моћи и дужности уредника одправляти у толико болѣ, што е наш многозаслужени и обштелюбльени Господин Школски Саветник Др. Ђ. Натошевић обећао да ће и у напредак своим врстним педагогичним чланцима оба ова Листа подпомагати. Притом учтиво позивам и молим све наше учене мужеве како овде тако и у Кнежевини Србской, а особито наше пречастне Свештенике, Школске Управителье, Професоре висших и средньих училишта и Народне Учителье, да ми свое умне прилоге и дописе, кои се са горньим програмом слажу, шиляти изволе; я пак од свое стране обећавам, да ћу свакоме, кои ме у овом погледу подпомагао буде, из почасти оба Листа безплатно шиляти.

Цена е за оба Листа заедно на годину 4 фор.; а на по године 2 фор. а. вр. — Школски Лист без' Додатка неће се никоме слати. Но на Додатак сам отвара се обашка годишня предплата са 1 фор. 20 нов. и полгодишня са 60 нов. а. вр.

Све Родолюбце а особито народне учителье приятельски умолявам, да у месту свом што више предплатника на Школски Лист скупе, а притом да младеж обоега пола на држанье „Приятеля Србске Младежи" позову.

Господи скупительима за велики труд ньихов дае се седми примерак едног и другог Листа на дар, а имена скупителя и предплатника' штампаће се у Листу.

Они Предплатници, кои су за целу прошлу годину предплатили, добия ће ове године Школски Лист до края Септембра, с' тога нека изволе іошт 1 форинту послати, па ће им се Лист целе ове године шиляти. — Они пак кои су предплатили за по године, примити ће у накнаду іошт шест броева Листа и 4 Додатка, а за целу ову годину, ако Лист држати желе, имаю наплатити само три форинта. Свима лань-

ским предплатницима уз први овогодишњи брой разаслаће се и шести брой Школскога Листа од 1865. године, и тако неће они никакву штету трпити.

Они предбройници Школскога Листа кои од године 1864 дугую, могу дуг свой код мене положити заедно са новом предплатом да не би морали за оно мало новаца у двапут пошту плаћати.

Напоследку она Господа и Обштине, коима є 1865. године Лист шилян, а іошт нису за нѣга платили (има преко 700) нека се найдалѣ до 20 Јануара о. г. мени прияве да су ради Лист држати, пак ће им се редовно шиляти, а они ће имати за прошлу годину само 1 фор. доплатити.

Предплатни новци молим да ми се заедно са атресом предплатника у плаћеном писму найдалѣ до светога Саве пошлю.

У Сомбору на Ново Лето 1866.

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ
главни приправнички Учитель.

ГОСПОДИНЕ!

Желећи за доста учинити єдной прекой потреби при васпитанію младежи наше, списао самь я кньигу подъ насловомъ:

„Библичне Повѣсти Новога Завѣта“

Већій део Педагога тога є данасъ мнѣнія, да є за младежь найболѣ кадъ се Библичне повѣсти онымъ истымъ рѣчма приповѣдаю, коимъ су у св. Писму изложене. С' тога самь и я у овомъ момъ послу строго се придржавао оногъ начина казиваня и башъ оныхъ истыхъ рѣчій с' коима су Свете Повѣсти у Евангелію и у Дѣяніяма Апостолскимъ написане. У цѣлой кньизи има 94 приповѣдке, и додатакъ, а износи у маломе формату 176 страна. — Приповѣдке за дѣцу одъ 7—10 година штампане су са крупни писмени, а оне за старію младежь с' ситніима. Кньига ће ова особито одъ велике помоћи быти свакоме учителю при предаваню Библичныхъ Повѣстій, и ученицима да имаю и кодъ куће одкудъ читати оно, што имъ учитель у школи приповѣда. Свака породица, коя ю набави, и у коіой се свете те Повѣсти пажльиво читале буду, имаће у ньима неоцѣнено благо, найсветію науку преблагогъ Спасителя нашегъ, коя є човѣка єдино усрећити и утѣшити кадра.

Знаюћи да наше кньиге безъ понуде слабо пролазе, молимъ васъ приятельски, да ми у кругу вашега познанства, а особито међу родительима дѣчіимъ што више предплатника скупити изволите.

До кои данъ кньига ће ова сасвимъ готова быти, а у надежди да ће што више читателя наћи, опредѣліо самь према величини кньиге врло малену цѣну, само 40 новчића а. вр. — Єданайсту кньигу даємъ Господи скупительима на даръ.

Предплатни новци молимъ да ми се напредъ пошлю, єръ се и штампару одма платити мора.

Б. Петровићу Учителю

Овомъ приликомъ являмъ, да є пре нѣколико дана изишло изъ печатнѣ ново дѣло моє, подъ насловомъ:

МИСЛИ

о начину, како да се у духу православне вѣре и према потребама народнимъ у редъ доведу црквено просвѣтни отношаи

Срба у Аустріи

Обяву ове кньиге с садржаємъ заєдно изволите читати у Србобрану и у Напредку бр. 6 и 8. — Толико само наспоменути имамъ да є дѣло то награду Матице Србске добило и да самь га я о своме трошку на свѣтъ издао.

Кньига ова штампана є у великой осмини и износи 14 табака. Цѣна іой є Єдна форинта А. вр. —

Да би се ово дѣло у народу што више читало, умолявамъ васъ Господине, да и ову кньигу, у мѣсту вашемъ препоручите, и да ми брой предплаѣеныхъ кньига с' новцима заєдно што скоріє пошлѣте, а покрай благодарности моє за велики трудъ при скупляню уписника изволите или 10% одъ новаца, или десету кньигу на даръ задржати.

Чимъ новце и назначенѣ броя предплаѣенихъ примѣрака добіємъ, одма ћу обе кньиге о своме трошку, кудъ се захтѣвало буде, одправити. Молимъ само да ми се за атресъ и последню пошту яви.

Ко годъ за 25 комада' Библичнихъ Повѣсти новце послао буде, добитѣе уз' обичну награду, іоштъ и ово друго велико дѣло моє на поклонъ. —

Врло ћете ме обвезати, Господине, ако ми се на овай позивъ и молбу свойски и усрдно одзовете.

У Сомбору, на Сретеніє 1865.

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋЪ
приправничкій главный учитель.

ОБЯВА.

Са овим броєм свршує се овай лист за ову годину. Ко га є рад идуће год. држати, умолява се овим, да се раније прияви, да неби као ове, са првим броєвима опет у неприлику долазили.

Ако би коме лист идуће год. пошо, ко неби рад био држати га, умолява се, да одма врати, написавши на повези „retour,“ а не кидаюћи повезе и враћаюћи изсечен лист под другом повезом, те се незна ко враћа, ни враћаюћи га без наплаћене поште, а умотан и печаћен под писмо.

Овом приликом являмо, да є преостало више целокупни егземплара од овогодишнѣг листа и ко є рад може га за 1 фр 50 нов. добити, али пошту да плати.

Ако се коме изгубио кои од ови броєва: 2, 3, 7, 9 и остали до края, нека се прияви и само пошту 2 новч. по листу плати, па ће му се одма послати.

Уредничство

школског листа.